

ทฤษฎารุจสุล
เตปฏัก
๒๕๔๙
พทุธวสุล

สตุตตนตปฏเก
ขทุทกนิกายสุล
มหานิทเทศปาลิ

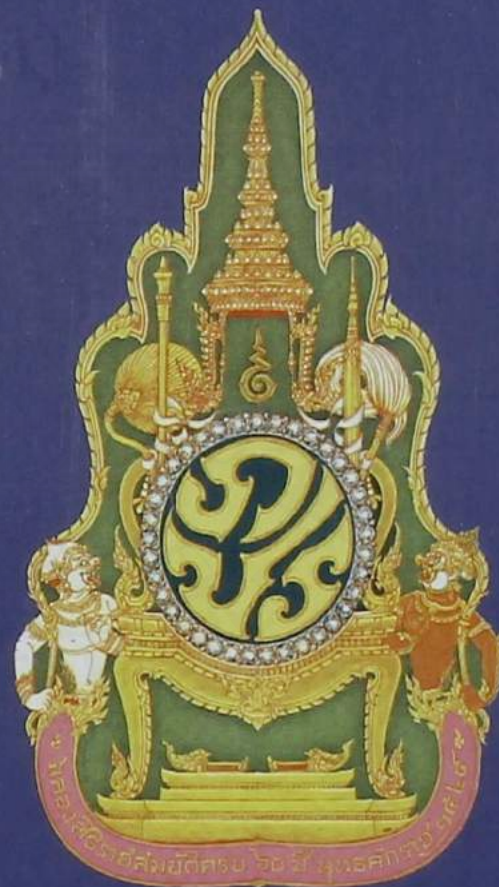
ทฤษฎารุจสุล เตปฏัก

๒๕๔๙ พทุธวสุล

ทฤษฎสงฆมหาเถรสมาคเมน มุทุทาปิต

Ra
CRE
2014
632715
V. 29

12/06/2566

ព្រះបរមរាជវាំង
ព្រះបរមរាជវាំង

๒๕๔๙ พทธวสเส

ทฤษฎีบทมหานิเสธสามคน มุททาปัตต์

ก
632715

TULIB

3 1379 01483902 2

ทฤษฎีจตุส เตปีฏก

๒๕๔๙ พุทธวสุเส

สูตรตุนตปิฏเก ขุททกนิกายสุส
มหานิทเทศปาติ
ปาติวิโสธกตเถเรหิ วิโสธิตา

ภูมิพลสุส ปรมินทมหาราชวรสุส
ปริปัญณสฏฐิวสุเส สิริราชชมมงคลมหมกมกาเล
ทยยสงฆมหาเถรสมาคม มุททาปีตา

หมดอายุ 12/06/2556

๒๙

With the Compliments

5 ส.ค. 2558

คณะเศรษฐศาสตร์

บัญชี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ บัญชี

วิชาบัญชี

สถิติเบื้องต้น

Ra
CRE
2014
632715
V.29

12/06/2566

พิมพ์ที่ 12/06/2566

หมดยาย 2/06/256

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙)

หมดอายุ 12/06/2566

อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช
(๑๑ มกราคม ๒๕๓๑ - ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

ประวัติ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๘)

๑๑ มกราคม ๒๔๗๑ - ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖

อายุ ๘๕ ปี พรรษา ๖๓

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ นามเดิมว่า เกี่ยว นามสกุล โชคชัย นามฉายา
อุปเสโณ บิดา นายเลื่อน โชคชัย มารดา นางยี่ โชคชัย เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๗๑
ณ บ้านเขวง ตำบลบ่อผุด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การบรรพชาอุปสมบท

เมื่อยังเยาว์ ได้ศึกษาระดับประถมศึกษา ที่โรงเรียนวัดเขวง จนจบประถมศึกษา
ปีที่ ๔

เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดเขวง (วัดสว่างอารมณ์) อำเภอ
เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีพระอธิการพัฒน์ ภาทมนฺนี วัดภูเขาทอง เป็น
พระอุปัชฌาย์ แม้เจตนาจะบวชเพียงแค่ ๗ วัน แต่ด้วยอุปเพกตบุญญา ทำให้เจ้าประคุณ
สมเด็จฯ ยังคงมั่นในสมณเพศต่อมา หาได้คิดลาสิกขาไม่ โยมมารดาจึงนำไปฝากไว้
กับท่านพระครูอรุณกิจโกศล (หลวงพ่อพริ้ง โกสโล) วัดแจ้ง ตำบลอ่างทอง อำเภอเกาะสมุย

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ฝึกฝนในการศึกษา มีวิริยะ อุตสาหะ จนหลวงพ่อพริ้ง
เห็นอุปนิสัย ได้นำไปฝากไว้กับเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณโมทย์มหาเถร)
โดยอยู่ในการปกครองของพระธรรมเจดีย์ (เทียบ ธมฺมธโร) ณ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๒ เมื่อมีอายุครบอุปสมบท ก็ได้อุปสมบท ณ วัดสระเกศ
ราชวรมหาวิหาร โดยมีเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณโมทย์มหาเถร) ทรงเป็น
พระอุปัชฌาย์

ด้านพระกรรมฐาน

เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้เรียนพระกรรมฐานในเบื้องต้น จากหลวงพ่อพริ้ง ซึ่งเป็น
พระวิปัสสนาจารย์องค์สำคัญของเกาะสมุย โดยหลวงพ่อพริ้งได้นำเจริญพระกรรมฐาน
บนหลุมฝังศพขณะมีอายุ ๑๒ ปี ต่อมาได้เรียนพระกรรมฐานจากสมเด็จฯ พระสังฆราช

(อยู่ ญาโณทยมหาเถร) ซึ่งมีความชำนาญในพระกรรมฐานด้านกสิณ และยังได้ให้ความสนใจวิธีการเจริญพระกรรมฐานตามแนวต่างๆ ที่ปฏิบัติในประเทศ จนมีความชำนาญทุกสาย

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ริเริ่มวางรากฐานแนวคิดงานพระศาสนาเชิงรุกที่สำคัญในด้านต่างๆ ริเริ่มให้พระสงฆ์นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้กับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา อนุวัติให้สอดคล้องกับโลกสมัยใหม่

ได้บริจาคเงินสร้างโรงเรียนและตึกสงฆ์อาพาธในท้องถิ่นชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญหลายแห่ง ในนาม “อาคารผู้มีพระคุณ” เพื่อพยาบาลพระภิกษุ สามเณร ผู้อาพาธ และสาธุชนทั่วไป

ในด้านต่างประเทศ

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ริเริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ริเริ่มการสร้างวัดไทยในต่างประเทศ ริเริ่มให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปประจำ ณ วัดไทยในต่างประเทศ ริเริ่มสานศาสนาสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ต่อมาได้ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาสงฆ์โลก นับเป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรก ที่ก้าวขึ้นสู่การบริหารองค์กรสงฆ์โลก เป็นคณะสงฆ์ไทยคณะแรกเยือนท่าเหียนขาวอย่างเป็นทางการ ตามคำนิมนต์ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เป็นคณะสงฆ์ไทยคณะแรกเยือนนครรัฐวาติกัน กรุงโรม อย่างเป็นทางการ ได้ออกเดินทางไปต่างประเทศทั่วทุกมุมโลก เพื่อหาแนวทางที่จะให้มีวัดเกิดขึ้นในประเทศนั้นๆ จนเกิดวัดไทยทั่วทุกมุมโลก ในปัจจุบัน

ลำดับสมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๐๑	เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระเมธีสุทธิวงศ์
พ.ศ. ๒๕๐๕	เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชวิสุทธิเมธี
พ.ศ. ๒๕๐๗	เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๑๔	เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๑๖	เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะที่ พระพรหมคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๓๓	เป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุฒาจารย์
พ.ศ. ๒๕๔๗	เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ประธานสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ แม่กองงานพระธรรมทูต เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก และเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นพระมหาเถระที่อุทิศตนและเสียสละเพื่อพระพุทธศาสนา ประเทศชาติ บ้านเมืองมาโดยลำดับ เป็นที่ปรากฏชัดเจน

ดั่งบทคติธรรมซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ประทานไว้ในหลายโอกาส ความว่า “**ความเสียสละ เป็นพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นพระพุทธานุชาที่ทรงสร้างสมจนถึงวาระแห่งการตรัสรู้ จุดหมายสูงสุดของความเสียสละในพระพุทธศาสนา คือ การเสียสละเพื่อบรรลुพระนิพพาน ความเสียสละจึงก้าวสูงขึ้นไปด้วยลำดับ ความเสียสละทุกระดับล้วนมีความสำคัญ เช่น ความเสียสละเพื่อรักษาแผ่นดิน ถ้าไม่มีผู้เสียสละเพื่อแผ่นดิน ชาติไทยคงไม่มีแล้ว ความเสียสละเพื่อสถาบัน ความเสียสละเพื่อหน้าที่การงาน เป็นต้น ความเสียสละโดยทางหนึ่ง เป็นการลดความเห็นแก่ตัว จนถึงขั้นไม่มีความเห็นแก่ตัว**”

รัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดพิมพ์พระไตรปิฎก ฉบับที่มหาเถรสมาคมชำระและจัดพิมพ์ เพื่อน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายเป็นพระราชกุศล ถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นผู้ปรารภให้มีการชำระและจัดพิมพ์

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ในวันอาทิตย์ ที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ นั้น

รัฐบาลจึงจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับดังกล่าวโดยเสด็จพระราชกุศล ในพิธีพระราชทานเพลิงศพเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เพื่อบูชาพระคุณ พร้อมอุทิศกุศล น้อมถวายในสัมปรายภพ ตราบจนบรรลुพระนิพพานเป็นที่สุด

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธานุภาพในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ “คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั้ว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ผู้่งท่วย มีศรัทธาในพระพุทธานุภาพ ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากرانกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว...”

พระบรมมหาราชวังของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า “ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุงพระพุทธานุภาพ ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า” พอตกพระโอรสลง พระพายุก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...

นำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช “พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตตั้งนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือพระพุทธานุภาพมาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน

ศาสนา อย่างนี้เป็นกรยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามิจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?” “จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อๆ กันมาถึง ๒,๒๒๕ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้น เป็นการที่พระองค์จะทำได้”

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

“อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทธรูป
ให้ยืนยง	คงถาวร	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสมควร
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายเป็นคัม	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์กษัตริย์
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน”

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

หมดยุ 12/06/2566

“ตั้งใจจะอุปถัมภ์
ป้องกันขอบขันฑสีมา

ยอยกพระพุทธศาสนา
รักษาประชาชนและมนตรี”

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย “ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จพระบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว... ทรงพระราชศรัทธาจะยกเรือวิสาขบูชามหาโยธิพิธิ อันขาดประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปราภฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอรรถดัดถประโยชน์และปรัดถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑเสมาทั้งปวงจำเรณูอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า...”

นำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว “ด้วยกำลัง ทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณา ดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนาม พระรัตนตรัยสรณาคมนันอันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง ให้เห็นความจริง ในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลัง ว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับ ขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรมัคคีรสปรึษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวิญญูติปริชารอบรู้ราชานุวัตร จะเป็น ศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชา ราชภูริรักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ ก็สุดแต่แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์ พระองค์นั้นขึ้นเสวยมโหฬรรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณี ต่อไปเกิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร...”

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรง ประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับ พระอุณาโลมพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากร “การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระ ราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดชุ่นเคืองขัดใจเลย พระนครนี้เป็น

ถิ่นที่ของคนนับถือพระพุทธศาสนาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโหม่นสน้อยใจด้วยริษยาแก่ พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเอง ถ้า โหม่นสก็ชื่อว่าโลกล่วงเกินไป...”

พระราชปฏิญาณและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช “ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสนาอื่น นอกจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบ ดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบอกว่าสิ้นชีวิต...”

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้อง ถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึก แน่นนอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้า จะขอแก้ท่านทั้งหลายว่า พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือ พระพุทธศาสนาเถิด... ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาดูถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลง ชาติ... เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่น อยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...” และพระองค์ได้ พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอรำรำพรรณบรรยาย	ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด	
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์	หมายพระไตรรัตน์
และธรรมะคัมภีร์ไทย...”	

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว “แต่ บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ พระพุทธศาสนาก็เศร้าหมองจนสงฆ์ฆราวาส

เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในมณฑลนี้ มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วน คดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนศีลธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยใน พระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า “เราจะครองแผ่นดิน โดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ได้มีพระราชดำรัสตรัส ลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า “โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนา ที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสังฆธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึง เคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตาม ราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบูรพการีตามคตินิยมด้วย...” และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า “คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีด้วยกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็น ศาสนาประจำชาติ”

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความ บริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องอาศัยความสุขุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลี ของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

[๖]

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะทราบใดที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั่น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐเนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจรัสสุตติกาล เทอญ

สมเด็จพระพุทธมหาราช.

7

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

หมดอายุ 12/06/2566

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า พระธรรมวินัย พระธรรม ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้ และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ พระวินัย ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมา เมื่อพระพุทธรองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธรองค์ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธรองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธรองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต,
โส โว มมจฺจเยน สตฺถา.

แปลความว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา”

จากพระพุทธรพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสอบทานความถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธรองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติ พร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธรพจน์ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณา สอบทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

[๘]

เป็นหมวด ไว ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า พระไตรปิฎก อันประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

พระวินัยปิฎก หมวดพระวินัย ว่าด้วยพระพุทธานุญาตที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวช ประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธานุญาต รสสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๘๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๘

พระสุตตันตปิฎก หมวดพระสูตร ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนา ตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า นิกาย ๕ คือ ทีมนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๘๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก หมวดพระอภิธรรม ว่าด้วยประมวลพระพุทธานุญาตอันเกี่ยวกับหลักปรมาตมธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ ัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา บุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฏิจจาน โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวัจนวาทศาสตร์ทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิบัติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

“พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับการธุระสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกา โยชนา สัททวาวิเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้ สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนามหลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่...”

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมา ด้วยภาษามคธ หรือภาษาบาลี อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาล คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความพินเพื่อเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติดิพลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะต้องถือเอาเป็นการธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระ
 สังคิติกจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า “ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาน้อยลง
 และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย
 ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์
 อักษร” เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครอง
 ประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา
 เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่าง
 ลำเค็ญ มีความฝืดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี
 แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกัน
 ทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไร
 จะฉับเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อ
 สารยายท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎก
 ที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่
 ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเริบก็
 ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสารยาย
 ทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมเลือนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการ
 ทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป
 จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ
 พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษา
 สิงหล แล้วนำสืบเผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และ
 ต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็น
 รูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎก
 ฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม
 ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในโอกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนาตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และอัมมประเภทแสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอดศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระสอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุคสมัยที่พระบรมมหาราชวังไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้เอกราชจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธานุศาสนเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารถนาว่าพระไตรปิฎกกระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนาพระเถรานุเถระและเชษฐราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๘๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า พระไตรปิฎก ฉบับทอง ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า ฉบับรดน้ำแดง แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มีฉบับรดน้ำเอก ฉบับเทพชุมนุม เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า ฉบับล่องชาด

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปวิวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **สยามมรณัฐส เตปิฎก** : พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมด นับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคร แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๔ ได้ประชุมกันดำเนินการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๔๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมีนัยหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั่น จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นการธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาลิวิโสธกะ คณะกรรมการการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จพระสังฆราชวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฎฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **ทฤษฎฐสฺส สงคีติเตปิฎกั ๒๕๓๐ พุทธวสุเส** : พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา ๒๕๓๖ พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้ง ต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคิตติการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กัน กลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร์ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมิได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นการธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมา ให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นรูปเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดหามาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธานุญาต นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มานำสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมทั้งจะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะสมแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า ทิม ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าบรรดตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้นี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ประสงค์ให้พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธรูปศาสนา นอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธรูปศาสนาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนา อันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธรูปศาสนาคู่กับชาติไทยตราบนานเท่าทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๕ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบูรณ์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนักในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติ และพระพุทธรูปศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาดัชนีฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๑ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๕ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จุนท์ พรหมคุดโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวณฺโณ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลีให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทยให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้วตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มีพระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสมุโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็นประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มีพระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร โอนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัดปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มีพระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็นประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียงตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วยพระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) พยัรฎุจสส สงคิตติเตปิฎก (๒๕๓๐ พุทธวสเส) (๒) สยามรฎุจสส เตปิฎก (๒๕๒๕ พุทธวสเส) (๓) มหาจุฬาเตปิฎก (อนุสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทธวสเส) และพระไตรปิฎกบาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฌฎุจสงคิตติเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรพม่า ฉบับฉัฐฐสังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๔) (๒) อังคิลิสเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สීหพิเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลนุทาเทวนาครีปาลีเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยยาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราชกอบปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดาพร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในโอศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดิ์จงเกิดมีในที่ทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออาณาประชาราษฎร์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัฏฐิตกาล เทอญ

สทา ทิปฺปตุ สทุทฺธโม ตถาคตฺตปฺเปวทิตฺ

ทสฺสเนนฺโต สพฺพโลกสฺส อุตฺตมคณํ วิสฺสุทฺธิยา.

ขอพระสังฆธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดง
ทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

THE PALI ALPHABET IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

อ = a -ก = ā -ิ = i -ี = ī -ุ = u -ู = ū -เ = e -โ = o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

ก = ka	ข = kha	ฅ = ga	ฆ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ญ = ña
ฎ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ต = ta	ถ = tha	ท = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ร = ra ล = la ว = va ส = sa ห = ha ฬ = ḷa ° = ṁ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka กฏ = kā กิ = ki กิ = kī กุ = ku กู = kū เก = ke โก = ko
 ข = kha ขฏ = khā ขิ = khi ขิ = khī ขุ = khu ขู = khū เข = khe โข = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทฤษฎารุจสุส เตปิฏเก สงเกตวิญญาปนํ

- อิ. = อิงคสิสเตปิฏกํ
- จ. = จญจสงคีติเตปิฏกํ
- ทย. = ทฤษฎารุจสุส สงคีติเตปิฏกํ (๒๕๓๐ พุทรวสเส)
- เท. = นาลนุทาเทวนาคริปาลิเตปิฏกํ
- โป. = โปราณเตปิฏกํ
- มหา. = มหาจุพาเตปิฏกํ (อนุสสรณียํ ๒๕๐๐ พุทรวสเส)
- สี. = สีหพเตปิฏกํ
- สุยา. = สุยามารุจสุส เตปิฏกํ (๒๕๒๕ พุทรวสเส)

สุตตปิฎก ขุททกนิกายสุส

มหานิทฺเทสปาติยา

กิตฺตฺนปตฺตํ

มัตติกา

องฺเก

๑. อฏฺฐกาวกฺโก

๑.	กามสุตฺตนิทฺเทโส	๑
๒.	คฺคฺฆจกฺกสุตฺตนิทฺเทโส	๒๕
๓.	ทฺฆจกฺกสุตฺตนิทฺเทโส	๖๘
๔.	สฺสทฺฆจกฺกสุตฺตนิทฺเทโส	๙๒
๕.	ปรมฺฆจกฺกสุตฺตนิทฺเทโส	๑๑๓
๖.	ชราสุตฺตนิทฺเทโส	๑๓๐
๗.	ติสฺสเมตฺเตยฺยสุตฺตนิทฺเทโส	๑๕๖
๘.	ปสฺสุรสุตฺตนิทฺเทโส	๑๘๒
๙.	มาคณฺทียสุตฺตนิทฺเทโส	๒๐๕
๑๐.	ปฺราเภทสุตฺตนิทฺเทโส	๒๓๖
๑๑.	กลหวิวาทสุตฺตนิทฺเทโส	๒๘๘
๑๒.	จฺจุพฺปิยฺหสุตฺตนิทฺเทโส	๓๒๔
๑๓.	มฺหาวิยฺหสุตฺตนิทฺเทโส	๓๔๗
๑๔.	ตฺวณฺณกสุตฺตนิทฺเทโส	๓๘๖
๑๕.	อตฺตทณฺทสุตฺตนิทฺเทโส	๔๖๒

มัติกา

องเก

๑๖. สารีปุตตสูตรตนิทเทโส
ปทานุกโม
คาถานํ ปจมปาทา

๕๑๖

๖๐๑

๖๒๕

สุตตตันตปิฎก ขุททกนิกายสุต มหานิทฺเทสปาติ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. อฏฺฐกาวคฺคิโก^๑

๑. กามสุตตนิทฺเทโส

[๑] กามํ กามยมานสฺส ตสฺส เจ ตํ สมิขฺฆติ
อทุธา ปีติมนฺ โหติ ลทุธา มจฺโจ ยทิจฺฉติ.

กามํ กามยมานสฺสาติ กามาติ อุตฺตทานโต เทว กามา:
วตฺถุกามา จ กิเลสกามา จ. กตเม วตฺถุกามา. มนาปีกา รูปา
มนาปีกา สทฺทา มนาปีกา คณฺธา มนาปีกา รสา มนาปีกา
โผฏฺฐพฺพา อตฺถรรณา ปาปฺรณา^๒ ทาสีทาสา^๓ อเชพกา กุกฺกุฏสฺสุกรา
หตฺถิควาสฺสวพฺวา เขตฺตํ วตฺถุ หิรัณฺยํ สุวณฺณํ คามนิคมราชธานีโย
รฏฺฐณฺจ ชนปโท จ โกโส จ โกลฺลาการณฺจ ยงฺกิณฺจ ราชนียวตฺถุ^๔
วตฺถุกามา. อปีจ อตีตา กามา อนาคตา กามา ปจฺจุปปนฺหา
กามา อชฺฌตฺตา กามา พหิทฺธา กามา อชฺฌตฺตพหิทฺธา กามา
หีนา กามา มชฺฌิมา กามา ปณีตา กามา อาปายิกา กามา

^๑ สฺยา อฏฺฐกาวคฺคิโก

^๓ ฉ., เท. ทาสีทาสา

^๒ ฉ., เท. ปาปฺรณา

^๔ ฉ., เท. ราชนีย วตฺถุ

มานุสิกา กามา ทิพฺพา กามา ปจฺจุปฺภุจिता กามา นิมฺมิตา
 กามา ปฺรนิมฺมิตา กามา ปรีคฺคหิตา กามา อปรีคฺคหิตา กามา
 มมายิตา กามา อมมายิตา กามา, สพฺเพปิ กามาวจรา ฐมฺมา
 สพฺเพปิ รุปาวจรา ฐมฺมา สพฺเพปิ อรูปาวจรา ฐมฺมา ตณฺหาเวตฺถกา
 ตณฺหารมฺมณา กามนียฺญฺเจน รชนียฺญฺเจน มทนียฺญฺเจน กามา,
 อีเม วุจฺจนฺติ วตฺถูกามา.

กตเม กิเลสกามา. จฺนฺโต กาโม ราโค กาโม จฺนฺตราโค
 กาโม, สงฺกปฺโป กาโม ราโค กาโม สงฺกปฺปฺราโค กาโม, โย
 กาเมสุ กามจฺจฺนฺโต กามราโค กามนฺนฺติ กามตณฺหา กามเสนฺโห
 กามปริพาโห กามมุจฺฉา กามชฺโฌसानํ กาโมโฆ กามโยโค
 กามุปาทานํ กามจฺจฺนฺตนิวรณํ.

อทุทสํ กาม เต มฺลํ สงฺกปฺปา กาม ชายสิ
 น ตํ สงฺกปฺปยิสฺสามิ เอวํ กาม น เหฬิสิ.^๑

อีเม วุจฺจนฺติ กิเลสกามา. กามํ กามยมานสฺสาติ กามํ^๒
 กามยมานสฺส อิจฺจมานสฺส สาทิยมานสฺส ปตฺถยมานสฺส
 ปิทยมานสฺส อภิชปฺปมานสฺสาติ กามํ กามยมานสฺส.

ตสฺส เจ ตํ สมิชฺฌตีติ ตสฺส เจติ ตสฺส ขตฺติยสฺส วา
 พุราหฺมณสฺส วา เวสฺสสฺส วา สุทฺทสฺส วา คหฺภูจฺสฺส วา
 ปพฺพชิตสฺส วา เทวสฺส วา มนุสฺสสฺส วา. ตนฺติ วตฺถูกามา
 วุจฺจนฺติ มนาปิกา รุปา มนาปิกา สทฺทา มนาปิกา คนฺธา
 มนาปิกา รสา มนาปิกา โผฏฺฐพฺพา. สมิชฺฌตีติ อิชฺฌติ สมิชฺฌติ
 ลภติ ปฏฺฐิภติ อธิจฺจติ วินฺทตีติ ตสฺส เจ ตํ สมิชฺฌติ.

^๑ ฉ.,เท.,อี. น โหฬิสิติ^๒ ฉ.,เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

อทุชา ปิติมโน โหตีติ อทุชาติ เอกัสวจนํ นิสัสสยวจนํ
 นิกุกงขวจนํ^๑ อเทวชฌวจนํ อเทวพหกวจนํ นิโยควจนํ
 อปณฺณกวจนํ อวตฺถาปนวจนเมตํ ‘อทุชาติ. ปิตีติ’ ยา ปญฺจกาม-
 คุณฺปฏิสณฺณตฺตา ปิตี ปามุชช^๒ อาโมทนา ปโมทนา หาโส
 ปหาโส วิตฺติ ตฺถุจฺจิ โอทคย^๓ อตฺตมนตา [๔] อภิปรณตา^๔
 จิตฺตสฺส. มโนติ ยํ จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑริ มโน
 มนายตนํ มนินฺทริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชา
 มโนวิญฺญาณชาตฺถ, อยํ วุจฺจติ มโน, อยํ มโน อิมาย ปิตียา
 สหคโต โหติ สหชาโต สํสฺสฺสจฺจ สมฺปยุตฺโต เอกุปฺปาโท เอกนิโรธो
 เอกวตฺถุโก เอการมฺมโน. ปิติมโน โหตีติ^๕ [๕] ตฺถุจฺจมน
 หญฺจมน ปหญฺจมน อตฺตมโน อุกคฺคมน สมุทิตมโน^๖ [๖]
 โหตีติ อทุชา ปิติมโน โหติ.

ลทุชา มจฺโจ ยทิจฺจตีติ ลทุชาติ ลทุชา^๗ ลภิตฺวา ปฏิลภิตฺวา
 อธิคฺนตฺวา วินฺทิตฺวา. มจฺโจติ สตฺโต นโร มานโว โปโส
 ปุคฺคโล ชีโว ชาตฺถ^๘ ชนฺตฺถ อินฺทคฺค^๙ มนุสฺส. ยทิจฺจตีติ ยํ
 อิจฺจติ ยํ สาทียติ ยํ ปตฺถติ ยํ ปิเหติ ยํ อภิชปฺปติ รุปํ
 วา สทฺทํ วา คณฺหํ วา รสํ วา โผฏฺฐพฺพํ วาติ ลทุชา มจฺโจ
 ยทิจฺจติ. เตนาห ภควา

^๑ ฉ., เท. นิกุกงขวจนํ

^๒ ฉ., เท., อ. โอทคย

^๓ ฉ., เท. อภิปรณตา

^๔ ฉ., เท. ปิติมโน โหติ

^๕ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๖ “นินฺทกฺคตฺติ ปาโจ.

^๗ ส. ปาโมชช

^๘ อ. จิตฺตสฺส

^๙ อ. อิตฺตทฺโท น ทิสฺสติ.

^{๑๐} ส. ปมฺมิตมโน ฉ., เท., อ. มุทิตมโน ปโมทิตมโน

^{๑๑} ฉ., เท. ชาคฺ อ. ชค

“กามํ กามยमानสฺส ตสฺส เจ ตํ สมิจฺฉติ,
อทฺธา ปิติมโน โหติ ลทฺธา มจฺโจ ยทิจฺฉตฺติติ.

[๒] ตสฺส เจ กามยमानสฺส จนฺตชาตสฺส ชนฺตโน.
เต กามา ปริหายนฺติ สลฺลวิทฺโธว รูปฺปติ.

ตสฺส เจ กามยमानสฺสตาติ ตสฺส เจติ ตสฺส ขตฺติยสฺส วา
พฺรหฺมณสฺส วา เวสฺสสฺส วา สุกฺกสฺส วา กหฺภูจฺส วา
ปพฺพชิตสฺส วา เทวสฺส วา มนุสฺสสฺส วา. กามยमानสฺสตาติ
กามยमानสฺส อิจฺฉมานสฺส สาทิยมานสฺส ปตฺถยมานสฺส
ปิทยมานสฺส อภิขปฺปมานสฺส. อถวา กามตณฺหา ยายติ นียฺยติ
วฺยฺหติ สํหริยติ.^๑ ยถา หตฺถิยาเนน วา อสฺสยาเนน วา
โคยาเนน วา อชยาเนน วา เมณฺฑกยาเนน^๒ วา โอฏฺฐยาเนน
วา ขรยาเนน วา ยายติ นียฺยติ วฺยฺหติ สํหริยติ; เอวเมว
กามตณฺหา ยายติ นียฺยติ วฺยฺหติ สํหริยตฺติติ ตสฺส เจ
กามยमानสฺส.

จนฺตชาตสฺส ชนฺตโนติ จนฺตโนติ โย กาเมสุ กามจฺฉนฺโท
กามราโค กามนฺนํ กามตณฺหา กามเสฺนโห กามปริพาโห
กามมฺจุฉา กามชฺโฌसानํ กาโมโฆ กามโยโค กามฺปาทานํ
กามจฺฉนฺทนีวณฺ, ตสฺส โส กามจฺฉนฺโท ชาโต โหติ สยฺชาโต
นิพฺพตฺโต อภินิพฺพตฺโต ปาตุญฺโต. ชนฺตโนติ สตฺตสฺส นรสฺส
มานวสฺส โปสฺส ปุคฺคสฺส ชีวสฺส ชาตฺสฺส ชนฺตฺสฺส อินฺทคฺคฺส
มฺนุชฺสฺสตาติ จนฺตชาตสฺส ชนฺตโน.

เต กามา ปริหายนฺตฺติติ เต วา กามา ปริหายนฺติ, โส
วา กาเมหิ ปริหายติ.

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ จ.,เท. สํหริยติ, เอวมฺปริปิ.

^๒ จ.,เท.,อิ. เมณฺฑกยาเนน, เอวมฺปริปิ.

กถํ เต กามา ปริหายนฺติ. ตสฺส ติฏฺฐจฺจนฺตสฺสเว เต โภเค
 ราชานโ ว หรฺนฺติ, โจรา วา หรฺนฺติ, อคฺคิ วา ทฺหติ, อุทกํ
 วา วหติ, อปฺปิยา วา ทายาทา หรฺนฺติ, นิหิตํ วา นาทิฉจฺจติ,^๑
 ทุปฺปยุตฺตา วา กมฺมณฺตา ภิชฺชนฺติ,^๒ กุเล วา กุลชฺฌาปโก^๓
 อุปฺปชฺชติ, โย^๔ เต โภเค วิกรติ วิธเมติ^๕ วิทฺธํเสติ อนิจฺจตาเยว
 อฏฺฐมี, เอวํ เต กามา หายนฺติ ปริหายนฺติ^๖ ปริทฺธํเสนฺติ
 ปริจฺจชนฺติ อนฺตรชಾಯนฺติ วิปฺปลุชฺชนฺติ.

กถํ โส กามะหิ ปริหายติ. ติฏฺฐจฺจนฺเตว เต โภคา,^๗ โส
 จวติ มรติ อนฺตรชายติ^๘ วิปฺปลุชฺชติ. เอวํ โส กามะหิ หายติ
 ปริหายติ ปริทฺธํเสติ ปริจฺจชติ อนฺตรชายติ วิปฺปลุชฺชติ.

“โจรา หรฺนฺติ ราชานโ	อคฺคิ ทฺหติ นสฺสติ
อโธ ^๙ อนฺเตน ชหติ	สรีรํ สปริคฺคหํ
เอตทญฺญาย เมชาวี	ภุญฺเชถ จ ทเทถ จ
ทตฺวา จ ภูตฺวา จ ยถาณฺุภาวํ	
อนินฺทิตो สคฺคมฺเปติ จานนฺติ.	

เต กามา ปริหายนฺติ.

สตุลวิทฺโธว รุปฺปตีติ ยถา อโยมเยน วา สลฺเลน วิทฺโธ,
 อฏฺฐิมเยน วา สลฺเลน ทนฺตมเยน วา สลฺเลน วิสาณมเยน วา
 สลฺเลน กญฺจมเยน วา สลฺเลน วิทฺโธ รุปฺปติ กุปฺปติ ฆฏฺฐียติ^{๑๐}
 ปิฬียติ, พุยาริโต โทมนสฺสโต โหติ; เอวเมว วตฺถุกาแมนํ

^๑ อ. นิหิตฺตจฺจนา วา วิคฺจจติ

^๒ ส.ฉ.เท. กุลจฺจคาโร

^๓ ส.ฉ.เท.อ. วิธเมติ, เอวมฺปรีป.

^๔ ส.ฉ.เท.อ. โภเค

^๕ ส.ฉ.เท.อ. อถ

^๖ อ. ภณฺชนฺติ.

^๗ ส. โส

^๘ ส.ฉ.เท.อ. ปริปตฺนติ.

^๙ ฉ.เท.อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^{๑๐} ฉ.เท. ฆฏฺฐียติ

วิปริณามณณถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา,
 โส กามสฺสเลน^๑ วิทฺโธ รุปฺปติ กุप्ปติ จมฺมฏฺฐิติ ปิฬิติ,
 พุยาธิตฺโต โทมนสฺสิตฺโต โหตีติ สลฺลวิทฺโธ รุปฺปติ. เตนาห ภควา

“ตสฺส เจ กามยมานสฺส จนนฺทชาตสฺส ชนฺตฺโน
 เต กามา ปริหายนฺติ สลฺลวิทฺโธ รุปฺปตีติ.

[๓] โย กามे ปริวชฺเชตีติ สปปสฺเสว ปทา สิริ
 โสมนํ วิสตุตฺตํ โลเก สโต สมตีวตฺตติ.

โย กามे ปริวชฺเชตีติ โยติ โย ยาทีโส ยถายุตฺโต
 ยถาวิทฺโต ยถาปการิ ยถาญานปฺปตฺโต ยํมฺมสมนฺนาคโต ขตฺติโย
 วา พุราหฺมणे วา เวสฺสโ สว สุกฺโก วา คหฺนุจฺโ วา
 ปพฺพชฺชิตฺโต วา เทโว วา มนุสฺสโ สว. กามे ปริวชฺเชตีติ กามาติ
 อุกฺกทานโต เทว กามา : วตฺตูกามา จ กิเลสกามา จ ๔เปยฺ อิเม
 วุจฺจนฺติ วตฺตูกามา ๔เปยฺ อิเม วุจฺจนฺติ กิเลสกามา. กามे
 ปริวชฺเชตีติ ทวีหิ การเณหิ กามे ปริวชฺเชติ: วิกฺขมฺภนโต วา
 สมฺมุจฺเจทโต วา.

กถํ วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชติ. “อฏฺฐกํกุปฺปมา กามา
 อปฺปสฺสาทญฺเณนาติ ปสฺสนฺโต วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชติ,
 “มัสเปสฺสุปฺปมา กามา พหุสาธารณญฺเณนาติ ปสฺสนฺโต วิกฺขมฺภนโต
 กามे ปริวชฺเชติ, “ติณฺณกุปฺปมา กามา อนฺุทหนฺญเณนาติ ปสฺสนฺโต
 วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชติ, “องฺคารกาสุปฺปมา กามา
 มหาปริพาหญฺเณนาติ ปสฺสนฺโต วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชติ,
 “สุปฺปนฺกุปฺปมา กามา อิตฺตฺรปจฺจุปฺปญฺจานญฺเณนาติ ปสฺสนฺโต
 วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชติ, “ยาจิตฺกุปฺปมา กามา ตาวกาลิกญฺเณนาติ

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ.,เท.,อิ. กามสฺสเลน จ โสกสฺสเลน จ

ปสฺสนโต วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชเชติ, “รฺกฺขผลฺลุปมา กามา
สมฺภวชนปรีภวชนญฺเณนาติ ปสฺสนโต วิกฺขมฺภนโต กามे
ปริวชเชติ, “อสิสฺสนฺอุปมา กามา อธิกนฺตนญฺเณนาติ” ปสฺสนโต
วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชเชติ, “สฺตติสฺสนฺอุปมา กามา
วินิวิชฺฌนญฺเณนาติ ปสฺสนโต วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชเชติ,
“สปฺปสิสฺสนฺอุปมา กามา สปฺปปฏิภวญฺเณนาติ ปสฺสนโต วิกฺขมฺภนโต
กามे ปริวชเชติ, “อคฺคิกฺขนฺธฺอุปมา กามา มหคฺคิตาปนญฺเณนาติ”
ปสฺสนโต วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชเชติ.

พฺพุทฺธานุสฺสตี ภาวเนโตปิ วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชเชติ,
ธมฺมานุสฺสตี ภาวเนโตปิ ฯเปฯ สงฺฆานุสฺสตี ภาวเนโตปิ ฯเปฯ
สีลानุสฺสตี ภาวเนโตปิ ฯเปฯ จาคานุสฺสตี ภาวเนโตปิ ฯเปฯ
เทวตานุสฺสตี ภาวเนโตปิ ฯเปฯ อานาปานุสฺสตี ภาวเนโตปิ
 ฯเปฯ มรณานุสฺสตี” ภาวเนโตปิ ฯเปฯ กายคตาสตี ภาวเนโตปิ
 ฯเปฯ อูปสมานุสฺสตี ภาวเนโตปิ วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชเชติ.

ปจฺมํ ฌานํ ภาวเนโตปิ วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชเชติ.
ทฺติยํ ฌานํ ภาวเนโตปิ ฯเปฯ ตติยํ ฌานํ ภาวเนโตปิ ฯเปฯ
จตุตฺถํ ฌานํ ภาวเนโตปิ ฯเปฯ อากาสานญฺจายตนสฺมาปตฺตี
ภาวเนโตปิ ฯเปฯ วิญฺญาณญฺจายตนสฺมาปตฺตี ภาวเนโตปิ ฯเปฯ
อาภิชณญฺจายตนสฺมาปตฺตี ภาวเนโตปิ ฯเปฯ เนวสญฺญา-
นาสญฺจายตนสฺมาปตฺตี ภาวเนโตปิ ฯเปฯ วิกฺขมฺภนโต กามे
ปริวชเชติ. เอวํ วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชเชติ.

กถํ สมฺมจฺเจทโต กามे ปริวชเชติ. โสตาปตฺติมคฺคํ
ภาวเนโตปิ อปายคมนิเย กามे สมฺมจฺเจทโต ปริวชเชติ,

สกทาคามิมคฺคํ ภาเวนฺโตปิ โอปาริกเก กามे สมฺมุจฺเจทโต ปริวชฺเชติ,
อนาคามิมคฺคํ ภาเวนฺโตปิ อนฺุสหคเต^๑ กามे สมฺมุจฺเจทโต ปริวชฺเชติ,
อรหตฺตมคฺคํ ภาเวนฺโตปิ สพฺเพเน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ
อเสสํ นิสฺเสสํ สมฺมุจฺเจทโต กามे ปริวชฺเชติ. เอวํ สมฺมุจฺเจทโต
กามे ปริวชฺเชตฺติติ โย กามे ปริวชฺเชติ.

สปปสฺเสว ปทา สิริโรติ สปปโป วุจฺจติ อหิ. เกนตฺเถน^๒
สปปโป. สํสปปนฺโต คจฺจตฺติติ สปปโป. ภูชนฺโต คจฺจตฺติติ ภูชโค.
อุเรน คจฺจตฺติติ อุโรโค. ปนฺนสิโร คจฺจตฺติติ ปนฺนโค. สิเรน
สุปตฺติติ สิริสโป.^๓ วิเล สยตฺติติ วิลาสโย.^๔ คฺุหายํ เสตฺติติ
คฺุหาสโย. ทาฉมา^๕ ตสฺส อาวุชฺเชติ ทาฉมาวุชฺ. วิสํ ตสฺส
โฆเรนฺติ โฆรวโร. ชิวหา ตสฺส ทฺุวิชาติ ทฺุชิวหา. ทฺุวิหิ ชิวหาหิ
รํ สยตฺติติ ทิรสมฺญ.^๖ ยถา ปุริโส ชีวิตฺตุกาโม อมริตฺตุกาโม
สุขกาโม ทฺุกฺขปฏฺิฏฺุโล ปาเทเน สปปสิริ วชฺเชยฺย วิวชฺเชยฺย
ปริวชฺเชยฺย อภินิวชฺเชยฺย; เอวเมว สุขกาโม ทฺุกฺขปฏฺิฏฺุโล
กามे วชฺเชยฺย วิวชฺเชยฺย ปริวชฺเชยฺย อภินิวชฺเชยฺยยาติ
สปปสฺเสว ปทา สิริโร.

โสมนํ วิสตฺติกํ โลเก สโต สมติวตฺตตฺติติ โสติ โย กามे
ปริวชฺเชติ. วิสตฺติกา วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค
อนฺุณโย อนฺุโรโร นนฺทิ^๗ นนฺทิราโค จิตฺตสฺส สาราโค อิจฺฉา
มฺุจฺฉา อชฺุณฺเณสํ คเโร ปลิเคโร^๘ สงฺโค^๙ ปงฺโก เอชา

^๑ ส.ฉ.,เท.,อ. อนฺุสหคเต, เอวมุปริปิ. ^๒ ส.ฉ.,เท.,อ. เกนฏฺุเจเน

^๔ ส. สิริสโป ฉ.,เท.,อ. สิริสโป

^๔ ส.ฉ.,เท.,อ. "วิลาสโยติปิ "วิลสโยติปิ ปาโจ.

^๕ ส.ฉ.,เท.,อ. ทาฉมา

^๖ ส.ฉ.,เท.,อ. ทฺุวิรสมฺญ

^๗ ฉ.,เท. นนฺทิ

^๘ ส. ปลิเคโร

^๙ สตุโคติปิ ปาโจ.

มายา ชนิกา สยชนนี สีพพิณี ชาลินี สริตา วิสตุติกา
 สุตตัม^๑ วิสฐา^๒ อายุหนี^๓ ทุตติยา ปณฺธิ ภวเนตฺติ วนํ วนโถ
 สนฺธโว^๔ เสนโห อเปกฺขา ปฏิพนฺธา^๕ อาสา อาสีสนา^๕ อาสีสิตตตัม
 ฐปาสา สทฺทหาสา คณฺฐาสา รสาสา โผฏฺฐพฺพหาสา ลาภาสา
 ธนาสา^๖ ปุตฺตาสา ชีวิตาสา ชปฺปา ปชปฺปา อภิชปฺปา ชปฺปา^๗
 ชปฺปนา ชปฺปิตตตัม โลลุปฺปา^๘ โลลุปฺปายนา โลลุปฺปายิตตตัม
 ปุจฺฉณฺณจิกตา^๙ สาธุกมฺมตา อธมฺมราโค วิสมโลโก นิกนฺติ นิกามนา
 ปตฺถนา ปิหนา สมฺปตฺถนา กามตฺถนา ภวตฺถนา วิภวตฺถนา
 รูปตฺถนา อรูปตฺถนา นิโรธตฺถนา ฐปฺตตฺถนา สทฺทตฺถนา
 คณฺธตฺถนา รสตฺถนา โผฏฺฐพฺพตฺถนา ธมฺมตฺถนา โอโฆ โยโค
 คณฺโถ อุปาทานํ อวารณํ นีวรณํ จทนํ พนฺธนํ อุปกฺกิลโส^{๑๐}
 อนฺุสโย ปริยฺญาณํ ลตา เววิจฺจํ ทุกฺขมฺมูลํ ทุกฺขนิทานํ^{๑๑} ทุกฺขปฺปภโว
 มารปาโส มารพพิสํ มารวิสโย ตณฺหานํ^{๑๒} ตณฺหาชาลํ
 ตณฺหากทฺทลํ^{๑๒} ตณฺหาสมุทฺโท อภิชฺฌมา โลโก อกฺุสลมฺมูลํ.

วิสตุติกาติ เกนตฺเถเนน วิสตุติกา. วิสตาติ วิสตุติกา.
 วิสาลาติ วิสตุติกา. วิสฐาติ วิสตุติกา. วิสกุกฺกิตฺติ วิสตุติกา.
 วิสัหฺรตฺติ วิสตุติกา. วิสฺวาทิกาทิ วิสตุติกา. วิสมุลาติ วิสตุติกา.
 วิสผลาติ วิสตุติกา. วิสปริโกคาติ^{๑๓} วิสตุติกา. วิสาลา วา ปน
 สา รูปे ตณฺหา สทฺทเท คณฺธเ รเส โผฏฺฐพฺเพ กฺุเล คณฺเ

^๑ ส.ฉ.เท.อิ. วิสตา

^๒ ฉ.เท.อิ. สนฺธโว

^๔ ฉ.เท.อิ. อาสีสนา, เอวมฺปริปี.

^๗ ฉ.เท.อิ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๙ ฉ.เท.อิ. ปุจฺฉณฺณจิกตา

^{๑๑} "ทุกฺขนิทานนฺติปิ ปาโจ.

^{๑๓} ฉ.เท. วิสปริโกโคติ

^๒ ฉ.เท.อิ. อายุหนี

^๕ ส.ฉ.เท.อิ. ปฏิพนฺธุ

^๖ ฉ.เท.อิ. ชนาสา

^๘ ส.ฉ.เท.อิ. โลลุปฺปี

^{๑๐} ฉ.เท. อุปกฺกิลโส

^{๑๒} ฉ.เท.อิ. ตณฺหากทฺทลํ

อาวาเส ลาเภ ยเส ปัสสาย สุเข จีวเร ปิณฑปาเต
 เสนาสเน คิลานปัจจุยเภสชฺชปริกฺขาเร กามชาตฺยา รูปชาตฺยา
 อรูปชาตฺยา, กามภเว รูปภเว อรูปภเว สญฺญามภเว อสญฺญามภเว
 เหนวสญฺญานาสญฺญามภเว เอกโวการภเว จตุโวการภเว ปญฺจโวการภเว
 อตีเต อนาคเต ปัจจุปปนฺเน ทิฏฺฐสฺสุตมุตวิญฺญาตพฺเพสุ ฌมฺเมสุ
 วิสฺฐา วิตฺถตฺตาติ วิสฺตฺติกา.

โลเกติ อปายโลเก มนุสฺสโลเก เทวโลเก ขนฺธโลเก
 ชาติโลเก อายตนโลเก.

สโตติ จตุหิ การณฺเหติ สโต: กาเย กายานุปสฺสนา-
 สติปฏฺฐานํ ภาเวนฺโต สโต, เวทนาสุ ๔เป๔ จิตฺเต ๔เป๔
 ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ ภาเวนฺโต สโต.

อปเรหิปี จตุหิ การณฺเหติ สโต: อสตีปริวชฺชนาย สโต,
 สติกรณียานํ^๑ ฌมฺมานํ กตตฺตา สโต, สติปฏฺธิปกฺขานํ^๒ ฌมฺมานํ
 หตตฺตา สโต, สตินิमितฺตานํ ฌมฺมานํ อปฺปมฺมุจฺจตฺตา^๓ สโต.

อปเรหิปี จตุหิ การณฺเหติ สโต: สติยา สมนฺนาคตตฺตา
 สโต, สติยา วสิตตฺตา สโต, สติยา ปาคุญฺญตฺตาย สโต,
 สติยา อปฺจโจโรหณตฺตาย สโต.

อปเรหิปี จตุหิ การณฺเหติ สโต: สตตฺตา สโต, สนฺตตฺตา
 สโต, สมิตตฺตา สโต, สนฺตฌมฺมสมนฺนาคตตฺตา สโต.
 พุทฺธานุสฺสติยา สโต, ฌมฺมานุสฺสติยา สโต, สงฺฆมานุสฺสติยา สโต,
 สีลานุสฺสติยา สโต, จาคานุสฺสติยา สโต, เทวตานุสฺสติยา สโต,
 อานาปานุสฺสติยา สโต, มรณานุสฺสติยา สโต, กายคตาสติยา

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ส.อ. สติกรณียานญจ

^๒ ฉ.,เท. สติปริพนฺธานํ

^๓ ฉ.,เท. อสมมฺมุจฺจตฺตา

สโต, อุปสมานุสฺสติยา สโต. ยา สติ อนุสฺสติ ปฏิสฺสติ สติ
 สรณตา ธารณตา อปีลาปนตา อสฺสมมุสฺสนตา สติ สตินุทฺริยํ
 สติพลํ สมฺมาสติ สติสมโพชฌมฺโค เอกายนฺมคฺโค, อยํ วุจฺจติ
 สติ. อิมาย สติยา อุปเปโต โหติ สมุเปโต อุปคโต สมุคโต
 อุปปนโน สมุปนโน สมฺนฺนาคโต, โส วุจฺจติ สโต.

โสมนํ วิสตุตฺติกํ โลเก สโต สมติวตฺตตฺติติ ยา โลเก วิสตุตฺติกา,^๑
 อิมํ โลเก วิสตุตฺติกํ สโต ตรติ อุตฺตรติ ปตฺรติ สมติกฺกมตฺติ
 วิตฺตวตฺตตฺติติ โสมนํ วิสตุตฺติกํ โลเก สโต สมติวตฺตตฺติ. เตนาห ภควา

“โย กามเม ปริวชฺเชติ สปปสฺสเสว ปทา สโร
 โสมนํ วิสตุตฺติกํ โลเก สโต สมติวตฺตตฺติติ.

[๔] เขตฺตํ วตฺถุํ หิริณญํ วา ควาสฺสํ ทาสโปริสํ
 ถิโย พนฺธฺ ปุณฺณ^๒ กามโย นโร อนุกิञฺชติ.

เขตฺตํ วตฺถุํ หิริณญํ วาติ เขตฺตนฺนํ สาลิกฺเขตฺตํ วิหิกฺเขตฺตํ
 มุคฺคกฺเขตฺตํ มาสกฺเขตฺตํ ยวกฺเขตฺตํ โคธฺมกฺเขตฺตํ^๓ ติลกฺเขตฺตํ.
 วตฺถุนฺนํ ฌรวตฺถุ^๔ โกฏฺฐจวตฺถุ ปุเรวตฺถุ ปจฺฉาวตฺถุ อารามวตฺถุ
 วิหารวตฺถุ.^๕ หิริณญนฺนํ หิริณญํ วุจฺจติ กหาปโณติ เขตฺตํ
 วตฺถุํ หิริณญํ วา.

ควาสฺสํ ทาสโปริสฺสนฺนํ ควณฺนํ คาโว^๕ วุจฺจนฺนํ. อสฺสตาติ
 ปสฺสกาทโย วุจฺจนฺนํ. ทาสาติ จตฺตาโร ทาสา: อนุโตชาตโก
 ทาโส, ฌนฺกกิตโก ทาโส สามํ วา ทาสวียํ^๖ อุปเปติ อกามโก วา
 ทาสวียํ^๗ อุปเปติ.

^๑ ฉ., เท. โลเก วา สว วิสตุตฺติกา โลเก วา ตํ วิสตุตฺติกํ

^๒ ฉ., เท. ปุณฺณ

^๓ ฉ., เท. โคธฺมกฺเขตฺตํ

^{๔-๕} ฉ., เท. ฌรวตฺถุํ โกฏฺฐจวตฺถุํ ปุเรวตฺถุํ ปจฺฉาวตฺถุํ อารามวตฺถุํ วิหารวตฺถุํ

^๕ ฉ., เท. ควา

^๖ ฉ., เท., อ. ทาสพฺยํ

^๗ ฉ., เท. ทาสวีสยํ

อามาย ทาสาปี ภาวนติ เหเก
 ธเนน กิตาปี ภาวนติ ทาสา
 สามญจ เอเก อุปยนติ ทาส^๑
 ภยาปณฺณนาปี ภาวนติ ทาสา.^๒

โปริสฺสนติ^๓ ตโย ปุริสา: ภาชกา^๔ กมฺมกรา อุปชีวินฺติ
 ควาสฺสํ ทาสโปริสฺส.

ถิโย พนฺธุ ปุณฺณ กาเมติ ถิโยติ อิตฺถิปริคฺคโห วุจฺจติ.
 พนฺธุติ จตฺตาริ พนฺธุ: ฌาติพนฺธวาปี พนฺธุ, โคตฺตพนฺธวาปี
 พนฺธุ, มนฺตพนฺธวาปี พนฺธุ, สิปปพนฺธวาปี พนฺธุ. ปุณฺณ กาเมติ
 พหุ กาเม. เอเต ปุณฺณ กามา มนาปีกา รุปา ๕เปฯ มนาปีกา
 โสภณพฺพาติ ถิโย พนฺธุ ปุณฺณ กาเม.

โย นโร อนุคิขฺมตฺติ โยติ โย ยาทีโส ยถายุตฺโต
 ยถาวิหิตฺโต ยถาปการิ ยถฺจฺจานปฺปตฺโต ยถมฺมสมนฺนาคโต ขตฺติโย
 วา พุราหฺมณฺโณ วา เวสฺสโณ วา สุทฺโท วา คหฺนุโจ วา
 ปพฺพชิตฺโต วา เทโว วา มนุสฺสโณ วา. นโรติ สตฺโต นโร
 มานโว โปโส ปุคฺคโล ชีโว ชาตุ ชนฺตุ อินฺทฺญ มนุสฺส.
 อนุคิขฺมตฺติ กิเลสกาเมน วตฺตุกาเมสฺส คิขฺมติ อนุคิขฺมติ.
 ปลิคิขฺมติ ปลิพชฺมตฺติ โย นโร อนุคิขฺมติ เตนาห ภควา

“เขตฺตํ วตฺถุํ หิริญญํ วา ควาสฺสํ ทาสโปริสฺส,
 ถิโย พนฺธุ ปุณฺณ กาเม โย นโร อนุคิขฺมตฺติ.

[๕] อพลา นํ พลียนฺติ

มทฺทนฺเต นํ ปริสุสฺยา

ตโต นํ ทุกฺขมเนวติ

นาวํ ภินฺนมิวาทกํ.

อพลา นํ พลียนฺตฺติ อพลาติ อพลา กิเลสา ทุพฺพลา
 อปฺปพลา อปฺปถามกา หีนา นิหีนา ปริหีนา^๑ โอมกา
 ลามกา ชตุกกา ปริตฺตา. เต กิเลสา ตํ ปุคฺคลํ สหฺนฺติ
 ปริสฺหฺนฺติ อภิกฺขวณฺติ อชฺโฆตฺถรณฺติ ปรียาทียนฺติ มทฺทนฺตฺติ
 เอวมฺปิ อพลา นํ พลียนฺติ. อถวา อพลํ ปุคฺคลํ ทุพฺพลํ
 อปฺปพลํ อปฺปถามกํ หีนํ นิหีนํ ปริหีนํ โอมกํ ลามกํ ชตุกกํ
 ปริตฺตํ ยสฺส นตฺถิ สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมာธิพลํ
 ปญฺญาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ, เต กิเลสา ตํ ปุคฺคลํ สหฺนฺติ
 ปริสฺหฺนฺติ อภิกฺขวณฺติ อชฺโฆตฺถรณฺติ ปรียาทียนฺติ มทฺทนฺตฺติ
 เอวมฺปิ อพลา นํ พลียนฺติ.

มทฺทนฺเต นํ ปริสุสฺยาติ ปริสุสฺยาติ^๒ เทว ปริสุสฺยา:
 ปากฺกฺวปริสุสฺยา จ ปฏฺิจฺจนฺนปริสุสฺยา จ.

กตเม ปากฺกฺวปริสุสฺยา. สีหา พฺยคฺขมา ทิปิ อจฺจตฺรจฺจา^๓
 โกกา โคมฺหิสสา^๔ หตฺถิ อหิ วิจฺฉิกา สตปฺที, โจรา วา อสฺสุ
 มาณฺวา กตกมฺมา วา อกตกมฺมา วา, จกฺขุโรโค โสตโรโค
 ฆานโรโค ชิวฺหาโรโค กายโรโค สีสโรโค กณฺณโรโค มฺขโรโค
 ทนฺตโรโค กาโส สาสโส ปินาสโส ทโห,^๕ ชโร กุจฺฉิโรโค
 มุจฺฉา ปกฺขนฺทิกา สฺลา วิสฺสุจิกา กุฏฺฐจํ คณฺโฑ กิลาโส โสโส
 อปฺมาโร ททฺทุ กณฺฑุ กจฺจุ รัชสา วิตจฺฉิกา โลหิตํ ปิตฺตํ
 มธุเมโห อํสา ปิพฺภา ภคฺนฺทลา ปิตฺตสมุฏฺฏจฺจนา อาพาธา,

^๑ ฉ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ, เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท., อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ ฉ., เท. ทิปิ อจฺจา ตฺรจฺจา

^๔ ฉ., เท. มหีสสา

^๕ ฉ., เท. ทาโห, เอวมฺปริปิ.

เสมหสมุฏฐาณา อาพาธา, วาตสมุฏฐาณา อาพาธา, สนฺนิปาติกา
อาพาธา, อุตุปริณามชา อาพาธา, วิสมปรีหารชา อาพาธา,
โอปกุมมิกา อาพาธา, กมฺมวิปากชา อาพาธา, สีตํ อุณฺหํ
ชัมภุจา ปิपाสา อุจฺจาโร ปสฺสาโว ทํสมกสวาตาตปสฺสึสฺสปสมฺผสฺสา
อิตฺติ วา อิเม วุจฺจนฺติ ปากฺกฺวปฺริสฺสยา.

กตเม ปฏฺิจฺจนฺนปฺริสฺสยา. กายทฺถุจฺจริตํ วจฺีทฺถุจฺจริตํ
มโนทฺถุจฺจริตํ, กามจฺจนฺทนีวฺรณํ พฺยาปาทนีวฺรณํ ถีนมิตฺทนีวฺรณํ
อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนีวฺรณํ วิจิกิจฺจณนีวฺรณํ, ราโค โทโส โมโห โกโธ
อุปฺนาโห มกฺโข ปฺพาโส อิสฺสา มจฺฉริยํ มายา สาเจยฺย
ถมฺโม สารมฺโม มาโน อติมาโน มโท ปมาโท, สพฺเพ กิเลสา,
สพฺเพ ทฺถุจฺจริตา, สพฺเพ ทฺรธา, สพฺเพ ปรีพาหา, สพฺเพ
สนฺตาปา, สพฺพากุสลาภิสงฺขารา อิเม วุจฺจนฺติ ปฏฺิจฺจนฺนปฺริสฺสยา.

ปฺริสฺสยาติ เกนตฺเถน ปฺริสฺสยา. ปฺริสฺสหนฺตฺติติ ปฺริสฺสยา.
ปฺริหานาย สํวตฺตฺนตฺติติ ปฺริสฺสยา. ตตฺตราสยาติ ปฺริสฺสยา.

กถํ ปฺริสฺสหนฺตฺติติ ปฺริสฺสยา. เต ปฺริสฺสยา ตํ ปุคฺคํ
สหนฺติ ปฺริสฺสหนฺติ อภิภวฺนฺติ อชฺโฆตฺถนฺติ ปรียาทียนฺติ มทฺทนฺติ.
เอวํ ปฺริสฺสหนฺตฺติติ ปฺริสฺสยา.

กถํ ปฺริหานาย สํวตฺตฺนตฺติติ ปฺริสฺสยา. เต ปฺริสฺสยา
กุสลานํ ฆมฺมานํ ปฺริหานาย อนฺตรายาย^๑ สํวตฺตฺนตฺติ.
กตเมสํ กุสลานํ ฆมฺมานํ. สมฺมาปฏฺิปปทาย อนฺโลมปฏฺิปปทาย
อปจฺจนิกปฏฺิปปทาย อนฺวตฺถปฏฺิปปทาย ฆมฺมานุฆมฺมปฏฺิปปทาย สีเลสุ
ปรีปฺริการิตาย, อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺตทฺวารตาย, โภชเน มตฺตตฺถนฺตตาย,
ชาคริยานโยคสุ สติสมฺปชฌณสุ, จตฺถนํ สติปฏฺุจฺจนานํ

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ จ.,เท. อนฺตรายาย ปฺริหานาย, เอวมุปฺริปิ.

ภาวนานุโยคสฺส, จตฺตุนฺหิ สมมปฺปชานานํ ภาวนานุโยคสฺส,
 จตฺตุนฺหิ อิทฺธิปฺปาทานํ ภาวนานุโยคสฺส, ปญฺจนฺหิ อินฺทฺริยานํ
 ภาวนานุโยคสฺส, ปญฺจนฺหิ พฺลานํ ภาวนานุโยคสฺส, สตฺตุนฺหิ
 โพชฺฌณฺคานํ ภาวนานุโยคสฺส, อริยสฺส อภฺยจฺงคิกสฺส มคฺคสฺส
 ภาวนานุโยคสฺส, อิมํสํ กุสลานํ ฐมฺมานํ ปรีหานาย อนฺตรายาย
 สํวตฺตุนฺหิ. เอวํ ปรีหานาย สํวตฺตุนฺหิตฺติ ปรีสฺสยา.

กถํ ตตฺตฺราสยาติ ปรีสฺสยา. ตตฺตฺเถเต ปาปกา อกุสลา
 ฐมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อตฺตภาวสนฺนิสฺสยา. ยถา พิเล พิลาสยา
 ปาณา สยฺนฺติ, ทเก ทกาสยา ปาณา สยฺนฺติ, วเน วนาสยา
 ปาณา สยฺนฺติ, รุกฺเข รุกฺขาสยา ปาณา สยฺนฺติ; เอวเมว
 ตตฺตฺเถเต ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อตฺตภาวสนฺนิสฺสยาติ^๑
 เอวมฺปิ ตตฺตฺราสยาติ ปรีสฺสยา.

วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “सानฺเตवासโก ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 สาจริยโก ทุกฺขํ น ผาสฺสุ วิหฺรติ. กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 สานฺเตवासโก สาจริยโก ทุกฺขํ น ผาสฺสุ วิหฺรติ. อิทฺถ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุโน จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา อุปฺปชฺชนฺติ [๒] ปาปกา อกุสลา
 ฐมฺมา สรสงฺกปฺปา สยฺนโณชฺฌนียา,^๓ ตฺยสฺส อนฺโต วสนฺติ
 อนฺวาสฺสวณฺติ ปาปกา อกุสลา ฐมฺมาติ ตสฺมา ‘सानฺเตวาสโกติ
 วุจฺจติ. เต นํ สมฺมทาจฺรณฺติ [๔] ปาปกา อกุสลา ฐมฺมาติ
 ตสฺมา ‘สาจริยโกติ วุจฺจติ.

ปฺน จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๔เปยฺ
 ฌาเนน คนฺธี ฌายิตฺวา ๔เปยฺ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๔เปยฺ

^๑ ฉ.,เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.^๓ ฉ.,เท. สยฺนโณชฺฌนียา, เอวมฺปรีปิ.^๒ ฉ.,เท. เย^๔ ฉ.,เท. สมฺมทาจฺรณฺติ น

กาเยน โผฏฐพพํ ผู้สัติวา ๕เป๕ มนสา ฌมมํ วิญญา
 อุปฺปชฺชนฺติ [๑] ปาปกา อกุສลา ฌมฺมา สรสงฺกปฺปา
 สญฺโฆชนียา, ตฺยสฺส อนฺโต วสนฺติ อนฺวาสุสวณฺติ ปาปกา
 อกุສลา ฌมฺมาติ ตสฺมา 'सानฺเตวาสีโกติ วุจฺจติ. เต น
 สมฺมาจรณฺติ [๒] ปาปกา อกุສลา ฌมฺมาติ ตสฺมา 'สาจริยโกติ
 วุจฺจติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สานฺเตวาสีโก สาจริยโก ทุกฺข
 น ภาสฺสุ วิหฺรตีติ. เอวํปิ ตตฺตราสยาติ ปริสุสฺยา.

วุตฺตํ เหตุํ ภควตา "ตโยเม ภิกฺขเว อนฺตรามลา
 อนฺตรามิตฺตา อนฺตราสปฺตฺตา อนฺตราวธกา อนฺตราปจฺจตฺติกา.
 กตฺเม ตโย. โลโก ภิกฺขเว อนฺตรามโล" อนฺตรามิตฺโต
 อนฺตราสปฺตฺโต อนฺตราวธโก อนฺตราปจฺจตฺติโก. โทโส ภิกฺขเว
 อนฺตรามโล" อนฺตรามิตฺโต อนฺตราสปฺตฺโต อนฺตราวธโก
 อนฺตราปจฺจตฺติโก, โมโห ภิกฺขเว อนฺตรามโล อนฺตรามิตฺโต
 อนฺตราสปฺตฺโต อนฺตราวธโก อนฺตราปจฺจตฺติโก. อิมํ โข ภิกฺขเว
 ตโย อนฺตรามลา อนฺตรามิตฺตา อนฺตราสปฺตฺตา อนฺตราวธกา
 อนฺตราปจฺจตฺติกาติ."^๑

อนตฺถชนโน โลโก

ภยมนฺตรโต ชาตํ

ลฺหุโร อตฺถํ น ชานาติ

อนฺธตมํ^๔ ตทา โหติ

อนตฺถชนโน โทโส

โลโก จิตฺตปฺปโกปโน,

ตํ ชโน นาวพฺพชฺฌติ.

ลฺหุโร ฌมมํ น ปสฺสติ,

ยํ โลโก สหเต นรํ.

โทโส จิตฺตปฺปโกปโน,

^๑ จ.เท. ๒๕/2566

^๓ จ.เท.,อิ. อนฺตรามลํ, เอวํปริปี.

^๔ ส.จ.เท.,อิ. อนฺธตมํ, เอวํปริปี.

^๒ จ.เท. สมฺมาจรณฺติ น

^๔ จ.เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

ภยมนฺตรโต ชาตํ ตํ ชโน นาวพฺชฌติ.
 กุทฺโธ อตฺถํ น ชานาติ กุทฺโธ ฌมฺมํ น ปสฺสติ,
 อนฺธมํ ตทา โหติ ยํ โกะโร^๑ สหเต นรํ.
 อนตฺถชนโน โมโห โมโห จิตฺตปฺปโกปโน,
 ภยมนฺตรโต ชาตํ ตํ ชโน นาวพฺชฌติ.
 มฺพฺโห อตฺถํ น ชานาติ มฺพฺโห ฌมฺมํ น ปสฺสติ
 อนฺธมํ ตทา โหติ ยํ โมโห สหเต นรณฺติ.

เอวมฺปิ ตตฺตราสยาติ ปริสฺสยา.

วฺตุตฺตํ^๒ เหน้ ภาควตา “ตโย โข มหาราช ปุริสสฺส ฌมา
 อชฺฌตฺตํ อฺปฺปชฺชมานา อฺปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทฺกฺขาย อผาสฺวิหาราย.
 กตเม ตโย. โลโก โข มหาราช ปุริสสฺส ฌโม อชฺฌตฺตํ
 อฺปฺปชฺชมานโน อฺปฺปชฺชติ อหิตาย ทฺกฺขาย อผาสฺวิหาราย. โทโส
 โข มหาราช ปุริสสฺส ฌโม อชฺฌตฺตํ อฺปฺปชฺชมานโน อฺปฺปชฺชติ
 อหิตาย ทฺกฺขาย อผาสฺวิหาราย. โมโห โข มหาราช ปุริสสฺส
 ฌโม อชฺฌตฺตํ อฺปฺปชฺชมานโน อฺปฺปชฺชติ อหิตาย ทฺกฺขาย
 อผาสฺวิหาราย. อีเม โข มหาราช ตโย ปุริสสฺส ฌมา อชฺฌตฺตํ
 อฺปฺปชฺชมานา อฺปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทฺกฺขาย อผาสฺวิหารายาติ.”^๓

‘โลโก โทโส จ โมโห จ ปุริสํ ปาปเจตสํ
 หีสนฺติ อตฺตสมฺภูตา ตจฺจสาร์ว สมฺผลนฺติ.

เอวมฺปิ ตตฺตราสยาติ ปริสฺสยา.

วฺตุตฺตํ เหน้^๔ ภาควตา

^๑ ฉ., เท. โทโส

^๒ ฉ., เท. วฺตุตฺตมฺปิ.

^๓ ฉ., เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. วฺตุตฺตมฺปิ เจตํ

“ราโค จ โทโส จ อิตินิทานา
 อรติ รติ^๑ โลมหโส อิตอ ชาโต,^๒
 อิตอ สมุฏจาย มโนวิตกุกา
 กุมารกา ธงกมิโวสสชชนตติ.

เอวมปิ ตตฺตราสยาติ ปริสฺสยา.

มทฺทนฺเต นํ ปริสฺสยาติ เต ปริสฺสยา ตํ ปุคฺคํ สหฺนฺติ
 ปริสฺหฺนฺติ อภิภวฺนฺติ อชฺโฆตฺถรณฺติ ปรียาทียนฺติ มทฺทนฺตติ
 มทฺทนฺเต นํ ปริสฺสยา.

ตโต นํ ทุกฺขมเนวตติ [^๓] ตโต ตโต ปริสฺสยโต ตํ
 ปุคฺคํ ทุกฺขํ อเนวติ อนฺคจฺจติ อนฺวายิกํ โหติ, ชาติทุกฺขํ
 อเนวติ อนฺคจฺจติ อนฺวายิกํ โหติ, ชราทุกฺขํ อเนวติ
 อนฺคจฺจติ อนฺวายิกํ โหติ, พยาธิทุกฺขํ อเนวติ อนฺคจฺจติ
 อนฺวายิกํ โหติ, มรณทุกฺขํ อเนวติ อนฺคจฺจติ อนฺวายิกํ โหติ,
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสทุกฺขํ อเนวติ อนฺคจฺจติ อนฺวายิกํ
 โหติ, เนรียิกทุกฺขํ ตีรจฺฉานโยนิทุกฺขํ ปิตฺติวิสยิกทุกฺขํ^๔ อเนวติ
 อนฺคจฺจติ อนฺวายิกํ โหติ มานุสฺสทุกฺขํ^๕ คพฺโภกนฺติมูลกทุกฺขํ^๖
 ๗เปฯ คพฺภะ จิตฺติมูลกทุกฺขํ^๗ ๗เปฯ คพฺภะจฺจุจฺจณมฺมูลกทุกฺขํ^๘ ๗เปฯ
 ชาตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสทุกฺขํ^๙ ๗เปฯ ชาตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสทุกฺขํ^{๑๐} ๗เปฯ
 อตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตทุกฺขํ^{๑๑} ๗เปฯ ปฺรฺสฺสทุกฺขํ^{๑๒} ๗เปฯ อเนวติ อนฺคจฺจติ
 อนฺวายิกํ โหติ, ทุกฺขทุกฺขํ อเนวติ อนฺคจฺจติ อนฺวายิกํ

^๑ ฉ., เท. อรติ รติ

^๓ ฉ., เท., อ. ตโตติ

^๔ ฉ., เท. มานุสสิกํ ทุกฺขํ

^๗ ฉ., เท. ๑๒/จิตติมูลกํ ทุกฺขํ

^๙ ฉ., เท. ชาตสฺสฺสฺสฺสทุกฺขํ

^{๑๑} ฉ., เท. อตฺตฺตฺตฺตทุกฺขํ

^๒ ฉ., เท. อิตอชา

^๔ ฉ., เท. เปตฺติวิสยิกํ ทุกฺขํ

^๖ ฉ., เท. คพฺโภกนฺติมูลกํ ทุกฺขํ

^๘ ฉ., เท. คพฺภะจฺจุจฺจณมฺมูลกํ ทุกฺขํ

^{๑๐} ฉ., เท. ชาตสฺส ปฺราเชยฺยกํ

^{๑๒} ฉ., เท. ปฺรฺสฺสทุกฺขํ

โหติ, สงฺขารทุกฺขํ ๕เปย วิปริณามทุกฺขํ ๕เปย จกฺขุโรโค
 โสตรโรโค ฆานโรโค ชิวหาโรโค กายโรโค สีสโรโค กณฺณโรโค
 มุขโรโค ทนฺตโรโค กาโส สาโส ปิณาโส ทโห ชโร
 กุจฺฉิโรโค มุจฺฉา ปกฺขนฺทิกา สฺลา^๑ วิสฺฐิจิกา กุฏฺฐํ คณฺโฑ
 กิลาสो โสโส อปฺมาโร ททฺทุ กณฺฑุ กจฺจุ รชสา วิตจฺฉิกา
 โลหิตํ ปิตตํ^๒ มธฺเมโห อํสา ปิพฺภา ภคฺนฺทลา ปิตฺตสมุฏฺฐาณา
 อาพาธา, เสမฺหสมุฏฺฐาณา อาพาธา, วาตสมุฏฺฐาณา อาพาธา,
 สนฺนิปาติกา อาพาธา, อุตฺตปริณามชา อาพาธา, วิสมปฺริหารชา
 อาพาธา, โอปกฺกมิกา อาพาธา, กมฺมวิปากชา อาพาธา,
 สีตํ อุณฺ्हํ ชิฆจฺฉา ปิปาสา อุจฺจาโร ปสฺสาโว
 ทํสมกสวาตาตปสีรีสปสมฺพสฺสทุกฺขํ ๕เปย มาตุมรณทุกฺขํ^๓ ๕เปย
 ปิตุมรณทุกฺขํ ๕เปย ภาตุมรณทุกฺขํ ๕เปย ภคินีมรณทุกฺขํ ๕เปย
 ปุตฺตมรณทุกฺขํ ๕เปย ธีตุมรณทุกฺขํ ๕เปย ฌาติพฺยสนทุกฺขํ^๔ ๕เปย
 โภคพฺยสนทุกฺขํ ๕เปย โรคพฺยสนทุกฺขํ ๕เปย สีลพฺยสนทุกฺขํ ๕เปย
 ทิฏฺฐิพฺยสนทุกฺขํ อเนวติ อนฺนจฺฉติ อนฺวายิกํ โหตีติ ต โต
 นํ ทุกฺขมเนวติ.

นาวํ ภินฺนมิวาทกนฺติ ยถา ภินฺนํ นาวํ อุทกํ^๕ อนฺวายิกํ^๖
 ตโต ตโต อุทกํ อเนวติ อนฺนจฺฉติ อนฺวายิกํ โหติ, ปุรโตปิ
 อุทกํ อเนวติ อนฺนจฺฉติ อนฺวายิกํ โหติ, ปจฺจโตปิ เหฏฺฐโตปิ
 ปสฺสโตปิ อุทกํ อเนวติ อนฺนจฺฉติ อนฺวายิกํ โหติ; เอวเมว
 ตโต ตโต ปรีสฺสยโต ตํ ปุคฺคํ ทุกฺขํ อเนวติ อนฺนจฺฉติ
 อนฺวายิกํ โหติ, ชาติทุกฺขํ อเนวติ อนฺนจฺฉติ, อนฺวายิกํ โหติ

^๑ ฉ., เท., อี. สฺลา
 หมายเหตุ 12/08/2566

^๓ ฉ., เท. มาตุมรณ ธีตุมรณ ทุกฺขํ

^๔ ฉ., เท. ทกเมสี ตโต ตโต

^๒ ฉ., เท. โลหิตปิตตํ

^๔ ฉ., เท. ฌาติพฺยสน ทิฏฺฐิพฺยสน ทุกฺขํ

^๖ อี. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

ฯเปฯ ทิฏฐิพยุสนทุกุข อเนวติ อนุจจติ อนุวากิ โหตีติ
 นาว ภินฺนมิโวทกั. เตนาห ภควา

“อพลา นํ พลีนฺติ มทฺทนฺเต นํ ปริสฺสยา
 ตโต นํ ทุกฺขมเนวติ นาว ภินฺนมิโวทกนฺติ.

[๖] ตสฺมา ชนฺตุ สทา สโต กามานิ ปริวชฺชเย
 เต ปหาย ตเร โธม นาวํ สิตฺวา ว ปารคฺ.

ตสฺมา ชนฺตุ สทา สโตติ ตสฺมาติ ตสฺมา ตํการณา ตํเหตุ
 ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา^๑ เอตํ อาทีนํ สมฺปสฺสมาโน กาเมสฺสุติ
 ตสฺมา. ชนฺตุติ สโต นโร มานโว โปโส ปุคฺคโล ซีโว ชาตุ
 ชนฺตุ อินฺทฺร มนุสฺส. สทาติ สทา สพฺพทา สพฺพกาลํ นิจฺจกาลํ
 ฐวกาลํ สตตํ สมิติ อพฺโพกิณฺณํ โปชานุโปช^๒ อุทกฺกมฺมิกชาตํ
 อวีจิ สนฺตติ สหิตํ ผุสฺสิต^๓ ปุเรภตฺตํ ปจฺจภตฺตํ ปริมยามํ
 มชฺฌิมยามํ ปจฺจิมยามํ กาเพ ชฺชนฺเต วสฺเส เหมนฺเต คิมฺเห
 ปริเม วโยชนฺเต มชฺฌิมเ วโยชนฺเต ปจฺจิมเ วโยชนฺเต. สโตติ
 จตุหิ การณฺเห สโต: กาเย กายานุสฺสนาสติปฺปจฺจํ ภาวนฺโต
 สโต, เวทนาสุ ฯเปฯ จิตฺเต ฯเปฯ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุสฺสนา-
 สติปฺปจฺจํ ภาวนฺโต สโต. อปเรหิปี^๔ จตุหิ การณฺเห สโต
 ฯเปฯ โส วุจฺจติ สโตติ ตสฺมา ชนฺตุ สทา สโต.

กามานิ ปริวชฺชเยติ กามานีติ อุทฺททานโต เทว กามา:
 วตฺถุกามา จ กิเลสกามา จ ฯเปฯ อิมเ วุจฺจนฺติ วตฺถุกามา
 ฯเปฯ อิมเ วุจฺจนฺติ กิเลสกามา. กามานิ ปริวชฺชเยติ ทวีหิ
 การณฺเห กาเม ปริวชฺชเยย: วิกฺขมฺภนฺโต วา สมฺจุเจทโต วา.

๑ หมดอายุ 12/06/2566

^๑ “ตํ นิทานนฺติปิ ปาโร.

^๒ ฉ.,เท.,อ. โปชานุโปช

^๓ ฉ.,เท. ผุสฺสิตํ อ. ผุสฺสิตํ, เอวมฺปริปิ.

^๔ ฉ.,เท. ปิสทโท น ทิสฺสติ.

กถํ วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชยฺย. “อฏฺฐจิงฺกสฺสูปมา กามา
 อปฺปสฺสสาทญฺเฌนาติ ปสฺสนฺโต วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชยฺย,
 มํสเปสฺสูปมา กามา พหุสํ
 กามे ปริวชฺเชยฺย, “ติณฺณกฺกูปมา กามา อนฺนทหนฺนญฺเฌนาติ ปสฺสนฺโต
 วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชยฺย ฯเปฯ เหนวสญฺญานาสญฺญายตฺน-
 สมาปตฺตํ ภาเวนฺโตปิ^๑ วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชยฺย. เอวํ
 วิกฺขมฺภนโต กามे ปริวชฺเชยฺย ฯเปฯ เอวํ สมฺมจฺเจทโต กามे
 ปริวชฺเชยฺยติ กามานิ ปริวชฺชเย.

เต ปหาย ตเร โธมนฺติ เตติ วตฺถุกามे ปริชานิตฺวา
 กิเลสกาเม ปหาย ปชฺหิตฺวา วิโนทิตฺวา พฺยนฺตํกริตฺวา^๒
 อนภาวํคมิตฺวา กามจฺจนฺทนีวรณํ ปหาย ปชฺหิตฺวา วิโนทิตฺวา
 พฺยนฺตํกริตฺวา อนภาวํคมิตฺวา พฺยาปาทนีวรณํ ฯเปฯ ถีนมิตฺท-
 นีวรณํ ฯเปฯ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ ฯเปฯ วิจิกิจฺจณีนีวรณํ ปหาย
 ปชฺหิตฺวา วิโนทิตฺวา พฺยนฺตํกริตฺวา อนภาวํคมิตฺวา กาโมหํ ภโวหํ
 ทิฏฺฐโหหํ อวิชฺโชหํ ตเรยฺย อุตฺตเรยฺย ปตฺตเรยฺย สมตฺติกฺกเมยฺย
 วิตฺตวตฺเตยฺยติ เต ปหาย ตเร โธหํ.

นาวํ สิตฺตาว ปารุคฺติ: ยถา ครุํ นาวํ ภาริกํ อุทกํ
 สิตฺตจิตฺวา^๓ โอสิตฺตจิตฺวา จทฺเตตฺวา ลหุกาย นาวาย ชิปฺปํ ลหุ
 อปฺปกสิเรเนว ปารํ คจฺเจยฺย; เอวเมว วตฺถุกามे ปริชานิตฺวา
 กิเลสกาเม ปหาย ปชฺหิตฺวา วิโนทิตฺวา พฺยนฺตํกริตฺวา
 อนภาวํคมิตฺวา กามจฺจนฺทนีวรณํ ฯเปฯ พฺยาปาทนีวรณํ ฯเปฯ
 ถีนมิตฺทนีวรณํ ฯเปฯ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ ฯเปฯ วิจิกิจฺจณีนีวรณํ

ปหาย ปชหิตวา วิโนทิตวา พยุนต์กิริตวา อนภาวํคมิตวา ขิปเป
 ลหุํ อปฺปกสิเรเนว ปาริ คจฺเจยฺย. ปาริ วุจฺจติ อมตํ นิพฺพานํ.
 โย โส สพฺพสงฺขารสมโธ สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหขโย
 วิวราโค นิโรธो นิพฺพานํ. ปาริ คจฺเจยฺย, ปาริ อธิคจฺเจยฺย,
 ปาริ ฆุสฺเสยฺย, ปาริ สจฺจิกเรยฺย. **ปารคฺคฺติ** โยปิ ปาริ คนฺตูกาโม,
 โสปิ ปารคฺคฺ, โยปิ ปาริ คจฺจติ, โสปิ ปารคฺคฺ, โยปิ ปาริ คโต,
 โสปิ ปารคฺคฺ.

วฺตุตฺตํ^๑ เหน็ ภควตา

“ติณฺณเณ ปารคฺคโต”^๒ เถล ติณฺณจฺติ พฺราหฺมเณติ. ‘พฺราหฺมเณติ โข
 ภิกฺขเว อรหโต เอตํ อธิวํ. โส อภิญญาปารคฺคฺ ปริณฺญาปารคฺคฺ
 ปหานปารคฺคฺ ภาวนาปารคฺคฺ สจฺจิกิริยาปารคฺคฺ สમાปตฺติปารคฺคฺ,
 อภิญญาปารคฺคฺ สพฺพทฺมมานํ, ปริณฺญาปารคฺคฺ สพฺพทฺกฺขานํ,
 ปหานปารคฺคฺ สพฺพกิเลสานํ, ภาวนาปารคฺคฺ จตฺตุนํ อริยมคฺคานํ,
 สจฺจิกิริยาปารคฺคฺ นิโรธสฺส, สમાปตฺติปารคฺคฺ สพฺพสมาปตฺตินํ. โส
 วสิปฺปตฺโต ปารมิปฺปตฺโต อริยสฺมี สีสสฺมี, วสิปฺปตฺโต ปารมิปฺปตฺโต
 อริยสฺมี สมาริยสฺมี, วสิปฺปตฺโต ปารมิปฺปตฺโต อริยาย ปญฺญา,
 วสิปฺปตฺโต ปารมิปฺปตฺโต อริยาย วิมุตฺตติยา. โส ปารคฺคโต
 ปารปฺปตฺโต อนฺตคฺโต อนฺตปฺปตฺโต โกฏฺฐคฺโต โกฏฺฐปฺปตฺโต
 ปริยนฺตคฺโต ปริยนฺตปฺปตฺโต โวसानคฺโต โวसानปฺปตฺโต ตาณคฺโต
 ตาณปฺปตฺโต เลณคฺโต เลณปฺปตฺโต สรณคฺโต สรณปฺปตฺโต
 อภยคฺโต อภยปฺปตฺโต อจฺจุตคฺโต อจฺจุตปฺปตฺโต อมตคฺโต
 อมตปฺปตฺโต นิพฺพานคฺโต นิพฺพานปฺปตฺโต. โส วุจฺจวาโส จิณฺณจฺรเณ
 คตทฺโธ คตทิสฺส คตโกฏฺฐโก ปาลิตพฺรหฺมจฺริโย อุตฺตมทิกฺขจิปฺปตฺโต

ภาวิตมคโค ปหีนกิลโส ปฏิวิทฐากุโป สจฺจิกตนิโรธ, ทุกฺขํ
ตสฺส ปริณฺณตํ, สมุทโย ปหีน, มคโค ภาวิท, นิโรธ
สจฺจิกโต, อภิญฺเวยยํ อภิญฺณตํ, ปริณฺเวยยํ ปริณฺณตํ,
ปหาตพฺพํ ปหีน, ภาเวตพฺพํ ภาวิทํ, สจฺจิกาตพฺพํ สจฺจิกตํ.

โส อุกฺขิตตปฺลิโข สงฺกิณฺณปรักโข อพฺพพฺพหสิโก นิรคฺคโ
อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสณฺณตฺโต ปณฺจกฺวิปฺปหีน
จพฺงคสมนฺนาคโต เอการโก จตฺราปสฺเสน ปนฺณณปจฺเจกสจฺจ
สมวยสญฺเจสโน อนาวิลสงฺกโป ปสฺสทฺธกายสงฺขารो สฺวิมฺมต-
จิตฺโต สฺวิมฺมตฺตปณฺโณ เกวลี วุสิตวา อุตฺตมปฺริโส ปรมปฺริโส
ปรมปฺปตฺติปฺปตฺโต,^๑ โส เหนว อัจฉินาติ^๒ น อปฺฉินาติ, อปฺฉินิตฺวา
จิตฺโต. เหนว ปชฺหติ น อฺปาทียติ, ปชฺหิตฺวา จิตฺโต. เหนว วิสฺสเนติ^๓
น อฺสฺสเนติ, วิสฺสเนตฺวา^๔ จิตฺโต. เหนว วิธฺเพติ^๕ น สนฺธฺเพติ,
วิธฺเพตฺวา จิตฺโต. อเสกฺเขน สิลกฺขนฺธเณ สมนฺนาคตตฺตา จิตฺโต.
อเสกฺเขน สมาธิกฺขนฺธเณ ๔เปยฺ อเสกฺเขน ปณฺณากฺขนฺธเณ^๖ ๔เปยฺ
อเสกฺเขน วิมุตฺติกฺขนฺธเณ อเสกฺเขน วิมุตฺติฌานทสฺสนกฺขนฺธเณ
สมนฺนาคตตฺตา จิตฺโต. สจฺจํ ปฏิปาทยิตฺวา^๗ จิตฺโต. เอวํ^๘
สมตฺติกฺกมิตฺวา จิตฺโต. กิลเสคฺคิ ปรียาทยิตฺวา^๙ จิตฺโต. อปฺริคมนตฺยา
จิตฺโต. กุณฺโณ^{๑๐} สมาทาย จิตฺโต. มุตฺติปฺปฏิเสวนตฺยา จิตฺโต. เมตฺตตฺยา
ปาริสฺสทฺธิยา จิตฺโต. กรุณาย ๔เปยฺ มุทิตาย ๔เปยฺ อฺเปกฺขาย
ปาริสฺสทฺธิยา จิตฺโต. อจฺจนฺตปาริสฺสทฺธิยา จิตฺโต. อกมฺมณฺณตฺยา^{๑๑}

^๑ ฉ., เท. ปรมปตฺติปตฺโต

^๒ ฉ., เท. เหนว สฺสพฺพติ

^๓ ฉ., เท. วิธฺเพติ

^๔ ฉ., เท. ๑๒/๐๖/๒๕

^๕ ฉ., เท. ปรียาทยิตฺวา

^๖ ฉ., เท. อกมฺมตฺยา

^๗ ฉ., เท. เหนวฉินติ

^๘ ฉ., เท. วิสฺสเนตฺวา

^๙ ฉ., เท. ปณฺณากฺขนฺธเณ

^{๑๐} ฉ., เท., อ. เอวํ

^{๑๑} ฉ., เท., อ. กุณฺ

ปาริสุทธิยา จิโต. วิมุตตตตตา จิโต. สนตฺตสิตตตตา จิโต. ขนฺธปริยนฺเต
 จิโต. ชาติฺตปริยนฺเต จิโต. อายตฺนปริยนฺเต จิโต. คตฺติปริยนฺเต จิโต.
 อุปฺปตฺติปริยนฺเต จิโต. ปฏฺฐิสนฺธิปริยนฺเต จิโต. ภวปริยนฺเต จิโต.
 สํสาร์ปริยนฺเต จิโต. วฏฺฏปริยนฺเต จิโต. อนฺติมภเว^๑ จิโต.
 อนฺติมสมุสฺสเย^๒ จิโต. อนฺติมเทหโร อรหา.

ตสฺสายํ ปจฺฉิมโก ภโว จริเมยํ สมุสฺสโย

ชาติมรณสํสาร์โร นตฺถิ ตสฺส ปุณฺณภโวติ.

นาวํ สิตฺตวาว ปารคฺช.^๓ เตนาห ภควา

“ตสฺมา ขนฺตฺ สทา สโต กามานิ ปริวชฺชเย

เต ปหาย ตเร โฉมํ นาวํ สิตฺตวาว ปารคฺคฺติ.

ปจฺโม กามสุตฺตนิทฺเทโส.

^๑ ฉ.,เท. อนฺติเม ภเว

^๒ ฉ.,เท. อนฺติเม สมุสฺสเย

^๓ ฉ.,เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

โทเสน ฌนฺโน โมหเสน ฌนฺโน โกเสน ฌนฺโน อุปนาเสน ฌนฺโน
 มกฺขเสน ฌนฺโน ปพาสเสน ฌนฺโน อีสสาเย ฌนฺโน มจฺจุริเยน
 ฌนฺโน มายาย ฌนฺโน สาเจยฺเยน ฌนฺโน ฌมฺเภน ฌนฺโน
 สารมฺเภน ฌนฺโน มาเนน ฌนฺโน อติมาเนน ฌนฺโน มเทน ฌนฺโน
 ปมาเทน ฌนฺโน. สพฺพกิเลเสหิ สพฺพทฺวจฺจเรหิ สพฺพทฺเรหิ
 สพฺพปริพาเหหิ สพฺพสนฺตาเปหิ สพฺพากุสลาภิสงฺขาราเรหิ ฌนฺโน
 [°] อจฺจุณฺโน อาวุฏฺเฐ นิวุฏฺเฐ โอดุฏฺเฐ^๒ ปิหิตโต ปฏฺิจจณฺโน
 ปฏฺิกุชฺชิตโตติ สตฺโต คุหาเย พหฺนนาภิณฺโน.

ติฏฺฐํ นโร โมหนสฺมี ปคาพฺโหติ ติฏฺฐํ นโรติ^๓ ติฏฺฐจฺนฺโต
 นโร รตฺโต รากวเสน ติฏฺฐจฺติ, ทฺวฺจฺโจ โทสวเสน ติฏฺฐจฺติ, มฺพฺโห
 โมหวเสน ติฏฺฐจฺติ, วินิพฺนฺโร^๔ มานวเสน ติฏฺฐจฺติ, ปฺรามญฺโจ
 ทิฏฺฐจฺวเสน ติฏฺฐจฺติ, วิกฺเขปคโต อฺทฺธจฺวเสน ติฏฺฐจฺติ, อนิฏฺฐจฺคโต
 วิจิกิฉวเสน ติฏฺฐจฺติ, ฌามคโต อนุสยวเสน ติฏฺฐจฺตีติ^๕ เอวมฺปิ
 ติฏฺฐํ นโร.

วุตฺตํ เหนํ ภควตา

“สนฺติ ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเอยยา รุปา อิกฺขจา กนฺตา
 มนาปา ปิยฺรฺรูปา กามฺมปฺสณฺหิตา รชฺนียา, ตณฺเจ ภิกฺขุ อภินนฺทติ
 อภินนฺทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐจฺติ. สนฺติ ภิกฺขเว สโตวิญญฺเอยยา สทฺทา
 ๕เปยฺ ฌานวิญญฺเอยยา คณฺธา ๕เปยฺ ชิวฺหาวิญญฺเอยยา รสา ๕เปยฺ
 กายวิญญฺเอยยา โผฏฺฐพฺพา ๕เปยฺ มโนวิญญฺเอยยา ฌมฺมา อิกฺขจา
 กนฺตา มนาปา ปิยฺรฺรูปา กามฺมปฺสณฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ
 อภินนฺทติ อภินนฺทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐจฺตีติ. เอวมฺปิ ติฏฺฐํ นโร.

^๑ จ., เท. วิณฺโน

^๒ จ., เท., อ. โอวฺฏฺเฐ

^๓ จ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๔ จ., เท. วินิพฺนฺโร

^๕ จ., เท. อิตฺตสฺสโต น ทิสฺสตี.

วุตตัม^๑ เหตุ ภาควตา

“รูปูปายัม^๒ วา ภิกขเว วิญญานัง ติฏฐมานัง ติฏฐติ,
รูปารมมณัง รูปปปติฏฐัง นนฺทูปเสวนัง,^๓ วุฑฺฒิ วิรูปุหิ เวปุลลํ
อาปชฺชติ. เวทนูปายัม วา ภิกขเว อเปยฺย สณฺณูปายัม วา ภิกขเว
อเปยฺย สงฺขารูปายัม วา ภิกขเว วิญญานัง ติฏฐมานัง ติฏฐติ,
สงฺขารารมมณัง สงฺขารปปติฏฐัง นนฺทูปเสวนัง. วุฑฺฒิ วิรูปุหิ
เวปุลลํ อาปชฺชติ. เอวมปิ ติฏฐัง นโร. วุตตัม^๔ เหตุ ภาควตา

“กวมพิงกาเร เจ ภิกขเว อาหารเ อตฺถิ ราโค อตฺถิ นนฺทิ
อตฺถิ ตณฺหา. ปติฏฺฐิจฺฉํ ตตฺถ วิญญานัง วิรูปุหิ. ยตฺถ ปติฏฺฐิจฺฉํ
วิญญานัง วิรูปุหิ. อตฺถิ ตตฺถ นามรูปสฺสวากฺกนฺติ. ยตฺถ อตฺถิ
นามรูปสฺสวากฺกนฺติ, อตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานัง วุฑฺฒิ. ยตฺถ อตฺถิ
สงฺขารานัง วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตํ ปุณฺณพฺภวาภินิพฺพตฺติ. ยตฺถ
อตฺถิ อายตฺตํ ปุณฺณพฺภวาภินิพฺพตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตํ ชาตฺติชฺชารมณํ.
ยตฺถ อตฺถิ อายตฺตํ ชาตฺติชฺชารมณํ, ‘สโสกนฺตํ ภิกขเว สรชฺชํ
สอฺปายาสนฺติ วทามิ.”

ผลเส เจ ภิกขเว อาหารเ อเปยฺย มโนสณฺเจตนาเย เจ
ภิกขเว อาหารเ อเปยฺย วิญญานเ เจ ภิกขเว อาหารเ อตฺถิ
ราโค อตฺถิ นนฺทิ อตฺถิ ตณฺหา. ปติฏฺฐิจฺฉํ ตตฺถ วิญญานัง
วิรูปุหิ. ยตฺถ ปติฏฺฐิจฺฉํ วิญญานัง วิรูปุหิ, อตฺถิ ตตฺถ
นามรูปสฺสวากฺกนฺติ. ยตฺถ อตฺถิ นามรูปสฺสวากฺกนฺติ, อตฺถิ ตตฺถ
สงฺขารานัง วุฑฺฒิ. ยตฺถ อตฺถิ สงฺขารานัง วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ
อายตฺตํ ปุณฺณพฺภวาภินิพฺพตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ อายตฺตํ ปุณฺณพฺภวาภินิพฺพตฺติ,

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท., อ. รูปูปายัม สงฺขารูปายัม, เอวมุปริปิ.

^๒ ฉ., เท. นนฺทูปเสวนัง, เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท., อ. วุตตมปิ เหตุ

^๔ ฉ., เท. วทามิติ เอวมปิ ติฏฐัง นโร, เอวมุปริปิ.

อตถิ ตตถ อายตี ชาติชรามรณं, ยตถ อตถิ อายตี
 ชาติชรามรณं, 'สโสภนํ ภิขเว สรชํ สอุปายาสนํ วทามิติ.
 เอวมปิ ติฏ्ฐัง นโร.

โมहनสฺมี ปคาพฺโหติ โมหนา วุจฺจนฺติ ปญฺจ กามคฺฉนา.
 จกฺขุวิญญฺเอยยา รุปา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา
 กามฺปสฺสนฺหิตา รชนียา. โสตวิญญฺเอยยา สทฺททา ๕เป๕
 ฌานวิญญฺเอยยา คนฺธา ๕เป๕ ชิวฺหาวิญญฺเอยยา รสา ๕เป๕
 กายวิญญฺเอยยา โสณฺฑพฺพา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา
 กามฺปสฺสนฺหิตา รชนียา. กิการณา โมหนา วุจฺจนฺติ ปญฺจ
 กามคฺฉนา. เยภฺยฺเยน เทวมนุสฺสา ปญฺจสฺส กามคฺฉนฺส มฺยฺหนฺติ
 สมฺมมฺยฺหนฺติ สมฺปมฺยฺหนฺติ, มฺพฺพหา สมฺมมฺพฺพหา สมฺปมฺพฺพหา อวิชฺชาย
 อนฺธิกตา^๑ อาวุฏฺฐา นิวุฏฺฐา โอฬุฏฺฐา ปิหิตา ปฏฺิจฺฉนฺนา ปฏฺิกุชฺชิตา,
 ตํการณา โมหนา วุจฺจนฺติ ปญฺจ กามคฺฉนา. **โมहनสฺมี ปคาพฺโหติ**
 โมहनสฺมี ปคาพฺโห โอคาคพฺโห อชฺโฆคาคพฺโห นิมฺกุคฺโคติ ติฏ्ฐัง
 นโร โมहनสฺมี ปคาพฺโห.

ทฺูเร วิเวกา หิ ตถาวิโธ โสติ วิเวกาติ ตโย วิเวกา:
 กายวิเวโก จิตฺตวิเวโก, อฺุปชฺวิเวโก.

กตโม กายวิเวโก. อิท ภิขุ วิวิตตํ เสนาสนํ ภาชติ
 อรณฺณํ รุกฺขมฺูลํ ปพฺพตํ กนฺทํ คิริคฺหํ สฺสุสานํ วนปตฺถํ อพฺโฆกาสํ
 ปลาลปฺปญฺชํ, กาเยน จ^๒ วิวิตโต วิหฺรติ. โส เอโก คจฺฉติ, เอโก
 ติฏฺฐติ, เอโก นิสฺสํติ, เอโก เสยฺยํ กปฺเปติ, เอโก คามํ ปิณฺฑทาย
 ปวิสติ, เอโก ปฏฺิกกมฺติ, เอโก รโห นิสฺสํติ, เอโก จงฺกมํ
 อธิฏฺฐาติ, เอโก จรติ วิหฺรติ อิริยติ วตฺตติ ปาเลติ ยเปติ
 ยาเปติ. ๑๒/๐๖๐๕๕ กายวิเวโก.

^๑ ฉ., เท. อนฺธิกตา

^๒ ฉ., เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

กตโม จิตตวิเวโก. ปจมํ ฌานํ สมาปนฺนสฺส นีวรณฺเห
 จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ. ทุตฺติยํ ฌานํ สมาปนฺนสฺส วิตกฺกวิจาเรหิ
 จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ. ตุตฺติยํ ฌานํ สมาปนฺนสฺส ปีติยา จิตฺตํ
 วิวิตฺตํ โหติ. จตฺตุนฺถํ ฌานํ สมาปนฺนสฺส สุขทุกฺขเบหิ จิตฺตํ วิวิตฺตํ
 โหติ. อากาสาณญฺจายตณฺ์ สมาปนฺนสฺส รูปสณฺณาย ปฏฺิขมสณฺณาย
 นานตฺตสณฺณาย จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ. วิญฺญาณญฺจายตณฺ์ สมาปนฺนสฺส
 อากาสาณญฺจายตณฺ์สณฺณาย จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ. อาภิญฺจณฺญายตณฺ์
 สมาปนฺนสฺส วิญฺญาณญฺจายตณฺ์สณฺณาย จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ.
 เนวสณฺณานาสณฺณายตณฺ์ สมาปนฺนสฺส อาภิญฺจณฺญายตณฺ์สณฺณาย
 จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ. โสตาปนฺนสฺส สกฺกายทิกฺขุจฺจยา วิจิกิจฺจาย
 สึลพฺพตฺตปฺรามาสา ทิกฺขุจฺจานุสฺยา วิจิกิจฺจานุสฺยา ตเทกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 กิเลเสหิ จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ. สกฺทาคามิสฺส โอพาริกา
 กามราคสณฺโณชฺชา ปฏฺิขมสณฺโณชฺชา โอพาริกา กามราคานุสฺยา
 ปฏฺิขมานุสฺยา ตเทกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก จ กิเลเสหิ จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ.
 อนาคามิสฺส อณฺุสฺสหคตา^๑ กามราคสณฺโณชฺชา ปฏฺิขมสณฺโณชฺชา
 อณฺุสฺสหคตา กามราคานุสฺยา ปฏฺิขมานุสฺยา, ตเทกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก จ
 กิเลเสหิ จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ. อรหโต รุปราคา อรูปราคา^๒
 มานา อุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก อวิชฺชา ย มานานุสฺยา ภวราคานุสฺยา
 อวิชฺชานุสฺยา, ตเทกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก จ กิเลเสหิ พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ
 จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ. อยํ จิตตวิเวโก.

กตโม อุปฺธิวิเวโก. อุปฺธิ วุจฺจณฺฺติ กิเลสา จ ขนฺธา จ
 อภิสงฺขารธา จ. อุปฺธิวิเวโก วุจฺจติ อมตํ นิพฺพานํ. โย โส^๓

^๑ ฉ., เท. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖
 ฉ., เท. อณฺุสฺสหคตา, เอวมฺปฺริปี.

^๒ ฉ., เท. รุปารูปราคา

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

สพฺพสงฺขารสมโธ สพฺพูปธิปฺปณฺนิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธ
นิพฺพานํ, อยํ อุปธิวิเวโก.

กายวิเวโก จ รูปกฏฺฐกายนํ^๑ เนกขมฺมาภิตานํ, จิตฺตวิเวโก
จ ปริสฺสทฺธจิตฺตานํ ปรมโวกานปฺปตฺตานํ, อุปธิวิเวโก จ นิรूपธินํ
ปฺปคฺคฺกลานํ วิสงฺขารคฺคตานํ.

ทฺฐเร วิเวกา หีติ โย โส เอวํ คฺุหายํ สตฺโต เอวํ
พหุเกหิ กิเลเสหิ จฺนฺโน เอวํ โมหนสฺมี ปคาพฺโห, โส
กายวิเวกาปิ ทฺฐเร, จิตฺตวิเวกาปิ ทฺฐเร, อุปธิวิเวกาปิ ทฺฐเร วิทฺฐเร
สฺสฺวิทฺฐเร น สนฺติเก น สามนฺตา อนาสนฺเน อนนฺตฺปกฏฺฐเจ.^๒
ตถาวโรติ ตถาวโร^๓ ตาทิโส ตสฺสณฺจโร ตปฺปกาโร ตปฺปกฺกฺกาโค
โย โส โมหนสฺมี ปคาพฺโหติ ทฺฐเร วิเวกาหิ ตถาวโร โส.

กามา หิ โลเก น หิ สฺส
กามา: วตฺตูกามา จ กิเลสกามา จ.

กตเม วตฺตูกามา. มนาปิกา รฺฐปา มนาปิกา สทฺททา
มนาปิกา คณฺฐา มนาปิกา รสา มนาปิกา โผฏฺฐพฺพา อตฺถรณฺหา
ปาปฺรณฺหา ทาสีทาสา อเชพฺกา กุกฺกฏฺฐสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เขตฺตํ วตฺตฺว หิริณฺณํ สฺส
ชนปโท จ โกโส จ โกฏฺฐจาการณฺจ, ยงฺกิณฺจจิ รชฺนียวตฺตฺว
วตฺตูกามา. อปฺปิจ อตีตา กามา อนาคตา กามา ปจฺจุปฺปนฺนา
กามา อชฺฌตฺตา กามา พหิทฺฐา กามา อชฺฌตฺตพหิทฺฐา กามา
หีนฺหา กามา มชฺฌิมา กามา ปณฺธิตา กามา อาปายิกา กามา
มานุสฺสิกา กามา ทิพฺพา กามา ปจฺจุปฺปญฺจิตา กามา นิมฺมิตา

^๑ ฉ.,เท. วิเวกฏฺฐกายนํ^๒ ฉ.,เท. วิเวกฏฺฐเจ^๓ ฉ.,เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

กามา^๑ ปฺรนิมฺมิตา กามา ปฺริคฺคหิตา กามา อปฺริคฺคหิตา
 กามา มมายิตา กามา อมมายิตา กามา สพฺเพปิ กามาวจรา
 ฅมฺมา สพฺเพปิ ฐฺปาวจรา ฅมฺมา สพฺเพปิ อฐฺปาวจรา ฅมฺมา
 ตณฺหาวตฺตูกา ตณฺหารมฺมณา กามนียฺญฺเจน ราชนียฺญฺเจน
 มทนียฺญฺเจน กามา. อีเม วุจฺจนฺติ วตฺตูกามา.

กตเม กิเลสกามา. จฺนฺโท กาโม ราโค กาโม จฺนฺทราโค
 กาโม สงฺกปฺโป กาโม ราโค กาโม สงฺกปฺปฺปราโค กาโม,
 โย กามेषฺสุ กามจฺจนฺโท กามราโค กามนฺนํทํ กามตณฺหา
 กามเสนฺโห กามปฺริพาโห กามมูจฺฉา กามชฺโฆสํสาณํ กาโมโฆ
 กามโยโค กามุปาทานํ กามจฺจนฺตทนีวรณํ.

อทุทฺสํ กาม เต มฺลํ สงฺกปฺปา กาม ชายสิ,
 น ตํ สงฺกปฺปยิสฺสามิ เอวํ กาม น เหฬิสิ.

อีเม วุจฺจนฺติ กิเลสกามา. โลเกติ อปายโลเก มนุสฺสโลเก เทวโลเก
 ขนฺธโลเก ชาติโลเก อายตฺนโลเก. กามา หิ โลเก น หิ สฺสพฺปหยาติ
 กามา หิ โลเก ทฺวปฺปหยา ทฺวจฺฉา ทฺวปฺปฺริจฺฉา^๒ ทฺวณฺนิมฺมทฺยา
 [๔] ทฺวพฺพิณฺนเวชฺยา ทฺวตฺตฺรา ทฺวปฺตฺรา ทฺวสฺสมตฺติกฺกมา ทฺวพฺพิตฺตวตฺตฺตาติ^๔
 กามา หิ โลเก น หิ สฺสพฺปหยา. เตนาห ภควา

“สตฺโต คฺุหายํ พหฺนากิณฺนโน
 ติฏฺฐจํ นโร โมหนสฺสมี ปคาพฺโห,
 ทฺวเร วิเวกา หิ ตถาวิโร โส
 กามา หิ โลเก น หิ สฺสพฺปหยาติ.

^๑ ฉ., เท. อนิมฺมิตา กามา

^๒ ฉ., เท. อิตฺตฺสทฺโท ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. ทฺวจฺฉา ทฺวปฺปฺริจฺฉา

^๔ ฉ., เท. ทฺวณฺนิเวชฺยา อ. ทฺวณฺนิเวชฺยา

^๕ ฉ., เท. ทฺวพฺพิณฺนเวชฺยา

[๘] อิจฺฉานิทานา ภวสํวาทปฏฺฐา^๑

เต ทุปฺปมฺมฺมฺจํ น หิ อญฺญโมกฺขา

ปจฺฉา ปุเร วาปี อเปกฺขมานา

อิเมว กามे ปุริเมว ชปฺป.

อิจฺฉานิทานา ภวสํวาทปฏฺฐาติ อิจฺฉาติ^๒ วุจฺจติ ตณฺหา, โย
 ราโค สาราโค อนฺนโย อนฺนโรชฺเช นนฺทิ นนฺทิสราโค จิตฺตสฺส
 สาราโค อิจฺฉา มจฺฉา อชฺโฌสํ นํ เคโธ ปลิเคโธ สงฺโก ปงฺโก
 เอชา มายา ชนิกา สยฺชนนี สิพฺพินี ชาลีนี สริตา วิสตฺติกา
 สุตฺตํ วิสฺฐา อายฺหนี ทุตฺติยา ปณฺธิ ภวเนตฺติ วนํ วนโถ
 สนฺถโว เสณโห อเปกฺขา ปฏฺวิพฺพนา^๓ อาสา อาสีสนา^๔ อาสีสิตตฺตํ
 รุปาสา สทฺทสา คณฺฐาสา รสาสา โผฏฺฐพฺพสา ลามาสา
 ธนาสา ปุตฺตาสา ชีวิตาสา ชปฺปา^๕ ปชปฺปา อภิชปฺปา ชปฺปา
 ชปฺปนา ชปฺปิตตฺตํ โลลุปฺปา^๖ โลลุปฺปายนา โลลุปฺปายิตตฺตํ
 ปุจฺฉณฺณจิกตา^๗ สาธุกมฺมฺตา อธมฺมฺราโค วิสมโลโก นิกนฺติ
 นิกามนา ปตฺถนา ปิหนฺนา สมฺปตฺถนา กามตณฺหา ภวตณฺหา
 วิภวตณฺหา รูปตณฺหา อรูปตณฺหา นิโรธตณฺหา รูปตณฺหา
 สทฺทตณฺหา คณฺธตณฺหา รสตณฺหา โผฏฺฐพฺพตณฺหา ธมฺมตณฺหา
 โอโฆ โยโค คณฺโถ อุปาทานํ อารณํ นีวรณํ จทนํ พนฺธนํ
 อุปกฺกิลโส อนฺนสโย ปริยฺญฺจํ ลตา เววิจฺฉํ ทุกฺขมฺลํ ทุกฺขนิทานํ
 ทุกฺขปฺปภโว มารปาโส มารพพิสํ มารวิสโย ตณฺหานํ
 ตณฺหาชาลํ ตณฺหาคทฺทลํ ตณฺหาสมฺมทฺโท อภิชฺฉมา โลโก อกฺกุสลมฺลํ.

^๑ "ภวสํวาทปฏฺฐาติ ปาโร.^๓ ฉ., เท. ปฏฺวิพฺพนํ อ. ปฏฺวิพฺพนํ^๔ ฉ., เท. อยฺ ปาโร น ทิสฺสติ.^๗ ฉ., เท. ปุจฺฉณฺณจิกตา อ. มุจฺฉณฺณจิกตา^๒ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.^๔ ฉ., เท. อาสีสนา^๖ ฉ., เท. โลลุปฺป

อิจฺฉานิทานาติ อิจฺฉานิทานา^๑ อิจฺฉาเหตุกา อิจฺฉาปัจจยา อิจฺฉาการณา
อิจฺฉาปภาวติ อิจฺฉานิทานา.

ภวสาดพทฺธาติ เอกํ ภวสาดํ สุขา เวทนา. เทว
ภวสาดานิ สุขา จ เวทนา อิกฺขจฺญจ วตฺถุ. ตีณิ ภวสาดานิ:
โยพฺพณฺณํ, อาโรคฺยํ, ชีวิตํ. จตฺตาริ ภวสาดานิ: ลาโภ, ยโส,
ปัสสํ, สุขํ. ปญฺจ ภวสาดานิ: มนาปิกา รূปา, มนาปิกา สทฺธา,
มนาปิกา คนฺธา มนาปิกา รสา, มนาปิกา โผฏฺฐพฺพา. จ
ภวสาดานิ: จกฺขุสมฺปทา, โสตสมฺปทา, ฆานสมฺปทา, ชิวหาสมฺปทา,
กายสมฺปทา, มโนสมฺปทา. **ภวสาดพทฺธาติ**^๒ สุขาย เวทนาย
พทฺธา,^๓ อิกฺขจฺญมฺมี วตฺถุสฺมิมิ พทฺธา, โยพฺพณฺณเย พทฺธา, อาโรคฺเย
พทฺธา, ชีวิตเ พทฺธา, ลาเภ พทฺธา, ยเส พทฺธา, ปัสสาย^๔
พทฺธา, สุขเ พทฺธา, มนาปิเกสุ รূเปสุ พทฺธา, สทฺเทสุ
ขฺเปยฺ คนฺเธสุ ขฺเปยฺ รเสสุ ขฺเปยฺ มนาปิเกสุ โผฏฺฐพฺเพสุ
พทฺธา, จกฺขุสมฺปทาย พทฺธา, โสตสมฺปทาย ขฺเปยฺ ฆานสมฺปทาย
ขฺเปยฺ ชิวหาสมฺปทาย ขฺเปยฺ กายสมฺปทาย ขฺเปยฺ มโนสมฺปทาย
พทฺธา วินิพทฺธา อาพทฺธา ลคฺคา ลคฺคิตา ปลิพฺพทฺธาติ^๕
อิจฺฉานิทานา ภวสาดพทฺธา.

เต ทุปฺปมฺมฺจา น หิ อณฺเฏโมกฺขาติ เต วา ภวสาดวตฺถุ
ทุปฺปมฺมฺจา สตฺตา วา เอตฺโต ทุมฺโมจยา.

กถิ เต ภวสาดวตฺถุ ทุปฺปมฺมฺจา. สุขา เวทนา ทุมฺมฺมฺจา,^๖
อิกฺขจฺญํ วตฺถุ ทุมฺมฺมฺจํ, โยพฺพณฺณํ ทุมฺมฺมฺจํ, อาโรคฺยํ ทุมฺมฺมฺจํ,
ชีวิตํ ทุมฺมฺมฺจํ, ลาโภ ทุมฺมฺมฺจํ, ยโส ทุมฺมฺมฺจํ, ปัสสํ ทุมฺมฺมฺจา,

^๑ ฉ., เทว. อิจฺฉานิทานกา

^๓ ฉ., เท. สาดพทฺธา

^๕ ฉ., เท. ปลิพทฺธาติ

^๒ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. ปัสสาย

^๖ ฉ., เท. ทุปฺปมฺมฺจา, เอวมฺปริปิ.

สุขํ ทุมฺมุญฺจํ, มนาปีกา รูปา ทุมฺมุญฺจา, มนาปีกา สทฺทา ๕เปยฺ
 คนฺธา ๕เปยฺ รสา ๕เปยฺ โผฏฺฐพฺพา ทุมฺมุญฺจา, จกฺขุสมฺปทา
 ทุมฺมุญฺจา, โสตสมฺปทา ๕เปยฺ ฌานสมฺปทา ๕เปยฺ ชิวหาสมฺปทา
 ๕เปยฺ กายสมฺปทา ๕เปยฺ มโนสมฺปทา ทุมฺมุญฺจา ทุปฺปมฺมุญฺจา
 ทุมฺโมจยา ทุปฺปโมจยา ทุนฺนิมฺมทยา ทุพฺพิณฺเวชยา ทุตฺตรา
 ทุปฺปตฺตรา ทุสฺสมตฺติกฺกมา ทุพฺพิตฺติวตฺตา. เอวฺนฺเต ภาวสาตวตฺตฺตฺ
 ทุปฺปมฺมุญฺจา.

กถํ สตฺตา เอตฺโต ทุมฺโมจยา. สุขาย เวทนาย สตฺตา
 ทุมฺโมจยา, อิกฺกฺขสฺมา วตฺตฺสฺมา ทุมฺโมจยา, โยพฺพณฺณา ทุมฺโมจยา,
 อาโรคฺยา ทุมฺโมจยา, ชีวิตา ทุมฺโมจยา, ลาภา ทุมฺโมจยา, ยสา
 ทุมฺโมจยา, ปสฺสาย ทุมฺโมจยา, สุขา ทุมฺโมจยา, มนาปีเกหิ
 รูปฺเปหิ ทุมฺโมจยา, มนาปีเกหิ สทฺเทหิ ๕เปยฺ คนฺเชหิ ๕เปยฺ
 รเสหิ ๕เปยฺ โผฏฺฐพฺเพหิ ทุมฺโมจยา, จกฺขุสมฺปทาย ทุมฺโมจยา,
 โสตสมฺปทาย ๕เปยฺ ฌานสมฺปทาย ๕เปยฺ ชิวหาสมฺปทาย ๕เปยฺ
 กายสมฺปทาย ๕เปยฺ มโนสมฺปทาย ทุมฺโมจยา ทุปฺปโมจยา^๑
 ทุรฺรทฺธรา ทุสฺสมฺทฺธรา ทุพฺพุญฺจาปนา^๒ ทุสฺสมฺมุญฺจาปนา. เอวํ
 สตฺตา เอตฺโต ทุมฺโมจยาติ เต ทุปฺปมฺมุญฺจา.

น หิ อญฺญโมกฺขาติ เต อตฺตนา ปลิปปลิปนฺนา น
 สกฺโกนฺติ ปริ ปลิปปลิปนฺนํ อุกฺกฺขริตฺตํ. วุตฺตํ เหน็ด ภาควตา “โส
 วต จุนฺท อตฺตนา ปลิปปลิปนฺโน ปริ ปลิปปลิปนฺนํ อุกฺกฺขริสฺสตีติ
 เนตํ จานํ วิชฺชติ ‘โส วต จุนฺท อตฺตนา อทฺนฺโต อวินฺนฺโต
 อปรินิพฺพุโต ปริ ทเมสฺสติ วิเนสฺสติ ปรินิพฺพุทาเปสฺสตีติ เนตํ
 จานํ วิชฺชตีติ. เอวํ^๓ น หิ อญฺญโมกฺขา.

หมายเหตุ 12/06/2566

^๑ ฉ.,เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.
 ทุตฺตรา ทุปฺปตฺตรา ทุพฺพิณฺวตฺตา

^๒ ฉ.,เท. ทุพฺพุญฺจาปยา ทุสฺสมฺมุญฺจาปยา ทุพฺพิณฺเวชยา
^๓ ฉ.,เท. เอวมฺปิ

อถวา นตถณฺโณ โกจิ โมเจตฺ๑ เต ยถิ มุจฺเจยฺยํ, สเกน
 ธาเมน สเกน พเลน สเกน วิริเยน สเกน ปรกกฺกเมน สเกน
 ปุริสธามาเนน สเกน ปุริสพเลน สเกน ปุริสวิริเยน สเกน
 ปุริสปรกกฺกเมน อตฺตนา สมมาปฺปิปํ อนุโลมปฺปิปํ อปจฺจนิกปฺปิปํ
 อนวตฺถปฺปิปํ ฐมาณูฐมปฺปิปํ ปฺปิปชฺชมานา มุจฺเจยฺยุนฺติ.
 เอวมปิ น หิ อญฺญโมกฺขา. วุตฺตํ เหตุํ ภควตา

“นาหิ สมิสฺสามิ ปโมจนาย
 กถํกถิ โชตก กณฺจิ โลเก,
 ฐมมญฺจ เสฏฺฐํ อภิชานมาโน
 เอวํ ตูวํ โอฆมิมี ตเรสีติ.

เอวมปิ น หิ อญฺญโมกฺขา. วุตฺตํ เหตุํ ภควตา

“อตฺตนา ปกตํ ปาปํ	อตฺตนา สงฺกิลิสุสฺสติ
อตฺตนา อกตํ ปาปํ	อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ
สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ	นาณฺโณ อญฺญํ วิโสชฺเชติ.

เอวมปิ น หิ อญฺญโมกฺขา.

วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “เอวเมว โข พุราหุมน ติฏฺฐเตว
 นิพฺพานํ, ติฏฺฐติ นิพฺพานคามิมคฺโค, ติฏฺฐามหิ สมากเปตา. อถ
 จ ปน มม สาวกา มยา เอวํ โอวทียมานา เอวํ อนุสาสิยมานา:
 อปฺเปกฺกเจ อจฺจนฺตนิฏฺฐํ นิพฺพานํ อาราเชนฺติ, เอกจฺเจ นาราเชนฺติ.
 เอตถ กุยาหิ พุราหุมน กโรมิ. มคฺคกฺขายี พุราหุมน ตถาคโต.
 มคฺคํ พุทฺโธ อาจิภฺขติ, อตฺตนา ปฺปิปชฺชมานา มุจฺเจยฺยุนฺติ.
 เอวมปิ น หิ อญฺญโมกฺขาติ เต ทุปฺปมฺมจฺจา น หิ อญฺญโมกฺขา.

ปจฺฉา ปุเร วาปี อเปกฺขมานาติ ปจฺฉา วุจฺจติ อนาคตํ,
 ปุเร วุจฺจติ อตีตํ. อปิจ อตีตํ อุปาทาย อนาคตญฺจ ปจฺจุปปนฺนญฺจ
 ปจฺฉา, อนาคตํ อุปาทาย อตีตญฺจ ปจฺจุปปนฺนญฺจ ปุเร.

กถํ ปุเร อเปกฺขํ กโรติ. “เอวํรูปํ อโหสิ อตีตมทฺธานนฺติ
 ตตฺถ นนฺทึ สมนฺวาคเมติ” “เอวํเวทโน อโหสิ ฯเปฯ เอวํสญฺญโณ
 อโหสิ ฯเปฯ เอวํสงฺขารो อโหสิ ฯเปฯ เอวํวิญฺญาโน อโหสิ
 อตีตมทฺธานนฺติ ตตฺถ นนฺทึ สมนฺวาคเมติ. เอวมปิ ปุเร อเปกฺขํ
 กโรติ.

อถวา ‘อิติ เม จกฺขุ อโหสิ อตีตมทฺธานํ อิติ รูปาติ
 ตตฺถ จนฺทราคปฏฺิพทฺธํ โหติ วิญฺญาณํ. จนฺทราคปฏฺิพทฺธตฺตา
 วิญฺญาณสฺส ตทฺภินนฺทติ. ตทฺภินนฺทนฺโต เอวมปิ ปุเร อเปกฺขํ
 กโรติ. ‘อิติ เม โสตํ อโหสิ อตีตมทฺธานํ, ‘อิติ สทฺทาติ
 ฯเปฯ อิติ เม ฆานํ อโหสิ อตีตมทฺธานํ, อิติ คนฺธาติ ฯเปฯ
 อิติ เม ชิวฺหา อโหสิ อตีตมทฺธานํ, อิติ รสาติ ฯเปฯ อิติ
 เม กาโย อโหสิ อตีตมทฺธานํ, อิติ โผฏฺฐพฺพาติ ฯเปฯ อิติ เม
 มโน อโหสิ อตีตมทฺธานํ, อิติ ฐมาติ ตตฺถ จนฺทราคปฏฺิพทฺธํ
 โหติ วิญฺญาณํ. จนฺทราคปฏฺิพทฺธตฺตา วิญฺญาณสฺส ตทฺภินนฺทติ.
 ตทฺภินนฺทนฺโต เอวมปิ ปุเร อเปกฺขํ กโรติ.

อถวา ยานิสฺส^๒ ตานิ ปุพฺเพ มาตุคาเมน สทฺธี
 หสิตลปิตกัิพิตานิ, ตทฺสฺสาเทติ, ตํ นิกามะติ เตน จ วิตฺติ
 อาปชฺชติ. เอวมปิ ปุเร อเปกฺขํ กโรติ.

กถํ ปจฺจํา อเปกฺขํ กโรติ. “เอวํรูปํ สํยํ อนาคตมทฺธานนฺติ
 ตตฺถ นนฺทํ สมนฺวาคเมติ. “เอวํเวทโน สํยํ ๔เปฯ เอวํสญฺญโณ
 สํยํ ๔เปฯ เอวํสงฺฆาโร สํยํ ๔เปฯ เอวํวิญญาโณ สํยํ
 อนาคตมทฺธานนฺติ ตตฺถ นนฺทํ สมนฺวาคเมติ. เอวมปิ ปจฺจํา
 อเปกฺขํ กโรติ. อถวา ‘อิตฺติ เม จกฺขุ สํยา อนาคตมทฺธานํ,
 อิตฺติ รูปาติ อปฺปฏฺฐิลทฺทสฺส ปฏฺฐิลากาย จิตฺตํ ปณฺทิตฺติ. เจตโส
 ปณฺธานปจฺจยา ตทภินฺนทฺติ. ตทภินฺนทฺทโต เอวมปิ ปจฺจํา
 อเปกฺขํ กโรติ. ‘อิตฺติ เม โสตํ สํยา อนาคตมทฺธานํ, อิตฺติ
 สทฺทาทิ ๔เปฯ อิตฺติ เม ฆานํ สํยา อนาคตมทฺธานํ, อิตฺติ
 คนฺธาติ ๔เปฯ อิตฺติ เม ชิวฺหา สํยา อนาคตมทฺธานํ, อิตฺติ รสาติ
 ๔เปฯ อิตฺติ เม กาโย สํยา อนาคตมทฺธานํ, อิตฺติ โผฏฺฐพฺพาทิ
 ๔เปฯ “อิตฺติ เม มโน สํยา อนาคตมทฺธานํ, อิตฺติ ฐมฺมาติ
 อปฺปฏฺฐิลทฺทสฺส ปฏฺฐิลากาย จิตฺตํ ปณฺทิตฺติ. เจตโส ปณฺธานปจฺจยา
 ตทภินฺนทฺติ. ตทภินฺนทฺทโต เอวมปิ ปจฺจํา อเปกฺขํ กโรติ.

อถวา ‘อิมินาหํ สีเลน วา วตฺเตน วา ตเปน วา
 พุรฺหมจฺริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสํมิ เทวญฺจตโร วาติ
 อปฺปฏฺฐิลทฺทสฺส ปฏฺฐิลากาย จิตฺตํ ปณฺทิตฺติ. เจตโส ปณฺธานปจฺจยา
 ตทภินฺนทฺติ. ตทภินฺนทฺทโต เอวมปิ ปจฺจํา อเปกฺขํ กโรตฺติ
 ปจฺจํา ปุเร วาปี อเปกฺขมานา.

อิมว กามํ ปุริเมว ชปฺปนฺติ อิมว กามเมติ ปจฺจุปฺปนฺเน
 ปญฺจ กามคฺคฺเณ อิจฺฉนฺตา สาทิยนฺตา ปตฺถยนฺตา ปิหยนฺตา
 อภิชปฺปนฺตา. ปุริเมว ชปฺปนฺติ อตฺตเต ปญฺจ กามคฺคฺเณ ชปฺปนฺตา
 ปชปฺปนฺตา. อภิชปฺปนฺตาติ อิมว กามํ ปุริเมว ชปฺป.
 เตนานห ภควา

“อิจฺฉานิทานา ภวสาตพทฺธา
เต ทุปฺปมฺมจฺจา น หิ อญฺญโมกฺขา,
ปจฺฉา ปุเร วาปี อเปกฺขมานา
อิเมว กามे ปุริเมว ชปฺปนฺติ.

[๕] กามสฺส คิทฺฐา ปสฺสุตา ปมฺมพฺพา
อวทานิยา เต วิสเม นิวิฏฺฐา
ทฺถกฺขปฺนีตา ปริเทวยนฺติ
กีสฺส ภวิสฺสาม อิตฺถ จุตาสฺส.

กามสฺส คิทฺฐา ปสฺสุตา ปมฺมพฺพาติ กามาติ อุตฺททานโต เทว
กามา: วตฺตูกามา จ กิเลสฺกามา จ ๕เปยฺ อิมะ วุจฺจนฺติ
วตฺตูกามา ๕เปยฺ อิมะ วุจฺจนฺติ กิเลสฺกามา. เคโห วุจฺจติ ตณฺหา,
โย ราโค สาราโค ๕เปยฺ อภิชฺฌา โลโม อกฺกุสลมฺมัลลํ. กิเลสฺกามะน
วตฺตูกาเมสฺส รตฺตา คิทฺฐา คธิตา มุจฺจिता อชฺโหมปฺนฺนา^๑ ลคฺคา
ลคฺคิตา ปลิพฺพทฺธาติ กามสฺส คิทฺฐา.

ปสฺสุตาติ เยปี กามะ เอสนฺติ คเวสนฺติ ปริเยสนฺติ
ตจฺจริตา ตพฺพหุลา ตคฺครุกา ตนฺนินฺนา ตปฺโปณา ตปฺปพฺภารา
ตทหิมุตฺตา ตทาธิปเตยฺยา,^๒ เตปี กามปฺปสฺสุตา.^๓ เยปี ตณฺหาเวสน
รูปะ เอสนฺติ คเวสนฺติ ปริเยสนฺติ ๕เปยฺ สทฺเท ๕เปยฺ คนฺธะ
๕เปยฺ รเส ๕เปยฺ โผฏฺฐพฺเพ เอสนฺติ คเวสนฺติ ปริเยสนฺติ
ตจฺจริตา ตพฺพหุลา ตคฺครุกา ตนฺนินฺนา ตปฺโปณา ตปฺปพฺภารา
ตทหิมุตฺตา ตทาธิปเตยฺยา, เตปี กามปฺปสฺสุตา. เยปี ตณฺหาเวสน
รูปะ ปฏฺฐิลภนฺติ สทฺเท ๕เปยฺ คนฺธะ ๕เปยฺ รเส ๕เปยฺ โผฏฺฐพฺเพ

^๑ หมายเหตุ 12/06/2566
ฉ.,เท. อชฺโหมสนฺนา

^๒ ฉ.,เท. ตทหิมุตฺตา, เอวมฺปฺริปี.

^๓ ฉ.,เท. กามปสฺสุตา

ปฏิลภนฺติ ตจฺจริตา ตพฺพหุลา ตคฺครุกา ตนฺนินฺนา ตปฺโปณา
 ตปฺปพฺภารรา ตททิมฺมุตฺตา ตทาทิปเตยฺยา, เตปิ กามปฺปสฺสุตา. เยปิ
 ตณฺหาเวสฺสเน รุเป ปรีกฺขณฺตฺติ ๕เปฯ สทฺเท ๕เปฯ คนฺธเ ๕เปฯ
 รเส ๕เปฯ โผฏฺฐพฺเพ ปรีกฺขณฺตฺติ ตจฺจริตา ตพฺพหุลา ตคฺครุกา
 ตนฺนินฺนา ตปฺโปณา ตปฺปพฺภารรา ตททิมฺมุตฺตา ตทาทิปเตยฺยา,
 เตปิ กามปฺปสฺสุตา. ยถา กลหการโก กลหปฺปสฺสุโต, กมฺมการโก
 กมฺมปฺปสฺสุโต, โคจเร จรณฺโต โคจรปฺปสฺสุโต ฌายี ฌานปฺปสฺสุโต;
 เอวเมว เยปิ กามเ เอสนฺติ คเวสนฺติ ปรีเยสนฺติ, ตจฺจริตา
 ตพฺพหุลา ตคฺครุกา ตนฺนินฺนา ตปฺโปณา ตปฺปพฺภารรา ตททิมฺมุตฺตา
 ตทาทิปเตยฺยา, เตปิ กามปฺปสฺสุตา. เยปิ ตณฺหาเวสฺสเน รุเป
 เอสนฺติ คเวสนฺติ ปรีเยสนฺติ ๕เปฯ สทฺเท ๕เปฯ คนฺธเ ๕เปฯ
 รเส ๕เปฯ โผฏฺฐพฺเพ เอสนฺติ คเวสนฺติ ปรีเยสนฺติ ตจฺจริตา
 ตพฺพหุลา ตคฺครุกา ตนฺนินฺนา ตปฺโปณา ตปฺปพฺภารรา ตททิมฺมุตฺตา
 ตทาทิปเตยฺยา, เตปิ กามปฺปสฺสุตา. เยปิ ตณฺหาเวสฺสเน รุเป
 ปฏิลภนฺติ ๕เปฯ สทฺเท ๕เปฯ คนฺธเ ๕เปฯ รเส ๕เปฯ โผฏฺฐพฺเพ
 ปฏิลภนฺติ ตจฺจริตา ตพฺพหุลา ตคฺครุกา ตนฺนินฺนา ตปฺโปณา
 ตปฺปพฺภารรา ตททิมฺมุตฺตา ตทาทิปเตยฺยา, เตปิ กามปฺปสฺสุตา. เยปิ
 ตณฺหาเวสฺสเน รุเป ปรีกฺขณฺตฺติ ๕เปฯ สทฺเท ๕เปฯ คนฺธเ ๕เปฯ
 รเส ๕เปฯ โผฏฺฐพฺเพ ปรีกฺขณฺตฺติ ตจฺจริตา ตพฺพหุลา ตคฺครุกา
 ตนฺนินฺนา ตปฺโปณา ตปฺปพฺภารรา ตททิมฺมุตฺตา ตทาทิปเตยฺยา,
 เตปิ กามปฺปสฺสุตา. **ปมฺพพฺพหาคิ:** เยภุยฺเยน เทวมนุสฺสสา ปญฺจสุ
 กามคฺเณสุ มุยฺหนฺติ สมฺมุยฺหนฺติ สมฺปมฺมุยฺหนฺติ มุพฺพหา สมฺมุพฺพหา
 สมฺปมฺมุพฺพหา อวิชฺชาเย อนฺธิกตา^๑ อาวุฏฺฐา นิวุฏฺฐา โอผุฏฺฐา^๒ ปิหิตา
 ปฏิจฺฉนฺนา ปฏิกุชฺชิตาติ กามเสุ คิทฺธา ปสฺสุตา ปมฺพพฺพหา.

^๑ "อนฺธิคตาติปิ ปาโจะ.

^๒ ฉ., เท. โอวุฏฺฐา

อวทานิยา เต วิสเม นิวิฐาติ อวทานิยาติ อวคจฺจนฺตํ^๑ อวทานิยา, มจฺจรีโนปิ วุจฺจนฺติ อวทานิยา, พุทฺธานํ พุทฺธสาวกานํ^๒ วจฺนํ พุยฺยปฺปถํ เทสํ อนุสสิฏฺฐี นาทิยนฺตํ อวทานิยา.

กถํ อวคจฺจนฺตํ อวทานิยา. อวคจฺจนฺตํ นิรยํ คจฺจนฺติ, ติรจฺจานโยนี คจฺจนฺติ. ปิตฺติวิสยํ คจฺจนฺตํ เหวํ อวคจฺจนฺตํ อวทานิยา.

กถํ มจฺจรีโน วุจฺจนฺติ อวทานิยา. ปญฺจ มจฺจรียานิ: อาวาสมจฺจรียํ, กุลมจฺจรียํ, ลาภมจฺจรียํ, วณฺณมจฺจรียํ, ฐมฺมมจฺจรียํ. ยํ เอวรूपํ มจฺจรียํ มจฺจรายนา มจฺจรายิตตํ เววิจฺจํ กทริยํ กฏฺฏกญฺจกตา^๓ อคฺคหิตตํ จิตฺตสฺส, อิทํ วุจฺจติ มจฺจรียํ. อปิ จ ขนฺธมจฺจรียมฺปิ มจฺจรียํ, ธาตุมจฺจรียมฺปิ มจฺจรียํ, อายตนมจฺจรียมฺปิ มจฺจรียํ คาโห, อิทํ วุจฺจติ มจฺจรียํ. อิมินา มจฺจรีเยน อวทญฺญตฺวา สมนฺนาคตา ชนา ปมตฺตา. เหวํ มจฺจรีโน วุจฺจนฺติ อวทานิยา.

กถํ พุทฺธานํ พุทฺธสาวกานํ วจฺนํ พุยฺยปฺปถํ เทสํ อนุสสิฏฺฐี นาทิยนฺตํ อวทานิยา. พุทฺธานํ พุทฺธสาวกานํ วจฺนํ พุยฺยปฺปถํ เทสํ อนุสสิฏฺฐี นาทิยนฺติ น สฺสสฺสนฺติ น โสตํ โอทหนฺติ น อญฺญา จิตฺตํ อุปฺปจฺเจนฺติ อนสฺสวา อวจนฺตรา ปฏฺฐิโณมวตฺติโน, อญฺเณเนว มุขํ กโรนฺติ. เหวํ พุทฺธานํ พุทฺธสาวกานํ วจฺนํ พุยฺยปฺปถํ เทสํ อนุสสิฏฺฐี นาทิยนฺตํ^๔ อวทานิยา.

เต วิสเม นิวิฐาติ วิสเม กายกมฺเม นิวิฐา, วิสเม วจีกมฺเม นิวิฐา, วิสเม มโนกมฺเม นิวิฐา, วิสเม ปาณาติปาเต

^๑ จ.,เท. หมดอายุ 12/06/2566 อวคจฺจนฺตํ, เอวมุปริปิ.

^๓ จ.,เท. กฏฺฏกญฺจกตา

^๒ จ.,เท. สาวกานํ, เอวมุปริปิ.

^๔ จ.,เท. นาทิยนฺตํ อวทานิยาติ

นิวิฐฺจา, วิสเม อทินฺนาทาเน นิวิฐฺจา, วิสเม กาเมสุมิจฺฉาจาเร
 นิวิฐฺจา, วิสเม มุสาวาทะ นิวิฐฺจา, วิสเม ปิสุณาย วาจาเย
 นิวิฐฺจา, วิสเม ผรุสาย วาจาเย นิวิฐฺจา, วิสเม สมุพฺปปลาเป
 นิวิฐฺจา, วิสเม อภิชฺฌาย นิวิฐฺจา, วิสเม พยาปาเท นิวิฐฺจา,
 วิสเม มิจฺฉาทิฆฺฐิยา นิวิฐฺจา, วิสเม สุ สงฺขารesu นิวิฐฺจา,
 วิสเมสุ ปญฺจสุ กามคฺเชสุ นิวิฐฺจา, วิสเมสุ ปญฺจสุ นีวรเณสุ
 นิวิฐฺจา, วิสเม^๑ เจตฺตนาเย วิสเม ปตฺตนาเย วิสเม ปณฺธิยา^๒
 นิวิฐฺจา [๓] ปติฏฺฐิตา อลลิสฺสา อุปคฺตา อชฺโฆสฺสิตา อธิมุตฺตา
 ลคฺคา ลคฺคิตา ปลิพฺพุทฺธาติ อวทานิยา เต วิสเม นิวิฐฺจา.

ทุกฺขุปฺนีตา ปริเทวยนฺตฺติ ทุกฺขุปฺนีตาติ ทุกฺขุปฺนีตา^๓

ทุกฺขุปฺปตฺตา ทุกฺขุสมฺปตฺตา ทุกฺขุปคฺตา มารุปฺปตฺตา มารสมฺปตฺตา
 มารูปคฺตา, มรณปฺปตฺตา มรณสมฺปตฺตา มรณูปคฺตาติ ทุกฺขุปฺนีตา.^๔
ปริเทวยนฺตฺติ ลปนฺติ ลาลปนฺติ โสจฺนฺติ กิลมฺนฺติ ปริเทวณฺติ
 อุตฺตทาฬิ^๕ กนฺทณฺติ สมฺโมหํ อาปชฺชนฺตฺติ ทุกฺขุปฺนีตา ปริเทวณฺติ.

กีสฺสู ภวิสฺสาม อิตฺโต จุตฺตาเสติ อิตฺโต จุตฺตา กีสฺสู^๖ ภวิสฺสาม
 เนรยิกา ภวิสฺสาม, ติรจฺฉานโยนิกา ภวิสฺสาม, ปิตฺติวิสยิกา
 ภวิสฺสาม, มนุสฺสา ภวิสฺสาม, เทวา^๗ ภวิสฺสาม, รุปี ภวิสฺสาม,
 อรุปี ภวิสฺสาม, สณฺณิ ภวิสฺสาม, อสณฺณิ ภวิสฺสาม,
 เวนสณฺณินาสณฺณิ ภวิสฺสาม, “ภวิสฺสาม นุ โข มยฺ อเนกตมทฺธานํ,
 น นุ โข ภวิสฺสาม อเนกตมทฺธานํ, กิ นุ โข ภวิสฺสาม

^{๑-๓} ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท. วินิฏฺฐิตา

^๓ ฉ., เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสนฺติ.

^๔ ฉ., เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสนฺติ.

^๕ ฉ., เท. อุตฺตทาฬิ เอวมฺปริปี.

^๖ ฉ., เท. กิ

^๗ อ. เทวา กิ

อนาคตมทฺธานํ, กถํ นุ โข ภวิสฺสาม อนาคตมทฺธานํ, ก็ หุตฺวา
 ก็ ภวิสฺสาม นุ โข มยํ อนาคตมทฺธานนฺติ สํสยปฺกฺขนฺนา^๑
 วมติปฺกฺขนฺนา^๑ เทวพฺพหฺกฺชาตา ลปฺนฺติ ลาลปฺนฺติ โสจฺนฺติ
 กิลมฺนฺติ ปรีเทวฺนฺติ อฺรตฺตาฬิ กนฺทฺนฺติ สมฺโมหํ อาปชฺชนฺตฺติ
 กิํสุ ภวิสฺสาม อิตฺโต จุตฺตาเส. เตนาห ภควา

“กาเมสุ คิทฺธา ปสฺสุตา ปมฺพหฺวา
 อวทานิยา เต วิสเม นิวิฏฺฐา
 ทฺกฺขุปฺนีตา ปรีเทวฺยฺนฺติ
 กิํสุ ภวิสฺสาม อิตฺโต จุตฺตาเสติ.

[๑๐] ตสฺมา हि ลิกฺขเณ อีเชว ชนฺตุ
 ยงฺกิลฺยจิ ชญฺญา วิสมฺนฺติ โลเก,
 น ตสฺส เหตุ^๒ วิสมํ จเรยฺย
 อปฺปญฺหิตํ จีวิตฺมาหุ ชีรา.

ตสฺมา हि ลิกฺขเณ อีเชว ชนฺตุติ ตสฺมา^๓ ติ
 ตํการณา ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา เอตํ อาทีนํว สมฺปสฺสฺมาโน
 กาเมสุติ ตสฺมา. ลิกฺขเณติ ติสฺโส ลิกฺขา: อริสฺสิลลิกฺขา,
 อริจิตฺตลิกฺขา อริปญฺญาลิกฺขา.

กตมา อริสฺสิลลิกฺขา. อีช ภิกฺขุ สิลฺลา โหติ, ปาฏิโมกฺข-
 สํวรํสุโต วิหฺรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ
 ภยทสฺสาวิ, สมาทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสุ, ขุทฺทโก สิลกฺขนฺโร,
 มหฺนฺโต สิลกฺขนฺโร, สิลํ ปติฏฺฐา อาที จรณํ สยฺโม สวโร มุขํ^๔
 ปมฺขํ กุสลานํ ฐมฺมานํ สมปาตฺตติยา, อยํ อริสฺสิลลิกฺขา.

^{๑-๑} หมายเหตุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. สํสยปฏฺชนา วมติปฏฺชนา

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ อ. เหตุ

^๔ ฉ., เท. โมกฺขํ ปโมกฺขํ

กตมา อธิจิตตสิกขา. อิท ภิกขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
 อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกุกํ สวิจาร์ วิเวกั ปิติสุขํ ปจฺมํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหริติ. วิตกุกิจจารานํ รูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ
 เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกุกํ อวิจาร์ สมาธิชฺ ปิติสุขํ ทุตติยํ
 ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. ปิตียา จ วิราคา อุกฺเขโก จ วิหริติ
 สโต จ สมฺปชาโน สุขญจ กาเยน ปฏิสัเวเทติ. ยนฺตํ อริยา
 อาจิกฺขนฺติ “อุปกฺเขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
 วิหริติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว
 โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ อุปกฺเขาสติปาริสฺสทฺธิ
 จตฺตตํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, อयํ อธิจิตตสิกขา.

กตมา อธิปญฺญาสิกขา. อิท ภิกขุ ปญฺญา ไหติ
 อุทฺยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมฺนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพทิกาย
 สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. โส “อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ.
 “อยํ ทุกฺขสมฺภูโตติ ยถาภูตํ ปชานาติ, “อยํ ทุกฺขนิโรธโรติ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, “อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทาติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ. “อิมะ อาสวาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. “อยํ อาสวสมฺภูโตติ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, “อยํ อาสวนิโรธโรติ ยถาภูตํ ปชานาติ, “อยํ
 อาสวนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ, อยํ อธิปญฺญาสิกขา.

อิมะ ติสฺโส สิกขา^๑ อวชฺเชนฺโต สิกฺเขยฺย, ชานนฺโต
 สิกฺเขยฺย, ปสฺสนฺโต สิกฺเขยฺย, ปจฺจเวกฺขนฺโต สิกฺเขยฺย, จิตฺตํ
 อธิจฺจุหนฺโต สิกฺเขยฺย, สทฺธาย อธิมฺจุจฺหนฺโต สิกฺเขยฺย, วีริยํ
 ปคฺคณฺหนฺโต สิกฺเขยฺย, สตี อุปจฺจุหนฺโต^๒ สิกฺเขยฺย, จิตฺตํ
 สმაทฺหนฺโต สิกฺเขยฺย, ปญฺญาย ปชานนฺโต สิกฺเขยฺย, อภิญฺเญยฺย

อภิชาตโนโต สิกขะเยย, ปริณญะเยย ปริชาตโนโต สิกขะเยย,
ปหาตพัพพ ปชชนโนโต สิกขะเยย, ภาเวตพัพพ ภาเวโนโต สิกขะเยย,
สจฺจนิกาทพัพพ สจฺจนิกโรนโนโต สิกขะเยย อาจเรเยย สมากเรเยย
สมาทาย วตเตเยย.

อิธาคิ อิมิสฺสา ทิฏฺฐิจิยา อิมิสฺสา ขนฺติยา อิมิสฺสา
รฺอุจิชยา อิมสฺมี อาทาเย อิมสฺมี ฐมฺเม อิมสฺมี วินเย อิมสฺมี
ฐมฺมวินเย อิมสฺมี ปาวจเน อิมสฺมี พุรหฺมจฺริเย อิมสฺมี
สตฺถุสสาสเน อิมสฺมี อตฺตภาเว อิมสฺมี มนุสฺสโลเก. [๑] **ชนฺตฺติ**
สตฺโต นโร ๕เป๕ มนุสฺสชาติ ตสฺมา หิ สิกฺขเชถ อีเชว ชนฺตุ.

ยงฺกิลฺลจิตฺติ ชลฺลนา วิสมนฺตฺติ โลเกติ ยงฺกิลฺลจิตฺติ สพฺเพเน สพฺพํ
สพฺพธา สพฺพํ อเสสํ นิสฺเสสํ ปรียาทายวจนเมตํ^๒ ‘ยงฺกิลฺลจิตฺติ.
ชลฺลนา^๓ **วิสมนฺตฺติ**^๓ วิสมํ กายกมฺมํ ‘วิสมนฺตฺติ ชาเนเยย, วิสมํ วจีกมฺมํ
‘วิสมนฺตฺติ ชาเนเยย, วิสมํ มโนกมฺมํ ‘วิสมนฺตฺติ ชาเนเยย, วิสมํ
ปาณาติปาตํ ‘วิสโมติ ชาเนเยย, วิสมํ อทินฺนาทานํ ‘วิสมนฺตฺติ
ชาเนเยย, วิสมํ กาเมสุมิจฺฉาจารํ, วิสโมติ ชาเนเยย, วิสมํ มุสาวาทํ
‘วิสโมติ ชาเนเยย, วิสมํ ปิสุณํ วาจํ วิสมาติ ชาเนเยย, วิสมํ
ผรุสํ วาจํ ‘วิสมาติ ชาเนเยย, วิสมํ สมุพฺพลาปํ ‘วิสโมติ ชาเนเยย,
วิสมํ อภิชฺฌํ ‘วิสมาติ ชาเนเยย, วิสมํ พยาปาทำ ‘วิสโมติ
ชาเนเยย, วิสมํ มิจฺฉาทิฏฺฐิํ ‘วิสมาติ ชาเนเยย, วิสเม สงฺขारे
‘วิสมาติ ชาเนเยย, วิสเม ปญฺจ กามคฺุณ ‘วิสมาติ ชาเนเยย,
วิสเม ปญฺจ นีวรเณ ‘วิสมาติ ชาเนเยย วิสมํ^๔ เจตนํ ‘วิสมาติ
ชาเนเยย, วิสมํ ปตฺถนํ ‘วิสมาติ ชาเนเยย, วิสมํ ปณฺธิํ ‘วิสมาติ^๔

ชาเนยฺย อาชาเนยฺย วิชาเนยฺย ปฏีวิชาเนยฺย ปฏีวิชฌเนยฺย.
 โลเกติ อปายโลเกฯ เปฯ आयตनโลเกติ ยงฺกิญจิ ชญฺญา วิสมนฺติ
 โลเก.

น ตสฺส เหตุ วิสมํ จเรยฺยาติ วิสมสฺส กายกมฺมสฺส เหตุ
 วิสมํ น จเรยฺย, วิสมสฺส วจีกมฺมสฺส เหตุ วิสมํ น จเรยฺย,
 วิสมสฺส มโนกมฺมสฺส เหตุ วิสมํ น จเรยฺย, วิสมสฺส
 ปาณาติปาทสฺส เหตุ วิสมํ น จเรยฺย, วิสมสฺส อทินฺนาทานสฺส
 เหตุ วิสมํ น จเรยฺย, วิสมสฺส กาเมสุมิจฺฉาจารสฺส เหตุ วิสมํ น
 จเรยฺย, วิสมสฺส มุสาวาทสฺส เหตุ วิสมํ น จเรยฺย, วิสมาย
 ปิสุณาย วาจาเย เหตุ วิสมํ น จเรยฺย, วิสมาย ผรุสฺสาย วาจาเย
 เหตุ วิสมํ น จเรยฺย, วิสมสฺส สมฺมปฺปลาปสฺส เหตุ วิสมํ น
 จเรยฺย, วิสมาย อภิชฺฌาย เหตุ วิสมํ น จเรยฺย, วิสมสฺส
 พยาปาตสฺส เหตุ วิสมํ น จเรยฺย, วิสมาย มิจฺฉาทิฏฺฐิจฺฉา เหตุ
 วิสมํ น จเรยฺย, วิสมานํ สงฺฆารานํ เหตุ วิสเม^๑ น จเรยฺย,
 วิสมานํ ปญฺจนนํ กามคฺคฺชนนํ เหตุ วิสเม^๑ น จเรยฺย, วิสมานํ
 ปญฺจนนํ นีวรณานํ เหตุ วิสเม^๑ น จเรยฺย, วิสมาย เจตนาย
 เหตุฯ เปฯ วิสมาย ปตฺถนาย เหตุฯ เปฯ วิสมาย ปณฺธิยา
 เหตุ วิสมํ น จเรยฺย น อาจเรยฺย น สฺมาจเรยฺย น สฺมาทาย
 วตฺเตยฺยาติ น ตสฺส เหตุ วิสมํ จเรยฺย.

อปฺปณฺหิทํ ชีวิตมาหุ ธีราติ ชีวิตนฺติ อายุ จิตฺติ ยปนา
 ยปนา อิริยนา วตฺตนา ปาลนา ชีวิตํ ชีวิตินฺทริยํ. อปฺจ
 ทวีหิ การณฺเห อปฺปํ ชีวิตํ: จิตฺติปริตฺตตตาย วา อปฺปํ ชีวิตํ,
 สรสปริตฺตตตาย วา อปฺปํ ชีวิตํ.

กถิ จิตฺตปริตฺตตํ อปฺปํ ชีวติ, อตีเต จิตฺตกฺขณํ ชีวติ,
น ชีวติ, น ชีวิสฺสตี. อนาคเต จิตฺตกฺขณํ ชีวิสฺสตี, น ชีวติ น
ชีวติ. ปจฺจุปปนฺเน จิตฺตกฺขณํ ชีวติ, น ชีวติ น ชีวิสฺสตี.

‘ชีวติ’ อตฺตภาโว จ สุขทุกฺขา จ เกวลา,
เอกจิตฺตสมายุตฺตา ลหุโส วตฺตติกฺขโณ.^๑
จุฬาสีตีสหสฺसानิ^๒ กปฺปา ติฏฺฐนฺติ เย มรฺู,
น เตว เตปิ ชีวนฺติ ทวีหิ จิตฺเตหิ สมานิตา.^๓
เย นรฺูชา มรฺนตฺสส ติฏฺฐมานสฺส วา อิธ,
สพฺเพว^๔ สทิสฺสา ขนฺธา คตา อปฺปฏิสนฺธิกา.
อนนฺตรํ จ เย ภงฺกา^๕ เย จ ภงฺกา^๕ อนาคตา.
ตทณฺตเร นรฺูชานํ เวสมมฺิ^๖ นตฺถิ ลกฺขณํ.
อนิพฺพตฺเตน น ชาโต ปจฺจุปปนฺเนน^๗ ชีวติ,
จิตฺตภงฺกมโต^๘ โลโก ปณฺณตฺติ ปรมตฺถิยา.
ยถา นินฺนา ปวตฺตนฺติ จนฺเทน ปริณามิตา,
อจฺฉินฺนวารา วตฺตนฺติ สพายตฺนปจฺจยา.
อนิธานคตา ภงฺกา^๙ ปุณฺโฆ นตฺถิ อนาคเต,
นิพฺพตฺตาเยว^{๑๐} ติฏฺฐนฺติ อารคฺเค สาสปฺปมา.
นิพฺพตฺตานญจ ฐมฺมานํ ภงฺโก เนสํ ปุเรกฺขโต^{๑๑}
ปโลกฐมฺมา ติฏฺฐนฺติ ปุราณเหหิ อมิสฺสิตา.

^๑ ฉ., เท. วตฺตเต ขโณ

^๓ ฉ., เท. สยฺดา

^๔ ฉ., เท. ภคฺคา

^๗ ฉ., เท. ปจฺจุปปนฺเนน

^๘ ฉ., เท. ภคฺคา, เอวมฺปฺริย.

^{๑๑} ฉ., เท. ปุเรกฺขโต

^๒ ฉ., เท. จุฬาสีตีสหสฺसानิ

^๔ ฉ., เท. สพฺเพปิ

^๖ ฉ., เท. เวสมํ

^๘ ฉ., เท. จิตฺตภคฺคา มโต

^{๑๐} ฉ., เท. นิพฺพตฺตาเย จ

อทสสนโต อายนฺติ ภงฺกา คจฺจนฺติ ทสฺสนํ,
 วิชฺชุปฺปาโทว อากาเส อุปฺปชฺชนฺติ วยฺนฺติ จาติ.
 เอวํ จิตฺติปริตฺตตตาย อปฺปํกํ ชีวิตํ.

กถํ สรสปริตฺตตตาย อปฺปํกํ ชีวิตํ. อสฺสาสุปนฺนพทฺธ^๑ ชีวิตํ,
 ปสฺสาสุปนฺนพทฺธ ชีวิตํ, อสฺสาสปปสฺสาสุปนฺนพทฺธ ชีวิตํ, มหาภฺตฺตูปนฺนพทฺธ
 ชีวิตํ, อุสฺมฺปนฺนพทฺธ ชีวิตํ, กวฬิงการาหารูปนฺนพทฺธ ชีวิตํ,
 วิญฺญาณูปนฺนพทฺธ ชีวิตํ. มฺลฺมปิ อิเมสํ ทุพฺพลํ. ปุพฺพเหตุปิ อิเมสํ
 ทุพฺพลา. เยปิ^๒ ปจฺจยา, เตปิ ทุพฺพลา. เยปิ ปภาวิกา,^๓ เตปิ
 ทุพฺพลา. สหฺมฺปิ^๔ อิเมสํ ทุพฺพลา, สมฺปโยคาปิ อิเมสํ ทุพฺพลา,
 สหฺชาปิ อิเมสํ ทุพฺพลา. ยาปิ ปโยชิกา สापิ ทุพฺพลา. อญฺญมญฺญํ
 นิจฺจุทุพฺพลา^๕ อิเม,^๕ อญฺญมญฺญํ อนวตฺติตา อิเม. อญฺญมญฺญํ
 ปริปาตยฺนฺติ อิเม. อญฺญมญฺญสฺส หิ นตฺติ ตายิตา. น จापิ
 จเปนฺติ อญฺญมญฺญิเม.^๖ โยปิ นิพฺพตฺตโก, โส น วิชฺชติ.

น จ เกนจิ โกจิ หายติ
 ภงฺกพฺยา^๗ จ อิเม หิ สพฺพโส.
 ปุริเมหิ ปภาวิตา อิเม
 เยปิ ปภาวิตา, เต ปุเร มตา.
 ปุริมาปิจ ปจฺจิมปิจ,
 อญฺญมญฺญํ น กทาจิ อทฺทสฺสูติ.^๘

เอวํ สรสปริตฺตตตาย อปฺปํกํ ชีวิตํ.

^๑ ฉ., เท. อสฺสาสุปนฺนพทฺธ, เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท. ปภาวิกา, เอวมุปริปิ.

^๕ ฉ., เท. อิเม นิจฺจุทุพฺพลา, เอวมุปริปิ.

^๗ ฉ., เท. คณฺฐพฺพา

^๒ ฉ., เท. เย

^๔ ฉ., เท. สหฺมฺมิ

^๖ ฉ., เท. อญฺญมญฺญํ อิเม

^๘ ฉ., เท. มทฺทสฺสูติ

อปัจ จาตุมฺหาราชิกานํ เทวานํ ชีวิตํ อุปาทาย มนุสฺसानํ
 อปฺปกํ ชีวิตํ ปรีตฺตํ ชีวิตํ โถกํ ชีวิตํ ขณิกํ ชีวิตํ ลหุํ ชีวิตํ
 อิตฺตํ ชีวิตํ อนทฺธนียํ ชีวิตํ น จิรญฺจิติกํ ชีวิตํ ๕เปยฺ ตาวตีสานํ
 เทวานํ ๕เปยฺ ยามานํ เทวานํ ๕เปยฺ ตฺสิตานํ เทวานํ ๕เปยฺ
 นิมฺมานรตฺตํ เทวานํ ๕เปยฺ ปรีมฺมิตวสวตฺตํ เทวานํ ๕เปยฺ
 พุรหฺมกายิกานํ เทวานํ ชีวิตํ อุปาทาย มนุสฺसानํ อปฺปกํ ชีวิตํ
 ปรีตฺตํ ชีวิตํ โถกํ ชีวิตํ ขณิกํ ชีวิตํ ลหุํ ชีวิตํ อิตฺตํ ชีวิตํ
 อนทฺธนียํ ชีวิตํ น จิรญฺจิติกํ ชีวิตํ.

วุตฺตํ เหน้ ภควตา “อปฺปมิตํ ภิกฺขเว มนุสฺसानํ อายุ.
 คมนีโย สมฺปฺราโย มนฺตาย โผฏฺฐพฺพํ,^๑ กตฺตพฺพํ กุสลํ, จริตพฺพํ
 พุรหฺมจริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส อมรณํ. โย [๒] ภิกฺขเว จิรํ ชีวติ,
 โส วสฺสสํ อปฺป วา ภียโย.

อปฺปมาเย มนุสฺसानํ	หิเพยฺย ^๓ นํ สุโปริโส,
จเรยฺยาทิตฺตสึโสว	นตฺถิ มจฺจุสฺส นาคโม.
อจฺจยนฺติ อโหเรตฺตา	ชีวิตํ อุปฺรุชฺฌติ,
อายุ ชียติ ^๔ มจฺจานํ	กฺุณฺหนํ ๕อุทกนฺติ. ^๕

อปฺปญฺหิตํ ชีวิตมาหุ ชีราติ ชีราติ^๖ ติติมาติ ชีรา.
 ติติสมฺปนฺนาติ ชีรา. ติกกตปาปาติ ชีรา. ติ วุจฺจติ ปญฺญา.
 ยา ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ฅมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา
 อุปฺลกฺขณา ปจฺจุปฺลกฺขณา ปญฺหิจฺจํ โกสลฺลํ เหน้ญญํ เวภพฺยา

^๑ จ.,เท. โพทฺธพฺพ.
 หมดอายุ 12/06/2566

^๓ จ.,เท. หิเพยฺย

^๔ จ.,เท. โอทกนฺติ

^๒ อ. หิ.

^๔ จ.,เท. ชียติ

^๖ จ.,เท. ชีราติ ชีรา

จินฺตา อุปปริกฺขา ฐีรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสณา สมฺปชฌณํ
 ปโตโท ปญฺญา ปญฺณินฺทริยํ ปญฺญาพลํ ปญฺญาสตุํ ปญฺญาปาสาโท
 ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนํ อโมโห
 ฌมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ ตาย ปญฺญาย สมฺนุณฺทตตฺตา ธีรา. อปิ
 ขนฺธธีรา ธาตุธีรา อายตนธีรา ปฏิจฺจสมุปฺปาทธีรา สติปฏฺฐานธีรา
 สมฺมปฺปชานธีรา อิทธิปฺปาทธีรา อินฺทริยธีรา พลธีรา โพชฺฌณฺคธีรา
 มคฺคธีรา ผลธีรา นิพฺพานธีรา. เต ธีรา เอวมาหํสุ “มนุสฺसानํ
 อปฺปํ ชีวิตํ, ปริตฺตํ ชีวิตํ, โลกํ ชีวิตํ, ขณิกํ ชีวิตํ, ลหุกํ
 ชีวิตํ, อิตฺตรํ ชีวิตํ, อนนฺตํ ชีวิตํ, นจิรญฺจิติกํ ชีวิตนฺติ เอวมาหํสุ
 เอวํ กถณฺติ เอวํ ภณฺติ เอวํ ทิพยณฺติ เอวํ โวหรณฺตีติ อปฺปณฺหิทำ
 ชีวิตมาหุ ธีรา. เตนาห ภควา

“ตสฺมา หิ ลิกฺขเขถ อิเชว ขนฺตุ
 ยงฺกิลฺลิจิ ชญฺญา วิสมนฺติ โลเก,
 น ตสฺส เหตุ วิสมํ จเรยฺย
 อปฺปณฺหิทำ ชีวิตมาหุ ธีราติ.

[๑๑] ปสฺสามิ โลเก ปรีณฺทมานํ

ปชํ อิมํ ตณฺหคตํ ภเวสฺส,

หีนา นรา มจฺจุมุขํ ลปฺนฺติ

อวิตตณฺหาเส ภวาภเวสฺส.

ปสฺสามิ โลเก ปรีณฺทมานนฺติ ปสฺสามิตี มํสจฺจุขฺนาปิ
 ปสฺสามิ, ทิพฺพจฺจุขฺนาปิ ปสฺสามิ, ปญฺญาจฺจุขฺนาปิ ปสฺสามิ,
 พุทฺธจฺจุขฺนาปิ ปสฺสามิ, สมฺมุตฺตจฺจุขฺนาปิ ปสฺสามิ, ทกฺขามิ โอโลเกมิ,
 นิชฺฌายามิ อุปปริกฺขามิ. โลเกติ อปายโลเก มนุสฺสโลเก เทวโลเก

ขนฺธโลเก ธาตุโลเก อายตนโลเก.

ปริณฺหุทฺธานนฺติ ตณฺหาณฺหนาย ณฺหุทฺธานํ, ทิฏฺฐิณฺหนาย
ณฺหุทฺธานํ, กิเลสณฺหนาย ณฺหุทฺธานํ, ปโยคณฺหนาย ณฺหุทฺธานํ,
วิปากณฺหนาย ณฺหุทฺธานํ, ทุจฺจริตณฺหนาย ณฺหุทฺธานํ, รตฺตฺราเคน^๑
ณฺหุทฺธานํ, ทุฏฺฐโทเสน^๒ ณฺหุทฺธานํ, มุพฺพหโมเหน^๓ ณฺหุทฺธานํ,
วินิพฺนฺธมาเนน^๔ ณฺหุทฺธานํ, ปฺรามญฺจทิฏฺฐิจยา^๕ ณฺหุทฺธานํ,
วิกฺเขปคตอุทฺทจฺเจน^๕ ณฺหุทฺธานํ, อนิฏฺฐจฺจตฺตวิจิกิจฺจาย^๕ ณฺหุทฺธานํ,
ถามคตอณฺุสเยหิ^๕ ณฺหุทฺธานํ, ลาเภณ ณฺหุทฺธานํ, อลาเภณ ณฺหุทฺธานํ,
ยเสน ณฺหุทฺธานํ, อยเสน ณฺหุทฺธานํ, ปสฺสํสา ย ณฺหุทฺธานํ,
นินฺทาย ณฺหุทฺธานํ, สฺสฺเชน ณฺหุทฺธานํ, ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, ธาติยา
ณฺหุทฺธานํ, ฆราย ณฺหุทฺธานํ, พฺยาธินา ณฺหุทฺธานํ, มรณฺเณ
ณฺหุทฺธานํ, โสภปฺริเทวทฺกฺขทฺโหมนสฺสฺปายาสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, ติรจฺจณโยนิเกณ ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ,
ปิตฺติวิสยิเกณ ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, มานุสฺสิเกณ ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ,
คพฺโภกฺกนฺติมฺมูลเกณ ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, คพฺภะ จิตฺติมฺมูลเกณ
ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, คพฺภะจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจจฺจจ
ธาตสฺส
ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, อตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, ทฺกฺขทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, สงฺขารทฺกฺเชน
ณฺหุทฺธานํ, วิปริณฺณามทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, จกฺขุโรเคน ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ,
โสตฺโรเคน ทฺกฺเชน ณฺหุทฺธานํ, ฆานโรเคน ทฺกฺเชน ๒เปย

^๑ ฉ.,เท.,อิ. รตฺตํ ราเคน

^๓ หมายเหตุ 12/06/2566
ฉ.,เท. มุพฺพหโมเหน

อนิฏฺฐจฺจตฺต ... ถามคต ...

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ทุฏฺฐโทเสน

^๔ ฉ.,เท.,อิ. วินิพฺนฺธ ... ปฺรามญฺจ ... วิเขปคต ...

^๕ ฉ.,เท. คพฺภะจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจจฺจ

ชีวหาโรเคน ทุกฺเคน ยเปยฺ กายโรเคน ทุกฺเคน ยเปยฺ สีสโรเคน
 ทุกฺเคน ยเปยฺ กณฺณโรเคน ยเปยฺ มุขโรเคน ยเปยฺ ทนฺตโรเคน ยเปยฺ
 กาเสน ยเปยฺ สาเสน ยเปยฺ ปิณาเสน ยเปยฺ ทาเหน ยเปยฺ ชเรน ยเปยฺ
 กุจฺฉิโรเคน ยเปยฺ มุจฺฉาย ยเปยฺ ปกฺขนฺทิกาย ยเปยฺ สฺลายน^๑ ยเปยฺ
 วิสฺสุจิกาย^๒ ยเปยฺ กุฏฺฐเณน ยเปยฺ คณฺเฑน ยเปยฺ กิลาเสน ยเปยฺ
 โสเสน ยเปยฺ อปฺมาเรณ ยเปยฺ ททฺทฺยุยา ยเปยฺ กณฺทฺยุยา ยเปยฺ
 กจฺจุยา ยเปยฺ รชสายน ยเปยฺ วิตฺตจฺฉิกาย ยเปยฺ โลหิตฺเตน ยเปยฺ
 ปิตฺเตน ยเปยฺ มรฺตฺเมहेณ ยเปยฺ อํสายน ยเปยฺ ปิพฺพกาย ยเปยฺ
 ภคฺนฺทลายน^๓ ยเปยฺ ปิตฺตสมฺภูจฺจาเนน อาพาเชน ยเปยฺ เสမฺหสมฺภูจฺจาเนน
 อาพาเชน ยเปยฺ วาตสมฺภูจฺจาเนน อาพาเชน ยเปยฺ สนฺนิปาติเกน
 อาพาเชน ยเปยฺ อุตฺตฺปริณามเชน อาพาเชน ยเปยฺ วิสมฺปฺริหารเชน
 อาพาเชน ยเปยฺ โอปกฺกมิกเกน อาพาเชน ยเปยฺ กมฺมวิปากเชน
 อาพาเชน ยเปยฺ สีเตน ยเปยฺ อุณฺहेณ ยเปยฺ ชีมฺจฺฉาย ยเปยฺ
 ปิปาสายน ยเปยฺ อจฺจาเรณ ยเปยฺ ปสฺสาเวณ ยเปยฺ ทํสมกสฺวาตา-
 ตปสฺสิรสปสมฺผลฺสเสน ทุกฺเคน ยเปยฺ มาตฺตฺมรเณน ทุกฺเคน ยเปยฺ
 ปิตฺตฺมรเณน ทุกฺเคน ยเปยฺ ภาตฺตฺมรเณน ทุกฺเคน ยเปยฺ ภคินีมรเณน
 ทุกฺเคน ยเปยฺ ปุตฺตมรเณน ทุกฺเคน ยเปยฺ ธิตฺตมรเณน ทุกฺเคน ยเปยฺ
 ฌาติพฺยสเนน ยเปยฺ โภคพฺยสเนน ยเปยฺ โรคพฺยสเนน ยเปยฺ
 สีลพฺยสเนน ยเปยฺ ทิฏฺฐิจพฺยสเนน ทุกฺเคน ผนฺทฺมานํ สมฺผนฺทฺมานํ
 วิปฺผนฺทฺมานํ เวทฺมานํ ปเวทฺมานํ สมฺปเวทฺมานํ ปสฺสํสามิ ทกฺขํสามิ
 โอโลเกมิ นิชฺฌํยายามิ อฺุปปริกฺขํสามีติ ปสฺสํสามิ โลเก ปรีผนฺทฺมานํ.

^๑ หมายเหตุ 12/06/2566
 ๑ ฉ.,เท.,อิ. สฺลายน

^๒ ฉ.,เท. วิสฺสุจิกาย

^๓ ฉ.,เท.,อิ. ภคฺนฺทเลน, เอวมฺปรีปิ.

ปชั อิมั ตณฺหคตํ ภเวสฺสูติ ปชาติ สตุตฺตาริฉนํ. ตณฺหาติ
 รูปตณฺหา สทฺทตณฺหา คนฺธตณฺหา รสตณฺหา โผฏฺฐพฺพตณฺหา
 ฐมฺมตณฺหา. **ตณฺหคตฺตํ** ตณฺหาคตํ ตณฺหานุคตํ ตณฺหานุสํ
 ตณฺหายาปนํ^๑ ตณฺหาเย ปาติตํ^๒ อภิปฺปตํ ปรียาทินฺนจิตฺตํ. **ภเวสฺสูติ**
 กามภเว รูปภเว อรูปภเวติ ปชั อิมั ตณฺหคตํ ภเวสฺสุ.

หีนา นรา มจฺจุมุขะ ลปนฺตีติ หีนา นราติ [^๓] หีเนน
 กายกมฺเมน สมฺนฺนาคตาติ หีนา [^๔], หีเนน วจีกมฺเมน
 สมฺนฺนาคตาติ หีนา [^๔], หีเนน มโนกมฺเมน สมฺนฺนาคตาติ หีนา
 [^๔] หีเนน ปาณาติปาเตน สมฺนฺนาคตาติ หีนา, [^๔]. หีเนน
 อทินฺนาทาเนน ๔เปยฺ หีเนน กามะสุมิฉฺฉาจาเรน ๔เปยฺ หีเนน
 มุสาวาเทน ๔เปยฺ หีนาย ปิสุณาย วาจาย ๔เปยฺ หีนาย
 ผรุสาย วาจาย ๔เปยฺ หีเนน สมฺผปฺปลาเปน ๔เปยฺ หีนาย
 อภิขุณฺณาย ๔เปยฺ หีเนน พยาปาเทน ๔เปยฺ หีนาย ๔เปยฺ
 มิฉฺฉาทิฏฺฐิยา ๔เปยฺ หีเนหิ สงฺฆาเรหิ ๔เปยฺ หีเนหิ ปญฺจหิ
 กามคฺุณฺเหิ ๔เปยฺ หีเนหิ ปญฺจหิ นีวรณฺเหิ ๔เปยฺ หีนาย
 เจตฺตนาเย, หีนาย ปตฺตนาเย ๔เปยฺ หีนาย ปณฺธิยา สมฺนฺนาคตาติ
 หีนา [^๔] นิหีนา โอมกา ลามกา ชตุกฺกา ปรีตฺตาทิ หีนา นรา.
มจฺจุมุขะ ลปนฺตีติ มจฺจุมุขะ, มารมุขะ มรณฺมุขะ, มจฺจุปฺปตฺตา
 มจฺจุสมฺปตฺตา มจฺจุปากตฺตา, มารปฺปตฺตา มารสมฺปตฺตา มารูปากตฺตา,
 มรณฺปฺปตฺตา มรณฺสมฺปตฺตา มรณฺูปากตฺตา ลปนฺติ ลาลปนฺติ โสจฺจนฺติ
 กิลมฺนฺติ ปรีเทวณฺติ อุตฺตตฺตาฬิ กนฺทณฺติ สมฺโมหํ อาปชฺชนฺตีติ
 หีนา นรา มจฺจุมุขะ ลปนฺติ.

^๑ ฉ., เท. ตณฺหายาสนนํ

^๒ "ปรีปาติตณฺตีปิ ปาโจ.

^๓ ฉ., เท. หีนา นรา

^๔ ฉ., เท. นรา, เอวมฺปรีปิ.

^๕ ฉ., เท. นรา หีนา นิหีนา ... โอหีนา

อวิตตณฺหาเส ภวากเวสฺสูติ ตณฺหาติ รูปตณฺหา ฯเปฯ
 ภวากเวสฺสูติ ภวากเว กมฺมภเว ปฺนพฺภเว กามภเว, กมฺมภเว
 กามภเว ปฺนพฺภเว รูปภเว, กมฺมภเว รูปภเว ปฺนพฺภเว อรูปภเว,
 กมฺมภเว อรูปภเว ปฺนพฺภเว ปฺนปฺปณฺโณ ภเว, ปฺนปฺปณฺโณ คติยา
 ปฺนปฺปณฺโณ อุปฺปตฺติยา ปฺนปฺปณฺโณ ปฏิสันฺธิยา ปฺนปฺปณฺโณ
 อตฺตภาวากินิพฺพตฺติยา.^๒ อวิตตณฺหาเสติ^๓ อวิตตณฺหา อวิตตตณฺหา
 อจฺจตฺตตณฺหา อวณฺตตณฺหา, อมฺุตตตณฺหา อปฺปหีนตณฺหา
 อปฺปฏินิสฺสฏฺจตณฺหาติ อวิตตณฺหาเส ภวากเวสฺสู. เตนาห ภควา

“ปสฺสามิ โลเก ปรีณฺทมานํ
 ปชํ อิมํ ตณฺหคตํ ภเวสฺสุ
 หีนํ นรา มจฺจุมุขํ ลปฺนติ
 อวิตตณฺหาเส ภวากเวสฺสูติ.

[๑๒] มมายิเต ปสฺสธ ฝนฺทมานเ
 มจฺเฉว^๔ อปฺโปทกจีณโสเต^๕
 เอตมฺปิ ทิสฺวา อมโม จเรยฺย
 ภเวสฺสู อสฺสคฺคิมกฺขพฺพมานโน.

มมายิเต ปสฺสธ ฝนฺทมานนฺติ มมตฺตาติ เทว มมตฺตา:
 ตณฺหามมตฺตญฺจ ทิฏฺฐิมมตฺตญฺจ.

กตมํ ตณฺหามมตฺตํ. ยาวตา ตณฺหาสงฺขาเตน สีมกตํ
 มรียาทิกตํ โอริกตํ ปรียณฺติกตํ^๖ ปรีคฺคหิตํ มมายิตํ. อิทํ มมํ,
 เอตํ มมํ, เอตตํ มมํ, เอตฺตาวตา มมํ, มม รุปา สทฺทา คนฺธา

^๑ ฉ., เท. ปฺนปฺปนพฺภเว

^๓ ฉ., เท. อโย ปาโง น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท., อ. อปฺโปทเก

^๒ ฉ., เท. ปฺนปฺปนอตฺตภาวากินิพฺพตฺติยา

^๕ ส. มจฺเฉว

^๖ ฉ., เท. ปรียณฺติกตํ

รสา โผฏฐพพา, อตฺถธนา ปาปุรณา ทาสีทาสา อเชพกา กุกกุฏสุกรา
 หตฺถิควาสุสวพวา เขตฺตํ วตฺถุ หิรัณฺณํ สุวณฺณํ คามนิกมราชธานีโย
 รฏฺฐณฺจ ชนปโท จ โกโส จ โกฏฐาการณฺจ, เกวลมปิ มหาปจวี
 ตณฺหาเวเสน มมายติ. ยาวตา อฏฺฐสตตณฺหาวิปริตฺ,^๑ อิทํ ตณฺหามมตฺตํ.

กตมํ ทิฏฺฐิฉิมมตฺตํ. วิสตีวตฺถูกา สกฺกายทิฏฺฐิ, ทสวตฺถูกา
 มิจฺจาทิฏฺฐิ, ทสวตฺถูกา อนตฺตคฺคาหิกา ทิฏฺฐิ, ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิ
 ทิฏฺฐิฉิตฺ ทิฏฺฐิฉินฺ ทิฏฺฐิกนฺตาโร ทิฏฺฐิวิสุกายิกํ ทิฏฺฐิวิปฺพนฺทิตฺ^๒
 ทิฏฺฐิสณฺโณชนํ คาคาโห ปฏฺฐิคาคาโห อภินิเวโส ปรามาโส กุมฺมคฺโค
 มิจฺจูปโย มิจฺจตฺตํ ติตฺถายตณฺ วิปริเยสคฺคาโห วิปริตคฺคาโห
 วิปลลาสคฺคาโห มิจฺจาคาคาโห “อยาถาวกสฺมี ยาถาวกนฺติ คาคาโห.
 ยาวตา ทฺวาสฏฺฐิ ทิฏฺฐิฉิตานิ, อิทํ ทิฏฺฐิฉิมมตฺตํ.

มมายิตะ ปสฺสธ ผนฺทมานะติ มมายิตวตฺถุอจฺเจทสงฺกิโนปิ^๓
 ผนฺทนฺติ, อจฺจิชฺชนฺเตปิ ผนฺทนฺติ, อจฺจินฺเนปิ ผนฺทนฺติ,
 มมายิตวตฺถุวิปริณามสงฺกิโนปิ ผนฺทนฺติ, วิปริณามนฺเตปิ ผนฺทนฺติ,
 วิปริณเตปิ ผนฺทนฺติ [๔] สมฺผนฺทนฺติ วิปฺผนฺทนฺติ เวเชนฺติ
 ปเวเชนฺติ สมฺปเวเชนฺติ. เอวํ ผนฺทมานะ^๔ สมฺผนฺทมานะ
 วิปฺผนฺทมานะ เวชฺมานะ ปเวชฺมานะ สมฺปเวชฺมานะ ปสฺสธ
 ทกฺขณ โอโลเกถ นิชฺฌายถ อุปฺปริกฺขถาติ มมายิตะ ปสฺสธ
 ผนฺทมานะ.

มจฺเจว อปฺโปทกจีณโสเตติ ยถา มจฺจนา อปฺโปทเก
 ปริตฺโตทเก อุกกปริยาทาเน กาเกหิ วา กุลเลหิ วา พลาเกหิ^๕ วา

^๑ ฉ., เท. อฏฐสตํ ตณฺหาวิปริตํ

^๓ ฉ., เท. มมายิตํ วตฺถุ อจฺเจทสงฺกิโนปิ, เอวมฺปริปิ.

^๕ ฉ., เท., อ. ปผนฺทมานะ

^๒ ฉ., เท. ทิฏฺฐิวิปฺพนฺทิกํ

^๔ ฉ., เท. ปผนฺทนฺติ

^๕ ฉ., เท. พลาภาหิ

ปริปาดิยมานา อุกุขิปปิยมานา ขชฺชมานา ผนฺทหนฺติ [^๑] สมฺผนฺทหนฺติ
 วิปฺผนฺทหนฺติ เวเชนฺติ ปเวเชนฺติ สมฺปเวเชนฺติ; เอวเมว ปชา
 มมายิตวตฺตอุจฺเจทสงฺกิโนปิ ผนฺทหนฺติ, อจฺฉิขฺชนฺเตปิ ผนฺทหนฺติ,
 อจฺฉินฺเนปิ ผนฺทหนฺติ, มมายิตวตฺตอุวิปริณามสงฺกิโนปิ ผนฺทหนฺติ,
 วิปริณามนฺเตปิ ผนฺทหนฺติ วิปริณเตปิ ผนฺทหนฺติ [^๑] สมฺผนฺทหนฺติ
 วิปฺผนฺทหนฺติ เวเชนฺติ ปเวเชนฺติ สมฺปเวเชนฺตีสติ มจฺเจว
 อปฺโปทกขีณโสเต.

เอตมฺปิ ทิสฺวา อมโหม จเรยฺยาติ เอตํ อาทึนํ ทิสฺวา
 ปสฺสิตฺวา ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา
 มมตฺเตสฺสูติ เอตมฺปิ ทิสฺวา. **อมโหม จเรยฺยาติ มมตฺตาติ** เทว
 มมตฺตา: ตณฺหามมตฺตญฺจ ทิฏฺฐิมมตฺตญฺจ อเปยฺย อิทํ ตณฺหามมตฺตํ
 อเปยฺย อิทํ ทิฏฺฐิมมตฺตํ. ตณฺหามมตฺตํ ปหาย ทิฏฺฐิมมตฺตํ
 ปฏฺฐินิสฺสชฺชิตฺวา จกฺขุํ อมฺมายนฺโต โสตํ อมฺมายนฺโต ฆานํ
 อมฺมายนฺโต ชิวฺหํ อมฺมายนฺโต กายํ อมฺมายนฺโต มนํ อมฺมายนฺโต
 รูปํ อเปยฺย สทฺทํ อเปยฺย คณฺเฑ อเปยฺย รเส อเปยฺย โผฏฺฐพฺเพ.
 [^๒] กุลํ อเปยฺย คณฺํ อเปยฺย อาวาสํ อเปยฺย ลากํ อเปยฺย ยสํ
 อเปยฺย ปสฺสํ อเปยฺย สุขํ อเปยฺย จีวรํ อเปยฺย ปิณฺฑปาทํ อเปยฺย
 เสนาสนํ อเปยฺย คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ อเปยฺย กามธาทูํ
 อเปยฺย รูปธาทูํ อเปยฺย อรูปธาทูํ อเปยฺย กามภวํ อเปยฺย รูปภวํ
 อเปยฺย อรูปภวํ อเปยฺย สญฺญาภวํ อเปยฺย อสญฺญาภวํ อเปยฺย
 เหนวสญฺญานาสญฺญาภวํ อเปยฺย เอกโวการภวํ อเปยฺย จตฺตโวการภวํ
 อเปยฺย ปญฺจโวการภวํ อเปยฺย อตีตํ อเปยฺย อนาคตํ อเปยฺย
 ปจฺจุปฺปนํ อเปยฺย ทิฏฺฐจฺจุตมฺมตฺตวิญฺญาตพฺเพ ฐมฺเม อมฺมายนฺโต

อคฺคณฺหนโต อปฺรามสนฺโต อนภินิวิสฺนโต จเรยฺย วิหเรยฺย
อิริเยยฺย วตฺเตยฺย ปาเลยฺย ยเปยฺย ยาเปยฺยาติ เอตมฺปิ
ทิสฺวา อมโม จเรยฺย.

ภเวสฺส อาสตฺติมกฺขพฺพมานนฺติ ภเวสฺสตี กามภเว รุปภเว
อรูปภเว. อาสตฺติ วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค ๕เป๕
อภิขุณฺหา โลโภ อกฺุสลมฺมูล. ภเวสฺส อาสตฺติมกฺขพฺพมานนฺติ ภเวสฺส
อาสตฺตี อกฺุพฺพมานโน, จนนํ เปมํ ราคํ ขนฺตี อกฺุพฺพมานโน
อสนฺนยมานโน อสณฺนชนฺนยมานโน อนิพฺพตฺตยมานโน อนภินิพฺพตฺตยมานนฺติ
ภเวสฺส อาสตฺติมกฺขพฺพมานโน. เตนาห ภควา

“มมายิเต ปสฺสสฺส ผนฺทมานเน
มจฺเจว อปฺโปทกขิณฺโสเต,
เอตมฺปิ ทิสฺวา อมโม จเรยฺย
ภเวสฺส อาสตฺติมกฺขพฺพมานนฺติ.

[๑๓] อุโภสฺส อนฺเตสฺส วิเนยฺย จนนํ
ผลฺลํ ปริณฺณาย อนานุกิทฺโธ
ยทตฺตครหิ ตทกฺขพฺพมานโน
น ลิมฺปตี* ทิฏฺฐสฺสเตสฺส ธีโร.

อุโภสฺส อนฺเตสฺส วิเนยฺย จนนฺตติ อนฺตาติ ผลฺลโส เอโก
อนฺโต, ผลฺลสสมฺมทโย ทฺติโย อนฺโต, อตีโต เอโก อนฺโต,
อนาคโต ทฺติโย อนฺโต, สฺขา เวทนา เอโก อนฺโต, ทฺกฺขา
เวทนา ทฺติโย อนฺโต, นามํ เอโก อนฺโต, รุปํ ทฺติโย อนฺโต,
จ อชฺฌตฺติกานิ อายตฺตนาณิ เอโก อนฺโต, จ พาหิรานิ อายตฺตนาณิ
ทฺติโย อนฺโต, สกฺกาโย เอโก อนฺโต, สกฺกายสมฺมทโย ทฺติโย

* ส. ลิมฺปติ, “น ลิมฺปตีปิ ปาโร.

อนฺโตติ.^๑ **ฉนฺโทติ** โย กาเมสุ กามจฺฉนฺโท กามราโค กามนฺนฺทิก
 กามตณฺหา กามเสนฺโท กามปริพาโห กามมฺจุฉา กามชฺโฆสํ
 กาโมโฆ กามโยโค กามุปาทานํ กามจฺฉนฺทนีวณฺ. **อุโฆสุ อนฺเตสุ**
วิเนยฺย ฉนฺทนฺติ อุโฆสุ อนฺเตสุ ฉนฺทํ วิเนยฺย ปฏฺวิเนยฺย
 ปชฺเหยฺย วิโนทฺเหยฺย พฺยณฺตีกเรยฺย^๒ อนภาวํคเมยฺยาติ อุโฆสุ
 อนฺเตสุ วิเนยฺย ฉนฺทํ.

ผลฺลํ ปริณฺณาย อนานุกิฑฺโธติ ผลฺลโสติ จกฺขุสมฺผลฺลโส
 โสตสมฺผลฺลโส ฆานสมฺผลฺลโส ชิวหาสมฺผลฺลโส กายสมฺผลฺลโส
 มโนสมฺผลฺลโส, อธิวณสมฺผลฺลโส, ปฏฺวิสมฺผลฺลโส, สุขเวทนีโย
 สมฺผลฺลโส ทุกฺขเวทนีโย สมฺผลฺลโส อทุกฺขมสุขเวทนีโย สมฺผลฺลโส,
 กุสโล ผลฺลโส อกุสโล ผลฺลโส อพฺยากโต ผลฺลโส, กามาวจโร
 ผลฺลโส รูปาวจโร ผลฺลโส อรูปาวจโร ผลฺลโส, สุนฺณโต ผลฺลโส
 อนิมิตฺโต ผลฺลโส อปฺปณฺหิโต ผลฺลโส, โลกิโย ผลฺลโส โลกุตฺตโร
 ผลฺลโส, อตีโต ผลฺลโส อนาคโต ผลฺลโส ปจฺจุปฺปนฺโน ผลฺลโส,
 โย เอวฺรูปโป ผลฺลโส มุสฺสา สมฺมุสฺสา สมฺมุสฺสิตตฺตํ, อยํ วุจฺจติ
 ผลฺลโส. **ผลฺลํ ปริณฺณายาติ ผลฺลํ ตีหิ ปริณฺณายาติ** ปริชานิตฺวา:
 ฅาตปริณฺณาย, ตีรณปริณฺณาย, ปหานปริณฺณาย.

กตมา ฅาตปริณฺณาย. ผลฺลํ ชานาติ “ออยํ จกฺขุสมฺผลฺลโส,
 ออยํ โสตสมฺผลฺลโส ออยํ ฆานสมฺผลฺลโส, ออยํ ชิวหาสมฺผลฺลโส, ออยํ
 กายสมฺผลฺลโส ออยํ มโนสมฺผลฺลโส, ออยํ อธิวณสมฺผลฺลโส, ออยํ
 ปฏฺวิสมฺผลฺลโส, ออยํ สุขเวทนีโย ผลฺลโส, ออยํ ทุกฺขเวทนีโย ผลฺลโส,
 ออยํ อทุกฺขมสุขเวทนีโย ผลฺลโส, ออยํ กุสโล ผลฺลโส, ออยํ อกุสโล
 ผลฺลโส, ออยํ อพฺยากโต ผลฺลโส, ออยํ กามาวจโร ผลฺลโส, ออยํ

^๑ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.^๒ ฉ., เท. พฺยณฺตีก เรยฺย

รูปาวจโร ผสฺโส, อยํ อรูปาวจโร ผสฺโส, อยํ สุกฺกมโต
 ผสฺโส, อยํ อนิมิตฺโต ผสฺโส, อยํ อปฺปณฺหิตो ผสฺโส, อยํ
 โลกียो ผสฺโส, อยํ โลกุตฺตโร ผสฺโส, อยํ อตีโต ผสฺโส, อยํ
 อนาคโต ผสฺโส, อยํ ปจฺจุปฺปนฺโน ผสฺโสติ ชานาติ ปสฺสตี อยํ
 ฌาตปริญฺญา.

กตมา ตีรณปริญฺญา. เอวํ ฌาตํ กตฺวา ผสฺสํ ตีเรตี.
 อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคฺโต คณฺหโต สลฺลโต อหฺมโต อาพาธโต
 ปรโต ปโลภโต อีตีโต อุปทฺทวโต ภยโต อุปสฺสคฺคโต จลโต
 ปภงฺคฺคโต อทฺฐวโต อตาณโต อเลณโต อสรณโต วิตฺตโต
 ตุจฺจนโต สุกฺกมโต อนตฺตโต อาทึนฺวโต วิปริณามธมฺมโต
 อสารถโต อหฺมมูลโต วัชรกโต วิภวโต สาสวโต สงฺขตโต
 มารามิสฺสโต ชาตฺธิธมฺมโต^๑ ชราธมฺมโต พฺยาธธมฺมโต มรณธมฺมโต^๒
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสธมฺมโต สงฺกิลเลสิกธมฺมโต^๓ สมุทฺยโต
 อตฺถงฺคฺมโต อสฺสาทโต อาทึนฺวโต นิสฺสรณโต ตีเรตี, อยํ
 ตีรณปริญฺญา.

กตมา ปหานปริญฺญา. เอวํ ตีรยิตฺวา ผสฺเส ฌนฺทราคํ
 ปชฺหตี วินฺนฺเตตี พฺยณฺตีกโรตี^๓ อนภาวํคเมตี. วุตฺตํ เหน้
 ภควตา “โย ภิกฺขเว ผสฺเสสุ ฌนฺทราโค, ตํ ปชฺหถ. เอวํ โส
 ผสฺโส ปหีนฺโน ภวิสฺสตี อฺจุฉินฺนํมุโล ตาลาวตฺถุโกโต อนภาวํคโต
 อายตี อนุปฺปาทธมฺโมตี. อยํ ปหานปริญฺญา.

ผสฺสํ ปริญฺญาयाตี ผสฺสํ อิมายิ ตีหิ ปริญฺญาหิ
 ปริชานิตฺวา. อนานุกฺกโรตี เคโธ วุจฺจตี ตณฺหา. โย ราโค

สाराโค ะเปฯ อภิขุมา โลโก อกุสลมฺลํ. ยสฺเสโส เคโ
 ปหิโน สมุจฺฉินโน รูปสนโต ปฏิปฺปสฺสทฺโธ อภพฺพุปฺปตฺติโก
 ฌาณคฺคินา ททฺโธ, โส วุจฺจติ อคิทฺโธ. โส รูเป อคิทฺโธ สทฺเท
 อคิทฺโธ คนฺธเ อคิทฺโธ รเส อคิทฺโธ โผฏฺฐพฺเพ อคิทฺโธ กุเล
 ะเปฯ คณเ ะเปฯ อาวาเส ะเปฯ ลาภเ ะเปฯ ยเส ะเปฯ
 ปสฺสาย ะเปฯ สุขเ ะเปฯ จีวรเ ะเปฯ ปิณฺฑปาเต ะเปฯ
 เสนาสเน ะเปฯ คิลานปจฺจยเมสซชฺชปริกฺขารเ ะเปฯ กามชาตฺยา
 ะเปฯ รูปชาตฺยา ะเปฯ อรูปชาตฺยา ะเปฯ กามภเว ะเปฯ
 รูปภเว ะเปฯ อรูปภเว ะเปฯ สญฺญามภเว ะเปฯ อสญฺญามภเว
 ะเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญามภเว ะเปฯ เอกโวการภเว ะเปฯ
 จตุโวการภเว ะเปฯ ปณฺจโวการภเว ะเปฯ อตีเต ะเปฯ อนาคเต
 ะเปฯ ปจฺจุปฺปนฺเน ะเปฯ ทิฏฺฐสฺสุมุตฺตวิมฺบวตพฺเพสุ ฐมฺเมสุ
 อคิทฺโธ อคฺธิโต อมุจฺฉิโต อนชฺโฆปนฺโน^๑ วิตเคโธ วิคตเคโธ
 จตฺตเคโธ วนฺตเคโธ มุตฺตเคโธ ปหิณเคโธ ปฏฺนิสฺสฏฺฐเคโธ
 วิตราคโธ วิคตราคโธ จตฺตราคโธ วนฺตราคโธ มุตฺตราคโธ ปหิณราคโธ
 ปฏฺนิสฺสฏฺฐราคโธ นิจฺจนาโต นิพฺพุโต สีติญฺโต สุขปฏฺิสฺสเวที
 พุรหฺมญฺเฒน อตฺตนา วิหฺรตีติ ผสฺสํ ปริณฺฌาย อนานุกิทฺโธ.

ยทตฺตครหิ ททฺกพฺพมานติ ยทนฺติ ยํ อตฺตนา^๒ ครหติ.
 ทฺวิหิ การณฺหิ อตฺตานํ ครหติ: กตตฺตา จ อกตตฺตา จ.

กถํ กตตฺตา จ อกตตฺตา จ อตฺตานํ ครหติ. “กถํ เม
 กายทฺวจฺจริตํ, อกถํ เม กายสุจฺจริตนฺติ อตฺตานํ ครหติ. “กถํ เม
 วจฺิทฺวจฺจริตํ, อกถํ เม วจฺิสฺสุจฺจริตนฺติ อตฺตานํ ครหติ. “กถํ เม
 มโนทฺวจฺจริตํ, อกถํ เม มโนสุจฺจริตนฺติ อตฺตานํ ครหติ. “กโต เม
 ปาณาติปาโต, อกตา เม ปาณาติปาตา เวรมณฺตีติ อตฺตานํ

^๑ ฉ., เท. อนชฺฆาปนฺโน, “อนชฺฆสนฺโนติปิ ปาโร.

^๒ ฉ., เท., อ. อตฺตครหิตี.

ครหติ. “กตํ เม อทินฺนาทานํ, อกตา เม อทินฺนาทานา
 เวรมณฺีติ อตฺตํ ครหติ. “กโต เม กาเมสุมิจฺจจาโร, อกตา เม
 กาเมสุมิจฺจจารา เวรมณฺีติ อตฺตํ ครหติ. “กโต เม มุสาวาทो,
 อกตา เม มุสาวาทา เวรมณฺีติ อตฺตํ ครหติ. “กตา เม
 ปิสุณา วาจา, อกตา เม ปิสุณาย วาจาย เวรมณฺีติ อตฺตํ
 ครหติ. “กตา เม ผรุสา วาจา, อกตา เม ผรุสาย วาจาย
 เวรมณฺีติ อตฺตํ ครหติ. “กโต เม สมุပ္ปลาโป, อกตา เม
 สมุပ္ปลาปา เวรมณฺีติ อตฺตํ ครหติ. “กตา เม อภิชฺฌา,
 อกตา เม อนภิชฺฌาติ อตฺตํ ครหติ. “กโต เม พยาปาโท,
 อกโต เม อพยาปาโทติ อตฺตํ ครหติ. “กตา เม มิจฺจาทิฏฺฐิ,
 อกตา เม สมฺมาทิฏฺฐิ อตฺตํ ครหติ. เอวํ กตตฺตา จ
 อกตตฺตา จ อตฺตํ ครหติ.

อถวา “สึเลสุมุหิ น ปริปรุการีติ^๑ อตฺตํ ครหติ.
 “อินฺทฺริเยสุมุหิ อคฺคตฺตทฺวาโรติ อตฺตํ ครหติ. โภชเน^๒
 อมตฺตตฺตญฺญมฺหิ อตฺตํ ครหติ. “ชาคริยํ อนนฺนุยฺตโตมฺหิ^๓ อตฺตํ
 ครหติ. “น สติสมฺปชฺฌเยน^๔ สมนฺนาคโตมฺหิ อตฺตํ ครหติ.
 “อภาวิตา เม จตฺตาโร สติปฏฺจฺจนาติ อตฺตํ ครหติ. “อภาวิตา
 เม จตฺตาโร สมฺมปฺปชฺฌนาติ อตฺตํ ครหติ. “อภาวิตา เม
 จตฺตาโร อิทฺธิปฺปาทาติ อตฺตํ ครหติ. “อภาวิตานิ เม
 ปญฺจอินฺทฺริยานีติ อตฺตํ ครหติ. อภาวิตานิ เม ปญฺจ พลาณีติ
 อตฺตํ ครหติ. “อภาวิตา เม สตฺต โพชฺฌนฺกาคติ อตฺตํ ครหติ.
 “อภาวิตโต เม อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโคติ อตฺตํ ครหติ.
 “ทุกฺขํ เม อปริณฺยตนาติ อตฺตํ ครหติ. “สมุทโย เม

๑ หมายเหตุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. ปริปรุการี

^๒ ฉ., เท. โภชนเมหิ.

^๓ ฉ., เท. อนนฺนุยฺตโตติ

^๔ ฉ., เท. สติสมฺปชฺฌเยน อสมฺนฺนาคโตติ.

อปฺปหิโนติ อตฺตํ ครหติ. “มคฺโค เม อภาวิทฺติ อตฺตํ
 ครหติ. “นิโรธํ เม อสจฺจิกิตฺติ อตฺตํ ครหติ. เอวํ กตตฺตา
 จ อกตตฺตา จ อตฺตํ ครหติ. เอวํ อตฺตครหิยํ^๑ กมฺมํ
 อกุพฺพมาโน อชนฺยมาโน อสณฺชนฺยมาโน อนิพฺพตฺตยมาโน
 อนภินิพฺพตฺตยมาโนติ ยทตฺตครหิ ตทกุพฺพมาโน.

น ลิมฺปตี ทิฏฺฐสฺส เตสุ ธีโรติ เลปาคี^๒ เทว เลปา: ตณฺหาเลโป
 จ ทิฏฺฐิเลโป จ ๔เป๔ ยํ ตณฺหาเลโป ๔เป๔ ยํ ทิฏฺฐิเลโป.
 ธีโรติ ธีโร^๓ ปณฺทิตฺโต ปณฺณวา พุทฺธิมา ฌาณิ วิภาวี
 เมธาวี. ธีโร ตณฺหาเลโป ปหาเย ทิฏฺฐิเลโป ปฏินิสฺสชฺชิตฺวา ทิฏฺฐเ
 น ลิมฺปตี สฺส เต น ลิมฺปตี มุเต น ลิมฺปตี วิญฺญาเต น
 ลิมฺปตี น สลิมฺปตี^๔ น อุปลิมฺปตี, อลิตฺโต^๕ อสลิตฺโต อนุปลิตฺโต
 นิทฺทขณฺโต นิสฺสฏฺโง^๖ วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณมฺตฺโต วิมรียาทิกเตน
 เจตฺสา วิหรตีติ น ลิมฺปตี ทิฏฺฐสฺส เตสุ ธีโร.” เตนาห ภควา

“อุภาสฺส อนฺเตสฺส วิเนยฺย จนฺทํ
 ผสฺสํ ปริณฺณาย อนานฺตฺริทฺธํ
 ยทตฺตครหิ ตทกุพฺพมาโน
 น ลิมฺปตี ทิฏฺฐสฺส เตสุ ธีโรติ.

[๑๔] สยฺมํ ปริณฺณาย วิตเรยฺย โอมํ
 ปรีคฺคเหสฺสํ มฺหิ โนปลิตฺโต
 อพฺพุพฺพหสฺสโล จรมปฺปมฺตฺโต
 นาสิสตี^๗ โลกมิมํ ปรณฺจ.

^๑ ฉ., เท., อ. อตฺตครหิตํ

^๒ ฉ., เท. ยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อปลิตฺโต

^๕ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท. นาสิสตี

^๒ ฉ., เท. เลโปติ

^๔ ฉ., เท. น ปลิมฺปตี

^๖ ฉ., เท. นิสฺสฏฺโง

^๘ ฉ., เท. อ. ปรีคฺคเหสฺส

สณฺณํ ปริณฺญา วิตเรยฺย โสมนฺติ สณฺณาทิ กามสณฺญา
 พุยาปาทสณฺญา วิหีสาสณฺญา เนกขมฺมสณฺญา อพุยาปาทสณฺญา
 อวิหีสาสณฺญา รูปสณฺญา สทฺทสณฺญา คณฺฐสณฺญา รสสณฺญา
 โผฏฺฐพฺพสณฺญา ฐมฺมสณฺญา, ยา เอวรูปา สณฺญา สณฺชานนา^๑
 สณฺชานิตตํ, อยํ วุจฺจติ สณฺญา. สณฺณํ ปริณฺญาติ สณฺณํ
 ตีหิ ปริณฺญาหิ ปริชานิตฺวา: ฅาตปริณฺญา, ตีรณปริณฺญา,
 ปหานปริณฺญา.

กตมา ฅาตปริณฺญา. สณฺณํ ชานาติ “อยํ กามสณฺญา,
 อยํ พุยาปาทสณฺญา, อยํ วิหีสาสณฺญา, อยํ เนกขมฺมสณฺญา, อยํ
 อพุยาปาทสณฺญา, อยํ อวิหีสาสณฺญา, อยํ รูปสณฺญา อยํ
 สทฺทสณฺญา, อยํ คณฺฐสณฺญา, อยํ รสสณฺญา, อยํ โผฏฺฐพฺพสณฺญา,
 อยํ ฐมฺมสณฺญาติ ชานาติ ปสฺสติ, อยํ ฅาตปริณฺญา.

กตมา ตีรณปริณฺญา. เอวํ ฅาตํ กตฺวา สณฺณํ ตีเรติ.
 อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺฐโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต
 พรโต ปโลภโต อิตฺติโต อุปทฺทวโต ภยโต อุปสคฺคโต จลโต
 ปภงฺกโต ๔เปยฺ สมุทฺยโต อตฺถงฺคมโต อสฺสาทโต อาทีนวโต
 นิสฺสรณโต ตีเรติ, อยํ ตีรณปริณฺญา.

กตมา ปหานปริณฺญา. เอวํ ตีเรตฺวา^๒ สณฺญาย จนฺทราคํ
 ปชหติ วิโนเทติ พุยนฺตีกโรติ อนภาวงฺคเมติ. วุตฺตํ^๓ เหน้
 ภควตา “โย ภิกฺขเว สณฺญาย จนฺทราค, ตํ ปชหถ. เอวํ สา
 สณฺญา ปหีนา ภวิสฺสติ อฺจุฉินฺนํมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺคตา
 อายตฺตี อนุปฺปาทฐมาติ. “อยํ ปหานปริณฺญา.

^๑ น.เต. นาสิตติ

^๒ น.เต. ตีรยิตฺวา

^๓ น.เต. วุตฺตมปิ

สณฺณํ ปริณฺณาทิ สณฺณํ อิมาทิ ตีหิ ปริณฺณาทิ
 ปริชานิตฺวา. วิตเรยฺย โอมนฺติ กาโมหํ ภโวหํ ทิฏฺฐิโหหํ อวิชฺโชหํ
 วิตเรยฺย อุตฺตเรยฺย ปตเรยฺย สมตฺติกุกเมยฺย วิตฺติวตฺเตยฺยาติ
 สณฺณํ ปริณฺณาทิ วิตเรยฺย โอมํ.

ปริกฺคเหสฺส มฺหิ โนปฺลิตฺโตติ ปริกฺคหาติ เทว ปริกฺคหา:
 ตณฺหาปริกฺคโห จ ทิฏฺฐิปริกฺคโห จ ๔เปฯ อยํ ตณฺหาปริกฺคโห
 ๔เปฯ อยํ ทิฏฺฐิปริกฺคโห. มฺหิโน โมหนํ วุจฺจติ ฌาณํ, ยา
 ปญฺญา ปชานนา ๔เปฯ อโมโห ฐมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, เตน
 ฌาเณน สมฺนฺนาคโต มฺหิ โมนปฺปตฺโตติ. ตีณิ โมนฺเอยฺยานิ:
 กายโมเนยฺยํ, วจฺจโมเนยฺยํ, มโนโมเนยฺยํ.

กตมํ กายโมเนยฺยํ. ติวิชาณํ กายทฺถุจฺจิตานํ ปหานํ
 กายโมเนยฺยํ, ติวิธํ กายสุจฺจิตํ กายโมเนยฺยํ. กายารมฺมณํ^๑ ฌาณํ
 กายโมเนยฺยํ, กายปริณฺญา กายโมเนยฺยํ, ปริณฺญาสหคโต มคฺโค
 กายโมเนยฺยํ, กายเ ฉนฺทราคสุส ปหานํ กายโมเนยฺยํ, กายสงฺขาร-
 นิโรธ จตฺตุทฺถชฺฌานสมฺมาปตฺติ กายโมเนยฺยํ, อิทํ กายโมเนยฺยํ.

กตมํ วจฺจโมเนยฺยํ. จตฺตุพฺพิชาณํ วจฺจทฺถุจฺจิตานํ ปหานํ
 วจฺจโมเนยฺยํ, จตฺตุพฺพิธํ วจฺจสุจฺจิตํ วจฺจโมเนยฺยํ, วาจารมฺมณํ^๒
 ฌาณํ วจฺจโมเนยฺยํ, วาจาปริณฺญา วจฺจโมเนยฺยํ, ปริณฺญาสหคโต
 มคฺโค วจฺจโมเนยฺยํ, วาจาเย ฉนฺทราคสุส ปหานํ วจฺจโมเนยฺยํ,
 วจฺจสงฺขารนิโรธ ทฺถุติยชฺฌานสมฺมาปตฺติ วจฺจโมเนยฺยํ, อิทํ วจฺจโมเนยฺยํ.

กตมํ มโนโมเนยฺยํ. ติวิชาณํ มโนทฺถุจฺจิตานํ ปหานํ
 มโนโมเนยฺยํ, ติวิธํ มโนสุจฺจิตํ มโนโมเนยฺยํ, จิตฺตารมฺมณํ^๓

^๑ หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. กายารมฺมณ

^๒ ฉ., เท. วาจารมฺมณ.

^๓ ฉ., เท. จิตฺตารมฺมณ

ญาณ มโนโมเนยฺย, จิตตปริณญา มโนโมเนยฺย. ปริณญาสหคโต
มคฺโค มโนโมเนยฺย, จิตเต จนฺทราคสฺส ปหานํ มโนโมเนยฺย,
จิตตสงฺขารนิโรธํ สญฺญาเวทยิตฺติโรธสฺมาปตฺติ^๑ มโนโมเนยฺย, อิทํ
มโนโมเนยฺย.

“กายมฺุนี้ วาจามฺุนี้	มโนมฺุณิมนาสวํ
มฺุนี้ โมเนยฺยสมฺปนฺนํ	อาหุ สพฺพปฺปหายินํ.
กายมฺุนี้ วาจามฺุนี้	มโนมฺุณิมนาสวํ
มฺุนี้ โมเนยฺยสมฺปนฺนํ	อาหุ นินฺหาตปาปกนฺติ.

อิมํหิ ตีหิ โมเนยฺเยหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา จ มฺุณโย.^๒
อาคารมฺุณโย, อนาคารมฺุณโย, เสขมฺุณโย, อเสขมฺุณโย, ปจฺเจกมฺุณโย,
มฺุณิมฺุณโย.^๓ กตเม อาคารมฺุณโย.^๔ เย เต อาคาริกา ทิฏฺฐุปฺปาทา
วิญฺญาตสํสาสนา, อิมํ อาคารมฺุณโย. กตเม อนาคารมฺุณโย. เย เต
ปพฺพชิตา ทิฏฺฐุปฺปาทา วิญฺญาตสํสาสนา, อิมํ อนาคารมฺุณโย. สตฺต
เสขา เสขมฺุณโย. อรหฺนฺโต อเสขมฺุณโย. ปจฺเจกพฺุทฺธา ปจฺเจกมฺุณโย.
มฺุณิมฺุณโย วุจฺจนฺติ ตถาคตา อรหฺนฺโต สมนฺนํสมฺพฺุทฺธา.

น โมเนน มฺุณิ โหติ	มฺุพฺพหฺรโป อวิทฺทสฺสุ,
โย จ ตลฺลํ ปคฺคยฺห	วรมาทาย ปณฺตฺติโต.
ปาปานิ ปริวชฺเชติ	ส มฺุณิ เตน โส มฺุณิ,
โย มฺุณาติ อุมฺโก โลเก	มฺุณิ เตน ปวฺุจฺจติ.

อสตมฺุจ สตมฺุจ ฅตฺวา ธมฺมํ
อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ สพฺพโลเก,

หมตอายุ 12/06/2566

^๑ จ.,เท. สญฺญาเวทยิตฺติโรธํ

^๓ จ.,เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

^๒ จ.,เท. มฺุณิโน, เอวมฺุปริปิ.

^๔ จ.,เท. อคารมฺุณิโน

เทวมนุสฺเสหิ ปุชฺชิตो โย

โส สงฺกขาลมติจฺจ โส มุนิ.

เลปาติ เทว เลปา: ตณฺหาเลโป จ ทิฏฺฐิเลโป จ ๔เปย
 อยฺ ตณฺหาเลโป ๔เปย อยฺ ทิฏฺฐิเลโป. มุนิ ตณฺหาเลปํ ปหาय
 ทิฏฺฐิเลปํ ปฏิณิสนสฺสชิตฺวา ปริคฺคเหสุ น ลิมฺปติ น สลิมฺปติ^๑
 น อุลิมฺปติ, อลิตฺโต อสลิตฺโต^๒ อนุลิตฺโต นิกฺขนฺโต
 นิสฺสํวโจ^๓ วิปฺปมุตฺโต วิสณฺณมุตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา
 วิหรตีติ ปริคฺคเหสุ มุนิ โนปลิตฺโต.

อพฺพุพฺพหสฺสโล จรมปฺปมตฺโตติ สลฺลนฺติ สดฺด สลฺลนฺติ:
 ราคสฺลลํ, โทสสฺลลํ, โมหสฺลลํ, มานสฺลลํ, ทิฏฺฐิสฺลลํ, โสกสฺลลํ,
 กถํกถาสฺลลํ. ยสฺเสตานิ สลฺลนฺติ^๔ ปหีนานิ สมุจฺฉินฺนानิ รูปสนฺตานิ
 ปฏิปฺปสฺสทฺธานิ อพฺพุพฺพปตฺตติกาณิ ฅาณคฺคินา ททฺธมานิ, โส วุจฺจติ
 อพฺพุพฺพหสฺสโล อพฺพุพฺพหิตสฺสโล^๕ [๗] อุกฺกมฺมสฺสโล สมฺมุกฺกมฺมสฺสโล
 อูปฺปาฏิตสฺสโล สมฺมูปฺปาฏิตสฺสโล จตฺตสฺสโล วนฺตสฺสโล มุตฺตสฺสโล
 ปหีนสฺสโล ปฏิณิสนสฺสจฺจสฺสโล นิจฺจนาโต นิพฺพุโต สีตฺธิภูโต สุขปฏฺฐิสฺสเวทึ
 พุรหฺมญฺเฏเตน อตฺตนา วิหรตีติ อพฺพุพฺพหสฺสโล.

จรมฺมฺติ จรมฺมฺโต วิหรมฺมฺโต อิริยมฺมฺโต วตฺเตนฺมฺโต ปาเลนฺมฺโต
 ยเปนฺมฺโต ยาเปนฺมฺโต. **อปฺปมตฺโตติ** สกฺกจฺจการี สาทจฺจการี
 อญฺจิตการี อนนฺตีนวตฺตติโก อนิกฺขิตตจฺจนฺโท อนิกฺขิตตฺตรุโร กุสฺเสสุ
 ฅมฺเมสุ. “กถาหํ อปริปฺปรี วา สีลกฺขณํ ปริปฺปเรยฺยํ, ปริปฺปรี วา
 สีลกฺขณํ ตตฺถ ตตฺถ ปญฺญาย อนุคฺคณฺเหยฺยนฺติ โย ตตฺถ

^๑ ฉ., เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. อปลิตฺโต

^๓ หมดอายุ 12/06/2566
 ฉ., เท. สลฺลนา, เอวมฺปริปิ.

^๔ ฉ., เท. ปหตสฺสโล

^๕ ฉ., เท. น ปลิมฺปติ

^๖ ฉ., เท. นิสฺสํว

^๗ ฉ., เท. อพฺพุพฺพหิตสฺสโล อ. อพฺพุพฺพหิตสฺสโล

จนฺโท จ วายาโม จ อุตฺตสาโห จ อุตฺตโสฬหี จ อปฺปฏฺฐิวนี,^๑
 จ สติสมฺปชฌณณจ อาตปฺป ปธานํ อธิฏฺฐจันํ อนฺุโยโค
 อปฺปมาโท กุสเลสุ ฐมฺเมสุ. “กถาหํ อปริปฺปรี วา สมาริกฺขนฺหํ
 ปริปฺปเรยฺยํ, ปริปฺปรี วา สมาริกฺขนฺหํ ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย
 อนฺุคฺคณฺเหยฺยนฺติ.”^๒ ๕เปยฺ กุสเลสุ ฐมฺเมสุ. “กถาหํ อปริปฺปรี วา
 ปณฺณากฺขนฺหํ [๓] วิมุตฺติกฺขนฺหํ ๕เปยฺ วิมุตฺติฌาณทสฺสนกฺขนฺหํ
 ปริปฺปเรยฺยํ, ปริปฺปรี วา วิมุตฺติฌาณทสฺสนกฺขนฺหํ ตตฺถ ตตฺถ
 ปณฺณาย อนฺุคฺคณฺเหยฺยนฺติ โย ตตฺถ จนฺโท จ วายาโม จ
 อุตฺตสาโห จ อุตฺตโสฬหี จ อปฺปฏฺฐิวนี จ สติสมฺปชฌณณจ
 อาตปฺป ปธานํ อธิฏฺฐจันํ อนฺุโยโค อปฺปมาโท กุสเลสุ
 ฐมฺเมสุ. “กถาหํ อปริณฺณวาทํ วา ทุกฺขํ ปริชาเนยฺยํ, อปฺปหีเน วา
 กิเลเส ปชฺเหยฺยํ อภาวิตํ วา มคฺคํ ภาเวยฺยํ อสจฺฉิกตํ วา
 นิโรธํ สจฺฉิกเรยฺยนฺติ โย ตตฺถ จนฺโท จ วายาโม จ อุตฺตสาโห
 จ อุตฺตโสฬหี จ อปฺปฏฺฐิวนี จ สติสมฺปชฌณณจ อาตปฺป
 ปธานํ อธิฏฺฐจันํ อนฺุโยโค อปฺปมาโท กุสเลสุ ฐมฺเมสุติ
 อพฺพุพฺพหสฺสโล จรมปฺปมตฺโต.

นาสีสตี โลกมิมํ ปรมฺจติ อิมํ โลกํ นาสีสตี สกตฺตภาวํ
 ปรมฺจํ นาสีสตี ปรมฺจติภาวํ. อิมํ โลกํ นาสีสตี สกรูปรเวทนาสณฺณยา-
 สงฺขารวิญฺญาณํ, ปรมฺจํ นาสีสตี ปรรูปรเวทนาสณฺณยาสงฺขารวิญฺญาณํ.
 อิมํ โลกํ นาสีสตี จ อชฺฌตฺติกานิ อายตฺตานานิ ปรมฺจํ, นาสีสตี
 จ พาหิรานิ อายตฺตานานิ. อิมํ โลกํ นาสีสตี มนุสฺสโลกํ, ปรมฺจํ
 นาสีสตี เทวโลกํ. อิมํ โลกํ นาสีสตี กามธาคู, ปรมฺจํ นาสีสตี

^๑ ฌ.,เท. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖
 ๑ ฌ.,เท. อปฺปฏฺฐิวนี จ สติ จ สมฺปชฌณณจ, เอวมฺปปริปิ.

^๒ ฌ.,เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๓ ฌ.,เท. ปริปฺปเรยฺยํ

รูปชาตํ อรูปชาตํ. อิมํ โลกํ นาสีสตี กามชาตํ รูปชาตํ, ปรโลกํ
 นาสีสตี อรูปชาตํ. ปุณ คตตี वा อุปปตตี वा ปฏิสนธี वा ภว
 वा สंसาร์ वा วญ्ญํ वा นาสีสตี น อิจจติ น สาทียติ น
 ปตฺเถติ น ปีเหติ นาภิชปฺปตตี^๑ นาสีสตี โลกมิมํ ปรณจ.^๒
 เตนาห ภควา

“สณฺณํ ปริณฺณา วิตเรยฺย โธมํ
 ปริกฺคเหสฺสุ มุนิ โนปลิตฺโต,
 อพฺพุพฺพหสฺสโล จรมปฺปมตฺโต
 นาสีสตี โลกมิมํ ปรณฺจาติ.

ทุติโย กุหฏจกสูตรตนิทุเทโส.

๓. ทุฏฐกสุตตันนิทเทโส

[๑]

[๑๕] วทนต์ิ เว ทุฏฐมนปิ เอเก
 อญเฬปี^๒ เว สจจมนา วทนต์ิ,
 วาทญจ ชาคัม มุนิ โน อูเปติ
 ตสฺมา มุนี นตฺถิ จิโธ กุหิณฺจิ.

วทนต์ิ เว ทุฏฐมนปิ เอเกติ เต ติตฺถิยา ทุฏฐมนา
 ปทุฏฐมนา^๓ วิรุทฺธมนา ปฏฺวิวิรุทฺธมนา อาหตมนา ปจฺจาหตมนา
 อาฆาฏิตมนา ปจฺจาฆาฏิตมนา วทนต์ิ อูปวทนต์ิ ภควนฺตญจ
 ภิกขุสงฺฆญจ อฏฺเตนาติ วทนต์ิ เว ทุฏฐมนปิ เอเก.

อญเฬปี เว สจจมนา วทนต์ิติ เย เตสํ ติตฺถิยานํ
 สทฺทหนฺตา โอกปฺเปนฺตา อธิมุจฺจนฺตา สจจมนา สจจสญฺญิโน
 ภูตมนา ภูตสญฺญิโน ตถมนา ตถสญฺญิโน ยถาวมนา
 ยถาสญฺญิโน อวิปริตมนา อวิปริตสญฺญิโน วทนต์ิ อูปวทนต์ิ
 ภควนฺตญจ ภิกขุสงฺฆญจ อฏฺเตนาติ อญเฬปี เว สจจมนา
 วทนต์ิ.

วาทญจ ชาคัม มุนิ โน อูเปตีติ โส วาโท ชาโต โหติ
 สญฺชาโต นิพฺพตฺโต อภินิพฺพตฺโต ปาตุญฺโต ปรโต โฆโส
 อุกฺโกโส อูปวาโท ภควโต จ ภิกขุสงฺฆสฺส จ อฏฺเตนาติ
 วาทญจ ชาคัม. มุนิ โน อูเปตีติ มุนีติ โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ ยา
 ปญฺญา ปชานนา ๗เปฯ อโมโห ฌมฺมวិโย สมฺมาทิฏฺฐิ, เตน

^๑ ฉ., เท. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖
 ๑ ฉ., เท. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖

^๒ ส. อญเฬปี เต, เอวมุปริปี. ฉ., เท. อโถปี.

^๓ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

ฌาณน สมนนาคโต มุณี โมนปฺปตฺโต ฯเปฯ สงฺคชาลมตฺตจฺจ โส
 มุณีตฺติ.^๑ โย วาทำ อฺเปติ, โส ทวีหิ การณฺเหหิ วาทำ อฺเปติ:
 การโก การกตาย วาทำ อฺเปติ. อถวา ‘วฺจฺจมาโน อฺปวทียมาโน
 กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปตฺติฏฺฐยติ โภปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ
 ปาตฺกโรติ อการโกมฺหิตฺติ.’ โย วาทำ อฺเปติ, โส อิมฺเหหิ ทวีหิ
 การณฺเหหิ วาทำ อฺเปติ. มุณี ทวีหิ การณฺเหหิ วาทำ น อฺเปติ:
 อการโก [๒] อการกตาย วาทำ น อฺเปติ. อถวา ‘วฺจฺจมาโน
 อฺปวทียมาโน น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปตฺติฏฺฐยติ น โภปญฺจ
 โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตฺกโรติ อการโกมฺหิตฺติ. มุณี อิมฺเหหิ
 ทวีหิ การณฺเหหิ วาทำ น อฺเปติ น อฺปคฺจฺจติ น คณฺหาติ น
 ปรามสฺติ น อภินิวิสฺสิตฺติ วาทญฺจ ชาตํ มุณี โน อฺเปติ.

ตสฺมา มุณี นตฺถิ ขิโล กุหิณฺจิตฺติ ตสฺมา ตํการณา
 ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา มุณีโน อาหตจิตฺตตา ขิลชาตตปิ^๓
 นตฺถิ. ปญฺจปิ เจโตขีลา นตฺถิ, ตโยปิ ขีลา นตฺถิ. รากฺขิโล
 โทสขิโล โมหขิโล นตฺถิ น สนฺติ น สํวิชฺชติ นฺุปลพฺภติ,
 ปหิโน สมฺมจฺฉินฺโน รูปสนฺโต ปฏฺธิปฺปสฺสทฺโร อภพฺพปฺปตฺติโก
 ฌาณคฺคินา ททฺโธ. กุหิณฺจิตฺติ กุหิณฺจิ กิມฺหิจิ กตฺถจิ อชฺฌตฺตํ
 วา พหิทฺธา วา อชฺฌตฺตพหิทฺธา วาติ ตสฺมา มุณี นตฺถิ
 ขิโล กุหิณฺจิ.^๔ เตนาห ภควา

“วทนฺติ เว พุทฺธจมนาปิ เอเก
 อญฺเเยปิ เว สจฺจจมนา วทนฺติ,
 วาทญฺจ ชาตํ มุณี โน อฺเปติ
 ตสฺมา มุณี นตฺถิ ขิโล กุหิณฺจิตฺติ.

^๑ ฌ., เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๓ สฺยา. ขิลชาตตปิ

^๒ ฌ., เท. มุณี

^๔ ฌ., เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

[๑๖] สกณฺหิ ทิฏฺฐิ กถมจฺเจยฺย
 จนฺตานุณีโต รุจฺฉิยา นิวิฏฺฐโจ,
 สยํ สมตฺตตานิ ปกฺขพฺพมานโน
 ยถา हि ขาเนยฺย ตถา วเทยฺย.

สกณฺหิ ทิฏฺฐิ กถมจฺเจยฺยยาติ เป^๑ เต ติตฺถิยา “สุนฺทริ
 ปริพฺพาซิกํ หนฺตฺวา สมณํ สกฺยปฺตฺติยานํ อวณฺณํ ปกาสยิตฺวา
 เอวํ เอตํ ลภํ ยสํ สกฺการสมฺมานํ ปจฺจาหริสฺสามาติ [๒]
 เอวํทิฏฺฐิกา เอวํขนฺติกา เอวํรุจิกา เอวํลทฺธิกา เอวํอชฺฌาสยา
 เอวํอิปฺปายา, เต นาสกฺขีสุ สกํ ทิฏฺฐิ สกํ ขนฺตี สกํ รุจฺฉิ
 สกํ ลทฺธิ สกํ อชฺฌาสยํ สกํ อิปฺปายํ อติกกมิตฺุ, อถ ไช
 เสวว อยโส เต ปจฺจาตโตติ เอวมปิ สกณฺหิ ทิฏฺฐิ กถมจฺเจยฺย.
 อถวา “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ, โมชมณฺณนฺติ โย โส
 เอวํวาโท, โส สกํ ทิฏฺฐิ สกํ ขนฺตี สกํ รุจฺฉิ สกํ ลทฺธิ
 สกํ อชฺฌาสยํ สกํ อิปฺปายํ กถํ อจฺเจยฺย อติกกเมยฺย
 สมตฺติกกเมยฺย วิตฺติวตฺเตยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ตสฺส सा ทิฏฺฐิ ตถา
 สมตฺตา, สมาทินฺนา คหิตา ปรามญฺจา อภินิวิฏฺฐา อชฺฌเณสิตา
 อธิมุตฺตาติ เอวมปิ สกณฺหิ ทิฏฺฐิ กถมจฺเจยฺย. อสสฺสโต โลโก
 ยเปยฺย อนฺตฺวา โลโก ยเปยฺย อนฺตฺวา โลโก ยเปยฺย ตํ ชีวํ
 ตํ สรีรํ ยเปยฺย อญฺญํ ชีวํ อญฺญํ สรีรํ ยเปยฺย โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนา ยเปยฺย น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา ยเปยฺย โหติ จ
 น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา ยเปยฺย เหนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ โมชมณฺณนฺติ โย โส
 เอวํวาโท, โส สกํ ทิฏฺฐิ สกํ ขนฺตี สกํ รุจฺฉิ สกํ ลทฺธิ

สํ อชฺฌาสยํ สํ อธิปฺปายํ กถํ อจฺจุเยยฺย อติกกฺกเมยฺย
สมตฺติกกเมยฺย วิตฺตวตฺเตยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ตสฺส सा तिฏ्ठि
ตถा สมตฺตา समाทึนฺนา คหิตา ปรามญฺจา อภินิวิฏฺฐา
อชฺฌเณสิตา อธิมุตฺตาทิ เอวมปิ สกณฺหิ तिฏ्ठि กถมจฺจุเยยฺย.

ฉนฺททานุณีโต รุจิยา นิวิฏฺฐโจติ ฉนฺททานุณีโตติ สกาย तिฏ्ठิยา
สกาย ขนฺติยา สกาย รุจิยา สกาย ลหฺริยา ยายติ นิยฺยติ
วฺยฺหติ สํหริยติ.^๑ ยถา หตฺถิยาเนน वा रथयाเนन वा असुसयाเนन
वा कोयाเนन वा अशयाเนन वा मेणुत्तकयाเนन वा ओण्हजयाเนन
वा चरयाเนन वा यายति नियฺยति वฺยฺหติ สํหริยติ; เอวเมว
สกาย तिฏ्ठิยา สกาย ขนฺติยา สกาย รุจิยา สกาย ลหฺริยา
ยายติ นิยฺยติ วฺยฺหติ สํหริยตีติ ฉนฺททานุณีโต. **รุจิยา นิวิฏฺฐโจติ**
สกาย तिฏ्ठิยา สกาย ขนฺติยา^๒ สกาย รุจิยา สกาย ลหฺริยา
นิวิฏฺฐโ จ ปติฏฺฐโจโต อลฺลโน อุปาคโต^๓ อชฺฌเณสิตโต อธิมุตฺโตติ
ฉนฺททานุณีโต รุจิยา นิวิฏฺฐโ.

สยํ สมตฺตานิ ปกฺกพฺพมานนฺติ สยํ สมตฺตํ กโรติ ปริปฺนฺณํ
กโรติ อโนมํ กโรติ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ^๔ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ
ปวริ กโรติ “อัย สตฺถา สพฺพพณฺณุตติ สยํ สมตฺตํ กโรติ
ปริปฺนฺณํ กโรติ อโนมํ กโรติ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ
อุตฺตมํ ปวริ กโรติ “อัย ฆมฺโม สุวากฺขาโต ะเปฯ อัย คโณ
สุปฺปฏิปนฺโน^๕ ะเปฯ อัย ทิฏฺฐิ ภาทฺทิกกา ะเปฯ อัย ปฏฺธิปทา
สุปฺณตฺตตา ะเปฯ อัย มคฺโค นิยฺยานิโกติ สยํ สมตฺตํ กโรติ
ปริปฺนฺณํ กโรติ อโนมํ กโรติ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ

^๑ ฉ.,เท. สํหริยติ, เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ.,เท. อัย ปาโ จ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ.,เท. อุปคโต

^๔ ฉ.,เท. วิสฺสฺฐํ, เอวมฺปริปิ.

^๕ ฉ.,เท. สุปฺปฏิปนฺโน

อุตฺตมํ ปวริ กโรติ ชเนติ สญชเนติ นิพฺพตฺเตติ อภินิพฺพตฺเตตฺติ
สยํ สมตฺตานิ ปกฺกพฺพมาโน.

ยถา हि ชาเนยฺย ตถา วเทยฺยาติ ยถา ชาเนยฺย, ตถา
วเทยฺย กเถยฺย ภณฺเยฺย ทิปเยยฺย^๑ โวหเรยฺย. “สสฺสโต โลโก,
อิทเมว สจฺจํ, โมฆมณฺเณติ ยถา ชาเนยฺย; ตถา วเทยฺย กเถยฺย
ภณฺเยฺย ทิปเยยฺย โวหเรยฺย. “อสฺสโต โลโก ๕เป๕ เนว โหติ น
น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺา, อิทเมว สจฺจํ, โมฆมณฺเณติ
ยถา ชาเนยฺย; ตถา วเทยฺย กเถยฺย ภณฺเยฺย ทิปเยยฺย^๑
โวหเรยฺยาติ ยถา हि ชาเนยฺย ตถา วเทยฺย. เตนาห ภควา

“สกณฺฺิ ทิฏฺฐิ กถมจฺเจยฺย

ฉนฺฺานนฺิโต รุจิยา นิวิฏฺฐโ,

สยํ สมตฺตานิ ปกฺกพฺพมาโน

ยถา हि ชาเนยฺย ตถา วเทยฺยาติ.

[๑๗] โย อตฺตโน สึลวตานิ ชนฺฺต
อนานุปฺภุโ จ^๒ ปเรส ปาวา^๓
อนริยธมฺมํ กุสลา ตมาหุ
โย อาตุมานํ สยเมว ปาวา.

โย อตฺตโน สึลวตานิ ชนฺฺตติ โยติ โย ยาทีโส ยถายุตฺโต
ยถาวิหิตโต ยถापกาโร ยถฺจฺานปฺปตฺโต ยํธมฺมสมนฺฺานาคโต ขตฺติโย
วา พุราหฺมโณ วา เวสฺโส วา สุทฺโท วา คหฺภูโ วา
ปพฺพชิโต วา เทโว วา มนุสฺโส วา. สึลวตานีติ อตฺถิ สึลฺเณจ
วตฺถจ^๔ อตฺถิ วตฺ น สึลฺ.

^๑ หมายเหตุ 12/06/2566
สฺยา. ทิปเยย

^๓ ฉ.,เท. ปาว, เอมฺปริปี.

^๒ ฉ.,เท. ว

^๔ สฺยา. วตฺตถจ, เอมฺปริปี.

กตมํ สีลญฺเจว วตญฺจ. อิธ ภิกฺขุ สีลวา โหติ,
ปาฏิโมกฺขสํวรํสูโต วิหริติ อจฺจารโคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสฺсу วชฺเชสฺสุ
ภยทสฺสาวิ, สมาทาย สีกฺขติ สีกฺขาปเทสฺสุ. โย ตตฺถ สํยโม
สํวโร อวิติกฺกโม, อิทํ สีลํ. ยํ สมาทานํ, ตํ วตํ. สํวรญฺเณ
สีลํ สมาทานญฺเณ วตํ, อิทํ วุจฺจติ สีลญฺเจว วตญฺจ.

กตมํ วตํ น สีลํ. อญฺจ ชฺตงฺคานิ: อารญฺณิกงฺคํ.
ปิณฑปาติกงฺคํ, ปัสสูลิกงฺคํ, เตจฺฉวิกงฺคํ, สปทานจาริกงฺคํ, ขลุปจฺฉา-
ภตฺติกงฺคํ, เนสชฺชิกงฺคํ, ยถาสนฺนตฺติกงฺคํ, อิทํ วุจฺจติ วตํ, น สีลํ.
วีริยสมาทานมฺปิ วุจฺจติ วตํ, น สีลํ. กามํ ตโจ จ นหารุ^๑
จ อญฺจิ จ อวสฺสสฺสตุ^๒ สรีเร อุปสฺสสฺสตุ มํสโลหิตํ, ยนฺตํ
ปฺริสธामเณ ปฺริสพเลณ ปฺริสวีริเยณ ปฺริสปรกฺกเมณ ปตฺตพฺพํ,
น ตํ อปาปฺณิตฺวา วีริยสฺส สณฺจํ ภาวิสฺสตีติ จิตฺตํ
ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. เอวฺรูปมฺปิ^๓ วีริยสมาทานํ [๔] วุจฺจติ วตํ,
น สีลํ. “น ตาวาหํ อิมํ ปลฺลงกํ ภินฺทิสฺสามิ, ยาว เม น
อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺุจฺจิสฺสตีติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ
ปทหติ. เอวฺรูปมฺปิ วีริยสมาทานํ วุจฺจติ วตํ น สีลํ.

“นาสิสฺสํ น ปิวิสฺสามิ วิหารโต น นิกฺขมึ^๔

นปิ ปลฺลํ นิปาเตสฺสํ ตณฺหาสลฺลเ อนฺุหเตติ.

จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. เอวฺรูปมฺปิ วีริยสมาทานํ วุจฺจติ วตํ
น สีลํ. [๕] “น ตาวาหํ อิมมฺหา อาสนา วุฏฺฐหิสฺสามิ จงฺกมา
โอโรหิสฺสามิ, วิหารา นิกฺขมิสฺสามิ, อทฺธโยคา นิกฺขมิสฺสามิ,
ปาสาทา นิกฺขมิสฺสามิ, หมฺมียา นิกฺขมิสฺสามิ, คฺุหาย นิกฺขมิสฺสามิ,

^๑ อ. นหารุ
หมายเหตุ 12/๙6/2566

^๓ ฉ., เท. ปิสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. นิกฺขเม

^๒ ฉ., เท. อวสฺสสฺสตุ

^๕ ฉ., เท. อิทํ

^๖ ฉ., เท. น ตาวาหํ อิมํ ปลฺลงกํ ๕ เปฯ วตํ น สีลํ

เลณา นิกขมิสสามิ, กุฎฐิยา นิกขมิสสามิ, กุฎฐาคารา นิกขมิสสามิ,
 อฏฐา นิกขมิสสามิ, มาพา นิกขมิสสามิ, อุททณหา^๑ นิกขมิสสามิ,
 อุปฏจันสาลาย นิกขมิสสามิ, มณฑปา นิกขมิสสามิ, รุกขมุลลา
 นิกขมิสสามิ, ยาว เม น อนุปาทาย อาสเวหิ จิตตัม วิมุจฺจิสฺสตีติ
 จิตตัม ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. เอวรูปมปิ วีริยสมาทานํ วุจฺจติ วตฺ,
 น สึลล์. “อิมสฺมิณญเณว ปุพฺพณฺหสมยํ อริยธมฺมํ อหริสสามิ
 สมาริสสามิ อธิจฺจิสสามิ ผุสยิสสามิ^๒ สจฺฉิกิริสสามีติ จิตตัม
 ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. เอวรูปมปิ วีริยสมาทานํ วุจฺจติ วตฺ,
 น สึลล์. “อิมสฺมิณญเณว มชฺฌนฺตีกสมยํ,^๓ สายณฺหสมยํ, ปุเรภตฺตํ,
 ปจฺจภตฺตํ, ปุริมยามํ,^๔ มชฺฌิมยามํ, ปจฺจิมยามํ, กาเพ, ชฺชุนฺเห,
 วสุเส, เหมนฺเต, คิมฺเห, ปุริเม วโยชนฺเช, มชฺฌิมเ วโยชนฺเช,
 ปจฺจิมเ วโยชนฺเช อริยธมฺมํ อหริสสามิ สมาริสสามิ
 อธิจฺจิสสามิ ผุสยิสสามิ สจฺฉิกิริสสามีติ จิตตัม ปคฺคณฺหาติ
 ปทหติ. เอวรูปมปิ วีริยสมาทานํ วุจฺจติ วตฺ, น สึลล์. **ชนฺตฺติ**
 สตุโต นโร मानโว โปโส ปุคฺคโล ชีโว ชาตุ ชนฺตุ อินฺทคุ
 มนุชฺชติ โย อตฺตโน สึลลวตานิ ชนฺตุ.

อนานุปฺภุโจ จ ปเรส ปาวติ ปเรสนฺติ ปเรสํ ขตฺติยานํ
 พุราหฺมณานํ เวสฺसानํ สุทฺธานํ คหฺภูจฺฉานํ ปพฺพชิตานํ เทวานํ
 มนุสฺसानํ. **อนานุปฺภุโจติ** อปฺภุโจ อปฺภุจฺฉโต อนายาจิโต^๕ อนชฺฌเณสฺสโต
 อปฺปสาทิตโต. **ปาวติ** อตฺตโน สึลล์ วา วตฺ วา สึลลพฺพตํ วา
 ปาวทติ. “อหฺมสฺมิ สึลลสมฺปนฺโนติ วา, “วตสมฺปนฺโนติ วา,
 “สึลลพฺพตสมฺปนฺโนติ วา ชาติยา วา โคตฺเตน วา โกลปฺตฺติเก^๖ วา

^๑ อ. อุททณหา
 หมายเหตุ-12/06/2566

^๓ จ., เท. มชฺฌนฺตีกสมยํ

^๔ จ., เท. อายาจิโต

^๒ จ., เท. ผุสยิสสามิ, เอวรูปปริปิ.

^๔ จ., เท. ปุริม ยามํ มชฺฌิม ยามํ ปจฺจิม ยามํ

^๖ จ., เท. โกลปฺตฺติเยน, เอวรูปปริปิ.

วณฺณโปกฺขรตาย วา ธเนน วา อชฺฌเนน วา กมฺมายตเนน วา
 สิปปายตเนน วา วิชฺชกฺขาเนน วา สุเตน วา ปฏฺฐิกานเนน วา
 อญฺญตรญฺญตเรน วา วตฺถุณา “อุจฺจา กุลา ปพฺพชิตฺติ วา,
 “มหากุลา ปพฺพชิตฺติ วา, “มหาโมคกุลา ปพฺพชิตฺติ วา,
 “อุพฺพารโมคกุลา ปพฺพชิตฺติ วา, “ฉาโต ยสฺสสี คหฺนฺจํ”
 ปพฺพชิตานนฺติ” วา, “ลามิหิ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจย-
 เกสชฺชปริกฺขารานนฺติ วา, “สุตฺตนฺติโกติ วา, “วินยธโรติ วา,
 “ธมฺมกถิโกติ วา, “อารญญิโกติ วา, “ปิณฑปาติโกติ วา, “ปัสสกุลิโกติ
 วา, “เตจจฺวริโกติ วา, “สปปทานจาริโกติ วา, “ขลุปจฺจกตฺติโกติ
 วา, “เนสชฺชโกติ วา, “ยถาสนฺนตฺติโกติ วา, “ปจฺจมสฺส ฌานสฺส
 ลามิหิ วา, “ทฺถุติยสฺส ฌานสฺส ลามิหิ วา, “ตติยสฺส ฌานสฺส
 ลามิหิ วา, “จตุตฺถสฺส ฌานสฺส ลามิหิ วา, “อากาसानญฺจายตน-
 สમાปตฺติยา ลามิหิ วา, “วิญฺญาณญฺจายตนสมาปตฺติยา ลามิหิ วา,
 “อากิณฺณญฺจายตนสมาปตฺติยา ลามิหิ วา, “เนวสญฺญานาสญฺจายตน-
 สમાปตฺติยา ลามิหิ วา ปาวทติ กเถติ ภณฺติ ทิปฺยติ โวหรตฺติ
 อนานุปฺปฺนฺโจ จ ปเรส ปาวา.

อนริยธมฺมํ กุสลา ตมาหุติ กุสลาติ เป เต ขนฺธกุสลา
 ธาตุกุสลา อายตนกุสลา ปฏฺฐิจจสมุปฺปาตกุสลา สติปฏฺฐจํกุสลา
 สมมุปฺปชานกุสลา อิทธิปาตกุสลา อินฺทฺริยกุสลา พลกุสลา
 โพชฺฌนกุสลา มคฺคกุสลา ผลกุสลา นิพฺพานกุสลา, เต กุสลา
 เอวมาหํสุ “อนริยานํ เอโส ธมฺโม, เนโส ธมฺโม อริยานํ, พาลานํ
 เอโส ธมฺโม, เนโส ธมฺโม ปณฺธิตานํ, อสปฺปริสํ เอโส
 ธมฺโม, เนโส ธมฺโม สปฺปริสํนฺติ เอวมาหํสุ เอวํ กเถนฺติ เอวํ
 ภณฺนฺติ เอวํ ทิปฺยนฺติ เอวํ โวหรนฺตฺติ อนริยธมฺมํ กุลา ตมาหุ.

๑-๓ ฉ., เท., อ. สกฺหนฺจปพฺพชิตานํ, เอวมฺปิ.

โย อาตุมานํ สยเมว ปาวาติ อาตุมา วุจฺจติ อตฺตา.
 สยเมว ปาวาติ สยเมว อตฺตานํ ปาวาติ, “อหฺมสฺมิ สีสํมฺปนฺโนติ
 วา, “วตสํมฺปนฺโนติ วา, “สีลพฺพตสํมฺปนฺโนติ วา, ชาติยา วา
 โคตฺเตน วา โกลปฺตติเกน วา วณฺณโปกฺขรตาย วา ฐเนน วา
 อชฺฌเมเนน วา กมฺมมายตเนน วา สิปปายตเนน วา วิชฺชฏฺฐาเนน
 วา สุเตน วา ปฏฺฐิภาเนน วา อญฺญตรญฺญตเรน วา วตฺถุณา,
 “อุจฺจา กุลา ปพฺพชิตฺติ วา, “มหากุลา ปพฺพชิตฺติ วา,
 “มหากุลา ปพฺพชิตฺติ วา, “อุพารโฆคกุลา ปพฺพชิตฺติ วา, “ฌาโต
 ยสฺสสี คหฺนฺจํ ปพฺพชิตานนฺติ วา, “ลามิหิ จีวรปิณฑปาต-
 เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานนฺติ วา, “สุตฺตนฺติโกติ วา,
 “วินยชโรติ วา, “ธมฺมกถิโกติ วา, “อารญญิโกติ วา, “ปิณฑปาติโกติ
 วา, “ปัสสกุลิโกติ วา, “เตจฺจิริโกติ วา, “สพฺทานจาริโกติ วา,
 “ขลุปจฺจามตฺติโกติ วา, “เนสชฺชิโกติ วา, “ยถาสนฺถติโกติ วา,
 “ปจฺมสฺส ฌานสฺส ลามิทธิ วา, “ทฺตฺติยสฺส ฌานสฺส ลามิทธิ วา,
 “ตตฺติยสฺส ฌานสฺส ลามิทธิ วา, “จตุตฺถสฺส ฌานสฺส ลามิทธิ วา,
 “อากาसानญฺจายตนสมาปตฺติยา ลามิทธิ วา, “วิญฺญาณญฺจายตน-
 समाปตฺติยา ลามิทธิ วา, “อาภิญฺจญฺจายตนสมาปตฺติยา ลามิทธิ
 วา, “เนวสญฺญานาสญฺจายตนสมาปตฺติยา ลามิทธิ วา ปาวาติ
 กเถติ ภณฺติ ทิปยติ โวหริตฺติ โย อาตุมานํ สยเมว ปาวา.”
 เตนานห ภควา

“โย อตฺตโน สีสวตานิ ชนฺตุ
 อนานุปฺญฺโจ จ ปเรส ปาวา,
 อนริยธมฺมํ กุสลา ตมาหุ
 โย อาตุมานํ สยเมว ปาวาติ.

[๑๘] สนุโต จ ภิกขุ อภินิพพุตตุโต
 อิติหนฺติ สีเลสุ อกตฺถมาโน,
 ตมริยธมฺมํ กุสลา วทนฺติ
 ยสฺสสฺสทา นตฺถิ กุหิณฺจิ โลเก.

สนุโต จ ภิกขุ อภินิพพุตตุโตติ สนุโตติ ราคสฺส
 สนฺตตฺตา^๑ สนุโต, โทสสฺส สนฺตตฺตา สนุโต, โมหสฺส สนฺตตฺตา
 สนุโต, โกธสฺส ฯเปฯ อุปนาหสฺส ฯเปฯ มกฺขสฺส ฯเปฯ
 ปพาสสฺส ฯเปฯ อิสฺสาย ฯเปฯ มจฺจริยสฺส ฯเปฯ มายาย
 ฯเปฯ สาเจยฺยสฺส ฯเปฯ ฌมฺภสฺส ฯเปฯ สารมฺภสฺส ฯเปฯ
 มาณสฺส ฯเปฯ อติมาณสฺส ฯเปฯ มทสฺส ฯเปฯ ปมาทสฺส ฯเปฯ
 สพฺพกิเลสานํ ฯเปฯ สพฺพทุจฺจิตานํ ฯเปฯ สพฺพทรรถานํ ฯเปฯ
 สพฺพปริพาหานํ ฯเปฯ สพฺพสนฺดาปานํ ฯเปฯ สพฺพากุสลาภิสงฺขารานํ
 สนฺตตฺตา สมิตตฺตา รูปสมิตตฺตา วิชฺฌาตตฺตา นิพฺพุตตฺตา
 วิคตตฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺชตฺตา สนุโต [๒] รูปสนุโต นิพฺพุโต
 ปฏิปฺปสฺสทฺชโตติ สนุโต. ภิกขุติ สตุตฺตํ ฌมฺมานํ ภินฺนตฺตา
 ภิกขุ: สกฺกายทิฏฺฐิ ภินฺนา โหติ, วิจิกิฉฺชา ภินฺนา โหติ,
 สีลพฺพตปฺรามาโส ภินฺโน โหติ, ราโค ภินฺโน โหติ,
 โทโส ภินฺโน โหติ, โมโห ภินฺโน โหติ, มาโน ภินฺโน โหติ.
 ภินฺนสฺส โหณฺติ ปาปกา อกุสลา ฌมฺมา สงฺกิเลสิกา
 โปโนพฺภวิกา^๓ สทฺธา ทุกฺขวิปากา อายตฺติ ชาติชฺรามรณฺเีย.

ปชฺเชน กเตน อตฺตนา (สภียาติ ภควา)

ปฺรินิพฺพานคโต วิติณฺณกฺงฺโข,

วิภวญฺจ ภวญฺจ วิปฺปฬาย

วุสิตฺวา ขีณฺปนฺนพฺภโวติ.^๑

สนฺโต จ ภิกฺขุ อภินิพฺพุตฺตโตติ ราคสฺส นิพฺพาปิตตฺตา
[^๒] โทสสฺส นิพฺพาปิตตฺตา [^๒] โมหสฺส นิพฺพาปิตตฺตา
อภินิพฺพุตฺตโต, โกธสฺส ๔เปยฺ อุปฺนาหสฺส ๔เปยฺ มกฺขสฺส
๔เปยฺ ปพาสสฺส ๔เปยฺ อีสฺสาย ๔เปยฺ มจฺจริยสฺส ๔เปยฺ มายาย
๔เปยฺ สาเจยฺยสฺส ๔เปยฺ ฌมฺภสฺส ๔เปยฺ สารมฺภสฺส ๔เปยฺ
มานสฺส ๔เปยฺ อติมานสฺส ๔เปยฺ มทสฺส ๔เปยฺ ปมาทสฺส ๔เปยฺ
สพฺพกิเลสํ ๔เปยฺ สพฺพทุจฺจริตํ ๔เปยฺ สพฺพทฺรณํ ๔เปยฺ
สพฺพปริพาหํ ๔เปยฺ สพฺพสนฺตาปํ ๔เปยฺ สพฺพากุสลํ ๔เปยฺ
นิพฺพาปิตตฺตา อภินิพฺพุตฺตโตติ สนฺโต จ ภิกฺขุ อภินิพฺพุตฺตโต.

อิติหนฺติ สีเลสุ อกตฺถมาโนติ อิติหนฺติ ปทสนฺธิ ปทสฺสคฺโค
ปทปาริปุริ^๓ อกฺขรสมวาโย พุณฺณชนฺสีลิจฺจุตํ ปทานุปฺพุตฺตํเมตฺติ^๔
อิติหนฺติ. สีเลสุ อกตฺถมาโนติ อีเชกฺจโจ กตฺถิ โหติ วิกตฺถิ. โส
กตฺถติ วิกตฺถติ “อหฺมสมฺมิ สีลสมฺปนฺโนติ วา “วตสมฺปนฺโนติ วา
“สีลพฺพตสมฺปนฺโนติ วา, ชาตียา วา โคตฺเตน วา โกลปฺตฺติเกน
วา วณฺณโปกฺขรตฺตํ วา ๔เปยฺ “เนวสณฺณนาสณฺณายตฺน-
สมาปตฺติยา ลามิตี วา กตฺถติ วิกตฺถติ. เอวํ น กตฺถติ
น วิกตฺถติ. กตฺถนา อารโต วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิกฺขนฺโต
นิสฺสณฺโณ วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณมฺตฺโต วิมฺริยาทิกเตน เจตฺสา วิหฺรตีติ
อิติหนฺติ สีเลสุ อกตฺถมาโน.

^๑ ฉ., เท. วุสิตฺวา ขีณฺปนฺนพฺภโว ส ภิกฺขุติ

^๓ ฉ., เท. ปทปาริปุริ

^๒ ฉ., เท. อภินิพฺพุตฺตโต

^๔ ฉ., เท. ปทานุปฺพุตฺตํเมตฺติ.

ตมริยธมฺมํ กุสลา วทนต์ิตี กุสลาตี เย เต ขนฺธกุสลา
 ธาตุกุสลา อายตนกุสลา ปฏิจฺจุสมุปฺปาตกุสลา สติปญฺ्ञาณกุสลา
 สมมุปฺปธานกุสลา อิทธิปาตกุสลา อินฺทริยกุสลา พลกุสลา
 โพชฌงฺคกุสลา มคฺคกุสลา ผลกุสลา นิพฺพานกุสลา, เต กุสลา
 เอวํ วทนต์ิ “อริยานํ เอโส ธมฺโม, เนโส ธมฺโม อนริยานํ,
 ปณฺฑิตานํ เอโส ธมฺโม, เนโส ธมฺโม พาลานํ, สปปุริสานํ
 เอโส ธมฺโม, เนโส ธมฺโม อสปปุริสานนต์ิ เอวํ วทนต์ิ [๑]
 เอวํ กถเณนต์ิ เอวํ ภณเณนต์ิ เอวํ ทิปยเณนต์ิ เอวํ ไวหรณฺตีตี
 ตมริยธมฺมํ กุสลา วทนต์ิ.

ยสฺสสฺสทา นตฺถิ กุหิณฺณจิ โลเกตี ยสฺสทาตี อรหโต
 ขีณาสวสฺส. อุตฺสทาตี สตฺตสฺสทา: ราคฺสสฺสโท โทสฺสสฺสโท โมหฺสสฺสโท
 มานุสฺสสฺสโท ทิฏฺฐจฺจุสฺสสฺสโท กิเลสฺสสฺสสฺสโท กมฺมุสฺสสฺสโท. ยสฺสสิเม อุตฺสทา
 นตฺถิ น สนฺตี น สํวิชฺชนนต์ิ^๒ นุปฺลพฺภนนต์ิ, ปหีนา สมฺจุจฺฉินฺนา
 รูปสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกา ฅาณคฺคินา ททฺธมา.
 กุหิณฺณจีตี กุหิณฺณจิ กิมฺหิจิ กตฺถจิ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา
 อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา. โลเกตี อปายโลเก มนุสฺสโลเก เทวโลเก
 ขนฺธโลเก ธาตุโลเก อายตนโลเกตี ยสฺสสฺสทา นตฺถิ กุหิณฺณจิ
 โลเก. เตนาห ภควา

“สนโต จ ภิกฺขุ อภินิพฺพุตฺตโต
 อิตินนต์ิ สีเลสุ อกตฺถมาโน,
 ตมริยธมฺมํ กุสลา วทนต์ิ
 ยสฺสสฺสทา นตฺถิ กุหิณฺณจิ โลเกตี.

[๑๕] ปกปปีตา สงฺขตา ยสฺส ฐมฺมา

ปฺรกุขตา^๑ สนฺติ อวิวทาตา,^๒

ยทตฺตนิ ปสฺสติ อานิสฺสํ

ตณฺหิสุตฺติโต กุปฺปปฏิจฺจสนฺตี.

ปกปปีตา สงฺขตา ยสฺส ฐมฺมาติ ปกปฺปนาติ เทว ปกปฺปนา:
ตณฺหาปกปฺปนา จ ทิฏฺฐิปกปฺปนา จ ฯเปฯ อัย ตณฺหาปกปฺปนา
ฯเปฯ อัย ทิฏฺฐิปกปฺปนา. สงฺขตาติ สงฺขตา วิสงฺขตา^๓ อภิสงฺขตา
สณฺจปีตาติปิ สงฺขตา. อถวา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนา
ขยฐมฺมา วยฐมฺมา วิราคฐมฺมา นิโรธฐมฺมาติปิ สงฺขตา. ยสฺสาติ
ทิฏฺฐิจิตฺติกสฺส. ฐมฺมา วุจฺจนฺติ ทฺวาสมฺมจี ทิฏฺฐิจิตฺตานีติ ปกปปีตา
สงฺขตา ยสฺส ฐมฺมา.

ปฺรกุขตา สนฺติ อวิวทาตาติ^๔ ปฺรเกฺขาราคิ เทว ปฺรเกฺขาราค:
ตณฺหาปฺรเกฺขารโ จ ทิฏฺฐิปฺรเกฺขารโ จ ฯเปฯ อัย ตณฺหาปฺรเกฺขารโ
ฯเปฯ อัย ทิฏฺฐิปฺรเกฺขารโ. ตสฺส ตณฺหาปฺรเกฺขารโ อปฺปหีน,
ทิฏฺฐิปฺรเกฺขารโ อปฺปฏินิสฺสฏฺโจ. ตสฺส ตณฺหาปฺรเกฺขารสฺส
อปฺปหีนตฺตา ตสฺส ทิฏฺฐิปฺรเกฺขารสฺส อปฺปฏินิสฺสฏฺจตฺตา โส ตณฺหํ
วา ทิฏฺฐี วา ปฺรโต กตฺวา จรติ ตณฺหาชฺช ตณฺหาเกตุ
ตณฺหาธิปเตยโย, ทิฏฺฐิทุชฺช ทิฏฺฐิเกตุ ทิฏฺฐาธิปเตยโย, ตณฺหาย
วา ทิฏฺฐิยา วา ปริวาริโต จรตีติ ปฺรกุขตา. สนฺตีติ สนฺติ
สํวิชฺชนฺติ [๕] อุปลพฺภนฺติ. อวิวทาตาติ อวิวทาตา^๕ อไววทาตา
อปริสฺสุทฺธา สงฺกิลิฏฺฐา สงฺกิลิสิกาติ ปฺรกุขตา สนฺติ อวิวทาตา.

^๑ ส. ปฺรเกฺขตา
หมายเหตุ ๑๒๒๖/๒๒๖๖

^๒ "สนฺติมเววทาตาติปิ ปาโ.

^๓ ฉ., เท. อัย ปาโ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อเววทาตา

^๕ ฉ., เท. อตฺติ

^๖ ฉ., เท. อเววทาตา

ยทตฺตนิ ปสฺสติ อานิสฺสํ นุตติ ยทตฺตนิ^๑ ยํ อตฺตนิ. อตฺตา
วุจฺจติ ทิฏฺฐิโก^๒. อตฺตโน ทิฏฺฐิยา เทว อานิสฺเส ปสฺสติ:
ทิฏฺฐธมฺมิกญฺจ อานิสฺสํ สมฺปราชิกญฺจ อานิสฺสํ.

กตโม ทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐธมฺมิโก อานิสฺโส. ยํทิฏฺฐิโก สตฺถา
โหติ, ตํทิฏฺฐิกา สวกา โหนติ. ตํทิฏฺฐิกํ สตฺถารํ สวกา
สกกโรหนติ ครุทโรหนติ^๓ มาเนหนติ ปุชฺเชหนติ อปจิตี กโรหนติ. ลภนฺติ^๔
จ ตโตนิทานํ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปัจจุยเภสชฺชปริกขารํ.
อยํ ทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐธมฺมิโก อานิสฺโส.

กตโม ทิฏฺฐิยา สมฺปราชิกโก อานิสฺโส. “อยํ ทิฏฺฐิ อลํ
นาคตฺตตาย วา สุปฺณตฺตตาย วา ยถตฺตตาย วา อสุรตฺตตาย วา
คณฺธพฺพตฺตตาย วา มหาราชตฺตตาย วา อินฺทตฺตตาย วา พุรฺหมตฺตตาย
วา เทวตฺตตาย วา. อยํ ทิฏฺฐิ อลํ^๕ สุทฺธิยา วิสุทฺธิยา ปริสุทฺธิยา,
มุตฺตติยา วิมุตฺตติยา ปริมุตฺตติยา. อิมาย ทิฏฺฐิยา สุขฺฉนฺติ
วิสุทฺฉนฺติ ปริสุทฺฉนฺติ, มุจฺจนฺติ วิมุจฺจนฺติ ปริมุจฺจนฺติ. อิมาย
ทิฏฺฐิยา สุขฺฉิสฺสามิ วิสุทฺฉิสฺสามิ ปริสุทฺฉิสฺสามิ มุจฺจิสฺสามิ
วิมุจฺจิสฺสามิ ปริมุจฺจิสฺสามีติ อายตี ผลปฏฺวิกกฺขี โหติ. อยํ ทิฏฺฐิยา
สมฺปราชิกโก อานิสฺโส.

อตฺตโน ทิฏฺฐิยา อิเม เทว อานิสฺเส ปสฺสติ ทกฺขติ
โอโลเกติ นิชฺฌายติ อุปปริกฺขตีติ ยทตฺตนิ ปสฺสติ อานิสฺสํ.

ตณฺหิสุตฺโต^๔ กุปฺปปฏฺวิจฺจนฺตนิทฺติ ติสฺโส สนฺติโย:
อจฺจนฺตสนฺติ, ตทงฺคสนฺติ สมฺมตฺติสนฺติ.^๕

^๑ น., เท. ครุ, กโรหนติ.

^๒ น., เท. ลภติ

^๓ น., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ น., เท., อ. ตํ นิสุตฺโต, เอวฺมฺปริปิ.

^๕ น., เท., อ. สมฺมตฺติสนฺติ, เอวฺมฺปริปิ.

กตมา อจฺจนฺตสนฺติ. อจฺจนฺตสนฺติ วุจฺจติ อมตํ นิพฺพานํ.
โย โส สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพปฺปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย
วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ, อयํ อจฺจนฺตสนฺติ.

กตมา ตทฺถกสนฺติ. ปจฺมํ ฌานํ สฺมาปนฺนสฺส นีวรณา
สนฺตา โหณฺติ. ทุตฺติยํ ฌานํ สฺมาปนฺนสฺส วิตกฺกวิจารา สนฺตา
โหณฺติ, ตตฺติยํ ฌานํ สฺมาปนฺนสฺส ปิตฺติ สนฺตา โหติ, จตุตฺถํ
ฌานํ สฺมาปนฺนสฺส สุขทุกฺขา สนฺตา โหณฺติ, อากาสาณญฺจายตน์
สฺมาปนฺนสฺส รูปสญฺญา ปฏฺวิมฺสญฺญา นานตฺตสญฺญา สนฺตา โหณฺติ,
วิญฺญาณญฺจายตน์ สฺมาปนฺนสฺส อากาสาณญฺจายตนสญฺญา สนฺตา
โหติ, อากิณฺณญฺจายตน์ สฺมาปนฺนสฺส วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญา สนฺตา
โหติ, เนวสญฺญานาสญฺญายตน์ สฺมาปนฺนสฺส อากิณฺณญฺจายตน-
สญฺญา สนฺตา โหติ, อयํ ตทฺถกสนฺติ.

กตมา สมฺมตฺติสนฺติ. สมฺมตฺติสนฺติ วุจฺจติ ทฺวาสนฺนํ ภิญฺญิจฺจทานิ
ภิญฺญิจฺจสนฺติโย. อปฺจ สมฺมตฺติสนฺติ อิมสฺมि [๑] อธิปฺเปตา “สนฺตฺติติ.

ตณฺนิสฺสโต กุปฺปปฏฺวิจฺจนฺตนิ: กุปฺปสนฺตี ปกุปฺปสนฺตี
เอริตฺตสนฺตี สเมริตฺตสนฺตี จลิตฺตสนฺตี ฃมฺมุตฺตสนฺตี กปฺปิตฺตสนฺตี
ปกปฺปิตฺตสนฺตี อนิจฺจํ สงฺขตํ ปฏฺวิจฺจสมุปฺปนํ ขยชฺมมํ วยชฺมมํ
วิราจชฺมมํ นิโรจชฺมมํ, สนฺตี นิสฺสโต, [๒] อลฺลโน อฺปาคโต^๓
อชฺฌเณสิโต อธิมุตฺโตติ ตณฺนิสฺสโต กุปฺปปฏฺวิจฺจนฺตนิ. เตนาห ภควา

“ปกปฺปิตา สงฺขตา ยสฺส ชฺมมา
ปรกฺขตา สนฺติ อวิวาทา,
ยทตฺตนิ ปสฺสติ อาณิสฺสํ
ตณฺนิสฺสโต กุปฺปปฏฺวิจฺจนฺตนิ.

^๑ ฉ., เท., อ. อตฺเต

^๒ ฉ., เท. อสฺสโต, อ. อาสฺสโต

^๓ ฉ., เท. อฺปคโต

[๒๐] ทิฏฐินิเวสา น หิ สุวาทิตตาทิ

ธมฺเมสุ นิจุเจยฺย สมฺมกฺกหิตํ,

ตสฺมา นโร เตสุ นิเวสเนสุ

นिरสฺสตี อาทียติจฺจ^๑ ธมฺมํ.

ทิฏฐินิเวสา น หิ สุวาทิตตาทิ ทิฏฐินิเวสาติ “สสฺสโต
โลโก, อิทเมว สจฺจํ โมขมณฺเฑนฺติ อภินิเวสปปรามาโส ทิฏฐินิเวสนํ.
“อสสฺสโต โลโก ฯเปฯ อนนฺตวา โลโก ฯเปฯ อนนฺตวา โลโก
ฯเปฯ ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ ฯเปฯ อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรํ ฯเปฯ
โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา ฯเปฯ น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา
ฯเปฯ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา ฯเปฯ เนว
โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ โมขมณฺเฑนฺติ
อภินิเวสปปรามาโส ทิฏฐินิเวสนนฺติ ทิฏฐินิเวสา. น หิ สุวาทิตตาทิ
[^๒] ทุรติตตาทิ ทุตฺตธา ทุปฺปตฺธา ทุสฺสมตฺติกฺกมา ทุพฺพีติตตาทิ”
ทิฏฐินิเวสา น หิ สุวาทิตตาทิ.

ธมฺเมสุ นิจุเจยฺย สมฺมกฺกหิตนฺติ ธมฺเมสุติ ทฺวาสภฺจิทิฏฺฐิจิตเตสุ.
นิจุเจยฺยาติ นิจุจฺจินิตฺวา วินิจุจฺจินิตฺวา วิจฺจินิตฺวา ปวิจฺจินิตฺวา
ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา [^๔] โอชฺคฺคาโห
วิลคฺคาโห วรคฺคาโห โกฏฺฐาสาคฺคาโห อุจฺจยคฺคาโห สมฺมจฺจยคฺคาโห.
“อิทํ สจฺจํ ตจฺจํ ตถํ ภูตํ ยาถาวํ อวิปริตฺตนฺติ^๕ คหิตํ
ปฺรามภฺจํ อภินิวิภฺจํ อชฺโฆสิตํ อธิมุตฺตนฺติ ธมฺเมสุ นิจุเจยฺย
สมฺมกฺกหิตํ.

^๑ ฉ., เท. อาทียติ จ

^๒ ฉ., เท. ทุพฺพีติตตาทิ

^๔ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๒ ฉ., เท. ทิฏฐินิเวสา น หิ สุวาทิตตาทิ

^๔ ฉ., เท., อ. สมฺมกฺกหิตนฺติ นิเวสเนสุ

ตสฺมา นโร เตสุ นิเวสเนสุติ ตสฺมาติ ตสฺมา ตํการณา
 ตํเหตุ ตํปจฺจยา ตํนิทานา. นโรติ สตฺโต นโร มาโนโว โปโส
 ปุคฺคโล ชีโว ชาตุ ชนฺตุ อินฺทฺคุ มนุสฺส. เตสุ นิเวสเนสุติ เตสุ
 ทิฏฺฐินิเวสเนสุติ ตสฺมา นโร เตสุ นิเวสเนสุ.

นिरสฺสตี อาทียติจฺจ ฐมฺมนฺติ นิสฺสตีติ ทวีหิ การณฺเห
 นิสฺสตี: ปรวิจฺฉินฺทนาย วา นิสฺสตี, อนภิสมฺภุณฺโตะ วา
 นิสฺสตี.

กถํ ปรวิจฺฉินฺทนาย นิสฺสตี. ปโร วิจฺฉินฺทติ “โส สตฺถา
 น สพฺพญฺญ, ฐมฺโม น สุวากฺขาโต, คณฺเ น สุปฺปฏิปนฺโน, ทิฏฺฐิ
 น ภทฺทิกา, ปฏฺฐิปทา น สุปญฺญตฺตา, มคฺโค น นิยฺยานิโก,
 นตฺถेतฺถ สุทฺธิ วา วิสุทฺธิ วา ปริสุทฺธิ วา มุตฺติ วา วิมุตฺติ วา
 ปริมุตฺติ วา, น ตตฺถ”^๑ สุชฺฌนฺติ วา วิสุชฺฌนฺติ วา ปริสุชฺฌนฺติ
 วา มุจฺจนฺติ วา วิมุจฺจนฺติ วา ปริมุจฺจนฺติ วา, หีนา นิหีนา
 โอมกา ลามกา ชตฺตุกา^๒ ปรีตฺตาติ. เอวํ ปโร วิจฺฉินฺทติ. เอวํ
 วิจฺฉินฺทียมาโน สตฺถารํ นิสฺสตี, ฐมฺมกฺขานํ นิสฺสตี, คณฺ
 นิสฺสตี, ทิฏฺฐี นิสฺสตี, ปฏฺฐิปทํ นิสฺสตี, มคฺคํ นิสฺสตี. เอวํ
 ปรวิจฺฉินฺทนาย นิสฺสตี.

กถํ อนภิสมฺภุณฺโตะ นิสฺสตี. สีสํ อนภิสมฺภุณฺโตะ สีสํ
 นิสฺสตี, วตํ อนภิสมฺภุณฺโตะ วตํ นิสฺสตี, สีสวตํ อนภิสมฺภุณฺโตะ
 สีสวตํ นิสฺสตี. เอวํ อนภิสมฺภุณฺโตะ นิสฺสตี.

อาทียติจฺจ ฐมฺมนฺติ สตฺถารํ คณฺหาติ, ฐมฺมกฺขานํ คณฺหาติ,
 คณฺ คณฺหาติ, ทิฏฺฐี คณฺหาติ, ปฏฺฐิปทํ คณฺหาติ, มคฺคํ คณฺหาติ
 ปรามสตี อภินิวิสตีติ นิสฺสตี อาทียติจฺจ ฐมฺมํ. เตนาห ภควา

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. นตฺถेतฺถ

^๒ ฉ., เท. ชตฺตุกา

“ทิฏฐิณิเวสา น หิ สุวาทิตตตา
 ฐมฺเมสุ นิจฺเจยฺย สมฺมุคฺคหิตํ,
 ตสฺมา นโร เตสุ นิเวสเนสุ
 นีรสุสตี อาทียติจฺจ ฐมฺมนฺติ.

[๒๑] โชนสฺส หิ นตฺถิ กุหิณฺณิ โลเก
 ปกปฺปิตา ทิฏฺฐิ ภวาทเวสุ,
 มายญฺจ มานญฺจ ปหาย โชน
 ส เกน กจฺเจยฺย อญฺปิโย โส.

โชนสฺส หิ นตฺถิ กุหิณฺณิ โลเก ปกปฺปิตา ทิฏฺฐิ ภวาทเวสุติ
 โชนติ โชนา วุจฺจติ ปญฺญา. ยา ปญฺญา ปชานฺนา วิจโย
 ปวิจโย ฐมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺทิจฺจ
 โกสลฺลํ เนปฺพญํ เวทฺทญฺยา จินฺตา อุปฺปริกฺขา ภูริ^๑ เมธา
 ปริณายิกา วิปสฺสณา สมฺปชฌญํ ปโตโท ปญฺญา ปณฺณินฺทริยํ
 ปญฺญาพลํ ปญฺญาสตถํ ปญฺญาปาสาทิ ปญฺญาอาโลโก
 ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนํ อโมโห ฐมฺมวิจโย
 สมฺมาทิฏฺฐิ.

กึการณา โชนา วุจฺจติ ปญฺญา. ตาย ปญฺญาย
 กายทฺวจฺจริตํ ชุตตฺถจฺจ โชตตฺถจฺจ สนฺโชตตฺถจฺจ นิทฺโชตตฺถจฺจ. วจฺจิตฺถจฺจ
 ชุตตฺถจฺจ โชตตฺถจฺจ สนฺโชตตฺถจฺจ นิทฺโชตตฺถจฺจ. มโนทฺวจฺจริตํ ชุตตฺถจฺจ
 โชตตฺถจฺจ สนฺโชตตฺถจฺจ นิทฺโชตตฺถจฺจ. ราโค ชฺโชโต จ โชโต จ
 สนฺโชโต จ นิทฺโชโต จ. โทโส อเปยฺย โมโห อเปยฺย โกโร
 อเปยฺย อุปฺนาโห อเปยฺย มกฺโข อเปยฺย ปพาโส อเปยฺย อิสฺสา
 อเปยฺย มจฺจณฺณิ อเปยฺย มายา อเปยฺย สาเจยฺย อเปยฺย ฌมฺโม

๕เปย สารมโห ๕เปย มาโน ๕เปย อติมาน ๕เปย มโ
๕เปย ปมาโท ๕เปย สพเพ กิเลสา, สพเพ ทุจฺฉริตา, สพเพ
ทรรธา, สพเพ ปริพาหา, สพเพ สนฺตาปา, สพฺวาภูกุลาสงขารรา
ชฺฐตา จ โธตา จ สนฺโธตา จ นิทฺโธตา จ. ตํการณา โธนา
วูจฺจติ ปญญา.

อถวา “สมฺมาทิฏฺฐิยา มิจฺจาทิฏฺฐิ รุตา จ โชตา จ
 สนฺโชตา จ นิทฺโชตา จ. สมฺมาสงฺกปฺเปณ มิจฺจาสงฺกปฺโป รุโต
 จ โชโต จ สนฺโชโต จ นิทฺโชโต จ. สมฺมาวาจาเย มิจฺจาวาจา
 รุตา จ อปฺเปยฺย สมฺมากมฺมุนฺเตน มิจฺจากมฺมุนฺโต รุโต จ อปฺเปยฺย
 สมฺมาอาชีเวน มิจฺจาอาชีโว รุโต จ อปฺเปยฺย สมฺมาวายาเมณ
 มิจฺจาวายาโม รุโต จ อปฺเปยฺย สมฺมาสติยา มิจฺจาสติ รุตา จ
 อปฺเปยฺย สมฺมาสมาธิยา มิจฺจาสมาธิ รุโต จ อปฺเปยฺย สมฺมาฌาเณน
 มิจฺจาฌาณํ รุตถจ อปฺเปยฺย สมฺมาวิมุตฺติยา มิจฺจาวิมุตฺติ รุตา
 จ โชตา จ สนฺโชตา จ นิทฺโชตา จ.

อถวา อริเยณ อฏฺฐังคิกเณ มคฺเคน สพฺเพ กิเลสา, สพฺเพ
 ทุจฺจริตา, สพฺเพ ทธธา, สพฺเพ ปริพาหา, สพฺเพ สนฺตาปา,
 สพฺพากุสลาภิสงฺขารา ชฺฐตา จ โชตา จ สนฺโชตา จ นิทฺโชตา
 จ. อรหา อิมฺหิ โชนฺเยเยหิ ชฺมฺเมหิ อุเปโต สมุเปโต อุปคโต
 สมุปคโต อุปปนฺโน สมุปปนฺโน สมนฺนาคโต, ตสฺมา อรหา
 โชนฺ. โส ชฺฐตราโค ชฺฐตาโป ชฺฐทกิลโส ชฺฐตปริพาหิติ โชนฺ.
กุหิณฺจิติ กุหิณฺจิ กิมฺหิจิ กตฺถิจิ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา
 อชฺฌตตพหิทฺธา วา. โลกเกติ: อปายโลเก ฯเปฯ อายตนโลเก.

ปกปปนาติ° เทว ปกปปนา ตณหาปกปปนา จ

^๑ จ.,เท. ปกปปีตาติ

“เสยฺโยหฺมสฺมิตี มาโน, “สทิสฺโสหฺมสฺมิตี มาโน, “หีนฺโหหฺมสฺมิตี มาโน.
 จตุพฺพิเชน มาโน: ลาเภณ มานํ ชเนติ, ยเสน มานํ ชเนติ,
 ปสฺสาย มานํ ชเนติ, สุเขน มานํ ชเนติ. ปญฺจวิเชน มาโน:
 “ลาภิมฺหิ มนาปิกานํ รูปานนฺติ มานํ ชเนติ, “ลาภิมฺหิ มนาปิกานํ
 สทฺธานํ ๔เปยฺย คณฺฐานํ ๔เปยฺย รสํ ๔เปยฺย โผฏฺฐพฺพานนฺติ
 มานํ ชเนติ. ฉพฺพิเชน มาโน: จกฺขุสมฺปทาย มานํ ชเนติ,
 สไตสมฺปทาย มานํ ชเนติ, ฌานสมฺปทาย ๔เปยฺย ชิวหาสมฺปทาย
 ๔เปยฺย กายสมฺปทาย ๔เปยฺย มโนสมฺปทาย มานํ ชเนติ. สตฺตวิเชน
 มาโน: มาโน, อติมาโน, มานาติมาโน, โอมาโน, อธิมาโน,
 อสฺมิมาโน, มิจฺฉามาโน. อฏฺฐวิเชน มาโน: ลาเภณ มานํ ชเนติ,
 อลาเภณ โอมานํ ชเนติ, ยเสน มานํ ชเนติ, อยเสน โอมานํ
 ชเนติ, ปสฺสาย มานํ ชเนติ, นิหฺนุทาย โอมานํ ชเนติ, สุเขน
 มานํ ชเนติ, ทุกฺเขน โอมานํ ชเนติ. นววิเชน มาโน เสยฺยสฺส
 “เสยฺโยหฺมสฺมิตี มาโน, เสยฺยสฺส “สทิสฺโสหฺมสฺมิตี มาโน. เสยฺยสฺส
 “หีนฺโหหฺมสฺมิตี มาโน, สทิสฺส “เสยฺโยหฺมสฺมิตี มาโน, สทิสฺส
 “สทิสฺโสหฺมสฺมิตี มาโน, สทิสฺส “หีนฺโหหฺมสฺมิตี มาโน, หีนฺส
 “เสยฺโยหฺมสฺมิตี มาโน, หีนฺส “สทิสฺโสหฺมสฺมิตี มาโน, หีนฺส
 “หีนฺโหหฺมสฺมิตี มาโน. ทสฺวิเชน มาโน: อิเชกจฺโจ มานํ ชเนติ
 ชาติยา วา โคตฺเตน วา โกลปฺตฺติเกน^๑ วา วนฺณโปกฺขรตาย วา
 ธเนน วา อชฺฌเนน วา กมฺมายตเนน วา สิปฺปายตเนน วา
 วิชฺชฏฺฐาเนน วา สุตฺเตน วา ปฏฺฐิกายเนน วา อญฺญตรญฺญตเรน วา วตฺถุณา.
 โย เอวฺรฺฐโป มาโน มญฺญนา มญฺญิตตฺตํ อุนฺณนฺติ อุนฺณโม^๒ ฐโ
 สมฺปคฺคาโห เกตฺถกมฺยตา จิตฺตสฺส, อยํ วุจฺจติ มาโน.

มายญจ มานญจ ปหาย โชนติ ^[๑] มายญจ มานญจ
ปหาย ปชหิตวา วิโนทิตวา พุยนตีกริตวา อนภาวังคเมตวาติ^๒
มายญจ มานญจ ปหาย โชน.

ส เกน คจฺเจยฺย อญฺปิโย โสติ อฺปิโยติ^๓ เทว อฺปยา:
ตณฺหุปโย จ ทิฏฺฐุปโย จ ๔เปฯ อัย ตณฺหุปโย ๔เปฯ อัย
ทิฏฺฐุปโย. ตสฺส ตณฺหุปโย ปหีน, ทิฏฺฐุปโย ปฏฺนิสฺสฏฺโจะ.
ตณฺหุปยสฺส ปหีนตฺตา ทิฏฺฐุปยสฺส ปฏฺนิสฺสฏฺจตฺตา อญฺปิโย.
โส^๔ เกน ราเคน คจฺเจยฺย, เกน โทเสน คจฺเจยฺย, เกน โมเหณ
คจฺเจยฺย, เกน มาเนน คจฺเจยฺย, กาย ทิฏฺฐิจฺยา คจฺเจยฺย, เกน
อุทฺทจฺเจน คจฺเจยฺย, กาย วิจิกิจฺจาย คจฺเจยฺย, เกหิ อนฺุสเยหิ
คจฺเจยฺย “รตฺโตติ วา “ทุฏฺโจะติ วา “มุพฺโหติ วา “วินิพฺนฺโชติ^๕
วา “ปรามญฺโจะติ วา “วิกฺเขปคโตติ วา “อนิฏฺฐจฺคโตติ วา
“ถามคโตติ วา. เต อภิสงฺขารรา ปหีนรา อภิสงฺขารานํ ปหีนตฺตา
คตฺติโย เกน คจฺเจยฺย “เนรยิโกติ วา “ตฺริจฺจณนโยนิโกติ วา
“ปิตฺติวีสยิโกติ วา “มนฺุสฺโสติ วา “เทโวติ วา “รूपิติ วา “อรूपิติ
วา “สณฺณิปีติ วา “อสนฺณิปีติ วา “เนวสณฺณิปีนาสณฺณิปีติ วา. โส
เหตุ นตฺถิ, ปจฺจโย นตฺถิ, การณํ นตฺถิ, เยน คจฺเจยฺยาติ ส
เกน คจฺเจยฺย อญฺปิโย โส. เตนาห ภควา

“โชนสฺส หิ นตฺถิ กุหิณฺจิ โลเก
ปกปฺปิตา ทิฏฺฐิ ภวามเวสฺสุ,
มายญจ มานญจ ปหาย โชน
ส เกน คจฺเจยฺย อญฺปิโย โสติ.

^๑ ฉ., เท. โชน

^๒ ฉ., เท. พุยนตี กริตวา อนภาวํ คเมตวาติ

^๓ ฉ., เท. อฺปิยาติ, เอวมฺปริปิ.

^๔ ฉ., เท. ปุคฺคโล

^๕ ฉ., เท. วินิพฺนฺโชติ, เอวมฺปริปิ.

[๒๒] อุปโย หิ ฌมฺเมสุ อุเปติ วาทำ
 อนุปยํ เกน กถํ วเทยฺย.
 อตุตฺ^๑ นีรตุตํ น หิ ตสฺส อตุถิ
 อโธสิ โส ทิฏฺฐิมิเชว สพุพฺ.

อุปโย หิ ฌมฺเมสุ อุเปติ วาทนฺติ อุปโยติ เทว อุปยา:
 ตณฺหูปโย จ ทิฏฺฐูปโย จ ๔เปยฺย อยํ ตณฺหูปโย ๔เปยฺย อยํ
 ทิฏฺฐูปโย. ตสฺส ตณฺหูปโย อปฺปหีนโน, ทิฏฺฐูปโย อปฺปปฏินิสฺสจฺจ.
 ตณฺหูปยสฺส อปฺปหีนตฺตา ทิฏฺฐูปยสฺส อปฺปปฏินิสฺสจฺจตฺตา ฌมฺเมสุ
 วาทำ อุเปติ “รตุโตติ วา “ทุฏฺโงติ วา “มฺพฺโหติ วา “วินิพนฺโหติ
 วา “ปรามจฺจโงติ วา “วิกฺเขปคโตติ วา “อนิฏฺฐจฺจโตติ วา
 “ถามคโตติ วา. เต อภิสงฺขารธา อปฺปหีนา. อภิสงฺขารธา
 อปฺปหีนตฺตา คติยา วาทำ อุเปติ “เนรยิโกติ วา “ตฺริจฺฉานโยนิโกติ
 วา “ปีตฺติวิสยิโกติ วา “มนุสฺสโงติ วา “เทโวติ วา “รूपีติ วา
 “อรूपีติ วา “สณฺณมิตฺติ วา “อสนฺณมิตฺติ วา “เนวสณฺณมึนาสณฺณมิตฺติ วา
 วาทำ อุเปติ อุปคจฺจติ คณฺหาติ ปรามสฺติ อภินิวิสตีติ อุปโย
 หิ ฌมฺเมสุ อุเปติ วาทำ.

อนุปยํ เกน กถํ วเทยฺยาติ อุปโยติ เทว อุปยา: ตณฺหูปโย
 จ ทิฏฺฐูปโย จ ๔เปยฺย อยํ ตณฺหูปโย ๔เปยฺย อยํ ทิฏฺฐูปโย. ตสฺส
 ตณฺหูปโย ปหีนโน ทิฏฺฐูปโย ปฏินิสฺสจฺจ ตณฺหูปยสฺส ปหีนตฺตา,
 ทิฏฺฐูปยสฺส ปฏินิสฺสจฺจตฺตา อนุปยํ [๒] เกน ราเคน วเทยฺย,
 เกน โทเสน วเทยฺย, เกน โมहेเน วเทยฺย, เกน มาเนเน วเทยฺย,
 กาย ทิฏฺฐิจฺยา วเทยฺย, เกน อุทฺธจฺเจเน วเทยฺย, กาย วิจิกิจฺฉาย
 วเทยฺย, เกหิ อนุสเยหิ วเทยฺย “รตุโตติ วา “ทุฏฺโงติ วา

“มฺพฺโหติ วา “วินิพนฺโหติ วา “ปรามญฺโหติ วา “วิกฺเขปคโตติ วา
 “อนิฏฺฐจกโตติ วา “ถามคโตติ วา. เต อภิสงฺขารานํ ปหีนานํ.
 อภิสงฺขารานํ ปหีนตฺตา คติโย เกณ วเทยฺย เหนริโกติ วา ๔เป๔
 เวนสณฺณีนาสณฺณิตี วา. โส เหตุ นตฺถิ, ปจฺจโย นตฺถิ, การณํ
 นตฺถิ, เยเน วเทยฺย กเถยฺย ภณฺเยย ทิปเยยฺย โวหเรยฺยาติ
 อนุปยํ เกณ กถํ วเทยฺย.

อตฺตํ นีรตฺตํ น หิ ตสฺส อตฺถิตี อตฺตาทิ สสฺสตทิกฺกัจ
 นตฺถิ. นีรตฺตาทิ อจฺเจททิกฺกัจ นตฺถิ. อตฺตาทิ คหิตํ นตฺถิ.
 นีรตฺตาทิ มุญฺจิตพฺพํ นตฺถิ. ยสฺสตฺถิ คหิตํ, ตสฺสตฺถิ มุญฺจิตพฺพํ,
 ยสฺสตฺถิ มุญฺจิตพฺพํ, ตสฺสตฺถิ คหิตํ. คหณมฺมุจณฺ^๒ สมตฺติกฺกนโต
 อรหา วุฑฺฒิปฺริหานี วิตฺตวตฺโต. โส วุฏฺฐวาโส จิณฺณจฺรณฺ ๔เป๔^๓
 นตฺถิ ตสฺส ปฺนพฺภโวติ อตฺตํ นีรตฺตํ น หิ ตสฺส อตฺถิ.

อโหสิ โส ทิกฺกัจมิเชว สพฺพนฺติ ตสฺส ทฺวาสญฺจิ ทิกฺกัจ-
 คตานิ ปหีนานิ สมุจฺจินฺนานิ รูปสหนฺตานิ ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธานิ
 อภพฺพปฺปตฺติกานิ ฌาณคฺคิณา ททฺธมานิ. โส สพฺพํ ทิกฺกัจคตํ
 อิเชว อโหสิ ฐฺนิ สนฺฐฺนิ นิทฺฐฺนิ ปชฺหิ วินฺเทสิ พฺยนฺตํโอกาสิ
 อนภาวํคเมสฺสีติ อโหสิ โส ทิกฺกัจมิเชว สพฺพํ. เตนาห ภควา

“อุปโย หิ ฐมฺเมสุ อุปฺเปติ วา
 อนุปยํ เกณ กถํ วเทยฺย,
 อตฺตํ นีรตฺตํ น หิ ตสฺส อตฺถิ
 อโหสิ โส ทิกฺกัจมิเชว สพฺพนฺติ.

คติโย ทุฏฐจกสตุตตนิทเทโส.

^๑ ๑๒๐๖/๒๕๖๖
 ๑. น., เท. อตฺตาทิ ทิกฺกัจ

^๒ ๑๒๐๖/๒๕๖๖
 ๒. น., เท. คหณํ มุญฺจนา

^๓ ๑๒๐๖/๒๕๖๖
 ๓. น., เท. คตฺทฺโธ คตฺธิโส ชาตีมรณสฺสาโร

๔. สุตตฏฐกสูตรตบฏนิทเทโส

[°]

[๒๓] “ปัสสามิ สุตฺถํ ปรมํ อโรคํ
 ทิฏฺฐเณ สํสุทฺธิ นรุตฺต โหติ,
 เอวาภิชาณ^๒ ปรมนฺติ ฌตฺวา
 สุตฺถานุปสฺสิตี ปจฺเจติ ฌาณํ.

ปัสสามิ สุตฺถํ ปรมํ อโรคนฺติ ปัสสามิ สุตฺถนฺติ ปัสสามิ
 สุตฺถํ ทกฺขามิ สุตฺถํ, โอลโลเกมิ สุตฺถํ, นิชฺฌายามิ สุตฺถํ,
 อูปปริกฺขามิ สุตฺถํ. ปรมํ อโรคนฺติ ปรมํ อาโรคฺยปฺปตฺตํ
 เขมปฺปตฺตํ^๓ ตาณปฺปตฺตํ เลณปฺปตฺตํ สรณปฺปตฺตํ ปรายนปฺปตฺตํ^๔
 อภยปฺปตฺตํ อจฺจุตปฺปตฺตํ อมตปฺปตฺตํ นิพฺพานปฺปตฺตนฺติ ปัสสามิ
 สุตฺถํ ปรมํ อโรคํ.

ทิฏฺฐเณ สํสุทฺธิ นรุตฺต โหตีติ จกฺขุวิญญาณน^๕ รูปทสฺสเนน
 นรุตฺต สุตฺติ วิสฺสุทฺธิ ปริสฺสุทฺธิ, มุตฺติ วิมุตฺติ ปริมุตฺติ โหติ,
 นโร สฺซุขมฺติ วิสฺซุขมฺติ ปริสฺซุขมฺติ, มุจฺจติ วิมุจฺจติ ปริมุจฺจตีติ
 ทิฏฺฐเณ สํสุทฺธิ นรุตฺต โหติ.

เอวาภิชาณํ ปรมนฺติ ฌตฺวาติ เอวํ อภิชาณนฺโต อาชาณนฺโต
 วิชาณนฺโต ปฏฺวิชาณนฺโต ปฏฺวิวิชฺฌนฺโต “อิทํ ปรมํ อคฺคํ เสฏฺฐํ
 วิเสฏฺฐํ” ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปรมนฺติ^๖ ฌตฺวา ชาณิตฺวา ตุลยิตฺวา
 ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิมฺภุตํ กตฺวาติ เอวาภิชาณํ ปรมนฺติ ฌตฺวา.

^๑ ฉ., เท. อถ สุตตฏฐกสูตรตบฏนิทเทโส วกฺขติ.

^๒ อ. เอตาภิชาณ

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท. จกฺขุวิญญาณ

^๖ ฉ., เท. วิสิฏฺฐํ

^๗ ฉ., เท. ปวรนฺติ

“ปัสสัสามิ สุกฺกัธฺ ปรมํ อโรคํ
 ทิฏฺฐเจเน สํสูกฺกัธฺ นรสุส โหติ,
 เอวาภิชาณํ ปรมนฺติ ฅตฺวา
 สูกฺกัธานุปัสสีติ ปจฺเจติ ฅาณนฺติ.

ทิฏฐเจน เจ สุกฺขิ นรุตฺต โหตีติ จกฺขุวิมฺภวณฺเณน รูปทสฺสเนน
 เจ นรุตฺต สุกฺขิ วิสฺสุทฺธิ ปริสฺสุทฺธิ, มุตฺตติ วิมุตฺตติ ปริมุตฺตติ โหติ,
 นโร สุขุณฺณติ วิสฺสุขุณฺณติ ปริสฺสุขุณฺณติ, มุจฺจติ วิมุจฺจติ ปริมุจฺจติตี
 ทิฏฐเจน เจ สุกฺขิ นรุตฺต โหติ.

๑. อญฺเณน โส สุขุมติ โสปฐิโกติ อญฺเณน อสฺสทฺธิมคฺเคน
 ๒. มิจฺฉาปฏฺฐิพทาย อนินฺยยานปณฺเณ^๒ อญฺญตฺร สติปฏฺฐาเนหิ อญฺญตฺร

หมดอายุ 12/06/2566

๒ จ.,เท. อนิยุยานิกปเถน, เอมุปริปี.

สมมุปปชาเนหิ อญฺญตร อิทฺธิปาเทหิ อญฺญตร อินฺทริเยหิ อญฺญตร
 พลฺเลหิ อญฺญตร โพชฺฌนฺเคหิ อญฺญตร อริยา อฏฺฐจฺจิกา มคฺคา
 นโร สุขุตฺติ วิสุตฺติ ปริสุตฺติ, มุจฺจติ วิมุจฺจติ ปริมุจฺจติ.
 โสปรีโกติ สราโค สโทโส สโมโห สมาโน สตณฺโห สทิกฺขิ
 สกิลฺโส สอุปาทาโนติ อญฺเณน โส สุขุตฺติ โสปรีโก.

ทิกฺขิ หิ นํ ปาว ตถา วทานนฺติ สวา ทิกฺขิ ตํ ปุคฺคํ
 ปาวตติ, อิติปายํ ปุคฺคโล มิจฺฉาทิกฺขิโก วิปริตทสฺสโนติ. ตถา
 วทานนฺติ ตถา วทนฺตํ กถณฺตํ ภณฺนฺตํ ทิปฺปนฺตํ โวหรนฺตํ.
 “สสฺสโต โลโก อิทฺเมว สจฺจํ โมฆมมฺภณฺนฺติ ตถา วทนฺตํ กถณฺตํ
 ภณฺนฺตํ ทิปฺปนฺตํ โวหรนฺตํ. “อสฺสโต โลโก ยเปยฺย อนฺตวา
 โลโก ยเปยฺย อนฺตวา โลโก ยเปยฺย ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ ยเปยฺย
 อญฺญํ ชีวํ อญฺญํ สรีรํ ยเปยฺย โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺา
 ยเปยฺย น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺา ยเปยฺย โหติ จ น จ
 โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺา ยเปยฺย เนา โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺา, อิทฺเมว สจฺจํ โมฆมมฺภณฺนฺติ ตถา วทนฺตํ
 กถณฺตํ ภณฺนฺตํ ทิปฺปนฺตํ โวหรนฺตฺนฺติ ทิกฺขิ หิ นํ ปาว ตถา
 วทานํ. เตนาห ภควา

“ทิกฺขเณ เจ สุทฺธิ นรสฺส โหติ
 ฌาเณน วา โส ปชฺหาติ ทุกฺขํ,
 อญฺเณน โส สุขุตฺติ โสปรีโก
 ทิกฺขิ หิ นํ ปาว ตถา วทานนฺติ.

[๒๕] น พุราหุมนโณ อญฺญโต สุตฺตมฺหา
 ทิฏฺฐเฐ สุตเต สึลวเต มุตเต วา
 ปุญฺญเณ จ ปาเป จ อญฺพลิตฺโต
 อตฺตณฺชโห นยิธ ปกฺขพฺพมานโณ.

น พุราหุมนโณ อญฺญโต สุตฺตมฺหา ทิฏฺฐเฐ สุตเต สึลวเต มุตเต
 วาติ นาคี ปฏิกฺขเณไป. พุราหุมนโณติ สุตตฺถนํ ฐมฺมานํ พาทิตตฺตา
 พุราหุมนโณ: สกฺกายทิฏฺฐิ พาทิตา โหติ, วิจิกิจฺฉา พาทิตา โหติ,
 สึลพฺพตฺตปฺรามาสฺส พาทิตโต โหติ, ราโค พาทิตโต โหติ, โทโส
 พาทิตโต โหติ, โมโห พาทิตโต โหติ, มาโน พาทิตโต โหติ,
 พาทิตสฺส^๑ โหนฺติ ปาปกกา อกฺกุสลา ฐมฺมา สงฺกิลฺลสิกา
 ไปโนพฺภวิกา^๒ สทฺธา ทฺวักขวิปากา อายตี ชาตฺติชฺรามรณฺนิยา.

พาเหตุวา^๓ สพฺพปาปกานิ (สภฺยาติ ภควา)
 วิมโล สารุสสมาหิตโต จิตตฺโต
 สํสํารมตฺติจฺจ เกวลี โส
 อนิสฺสิตโต^๔ ตาทิ ปวฺจฺจเต ส พุรฺหฺมา.

น พุราหุมนโณ อญฺญโต สุตฺตมฺหาติ พุราหุมนโณ
 อญฺญเณน อสุทฺตมคฺเคน มิจฺฉาปฏฺธิปทาย อนินฺยยานปฺเถน อญฺญตฺร
 สติปฏฺฐาเนหิ อญฺญตฺร สมฺมปฺปชาเนหิ อญฺญตฺร อิทฺธิปาเทหิ
 อญฺญตฺร อินฺทฺริเยหิ อญฺญตฺร พเลหิ อญฺญตฺร โพชฺฌนฺเจหิ
 อญฺญตฺร อริยา^๕ อฏฺฐจฺงคิกกา มคฺคา สุตฺตํ วิสฺสุตฺตํ ปริสฺสุตฺตํ
 มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ นาท น กเถติ น ภณฺติ น ทิปยติ
 น โวหฺรตีติ น พุราหุมนโณ อญฺญโต สุตฺตมฺหา.

^๑ ฉ., เท. พาทิตาสฺส

^๒ ฉ., เท. ไปโนภวิกา

^๓ ฉ., เท. พาทิตวา

^๔ ฉ., เท. อสฺสิตโต

^๕ ฉ., เท. อริเยน อฏฺฐจฺงคิกเกน มคฺเคน, อ. อริยฏฺฐจฺงคิกมคฺเคน

ทิฏฐะ สุตเต สีสวเต มุตเต วาติ สนฺเตเก สมณพราหมณา
ทิฏฐิสฺสทฐิกา,^๑ เต เอกจฺจานํ รูปานํ ทสฺสนํ มงฺคลํ ปจฺเจนฺติ,
เอกจฺจานํ รูปานํ ทสฺสนํ อมงฺคลํ ปจฺเจนฺติ.

กตเมสํ รูปานํ ทสฺสนํ มงฺคลํ ปจฺเจนฺติ. เต กาลโต
วุฏฺฐหิตฺวา อภิมงฺคลคตานิ รูปานิ ปสฺสณฺติ, วาตสกุณฺ^๒ ปสฺสณฺติ,
ปุสฺสเวพฺพวลฺลวฺ^๓ ปสฺสณฺติ, คพฺพินิตฺถี ปสฺสณฺติ, กุมาริก^๔ ขนฺธ
อาโรเปตฺวา คจฺจนฺตํ ปสฺสณฺติ, ปุณฺณฉมฺภํ ปสฺสณฺติ, โรหิตมจฺจํ
ปสฺสณฺติ, อาชณฺณํ ปสฺสณฺติ, อาชณฺณรตํ ปสฺสณฺติ, อุสมํ
ปสฺสณฺติ, โคกปิลงฺ ปสฺสณฺติ, เอรูรูปานํ รูปานํ ทสฺสนํ มงฺคลํ
ปจฺเจนฺติ.

กตเมสํ รูปานํ ทสฺสนํ อมงฺคลํ ปจฺเจนฺติ. ปลาลปฺปยฺชํ
ปสฺสณฺติ, ตกฺกฉมฺภํ ปสฺสณฺติ, วิตฺตฉมฺภํ ปสฺสณฺติ, นมฺภํ ปสฺสณฺติ,
นคฺคสมณฺ^๕ ปสฺสณฺติ, ขรํ ปสฺสณฺติ, ขรยานํ ปสฺสณฺติ, เอกยุตฺตยานํ
ปสฺสณฺติ, กาณํ ปสฺสณฺติ, กุณฺธี ปสฺสณฺติ, ขณฺธํ ปสฺสณฺติ,
ปฏฺขหตํ ปสฺสณฺติ, ชินฺณกํ ปสฺสณฺติ, พฺยาธิก^๖ ปสฺสณฺติ, มตฺ^๗
ปสฺสณฺติ, เอรูรูปานํ รูปานํ ทสฺสนํ อมงฺคลํ ปจฺเจนฺติ. อิเม
เต สมณพราหมณา ทิฏฐิสฺสทฐิกา. เต ทิฏฺฐเณ สฺสทฺธี วิสฺสทฺธี
ปริสฺสทฺธี มุตฺตตี วิมุตฺตตี ปริมุตฺตตี ปจฺเจนฺติ.

สนฺเตเก สมณพราหมณา สุตฺสทฺฐิกา. เต เอกจฺจานํ
สทฺธานํ สวณํ มงฺคลํ ปจฺเจนฺติ, เอกจฺจานํ สทฺธานํ สวณํ
อมงฺคลํ ปจฺเจนฺติ.

^๑ ฉ., เท. ทิฏฐิสฺสทฐิกา, เอรูมฺปรี. ^๒ ฉ., เท. จาฏกสกุณฺ

^๓ ฉ., เท. ปุสฺสเวพฺพวลฺลวฺ

^๔ ฉ., เท. นคฺคสมณฺ

^๕ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท. กุมาริก

^๗ ส. พฺยาธิก

กตเมสํ สทฺททานํ สวณํ มงฺคลํ ปจฺเจนฺติ. เต กาลโต
 วุฏฺฐหิตฺวา อภิมงฺคลคตานิ สทฺททานิ สฺสณฺหิตํ: “วทฺธมาติ วา
 “วทฺธมานาติ วา “ปฺนฺธนาติ วา “ปฺสฺสาติ” วา “อสฺโสกาติ” วา
 “สฺมนาติ วา “สฺนภฺขตฺตาติ วา “สฺมงฺคลาติ วา “สิริติ วา
 “สิริวทฺธมาติ วา เอวรูปานํ สทฺททานํ สวณํ มงฺคลํ ปจฺเจนฺติ.

กตเมสํ สทฺททานํ สวณํ อมงฺคลํ ปจฺเจนฺติ. “กาโนติ วา
 “กฺุณฺตีติ วา “ขณฺโชติ วา “ปฺกฺขหโตติ วา “ชฺฌณฺโกติ วา
 “พฺยาธิโกติ วา “มโตติ วา “ฉินฺนฺนฺติ” วา “ภินฺนฺนฺติ” วา
 “ททฺธนฺติ วา “นฺนฺจณฺติ วา “นตฺถิตฺติ วา. เอวรูปานํ สทฺททานํ
 สวณํ อมงฺคลํ ปจฺเจนฺติ. อิมํ เต สมณพฺรหฺมณา สุตสฺสทฺธิกา.
 เต สฺสเตน สฺสทฺธิ วิสฺสทฺธิ ปริสฺสทฺธิ มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี
 ปจฺเจนฺติ.

สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา สีสฺสทฺธิกา. เต สีสฺมตฺเตน
 สยฺยมมตฺเตน สํวรมตฺเตน อวิตฺติกมมตฺเตน สฺสทฺธิ วิสฺสทฺธิ
 ปริสฺสทฺธิ มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี ปจฺเจนฺติ. สมณมฺมุทฺธิกาปฺตโต^๑
 เอวมาห “จตุหิ โข อหํ ธิปฺติ” ฐมฺเมหิ สมณฺนาคตํ ปฺริสฺสทฺธิคํ
 ปญฺญาเปมิ สมฺปนฺนํ กุสฺลํ ปรมํ กุสฺลํ อุตฺตมปฺปตฺติปฺปตฺตํ สมณํ
 อโยชฺฌํ. กตเมหิ จตุหิ. อธิ ธิปฺติ น กาเยน ปาปกมฺมํ
 กโรติ น ปาปํ วาจํ ภาสตี, น ปาปํ สงฺกปฺเป สงฺกปฺเปติ,
 น ปาปํ อาชีวํ อาชีวติ. อิมํ โข อหํ ธิปฺติ จตุหิ
 ฐมฺเมหิ สมณฺนาคตํ ปฺริสฺสทฺธิคํ ปญฺญาเปมิ สมฺปนฺนํ กุสฺลํ
 ปรมํ กุสฺลํ อุตฺตมปฺปตฺติปฺปตฺตํ สมณํ อโยชฺฌํ. เอวเมว สนฺเตเก

^๑ ฉ., เท. ผุสฺสาติ

^๓ ฉ., เท. ฉินฺนฺนฺติ

^๔ ฉ., เท., อ. สมณ มฺมุทฺธิกาปฺตโต

^๒ ฉ., เท. อโสกาติ

^๕ ฉ., เท. ภินฺนฺนฺติ

^๖ ฉ., เท. คหปฺติ, เอวมฺปฺริปิ.

สมณพราหมณา สีลสุทฐิกา, เต สีลมตฺเตน สญฺญมมตฺเตน
 สัวรมตฺเตน อวิตฺกุกมมตฺเตน สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ มุตฺตี
 วิมุตฺตี ปริมุตฺตี ปจฺเจนฺติ.

สนฺเตเก สมณพราหมณา วตฺสุทฺธิกา,^๑ เต หตฺถิวตฺติกา^๒
 วา โหณฺติ, อสฺสวตฺติกา วา โหณฺติ, โควตฺติกา วา โหณฺติ,
 กุกฺกุรวตฺติกา วา โหณฺติ กากวตฺติกา, วา โหณฺติ, วาสฺสเทวตฺติกา
 วา โหณฺติ, พลเทวตฺติกา วา โหณฺติ, ปุณฺณภทฺทวตฺติกา วา
 โหณฺติ, มณฺเฑทฺทวตฺติกา วา โหณฺติ, อคฺคิยวตฺติกา วา โหณฺติ,
 นาควตฺติกา วา โหณฺติ, สุปฺปณฺณวตฺติกา วา โหณฺติ, ยกฺขวตฺติกา วา
 โหณฺติ, อสฺสรวตฺติกา วา โหณฺติ, คณฺฐพฺพวตฺติกา วา โหณฺติ,
 มหाराชวตฺติกา วา โหณฺติ, จนฺทวตฺติกา วา โหณฺติ, สฺริยวตฺติกา วา
 โหณฺติ, อินฺทวตฺติกา วา โหณฺติ, พุรฺหมวตฺติกา วา โหณฺติ,
 เทวตฺติกา วา โหณฺติ ทิสวตฺติกา^๓ วา โหณฺติ. อีเม เต
 สมณพราหมณา วตฺสุทฺธิกา. เต วเตน สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ
 มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี ปจฺเจนฺติ.

สนฺเตเก สมณพราหมณา มุตฺสุทฺธิกา. เต กาลโต
 วุฏฺฐหิตฺวา ปจฺวี อามสฺนฺติ, หริตฺม อามสฺนฺติ, โคมยํ อามสฺนฺติ,
 กจฺฉปํ อามสฺนฺติ, ชาลํ^๔ อกฺกมฺนฺติ, ติลวาทํ อามสฺนฺติ,
 ปุสฺสติลํ^๕ ขาทนฺติ, ปุสฺสเตลํ มกฺขเณนฺติ, ปุสฺสทนต์กฏฺฐํ ขาทนฺติ,
 ปุสฺสสมตฺติกาย นหายนฺติ, ปุสฺสสาฏกํ นิวาเสนฺติ, ปุสฺสเวฏฺฐนํ
 เวฏฺฐนฺติ. อีเม เต สมณพราหมณา มุตฺสุทฺธิกา, เต มุเตน
 สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี ปจฺเจนฺติ.

^๑ สฺยา. วตฺตสุทฺธิกา, เอมฺปริปี.

^๓ จ.,เท. ทิสาวตฺติกา

^๕ จ.,เท. ผุสฺส ... ผุสฺสสมตฺติกาย

^๒ สฺยา. หตฺถิวตฺติกา, เอมฺปริปี.

^๔ จ.,เท. ผาลํ

น พุราหฺมโณ อญฺญโต สุตฺติมาห ทิฏฺฐเจ สุตเต สีสวเต
มุตเต วาติ พุราหฺมโณ ทิฏฺฐสฺสุตฺติยาปิ สุตฺติ นาท, สุตสฺสุตฺติยาปิ
สุตฺติ นาท, สีสสฺสุตฺติยาปิ สุตฺติ นาท, วตสฺสุตฺติยาปิ สุตฺติ นาท,
มุตสฺสุตฺติยาปิ สุตฺติ นาท น กเถติ น ภณฺติ น ทิปฺยติ น
ไวหรตฺติ น พุราหฺมโณ อญฺญโต สุตฺติมาห ทิฏฺฐเจ สุตเต
สีสวเต มุตเต วา.

ปฺญญเ จ ปาเป จ อญฺฺปฺลิตฺโตติ ปฺญญํ วุจฺจติ ยงฺกิณฺจ
เตชาตุกํ กุสลาภิสงฺขารํ. อปฺญญํ วุจฺจติ สพฺพํ อกุสลํ. ยโต
ปฺญญาภิสงฺขารो จ อปฺญญาภิสงฺขารो จ อาเนญฺชาภิสงฺขารो จ
ปหีนํ โหนฺติ อุจฺจินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถกตา อนภาวํคตา^๑ อายตฺติ
อญฺฺปฺปาททมา. เอตฺตาวตา จ^๒ ปฺญญเ จ ปาเป จ น ลิมฺปติ
น สลิมฺปติ น อฺปฺลิมฺปติ, อลิตฺโต อสลิตฺโต อญฺฺปฺลิตฺโต
นิกฺขนฺโต นิสฺสํญฺโจ วิปฺปมุตฺโต วิสณฺณมุตฺโต วิมรียาทิกเตน
เจตสา วิหรตฺติ ปฺญญเ จ ปาเป จ อญฺฺปฺลิตฺโต.

อตุตฺตยฺชโห นยิธ ปกฺกพฺพมาโนติ อตุตฺตยฺชโหติ อตฺตทิกฺกจฺชโ.
อตุตฺตยฺชโหติ คาทชโ.^๓ อตุตฺตยฺชโหติ ตณฺหาเวสฺเส ทิฏฺฐจิวเสส
คหิตํ ปราหมญฺจํ อภินิวิญฺจํ อชฺโฆสิตํ อธิมุตฺตํ, สพฺพํ ตํ
จตฺตํ โหติ วนฺตํ มุตฺตํ ปหีนํ ปฏฺนิสฺสํญฺจํ. นยิธ ปกฺกพฺพมาโนติ
ปฺญญาภิสงฺขารํ วา อปฺญญาภิสงฺขารํ วา อาเนญฺชาภิสงฺขารํ วา
อกฺกพฺพมาโน^๔ อชนฺยมาโน อสณฺชนฺยมาโน อนิพฺพตฺตยมาโน
อนภินิพฺพตฺตยมาโนติ อตุตฺตยฺชโห นยิธ ปกฺกพฺพมาโน. เตนาห
ภควา

^๑ ฉ. เท. ๑. อนภาวํ คตา

^๓ ฉ. เท. คาท ชโ

^๒ ฉ. เท. จสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ. เท. อปฺกพฺพมาโน

“น พุราหมโณ อณฺเวยโต สุทฺธิมาห
 ทิฏฺฐเจ สุตฺเต สึลฺลวเต มุตฺเต วา
 ปุณฺณเวย จ ปาเป จ อณฺุปลิตฺโต
 อตฺตณฺชโห นยิธ ปกฺกพฺพมาโนติ.

[๒๖] ปุริมํ ปหาย อปรํ ลิตาเส
 เอชานุกา เต น ตรณฺติ สงฺกํ,
 เต อุกฺคหายนฺติ นิสฺสชฺชนฺติ
 กปฺปว สํวํ ปมฺจ^๑ กหาย.

ปุริมํ ปหาย อปรํ ลิตาเสติ ปุริมํ สตุถารํ ปหาย อปร^๒
 สตุถารํ นิสฺสิตา, ปุริมํ ฐมฺมกฺขานํ ปหาย อปรํ ฐมฺมกฺขานํ
 นิสฺสิตา, ปุริมํ คณํ ปหาย อปรํ คณํ นิสฺสิตา; ปุริมํ ทิฏฺฐี
 ปหาย อปรํ ทิฏฺฐี นิสฺสิตา; ปุริมํ ปฏฺวิปทํ ปหาย อปรํ ปฏฺวิปทํ
 นิสฺสิตา; ปุริมํ มคฺคํ ปหาย อปรํ มคฺคํ นิสฺสิตา สนฺนนิสฺสิตา
 อลฺลสีนา อุปคตา อชฺโฆสิตา อธิมุตฺตาทิ ปุริมํ ปหาย อปรํ
 ลิตาเส.

เอชานุกา เต น ตรณฺติ สงฺกนฺติ เอชา วุจฺจติ ตณฺหา. โย
 ราโค สาราโค ะเปยฺย อภิชฺฌมา โลโภ อกฺุสลมฺมูล. เอชานุกาติ
 เอชานุกา เอชานุกตา เอชานุกสฺสา เอชายาปนฺนา ปติตา
 อภิกฺุตา ปรียาทินฺนจิตฺตตา. เต น ตรณฺติ สงฺกนฺติ รากสงฺกํ
 โทสสงฺกํ โมหสงฺกํ มานสงฺกํ ทิฏฺฐิสงฺกํ กิเลสสงฺกํ ทฺวจฺจริตสงฺกํ น
 ตรณฺติ น อุตฺตรณฺติ น ปตฺรณฺติ น สมตฺติกฺกมณฺติ น วิตีวตฺตณฺตีติ
 เอชานุกา เต น ตรณฺติ สงฺก.

เต อุกฺกหาณนฺติ นิสฺสชฺชนฺตํ สตถารํ คณฺหนฺติ, ตํ
 มุญฺจิตฺวา อณฺณํ สตถารํ คณฺหนฺติ; ฐมฺมกฺขานํ คณฺหนฺติ, ตํ
 มุญฺจิตฺวา อณฺณํ ฐมฺมกฺขานํ คณฺหนฺติ; คณํ คณฺหนฺติ, ตํ
 มุญฺจิตฺวา อณฺณํ คณํ คณฺหนฺติ; ทิฏฺฐิํ คณฺหนฺติ, ตํ มุญฺจิตฺวา
 อณฺณํ ทิฏฺฐิํ คณฺหนฺติ; ปฏฺฐิปปํ คณฺหนฺติ, ตํ มุญฺจิตฺวา อณฺณํ
 ปฏฺฐิปปํ คณฺหนฺติ; มคฺคํ คณฺหนฺติ, ตํ มุญฺจิตฺวา อณฺณํ มคฺคํ
 คณฺหนฺติ; คณฺหนฺติ จ มุญฺจนฺติ จ อาทียนฺติ จ นิสฺสชฺชนฺติ
 จาติ เต อุกฺกหาณนฺติ นิสฺสชฺชนฺติ.

กปฺปว สาทํ ปมฺขํ คหาชาติ ยถา มกฺกโฏ อรณฺณเ ปวเน
 จรมาโน สาทํ คณฺหาติ, ตํ มุญฺจิตฺวา อณฺณํ สาทํ คณฺหาติ, ตํ^๑
 มุญฺจิตฺวา อณฺณํ สาทํ คณฺหาติ;^๒ เอวเมว ปุณฺณ สมณพฺรหฺมณา
 ปุณฺณ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ คณฺหนฺติ จ มุญฺจนฺติ จ อาทียนฺติ จ
 นิสฺสชฺชนฺติ จาติ กปฺปว สาทํ ปมฺขํ คหาชาติ. เตนาห ภควา

“ปฺริมํ ปหาเย อปฺริ สิตาเส
 เอชานฺตุคา เต น ตรณฺติ สงฺกํ,
 เต อุกฺกหาณนฺติ นิสฺสชฺชนฺติ
 กปฺปว สาทํ ปมฺขํ คหาชาติ.

[๒๗] สยํ สมหาทาย วตานิ ชนฺตฺ
 อฺจุจาวจํ คจฺจนฺติ สลฺยสฺสทฺโต.
 วิทฺวา จ เวเทหิ สเมจฺจ ฐมฺมํ
 น อฺจุจาวจํ คจฺจนฺติ ภูริปฺลฺโย.

สยํ สมหาทาย วตานิ ชนฺตฺ สยํ สมหาทายาติ สามํ
 สมหาทาย. วตานิตี หตฺถิวัตฺ^๒ วา อสฺสวตํ วา โควตํ วา

หมดอายุ 12/06/2566

^{๑-๒} ฉ., เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท. วตํ, เอวมฺปฺริปิ.

กุกกุรวตฺติ วา กากวตฺติ วา วาสุเทวตฺติ วา พลเทวตฺติ วา
 ปุณฺณภทฺทวตฺติ วา มณฺเฑภทฺทวตฺติ วา อคฺคิวตฺติ วา นาควตฺติ วา
 สุปฺปณฺณวตฺติ วา ยกฺขวตฺติ วา อสุรวตฺติ วา ๕เปย ทิสวตฺติ^๑ วา
 อาทาย สมาทาย อาทียิตฺวา สมาทียิตฺวา คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา
 อภินิวิสิตฺวา. **ชนฺตุติ** สตฺโต นโร ๕เปย มนุสฺสโต สยํ สมาทาย
 วตานิ ชนฺตุ.

อุจฺจาวจํ คจฺจติ สยฺยสตฺโตติ สตฺถารโต สตฺถารํ คจฺจติ;
 ฐมฺมกฺขานโต ฐมฺมกฺขานํ คจฺจติ; คณฺโต คณํ คจฺจติ; ทิฏฺฐิจฺยา
 ทิฏฺฐิจํ คจฺจติ; ปฏฺฐิปทาโต^๒ ปฏฺฐิปทํ คจฺจติ; มคฺคโต มคฺคํ
 คจฺจติ. **สยฺยสตฺโตติ** กามสยฺยาย พฺยาปาทสยฺยาย วิหีสายสยฺยาย
 ทิฏฺฐิสยฺยาย สตฺโต วิสตฺโต อาสตฺโต ลคฺโค ลคฺคิตฺโต
 ปลิพฺพุทฺโธ. ยถา ภิตฺติขีเล^๓ วา นาคทนฺเต วา ภณฺทํ สตฺตํ
 วิสตฺตํ อาสตฺตํ ลคฺคํ ลคฺคิตํ ปลิพฺพุทฺธํ; เอวเมว กามสยฺยาย
 พฺยาปาทสยฺยาย วิหีสายสยฺยาย ทิฏฺฐิสยฺยาย สตฺโต วิสตฺโต
 อาสตฺโต ลคฺโค ลคฺคิตฺโต ปลิพฺพุทฺธติ อุจฺจาวจํ คจฺจติ
 สยฺยสตฺโต.

วิทฺวา จ เวเทหิ สเมจฺจ ฐมฺมนฺติ วิทฺวาติ วิทฺวา วิชฺชาคโต
 ญาณิ พุทฺธิมา^๔ วิภาวี เมธาวี. **เวเทหิติ** เวทา วุจฺจนฺติ จตุสฺส
 มคฺเคสฺส ญาณํ ปญฺญา ปญฺญินฺทริยํ ปญฺญาพลํ ฐมฺมวิจย-
 สมฺโพชฌนฺโค วิมฺสา วิปสฺสนา สมฺมาทิฏฺฐิ. เตหิ เวเทหิ
 ชาตฺติชรามรณสฺส อนฺตคโต อนฺตปฺปตฺโต, โกฏฺฐคโต โกฏฺฐปฺปตฺโต
 ปริยฺหนตฺคโต ปริยฺหนตฺปฺปตฺโต โวसानคโต โวसानปฺปตฺโต ตาณคโต
 ตาณปฺปตฺโต เลณคโต เลณปฺปตฺโต สรณคโต สรณปฺปตฺโต

^๑ น.,เท. ทิสาวตฺติ^๒ น.,เท. ปฏฺฐิปทาย^๓ น.,เท. ภิตฺติขีเล^๔ น.,เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

อภยคโต อภยปฺปตฺโต อจฺจุตคโต อจฺจุตปฺปตฺโต อมตคโต
 อมตปฺปตฺโต นิพฺพานคโต นิพฺพานปฺปตฺโต. เวทานํ วา
 อนฺตคโตติ เวทฺธู: เวเทหิ วา อนฺตคโตติ เวทฺธู. สตฺตํ [๑]
 ฌมฺมานํ วิทิตตฺตา เวทฺธู. สกฺกายทิกฺขุ วิทิตา โหติ, วิจิกิฉฺชา
 วิทิตา โหติ, สีสพฺพตปฺรามาโส วิทิตो โหติ, ราโค วิทิตो
 โหติ, โทโส วิทิตो โหติ, โมโห วิทิตो โหติ, มาโน วิทิตो
 โหติ, วิทิตสฺส^๑ โหติ ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา สงฺกิเลสิกา
 โปโนพฺภวิกา สทฺธา ทุกฺขวิปากา อายตี ชาติชฺรามณฺเีย.

เวทานิ วิเจยฺย เกวลานิ (สภียาติ ภควา)

สมณานํ ยานิปฺตฺติ^๒ พฺราหฺมณานํ,

สพฺพเวทฺธนาสุ วิตฺตราโค

สพฺพํ เวทฺมตฺติจฺจ เวทฺธู โส. [๔].

วิทฺวา จ เวเทหิ สเมจฺจ ฌมฺมนฺติ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ.

“สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “สพฺเพ
 สงฺขารา ทุกฺขาติ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “สพฺเพ ฌมฺมา
 อนตฺตาติ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคิ
 สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณนฺติ สเมจฺจ
 อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนฺติ ๔เปย
 “นามรูปปจฺจยา สพฺายตฺนนฺติ ๔เปย “สพฺายตฺนปจฺจยา ผสฺโสติ
 ๔เปย “ผสฺสปจฺจยา เวทฺนาติ ๔เปย “เวทฺนาปจฺจยา ตณฺหาติ
 ๔เปย “ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานนฺติ ๔เปย “อุปาทานปจฺจยา ภวฺติ
 ๔เปย “ภวปจฺจยา ชาติติ ๔เปย “ชาติปจฺจยา ชฺรามณฺนฺติ

^๑ น., เท. 12/06/2566
 น., เท. วาสทฺโท ทิสฺสติ.

^๒ น., เท. วิทิตาสฺส

^๓ น., เท. ยานิปฺตฺติ

^๔ น., เท., อ. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “อวิชฺชา นิโรธํ สงฺขาร นิโรธํ
 สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “สงฺขาร นิโรธํ วิญฺญาณ นิโรธํ สเมจฺจ
 อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “วิญฺญาณ นิโรธํ นามรูป นิโรธํ ๔เปฯ
 “นามรูป นิโรธํ สพายตณ นิโรธํ ๔เปฯ “สพายตณ นิโรธํ
 ผสฺส นิโรธํ ๔เปฯ “ผสฺส นิโรธํ เวทณานิโรธํ ๔เปฯ
 “เวทณานิโรธํ ตณฺหา นิโรธํ ๔เปฯ “ตณฺหา นิโรธํ อุปาทาน นิโรธํ
 ๔เปฯ อุปาทาน นิโรธํ ภวนิโรธํ ๔เปฯ “ภวนิโรธํ ชาตนิโรธํ
 ๔เปฯ “ชาตนิโรธํ ชรามรณ นิโรธํ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ.
 “อิทํ ทุกฺขนฺตํ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “อโย ทุกฺขสมุทโยติ
 ๔เปฯ “อโย ทุกฺขนิโรธํ ๔เปฯ “อโย ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏิปทาติ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “อิมํ อาสวาทิ สเมจฺจ
 อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “อโย อาสวสมุทโยติ ๔เปฯ “อโย อาสวนิโรธํ
 ๔เปฯ “อโย อาสวนิโรธคามินี ปฏิปทาติ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ
 ฌมฺมํ. “อิมํ ฌมฺมา อภินฺถะยาติ ๔เปฯ “อิมํ ฌมฺมา ปริณฺถะยาติ
 ๔เปฯ “อิมํ ฌมฺมา ปหาตพฺพาติ ๔เปฯ “อิมํ ฌมฺมา
 ภาเวตพฺพาติ ๔เปฯ “อิมํ ฌมฺมา สจฺจนิกาตพฺพาติ สเมจฺจ
 อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. จนนํ ผสฺสายตณานํ สมุททยญฺจ อตฺถกมญฺจ
 อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ.
 ปญฺจนฺนํ อุปาทานกฺขณฺธานํ สมุททยญฺจ อตฺถกมญฺจ อสฺสาทญฺจ
 อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. จตฺตุนฺนํ
 มหาภูตानํ สมุททยญฺจ อตฺถกมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ
 นิสฺสรณญฺจ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมํ. “ยงฺกิณฺจํ สมุททยฌมฺมํ,
 สพฺพนฺตํ นิโรธฌมฺมนฺตํ สเมจฺจ อภิสเมจฺจ ฌมฺมนฺตํ วิทฺธา” จ
 เวเทหิ สเมจฺจ ฌมฺมํ.

น อัจฉาวัจํ คจฺจติ ฐิริปณฺโณติ น สตถาโรโต สตถาโร
 คจฺจติ น ฐมฺมกฺขานโต ฐมฺมกฺขานํ คจฺจติ, น คณโต คณํ
 คจฺจติ, น ทิฏฺฐิจฺยา ทิฏฺฐี คจฺจติ, น ปฏฺฐิปทาย ปฏฺฐิปทํ คจฺจติ,
 น มคฺคโต มคฺคํ คจฺจติ. ฐิริปณฺโณติ [๑] มหาปณฺโณ ปุณฺณปณฺโณ
 หาสปณฺโณ ชวนปณฺโณ ติกฺขปณฺโณ นิพฺเพชฺชปณฺโณ. ฐิริ
 วุจฺจติ ปจฺวี. ตาย ปจฺวีสมาย ปณฺณาย วิปฺลายน วิตฺถตายน
 สมณฺหาคโตติ น อัจฉาวัจํ คจฺจติ ฐิริปณฺโณ. เตนาห ภควา

“สยํ สสมาทาย วตานิ ชนฺตํ
 อัจฉาวัจํ คจฺจติ สณฺณสฺสโต,
 วิทฺธา จ เวเทหิ สเมจฺจ ฐมฺมํ
 น อัจฉาวัจํ คจฺจติ ฐิริปณฺโณติ.

[๒๘] ๓ สพฺพฐมฺเมสุ วิเสณิณฺโณโต

ยงฺกิลฺลิจิ ทิฏฺฐจํ สุตํ มุตํ วา

ตเมว ทสฺสึ วิวํ จรณฺตํ

เกนฺธิร โลกสฺมิ^๒ วิกปฺเปยฺย.

๓ สพฺพฐมฺเมสุ วิเสณิณฺโณโต ยงฺกิลฺลิจิ ทิฏฺฐจํ สุตํ มุตํ
 วาติ เสนา วุจฺจติ มารเสนา. กายทฺถจฺจริตํ มารเสนา, วจฺจิตฺถจฺจริตํ
 มารเสนา, มโนทฺถจฺจริตํ มารเสนา, ภาโค มารเสนา, โทโส มารเสนา,
 โมโห มารเสนา, โกโธ อุปฺนาโห ฯเปฯ สพฺพปาคุสลาภิสงฺขารา
 มารเสนา. วุตฺตํ เหนติ ภควตา

“กามา เต ปจฺมา เสนา ทฺถติยารติ วุจฺจติ

ตติยา ขุปฺปิปาสา เต จตฺตติ ตณฺหา ปวุจฺจติ,”

^๑ น., เท. ๑๒/๐๖/๒๕๖๔ ฐิริปณฺโณ

^๒ เท. โลกสฺมิ

^๓ น., เท. วุจฺจติ

ปณจม^๑ ถีนมิตฺตเต
 สตฺตมมม วิจิกิจฺจ เต
 ลาภ สิลโลโก สกฺกาโร
 โย จตฺตานิ สมฺภกฺกเส
 เอสา นมฺมจ เต เสนา
 น นํ อสฺสโร ชินาติ

จณฺฐา ภีร^๒ ปวฺจจติ,
 มกฺโข ฌมฺโม เต อฏฺฐโม.
 มิจฺฉาลทฺธ จ โย ยโส
 ปเร จ อวชานติ,
 กณฺหสฺสาภิปฺปหาริณิ,
 เชตฺวา จ^๓ ลภเต สุขนฺติ.

ยโต จตฺตม อริยมคฺเคหิ สพฺพา จ มารเสนา สพฺเพ จ
 ปฏฺฐิเสณิกรา กิเลสา ชิตา จ ปราชิตา จ ภคฺคา วิปฺปลุตฺตา^๔
 ปรมมฺหา, โส วุจฺจติ วิเสณิฏฺโตะ. โส ทิฏฺฐเจ วิเสณิฏฺโตะ, สุตฺเต
 วิเสณิฏฺโตะ, มุตเต วิเสณิฏฺโตะ, วิญญาเต วิเสณิฏฺโตะติ ส
 สพฺพพทฺธเมสฺสุ วิเสณิฏฺโตะ ยงฺกิณฺจ ทิฏฺฐจฺจ สุตฺตํ มุตฺตํ วา.

ตเมว ทสฺสี วิวญฺญ จรณฺตนฺติ ตเมว สุตฺตทสฺสี วิสุตฺตทสฺสี
 ปริสุตฺตทสฺสี ไวยาทณฺทสฺสี^๕ ปรีโยทณฺทสฺสี.^๕ อถวา สุตฺตทสฺสนํ
 วิสุตฺตทสฺสนํ ปริสุตฺตทสฺสนํ ไวยาทณฺทสฺสนํ ปรีโยทณฺทสฺสนํ.
 วิวญฺญนฺติ ตณฺหาจฺจนํ [๖] กิเลสจฺจนํ [๗] อวิชฺชาจฺจนํ. ตานิ
 จฺจนานิ วิวญฺยานิ โหนฺติ วิทฺธัสิตานิ อุปฺมาติตานิ^๘ สมฺภุจฺจมาติตานิ
 ปหีนานิ สมฺภุจฺจนิหฺนานิ รุปสนฺตานิ ปฏิปฺปสฺสทฺธานิ
 อภพฺพุปฺปตฺติกาणि ฌาณคฺคิณา ททฺธณานิ. จรณฺตนฺติ จรณฺตํ วิจรณฺตํ
 [๙] อิริยนฺตํ วตฺตนฺตํ^{๑๐} ปาเลนฺตํ ยเปณฺตํ ยาเปณฺตนฺติ ตเมว
 ทสฺสี วิวญฺญ จรณฺตํ.

^๑ ฉ., เท. ปณจม

^๒ ฉ., เท., อ. ภีร

^๓ ฉ., เท. ว

^๔ ฉ., เท. วิปฺปลุคฺคา

^{๕-๕} ฉ., เท. ไวยาททสฺสี ปรีโยทททสฺสี, เอวมฺปรีปิ. ^๖ ฉ., เท. ทิฏฺฐจฺจนํ

^๗ ฉ., เท. ทฺวจฺจิตฺจนํ

^๘ ฉ., เท. อุกฺขมาฏิตานิ

^๙ ฉ., เท. วิหรณฺตํ

^{๑๐} ฉ., เท. วตฺตเนนฺตํ

เกนีส โลกสฺมิ วิกปฺเปยฺยาติ กปฺปาติ เทว กปฺปา:
 ตณฺหากปโป จ ทิฏฺฐิกปโป จ ๔เปยฺย อัย ตณฺหากปโป ๔เปยฺย
 อัย ทิฏฺฐิกปโป. ตสฺส ตณฺหากปโป ปหีนฺ, ทิฏฺฐิกปโป
 ปฏินิสฺสํวโร. ตณฺหากปฺปสฺส ปหีนตฺตา ทิฏฺฐิกปฺปสฺส
 ปฏินิสฺสํวโร ตณฺหา เกน ราเคน กปฺเปยฺย, เกน โทเสน กปฺเปยฺย,
 เกน โมเหเน กปฺเปยฺย, เกน มาเนเน กปฺเปยฺย, กาย ทิฏฺฐิยา
 กปฺเปยฺย, เกน อุทฺธจฺเจเน กปฺเปยฺย, กาย วิจิกิจฺฉาย กปฺเปยฺย,
 เกหิ อนุสฺสเยหิ กปฺเปยฺย “รตฺโตติ วา “ทุฏฺฐโจติ วา “มฺพฺพโหติ
 วา “วินิพฺพโรติ” วา “ปรามญฺโจติ วา “วิกฺเขปคฺโตติ วา
 “อนิฏฺฐจฺคฺโตติ วา “ถามคฺโตติ วา. เต อภิสงฺขารรา ปหีนา.
 อภิสงฺขารานํ ปหีนตฺตา คติโย เกน กปฺเปยฺย “เนรยิโกติ
 วา “ตฺริจฺฉานโยนิโกติ วา “ปิตฺติวิสยิโกติ วา “มนุสฺสโสติ วา
 “เทโวติ วา “รूपิติ วา “อรूपิติ วา “สญฺญีติ วา “อสญฺญีติ วา
 “เนวสญฺญีนาสญฺญีติ วา. โส เหตุ นตฺถิ, ปจฺจโย นตฺถิ,
 การณํ นตฺถิ; เยเน กปฺเปยฺย วิกปฺเปยฺย วิกปฺเป อปฺปชฺเชยฺย.
 โลกสฺมินฺติ อปายโลเก มนุสฺสโลเก เทวโลเก ขนฺธโลเก
 ธาตุโลเก อายตฺนโลเกติ เกนีส โลกสฺมิ วิกปฺเปยฺย. เตนาห
 ภควา

“ส สพฺพทฺมเมสฺส วิเสณิฏฺโถ
 ยงฺกิณฺณจิ ทิฏฺฐํ ว สุตฺตํ มุตฺตํ วา,
 ตเมว ทสฺสี วิวฏฺฐิ จรณฺตํ
 เกนีส โลกสฺมิ วิกปฺเปยฺยาติ.

[๒๕] น กปฺปยนฺติ น ปุเรกฺขโรนฺติ
 อจฺจนตฺสฺสทฺธิ น เต วทฺนฺติ
 อาทานคณฺถํ คถิตํ วิสชช
 อาสํ น กุพฺพนฺติ กุหิณฺจ โลก.

น กปฺปยนฺติ น ปุเรกฺขโรนฺตฺติ กปฺปปาติ เทว กปฺปปา:
 ตณฺหา กปฺโป จ ทิฏฺฐิกปฺโป จ ๔เปยฺย อยฺย ตณฺหา กปฺโป ๔เปยฺย
 อยฺย ทิฏฺฐิกปฺโป. เตสํ ตณฺหา กปฺโป ปหิโน, ทิฏฺฐิกปฺโป
 ปฏฺฐินิสฺสํโส. ตณฺหา กปฺปสฺส ปหิโน ตตา ทิฏฺฐิกปฺปสฺส ปฏฺฐินิสฺสํโส ตตา
 ตณฺหา กปฺปํ วา ทิฏฺฐิกปฺปํ วา น กปฺเปนฺติ, น ชเนนฺติ, น
 สณฺชเนนฺติ, น นิพฺพตฺเตนฺติ, นาภินิพฺพตฺเตนฺตฺติ น กปฺปยนฺติ.
 น ปุเรกฺขโรนฺตฺติ [๑] เทว ปุเรกฺขาราค: ตณฺหา ปุเรกฺขาราค จ
 ทิฏฺฐิกปุเรกฺขาราค จ ๔เปยฺย อยฺย ตณฺหา ปุเรกฺขาราค ๔เปยฺย อยฺย
 ทิฏฺฐิกปุเรกฺขาราค. เตสํ ตณฺหา ปุเรกฺขาราค ปหิโน, ทิฏฺฐิกปุเรกฺขาราค
 ปฏฺฐินิสฺสํโส. ตณฺหา ปุเรกฺขาราสฺส ปหิโน ตตา ทิฏฺฐิกปุเรกฺขาราสฺส
 ปฏฺฐินิสฺสํโส ตตา น ตณฺหํ วา [๒] ทิฏฺฐิจิ วา ปุโรโต กตฺวา
 จรณฺติ. น ตณฺหา ฐชา น ตณฺหา เกตุ น ตณฺหา ธิปเตยฺยา น
 ทิฏฺฐิกฐชา น ทิฏฺฐิกเกตุ น ทิฏฺฐิกฐาธิปเตยฺยา น ตณฺหา ย วา
 [๓] ทิฏฺฐิกยา วา ปริวาริตา จรณฺตฺติ น กปฺปยนฺติ น ปุเรกฺขโรนฺติ.

อจฺจนตฺสฺสทฺธิ น เต วทฺนฺตฺติ อจฺจนตฺสฺสทฺธิ^๔ อนจฺจนต-
 สฺสทฺธิ^๕ สํสารสฺสทฺธิ อภิรียสฺสทฺธิ^๖ สสฺส ตวาทํ น วทฺนฺติ น กถเนนฺติ
 น ภณเนนฺติ น ทปฺปนฺติ น โวหรณฺตฺติ อจฺจนตฺสฺสทฺธิ น เต วทฺนฺติ.

^๑ ฉ., เท. ปุเรกฺขาราคิ

^๓ ฉ., เท. น

^๕ ฉ., เท. อจฺจนตฺสฺสทฺธิ

^๒ ฉ., เท. น

^๔ ฉ., เท. อยฺย ปาโง น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท. อภิรียทฺธิ

อาทานคณฺถํ คถิตํ วิสขุชาติ คณฺถาติ จตฺตาโร คณฺถา:
 อภิชฺฌมา กายคณฺโถ, พฺยาปาโท กายคณฺโถ, สีลพฺพตปฺรามาโส
 กายคณฺโถ, อิทํสจฺจาภินิเวโส กายคณฺโถ. อตฺตโน ทิฏฺฐิจฺยา ราโค
 อภิชฺฌมา กายคณฺโถ. ปฺรวาเทสุ อาฆาโต อปฺปจฺจโย พฺยาปาโท
 กายคณฺโถ. อตฺตโน สีลํ วา วตํ วา สีลพฺพตํ วา ปฺรามสตี^๑
 สีลพฺพตปฺรามาโส กายคณฺโถ. อตฺตโน ทิฏฺฐิจิ อิทํสจฺจาภินิเวโส
 กายคณฺโถ. ก็การณา วุจฺจนฺตี^๒ อาทานคณฺโถ. เตหิ คณฺเถหิ รุปํ
 อาทียนฺติ อุปาทียนฺติ คณฺหนฺติ ปฺรามสนฺติ อภินิวิสฺนฺติ. เวทนํ
 ๔เปยฺย สณฺณํ ๔เปยฺย สงฺขารํ ๔เปยฺย วิญฺญานํ ๔เปยฺย คตฺตี
 ๔เปยฺย อุปฺปตฺตี ๔เปยฺย ปฏิสฺสนฺธี ๔เปยฺย ภวํ ๔เปยฺย สํสารํ
 วฏฺฏี^๓ อาทียนฺติ อุปาทียนฺติ คณฺหนฺติ ปฺรามสนฺติ อภินิวิสฺนฺติ.
 ตํการณา วุจฺจนฺติ อาทานคณฺโถ. วิสขุชาติ คณฺเถ โวสุสขฺชิตฺวา
 วา วิสขุชฺ. อถวา คณฺเถ คถิตะ^๔ คณฺถิตะ พนฺธะ วิพนฺธะ
 อาพนฺธะ ลคฺเค ลคฺคิตะ ปฺลิตฺพุทฺธะ พนฺธเน โผฏฺฐิตฺวา^๕ วา
 วิสขุชฺ. ยถาวยหํ วา รถํ วา สกมฺมํ วา สนฺทฺมานิกํ วา^๖ สขฺชํ
 วิสขุชํ กโรนฺติ วิโกเปนฺติ; เอวเมว คณฺเถ โวสุสขฺชิตฺวา วา
 วิสขุชฺ. อถวา คณฺเถ คถิตะ คณฺถิตะ พนฺธะ วิพนฺธะ อาพนฺธะ
 ลคฺเค ลคฺคิตะ ปฺลิตฺพุทฺธะ พนฺธเน โผฏฺฐิตฺวา วา วิสขุชาติ
 อาทานคณฺถํ คถิตํ วิสขุชฺ.

อาสํ น กุพฺพนฺติ กุหิณฺจิจิ โลเกติ อาสา วุจฺจติ ตณฺหา.
 โย ราโค สาราโค ๔เปยฺย อภิชฺฌมา โลโภ อकुสลมฺมูลํ. อาสํ น
 กุพฺพนฺตีติ อาสํ น กุพฺพนฺติ น ชนฺเนติ น สณฺนชฺชนฺเนติ

^๑ ฉ., เท. ปฺรามสนฺตีติ

^๓ ฉ., เท. สํสารวฏฺฏี

^๕ ฉ., เท. โผฏฺฐิตฺวา, เอวมฺปฺริปี.

^๒ ฉ., เท. วุจฺจติ, เอวมฺปฺริปี.

^๔ ฉ., เท. คถิตะ, เอวมฺปฺริปี.

^๖ ฉ., เท. วาสทโท น ทิสฺสตี, เอวมฺปฺริปี.

ยโต^๑ จตฺตฺหิ อริยมคฺเคหิ อีมา จตฺสโส สีมายิ อติกกนฺโต โหติ
สมตฺตีกกนฺโต วีตฺตวตฺโต, โส วุจฺจติ สีมายิตฺโต. **พฺรหฺมโณติ**
สตฺตฺตฺนํ ฐมฺมานํ พาทิตตฺตา พฺรหฺมโณ ๕เป๕ อนิสฺสิตฺโต ตาภิ
ปฺวุจฺจเต ส พฺรหฺมา. **ตสฺสาติ** อรหฺโต ขีณาสวสฺส.

ยตฺวาติ ปฺรจิตฺตวณฺณเน วา ยตฺวา ปุพฺเพนิวาसानุสฺสตีวณฺณ
วา ยตฺวา. **ทิสฺวาติ** มํสจกฺขฺนา วา [^๒] ทิพฺพจกฺขฺนา วา
ทิสฺวาติ สีมายิตฺโต พฺรหฺมโณ ตสฺส นตฺถิ ยตฺวา จ ทิสฺวา
จ. **สมุคฺคหิตฺตฺติ** ตสฺส 'อิทํ ปรมํ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ'^๓
ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวฺรณฺติ คหิตํ ปฺรามญฺจํ อภินิวิญฺจํ อชฺโฆสิตํ
อชิมุตฺตํ. **นตฺถิตฺติ**^๔ นตฺถิ น สนฺติ น สํวิชฺชติ นุปฺลพฺภติ.
ปฺหีนํ สมุจฺฉินฺนํ รูปสนฺตํ ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธํ อภพฺพุปฺปตฺติกํ
ฅาณคฺคินา ททฺธมนฺติ สีมายิตฺโต พฺรหฺมโณ ตสฺส นตฺถิ
ยตฺวา จ ทิสฺวา จ สมุคฺคหิตํ.

น รากฺราที น วิราครตฺโตติ รากฺรตฺตา วุจฺจนฺติ,
เย ปญฺจสุ กามคฺเณสุ รตฺตา คิทฺธา คริตา มุจฺจिता
อชฺโฆปนฺนา^๕ ลคฺคา ลคฺคิตา ปฺลิพฺพุทฺธา. วิราครตฺตา วุจฺจนฺติ,
เย รูปาวจฺจารูปาวจฺจรสมาปตฺตีสฺสุ รตฺตา คิทฺธา คริตา มุจฺจिता
อชฺโฆปนฺนา ลคฺคา ลคฺคิตา ปฺลิพฺพุทฺธา. **น รากฺราที น วิราครตฺโตติ**
ยโต กามราโค จ รูปราโค จ อรูปราโค จ ปฺหีนา โหณฺติ
อุจฺฉินฺนมฺมลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํคตา आयตี อนุปฺปาทฐมฺมา.
เอตฺตาวตา น รากฺราที น วิราครตฺโต.

^๑ ฉ., เท. ยโต จ

^๒ ฉ., เท. ทิสฺวา

^๓ ฉ., เท. วิสิฏฺฐํ เอวมฺปฺริปี.

^๔ ฉ., เท. อัย ปาโ จ น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท. อชฺโฆสนฺนา, เอวมฺปฺริปี.

ตสฺสึทํ นตฺถิ ปรมุคฺคหิตนฺติ ตสฺสาติ อรหโต ชีณาสวสฺส.
 ตสฺส 'อิทํ ปรมํ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ
 ปวรณฺติ คหิตํ ปรามณฺญํ อภินิวิณฺญํ อชฺโฌสิตํ อธิมุตฺตํ.
 นตฺถิตี^๑ นตฺถิ น สนฺติ น สํวิชฺชติ นุปลพฺภติ. ปหีนํ สมุจฺฉินฺนํ
 วูปสนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ อภพฺพุปฺปตฺติกํ ฌาณคฺคิณา ททฺธมนฺติ
 ตสฺสึทํ นตฺถิ ปรมุคฺคหิตํ. เตนาห ภควา

“สีมาติโต พฺราหฺมณฺ ตสฺส นตฺถิ
 ฌตฺวา จ ทิสฺวา จ สมุคฺคหิตํ,
 น ราคราถี น วิราครตฺโต
 ตสฺสึทํ นตฺถิ ปรมุคฺคหิตนฺติ.

จตุตฺถโถ สุตฺตฏฺฐกสุตฺตนิทฺเทโส.

๕. ปรมฏฺจกสฺสุตฺตนิทฺเทโส

[°]

[๓๑] ปรมนฺติ ทิฏฺฐิสฺส ปรีพฺพสาโน
 ยทฺตุตฺตริ กุรุเต ชนฺตุ โลเก.
 หีนํติ อญฺเณ ตโต สพฺพมาห.
 ตสฺมา วิวาทานิ อวิทิตฺโต.

ปรมนฺติ ทิฏฺฐิสฺส ปรีพฺพสาโนติ สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา
 ทิฏฺฐิจิตฺติกา, เต ทฺวาสนฺนิจิยา ทิฏฺฐิจิตฺตานํ อญฺญตรณฺณตฺรํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ
 “อิทํ ปรมํ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวฺรณฺติ
 คเหตุวา อคฺคเหตุวา คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวา สกาย
 สกาย ทิฏฺฐิจิยา วสนฺติ สํวสนฺติ^๑ อาวสนฺติ ปรีวสนฺติ. ยถา
 อาคาริกา วา ฆเรสุ วสนฺติ, สาปตฺติกา วา อาปตฺติสฺส วสนฺติ,
 สกิลเลสา วา กิลเลเสสุ วสนฺติ; เอวเมว สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา
 ทิฏฺฐิจิตฺติกา, เต ทฺวาสนฺนิจิยา ทิฏฺฐิจิตฺตานํ อญฺญตรณฺณตฺรํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ
 “อิทํ ปรมํ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวฺรณฺติ
 คเหตุวา อคฺคเหตุวา คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวา
 สกาย สกาย ทิฏฺฐิจิยา วสนฺติ สํวสนฺติ อาวสนฺติ ปรีวสนฺตฺติ
 ปรมนฺติ ทิฏฺฐิสฺส ปรีพฺพสาโน.

ยทฺตุตฺตริ กุรุเต ชนฺตุ โลเกติ ยทฺนฺติ ยํ. อุตฺตริ กุรุเตติ
 อุตฺตริ กโรติ, อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวฺร
 กโรติ. “อํ สตฺถา สพฺพญฺญติ อุตฺตริ กโรติ, อคฺคํ เสฏฺฐํ
 วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวฺร กโรติ. “อํ ฐมฺโม สวากฺขาโต

ฯเปฯ อัย คโณ สุปฺภิปนโน ฯเปฯ อัย ทิฏฺฐิจิ ภทฺทิกกา
 ฯเปฯ อัย ปฏฺธิปทา สุปฺภณตฺตา ฯเปฯ อัย มคฺโค นียฺยานิโกติ
 อุตฺตริ กโรติ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวโร
 กโรติ นิพฺพตฺเตติ อภินิพฺพตฺเตติ. **ชนฺตฺติ** สตฺโต นโร ฯเปฯ
 มนุสฺส. **โลเกติ** อปายโลเก ฯเปฯ อายตนโลเกติ ยทฺตฺตริ กุรุเต
 ชนฺตฺ โลเก.

หีนาคิ อญฺเณ ตโต สพฺพมahanati อตฺตโน สตฺถารํ
 ฐมฺมกฺขานํ คณํ ทิฏฺฐิจิ ปฏฺธิปทํ มคฺคํ จเปตฺวา สพฺเพ
 ปรปฺปวาเท ขิปติ อุกฺขิปติ ปริกฺขิปติ. “โส สตฺถา น สพฺพญฺญ,
 ฐมฺโม น สุวากฺขาโต, คโณ น สุปฺภิปนโน, ทิฏฺฐิจิ น
 ภทฺทิกกา, ปฏฺธิปทา น สุปฺภณตฺตา, มคฺโค น นียฺยานิโก,
 นตฺถेतฺถ สุทฺธิ วา วิสุทฺธิ วา ปริสุทฺธิ วา มุตฺติ วา วิมุตฺติ วา
 ปริมุตฺติ วา, น ตตฺถ^๑ สุขฺฉนฺติ วา วิสุทฺชนฺติ วา ปริสุทฺชนฺติ
 วา มุจฺจนฺติ วา วิมุจฺจนฺติ วา ปริมุจฺจนฺติ วา, หีนา นิหีนา
 โอมกา ลามกา ชตฺกกา ปริตฺตาติ เอวมาห เอวํ กเถติ เอวํ
 ภณฺติ เอวํ ทิปยติ เอวํ โวหเรตีติ หีนาคิ อญฺเณ ตโต
 สพฺพมahanati.

ตสฺมา วิวาทานิ อวิตฺตวตฺโตติ ตสฺมา^๒ ตํการณา ตํเหตุ
 ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา [^๓] ทิฏฺฐิจิกลหานิ ทิฏฺฐิจิภณฺทหานิ
 ทิฏฺฐิจิวิคฺคหานิ ทิฏฺฐิจิวิวาทานิ ทิฏฺฐิจิเมชฺคานิ [^๔] อวิตฺตวตฺโต^๕
 อนตฺติกฺกนโต อสมตฺติกฺกนโตติ^๖ ตสฺมา วิวาทานิ อวิตฺตวตฺโต.
 เตนานาฬ ภควา

^๑ จ. เท. นตฺถेतฺถ

^๓ จ. เท. วิวาทานีติ

^๕ จ. เท. อวิตฺตวตฺโตติ

^๒ จ. เท. ตสฺมาติ

^๔ จ. เท. จ

^๖ จ. เท. อวิตฺตวตฺโตติ

“ปรมนฺติ ทิฏฺฐิสุ ปริพฺพสาโน
 ยทฺตตฺริ กุรุเต ชนฺตฺ โลเก,
 หีนํติ อญฺเฆ ตโต สพฺพมาห
 ตสฺมา วิวาทานิ อวิตฺตวตฺโตติ.

[๓๒] ยทฺตตฺนํ ปสฺสตี อานิสฺสํ
 ทิฏฺฐเ สุเต สีลวเต มุเต วา
 ตทฺเว โส ตตฺถ สมฺมุคฺคหยา
 นิหีนโต ปสฺสตี สพฺพมณฺญ.

ยทฺตตฺนํ ปสฺสตี อานิสฺสํ ทิฏฺฐเ สุเต สีลวเต มุเต วาติ
 ยทฺตตฺนํติ ยํ อตฺตตฺนํ. อตฺตตา วุจฺจติ ทิฏฺฐิจิตฺตํ. อตฺตโน ทิฏฺฐิยา
 เทว อานิสฺเส ปสฺสตี: ทิฏฺฐจรมฺมิโกจ อานิสฺสํ สมฺปฺรายิกญจ
 อานิสฺสํ.

กตโม ทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐจรมฺมิโก อานิสฺโส. ยํทิฏฺฐิโก สตุถา
 โหติ, ตํทิฏฺฐิกา สาวกา โหนฺติ. ตํทิฏฺฐิกํ สตุถารํ สาวกา
 สกุกโรนฺติ ครุกโรนฺติ^๑ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ อปจิตี^๒ กโรนฺติ,^๒
 ลภนฺติ^๓ จ ตโตนิทานํ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
 ปริกฺขารํ อยํ ทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐจรมฺมิโก อานิสฺโส.

กตโม ทิฏฺฐิยา สมฺปฺรายิกโก อานิสฺโส. “อยํ ทิฏฺฐิ อลํ
 ภาตตฺตาย วา สฺปนฺณตฺตาย วา ยกฺขตฺตาย วา อสุรตฺตาย วา
 คนฺธพฺพตฺตาย วา มหाराชตฺตาย วา อินฺทตฺตาย วา พุรฺหมตฺตาย
 วา เทวตฺตาย วา; อยํ ทิฏฺฐิ อลํ สุทฺธิยา วิสุทฺธิยา ปริสุทฺธิยา
 มุตฺตติยา วิมุตฺตติยา ปริมุตฺตติยา; อิมาย ทิฏฺฐิยา สฺสจฺฉนฺติ

^๑ จ.,เท. หนฺตอญฺ ๑๒/๐๖/๒๕๖๖
 จ.,เท. ครุ กโรนฺติ

^{๒-๒} จ.,เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ จ.,เท. ลภติ

วิสุขุณฺหติ ปริสุขุณฺหติ มุจฺจนฺติ วิมุจฺจนฺติ ปริมุจฺจนฺติ; อิมาย
 ทิฏฺฐิยา สุขุณฺิสสํ วิสุขุณฺิสสํ ปริสุขุณฺิสสํ มุจฺจิสสํ
 วิมุจฺจิสสํ ปริมุจฺจิสสํ^๑ อายตฺติ ผลปาฏิกงฺขี โหติ. อยํ
 ทิฏฺฐิยา สมฺปราชิกโก อานิสฺโส. อตฺตโน ทิฏฺฐิยา อิเม เทว
 อานิสฺเส ปสฺสติ.

ทิฏฺฐสฺสทฺฐิยาปิ เทว อานิสฺเส ปสฺสติ, สุตสฺสทฺฐิยาปิ เทว
 อานิสฺเส ปสฺสติ, สีลสฺสทฺฐิยาปิ เทว อานิสฺเส ปสฺสติ, วตฺตสฺสทฺฐิยาปิ
 เทว อานิสฺเส ปสฺสติ, มุตสฺสทฺฐิยาปิ เทว อานิสฺเส ปสฺสติ
 ทิฏฺฐจรมฺมิกญฺจ อานิสฺสํ สมฺปราชิกญฺจ อานิสฺสํ.

กตโม มุตสฺสทฺฐิยา ทิฏฺฐจรมฺมิโก อานิสฺโส. ยํทิฏฺฐิกโก
 สตฺถา โหติ ตํทิฏฺฐิกา สากกา โหนฺติ ฯเปฯ อยํ มุตสฺสทฺฐิยา
 ทิฏฺฐจรมฺมิโก อานิสฺโส.

กตโม มุตสฺสทฺฐิยา สมฺปราชิกโก อานิสฺโส. อยํ ทิฏฺฐิ อลํ
 นาคตฺตาย วา ฯเปฯ อยํ มุตสฺสทฺฐิยา สมฺปราชิกโก อานิสฺโส.
 มุตสฺสทฺฐิยาปิ อิเม เทว อานิสฺเส ปสฺสติ ทกฺขติ โอลเกติ
 นิชฺฌายติ อุปฺปริกฺขตฺติ ยทตฺตนี ปสฺสติ อานิสฺสํ ทิฏฺฐเจ สุตเต
 สีลวเต มุตเต วา.

ตเทว โส ตตฺถ สมฺมุคฺคหยาติ ตเทวาติ ตํ ทิฏฺฐิจฺจตํ.
 ตตฺถาติ: สกาย ทิฏฺฐิยา สกาย ขนฺติยา สกาย รุจิยา
 สกาย ลทฺฐิยา. สมฺมุคฺคหยาติ “อิทํ ปรมํ อคฺคํ เสฏฺฐจํ วิเสฏฺฐจํ
 ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวรนฺติ คเหตุวา อุกฺคเหตุวา คณฺหิตฺวา
 ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวาติ ตเทว โส ตตฺถ สรมฺมุคฺคหา.

นิหีนโต ปสฺสติ สพฺพมณฺณติ อณฺณํ สตุถาริ
 ฌมฺมกฺขานํ คณฺณํ ทิฏฺฐิํ ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ หีนโต นิหีนโต
 โอมกโต ลามกโต ชตุกกโต ปริตฺตโต [°] ปสฺสติ ทกฺขติ
 โอโลเกติ นิชฺฌายติ อูปริกฺขตฺติ นิหีนโต ปสฺสติ สพฺพมณฺณ.
 เตนานห ภาควา

“ยทตฺตนิ ปสฺสติ อานิสฺสํ
 ทิฏฺฐเจ สุตเต สึลวเต มุตเต วา,
 ตเทว โส ตตฺถ สมฺมคฺคหาย
 นิหีนโต ปสฺสติ สพฺพมณฺณติ.

[๓๓] ตํ วาปี คณฺณํ กุสลา วทฺนติ
 ยํ นิสฺสโต ปสฺสติ หีนมณฺณ,
 ตสฺมา หิ ทิฏฺฐํ ว สุตํ มุตํ วา
 สึลพฺพตํ ภิกฺขุ น นิสฺสเยยฺย.

ตํ วาปี คณฺณํ กุสลา วทฺนตฺติ กุสลาติ เป เต ขนฺธกุสลา
 ฐาตุกุสลา อายตนกุสลา ปฏฺฐิจฺจสมุปฺปาทกุสลา สติปฏฺฐจฺ्ञานกุสลา
 สมฺมปฺปธานกุสลา อิทธิปาทกุสลา อินฺทฺริยกุสลา พลกุสลา
 โพชฌนฺคกุสลา มคฺคกุสลา ผลกุสลา นิพฺพานกุสลา, เต กุสลา
 เอวํ วทฺนติ คณฺโถ เอโส, ลมฺพณฺ^๒ เอตํ พนฺธนํ เอตํ,
 ปลิโพชฺ เอโสติ เอวํ วทฺนติ เอวํ กเถนฺติ เอวํ ภาณนฺติ เอวํ
 ทิปยนฺติ เอวํ โวหฺรณฺตฺติ ตํ วาปี คณฺณํ กุสลา วทฺนติ.

ยํ นิสฺสโต ปสฺสติ หีนมณฺณติ ยํ นิสฺสโตติ ยํ สตุถาริ
 ฌมฺมกฺขานํ คณฺณํ ทิฏฺฐิํ ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ นิสฺสโต สนฺนิสฺสโต
 อลฺลิสฺโน อูปคโต อชฺฌเณสฺสโต อธิมุตฺโต. ปสฺสติ หีนมณฺณติ

หมดอายุ 12/06/2566

อณฺณํ สตุถารํ ฐมฺมกฺขานํ คณฺณํ ทิฏฺฐิจฺ्ञิ ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ หีนโต
 นิหีนโต โอมกโต ลามกโต ชตุกกโต ปริตฺตโต [๑] ปสฺสติ
 ทกฺขติ โอลฺลเกติ นิชฺฌายติ [๒] อุปฺปริกฺขตีติ ยํ นิสฺสิตโต
 ปสฺสติ หีนมณฺณํ.

ตสฺมา หิ ทิฏฺฐิจฺ्ञิ ว สุตํ มุตํ วา สึลพฺพตํ ภิกฺขุ น
 นิสฺสเยยฺยาติ ตสฺมา ตํการณา ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา ทิฏฺฐิจฺ्ञิ
 วา ทิฏฺฐิสฺสุทฺธิ วา สุตํ วา สุตสฺสุทฺธิ วา มุตํ วา มุตสฺสุทฺธิ วา
 สึลํ วา สึลสฺสุทฺธิ วา วตฺตํ วา วตฺตสฺสุทฺธิ วา น นิสฺสเยยฺย น
 คณฺเหยฺย น ปรามเสยฺย นาภินิเวสเยยฺยาติ^๑ ตสฺมา หิ ทิฏฺฐิจฺ्ञิ ว
 สุตํ มุตํ วา สึลพฺพตํ ภิกฺขุ น นิสฺสเยยฺย. เตนาห ภควา

“ตํ วาปิ คณฺณํ กุสลา วทนฺติ
 ยํ นิสฺสิตโต ปสฺสติ หีนมณฺณํ,
 ตสฺมา หิ ทิฏฺฐิจฺ्ञิ ว สุตํ มุตํ วา
 สึลพฺพตํ ภิกฺขุ น นิสฺสเยยฺยาติ.

[๓๔] ทิฏฺฐิจฺ्ञิปี โลกสฺมิ^๔ น กปฺปเยยฺย
 ฌาเณน วา สึลวเตน วาปิ,
 สโมติ อตฺตานมฺนุปนเยยฺย
 หีนो น มณฺเณถ วิเสติ วาปิ.

ทิฏฺฐิจฺ्ञิปี โลกสฺมิ น กปฺปเยยฺย ฌาเณน วา สึลวเตน วาปีติ
 อฏฺฐสฺมาปตฺติฌาเณน วา ปญฺจาภินฺญาฌาเณน วา มิจฺฉาฌาเณน
 วา สึเลน วา วเตน วา สึลพฺพเตน วา ทิฏฺฐิจฺ्ञิ น กปฺปเยยฺย
 น ชเนยฺย น สณฺชเนยฺย น นิพฺพตฺเตยฺย นาภินิพฺพตฺเตยฺย.

^๑ หมดอายุ 12/06/2566
 ๑ ฉ., เท. ทิสฺสติ

^๓ ฉ., เท. นาภินิเวสเยยฺยาติ

^๒ ฉ., เท. อุปฺนิชฺฌายติ

^๔ ฉ., เท., อ. โลกสฺมิ

โลกสมินฺติ อปายโลเก มนุสฺสโลเก เทวโลเก ขนฺธโลเก ธาตุโลเก
 อายตนโลเกติ ทิฏฐิจีปี โลกสมิ น กปฺปเยยฺย ฌาเณน วา
 สีสวเตน วาปี.

สโมติ อตฺตตานมฺนุปเนยฺยาติ “สทิสฺสอหฺมสมฺมิตฺติ อตฺตตานํ น
 อุปเนยฺย ชาตียา วา โคตฺเตน วา โกลปฺตฺตติเกน วา
 วณฺณโปกฺขรตฺตาย วา ธเนน วา อชฺฌเณน วา กมฺมมายตเนน วา
 สิปปายตเนน วา วิชฺชจฺญานาเนน วา สุตฺเตน วา ปฏฺฐิภาเณน วา
 อณฺเวยตรณฺณตเรน วา วตฺถุนาติ สโมติ อตฺตตานมฺนุปเนยฺย.

หิโน น มณฺเวยถ วิเสสิ วาปีติ “หิโนหฺมสมฺมิตฺติ อตฺตตานํ น
 อุปเนยฺย ชาตียา วา โคตฺเตน วา ฅเปยฺย อณฺเวยตรณฺณตเรน วา
 วตฺถุนา. “เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ อตฺตตานํ น อุปเนยฺย ชาตียา วา
 โคตฺเตน วา ฅเปยฺย อณฺเวยตรณฺณตเรน วา วตฺถุนาติ หิโน น
 มณฺเวยถ วิเสสิ วาปี. เตนาห ภควา

“ทิฏฐิจีปี โลกสมิ น กปฺปเยยฺย
 ฌาเณน วา สีสวเตน วาปี
 สโมติ อตฺตตานมฺนุปเนยฺย
 หิโน น มณฺเวยถ วิเสสิ วาปีติ.

[๓๕] อตฺตํ ปหาย อานุปาทียาโน
 ฌาเณปี^๑ โส นิสฺสย^๒ โน กโรติ.
 ส เว วิยตฺเตสฺสุ น วคฺคสาริ
 ทิฏฐิจีปี โส น ปจฺเจติ กิณฺณจิ.

อตฺตํ ปหาย อานุปาทียาโนติ อตฺตํ ปหายาติ อตฺตทิฏฐิ

ปหาย. อตฺตํ ปหายาติ คาหํ^๑ ปหาย. อตฺตํ ปหายาติ
 ตณฺหาเวสเสณ ทิฏฺฐิเวสเสณ คหิตํ ปรามญฺจํ อภินิวิฏฺจํ อชฺโฆสิตํ
 อธิมุตฺตํ ปหาย ปชหิตฺวา วิโนเทตฺวา พฺยนฺตีกตฺวา^๒
 อนนฺทาวํคมิตฺวา.^๓ อตฺตํ ปหาย อนฺุปาทียาโนติ: จตุหิ อฺุปาทาเนหิ
 อนฺุปาทียมาโน อคฺคณฺหมาโน อปฺรามสมาโน อนภินิวิสมาโนติ
 อตฺตํ ปหาย อนฺุปาทียาโน.

ฉาณเป โส นิสฺสย โน กโรตฺติ อฏฺฐสมาปตฺติฉาณ^๔ วา
 ปญฺจาภินฺนฉาณ^๕ วา มิจฺฉาณวาทเน วา ตณฺหานิสฺสยํ วา
 ทิฏฺฐินิสฺสยํ วา น กโรติ น ชเนติ น สญฺชเนติ น นิพฺพตฺเตติ
 นานินิพฺพตฺเตตฺติ ฉาณเป โส นิสฺสย โน กโรติ.

ส เว วิยตฺเตสฺส น วคฺคสาริตฺติ ส เว ววตฺถิตฺเตสฺส^๖ ภินฺเนสฺส
 เทวชฺฌาปนฺเนสฺส เทวพฺพหชาเตสฺส นานาทิฏฺฐิเกสฺส นานาชนฺตฺติเกสฺส
 นานารุจิเกสฺส นานาลทฺธิเกสฺส นานาทิฏฺฐินิสฺสยนิสฺสิตฺเตสฺส จนนฺทาคตฺติ
 คจฺจนฺเตสฺส โทสาคตฺติ คจฺจนฺเตสฺส โมะหาคตฺติ คจฺจนฺเตสฺส ภายาคตฺติ
 คจฺจนฺเตสฺส น จนนฺทาคตฺติ คจฺจติ, น โทสาคตฺติ คจฺจติ, น
 โมะหาคตฺติ คจฺจติ, น ภายาคตฺติ คจฺจติ, น ราควเสณ คจฺจติ, น
 โทสวเสณ คจฺจติ, น โมะหวเสณ คจฺจติ, น มานวเสณ คจฺจติ, น
 ทิฏฺฐิเวสเสณ คจฺจติ, น อฺุทฺทจฺจวเสณ คจฺจติ, น วิจิกิจฺจวเสณ
 คจฺจติ, น อนฺุสยวเสณ คจฺจติ, น วคฺเคหิ ฐมฺเมหิ ยายติ
 นิยุยายติ^๗ วุญฺหติ สํหริยตฺติติ ส เว วิยตฺเตสฺส น วคฺคสาริ.

^๑ อ. อตฺตคหํ

^๓ หมายเหตุ 12/06/2566
 จ.,เท. อนนฺทาวํคมิตฺวาติ

^๔ จ.,เท. วิยตฺเตสฺส

^๒ จ.,เท. พฺยนฺตีก กริตฺวา

^๕ จ.,เท. อฏฺฐสมาปตฺติฉาณน

^๖ จ.,เท. นิยุยติ

ทิจฐีปี โส น ปจเจติ กิณจิติ ตสส ทวาสฐี-
ทิจฐิตานิ ปหีนานิ สมุจจินฺนานิ วูปสนฺตานิ ปฏิปฺปสฺสทฺธานิ
อภพฺพุปฺปตฺติกานิ ฌาณคฺคินา ททฺธมานิ. โส กิณจิ ทิจฐิตํ
น ปจเจติ น ปจจาจจตฺติ ทิจฐีปี โส น ปจเจติ กิณจิ.
เตนาห ภควา

“อตฺตํ ปหาย อนฺุปาทียาโน
ฌาณเป โส นิสฺสย โน กโรติ,
ส เว วียตฺเตสฺส น วคฺคสาริ
ทิจฐีปี โส น ปจเจติ กิณจิติ.

[๓๖] ยสฺสญฺเณเต ปณฺธิธ นตฺติ
ภวภวาย อธิ วา หุรํ วา,
นิเวสนา ตสฺส น สนฺติ เกจิ
ธมฺเมสฺส นิจุญฺเญย สมฺมุคฺคหิตํ.

ยสฺสญฺเณเต ปณฺธิธ นตฺติ ภวภวาย อธิ วา หุรํ วาติ
ยสฺสตาติ อรหโต ขีณาสวสฺส. อนฺุตาติ^๑ ผสฺโส เอโก อนฺุโต,
ผสฺสสมฺมุทโย ทฺติโย อนฺุโต; อตีโต^๒ เอโก อนฺุโต, อนาคโต^๓
ทฺติโย อนฺุโต; สุขา เวทนา เอโก อนฺุโต, ทฺกฺขา เวทนา
ทฺติโย อนฺุโต; นามํ เอโก อนฺุโต, รูปํ ทฺติโย อนฺุโต; จ
อชฺฌตฺติกานิ อายตฺนानิ เอโก อนฺุโต, จ พาหิรานิ อายตฺนानิ
ทฺติโย อนฺุโต; สกฺกาโย เอโก อนฺุโต, สกฺกายสมฺมุทโย ทฺติโย
อนฺุโต. ปณฺธิธ วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค ๔เป๔
อภิชฺฌมา โลภो อภิสลฺมฺลํ.

^๑ จ., เท. อนฺุโตติ

^๒ สยา. อตีตํ

^๓ สยา. อนาคตํ

ภวาภวายาติ ภวาภวาย กมฺมภวาย ปุณฺณภวาย กามภวาย,
 กมฺมภวาย กามภวาย ปุณฺณภวาย รูปภวาย, กมฺมภวาย
 รูปภวาย ปุณฺณภวาย อรูปภวาย, กมฺมภวาย อรูปภวาย
 ปุณฺณภวาย ปุณฺณปุณฺณ^๑ ภวาย ปุณฺณปุณฺณ คติยา ปุณฺณปุณฺณ
 อุปฺปตฺติยา ปุณฺณปุณฺณ ปฏฺฐิสหุริยา ปุณฺณปุณฺณ อตฺตภาวากินิพฺพตฺติยา.
 อิธาคติ สกตตภาโว. หุราติ ปรตตภาโว. อิธาคติ สกรูปเวทนา-
 สณฺณาสงฺขารวิญฺญาณํ. หุราติ ปรรูปเวทนาสณฺณาสงฺขารวิญฺญาณํ.
 อิธาคติ จ อชฺฌตฺติกานิ อายตนานิ. หุราติ จ พาหิรานิ
 อายตนานิ. อิธาคติ มนุสฺสโลโก. หุราติ เทวโลโก. อิธาคติ
 กามชาตฺ. หุราติ: รูปชาตฺ อรูปชาตฺ. อิธาคติ กามชาตฺ รูปชาตฺ.
 หุราติ อรูปชาตฺ.

ยสฺสกุณฺเฏ ปณฺธิธ นตฺถิ ภวาภวาย อิธ วา หุริ วาติ
 ยสฺส อุโภ อนฺเต [๒] ภวาภวาย [๒] อิธ วา^๓ หุริ วา
 ปณฺธิธ นตฺถิ [๔] น สํวิชฺชติ นุปฺลพฺภติ, ปหีนา สมฺมุจฺจินฺนา
 วูปสนฺตา ปฏฺฐิปปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกา ฅาณคฺคิณา ททฺธมาติ
 ยสฺสกุณฺเฏ ปณฺธิธ นตฺถิ ภวาภวาย อิธ วา หุริ วา.

นิเวสนา ตสฺส น สนฺติ เกจฺติ นิเวสนาติ เทว นิเวสนา:
 ตณฺหานิเวสนา จ ทิฏฺฐินิเวสนา จ อเปยฺย อยฺม ตณฺหานิเวสนา
 อเปยฺย อยฺม ทิฏฺฐินิเวสนา. ตสฺสาติ อรหโต ขีณาสวสฺส. นิเวสนา
 ตสฺส น สนฺตีติ^๕ น สนฺติ น สํวิชฺชนฺติ นุปฺลพฺภนฺติ,
 ปหีนา สมฺมุจฺจินฺนา วูปสนฺตา ปฏฺฐิปปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกา
 ฅาณคฺคิณา ททฺธมาติ นิเวสนา ตสฺส น สนฺติ เกจิ.

^๑ ฉ., เท. ปุณฺณปุณฺณภวาย

^๓ ฉ., เท. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท. น สนฺติ เกจิ นตฺถิ.

^๒ ฉ., เท. จ

^๔ ฉ., เท. น สนฺติ

ธมฺเมสุ นิจุเจยฺย สมฺมคฺคหิตนฺติ ธมฺเมสุติ ทฺวาสญฺจิยา
 ทิฏฺฐิจฺจเตสฺ. นิจุเจยฺยาติ นิจุจฺจินิตฺวา วินิจุจฺจินิตฺวา วิจฺจินิตฺวา
 ปวิจฺจินิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภฺตํ กตฺวา [๑]
 โอธคฺคาโห วิลคฺคาโห วรคฺคาโห โกฏฺฐาสาคฺคาโห อฺจุจฺยคฺคาโห
 สมฺมจฺจุจฺยคฺคาโห 'อิทํ สจฺจํ ตจฺจํ ตถํ ภฺตํ ยาถาวํ อวิปรีตนฺติ
 คหิตํ ปรามฺมจฺจํ อภินิวิฏฺฐจฺจํ อชฺฌเณสิตํ อธิมฺมุตํ นตฺถิ [๒] น
 สํวิชฺชติ นฺุปลพฺภติ, ปหีนํ สมฺมจฺจินนํ ฐปฺสนนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ
 อภพฺพุปปตฺติกํ ฌาณคฺคิณา ททฺธนฺติ ธมฺเมสุ นิจุเจยฺย
 สมฺมคฺคหิตํ. เตนาห ภควา

“ยสฺสสุภยนฺเต ปณฺธิธ นตฺถิ

ภวาภวาย อิธ วา หุํ วา,

นิเวสนา ตสฺส น สนฺติ เกจิ

ธมฺเมสุ นิจุเจยฺย สมฺมคฺคหิตนฺติ.

[๓๗] ตสฺสึธ ทิฏฺฐเจ ว สฺส เต มฺม เต วา
 ปกปฺปิตา นตฺถิ อญฺปิ สญฺญา,
 ตํ พุราหุมนํ ทิฏฺฐิมนาทียานํ
 เกนึธ โลกสฺมิ วิกปฺเปยฺย.

ตสฺสึธ ทิฏฺฐเจ ว สฺส เต มฺม เต วา ปกปฺปิตา นตฺถิ อญฺปิ
 สญฺญาติ ตสฺส^๑ อรหโต ขีณาสวสฺส [๔] ทิฏฺฐเจ วา ทิฏฺฐสฺสทฺธิยา
 วา สฺส เต วา สฺส ตสฺสทฺธิยา วา มฺม เต วา มฺม ตสฺสทฺธิยา วา
 สญฺญาปฺพุพฺพคมตาธิปเตยฺยตา^๕ สญฺญาวิกฺคเหณฺ สญฺญาย อฺทฺธปฺปิตา^๖

^๑ ฉ., เท. สมฺมคฺคหิตนฺติ

^๒ ฉ., เท. น สนฺติ น สํวิชฺชนฺติ นฺุปลพฺภนฺติ. เอวมฺปริปิ.

^๓ ฉ., เท. ตสฺสาติ

^๔ ฉ., เท., อ. ตสฺส

^๕ ฉ., เท. สญฺญาปฺพุพฺพคมตา สญฺญาวิกฺคปฺเปยฺยตา

^๖ ฉ., เท. อฺทฺธปฺปิตา สมฺมจฺจปฺปิตา.

กปฺปิตา [๑] อภิสงฺขตา สณฺจปิตา, ทิฏฺฐิ นตฺถิ [๒] น สํวิชฺชติ
 นุปลพฺภติ, ปหีนา สมฺมจฺฉินฺนา รูปสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา
 อภพฺพปฺปตฺติกา ฌาณคฺคิณา ททฺธมาติ ตสฺสึช ทิฏฺฐเจ ว สฺส เต
 มฺเต วา ปกปฺปิตา นตฺถิ อณฺเฏ สณฺเฏ.

ตํ พุราหุมนํ ทิฏฺฐิมนาทียานนฺติ พุราหุมนฺเต สุตตฺถนํ
 ฐมฺมานํ พาสิตตฺตา พุราหุมนฺเต ๔เปยฺ อนิสฺสโต^๑ ตาที ปวฺจจเต
 ส พุราหุมา. ตํ พุราหุมนํ ทิฏฺฐิมนาทียานนฺติ ตํ พุราหุมนํ
 ทิฏฺฐี อนาทียนฺตํ อคฺคณฺหนตํ อปฺรามสนฺตํ อนภินิเวสนฺตนฺติ^๔ ตํ
 พุราหุมนํ ทิฏฺฐิมนาทียานํ.

เกนีสฺส โลกสฺสุมิ วิกปฺเปยฺยาติ กปฺปาติ เทว กปฺปา:
 ตณฺหากปฺโป จ ทิฏฺฐิกปฺโป จ ๔เปยฺ อยํ ตณฺหากปฺโป ๔เปยฺ
 อยํ ทิฏฺฐิกปฺโป. ตสฺส ตณฺหากปฺโป ปหีนฺ, ทิฏฺฐิกปฺโป
 ปฏฺฐินิสฺสฏฺโง. ตณฺหากปฺปสฺส ปหีนตฺตา ทิฏฺฐิกปฺปสฺส
 ปฏฺฐินิสฺสฏฺจตฺตา เกน ราเคน กปฺเปยฺ, เกน โทเสน กปฺเปยฺ,
 เกน โมเหเน กปฺเปยฺ, เกน มาเนเน กปฺเปยฺ, กาย ทิฏฺฐิยา
 กปฺเปยฺ, เกน อุตฺตจฺเจเน กปฺเปยฺ, กาย วิจิกิจฺฉาย กปฺเปยฺ,
 เกหิ อนุสเยหิ กปฺเปยฺ, “รตฺโตติ วา “ทฺฐุจฺเจติ วา “มฺพฺโหติ วา
 “วินิพฺนฺโหติ วา “ปฺรามมฺจฺเจติ วา “วิกฺเขปคฺโตติ วา “อนิฏฺฐจฺจคฺโตติ
 วา “ถามคฺโตติ วา. เต อภิสงฺขารา ปหีนา. อภิสงฺขารานํ
 ปหีนตฺตา คตฺติโย เกน กปฺเปยฺ “เนรยิกโกติ วา “ติรจฺฉานโยนิโกติ
 วา “ปิตฺติวิสยิกโกติ วา “มนุสฺสโสติ วา “เทโวติ วา “รूपีติ วา
 “อรูปีติ วา “สณฺณิปีติ วา “อสณฺณิปีติ วา “เนวสณฺณิณาสณฺณิปีติ วา.
 โส เหตุ นตฺถิ, ปจฺจโย นตฺถิ, การณํ นตฺถิ; เยเน กปฺเปยฺ

^๑ ฉ., เท. ปกปฺปิตา สงฺขตา

^๒ ฉ., เท. น สนฺติ

^๓ ฉ., เท. อสฺสโต

^๔ ฉ., เท. อนภินิเวสนฺตนฺติ.

วิกปฺเปยฺย วิกปฺปํ อปชฺเชยฺย. โลกสฺมินฺติ อปายโลเก
 มนุสฺสโลเก เทวโลเก ขนฺธโลเก ชาติโลเก อายตฺนโลเกติ เกนฺธ
 โลกสฺมิ วิกปฺปเยยฺย. เตนาห ภควา

“ตสฺสึธ ทิฏฺฐเจ ว สฺส เต มุเต วา
 ปกปฺปิตา นตฺถิ อณฺฐปิ สณฺณา,
 ตํ พุราหฺมณํ ทิฏฺฐิมนาทียานํ
 เกนฺธ โลกสฺมิ วิกปฺปเยยฺยติ.

[๓๘] น กปฺปยนฺติ น ปุเรกฺขโรนฺติ,
 ธมฺมาปิ เตสํ น ปฏิจฺฉิตาเส,
 น พุราหฺมโณ สึลวเตน เนยฺโย
 ปารํคโต น ปจฺเจติ ตาที.”

น กปฺปยนฺติ น ปุเรกฺขโรนฺตึติ กปฺปาติ เทว กปฺปา:
 ตณฺหากปฺโป จ ทิฏฺฐิกปฺโป จ ๔เปฯ อยํ ตณฺหากปฺโป ๔เปฯ
 อยํ ทิฏฺฐิกปฺโป.

กตโม ตณฺหากปฺโป. ยาวตา ตณฺหาสงฺขาเตน สีมกตํ
 มรียาทิกตํ โอธิกตํ ปริยฺนตฺกตํ^๑ ปรีคฺคหิตํ มมายิตํ อิทํ มมํ,
 เอตํ มมํ, เอตตํ มมํ, เอตตาวตา มมํ มม รุปา สทฺทา
 คณฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา อตฺถรณฺา ปาปุรณฺา ทาสีทาสา
 อเชพฺกา กุกฺกุฏสฺสุกรา หตฺถิควาสฺสวพฺวา, เขตฺตํ วตฺถุ หิริณฺณํ
 สุวณฺณํ คามนิคมราชธานีโย รฏฺฐณฺจ ชนปฺโท จ โกโส จ
 โกฏฺฐจาการณฺจ, เกวลมฺปิ มหาปจฺวี ตณฺหาเวสฺน มมายติ, ยาวตา
 อฏฺฐสฺตตณฺหาวิปรีตํ^๓ อยํ ตณฺหากปฺโป.

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ.,เท. ตาที

^๒ ฉ.,เท. ปริยฺนตฺกตํ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. วิจริตํ

กตโม ทิฏฐิกปโป. วีสติวตถุกา สกฺกายทิฏฐิ, ทสวตถุกา
 มิจฺฉาทิฏฐิ, ทสวตถุกา อนตฺตคฺคาหิกา ทิฏฐิ. ยา เอวรูปา ทิฏฐิ
 ทิฏฐิคตํ ทิฏฐิคหนํ ทิฏฐิกนฺตาโร^๑ ทิฏฐิวิสุกายิกํ ทิฏฐิวิปฺสนฺทิตํ
 ทิฏฐิสยฺมโยชนํ คาคาโห ปฏฺฐิคาคาโห อภินิเวโส ปรามาโส
 กุมฺมคฺโค มิจฺฉापโถ มิจฺฉตตํ ติตถายตฺนํ วิปริเยสคฺคาโห^๒
 วิปริตคฺคาโห วิปลลาสคฺคาโห มิจฺฉาคาโห, อยาถาวกสฺมี
 “ยาถาวกนฺติ คาคาโห, ยาวตา ทฺวาสนฺนํ ทิฏฐิคตานิ, อยํ
 ทิฏฐิกปโป.

เตสํ ตณฺหาภปโป ปหีนโน, ทิฏฐิกปโป ปฏฺฐินิสฺสญฺโจ.
 ตณฺหาภปฺปสฺส ปหีนตฺตา ทิฏฐิกปฺปสฺส ปฏฺฐินิสฺสญฺจตฺตา ตณฺหาภปโป
 วา ทิฏฐิกปโป วา น กปฺเปนฺติ น ชนฺเนติ น สยฺชชนฺเนติ
 น นิพฺพตฺเตนฺติ นานินิพฺพตฺเตนฺตํ น กปฺปยนฺติ.

น ปุเรกฺขโรนฺตํติ ปุเรกฺขาราคี เทว ปุเรกฺขาราคี
 ตณฺหาปุเรกฺขารो จ ทิฏฐิปุเรกฺขารो จ ๔เปยฺย อยํ ตณฺหาปุเรกฺขารो
 ๔เปยฺย อยํ ทิฏฐิปุเรกฺขารอ. เตสํ ตณฺหาปุเรกฺขารอ ปหีนโน,
 ทิฏฐิปุเรกฺขารอ ปฏฺฐินิสฺสญฺโจ. ตณฺหาปุเรกฺขารสฺส ปหีนตฺตา
 ทิฏฐิปุเรกฺขารสฺส ปฏฺฐินิสฺสญฺจตฺตา น ตณฺหํ วา น ทิฏฐิ วา ปุโรโต
 กตฺวา จรณฺติ น ตณฺหาชฺชา น ตณฺหาเกตุ น ตณฺหาธิปเตยฺยา
 น ทิฏฐิทฺชชา น ทิฏฐิเกตุ น ทิฏฐาธิปเตยฺยา น ตณฺหาเย วา
 น ทิฏฐิยา วา ปริวาริตา^๓ จรณฺตํติ น กปฺปยนฺติ น ปุเรกฺขโรนฺตํ.

ธมฺมาปิ เตสํ น ปฏฺฐิจฺฉิตาเสติ ธมฺมา วุจฺจณฺติ ทฺวาสนฺนํ
 ทิฏฐิคตานิ. เตสํ น อรหณฺตานํ ขีณาสวานํ. ปฏฺฐิจฺฉิตาเสติ^๔

^๑ ฉ., เท., อ. ทิฏฐิกนฺตาร^๒ ฉ., เท. วิปริยาสคฺคาโห^๓ ฉ., เท., อ. ปริวาริตวา^๔ ฉ., เท. น ปฏฺฐิจฺฉิตาเสติ

“สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ น ปฏิจฺจिताเส.
 “อสสฺสโต โลโก ๕เปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรมมรณา, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ น ปฏิจฺจिताเสติ ฌมฺมาปี
 เตสํ น ปฏิจฺจिताเส.

น พุราหฺมโณ สึลวเตน เนยฺโยติ นาคิ ปฏิกฺขเปโป.
 พุราหฺมโณติ สตุตฺตํ ฌมฺมานํ พาทิตตฺตา พุราหฺมโณ ๕เปฯ
 อนิสฺสโต ตาทิ ปวฺจฺจเต ส พุรหฺมา. น พุราหฺมโณ สึลวเตน
 เนยฺโยติ: พุราหฺมโณ สึเลน วา วเตน วา สึลพฺพเตน วา น
 ยายติ น นียฺยายติ^๑ น วุยฺหติ น สํหริยตีติ^๒ น พุราหฺมโณ
 สึลวเตน เนยฺโย.

ปารํคโต น ปจฺเจติ ตาทิตฺติ ปารํ วุจฺจติ อมตํ นิพฺพานํ.
 โย โส สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพปฺปติปฺปนิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย
 วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ. โย ปารํคโต ปารปฺปตฺโต อนตฺคโต
 อนตปฺปตฺโต โกฏฺฐคโต โกฏฺฐปฺปตฺโต [^๓] ๕เปฯ นตฺถิ ตสฺส
 ปุณฺณภวํ ปารํคโต. น ปจฺเจตฺติ โสตาปตฺติมคฺเคน เย กิเลสา
 ปหีนํ, เต กิเลสํ น ปุเนติ น ปจฺเจติ น ปจฺจาคจฺจติ.
 สกทาคามิมคฺเคน เย กิเลสา ปหีนํ, เต กิเลสํ น ปุเนติ น
 ปจฺเจติ น ปจฺจาคจฺจติ. อณาคามิมคฺเคน เย กิเลสา ปหีนํ, เต
 กิเลสํ น ปุเนติ น ปจฺเจติ น ปจฺจาคจฺจติ. อรหตฺตมคฺเคน เย
 กิเลสา ปหีนํ, เต กิเลสํ น ปุเนติ น ปจฺเจติ น ปจฺจาคจฺจตฺติ
 ปารํคโต น ปจฺเจติ. ตาทิตฺติ อรหา ปญฺจหากาเรหิ ตาทิ:
 อิกฺขจํนิฏฺเฐ ตาทิ: จตฺตาวีติ ตาทิ, ตินฺณาวีติ ตาทิ, มุตฺตาวีติ
 ตาทิ, ตํนิทฺเทสา ตาทิ.

^๑ ฌมฺมาปี 12/06/2566
 ๑ ฉ.,เท. นียฺยติ

^๒ ฉ.,เท. สํหริยตีติ

^๓ ฉ.,เท. วิตุฏฺโธ ชาติมรณสํสํโร

กถํ อรหา อัญญาญญะ ตาถิ.^๑ อรหา ลาภะปิ ตาถิ,
อลาภะปิ ตาถิ, ยเสปิ ตาถิ, อยเสปิ ตาถิ, ปัสสาเยปิ ตาถิ,
นิหะทาเยปิ ตาถิ, สุเขปิ ตาถิ, ทุกเขปิ ตาถิ. เอกญเจ พาหิ^๒
คณเชน ลิมเปยเย, เอกญเจ พาหิ วาสียา ตจเจเย, อมุสมิ
นตถิ ราโค, อมุสมิ นตถิ ปฏิมิ, อนุนยปฏิมิวิปปหิโน
อุคฺขาทินิคฺขาทิวิตฺตวตฺโต อนุโรธวิโรธสมตฺติกกนฺโต. เอวํ อรหา
อัญญาญญะ ตาถิ.

กถํ อรหา จตฺตาวีติ ตาถิ. อรหโต ราโค จตฺโต
วณฺโต มุตฺโต ปหิโน ปฏินิสฺสฏฺโง. โทโส ๔เปย โมห ๔เปย
โกธ ๔เปย อุปนาโห ๔เปย มกฺโข ๔เปย ปพาโส ๔เปย
อิสฺสา ๔เปย มจฺจริยํ ๔เปย มายา ๔เปย สาเจยฺยํ ๔เปย
ถมฺโม ๔เปย สารมฺโม ๔เปย มาโน ๔เปย อติมานो ๔เปย
มโท ๔เปย ปมาโท ๔เปย สพฺเพ กิเลสา ๔เปย สพฺเพ
ทฺวจจริตา ๔เปย สพฺเพ ทรธา ๔เปย สพฺเพ ปริพาหา ๔เปย
สพฺเพ สนฺดาปา ๔เปย สพฺพากุสลากิสงฺขารา จตฺตา วณฺตา
มุตฺตา ปหิณา ปฏินิสฺสฏฺฐา. เอวํ อรหา จตฺตาวีติ ตาถิ.

กถํ อรหา ตินฺณาวีติ ตาถิ. อรหา กาโมหํ ตินฺนโณ
ภโวหํ ตินฺนโณ ทิฏฺฐโงหํ ตินฺนโณ อวิชฺโชหํ ตินฺนโณ
สพฺพสํสารปถิ^๓ ตินฺนโณ อุตฺตตินฺนโณ นิตฺตตินฺนโณ อตฺติกกนฺโต
สมตฺติกกนฺโต วิตฺตวตฺโต. โส วุฏฺฐวาโส จินฺนจรโณ ชาติมรณสํสારो,
นตถิ ตสฺส ปนพฺภโวติ เอวํ อรหา ตินฺณาวีติ ตาถิ.

กถํ อรหา มุตฺตาวีติ ตาถิ. อรหโต รากา จิตฺตํ มุตฺตํ
วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ, โทสา จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ,

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ. เท. ตาถิ, เอวมุปริปิ.

^๒ ส. อคฺคิ เอวมุปริปิ.

^๓ อ. สพฺพสงฺขารปฏิปถํ

โมหา จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ, โกธา ๔เปยฺ อุปนาหา
 ๔เปยฺ มกฺขา ๔เปยฺ ปพาสา ๔เปยฺ อิสฺสาย ๔เปยฺ มจฺจริยา
 ๔เปยฺ มายาย ๔เปยฺ สาเจยฺยา ๔เปยฺ ธมฺภา ๔เปยฺ สารมฺภา
 ๔เปยฺ มานา ๔เปยฺ อติมานา ๔เปยฺ มทา ๔เปยฺ ปมาทา
 ๔เปยฺ สพฺพกิเลเสหิ ๔เปยฺ สพฺพทฺวจฺจเรหิ ๔เปยฺ สพฺพทฺเรหิ ๔เปยฺ
 สพฺพปริพาเหหิ ๔เปยฺ สพฺพสนฺดาเปหิ ๔เปยฺ สพฺพากุสลาภิสงฺขารेหิ
 จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ. เอวํ อรหา มุตฺตาวีติ ตาที.

กถํ อรหา ตํนิทฺเทสา ตาที. อรหา ‘สึเล สติ สึลวาติ
 ตํนิทฺเทสา ตาที. ‘สทฺธาย สติ สทฺธโรติ ตํนิทฺเทสา ตาที.
 ‘วีริเย สติ วีริยวาติ ตํนิทฺเทสา ตาที. ‘สติยา สติ สติมาติ
 ตํนิทฺเทสา ตาที. ‘สมาธิสฺมี สติ สมาธิโตติ ตํนิทฺเทสา ตาที.
 ‘ปญฺญาย สติ ปญฺญวาติ ตํนิทฺเทสา ตาที. ‘วิชฺชาย สติ
 เตวิชฺชโรติ ตํนิทฺเทสา ตาที. อภิญฺญาย สติ จพฺภิญฺโญติ
 ตํนิทฺเทสา ตาที. เอวํ อรหา ตํนิทฺเทสา ตาทีติ ปารํคโต
 น ปจฺเจติ ตาที. เตนาห ภควา

“น กปฺปยนฺติ น ปุเรกฺขโรนฺติ
 ฐมฺมาปิ เตสํ น ปฏิจฺจิตาเส,
 น พุราหฺมणे สึลวเตน เนยฺโย
 ปารํคโต น ปจฺเจติ ตาทีติ.

ปญฺจโม ปรมฏฺจกสฺสุตฺตนิทฺเทโส.

๖. ขราสุตตนิทเทโส

[๑]

[๓๕] อปโป วต ชีวิตัง อิทัง
 โอรัง วสุสสตาปิ มียยติ.^๑
 โย เจปิ อติจฺจ ชีวติ
 อถ โข โส ขรตาปิ มียยติ.

อปโป วต ชีวิตัง อิทนฺติ ชีวิตนฺติ อายุ จิตฺติ ยปนา
 ยาปนา อิริยนา วตฺตนา ปาลนา ชีวิตัง ชีวิตินฺทริยํ. อปิ
 ทวีहि การณฺเห อปฺปกํ ชีวิตัง โลกํ ชีวิตํ: จิตฺตปริตฺตตตาย วา
 อปฺปกํ ชีวิตัง, สรสปริตฺตตตาย วา อปฺปกํ ชีวิตัง.

กถํ จิตฺตปริตฺตตตาย อปฺปกํ ชีวิตัง. อตีเต จิตฺตกฺขณ
 ชีวิตฺถ น ชีวติ น ชีวิสฺสติ. อนาคเต จิตฺตกฺขณ ชีวิสฺสติ
 น ชีวติ น ชีวิตฺถ. ปจฺจุปฺปนฺเน จิตฺตกฺขณ ชีวติ น ชีวิตฺถ
 น ชีวิสฺสติ.

“ชีวิตัง อตฺตภาโว จ	สุขทุกฺขา จ เกวลา,
เอกจิตฺตสมายุตฺตา	ลหุโส วตฺตติกฺขณ.
จุฬาสีตีสหฺสฺसानิ ^๔	กปฺปา ติฏฺฐนฺติ เย มรฺู,
น เตวว เตปิ ชีวนฺติ	ทวีहि จิตฺเตहि สมหิตา. ^๕
เย นิรฺุทฺธา มรฺนตฺสฺส	ติฏฺฐจฺมานสฺส วา อิท,
สพฺเพว ^๖ สทิสฺสา ขนฺธา	คตา อปฺปฏิสนฺทิกา.

^๑ น. เท. อถ ขราสุตตนิทเทโส วทฺติ.

^๓ น. เท. วตฺตเต

^๔ น. เท. สยฺดา

^๒ ส. มียติ เอวมฺปริปิ.

^๕ น. เท. จุฬาสีตีสหฺสฺसानิ

^๖ น. เท. สพฺเพปิ

อนนฺตฺรา จ เย ภงฺกา ^๑	เย จ ภงฺกา อนาคตา,
ตทนต์เร นิริทฺธานํ	เวสมมํ ^๒ นตฺถิ ลกฺขณเ.
อนิพฺพตฺเตน น ชาโต	ปจฺจุปฺปนฺเนน ชีวติ,
จิตฺตภงฺกมโต ^๓ โลโก	ปญฺญตฺติ ปรมตฺถิยา.
ยถา นินฺนา ปวตฺตนฺติ	ฉนฺแทน ปรีณามิตา,
อจฺฉินฺนวารา ^๔ วตฺตนฺติ	สพฺพายตฺนปจฺจยา.
อนิธานคตา ภงฺกา	ปฺญฺโช นตฺถิ อนาคเต,
นิพฺพตฺตาเยว ติฏฺฐนฺติ	อารคฺเค สาสปฺปมา.
นิพฺพตฺตานญฺจ ฐมฺมานํ	ภงฺโก เนสํ ปุเรกฺขโต,
ปโลกฐมฺมา ติฏฺฐนฺติ	โปราณเหหิ อมิสฺสิตา.
อทสฺสนโต อายนฺติ	ภงฺกา คจฺฉนฺติ ทสฺสนํ,
วิขุชฺฐปาโทว อากาเส	อุปฺปชฺชนฺติ วยนฺติ จาติ.

เอวํ จิตฺติปริตฺตตตาย อปฺปกํ ชีวติ.

กถํ สรสฺปริตฺตตตาย อปฺปกํ ชีวติ. อสฺสาสุปนฺนพทฺธํ
 ชีวติ, ปสฺสาสุปนฺนพทฺธํ ชีวติ, อสฺสาสปสฺสาสุปนฺนพทฺธํ ชีวติ,
 มหาภูตฺตูปนฺนพทฺธํ ชีวติ, อสฺมุปนฺนพทฺธํ ชีวติ, กวพิงฺการาหารูปนฺนพทฺธํ
 ชีวติ, วิญฺญาณูปนฺนพทฺธํ ชีวติ. มุลมฺปิ อิมสํ ทฺพฺพลํ, ปุพฺพเหตุปิ
 อิมสํ ทฺพฺพลา, เยปี^๕ ปจฺจยา, เตปี ทฺพฺพลา; เยปี ปภาวิกา,^๖
 เตปี ทฺพฺพลา; สหภูปี อิมสํ ทฺพฺพลา, สมฺปโยคาปี อิมสํ
 ทฺพฺพลา; สหชาปี อิมสํ ทฺพฺพลา. ยาปี ปโยชิกา, สาปี
 ทฺพฺพลา, อญฺญมญฺญํ นิจฺจุทฺพฺพลา อิเม, อญฺญมญฺญํ อนวตฺถิตา

^๑ ฉ., เท. ภคฺคา เอวฺมฺปริปี.

^๒ ฉ., เท. เวสมํ

^๓ ฉ., เท. จิตฺตภคฺคา มโต

^๔ ฉ., เท. อจฺฉินฺนวารา

^๕ ฉ., เท. ปิสฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท. ปภาวิกา

อิเม, อญญมณฺญํ ปรีปาทยนฺติ อิเม, อญญมณฺญสฺส หิ นตฺถิ
 ตายิตา, น จาปิ จเปนฺติ อญญมณฺญิเม,^๑ โยปิ นิพฺพตฺตโก,
 โส น วิชฺชติ.

น จ เกนจิ โกจิ หายติ.

ภงฺคพฺยา^๒ จ อิเม หิ สพฺพโส

ปฺริเมหิ ปภาวิตา^๓ อิเม

เยปิ ปภาวิตา,^๓ เต ปุเร มตา

ปฺริมาปิจ ปจฺจิมปิจ

อญญมณฺญํ น กทาจิ อทฺทสฺสูติ.^๔

เอวํ สรสปริตฺตตาย อปฺปกํ ชีวิตํ.

อปิจ จาตุมฺหาราชิกานํ เทวานํ ชีวิตํ อุปาทาย
 มนุสฺसानํ อปฺปกํ ชีวิตํ ปริตฺตกํ ชีวิตํ โลกํ ชีวิตํ ขณิกํ
 ชีวิตํ ลหุกํ ชีวิตํ อิตฺตํ ชีวิตํ อนทฺทนียํ ชีวิตํ น จิรญฺจิติกํ
 ชีวิตํ ตาวตีสานํ เทวานํ ๔เปยฺ ยามานํ เทวานํ ๔เปยฺ ตุสฺสิตานํ
 เทวานํ ๔เปยฺ นิมฺมานรตฺตินํ เทวานํ ๔เปยฺ ปฺรนิมฺมิตวสวตฺตินํ
 เทวานํ ๔เปยฺ พุรหฺมกายิกานํ เทวานํ ชีวิตํ อุปาทาย มนุสฺसानํ
 อปฺปกํ ชีวิตํ ปริตฺตกํ ชีวิตํ โลกํ ชีวิตํ ขณิกํ ชีวิตํ ลหุกํ
 ชีวิตํ อิตฺตํ ชีวิตํ อนทฺทนียํ ชีวิตํ น จิรญฺจิติกํ ชีวิตํ.
 วุตฺตํ เหน้ ภาควตา “อปฺปมิตํ ภิกฺขเว มนุสฺसानํ อายุ,
 คมนีโย สมฺปฺราโย, มนุทาย โสญฺจพฺพํ, กตฺตพฺพํ กุสลํ,
 จริตพฺพํ พุรหฺมจริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส อมรณํ. โย ภิกฺขเว จิร
 ชีวติ, โส วสฺสสํ อปฺป วา ภียโย.

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ.,เท. อญญมณฺญํ อิเม

^๒ ฉ.,เท. คณฺหพฺยา

^๓ ฉ.,เท. ปภาวิกา

^๔ ฉ.,เท. มทฺทสฺสูติ.

อปฺปมายุ มนุสฺसानํ หิเพยฺย นํ สุปฺปริโส,
 จเรยฺยาทิตฺตสีโสว นตฺถิ มจฺจุสฺส นาคโม.
 อจฺจุยฺหนฺติ อโหฺรตฺตา ชีวิตํ อุปรุชฺฌติ,
 อายุ ขียติ^๑ มจฺจานํ กุณฺหนฺทีนํ อุทกนฺติ.

อปฺปํ วต ชีวิตํ อิทํ.

โอรํ วสุสฺสตาปี มียฺยตีติ กลลกาเลปิ จวติ มรติ
 อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ, อมฺพุทฺทกาเลปิ^๒ จวติ มรติ อนฺตรธายติ
 วิปฺปลุชฺชติ, เปสิกาเลปิ จวติ มรติ อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ,
 ฌนกาเลปิ จวติ มรติ อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ, ปณฺจสาขกาเลปิ^๓
 จวติ มรติ อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ, ชาติมตฺโตปิ จวติ มรติ
 อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ, ปสฺสูติฌเรปิ^๔ จวติ มรติ อนฺตรธายติ
 วิปฺปลุชฺชติ, อทฺตมาสิโกปิ จวติ มรติ อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ,
 มาสิโกปิ จวติ มรติ อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ, ทฺวิมาสิโกปิ
 ๔เปยฺย ตีมาสิโกปิ ๔เปยฺย จตุมาสิโกปิ ๔เปยฺย ปณฺจมาสิโกปิ จวติ
 มรติ อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ, ฌมาสิโกปิ ๔เปยฺย สตฺตมาสิโกปิ
 ๔เปยฺย อฏฺฐมาสิโกปิ ๔เปยฺย นวมาสิโกปิ ๔เปยฺย ทสฺมาสิโกปิ ๔เปยฺย
 สํวจฺจริโกปิ จวติ มรติ อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ, ทฺวิวสฺสโกปิ
 ๔เปยฺย ติวสฺสโกปิ ๔เปยฺย จตุวสฺสโกปิ ๔เปยฺย ปณฺจวสฺสโกปิ ๔เปยฺย
 ฌวสฺสโกปิ ๔เปยฺย สตฺตวสฺสโกปิ ๔เปยฺย อฏฺฐวสฺสโกปิ ๔เปยฺย
 นววสฺสโกปิ ๔เปยฺย ทสฺวสฺสโกปิ ๔เปยฺย วิสฺติวสฺสโกปิ ๔เปยฺย
 ตีสฺวสฺสโกปิ ๔เปยฺย จตฺตาฬีสวสฺสโกปิ ๔เปยฺย ปณฺณาสวสฺสโกปิ
 ๔เปยฺย สฏฺฐจิวสฺสโกปิ ๔เปยฺย สตฺตติวสฺสโกปิ ๔เปยฺย อสฺสิติวสฺสโกปิ

^๑ ฉ., เท. ขียยติ

^๒ ฉ., เท., อ. อพฺพุทฺทกาเลปิ

^๓ ฉ., เท., อ. ปสาขกาเลปิ

^๔ ฉ., เท. สฺสูติฌเรปิ.

ฯเปฯ นวติวสสิโกปิ จวติ มรติ อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชตีติ
โอริ วสฺสตาปี มียยติ.

โย เจปิ อติจฺจ ชีวตีติ โย วสฺสสํ อติกฺกมิตฺวา ชีวติ,
โส เอกํ วา วสฺสํ ชีวติ, เทว วา วสฺसानิ ชีวติ,
ตีณิ วา วสฺसानิ ชีวติ, จตฺตาริ วา วสฺसानิ ชีวติ,
ปญฺจ วา วสฺसानิ ชีวติ, ๕เปฯ ทส วา วสฺसानิ ชีวติ,
วิสติ วา วสฺसानิ ชีวติ, ตีสํ วา วสฺसानิ ชีวติ, จตฺตาฬิํ
วา วสฺसानิ ชีวตีติ โย^๑ เจปิ อติจฺจ ชีวติ.

อถ โข โส ชรตาปี มียยตีติ ยทา ชินฺโน โหติ
วฺทฺโฆ มหฺลลโก อทฺธคโต วโยอนุปฺปตฺโต ขณฺททนฺโต
ปลิตเกโส วิญฺญํ ขลิตสิโร วลินํ ติลกาหตคตฺโต วงโก ภคฺโค^๒
ทณฺทปรายโน, โส ชรายปี จวติ มรติ อนฺตรธายติ วิปฺปลุชฺชติ,
นตฺถิ มรณมฺหา โมกฺโข.

“ผลานมิว ปกฺกานํ	ปาโต ปตฺนโต” ภายํ,
เอวํ ชาตาน มจฺจานํ	นิจฺจํ มรณโต ภายํ.
ยถาปี กุมฺภการสฺส	กตา มตฺติกภาชนา, ^๔
สพฺเพ เกทปริยนฺตา ^๕	เอวํ มจฺจาน ชีวตี.
ทหรา จ มหฺนฺตา จ	เย พาลา เย จ ปณฺธิตา,
สพฺเพ มจฺจุวสํ ยนฺติ	สพฺเพ มจฺจุปรายนา.
เตสํ มจฺจุปรตฺตานํ	คจฺจตํ ปรโลกโต,
น ปีตา ตายเต ปฺตฺตํ	ณฺทิตี วา ปน ณาตเก.

^๑ น. โส เจปิ

^๓ ส. ปตโต

^๕ น., เท. เกทปริยนตา

^๒ น., เท. ภคโค

^๔ ส. มตฺติกภาชน

เปกฺขตณฺณเณว ฌาตีนํ ปสฺส ลาลปฺปตํ ปุณฺณ,^๑
 เอกเมโกว มจฺจานํ โควชฺโณ วีย นียฺยติ
 เอรํ อพฺภาหโต โลโก มจฺจุณา จ ชราย จาติ.

อถ โข โส ชรสาปิ มียฺยติ. เตนาห ภควา

“อปฺป วต ชีวิตํ อิํ
 โอโร วสฺสสตาปิ มียฺยติ,
 โย เจปิ อติจฺจ ชีวติ
 อถ โข โส ชรสาปิ มียฺยตีติ.

[๔๐]

โสจฺนฺติ ชนา มมายิเต
 น หิ สฺนฺติ นิจฺจา ปริคฺคหา,
 วินาภาวสฺนฺตเมวิทฺ^๒
 อิติ ทิสฺวา นาการมาวเส.

โสจฺนฺติ ชนา มมายิเตติ ชนาติ ขตฺติยา จ พุราหฺมณา จ
 เวสฺสสา จ สุทฺทา จ คหฺภูจา จ ปพฺพชิตา จ เทวา จ
 มนุสฺสสา จ. มมตฺตาติ เทว มมตฺตา: ตณฺหามมตฺตญฺจ
 ทิฏฺฐิมมตฺตญฺจ ๔เปฯ อิํ ตณฺหามมตฺตํ ๔เปฯ อิํ ทิฏฺฐิมมตฺตํ.
 มมายิตวตฺตญฺจเจทสงฺกิโนปิ^๓ โสจฺนฺติ, อจฺฉิขฺชนฺเตปิ โสจฺนฺติ,
 อจฺฉินฺเนปิ โสจฺนฺติ, มมายิตวตฺตวิปริณามสงฺกิโนปิ^๔ โสจฺนฺติ,
 วิปริณามนฺเตปิ โสจฺนฺติ, วิปริณเตปิ โสจฺนฺติ กิลมนฺติ
 ปริเทวนฺติ อฺรตฺตาฬิ กนฺทนฺติ สมฺโมหํ อาปชฺชนฺตีติ โสจฺนฺติ
 ชนา มมายิเต.

^๑ ฉ., เท. ปุณฺ

^๓ ฉ., เท. มมายิตํ วตฺตํ

^๒ ฉ., เท. วินาภาวํ สฺนฺตเมวิทํ

^๔ ฉ., เท. มมายิตํ วตฺตํ

น หิ สนฺติ นิจฺจา ปรีคฺคหาติ ปรีคฺคหาติ* เทว ปรีคฺคหา:
 ตณฺหาปรีคฺคโห จ ทิฏฺฐิปรีคฺคโห จ ๔เปยฺย อัยฺย ตณฺหาปรีคฺคโห
 ๔เปยฺย อัยฺย ทิฏฺฐิปรีคฺคโห. ตณฺหาปรีคฺคโห อนิจฺโจ สงฺขโต
 ปฏิจฺจสมุปฺปนฺโน ขยธฺมโม วยธฺมโม วิราคธฺมโม นิโรธธฺมโม
 วิปริณามธฺมโม. ทิฏฺฐิปรีคฺคโห [๒] อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจสมุปฺปนฺโน
 ขยธฺมโม วยธฺมโม วิราคธฺมโม นิโรธธฺมโม วิปริณามธฺมโม.
 วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “ปสฺสธ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว ตํ ปรีคฺคหํ;
 ยวายํ ปรีคฺคโห นิจฺโจ ชฺวโร สสฺสโต อวิปริณามธฺมโม
 สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตีติ. โน เหตุํ ภนฺเต. “สาธุ ภิกฺขเว,
 อหฺมปิ โข เอตํ ภิกฺขเว ปรีคฺคหํ น สมฺนุปสฺสามิ, ยวายํ
 ปรีคฺคโห นิจฺโจ ชฺวโร สสฺสโต อวิปริณามธฺมโม สสฺสตีสมํ
 ตเถว จสฺสตีติ. ปรีคฺคหา นิจฺจา ชฺวรา สสฺสตา อวิปริณามธฺมา
 นตฺถิ น สนฺติ น สํวิชฺชนฺติ นุปฺลพฺภนฺตีติ” น หิ สนฺติ
 นิจฺจา ปรีคฺคหา.

วินาภาวสนฺตเมวิทฺตติ นานาภาเว วินาภาเว อณฺเฏธมาภาเว
 สนฺเต สํวิชฺชมาเน อุปฺลพฺภียมาเน. วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “อลํ
 อานนฺท มา โสจิ มา ปรีเทวิ, นนฺุ เอตํ อานนฺท มยา
 ปฏิจฺจเจว” อกฺขาตํ ‘สพฺเพเหว ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว
 วินาภาโว อณฺเฏธมาภาโว, ตํ กุเตตฺถ อานนฺท ลพฺภา; ‘ยนฺตํ
 ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกธฺมมํ, ตํ วต มา ปลฺลชฺชิตฺติ เนตํ จานํ
 วิชฺชตีติ, ปุริมานํ ปุริมานํ ขนฺธานํ ธาตฺวนํ อายตนาณํ
 วิปริณามณฺเฏธมาภาวา ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา ขนฺธา จ ธาตุโย จ
 อายตนาณิ จ ปวตฺตนฺตตีติ วินาภาวสนฺตเมวิทํ.

หมดอายุ 12/06/2566

* ฉ., เท. อัยฺย ปาโง น ทิสฺสติ.

๒ ฉ., เท. ปิสฺสโท ทิสฺสติ.

๓ ฉ., เท. น ลพฺภนฺตีติ

๔ “ปฏิจฺจเจวาทิปี ปาโง.

อิตฺติ ทิสฺวา นาคารมาวเสติ อิตฺตีติ ปทสนฺธิ ปทสํสฺสโค
 ปทปาริปุริ อกฺขรสมวาโย พุยฺยชนฺสลิฏฺฐตา ปทานุပ္พุพฺพตาเมตํ
 “อิตฺตีติ. อิตฺติ ทิสฺวา ปสฺสิตฺวา ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา
 วิภูตํ กตฺวา มมตฺเตสฺสุติ อิตฺติ ทิสฺวา. นาคารมาวเสติ สพุพฺ
 ฌวาวสปลิโพธํ จินฺหิตฺวา ปุตฺตทวารปลิโพธํ จินฺหิตฺวา ฌาติปลิโพธํ
 จินฺหิตฺวา มิตฺตามจฺจปลิโพธํ จินฺหิตฺวา สนนฺธิปลิโพธํ จินฺหิตฺวา
 เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทะตฺวา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา อภิญฺจนภาวํ อุปคฺคตฺวา
 เอโก จเรยฺย วิหเรยฺย อิริเยยฺย วตฺเตยฺย ปาเลยฺย ยเปยฺย
 ยาเปยฺยยาติ อิตฺติ ทิสฺวา นาคารมาวเส. เตนาห ภควา

“โสจฺนฺติ ชนา มมายิเต

น หิ สนฺติ นิจฺจา ปรีคฺคหา,

วินาภาวสนฺตเมวิทํ

อิตฺติ ทิสฺวา นาคารมาวเสติ.

[๔๑] มรณณปิ ตํ ปหียติ

ยํ ปุริโส มมยิทฺตํ^๑ มนฺถติ.

เอตมฺปิ วิทิตฺวา^๒ ปณฺทิตो

น มมตฺตาย นเมธ มามโก.

มรณณปิ ตํ ปหียตีติ มรณฺณติ ยา เตสํ เตสํ สตุตฺตานํ
 ตมฺหา ตมฺหา สตุตฺตนิกายา จุติ จวนฺตา เกโท อนฺตรธานํ มจฺจุ
 มรณํ กาลกิริยา ขนฺธานํ เกโท กเพวรสฺส นิกฺเขโป
 ชีวิตินฺทฺริยสฺส
 ฌีวิตินฺทฺริยสฺส
 สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ. ปหียตีติ ปหียติ ชหียติ วิชหียติ
 อนฺตรธายติ วิปฺปลฺลชฺชติ. ภาสิตมฺปิ เหตุ

^๑ ฉ., เท. มมยิทฺตํ

^๒ ฉ., เท. วิทิตฺวาน

“ปุพฺพเพว มจฺจํ วิชฺชนฺติ โภคา
 มจฺโจว เน ปุพฺพตฺริ ชฺหาติ,
 อสฺสสฺตา โภคิโน กามกามิ
 ตสฺมา น โสจามหํ โสกกกาลे.
 อุเทติ อาปุรฺติ เวติ จนฺโท
 อตฺถิ^๑ คเมตฺวาน ปเลติ สุริโย,
 วิทิตา มยา สตฺตฺก^๒ โลกธมฺมา
 ตสฺมา น โสจามหํ โสกกกาลेติ.

มรณนปี ตํ ปหียติ.

ยํ ปุริโส มมยิทนฺติ มณฺณตฺติติ ยนฺติ รูปคตํ เวทนาคตํ
 สณฺณาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ. ปุริโสติ สงฺขา สมณฺณา
 ปณฺณตฺติ โลกโวหาโร^๓ นามํ นามกมฺมํ นามเชยฺยํ นิรุตฺติ
 พุณฺณชนํ อภิลาโป. มมยิทนฺติ มณฺณตฺติติ ตณฺหามณฺณนาย มณฺณตฺติ,
 ทิฏฺฐิมณฺณนาย มณฺณตฺติ, มานมณฺณนาย มณฺณตฺติ, กิเลสมณฺณนาย
 มณฺณตฺติ, ทุจฺจริตมณฺณนาย มณฺณตฺติ, ปโยคมณฺณนาย มณฺณตฺติ,
 วิปากมณฺณนาย มณฺณตฺติติ ยํ ปุริโส มมยิทนฺติ มณฺณตฺติ.

เอตมฺปิ วิทิตฺวา ปณฺฑิโตติ เอตํ อาทีนํ ฌตฺวา
 ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา
 มมตฺเตสฺสุติ เอตมฺปิ วิทิตฺวา. ปณฺฑิโตติ [^๔] พุทฺธิมา ฌาณิ
 วิภาวี เมธาวิติ เอตมฺปิ วิทิตฺวา ปณฺฑิโต.

น มมตฺตาย นเมธ มามโกติ มมตฺตาติ เทว มมตฺตา:
 ตณฺหามมตฺตณฺจ ทิฏฺฐิมมตฺตณฺจ ๔เปยฺย อิทํ ตณฺหามมตฺตํ ๔เปยฺย

^๑ หมดอายุ 12/06/2566
 ๑. น., เท. อตฺถิ

^๒ อ. สตฺตก

^๓ น., เท. โวหาโร เอวมฺปฺริ.

^๔ น., เท. ปณฺฑิโต ชีโร ปณฺฑิโต ปณฺณวา

อิทํ ทิฏฐิมมตตํ. **มามโกติ** พุทฺธมามโก ฐมฺมมามโก สงฺฆมามโก.
 โส ภควนฺตํ มมายติ, ภควา ตํ ปุคฺคํ ปรีคฺคณฺหาติ.
 วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา “เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กุหา ถทฺธา ลปา
 สงฺคี” อุนฺนพา อสฺมาหิตา, น เม เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ มามกา;
 อปคตา จ เต [๒] ภิกฺขุ อิมสฺมา ฐมฺมวินยา, น จ เต
 อิมสฺมี ฐมฺมวินเย วุตฺตํ วิรูปฺหี เวปุลฺลํ อาปชฺชนฺติ, เย จ
 โข เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิฏฺฐา นิลฺลปา ธีรา อถทฺธา
 สฺสฺมาหิตา, เต โข เม ภิกฺขเว ภิกฺขุ มามกา; อนปคตา จ
 เต [๒] ภิกฺขุ อิมสฺมา ฐมฺมวินยา, เต จ อิมสฺมี ฐมฺมวินเย
 วุตฺตํ วิรูปฺหี เวปุลฺลํ อาปชฺชนฺตํ.”

กุหา ถทฺธา ลปา สงฺคี

อุนฺนพา อสฺมาหิตา

น เต ฐมฺเม วิรูปฺหนฺติ

สฺมฺมาสฺมพุทฺธเทสิเต

นิฏฺฐา นิลฺลปา ธีรา

อถทฺธา สฺสฺมาหิตา,

เต เว ฐมฺเม วิรูปฺหนฺติ

สฺมฺมาสฺมพุทฺธเทสิเต.

น มมตฺตาย นเมถ **มามโกติ** มามโก ตณฺหามมตตํ ปหาย
 ทิฏฐิมมตตํ ปฏินิสฺสชฺชิตฺวา มมตฺตาย น นเมยฺย น โอนเมยฺย,
 น ตนฺนินฺโน^๑ อสฺส น ตปฺโปณฺ น ตปฺปพฺภาโร น ตทธีมฺตฺโต
 น ตทาธิปเตยฺโยติ น มมตฺตาย นเมถ มามโก. เตนาห ภควา

“มรณฺณปิ ตํ ปหียติ

ยํ ปุริโส มมยิทฺตํ มณฺณติ,

เอตมฺปิ วิทิตฺวา ปณฺธิโต

น มมตฺตาย นเมถ มามโกติ.

[๔๒] สุปิเนน ยถาปิ สงฺกตํ
 ปฏิพุทฺโธ ปุริโส น ปสฺสตี.
 เวมปิ ปิยายิตํ ชนํ
 เปตํ กาลกตํ น ปสฺสตี.

 สุปิเนน ยถาปิ สงฺกตุนฺติ สงฺกตํ สมากตํ สมหิตํ
 สหฺนินฺติตนฺติ สุปิเนน ยถาปิ สงฺกตํ.

 ปฏิพุทฺโธ ปุริโส น ปสฺสตีติ ยถา ปุริโส สุปินฺคโต จนฺทํ
 ปสฺสตี, สूरียํ ปสฺสตี, มหาสมุทฺทํ ปสฺสตี, สีเนรุพพุตราช^๑
 ปสฺสตี, หตฺถี ปสฺสตี, อสฺสํ ปสฺสตี, รถํ ปสฺสตี, ปตฺตี ปสฺสตี,
 เสนาพยุหํ ปสฺสตี, อารามรามเณยยกํ ปสฺสตี, วนรามเณยยกํ
 ปสฺสตี, ภูมिरามเณยยกํ ปสฺสตี, โปกฺขรณฺรามเณยยกํ ปสฺสตี;
 ปฏิพุทฺโธ น กิณฺจิ ปสฺสตีติ ปฏิพุทฺโธ ปุริโส น ปสฺสตี.

 เวมปิ ปิยายิตํ ชนฺนฺติ เวนฺนฺติ โอปมฺมสมฺปฏฺฐิปาทนา.^๒
 ปิยายิตํ ชนฺนฺติ ปิยายิตํ^๓ มมายิตํ ชนํ มาตรํ वा ปีตรํ वा
 ภাত্রํ वा ภคินี वा ปุตฺตํ वा ธีตรํ वा มิตฺตํ वा อมจฺจํ वा
 ฌาตีสาลโหิตํ^๔ วาติ เวมปิ ปิยายิตํ ชนํ.

 เปตํ กาลกตํ น ปสฺสตีติ เปตา วุจฺจนฺติ มตา^๕ กาลกตา.^๖
 น ปสฺสตี น ทกฺขตี นาคจฺจนฺติ น วินฺนฺตี น ปฏฺฐิลภตีติ เปตํ
 กาลกตํ น ปสฺสตี. เตนาห ภควา

 “สุปิเนน ยถาปิ สงฺกตํ
 ปฏิพุทฺโธ ปุริโส น ปสฺสตี,

^๑ ฉ., เท. สีเนรุ พพุตราช

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๕ ฉ., เท. เปโต วุจฺจติ มโต

^๒ ฉ., เท. โอปมฺมสมฺปฏฺฐิปาทนํ

^๔ ฉ., เท. ฌาตี वा สาลโหิตํ वा

^๖ ฉ., เท. กาลกตํ

เอวมปิ ปิยายิตं ชนं
เปตํ กาลกตํ น ปสฺสตีติ.

[๔๓] ทิฏฺฐาปิ สุตาปิ เต ชนา
เยสํ นามมิทํ ปวฺจจติ.
นามเมวาวสิสฺสตี
อกุเขยฺยํ เปตสฺส ชนฺตฺโน.

ทิฏฺฐาปิ สุตาปิ เต ชนาติ ทิฏฺฐาติ เย
จกฺขุวิญญานาภิสมฺภูตา. สุตาติ เป โสตวิญญานาภิสมฺภูตา. เต
ชนาติ ขตฺติยา จ พุราหฺมณา จ เวสฺสา จ สุกฺกทา จ คหฺภูจา
จ ปพฺพชิตา จ เทวา จ มนุสฺสา จาติ ทิฏฺฐาปิ สุตาปิ เต
ชนา.

เยสํ นามมิทํ ปวฺจจตีติ เยสฺนฺติ ยेषํ ขตฺติยานํ พุราหฺมณานํ
เวสฺसानํ สุกฺกทานํ คหฺภูจานํ ปพฺพชิตานํ เทวานํ มนุสฺसानํ.
นามนฺติ สงฺขา สมณฺญา ปณฺณตฺติ โลกโวลฺหาโร นามํ นามกมฺมํ
นามเขยฺยํ นิรุตฺติ พุญฺญชนํ อภิลาโป. ปวฺจจตีติ กถียติ ภณียติ
ทีปียติ โวลฺหริยตีติ ยेषํ นามมิทํ ปวฺจจติ.

นามเมวาวสิสฺสตี อกุเขยฺยนฺติ รูปคตํ เวทนาคตํ สณฺณาคตํ
สงฺขารคตํ วิญญานคตํ ปหียติ ชหียติ วิชหียติ อนฺตรธายติ
วิปฺปลุชฺชติ นามเมวาวสิสฺสตี. อกุเขยฺยนฺติ อกุขาตุํ กเถตุํ ภณิตุํ
ทีปียิตุํ โวลฺหริตฺตฺนฺติ นามเมวาวสิสฺสตี อกุเขยฺยํ. เปตสฺส ชนฺตฺโนติ
เปตสฺสชาติ มตสฺส กาลกตสฺส. ชนฺตฺโนติ สตฺตสฺส นรสฺส
มานวสฺส เปสฺส ปุคฺคสฺส ชีวสฺส ชาตฺตฺส^๑ ชนฺตฺสฺส อินฺทฺตฺสฺส
มนุชฺสชาติ อกุเขยฺยํ เปตสฺส ชนฺตฺโน. เตนาห ภควา

หมดอายุ 12/06/2566

ทิจฺจาปิ สุตาปิ เต ชนา
 เยสํ นามมิทํ ปวฺจุจติ,
 นามเมวาวสิสฺสติ
 อกฺเขยฺยํ เปตสฺส ชนฺตฺโนติ.

[๔๔] โสภปริเทวมจฺฉริ
 น ชนฺตฺติ^๑ ทิจฺจา มมายิเต,
 ตสฺมา มุนโย ปริกฺคหํ
 ทิจฺวา อจฺริสฺส เขมทสฺสิโน.

โสภปริเทวมจฺฉริ น ชนฺตฺติ ทิจฺจา มมายิเตติ โสโกติ
 ฅาติพฺยสเนน วา ฅุญฺจสฺส โภคพฺยสเนน วา ฅุญฺจสฺส
 โรคพฺยสเนน วา ฅุญฺจสฺส สิลพฺยสเนน วา ฅุญฺจสฺส ทิจฺจพฺยสเนน
 วา ฅุญฺจสฺส อณฺเวยตรณฺเวยตเรณ วา^๒ พฺยสเนน สมณฺหาคตสฺส
 อณฺเวยตรณฺเวยตเรณ วา^๒ ทุกฺขธฺมเมณ ฅุญฺจสฺส โสโก โสจนา
 โสจิตตํ อนุโตโสโก อนุโตปริโสโก อนุโตทาโห อนุโตปริทาโห
 เจตโส ปริชฺฌายนา โทมนสฺสํ โสภสฺสํ. ปรีเทโวติ ฅาติพฺยสเนน
 วา ฅุญฺจสฺส ะเปฯ ทิจฺจพฺยสเนน วา ฅุญฺจสฺส อณฺเวยตรณฺเวยตเรณ
 วา พฺยสเนน สมณฺหาคตสฺส อณฺเวยตรณฺเวยตเรณ วา ทุกฺขธฺมเมณ
 ฅุญฺจสฺส อาเทโว ปรีเทโว อาเทวนา ปรีเทวนา อาเทเวตตํ
 ปรีเทเวตตํ วาจา ปลาโป วิปฺปลาโป ลาลปโป ลาลปฺปายนา
 ลาลปฺปายิตตํ. มจฺฉริยนฺติ ปญฺจ มจฺฉริยานิ: อาวาสมจฺฉริยํ,
 กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, ธมฺมมจฺฉริยํ, ยํ เอวรูปํ
 มจฺฉริยํ มจฺฉรายนา มจฺฉรายิตตํ เววิจฺฉํ กทริยํ กญฺญกญฺจกตา^๓

^๑ ฉ., เท. น ชนฺตฺติ

^๒ ฉ., เท. วาสทโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท. กญฺญกญฺจกตา

อคฺคหิตตํ จิตฺตสฺส, อิทํ วุจฺจติ มจฺจริยํ. อปิ จ ขนฺธมจฺจริยํ
 มจฺจริยํ, ธาตุมจฺจริยํ มจฺจริยํ, อายตนมจฺจริยํ มจฺจริยํ คาโห,
 อิทํ วุจฺจติ มจฺจริยํ. เคโธ วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค
 ๕เป๕ อภิชฺฌา โลภो อกุสลมฺมัลลํ. **มมตฺตาติ** เทว มมตฺตา:
 ตณฺหามมตฺตญฺจ ทิฏฺฐิมมตฺตญฺจ ๕เป๕ อิทํ ตณฺหามมตฺตํ ๕เป๕
 อิทํ ทิฏฺฐิมมตฺตํ. มมายิตวตฺตญฺจเจทสฺสกีโนปิ โสจฺหนฺติ, อจฺฉิขฺชนฺเตปิ
 โสจฺหนฺติ, อจฺฉินฺเนปิ โสจฺหนฺติ, มมายิตวตฺตวิปริณามสฺสกีโนปิ
 โสจฺหนฺติ, วิปริณามนฺเตปิ โสจฺหนฺติ, วิปริณเตปิ โสจฺหนฺติ.
 มมายิตวตฺตญฺจเจทสฺสกีโนปิ ปริเทวฺหนฺติ, อจฺฉิขฺชนฺเตปิ ปริเทวฺหนฺติ,
 อจฺฉินฺเนปิ ปริเทวฺหนฺติ. มมายิตวตฺตวิปริณามสฺสกีโนปิ ปริเทวฺหนฺติ,
 วิปริณามนฺเตปิ ปริเทวฺหนฺติ, วิปริณเตปิ ปริเทวฺหนฺติ. มมายิตวตฺตํ
 รกฺขนฺติ โคเปนฺติ ปริคฺคณฺหนฺติ มมายิตนฺติ^๑ มจฺจรายนฺติ;
 มมายิตสฺมี วตฺตสฺมี โสจฺหนฺติ^๒ โสกํ น ชนฺติ, ปริเทวํ น
 ชนฺติ, มจฺจริยํ น ชนฺติ, เคธํ น ชนฺติ นปฺปชฺชนฺติ น
 วิเนทฺชนฺติ น พฺยนฺตีกโรนฺติ น อนภาวํคเมนฺตํตีติ โสกปริเทวมจฺจริ
 น ชนฺติ คิทฺฐา มมายิตเต.

ตสฺมา มุนโย ปริคฺคหํ หิตฺวา อจฺริสฺส เขมทสฺสสินฺติ
ตสฺมาติ ตสฺมา ตํการณา ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา เอตํ
 อาทีนํ สมฺปสฺสมานา^๓ มมตฺเตสฺสุติ ตสฺมา. **มุนโยติ** โมนํ วุจฺจติ
 ฌาณํ. ยา ปญฺญา ปชานนา ๕เป๕ อโมโห ฌมฺมวิจโย
 สมฺมาทิฏฺฐิ. เตน ฌาเณน สมฺนฺนาคตา มุนโย โมนปฺปตฺตา.
 ตีณิ โมนเญยานิ: กายโมเนยฺยํ, วจฺจโมเนยฺยํ, มโนโมเนยฺยํ ๕เป๕

^๑ น.เท. มมายิตนฺติ

^๒ น.เท. อโย ปาโร น ทิสฺสติ.

^๓ น.เท. สมฺปสฺสมานา

สงคชาลมติจจ โส มุณี. **ปริกคฺโคหติ** เทว ปริคคหา: ตณฺหาปริคคโห
จ ทิฏฺฐิปริคคโห จ ๕เป๕ อัย ตณฺหาปริคคโห ๕เป๕ อัย
ทิฏฺฐิปริคคโห. มุนโย ตณฺหาปริคคหํ ปหาย^๑ ทิฏฺฐิปริคคหํ
ปฏินิสฺสชชิตฺวา [๒] อจฺริสฺส^๒ วิจฺริสฺส อิริยีสฺส วตฺถีสฺส ปาลีสฺส
ยปีสฺส ยาปีสฺส. **เขมทสฺสีโนติ** เขม วุจฺจติ อมตํ นิพฺพานํ. โย
โส สพฺพสงฺขารสมฺภเว สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค
นิโรธो นิพฺพานํ. **เขมทสฺสีโนติ** เขมทสฺสีโน ตาณทสฺสีโน
เลณทสฺสีโน สรณทสฺสีโน อภยทสฺสีโน อจฺจุตทสฺสีโน
อมตทสฺสีโน นิพฺพานทสฺสีโนติ ตสฺมา มุนโย ปริคคหํ หิตฺวา
อจฺริสฺส เขมทสฺสีโน. เตนาห ภควา

“โสภปริเทวมจฺฉริ

น ชนฺตติ คิทฺฐา มมายิเต,
ตสฺมา มุนโย ปริคคหํ
หิตฺวา อจฺริสฺส เขมทสฺสีโนติ.

[๔๕]

ปฏิลีนจรสฺส ภิกฺขุโน

ภขมานสฺส วิวิตฺตมาสนํ,

สํมคฺคิยมาหุ ตสฺส ตํ

โย อตฺตํ ภาวน น ทสฺสเย.

ปฏิลีนจรสฺส ภิกฺขุโนติ ปฏิลีนจรา วุจฺจนฺติ สตฺต เสขา.^๔
อรหา ปฏิลีนโน. กิการณา ปฏิลีนจรา กุจฺจนฺติ สตฺต เสขา.
เต ตโต ตโต จิตฺตํ ปฏิลีนเนตฺตา ปฏิกฺขเชนฺตา^๕ ปฏิวฏฺเณตฺตา

^๑ น., เท. ปริจจชิตฺวา

^๒ น., เท. จชิตฺวา ปชหิตฺวา วิโนเทตฺวา พฺยนฺตํ กริตฺวา อนภาวํ คเมตฺวา

^๓ สฺยา. วิจฺริสฺส.

^๔ น., เท. เสกฺขา, เอวมุริปี.

^๕ น., เท. ปฏิกฺขเตนฺตา, เอวมุริปี.

สมนิรุทฺชนฺตา สมนิคุคณฺหนฺตา สมนิวาเรณฺตา รกฺขณฺตา โคเปณฺตา
 จรณฺติ วิจรณฺติ วิหฺรณฺติ อิริยณฺติ วตฺเตณฺติ ปาเลณฺติ
 ยเปณฺติ ยาเปณฺติ, จกฺขุทฺวาเร จิตฺตํ ปฏฺฐิสีเนณฺตา ปฏฺฐิกฺขฺเชณฺตา
 ปฏฺฐิวฏฺฐเณณฺตา สมนิรุทฺชนฺตา สมนิคุคณฺหนฺตา สมนิวาเรณฺตา
 รกฺขณฺตา โคเปณฺตา จรณฺติ วิหฺรณฺติ อิริยณฺติ วตฺเตณฺติ
 ปาเลณฺติ ยเปณฺติ ยาเปณฺติ, โสตทฺวาเร จิตฺตํ ๔เปยฺ ฌานทฺวาเร
 จิตฺตํ ๔เปยฺ ชิวฺหาทฺวาเร จิตฺตํ ๔เปยฺ กายทฺวาเร จิตฺตํ
 มโนทฺวาเร จิตฺตํ ปฏฺฐิสีเนณฺตา ปฏฺฐิกฺขฺเชณฺตา ปฏฺฐิวฏฺฐเณณฺตา
 สมนิรุทฺชนฺตา สมนิคุคณฺหนฺตา สมนิวาเรณฺตา รกฺขณฺตา โคเปณฺตา
 จรณฺติ วิจรณฺติ วิหฺรณฺติ อิริยณฺติ วตฺเตณฺติ ปาเลณฺติ ยเปณฺติ
 ยาเปณฺติ, ยถา กุกฺกุฏฺปตฺตํ ๑๐ นหารุทฺทลํ ๑๑ น อคฺคิมฺหิ
 ปกฺขิตฺตํ ๑๒ โหติ ๑๓ ปฏฺฐิสียติ ปฏฺฐิกฺขฺชติ ปฏฺฐิวตฺตติ น สมฺปสํริยติ;
 เอวเมว เต ตโต ตโต จิตฺตํ ปฏฺฐิสีเนณฺตา ปฏฺฐิกฺขฺเชณฺตา
 ปฏฺฐิวฏฺฐเณณฺตา สมนิรุทฺชนฺตา สมนิคุคณฺหนฺตา สมนิวาเรณฺตา
 รกฺขณฺตา โคเปณฺตา จรณฺติ วิจรณฺติ วิหฺรณฺติ อิริยณฺติ วตฺเตณฺติ
 ปาเลณฺติ ยเปณฺติ ยาเปณฺติ จกฺขุทฺวาเร จิตฺตํ ๔เปยฺ โสตทฺวาเร
 จิตฺตํ ๔เปยฺ ฌานทฺวาเร จิตฺตํ ๔เปยฺ ชิวฺหาทฺวาเร จิตฺตํ
 ๔เปยฺ กายทฺวาเร จิตฺตํ ๔เปยฺ มโนทฺวาเร จิตฺตํ ปฏฺฐิสีเนณฺตา
 ปฏฺฐิกฺขฺเชณฺตา ปฏฺฐิวฏฺฐเณณฺตา สมนิรุทฺชนฺตา สมนิคุคณฺหนฺตา
 สมนิวาเรณฺตา รกฺขณฺตา โคเปณฺตา จรณฺติ วิจรณฺติ วิหฺรณฺติ
 อิริยณฺติ วตฺเตณฺติ ปาเลณฺติ ยเปณฺติ ยาเปณฺติ, ตํการณา
 ปฏฺฐิสีนจฺรา วุจฺจนฺติ สตฺต เสชา. ๑๔ ภิกฺขุโนติ ๑๕ กลฺยาณปฺปฤชฺชนสฺส
 ๑๖ ภิกฺขุโน เสขสฺส ๑๗ ภิกฺขุโนติ ๑๘ ปฏฺฐิสีนจฺรสฺส ๑๙ ภิกฺขุโน.

ภขมานสส วิวิตตมาสนนฺติ อาสนํ วุจฺจติ, ยตถ นิสิตฺติ.^๑
มณฺโজ, ปิจํ, ภิสฺส, ตณฺณิกกา, จมฺมขณฺโตะ, ตินฺนสนฺถาโร,
ปณฺณสนฺถาโร, ปลาสสนฺถาโร.^๒ ตํ อาสนํ อสปปายรูปทสฺสเนน
วิตตํ^๓ วิวิตตํ ปวิวิตตํ, อสปปายสทฺทสฺสเนน วิตตํ วิวิตตํ
ปวิวิตตํ, อสปปายคณฺธมาสนเนน ๔เปยฺย อสปปายรสสาสนเนน ๔เปยฺย
อสปปายโผฏฺฐพฺพสฺสเนน ๔เปยฺย อสปปายเยหิ ปญฺจเหิ กามคฺเชหิ
วิตตํ วิวิตตํ ปวิวิตตํ. ตํ [๔] อาสนํ ภาชโต สมฺภาชโต
เสวโต นิสฺเสวโต สํเสวโต ปฏฺฐิสฺเสวโตติ ภขมานสส วิวิตตมาสนํ.

ตามคฺคิยมาหุ ทสฺส ตํ โย อตฺตํ ภาเน น ทสฺสเยติ
ตามคฺคิยาติ ติสฺโส สามคฺคิโย: คณฺสามคฺคิ, ฐมฺมสามคฺคิ,
อนภินิพฺพตฺติสามคฺคิ.

กตมา คณฺสามคฺคิ. พหุ เจปิ ภิกฺขุ สมคฺคา สมโมทมานา
อวิวทมานา ขีโรทกัฏฺฐา อณฺณมณฺณํ ปิยจกฺขุหิ สมปสฺสสนฺตา
วิหรนฺติ, อयํ คณฺสามคฺคิ.

กตมา ฐมฺมสามคฺคิ. จตฺตาโร สติปฏฺฐาณา, จตฺตาโร
สมมปฺปธานา, จตฺตาโร อิทฺธิปฺปาทา, ปญฺจินฺทริยานิ, ปญฺจ
พลานิ, สตฺต โพชฺฌนฺดา, อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. เต เอกโต
ปกฺขนฺทนฺติ ปสฺสิตนฺติ สมปตฺติฏฺฐนฺติ วิมฺจุจฺจนฺติ; น เตสํ ฐมฺมานํ
วิวาโท วิปฺปวาโท^๔ อตฺถิ, อยํ ฐมฺมสามคฺคิ.

กตมา อนภินิพฺพตฺติสามคฺคิ. พหุ เจปิ ภิกฺขุ อนฺุปาทิสฺสาย
นิพฺพานชาตฺถยา ปรินิพฺพายนฺติ; น เตสํ นิพฺพานชาตฺถยา โอนตฺตํ
วา ปุณฺณตฺตํ วา ปญฺญายติ, อยํ อนภินิพฺพตฺติสามคฺคิ.

^๑ ฉ., เท. นิสิตฺติ.

^๒ ฉ., เท., อ. ปลาสสนฺถาโร, เอมฺปริปิ.

^๓ ฉ., เท. วิตตํ, เอมฺปริปิ.

^๔ ฉ., เท. วิวิตตํ

^๕ ฉ., เท. ปวิวาโท

ภวนติ เนรียิกานํ นิริโย ภวนํ, ตีรจฺฉานโยนิกานํ
 ตีรจฺฉานโยนิ ภวนํ, ปิตฺติวิสยิกานํ ปิตฺติวิสโย ภวนํ, มนุสฺสสํ
 มนุสฺสโลโก ภวนํ, เทวานํ เทวโลโก ภวนํ.^๑ สามคฺคิยมาหุ ตสฺส
 ตํ โย อตฺตानํ ภวเน น ทสฺสเยติ 'ตสฺเสสา สามคฺคิ เอตํ จณฺห์
 เอตํ ปฏฺฐูปิ เอตํ อนุจฺฉวิกํ เอตํ อนุโลมํ, โย เอวํ ปฏฺฐิปนุโน'^๒
 นิริเย อตฺตานํ น ทสฺสเยย, ตีรจฺฉานโยนียา อตฺตานํ น
 ทสฺสเยย, ปิตฺติวิสเย อตฺตานํ น ทสฺสเยย, มนุสฺสโลเก อตฺตานํ
 น ทสฺสเยย, เทวโลเก อตฺตานํ น ทสฺสเยยาคิ เอวมาหุ"^๓
 เอวมาหํสุ เอวํ กถเณติ เอวํ ภณเณติ เอวํ ทิปปเณติ เอวํ
 โวหรณฺตีติ สามคฺคิยมาหุ ตสฺส ตํ โย อตฺตานํ ภวเน น
 ทสฺสเย. เตนาห ภควา

“ปฏฺฐิสฺสจรสฺส ภิกฺขุโน
 ภชมานสฺส วิวิตตมาสนํ,
 สามคฺคิยมาหุ ตสฺส ตํ
 โย อตฺตานํ ภวเน น ทสฺสเยติ.

[๔๖] สพฺพตฺถ มุณี อนิสฺสํโต
 น ปิยํ กุพฺพติ โนปิ อปฺปิยํ,
 ตสฺมี ปริเทวมจฺจรํ
 ปณฺณเ วาริ ยถา น ลิมฺปติ.

สพฺพตฺถ มุณี อนิสฺสํโตติ สพฺพํ วุจฺจติ ทฺวาทสายตนาณิ:
 จกฺขุ จเวร รุปา จ, โสตยฺจ สทฺทา จ, ฆานณฺจ คนฺธา จ,
 ชิวหา จ รสา จ, กาโย จ ไผฏฺฐพฺพา จ, มโน จ ธมฺมา จ.

^๑ จ.,เท. อิตฺสทฺโท ทิสฺสติ..

^๒ จ.,เท. ปฏฺฐิณฺเน

^๓ จ.,เท. อัย ปาโร น ทิสฺสติ.

มุนีติ โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ, ยา ปญฺญา ปชานนา ยเปย
 สงฺกขาลมติจฺจ โส มุนิ. อนิสฺสํโตติ เทว นิสฺสยา: ตณฺหานิสฺสโย
 จ ทิฏฺฐินิสฺสโย จ ยเปย อयํ ตณฺหานิสฺสโย ยเปย อयํ
 ทิฏฺฐินิสฺสโย. มุนิ ตณฺหานิสฺสยํ ปหาย ทิฏฺฐินิสฺสยํ ปฏิณิสฺสชฺชิตฺวา
 จกฺขุ อนิสฺสํโต, โสตํ อนิสฺสํโต, ฆานํ อนิสฺสํโต, ชิวหํ
 อนิสฺสํโต, กายํ อนิสฺสํโต, มนํ อนิสฺสํโต, รูปํ ยเปย สทฺเท
 ยเปย คนฺธํ ยเปย รสํ ยเปย โผฏฺฐพฺเพ ยเปย ฌมฺเม
 ยเปย กุลํ ยเปย คณํ ยเปย อาวาสํ ยเปย ลาภํ
 ยเปย ยสํ ยเปย ปสฺสํ ยเปย สุขํ ยเปย จีวรปิณฑปาต-
 เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ^๑ ยเปย กามธาคูํ ยเปย รูปธาคูํ
 ยเปย อรูปธาคูํ ยเปย กามภวํ ยเปย รูปภวํ ยเปย อรูปภวํ
 ยเปย สญฺญาภวํ ยเปย อสญฺญาภวํ ยเปย เหนวสญฺญานาสญฺญาภวํ
 ยเปย เอกโวการภวํ ยเปย จตุโวการภวํ ยเปย ปญฺจโวการภวํ
 ยเปย อตีตํ ยเปย อนาคตํ ยเปย ปจฺจุปปนฺนํ ทิฏฺฐสฺสุตมุต-
 วิญฺญาตพฺเพ^๒ ฌมฺเม อนิสฺสํโต อสนฺนิสฺสํโต อนลฺลํโน อนุปคโต
 อนชฺโฆสิโต อนธิมุตโต นิกฺขนฺโต นิสฺสํมฺมจํ วิปฺปมุตโต
 วิสณฺณุตโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหรตีติ สพฺพตฺถ มุนิ
 อนิสฺสํโต.

น ปิยํ กุพฺพติ โนปิ อปฺปิยนฺติ ปิยาติ เทว ปิยา:
 สตฺตา วา สงฺขารา วา.

กตเม สตฺตา ปิยา. อิท ยสฺส เต โหนฺติ อตฺถกามา
 หิตกามา ฆาสูกามา โยคกฺขेमกามา มาตา วา ปิตา วา

^๑ ฉ.,เท. จีวรํ ปิณฑปาตํ เสนาสนํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ

^๒ ฉ.,เท. ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ สพฺเพ ฌมฺเม

ภาตา วา ภคินี วา ปุตโต วา ฐิตา วา มิตตา วา อมจจา
วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา อิเม สตุตา ปิยา.

กตเม สงฺขารา ปิยา. มนาปิกา รุปา, มนาปิกา สหฺทา,
มนาปิกา คนฺธา, มนาปิกา รสา, มนาปิกา โผฏฺฐพฺพา, อิเม
สงฺขารา ปิยา.

อปฺปิยาติ เทว อปฺปิยา: สตุตา วา สงฺขารา วา.

กตเม สตุตา อปฺปิยา. อิธ ยสฺส เต โหหนฺติ อนตฺถกามา
อหิตกามา อผาสูกามา อโยคกฺเขมกามา ชีวิตา โวโรเปตฺถกามา,
อิเม สตุตา อปฺปิยา.

กตเม สงฺขารา อปฺปิยา. อมนาปิกา รุปา, อมนาปิกา
สหฺทา, อมนาปิกา คนฺธา, อมนาปิกา รสา, อมนาปิกา โผฏฺฐพฺพา,
อิเม สงฺขารา อปฺปิยา.

น ปิยํ กุพฺพติ โนปิ อปฺปิยนฺติ “อัยฺ เม สตุโต ปิโย,
อิเม จ เม สงฺขารา มนาปาติ ภาควเสน ปิยํ น กโรติ; “อัยฺ เม
สตุโต อปฺปิโย, อิเม จ เม สงฺขารา อมนาปาติ ปฏฺวิฆวเสน
อปฺปิยํ น กโรติ น ชเนติ น สมฺชเนติ น นิพฺพตฺเตติ
นาภินิพฺพตฺเตตฺติ น ปิยํ กุพฺพติ โนปิ อปฺปิยํ.

ตสฺมี ปริเทวมจฺจรํ ปณฺณเ วริ ยถา น ลิมฺปตฺติ ตสฺมินฺติ
[๑] ปุคฺคเล อรหนฺเต ชีณาสเว. ปริเทโวติ ฌาติพฺยสเนน วา
สุญฺจสฺส โภคพฺยสเนน วา สุญฺจสฺส โรคพฺยสเนน วา สุญฺจสฺส
สีลพฺยสเนน วา สุญฺจสฺส ทิฏฺฐิพฺยสเนน วา สุญฺจสฺส
อญฺญตรญฺมตฺเรน วา^๒ พฺยสเนน สมฺนฺนาคตสฺส อญฺญตรญฺมตฺเรน
วา^๒ ทุกฺขธฺมเมว สุญฺจสฺส อาเทโว ปริเทโว อาเทวนา ปริเทวนา

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ตสฺมี

^๒ ฉ.,เท. วาสทโท น ทิสฺสติ.

อาเทวิตตตํ ปริเทวิตตตํ วาจา ปลาโป วิปปลาโป ลาลโป
 ลาลปายนา ลาลปายิตตตํ. **มจฺจนฺตฺยนิ** ปณฺจ มจฺจนฺตฺยานิ:
 อาวาสมจฺจนฺตฺยํ, กุลมจฺจนฺตฺยํ, ลาภมจฺจนฺตฺยํ, วณฺณมจฺจนฺตฺยํ, ฐมฺมมจฺจนฺตฺยํ, ยํ
 เอวรูปํ มจฺจนฺตฺยํ มจฺจนฺตฺยานา มจฺจนฺตฺยิตตตํ เววิจฺจํ กทริยํ
 กฏฺฏกณฺจกตา^๑ อคฺคหิตตตํ จิตฺตสฺส, อิทํ วุจฺจติ มจฺจนฺตฺยํ. อปิ
 ขนฺธมจฺจนฺตฺยํปิ มจฺจนฺตฺยํ, ธาตุมจฺจนฺตฺยํปิ มจฺจนฺตฺยํ, อายตณมจฺจนฺตฺยํปิ
 มจฺจนฺตฺยํ คาโห อิทํ วุจฺจติ มจฺจนฺตฺยํ.

ปณฺณ วาริ ยถา น **ลิมฺปตี** ปณฺณํ วุจฺจติ ปทุมปตฺตํ.
 วาริ วุจฺจติ อุกกํ. ยถา วาริ ปทุมปตฺเต^๒ น ลิมฺปติ น
 สลิมฺปติ^๓ นุปลิมฺปติ อลิตตํ อสลิตตํ^๔ อนฺนุปลิตตํ; เอวเมว ตสฺมี
 ปุคฺคเล อรหณฺเต ขีณาสเว ปริเทโว จ มจฺจนฺตฺยณฺจ น
 ลิมฺปติ น สลิมฺปติ นุปลิมฺปติ อลิตฺตา อสลิตฺตา อนฺนุปลิตฺตา
 โส จ ปุคฺคโล [๔] เตหิ กิเลเสหิ น ลิมฺปติ น
 สลิมฺปติ นุปลิมฺปติ. อลิตฺโต อสลิตฺโต อนฺนุปลิตฺโต นิขนฺโต
 นิสฺสณฺโณ วิปฺปมฺมฺโต วิสณฺณมฺมฺโต วิมฺริยาทิกเตน เจตสา
 วิหฺรตีติ ตสฺมี ปริเทวมจฺจนฺตฺยํ ปณฺณํ วาริ ยถา น ลิมฺปติ.
 เตนาห ภควา

“สพฺพตฺถ มฺหิ อนิสฺสํ
 น ปิยํ กุพฺพติ โนปิ อปฺปิยํ
 ตสฺมี ปริเทวมจฺจนฺตฺยํ
 ปณฺณํ วาริ ยถา น ลิมฺปตีติ.

^๑ ฉ., เท. กฏกณจกตา

^๓ ฉ., เท. น ปลิมปติ, เอวมุปริปิ.

^๕ ฉ., เท. อรหันโต

^๒ ฉ., เท. ปทุมปตตํ

^๔ ฉ., เท. อปลิตตํ, เอวมุปริปิ.

[๔๗] อุทวินุท^๑ ยถาปิ โปกุขเร
 ปทุมเม วาริ ยถา น ลิมปติ.
 เอว^๒ มุनि โนปลิมปติ
 ยทิท^๓ ทิฏฐสฺส^๔ มุเตสฺ^๕ วา.

อุทวินุท ยถาปิ โปกุขเรติ อุทวินุทติ วุจฺจติ อุทกเถโว.
 โปกุขริ วุจฺจติ ปทุมปตฺต^๑. ยถา อุทกวินุท ปทุมปตฺเต น
 ลิมปติ น สลิมปติ นุปลิมปติ อลิตต^๒ อสลิตต^๓ อญฺชลิตตฺตฺต^๔
 อุทวินุท ยถาปิ โปกุขเร.

ปทุมเม วาริ ยถา น ลิมปตฺติ^๑ ปทุม^๒ วุจฺจติ ปทุมปฺป^๓.
 วาริ วุจฺจติ อุทก^๔. ยถา วาริ ปทุมปฺป^๕ น ลิมปติ น
 สลิมปติ, นุปลิมปติ อลิตต^๖ อสลิตต^๗ อญฺชลิตตฺต^๘ ปทุม
 วาริ ยถา น ลิมปติ.

เอว^๑ มุนิ โนปลิมปติ ยทิท^๒ ทิฏฐสฺส^๓ มุเตสฺ^๔ วาติ เอวนฺติ
 โอปมฺมสมปฺปิปาทนา.^๕ มุนี^๖ โมหน^๗ วุจฺจติ ฌาณ^๘. ยา ปญฺญา
 ปชานนา อเปย^๙ สงฺกขาลมติจฺจ โส มุนิ. เลปาคี^{๑๐} เทว เลปา:
 ตณฺหาเลโป จ ทิฏฺฐิเลโป จ อเปย^{๑๑} อย^{๑๒} ตณฺหาเลโป อเปย^{๑๓} อย^{๑๔}
 ทิฏฺฐิเลโป. มุนิ ตณฺหาเลป^{๑๕} ปหาย^{๑๖} ทิฏฺฐิเลป^{๑๗} ปญฺนิสฺสชฺชิตฺวา
 ทิฏฺฐเจ น ลิมปติ, สฺสเต น ลิมปติ, มุเต น ลิมปติ, วิญฺญาเต
 น ลิมปติ น สลิมปติ, นุปลิมปติ อลิตโต^{๑๘} อสลิตโต^{๑๙} อญฺชลิตโต^{๒๐}
 นิกฺขนโต^{๒๑} นิสฺสญฺโจ^{๒๒} วิปฺปมฺตโต^{๒๓} วิสณฺณตโต^{๒๔} วิมรียาทิกเตน
 เจตสา วิหรตฺติ^{๒๕} เอว^{๒๖} มุนิ โนปลิมปติ ยทิท^{๒๗} ทิฏฐสฺส^{๒๘} มุเตสฺ^{๒๙} วา.
 เตนาห^{๓๐} ภควา

“อุทวิญฺฑุ ยถาปิ โปกฺขเร
 ปทุเม วาริ ยถา น ลิมฺปติ,
 เหว มุณี โนปลิมฺปติ
 ยทิทํ ทิฏฺฐสฺส ตํ มุเตสฺสุ วาติ.

[๔๘] โธโน น หิ เตน มณฺณติ
 ยทิทํ ทิฏฺฐสฺส ตํ มุเตสฺสุ วา
 นานฺณเณน วิสฺสุทฺธิมิจฺจติ
 น หิ โส รชฺชติ โน วิรชฺชติ.

โธโน น หิ เตน มณฺณติ ยทิทํ ทิฏฺฐสฺส ตํ มุเตสฺสุ วาติ
 โธโนติ โธนา วุจฺจติ ปณฺณา. ยา ปณฺณา ปชานนา ๔เปย
 อโมโห ฐมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ. กิการณา โธนา วุจฺจติ ปณฺณา.
 ตาย ปณฺณาย กายทฺวจฺจริตํ ฐตณฺจ ฐตณฺจ สนฺฐตณฺจ
 นิทฺฐตณฺจ, วจิทฺวจฺจริตํ ฐตณฺจ ฐตณฺจ สนฺฐตณฺจ นิทฺฐตณฺจ,
 มโนทฺวจฺจริตํ ฐตณฺจ ฐตณฺจ สนฺฐตณฺจ นิทฺฐตณฺจ. ราโค
 ฐโต จ ฐโต จ สนฺฐโต จ นิทฺฐโต จ, โทโส ๔เปย
 โมโห ๔เปย โกธ ๔เปย อุปนาโห ๔เปย มกุโข ๔เปย
 ปพาโส ๔เปย อิสฺสา ๔เปย มจฺฉริยํ ๔เปย มายา ๔เปย
 สาเจยฺย ๔เปย ญมฺโม ๔เปย สารมฺโม ๔เปย มาโน ๔เปย
 อติมาน ๔เปย มโต ๔เปย ปมาโท ๔เปย สพฺเพ กิเลสา
 ๔เปย สพฺเพ ทฺวจฺจริตา ๔เปย สพฺเพ ทธธา ๔เปย สพฺเพ
 ปริพาหา ๔เปย สพฺเพ สนฺตาปา ๔เปย สพฺพากุสลาภิสงฺขารา
 ฐตา จ ฐตา จ สนฺฐตา จ นิทฺฐตา จ. ตํการณา โธนา
 วุจฺจติ ปณฺณา.

อถวา สมมาทิฏฐิยา มิจฺฉาทิฏฐิ ชฺชุตตา จ โชตฺตา จ
 สนฺโชตฺตา จ นิหุโชตฺตา จ, สมมาสงฺกปฺเปณ มิจฺฉาสงฺกปฺโป ชฺชุตฺโต
 จ โชตฺโต จ สนฺโชตฺโต จ นิหุโชตฺโต จ, สมมาวาจาย มิจฺฉาวาจา
 ชฺชุตตา จ ๔เปยฺย สมมากมฺมฺนฺเตน มิจฺฉากมฺมฺนฺโต ชฺชุตฺโต จ ๔เปยฺย
 สมมาอาชีเวณ มิจฺฉาอาชีโว ชฺชุตฺโต จ ๔เปยฺย สมมาวายาเมณ
 มิจฺฉาวายาโม ชฺชุตฺโต จ ๔เปยฺย สมมาสตียา มิจฺฉาสตี ชฺชุตตา จ
 ๔เปยฺย สมมาสมาธินา มิจฺฉาสมาธิ ชฺชุตฺโต จ ๔เปยฺย สมมาฌาเณน
 มิจฺฉาฌาณํ ชฺชุตฺตจ ๔เปยฺย สมมาวิมุตฺตติยา มิจฺฉาวิมุตฺติ ชฺชุตตา จ
 โชตฺตา จ สนฺโชตฺตา จ นิหุโชตฺตา จ.

อถวา อริเยน อฏฺฐจฺงกิเกณ มคฺเคณ สพฺเพ กิเลสา
 ๔เปยฺย สพฺเพ ทุจฺจริตา ๔เปยฺย สพฺเพ ทรธา ๔เปยฺย สพฺเพ
 ปริพาหา ๔เปยฺย สพฺเพ สนฺตาปา ๔เปยฺย สพฺพากุสลาภิสงฺขารา
 ชฺชุตตา จ โชตฺตา จ สนฺโชตฺตา จ นิหุโชตฺตา จ. อรหา อิมฺเห
 โชเนยฺเยหิ^๑ ฐมฺเมหิ อุเปโต สมุเปโต อุปคโต สมุปคโต
 อุปปन्नโน สมุปปन्नโน สมนฺนาคโต. ตสฺมา อรหา โชนฺ. โส
 ชฺชุตฺตราโค ชฺชุตฺตาโป ชฺชุตฺตกิเลโส ชฺชุตฺตปริพาหิตี โชนฺ.

โชนฺ น หิ เตน มณฺณติ ยทิทํ ทิฏฺฐสฺส ตํ มุเตสฺส วาติ
 โชนฺ ทิฏฺฐํ น มณฺณติ, ทิฏฺฐสฺสํ น มณฺณติ, ทิฏฺฐโต น
 มณฺณติ, ทิฏฺฐํ^๒ เมติ น มณฺณติ. สฺสํ น มณฺณติ, สฺสสฺสํ น
 มณฺณติ, สฺสโต น มณฺณติ, “สฺสํ เมติ น มณฺณติ. มุตํ น
 มณฺณติ. มุตสฺสํ น มณฺณติ, มุตโต น มณฺณติ, “มุตํ เมติ น
 มณฺณติ. วิญฺญาตํ น มณฺณติ, วิญฺญาตสฺสํ น มณฺณติ, วิญฺญาตโต

^๑ ฉ., เท. โชนฺเห

^๒ ฉ., เท. ทิฏฺฐา

น มณฺณติ, “วิณฺณวตํ เมติ น มณฺณติ. วุตฺตํ”^๑ เหน็ด
 ภควตา “อสนฺมิตี ภิกฺขเว มณฺณิตเมตํ, “อนสนฺมิตี”^๒ มณฺณิตเมตํ,
 “ภวิสฺสณฺติ มณฺณิตเมตํ, “น ภวิสฺสณฺติ มณฺณิตเมตํ, “รूपิ
 ภวิสฺสณฺติ มณฺณิตเมตํ, “อรूपิ ภวิสฺสณฺติ มณฺณิตเมตํ, “สณฺณิ
 ภวิสฺสณฺติ มณฺณิตเมตํ, “อสณฺณิ ภวิสฺสณฺติ มณฺณิตเมตํ,
 “เนวสณฺณินาสณฺณิ ภวิสฺสณฺติ มณฺณิตเมตํ. มณฺณิตํ”^๓ ภิกฺขเว
 โรโค,^๔ มณฺณิตํ คณฺโฑ, มณฺณิตํ สลลํ, มณฺณิตํ อุปททโว.
 ตสฺมาติห “ภิกฺขเว อมณฺณมาเนน เจตสา วิหริสฺสามาติ
 เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. โชนฺ น หิ เตน
 มณฺณติ ยทิทํ ทิฏฺฐจฺจุตํ มุเตสฺสุ วา.

นายฺเยน วิสฺสุทฺธิมิจฺจตฺติ โชนฺ อณฺเณน อสฺสุทฺธิมคฺเคน
 มิจฺจปาปฺปิพทาย อนินฺยยานิกปถเณ อณฺเณตฺร สติปฏฺฐจาเนหิ
 อณฺเณตฺร สมฺมปฺปชาเนหิ อณฺเณตฺร อิทฺธิปฺปาเทหิ อณฺเณตฺร
 อินฺทฺริเยหิ อณฺเณตฺร พเลหิ อณฺเณตฺร โพชฺฆมฺงเคหิ อณฺเณตฺร
 อริยา อฏฺฐจฺงคิกกา มคฺคา สฺสุทฺธิ วิสฺสุทฺธิ ปริสฺสุทฺธิ มุตฺตํ
 วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ น อิจฺจติ น สาทิยติ น ปตฺถเกติ น ปิเหติ
 นาภิชปฺปตฺติ นายฺเยน วิสฺสุทฺธิมิจฺจติ.

น หิ โส รชฺชติ โน วิรชฺชตฺติ สพฺเพ พาลปฺฤชฺชนา
 รชฺชนฺติ, กลฺยาณปฺฤชฺชนํ^๕ อุปาทาย สตฺต เสชา^๖ วิรชฺชนฺติ,
 อรหา เนว รชฺชติ โน วิรชฺชติ. วิรตฺโต โส ขยา
 รากสฺส วิตรากตฺตา, ขยา โทสสฺส วิตโทสตฺตา, ขยา โมหสฺส

^๑ ฉ., เท. วุตตมปิ

^{๓-๓} ส. มณฺณิตํ หิ ภิกฺขเว ราโค

^๕ ฉ., เท. เสกฺขา

^๒ ฉ., เท., อ. อยมหสมฺมิตี

^๔ ฉ., เท. ปฺฤชฺชนกลฺยาณกํ

๓-๓ ส. มณฺณิตํ หิ ภิกฺขเว ราโค

วืตโมหตฺตา. โส วุฏฺฐวาโส จิณฺณจฺรณฺเ ๕เป๕ นตฺถิ ตสฺส
ปฺนพฺภวาติ น หิ โส รชฺชติ โน วิรชฺชติ. เตนาห ภควา

“โธโน น หิ เตน มณฺณติ
ยทิทํ ทิฏฺฐสฺสํ มุเตสฺสุ วา
นาณฺณเณ วิสฺสุทฺธิมิจฺจติ
น หิ โส รชฺชติ โน วิรชฺชติติ.

ฉฏฺฐโ ชราสุตตนิทเทโส.

๗. ติสสเมตเตยฺยสูตรนิตฺเทโส

[๑]

[๔๕] เมถุนมฺมุตฺตสฺส (อิจฺจายสฺมา ติสฺโส เมตฺเตยฺโย^๑)

วิมาตํ พุรุหิ มาริส.

สุตฺวาน ตว สาสนํ

วิเวเก ลิกฺขิสามเส.^๒

เมถุนมฺมุตฺตสฺสาคิ เมถุนธมฺโม นาม โย โส
 อสทฺธมฺโม คามธมฺโม วสธมฺโม ทฺวญฺจุลโล โอทกนฺตโก รหสฺโส
 ทวยทวยสมาปตฺติ.^๓ กิการณา วุจฺจติ เมถุนธมฺโม. อุภินฺนํ
 รตฺตํ สารตฺตํ อวสฺสฺตํ ปริยฺภูจฺจํ ปรียาทินฺนจิตฺตํ
 อุภินฺนํ สทิสํ ธมฺโมติ ตํการณา วุจฺจติ เมถุนธมฺโม. ยถา
 อุโป กลหการกา ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ, อุโป ภณฺทนการกา
 ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ, อุโป ภสฺสการกา ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ,
 อุโป วิวาทการกา ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ, อุโป อธิกรณการกา
 เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ, อุโป วาทิน ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ,
 อุโป สลฺลาปกา ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ; เอวเมว^๔ อุภินฺนํ รตฺตํ
 สารตฺตํ อวสฺสฺตํ ปริยฺภูจฺจํ ปรียาทินฺนจิตฺตํ อุภินฺนํ
 สทิสํ ธมฺโมติ ตํการณา วุจฺจติ เมถุนธมฺโม.

เมถุนมฺมุตฺตสฺสาคิ เมถุนธมฺโม ยุตฺตสฺส ปยุตฺตสฺส
 อายุตฺตสฺส สมายุตฺตสฺส ตจฺจจิตฺตสฺส ตพฺพหุสฺส ตคฺครุกฺส

^๑ ฉ., เท. อภ. ติสสเมตเตยฺยํ สูตรนิตฺเทโส วกฺขติ.

^๒ ส. เมตเตยฺยา

^๔ ฉ., เท. ทวยทวยสมาปตฺติ, เอวมุปรีปี.

^๓ ฉ., เท. ลิกฺขิสฺสามเส, เอวมุปรีปี.

^๔ ฉ., เท. เอวเมว, เอวมุปรีปี.

ตณฺ्हินฺนสฺส ตปฺโปณฺสส ตปฺปพฺภการสฺส ตททิมฺมุตฺตสฺส ตทาทิปปเตยฺยสฺสชาติ
เมถุนมฺมยฺยตฺตสฺส.

อิจฺจายสฺมา ติสฺโส เมตฺเตยฺโยติ อิจฺจาติ ปทสนฺธิ ปทสฺสโค
ปทปาริปุริ อกฺขรสมวาโย พุยฺยชนฺสิสิฏฺฐตา ปทานุप्พุพฺพตาเมตฺ
'อิจฺจาติ อายสฺมาติ ปิยวจนฺ คฺรวจนฺ สการววจนฺ สปปติสฺสวจนเมตฺ
'อายสฺมาติ ติสฺโสติ ตสฺส เถรสฺส นามํ สงฺขา สมณฺญา
ปณฺณตฺติ โวหาโร นามํ นามกมฺมํ นามเชยฺยํ นิรุตฺติ พุยฺยชนํ
อภิลาโป. เมตฺเตยฺโยติ ตสฺส เถรสฺส โคตฺตํ สงฺขา สมณฺญา
ปณฺณตฺติ โวหาโรติ อิจฺจายสฺมา ติสฺโส เมตฺเตยฺโย.

วิฆาตํ พุรุหิ มาริสฺสชาติ วิฆาตณฺติ วิฆาตํ อุปฆาตํ ปิพนฺ
ฉณฺณํ อุปททวํ อุปสคฺคํ พุรุหิ อาจิภฺข เทเสหิ ปณฺญาเปหิ^๑
ปฏฺฐาเปหิ วิวร วิภช อุตฺตตานิกโรหิ ปกาเสหิ. มาริสฺสชาติ
ปิยวจนฺ คฺรวจนฺ สการววจนฺ สปปติสฺสวจนเมตฺ 'มาริสฺสชาติ
วิฆาตํ พุรุหิ มาริส.

สฺสทฺวาน ตว สาสณฺนติ ตฺยหํ วจนํ พุยฺยปฺปถํ เทสนํ
[๒] อนฺุสิฏฺฐี สฺสทฺวา สฺสนิตฺวา อุกฺคหิตฺวา^๒ อุปฺচারยิตฺวา
อุปฺลกฺขยิตฺวาติ สฺสทฺวาน ตว สาสณฺ.

วิเวเก สิกฺขิสามเสติ วิเวโกติ ตโย วิเวกา: กายวิเวโก,
จิตฺตวิเวโก, อุปฺธิวิเวโก.

กตโม กายวิเวโก. อิท ภิภฺขุ วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภาชติ
อรณฺณํ รุกฺขมฺลํ ปพฺพตํ กนฺทรี คิริคฺคหํ สฺสสานํ วนปฺตถํ
อพฺโปกาสํ ปลาลปฺปญฺช. กาเยน จ^๔ วิวิตฺโต วิหฺรติ. โส

^๑ น., เท. อายุ 12/06/2566
น., เท. ปณฺณเปหิ

^๓ น., เท. อุกฺคเหตฺวา

^๒ น., เท., อ. อนฺุสาสนํ, เอวมฺปฺริปิ.

^๔ ส., น., เท., อ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

เอโก คจฺจติ, เอโก ติฏฺฐติ, เอโก นิสีทติ, เอโก เสยฺยํ กปฺเปติ,
 เอโก คามํ ปิณฺหาเย ปวิสติ, เอโก ปฏฺฐิกกมฺมิ, เอโก รโห
 นิสีทติ, เอโก จงฺกมํ อธิฏฺฐาติ, เอโก จรติ วิหรติ อิริยติ
 วตฺตติ ปาเลติ ยเปติ ยาเปติ, อยํ กายวิเวโก.

กตโม จิตฺตวิเวโก. ปจฺมํ ฌานํ สมาปन्नสฺส นีวรณฺเห
 จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ, ทุตฺติยํ ฌานํ สมาปन्नสฺส วิตกฺกวิจาเรหิ
 จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ, ตุตฺติยํ ฌานํ สมาปन्नสฺส ปิตฺติยา จิตฺตํ
 วิวิตฺตํ โหติ, จตฺตตฺถํ ฌานํ สมาปन्नสฺส สุขทุกฺขเหหิ จิตฺตํ วิวิตฺตํ
 โหติ, อากาสาณญฺจายตनํ สมาปन्नสฺส รูปสณฺณาย ปฏฺฐิสณฺณาย
 นานตฺตสณฺณาย จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ, วิญฺญาณญฺจายตนํ สมาปन्नสฺส
 อากาสาณญฺจายตนสณฺณาย จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ, อากิณฺจณฺญายตนํ
 สมาปन्नสฺส วิญฺญาณญฺจายตนสณฺณาย จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ,
 เนวสณฺณานาสณฺณายตนํ สมาปन्नสฺส อากิณฺจณฺญายตนสณฺณาย
 จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ, โสตาปन्नสฺส สกฺกายทิกฺขุจฺฉิยา วิจิกิจฺฉาย
 สีลพฺพตฺตปฺรามาสา ทิกฺขุจฺฉานุสฺยา วิจิกิจฺฉานุสฺยา ตเทกญฺเจหิ จ
 กิเลเสหิ จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ, สกฺทาคามิสฺส โอฬาริกา
 กามราคะสฺสโยชณา ปฏฺฐิสสฺสโยชณา โอฬาริกา กามราคะนุสฺยา
 ปฏฺฐิฆานุสฺยา ตเทกญฺเจหิ จ กิเลเสหิ จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ,
 อนาคามิสฺส อณฺุสฺสาคตา กามราคะสฺสโยชณา ปฏฺฐิสสฺสโยชณา
 อณฺุสฺสาคตา กามราคะนุสฺยา ปฏฺฐิฆานุสฺยา ตเทกญฺเจหิ จ
 กิเลเสหิ จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ, อรหโต รุปราคา อรูปราคา มานา
 อุทฺทจฺจา อวิชฺชาเย มานานุสฺยา ภวราคะนุสฺยา อวิชฺชานุสฺยา
 ตเทกญฺเจหิ จ กิเลเสหิ พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตหิ จิตฺตํ
 วิวิตฺตํ โหติ, อยํ จิตฺตวิเวโก.

กตโม อุปฺธิวเวโก. อุปฺธิ วุจฺจนฺติ กิเลสา จ ขนฺธธา
จ อภิสงฺขารา จ. อุปฺธิวเวโก วุจฺจติ อมตํ นิพฺพานํ. โย
โส สพฺพสงฺขารสมฺภเว สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค
นิโรธो นิพฺพานํ. อयํ อุปฺธิวเวโก.

กายวิเวโก จ รูปกมฺมจกายนํ^๑ เนกขมฺมาภิตานํ.
จิตฺตวิเวโก จ ปริสุทฺธจิตฺตานํ ปรมโวทานปฺปตฺตานํ.^๒ อุปฺธิวเวโก
จ นิรूपิณํ^๓ ปุคฺคณํ วิสงฺขารคฺตานํ.

วิเวเก สิกฺขิสามเสติ โส เถโร ปกฺติยา สิกฺขิตฺตสิกฺโข.
อปิจ ฌมฺมเทสนํ [๔] ยาจฺนฺโต^๔ เอวมาห วิเวเก สิกฺขิสามเสติ.
เตนาห เถโร ติสฺโส เมตฺเตยฺโย

“เมถุนมนุยฺยตฺตสฺส (อิจฺจายสฺมา ติสฺโส เมตฺเตยฺโย)
วิฆาตํ พฺรหฺมิ มาริส,
สุตฺวาน ทว สาสนํ
วิเวเก สิกฺขิสามเสติ.

[๕๐] เมถุนมนุยฺยตฺตสฺส (เมตฺเตยฺยาติ ภควา)

มุสฺสเต วาปี สาสนํ
มิจฺฉา จ ปฏิปชฺชติ
เอตํ ตสฺมี อนาริยํ.

เมถุนมนุยฺยตฺตสฺสตาติ เมถุนฌมฺโม นาม, โย โส อสทฺฐมฺโม
คามฌมฺโม วสธมฺโม ทมฺมจฺจุโล โอทกฺกนฺติโก รหฺสฺโส
ทวยทวยสฺมาปตฺติ. กิการณํ วุจฺจติ เมถุนฌมฺโม. อุมิณฺนํ รตฺตานํ

^๑ ส.ฉ.,เท.,อ. วิเวกจกายนํ

^๓ ส. นิรूपิณ

^๔ ฉ.,เท.,อ. สาเวนฺโต

^๒ ฉ.,เท.,อ. ปรมโวทานปตฺตานํ

^๔ ส.ฉ.,เท.,อ. อุปาทาย ฌมฺมเทสนํ

สารตฺตานํ อวสฺสฺตานํ ปริยฺญจฺตานํ ปรียาทินฺนจิตฺตานํ อุกฺกิณฺนํ
 สทิสานํ ฌมฺโมติ, ตํการณา วุจฺจติ เมถุนฌมฺโม. ยถา อุกฺโก
 กลหการกา ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ, อุกฺโก ภณฺทนาการกา ‘เมถุนกาติ
 วุจฺจนฺติ, อุกฺโก ภสฺสการกา ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ. อุกฺโก
 วิวาทการกา ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ. อุกฺโก อธิกรณการกา
 ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ. อุกฺโก วาทินो ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ. อุกฺโก
 สลฺลาปกา ‘เมถุนกาติ วุจฺจนฺติ. เอวเมว อุกฺกิณฺนํ รตฺตานํ
 สารตฺตานํ อวสฺสฺตานํ ปริยฺญจฺตานํ ปรียาทินฺนจิตฺตานํ อุกฺกิณฺนํ
 สทิสานํ ฌมฺโมติ ตํการณา วุจฺจติ เมถุนฌมฺโม.

เมถุนมณฺญุตตสฺสาดิ เมถุนชฺชเม ยุตตสฺส ปยุตตสฺส
 อายุตตสฺส สมายุตตสฺส ตจฺจจริตสฺส ตพฺพหุลสฺส ตคฺครุกสฺส
 ตนฺนินฺนสฺส ตปฺโปณสฺส ตปฺปพฺพการสฺส ตทชฺชิตตสฺส ตทาชิปเตยฺยสฺสาดิ
 เมถุนมณฺญุตตสฺส. เมตฺเตยฺยาติ ภควา ตํ เถรํ โคตฺเตน อาลปติ.
 ภควาติ คารวาทิวนํ. อปิจ ภคฺคราโคติ ภควา, ภคฺคโทโสติ
 ภควา, ภคฺคโมโหติ ภควา, ภคฺคมานโหติ ภควา, ภคฺคทิกฺขจฺจิ
 ภควา, ภคฺคกณฺณโกติ^๑ ภควา, ภคฺคกิลโลติ ภควา, ภชิ วิภชิ
 ปฏฺวิภชิ^๒ ชฺชมรตฺตนฺนติ ภควา, ภวานํ อนฺตกโรติ ภควา,
 ภาวิตกาโยติ ภควา.^๓ ภาวิตสึโล, ภาวิตจิตฺโต, ภาวิตปณฺณโณติ
 ภควา, ภชิ วา ภควา อรณฺณวนปตฺถานิ^๔ ปนฺตานิ เสนาสฺสณานิ
 อปฺปสทฺททานิ อปฺปนิคฺโขสฺสณานิ วิชนฺวาทานิ มนฺุสฺสราหเสยฺยกานิ^๕
 ปฏฺฐิสลฺลนสารูปานิ^๖ ภควา, ภาคี วา ภควา จีวรปิณฺฑทฺปาต-
 เสนาสฺสนคฺคิลานปจฺจยภေสชฺชปริกขารานนฺติ ภควา, ภาคี วา

^๑ สี.,ฉ.,เท. ภคคกณฺทโกติ, เอวมุปริปี.

^๒ ส.,จ.,ท.,อ. ปวิภช, เอมบุปรีป.

๓ น.ทอ. อัย ปาโจ น ทิสสติ.

๙ ส. อรรถเถ วนปตฺถานิ, เอมฺปริปิ.

^๔ จ.,เท.,อ. มนุสฺสวาทสฺสเสยฺยกานิ, เอมูปริปี. ^๖ สี.,จ.,เท.,อ. ปฏิสลฺลาณสารูปฺปานิติ, เอมูปริปี.

ภควา อตฺถรสฺส ชมฺมรสฺส^๑ วิมุตฺติรสฺส อธิสึลฺลสฺส
 อธิจิตฺตสฺส อธิปญฺญายาติ ภควา, ภาคี วา ภควา จตฺนํ
 ฌานํ จตฺนํ อปฺปมญฺญานํ จตฺนํ อรูปสมฺมาปตฺตินฺนํติ ภควา,
 ภาคี วา ภควา อญฺจนํ วิโมกฺขานํ อญฺจนํ อภิกายตฺนํ
 นวณํ อนุปฺพุทฺธิรสมฺมาปตฺตินฺนํติ ภควา, ภาคี วา ภควา ทสฺนํ
 สญฺญาภาวนํ ทสฺนํ กสิณสมฺมาปตฺตินํ อานาปานสฺสทิสมาธิสฺส
 อสุภสมฺมาปตฺติยาติ ภควา, ภาคี วา ภควา จตฺนํ สติปญฺ्ञานํ
 จตฺนํ สมฺมปฺปชานํ จตฺนํ อิทธิปฺปาทานํ ปญฺจนํ อินฺทฺริยานํ
 ปญฺจนํ พฺลนํ สตฺตณฺํ โขชณฺณคานํ อริยสฺส อญฺจกิกสฺส
 มคฺคสฺสาติ ภควา, ภาคี วา ภควา ทสฺนํ ตถาคตพฺลนํ
 จตฺนํ เวสารชฺชานํ จตฺนํ ปญฺนิสฺสมภิกานํ ฌนํ อภิญฺฌานํ^๒
 ฌนํ พุทฺธชฺฌมานนฺติ ภควา, ภควาติ เนตํ นามํ มาตฺรา กตํ,
 น ปิตฺรา กตํ, น ภાત્રા กตํ, น ภคินียา กตํ, น
 มิตฺตามจฺเจहि กตํ, น ฌาติสาลોಹિતેहि กตํ, น สมณพฺรหฺมณฺเห
 กตํ, น เทวตาหิ กตํ, วิโมกฺขนฺตีกเมตํ พุทฺธานํ ภควนฺตานํ
 โพธิยา มฺุเล สห สพฺพพญฺญตฺตวณฺส^๓ ปญฺนิลาภา สจฺฉิกา
 ปญฺณตฺติ ยทฺธิกํ ภควาติ เมตเตยยาติ ภควา.

มฺุสฺสเต วาปี สาสนนฺติ ทฺวี่หิ การณฺเหิ สาสนํ มฺุสฺสติ:
ปรียตฺติสาสนมฺปิ มฺุสฺสติ ปฏฺิพตฺติสาสนมฺปิ มฺุสฺสติ.

กตมํ ปริยตฺติสํสาณํ. ยํ ตสฺส ปรียาปฺภํ สุตตํ เเคยยํ
เวยฺยาकरणํ คาทา อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตตมมํ^๔

๑ ส. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ, เอมฺปิริ.

^๒ ส. อภิญาณานัน, เอมูปริปี.

^m จ.,เท.,อ. สัพพัญญุตญาณสส

^๔ สุยา, อพฺภุตมมํ

เวทลลัม, อิหัม ปริยตตติสาสนัม. ตมปิ มุสฺสติ [^๑] ปริมุสฺสติ
ปริพาหิโร โหตีติ เอวมปิ มุสฺสเต วาปิ สาสนัม.

กตมัม ปฏิปตฺติสาสนัม. สมมาปฏฺฐิตา อนุโลมปฏฺฐิตา
อปจฺจนิกปฏฺฐิตา อนวตฺถปฏฺฐิตา ฐมมานุสฺสมปฏฺฐิตา สีเลสุ
ปริปฺปการิตา อินฺทริเยสุ คุตฺตทวารตา โภชเน มตฺตตณฺณตา
ชาคริยานุโยโค สติสมปชฌณัม จตฺตารो สติปฏฺฐาณา จตฺตารो
สมมปฺปชานา จตฺตารอ อิทฺธิปฺปาทา ปณฺจอินฺทริยานิ ปณฺจ
พลานิ สตฺต โพชฌงฺกา อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค. อิหัม
ปฏิปตฺติสาสนัม. ตมปิ มุสฺสติ ปริมุสฺสติ ปริพาหิโร โหตีติ
เอวมปิ มุสฺสเต วาปิ สาสนัม.

มิจฺฉา จ ปฏฺฐิตชฺชติ ปาณมปิ หนติ, อทินฺนมปิ
อาทียติ, สนฺธิมปิ จินฺทติ, นิละโสมปิ หรติ, เอกาการิกมปิ
กโรติ, ปริปนฺเถปิ ติฏฺฐจติ ปรรทามปิ คจฺจติ, มุสาปิ ภณฺตีติ
มิจฺฉา จ ปฏฺฐิตชฺชติ.

เอตัม ตสฺมี อนาริยนฺติ เอตัม ตสฺมี ปุคฺคเล อนริยธมฺโม
พาลธมฺโม มุพฺพหธมฺโม อณฺเณธมฺโม^๒ อมราวิกฺเขปธมฺโม, ยทิหัม
มิจฺฉา ปฏฺฐิตาติ เอตัม ตสฺมี อนาริยัม. เตนาห ภควา

“เมถุนมฺนุยฺยตฺตสฺส (เมตฺเตยฺยาติ ภควา)

มุสฺสเต วาปิ สาสนัม,

มิจฺฉา จ ปฏฺฐิตชฺชติ

เอตัม ตสฺมี อนาริยนฺติ.

^๑ จ., เท. สมมุสฺสติ ปมุสฺสติ สมมุสฺสติ ปริพาหิโร, เอวมฺปริปิ.

^๒ จ., เท. อณฺเณธมฺโม, เอวมฺปริปิ.

[๕๑] เอโก ปุพฺเพ จริตฺวาน
 เมถุนํ โย นิเสวติ.
 ยานํ ฆนฺตํ ตํ โลก
 หีนมาหุ ปฺลฺลชฺชนํ.

เอโก ปุพเพ จิตฺวานาติ ทวีหิ การณเหติ เอโก ปุพเพ
จิตฺวาน: ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน วา คณาววสฺสคฺคฺกุญฺเณ วา.

กถิ ปพพชชาสงฺขาเตน เอโก ปุพฺเพ จริตฺวาน.
 สพฺพํ ฆราวาสปฺลิโพธํ^๑ จินฺหิตฺวา ปุตฺตทารปฺลิโพธํ จินฺหิตฺวา
 ฌาติปฺลิโพธํ จินฺหิตฺวา มิตฺตามจฺจปฺลิโพธํ จินฺหิตฺวา สนนฺธิปฺลิโพธํ
 จินฺหิตฺวา เกสมสฺสํ โธหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา อาภิญฺจนภาวํ^๒
 อูปคฺนฺตฺวา เอโก จรติ วิหฺรติ อิริยติ วตฺตติ ปาเลติ ยเปติ
 ยยาเปติ, เอวํ ปพพชชาสงฺขาเตน เอโก ปุพฺเพ จริตฺวาน.

กถิ์ คณาวาสสุคคณฺเฐ เอโก ปุพฺเพ จริตวาน. โส
 เอวํ ปพฺพชิตो สมนโน เอโก อรญฺณวนปตฺถานิ ปนฺตานิ
 เสนาสนานิ ปฏฺิเสวติ อปฺปสทฺทานิ อปฺปนิกฺโขสานิ วิชนวาทานิ
 มนุสฺสสราหเสยฺยกานิ ปฏฺิสลฺลानสารูปานิ. โส เอโก คจฺฉติ,
 เอโก ติฏฺฐจติ, เอโก นิสีทติ, เอโก เสยฺยํ กปฺเปติ, เอโก คามํ
 ปิณฺฑาทาย ปวิสติ, เอโก ปฏฺิกกมติ, เอโก รโห นิสีทติ,
 เอโก จงฺกมํ อธิฏฺฐจติ, เอโก จรติ วิหรติ อิริยติ วตฺตติ
 ปาเลติ ยเปติ, ยาเปติ เอวํ คณาวาสสุคคณฺเฐ เอโก ปุพฺเพ
 จริตวาน.

^๑ ส. ฅรวาสปพิโพธิ์

^๒ สี่, ฉ., เท., อี. อภิเษกนิทาน

เมณฺ्हํ โย นิเสวตีติ เมณฺ्हณฺหมโม นาม. โย โส อสทฺฐณฺหม
 ๕เปฯ ตํการณา วุจฺจติ เมณฺ्हณฺหมโม. เมณฺ्हํ โย นิเสวตีติ
 โส^๑ อปเรน สมเยน พุทฺธํ ฌมฺมํ สงฺฆํ ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย
 หีนายาวตฺตติตฺวา เมณฺ्हณฺหมํ เสวติ นิเสวติ สํเสวติ ปฏฺิเสวตีติ
 เมณฺ्हํ โย นิเสวติ.

ยานํ ฆนฺตํวํ ตํ โลเกติ ยานนฺติ หตฺถิยานํ อสฺสยานํ
 โคยานํ อชยานํ เมณฺ्हทกยานํ^๒ โอฏฺฐยานํ ขรยานํ ฆนฺตํ
 อทนฺตํ อการิตํ อวินิตํ อุปฺปถํ คณฺหาติ, วิสมํ ขาณฺมุปี
 ปาสาณมุปี อภิรุหติ^๓ ยานมุปี อาโรหณมุปี^๔ ภณฺชติ,^๕ ปปาเตปี
 ปปตฺติ. ยถา ตํ ฆนฺตํ ยานํ อทนฺตํ อการิตํ อวินิตํ อุปฺปถํ
 คณฺหาติ; เอวเมว โส วิพฺภนฺตโก ฆนฺตยานปฏฺิภาโค อุปฺปถํ
 คณฺหาติ, มิจฺฉาทิฏฺฐี คณฺหาติ ๕เปฯ มิจฺฉาสมาธี คณฺหาติ.
 ยถา ตํ ฆนฺตํ ยานํ อทนฺตํ อการิตํ อวินิตํ วิสมํ ขาณฺมุปี
 ปาสาณมุปี อภิรุหติ, เอวเมว โส วิพฺภนฺตโก ฆนฺตยานปฏฺิภาโค
 วิสมํ กายกมฺมํ อภิรุหติ, วิสมํ วจีกมฺมํ อภิรุหติ, วิสมํ
 มโนกมฺมํ อภิรุหติ, วิสมํ ปาณาติปาตํ อภิรุหติ, วิสมํ
 อทินฺนาทานํ อภิรุหติ, วิสมํ กาเมสุมิจฺฉาจารํ อภิรุหติ, วิสมํ
 มุสาวาทํ อภิรุหติ, วิสมํ ปิสุณฺณํ วาจํ อภิรุหติ, วิสมํ ผรุสฺสํ
 วาจํ อภิรุหติ, วิสมํ สมุพฺพลาปี อภิรุหติ, วิสมํ อภิชฺฌํ
 อภิรุหติ, วิสมํ พยาปาทำ อภิรุหติ, วิสมํ มิจฺฉาทิฏฺฐี
 อภิรุหติ, วิสเม สงฺขारे อภิรุหติ, วิสเม ปญฺจ กามคฺุณเ
 อภิรุหติ, วิสเม [๖] นีวรณเ อภิรุหติ. ยถา ตํ ฆนฺตํ ยานํ

^๑ ส.จ.,เท.,อ. โย

^๓ จ.,เท.,อ. อภิรุหติ, เอวมุปริปี.

^๕ ส. วิภณฺชติ.

^๒ ส.จ.,เท.,อ. เมณฺ्हทกยานํ

^๔ ส. ปิสทโท น ทิสฺสติ. จ.,เท.,อ. อาโรหณมุปี.

^๕ ส. ปญฺจ

อหนตํ อการิตํ อวินิตํ ยานมปิ อาโรหณมปิ ภาณชติ, เอวเมว
 โส วิพฺภนฺตโก ภาณฺตยานปฏฺฐิภาโค นิริเย อตฺตํ ภาณชติ,
 ติรจฺฉานโยนียา^๑ อตฺตํ ภาณชติ, ปิตฺติวิสเย อตฺตํ ภาณชติ,
 มนุสฺสโลเก อตฺตํ ภาณชติ, เทวโลเก อตฺตํ ภาณชติ.
 ยถา ตํ ภาณํ ยานํ อหนตํ อการิตํ อวินิตํ ปปาเตปิ^๒ ปปตติ,
 เอวเมว โส วิพฺภนฺตโก ภาณฺตยานปฏฺฐิภาโค ชาติปปาตมฺหิปี^๓
 ปปตติ, ชราปปาตมฺหิปี ปปตติ, พฺยาชิปปาตมฺหิปี ปปตติ,
 มรณปปาตมฺหิปี ปปตติ, โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสปปาตมฺหิปี
 ปปตติ. โลเกติ อปายโลเก ฯเปฯ มนุสฺสโลเกติ ยานํ ภาณํ
 ตํ โลเก.

หีนมาหุ ปุณฺณชนนฺติ ปุณฺณชนาติ เกณตฺเถน^๔ ปุณฺณชนา.
 ปุณฺณ กิเลเส ชเนนฺตํ ติติ ปุณฺณชนา. ปุณฺณ อวิหตสฺสกายทิกฺขจิกาทิ
 ปุณฺณชนา, ปุณฺณ สตฺถารานํ มุขลโลกิกาทิ ปุณฺณชนา, ปุณฺณ สพฺพคตฺตีหิ
 อาวุฏฺฐาติ^๕ ปุณฺณชนา, ปุณฺณ นานาภิสงฺขาราเรหิ^๖ อภิสงฺขโรนฺตํ ติติ
 ปุณฺณชนา, ปุณฺณ นานาโอฆะหิ วุยฺหนฺตํ ติติ ปุณฺณชนา, ปุณฺณ
 นานาสนฺตปาเปหิ สนฺตปฺปนฺตํ ติติ ปุณฺณชนา, ปุณฺณ นานาปริพาเหหิ
 ปริทฺยฺหนฺตํ ติติ ปุณฺณชนา, ปุณฺณ ปญฺจสุ กามคฺเชสุ รตฺตา
 คิทฺธา คธิตา^๗ มุจฺฉิตา อชฺโหมปนฺนา^๘ ลคฺคา ลคฺคิตา
 ปลิพฺพทฺธาติ ปุณฺณชนา, ปุณฺณ ปญฺจหิ นีวรเณหิ อาวุฏฺฐา^๙ นิรุฏฺฐา^{๑๐}
 โอฎฺฐา^{๑๐} ปิหิตา ปฏฺฐิจฺฉนฺนา ปฏฺฐิกุชฺชิตาติ ปุณฺณชนา. หีนมาหุ

^๑ ส.ฉ.เท.อ. ติรจฺฉานโยนียํ

^๒ ส.ฉ.เท.อ. ชาติปปาตมฺปิ

^๓ ส.ฉ.เท.อ. อาวุฏฺฐิตาติ

^๔ ส. คติตา, เอวมฺปริปิ.

^{๕-๗} ฉ.เท. อาวุฏฺฐา นิรุฏฺฐา, เอวมฺปริปิ.

^๘ ฉ.เท. ปิสทโท น ทิสฺสติ.

^๙ ฉ.เท. เกณตฺเถน, เอวมฺปริปิ.

^{๑๐} ส.ฉ.เท.อ. นานาภิสงฺขารา

^{๑๑} ฉ.เท.อ. อชฺโหมสนฺนา

^{๑๒} ส.ฉ.เท.อ. โอฎฺฐา

ปฺฤชฺชนนฺติ ปฺฤชฺชนํ หีนํ นิหีนํ โอมกํ ลามกํ ชตฺถกํ^๑
 ปฺริตฺตนฺติ เอวมาหุ^๒ เอวมาหํสุ เอวํ กถนฺติ เอวํ ภณฺนฺติ
 เอวํ ทิปยนฺติ เอวํ โวหฺรณฺตฺติ หีนมาหุ ปฺฤชฺชนํ. เตนาห ภควา
 “เอโก ปุพฺเพ จริตฺวาน เมณฺ्हํ โย นิเสวติ,
 ยานํ ภนฺตํวํ ตํ โลกํ หีนมาหุ ปฺฤชฺชนนฺติ.

[๕๒] ยโส กิตฺติ^๓ จ ยา ปุพฺเพ หายเต วาปี ตสฺส สทา
 เอตมฺปิ ทิสฺวา ลิกฺขเณ เมณฺ्हํ วิปฺปหาตเว.

ยโส กิตฺติ จ ยา ปุพฺเพ หายเต วาปี ตสฺส สทาติ
 กตโม ยโส. อิทฺถกฺโข ปุพฺเพ สมณฺหาเว สกฺกโต โหติ
 ครุฑโต มานีโต ปุชฺชิตโต อปฺจิตโต ลาภี จีวรปิณฑปาตเสนาสน-
 คิลานปจฺจุยเมสชฺชปฺริกฺขารานํ, อयํ ยโส. กตมา กิตฺติ. อิทฺถกฺโข
 ปุพฺเพ สมณฺหาเว กิตฺติวณฺณกโต โหติ, ปณฺหิตโต วิยตฺโต เมธาวิ-
 พหุสฺสโต จิตฺตกถี กลฺยาณปฏฺิภาโณ “สูตรตณฺตโกติ วา “วินยธโรติ
 วา “ธมฺมกถโกติ วา “อารณฺณโกติ วา “ปิณฑปาติโกติ วา
 “ปัสฺสกุลโกติ วา “เตจฺจิริโกติ วา “สพฺพานจาริโกติ วา
 “ขลุปจฺจนาภตฺติโกติ วา “เนสชฺชโกติ วา “ยถาสนฺถติโกติ วา
 “ปจฺจมสฺส ฌานสฺส ลาภีติ วา “ทฺธิยสฺส ฌานสฺส ลาภีติ วา
 “ตฺติยสฺส ฌานสฺส ลาภีติ วา “จตฺตตฺถสฺส ฌานสฺส ลาภีติ วา
 “อาภาสณฺณจายตนสมาปตฺติยา ลาภีติ วา “วิญฺญาณจายตน-
 समाปตฺติยา ลาภีติ วา “อาภิชฺฌณฺณจายตนสมาปตฺติยา ลาภีติ วา
 “เนวสณฺณานาสณฺณจายตนสมาปตฺติยา ลาภีติ วา, อयํ กิตฺติ.^๔
 ยโส กิตฺติ จ ยา ปุพฺเพ.

^๑ ฉ., เท., อ. ฉตฺถกํ, เอวมุปริปี.^๒ ส., ฉ., เท. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.^๓ ส., ฉ., เท., อ. กิตฺติ, เอวมุปริปี.^๔ ฉ., เท. กิตฺติ.

หายเต วาปี ตสฺส สาทิ ตสฺส อปเรน สมเยน พุทฺธัมมํ สงฺฆํ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตสฺส โส จ ยโสสา จ กิตฺติ หายติ ปริหายติ ปริหฺสติ ปริปตฺติ อนฺตรชಾಯติ วิปฺปลุชฺชตฺติ ยโส กิตฺติ จ ยา ปุพฺเพ หายเต วาปี ตสฺส สา.

เอตมฺปิ ทิสฺวา สิกฺขเชถ เมธุนํ วิปฺปหาตเวติ เอตนฺติ ปุพฺเพ สมณภาเว ยโส จ^๑ กิตฺติ จ, อปรภาเค พุทฺธัมมํ สงฺฆํ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตสฺส อยโส จ อกิตฺติ จ; เอตํ สมฺปตฺติวิปตฺติํ ทิสฺวา^๒ ปสฺสิตฺวา ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวาติ เอตมฺปิ ทิสฺวา. สิกฺขเณตฺติ ติสฺโส สิกฺขา: อธิสฺสสิกฺขา, อธิจิตฺตสิกฺขา, อธิปณฺณาสิกฺขา.

กตมา อธิสฺสสิกฺขา. อิธ ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาฏิโมกฺขสํวรํสุโต วิหฺรติ อจฺจารโคจรสมฺปนฺโน, อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิ, สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, ขุทฺทโก สีลกฺขนฺโธ, มหฺนโต สีลกฺขนฺโธ, สีลํ ปตฺติฏฺฐา อาทิ จรณํ สยโม สํวโร มุขํ ปมุขํ กุสลานํ ฅมฺมานํ สมฺปาตฺติยา, อयํ อธิสฺสสิกฺขา.

กตมา อธิจิตฺตสิกฺขา. อิธ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฅมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกฺขํ ปีติสฺขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ วิตกฺกวิจารานํ รูปสมฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริธํ ปีติสฺขํ ทุตฺติยํ ฌานํ ๔เปยฺย ตติยํ ฌานํ ๔เปยฺย จตฺตตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ; อยํ อธิจิตฺตสิกฺขา.

กตมา อธิปณณาสิกขา. อิธ ภิกขุ ปณณวา โหติ
 อุทยตถคามินิยา ปณณาย สมณนาคโต อริยาย นิพเพธิกาย
 สมมาทุกุขกุชยคามินิยา. โส “อิทํ ทุกุขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ,
 “อํยํ ทุกุขสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, “อํยํ ทุกุขนิโรธโรติ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, “อํยํ ทุกุขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, “อิเม อาสวาติ ยถาภูตํ ปชานาติ, “อํยํ
 อาสวสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, “อํยํ อาสวนิโรธโรติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, “อํยํ อาสวนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, อํยํ อธิปณณาสิกขา.

เมถุนนฺติ^๑ เมถุนธมฺโม นาม โย โส อสทฺธมฺโม ๕เปย
 ตํการณา วุจฺจติ เมถุนธมฺโม.

เอตมฺปิ ทิสฺวา สิกฺขเณ เมถุนํ วิปฺปหาตเวติ เมถุนธมฺมสุส
 ปหานาย วูปสมาย ปฏินิสฺสคคาย ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา อธิสึลมฺปิ
 สิกฺขเขยฺย, อธิจิตตมฺปิ สิกฺขเขยฺย, อธิปณณมฺปิ สิกฺขเขยฺย, อิมา
 ติสฺโส สิกฺขา^๒ อาวชฺเชนฺโต^๓ สิกฺขเขยฺย, ชานนฺโต สิกฺขเขยฺย,
 ปสฺสนฺโต สิกฺขเขยฺย, ปจฺจเวกฺขนฺโต สิกฺขเขยฺย, จิตฺตํ อธิภฺจหนฺโต
 สิกฺขเขยฺย, สทฺธาย อธิมฺจุจหนฺโต สิกฺขเขยฺย, วิริยํ ปคฺคณฺหนฺโต
 สิกฺขเขยฺย, สตี อฺปภฺจเปนฺโต สิกฺขเขยฺย, จิตฺตํ สมาทหนฺโต
 สิกฺขเขยฺย, ปณณาย ปชานนฺโต สิกฺขเขยฺย, อภิณฺเณยฺยํ อภิชาณนฺโต
 สิกฺขเขยฺย, ปริณฺเณยฺยํ ปริชาณนฺโต สิกฺขเขยฺย, ปหาตพฺพํ ปชนฺโต
 สิกฺขเขยฺย, ภาเวตพฺพํ ภาเวนฺโต สิกฺขเขยฺย, สจฺฉิกาทพฺพํ
 สจฺฉิกโรนฺโต สิกฺขเขยฺย อาจเรยฺย สมาจเรยฺย สมาทาย
 วตฺเตยฺยาติ เอตมฺปิ ทิสฺวา สิกฺขเณ เมถุนํ วิปฺปหาตเว.

^๑ ฉ.,เท. อํยํ ปาโง น ทิสฺสติ.^๒ ฉ.,เท. สิกฺขาโย^๓ ฉ.,เท. อาวชฺชนฺโต

เตนาค ภาควา

“ยโส กิตฺติ จ ยา ปุพฺเพ หายเต วาปี ตสฺส สา,
เอตมฺปิ ทิสฺวา ลิกฺขเขตฺต เมถุนํ วิปฺปหาตเวติ.

[๕๓] สํกปฺเปหิ ปเรโต โส กปฺโณ วีย ฌายติ,
สุตฺวา ปเรตํ นิคุมฺสํ มงฺกุ โหติ ตถาวีโร.

สํกปฺเปหิ ปเรโต โส กปฺโณ วีย ฌายติ^๑ กามสํกปฺเปเน
พฺยาปาทสํกปฺเปเน วิหีสาสํกปฺเปเน ทิฏฺฐิสํกปฺเปเน อญฺโจะ
ปเรโต สโมหิตो สมนฺนาคโต [๑] กปฺโณ วีย มนฺโท วีย
โมมฺภูโห วีย ฌายติ ปชฺฌายติ นิชฺฌายติ อวชฺฌายติ.^๒ ยถา
อุลฺลโก รุกฺขสาขายํ มฺฐิกํ คมยมาโน^๓ ฌายติ ปชฺฌายติ
นิชฺฌายติ อวชฺฌายติ, ยถา โกตถุ นทิตีเร มจฺเจ คมยมาโน
ฌายติ ปชฺฌายติ นิชฺฌายติ อวชฺฌายติ, ยถา วิลาโร^๔
สนฺธิสมลสํกตฺตีเร^๕ มฺฐิกํ คมยมาโน ฌายติ ปชฺฌายติ
นิชฺฌายติ อวชฺฌายติ, ยถา คทฺธโร วหจฺฉินฺโน สนฺธิสมลสํกตฺตีเร
ฌายติ ปชฺฌายติ นิชฺฌายติ อวชฺฌายติ, เอวเมว โส
วิพฺภนฺตโก กามสํกปฺเปเน พฺยาปาทสํกปฺเปเน วิหีสาสํกปฺเปเน
ทิฏฺฐิสํกปฺเปเน อญฺโจะ ปเรโต สโมหิตो สมนฺนาคโต [๒]
กปฺโณ วีย มนฺโท วีย โมมฺภูโห วีย ฌายติ ปชฺฌายติ
นิชฺฌายติ อวชฺฌายติ สํกปฺเปหิ ปเรโต โส กปฺโณ วีย ฌายติ.

สุตฺวา ปเรตํ นิคุมฺสํ มงฺกุ โหติ ตถาวีโรติ ปเรสนฺติ
อุปชฺฌายกา^๖ วา อัจจริยา^๗ วา สมานุปชฺฌายกา วา

^๑ ส.ฉ.,เท.,อ. ปิหิต

^๒ ส.ฉ.,เท. อปชฺฌายติ, เอวมุปริปี.

^๓ ส.ฉ.,เท.,อ. มคยมาโน, เอวมุปริปี. ^๔ ส.ฉ.,เท.,อ. วิฬาร, เอวมุปริปี.

^๕ ส. สมนฺธิสมลสํกตฺตีเร ฉ.,เท.,อ. สนฺธิสมลสํกตฺตีเร ^๖ ส.ฉ.,เท.,อ. ปิหิต

^๗ ส.ฉ.,เท.,อ. อุปชฺฌายา, เอวมุปริปี. ^๘ ส.ฉ.,เท.,อ. อัจจริยา, เอวมุปริปี.

สมานาจริยกา วา มิตฺตา วา สนฺธิภูจา วา สมภตฺตา วา
 สหaya วา โจเทนฺติ “ตสฺส เต โข อาวุโส อลาภา ตสฺส
 เต ทูลลทฺธํ, ยํ ตวํ เอวรูปํ อุพารํ สตฺถารํ ลภิตฺวา เอวํ
 สุวากฺขาเต ฌมฺมวินเย ปพฺพชิตฺวา เอวรูปํ อริยคณฺ” ลภิตฺวา
 หีนสฺส^๑ เมถุนฌมฺมสฺส การณา พุทฺธํ ฌมฺมํ สงฺฆํ สิกฺขํ
 ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโตสิ; สทฺธาปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ
 ฌมฺเมสุ, หิริปิ^๒ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ฌมฺเมสุ,
 โอตตปฺปมฺปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ฌมฺเมสุ, วิริยมฺปิ นาม
 เต นาโหสิ กุสเลสุ ฌมฺเมสุ, สติปิ นาม เต นาโหสิ
 กุสเลสุ ฌมฺเมสุ, ปญฺญาปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ
 ฌมฺเมสุติ. เตสํ วณฺณํ พุยฺยปฺปถํ [๔] เทสนํ อนุสิฏฺฐี สุตฺวา
 สฺมุทฺติวํ อุกฺคเหตฺวา อุปฺচারยิตฺวา อุปลภฺชยิตฺวา มงฺกุ โหติ,
 ปิฬิตโต^๓ ฌมฺมุตฺโต พุยฺยตฺติโต^๔ โทมนสฺสโต โหติ. ตถาวิโรติ
 ตถาวิโร ตาทีโส ตสฺสณฺจโต ตปฺปกาโร ตปฺปภาโค,
 โย โส วิพฺภนฺตโกติ สุตฺวา ปเรสํ นิคฺโขสํ มงฺกุ โหติ
 ตถาวิโร. เตนาห ภควา

“สงฺกปฺเปหิ ปเรโต โส กปฺโณ วีย ฌายติ,
 สุตฺวา ปเรสํ นิคฺโขสํ มงฺกุ โหติ ตถาวิโรติ.

[๕๔] อถ สตฺถาณิ กุรุเต ปรวาเทหิ โจทีโต,
 เอส ขวสฺส มหาเคโธ โมสวชฺชํ ปคาหติ.

อถ สตฺถาณิ กุรุเต ปรวาเทหิ โจทีโตติ อถาติ
 ปทสนฺธิ ปทสํสคฺโค ปทปาริปุริ อกฺขรสมวาโย พุยฺยชนฺสิสิฏฺฐจตา

^๑ ส. อริยชนํ
 หมายเหตุ 12/06/2566

^๒ ส.,ฉ.,เท.,อิ. หิริ ปี

^๓ ส. ปีฬิตโต

^๔ ส. ปี ตสฺส

^๕ ส.,ฉ.,เท.,อิ. อนุสาสนํ

^๖ ส.,ฉ.,เท.,อิ. พุยฺยตฺติโต

ปทานุปฺพุพฺพตาเมตํ อถาติ. **สตฺถานีติ** ตีณิ สตฺถานิ: กายสตฺถํ, วจีสตฺถํ, มโนสตฺถํ. ติวริํ กายทฺถุจฺจริตํ กายสตฺถํ, จตฺตฺพุพฺพิริํ วจีทฺถุจฺจริตํ วจีสตฺถํ, ติวริํ มโนทฺถุจฺจริตํ มโนสตฺถํ. **ปรวาทฺเห** **โจทิตฺติ** อุปฺปชฺฌายเกหิ^๑ วา อจฺจริยเกหิ วา สฺमानุปฺปชฺฌายเกหิ^๒ วา สฺมานาจฺจริยเกหิ วา มิตฺตเตหิ วา สนฺทิกฺขเจหิ วา สมฺภตฺเตหิ วา สหาเยหิ วา โจทิตฺตํ สมฺปชานมฺมุสา ภาสตี. “อภฺริโต อหํ ภนฺเต อโหสิ ปฺพุพฺพชฺชาย, มาตา เม โปเสตพฺพา, เตนมฺหิ วิพฺภนฺโตติ ภาณตี. “ปิตา เม โปเสตพฺโพ, เตนมฺหิ วิพฺภนฺโตติ ภาณตี. “ภาดา เม โปเสตพฺโพ ๔เปย ภาคินี เม โปเสตพฺพา ๔เปย ปุตฺโต เม โปเสตพฺโพ ๔เปย ธีตา เม โปเสตพฺพา ๔เปย มิตฺตา เม โปเสตพฺพา ๔เปย อมจฺจา เม โปเสตพฺพา ๔เปย ฌาตกา เม โปเสตพฺพา ๔เปย สาโลหิตา เม โปเสตพฺพา, เตนมฺหิ วิพฺภนฺโตติ ภาณตี. วจีสตฺถํ กโรติ [๓] ชเนติ สญฺชเนติ นิพฺพุตฺเตติ อภินิพฺพุตฺเตตีติ อถ สตฺถานิ กุรุเต ปรวาทฺเห โจทิตฺตํ.

เอส ขวสฺส มหาเคโธ^๔ **เอโส โข**^๕ **อสฺส**^๖ **มหาเคโธ** มหาวนํ มหาคหณํ มหากนฺตาโร มหาวิสโม มหากุฏฺโฏโล มหาปงฺโก มหาปฺลิโป มหาปฺลิโพโธ มหาพนฺธนํ, ยทิทํ สมฺปชานมฺมุสาวาทิตฺติ เอส ขวสฺส มหาเคโธ.

โมสวชฺชํ ปคาหตีติ โมสวชฺชํ วุจฺจติ มุสาวาทิ. อิคฺเชกจฺโจ สภคฺคโต วา ปริสคฺคโต วา ฌาติมฺชฌคฺคโต วา ปุคฺคมฺชฌคฺคโต วา ราชกุลมฺชฌคฺคโต วา อภินีโต สกฺขิปุญฺโজ

^๑ จ., เท. อุปฺปชฺฌายเกหิ วา อจฺจริยเกหิ วา

^๓ ส., จ., เท., อ. สกฺกโรติ

^๔ ส., จ., เท. โขสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๒ ส. สฺमानุปฺปชฺฌายเกหิ, เอวมุปริปิ.

^๕ ส. มหาเคโธ

^๖ ส., จ., เท. ตสฺส

“เอहि^๑ โภ ปุริส ยัม ชานาสี ตัม วเทหีติ, โส อชานัม วา อาห
 “ชานามีติ, ชานัม วา อาห “น ชานามีติ, อปสฺสํ วา อาห
 “ปสฺสามีติ, ปสฺสํ วา อาห “น ปสฺสามีติ. อิติ อตฺตเหตุ วา
 พรเหตุ วา [^๒] อามิสกิญจิกฺขเหตุ วา สมฺปชานมฺสา ภาสติ.
 อิํ วุจฺจติ โมสวชฺช.

อปิจ ตีหากาเรหิ มฺสาวาทो โหติ: ปุพฺพเวสฺส โหติ
 “มฺสา ภณิสฺสนฺติ, ภณฺตสฺส โหติ “มฺสา ภณามีติ, ภณิตสฺส
 โหติ “มฺสา มยา ภณิตนฺติ. อิเมหิ ตีหากาเรหิ มฺสาวาทो
 โหติ. อปิจ จตุหากาเรหิ [^๓] ปญฺจหากาเรหิ ๕เปยฺ จหากาเรหิ
 ๕เปยฺ สตฺตหากาเรหิ ๕เปยฺ อฏฺฐหากาเรหิ มฺสาวาทो โหติ:
 ปุพฺพเวสฺส โหติ “มฺสา ภณิสฺสนฺติ, ภณฺตสฺส โหติ “มฺสา
 ภณามีติ, ภณิตสฺส โหติ “มฺสา มยา ภณิตนฺติ, วินิชาย
 ทิฏฺฐิ, วินิชาย ขนฺตี, วินิชาย รุจฺจิ, วินิชาย สญฺญํ, วินิชาย
 ภาวํ. อิเมหิ อฏฺฐหากาเรหิ มฺสาวาทो โหติ. **โมสวชฺช**
ปคาคีตติ โมสวชฺช ปคาคติ โอคาคติ อชฺโหมคาคติ ปวิสตีติ
 โมสวชฺช ปคาคติ. เตนาห ภควา

“อถ สตฺถานิ กุรุเต ปรวาเทหิ โจทิตโต
 เอส ขวสฺส มหาเคโธ โมสวชฺช ปคาคีตติ.

[๕๕] ปญฺทิตฺติ สมณฺณาโต เอกจริย^๔ อธิฏฺฐิตโต,
 อถาปี^๕ เมถุนเ ยุตโต มนุโทว ปริกิสฺสติ.

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อ. เอหโม

^๒ ส. ธนเหตุ วา

^๓ ฉ.,เท. มฺสาวาทो โหติ ปุพฺพเวสฺส โหติ “มฺสา ภณิสฺสนฺติ, ภณฺตสฺส โหติ “มฺสา
 ภณามีติ, ภณิตสฺส โหติ “มฺสา มยา ภณิตนฺติ, วินิชาย ทิฏฺฐิ. อิเมหิ จตุหากาเรหิ
 มฺสาวาทो โหติ. อปิจ

^๔ ฉ.,เท.,อ. เอกจจริย, เอวมฺปริปิ. ^๕ ส.,ฉ.,เท. ส จาปี, เอวมฺปริปิ.

ปณฺหิโตติ สมณฺญาโตติ อิชฺเชกฺโข ปุพฺเพ สมณภาเว
กิตฺติวณฺณกโต โหติ ปณฺหิโต วิตฺโต เมธาวิ พหุสฺสุโต
จิตฺตกถิ กลฺยาณปฏฺฐาโน “สุตฺตนฺตฺติโกติ วา “วินยฺชโรติ วา
“ธมฺมกถิโกติ วา ฯ” “เนวสมณฺยานาสณฺมายตนสมาปตฺติยา
ลาภีติ วา. เอวํ ญาโต โหติ สมณฺญาโต” สมณฺญาโตติ^๑
ปณฺหิโตติ สมณฺญาโต.

เอกจฺริยํ อธิฏฺฐิโตติ ทฺวิหิ การณฺเห อเอกจฺริยํ
อธิฏฺฐิโต: ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน วา คณาววสฺสคฺคญฺเณ วา. กถํ
ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน เอกจฺริยํ อธิฏฺฐิโต. สพฺพํ จมฺราวาสปฺลิโพธํ
ฉินฺหิตฺวา ฯ” เอวํ ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน เอกจฺริยํ อธิฏฺฐิโต.
กถํ คณาววสฺสคฺคญฺเณ เอกจฺริยํ อธิฏฺฐิโต. โส เอวํ ปพฺพชฺชิตฺ
สมาโน เอโก อรณฺณวนปตฺถานิ ปนฺตานิ ฯ” เอวํ
คณาววสฺสคฺคญฺเณ เอกจฺริยํ อธิฏฺฐิโตติ เอกจฺริยํ อธิฏฺฐิโต.

อถาปี เมถฺวเน ยุตฺโตติ เมถฺวณฺธมฺโม นาม. โย โส
อสทฺฐมฺโม ฯ” ตํการณา วุจฺจติ เมถฺวณฺธมฺโม. อถาปี
เมถฺวเน ยุตฺโตติ โส อปเรน สมเยน พุทฺธํ ฐมฺมํ สงฺฆํ
สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติตฺวา เมถฺวณฺธมฺเม ยุตฺโต ปยุตฺโต
อายุตฺโต สมายุตฺโตติ อถาปี เมถฺวเน ยุตฺโต.

มนฺโหว ปฺริกิสฺสตีติ กปฺโณ วีย โมฆุโห วีย กิสฺสตี
ปฺริกิสฺสตี ปฺริกิลิสฺสตี. ปาณมฺปิ หนฺติ, อทินฺนมฺปิ อาทียตี,
สนฺธิมฺปิ ฉินฺหตี, นิลฺโลปมฺปิ หรตี, เอกาคาริกมฺปิ กโรตี,
ปฺริปนฺเถปิ ติฏฺฐตี, ปฺรทารมฺปิ คจฺจตี, มุสาปิ ภณฺตี. เอวมฺปิ
กิสฺสตี ปฺริกิสฺสตี ปฺริกิลิสฺสตี. ตเมนํ ราชานो คเหตุวา วิวิธา

กมฺมการณา^๑ กาเรนฺติ: กสาหิปี ตาเพนฺติ, เวตฺเตหิปี ตาเพนฺติ,
 อทฺตมทณฺทเกหิปี ตาเพนฺติ, หตฺถมฺปี จินฺทนฺติ, ปาทมฺปี
 จินฺทนฺติ, หตฺถปาทมฺปี จินฺทนฺติ, กณฺณมฺปี จินฺทนฺติ, นาสมฺปี
 จินฺทนฺติ, กณฺณนาสมฺปี จินฺทนฺติ, วิลงฺกถาลิกมฺปี กโรนฺติ,
 สงฺขมฺภูตฺติกมฺปี กโรนฺติ, ราชุมฺขมฺปี กโรนฺติ, ไชติมาลิกมฺปี
 กโรนฺติ, หตฺถปชฺไชติกมฺปี กโรนฺติ, เอระกวตฺติกมฺปี กโรนฺติ,
 จิระกวาสิกมฺปี กโรนฺติ, เอณฺเอยยกมฺปี กโรนฺติ, พพิสมฺสิกมฺปี
 กโรนฺติ, กหาปณกมฺปี กโรนฺติ, ขารापตจฺจิกมฺปี กโรนฺติ,
 ปลิขปฺริวตฺติกมฺปี กโรนฺติ, ปลาลปีจกมฺปี^๒ กโรนฺติ, ตตฺเตนปี
 เตเลน โอสิญฺจนฺติ, สุนฺเขหิปี ขาทาเพนฺติ, ชีวนฺตมฺปี สฺสุเล
 อุตฺตาเสนฺติ, อสินาปี สีสํ จินฺทนฺติ, เอวมฺปี กิสุสฺสติ
 ปฺริกิสฺสติ ปฺริกิลิสฺสติ.

อถวอ กามตณฺหาย อภิกฺขโต ปฺริยาทินฺนจิตฺโต โภเค
 ปฺริเยสนฺโต นาวาย มหาสมฺมุทํ ปกฺขนฺทติ สีสฺส ปฺรุกฺขโต
 อุนฺหสฺส ปฺรุกฺขโต ทํสมกสฺวาตาตปสฺสีสปสมฺผสฺเสหิ วิสฺสมาโน^๓
 ขุปฺปิปาสาय ปิพฺพิมาโน คุมพํ^๔ คจฺจติ, ตกฺโกลํ คจฺจติ,
 ตกฺกสิลํ^๕ คจฺจติ, กาลมฺขํ คจฺจติ, มรณปาริ^๕ คจฺจติ, เวสฺสงฺคํ
 คจฺจติ, เวราปถํ คจฺจติ, ขวํ คจฺจติ, กมลี^๖ คจฺจติ, วงฺกํ^๗
 คจฺจติ, เอพพทฺทนํ^๘ คจฺจติ, สุวณฺณกฺกุฏํ คจฺจติ, สุวณฺณกฺกุฏี
 คจฺจติ, ตมฺพปณฺณิ^๘ คจฺจติ, สฺสปฺปาริ^{๑๐} คจฺจติ ภารุกํ^{๑๐} คจฺจติ,

^๑ ส. กมฺมการณา

^{๓-๓} จ.,เท. ปิพฺพิมาโน ขุปฺปิปาสาय

^๕ ส. ปรมฺมุขํ จ.,เท. ปุรปุริ

^๗ ส.,จ.,เท.,อ. วงฺกํ

^๘ จ.,เท. ตมฺพปณฺณี

^{๑๐} ส.,จ.,เท. ภารุกจฺจํ อ. ภารุกจฺจ

^๒ ส. ปลาสปีจกมฺปี

มียฺยมาโน ติคุมพํ ^๔ จ.,เท. ตกฺกสิลํ

^๖ ส.,จ.,เท. ตามลี อ. ตมลี

^๘ ส. ชลวณฺ จ.,เท. เอพพทฺทน

^{๑๐} ส. สฺสปฺปารกํ จ.,เท. สฺสปฺปาทกํ

สุรทฐิ^๑ คจฺจติ, องฺคณกัม^๒ คจฺจติ [^๓] กงฺคณ^๔ คจฺจติ,
 ปรมกงฺคณ^๕ คจฺจติ. โยนํ คจฺจติ, ปินํ คจฺจติ, อลฺลสฺนทํ^๖
 คจฺจติ, มรฺกนุตารํ คจฺจติ, ชนฺณุปถํ คจฺจติ, อชปถํ คจฺจติ,
 เมณฺชปถํ คจฺจติ, สงฺกุปถํ คจฺจติ, จตฺตปถํ คจฺจติ, วสฺสปถํ
 คจฺจติ, สกฺกณปถํ คจฺจติ, มุสิกปถํ คจฺจติ, ทริปถํ คจฺจติ,
 เวตฺตาคารํ^๗ คจฺจติ, เอวมปิ กิสฺสติ ปริกิสฺสติ ปริกิลิสฺสติ.

ปริเยสนฺโต^๘ น ลภติ อลามมุลกมฺปิ ทุกฺขโทมนสฺสํ
 ปฏิสฺสเวเทติ เอวมปิ กิสฺสติ ปริกิสฺสติ ปริกิลิสฺสติ. ปริเยสนฺโต^๙
 ลภติ ลทฺธา^{๑๐} จ อารกฺขมุลกมฺปิ ทุกฺขโทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ
 “กิณฺติ เม โภเค เนว ราชานํ หเรยฺยํ, น โจรา หเรยฺยํ น
 อคฺคิ ทฺเหยฺย,^{๑๑} น อุทกํ วเหยฺย, น อปฺปิยา ทายาทา
 หเรยฺยุนฺติ, ตสฺส เอวํ รกฺขโต^{๑๒} โคปยโต [^{๑๓}] โภคา
 วิปฺปลุชฺชนฺติ. [^{๑๔}] วิปฺปโยคมุลกมฺปิ ทุกฺขโทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ.
 เอวมปิ กิสฺสติ ปริกิสฺสติ ปริกิลิสฺสตีติ [^{๑๕}] มนฺโหว ปริกิสฺสติ.
 เตนนาห ภควา

“ปณฺทิตฺโตติ สมณฺณาโต

เอกจิริยํ อธิฏฺฐิตํ,

อถาปิ เมถฺวเน ยุตฺโต

มนฺโหว ปริกิสฺสตีติ.

^๑ ส.ฉ.,เท.,เอ. สุรทฐิ

^๒ ส. สกฺกณปถํ

^๓ ส. ปทปตฺตํ ฉ.,เท. สรมตํ คณ

^๔ ฉ.,เท. วินกํ มุลปทํ.

^๕ ฉ.,เท. คเวสนฺโต น วินฺทติ

^๖ ฉ.,เท. ลทฺธา

^๗ ฉ.,เท. อารกฺขโต

^๘ ฉ.,เท.,อิ. โส

^๙ ส. สงฺคโลกํ ฉ.,เท. ภงฺคโลกํ

^{๑๐} ส. สงฺคณ ฉ.,เท. ภงฺคณ

^{๑๑} ฉ.,เท.,อิ. ปรมโยนํ.

^{๑๒} ฉ.,เท. เวตฺตาคารํ

^{๑๓} ฉ.,เท. คเวสนฺโต น วินฺทติ

^{๑๔} ฉ.,เท. น อคฺคิ ทฺเหยฺย.

^{๑๕} ฉ.,เท.,อิ. เต.

^{๑๖} ฉ.,เท. สจาปิ เมถฺวเน ยุตฺโต

[๕๖] เอตมาทีนว ฌตฺวา มุณี ปุพฺพปาปเร อีธ,
เอกจริยํ ทพฺพหํ กยิรา น นิสฺสเวถ เมธุนํ.

เอตมาทีนว ฌตฺวา มุณี ปุพฺพปาปเร อีธาติ เอตนฺติ
ปุพฺพเพ สมณภาเว ยโส จ กิตฺติ จ. อปรมาเค พุทฺธํ ฌมฺมํ
สงฺฆํ ลิกฺขขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตสฺส อยโส จ อกิตฺติ จ;
เอตํ สมฺปตฺติวิปตฺตี^๑ ฌตฺวา ชานิตฺวา ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา
วิภาวยิตฺวา วิภฺตํ กตฺวา. มุณีติ โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ ยา
ปญฺญา ปชานนา ๔เปฯ สงฺคชาลมตฺติจฺจ โส มุณี. อีธาติ
อิมิสฺสา ทิฏฺฐิยา อิมิสฺสา ขนฺติยา อิมิสฺสา รุจิยา อิมสฺมี
อาทาเย อิมสฺมี ฌมฺเม อิมสฺมี วินเย อิมสฺมี ฌมฺมวินเย
อิมสฺมี ปาวจเน อิมสฺมี พุรฺหมจฺริเย อิมสฺมี สตฺถุสฺสเน
อิมสฺมี อตฺตภาเว อิมสฺมี มนุสฺสโลเกติ เอตมาทีนว ฌตฺวา
มุณี ปุพฺพปาปเร อีธ.

เอกจริยํ ทพฺพหํ กยิราติ ทวีหิ การณฺเห อเอกจริยํ ทพฺพหํ
กเรยฺย ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน วา คณาวสฺสคฺคญฺเณ วา.

กถํ ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน อเอกจริยํ ทพฺพหํ กเรยฺย.
สพฺพํ ฌราวาสปฺลิโพธํ จินฺหิตฺวา ปุตฺตทารปฺลิโพธํ จินฺหิตฺวา
ฌาติปฺลิโพธํ จินฺหิตฺวา มิตฺตามจฺจปฺลิโพธํ จินฺหิตฺวา สนฺนิธิปฺลิโพธํ
จินฺหิตฺวา เกสมสฺสุ โธหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา อากิณฺจนภาวํ อุปคณฺตฺวา
เอโก จเรยฺย วิหเรยฺย อิริเยยฺย วตฺเตยฺย ปาเลยฺย ยเปยฺย
ยาเปยฺย เอวํ ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน อเอกจริยํ ทพฺพหํ กเรยฺย.

๑ นมดอญ 12/06/2566

^๑ จ.,เท. สมฺปตฺติ วิปตฺติญจ

กถิ คณาววสฺสคฺคณฺเณ เอกจริยํ ทพฺพหิ กเรยฺย. โส
 เอวํ ปพฺพชิตฺโต สมานํ เอโก อรณฺณวนปตฺถานิ ปนฺตานิ
 เสนาสนานิ ปฏฺฐิสฺสเวยฺย อปฺปสทฺทานิ อปฺปนิกฺโขมฺหานิ วิชนฺวาทานิ
 มนุสฺสราหเสยฺยกานิ ปฏฺฐิสฺสจฺจลฺลนสํารูปานิ. โส เอโก คจฺจเจยฺย,
 เอโก ติฏฺฐเจยฺย, เอโก นิสฺสีเทยฺย, เอโก เสยฺยํ กปฺเปยฺย, เอโก
 คามํ ปิณฺฑทาย ปวิเสยฺย, เอโก ปฏฺฐิกุกเมยฺย, เอโก รโห
 นิสฺสีเทยฺย, เอโก จงฺกมํ อธิฏฺฐเจยฺย, เอโก จเรยฺย วิหเรยฺย
 อิริเยยฺย วตฺเตยฺย ปาเลยฺย ยเปยฺย ยาเปยฺย. เอวํ
 คณาววสฺสคฺคณฺเณ เอกจริยํ ทพฺพหิ กเรยฺย.^๑ เอกจริยํ ทพฺพหิ
 กเรยฺย ธีรํ^๒ กเรยฺย, ทพฺพหสฺมาทาโน อสฺส อวฺภูจิตฺตสฺมาทาโน
 [๓] กุสฺเสสฺส ฐมฺเมสฺสุติ เอกจริยํ ทพฺพหิ กยิรา.

น นิสฺสเวถ เมถุนนฺติ เมถุนฐมฺโม นาม, โย โส
 อสทฺฐมฺโม ๔เป๔ ตํการณา วุจฺจติ เมถุนฐมฺโม. เมถุนฐมฺมํ น
 สฺสเวยฺย น นิสฺสเวยฺย น สํสฺสเวยฺย น^๔ ปฏฺฐิสฺสเวยฺยาติ น
 นิสฺสเวถ เมถุนํ.^๕ เตนาห ภควา

“เอตมาทีนํ ฌตฺวา มุนิ ปุพฺพปาปเร อิทฺ,
 เอกจริยํ ทพฺพหิ กยิรา น นิสฺสเวถ เมถุนนฺติ.

[๕๗] วิเวกญฺเณว สิกฺขเขถ เอตทริยานมุตฺตมํ^๕
 เตนํ^๖ เสฏฺโฐ น มณฺเณถ^๖ ส เว นิพฺพพานสฺนฺติเก.

วิเวกญฺเณว สิกฺขเขถาติ วิเวโกติ ตโย วิเวกา: กายวิเวโก,
 จิตฺตวิเวโก, อูปธิวิเวโก. กตโม กายวิเวโก ๔เป๔ อัย อูปธิวิเวโก.

^๑ ฉ., เท., อ. อิตฺิสทฺโท ทิสฺสติ. ^๒ ส. วิริย

^๓ ฉ., เท. อสฺส ^{๔-๕} ส., ฉ., เท., อ. น ปฏฺฐิสฺสเวยฺย น จเรยฺย น สฺมาจเรยฺย น สฺมาทาย
 วตฺเตยฺยาติ น นิสฺสเวถ เมถุนํ. ^๕ ฉ., เท. เอตํ อริยานมุตฺตมํ, เอวฺมุปริปี.

^{๖-๖} ฉ., เท. น เตน เสฏฺโฐ มณฺเณถ. เอวฺมุปริปี.

กายวิเวโก จ รูปกฏฐกายาน^๑ เนกขมมาริตาน^๒ จิตตวิเวโก จ
 ปริสุทฺธจิตตาน^๓ ปรมโเวทานปฺปตฺตาน^๔. อุปฺปทวิเวโก จ นิรุปริน^๕
 ปุคฺคลาน^๖ วิสงฺขารคตาน^๗. **สิกฺขาติ** ติสฺโส สิกฺขา: อธิสฺสิลสิกฺขา,
 อธิจิตตสิกฺขา, อธิปญฺญาสิกฺขา ฯเปฯ อัย อธิปญฺญาสิกฺขา.
วิเวกญฺเฒ **สิกฺขาเขตฺติ** วิเวกญฺเฒ สิกฺขาเขยฺย อาจเรยฺย
 สมากเรยฺย สมากาย วตฺเตยฺยาติ วิเวกญฺเฒ สิกฺขาเขต.

เอตฺตริยานมุตฺตมฺมฺ อริยา วุจฺจนฺติ พุทฺธา จ พุทฺธสาวกา
 จ ปจฺเจกพุทฺธา จ. อริยาน^๘ เอตํ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ
 ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวริ ยทิทํ วิเวกจริยาติ เอตฺตริยานมุตฺตม^๙.

เตน เสฏฺฐโ **น มญฺเฒเขตฺติ** ตาย วิเวกจริยา^{๑๐} อุนฺหนตี^{๑๑}
 น กเรยฺย, อุนฺหนม^{๑๒} น กเรยฺย, มาน^{๑๓} น กเรยฺย, [^{๑๔}] ฌมฺภ^{๑๕}
 น กเรยฺย, น เตน มาน^{๑๖} ชเนยฺย, พนฺธ^{๑๗} น กเรยฺย,^{๑๘} น
 เตน ฌทฺโธ อสฺส ปตฺถทฺโธ ปคฺคหิตสิโรติ เตน เสฏฺฐโ น
 มญฺเฒ.

ส เว นิพฺพานสนฺติเกติ โส นิพฺพานสฺส สนฺติเก
 สามนฺตา อาสนฺเน อวิทฺฐเร อุปกฏฺฐเจติ **ส เว นิพฺพานสนฺติเก.**
 เตนาห ภควา

“วิเวกญฺเฒ สิกฺขาเขต เอตฺตริยานมุตฺตม^{๑๙}
 เตน เสฏฺฐโ น มญฺเฒ ส เว นิพฺพานสนฺติเกติ.

[๕๘] **ริตฺตสฺส มุณีโน จรโต** กามสฺส อนเปกฺขิโน,
โอมติณฺณสฺส ปิหยนฺติ กามสฺส คธิตา ปชา.

๑ หมายเหตุ 12/06/2566

^๑ ส.,ฉ.,เท. วิเวกฐกายาน

^{๒-๒} ฉ.,เท. กายวิเวกจริยา อุนฺหนตี

^๓ ส.,ฉ.,เท. ฌาม^{๑๔} น กเรยฺย

^{๔-๔} ฉ.,เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

ริตฺตสฺส มุณีโน จรโตติ ริตฺตสฺสชาติ^๑ ริตฺตสฺส วิวิตฺตสฺส
 ปวิวิตฺตสฺส กายทฺถจฺจริเตน ริตฺตสฺส วิวิตฺตสฺส ปวิวิตฺตสฺส.
 วจิทฺถจฺจริเตน ๔เปยฺ มโนทฺถจฺจริเตน ๔เปยฺ ราเคน ๔เปยฺ โทเสน
 ๔เปยฺ โมเหเน ๔เปยฺ โกเชน ๔เปยฺ อุปฺนาเหเน ๔เปยฺ มกฺขเน
 ๔เปยฺ ปพาเสน ๔เปยฺ อิสฺสาย ๔เปยฺ มจฺจริเยน ๔เปยฺ มายาย
 ๔เปยฺ สาเจยฺเยน ๔เปยฺ ฌมฺเมเกน ๔เปยฺ สารมฺเมเกน ๔เปยฺ มาเนน
 ๔เปยฺ อติมานเน ๔เปยฺ มเทเน ๔เปยฺ ปมาเทเน ๔เปยฺ สพฺพกิเลเสหิ
 ๔เปยฺ สพฺพทฺถจฺจริเตหิ ๔เปยฺ สพฺพทฺธเรหิ ๔เปยฺ สพฺพปริพาเหหิ
 ๔เปยฺ สพฺพสนฺตปาเปหิ ๔เปยฺ สพฺพากุสลาภิสงฺขาราเห^๒ ริตฺตสฺส
 วิวิตฺตสฺส ปวิวิตฺตสฺส. **มุณีโนติ** โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ. ยา
 ปญฺญา ปชานนา ๔เปยฺ สงฺกขาลมตฺติจฺจ โส มุณี. **จรโตติ**
 จรโต วิหฺรโต อิริยโต วตฺตโต ปาลยโต ยปฺยโต^๓ ยาปฺยโตติ
 ริตฺตสฺส มุณีโน จรโต.

กาเมสฺส อนเปกฺขิโนติ กามาติ อุทฺททานโต เทว กามา:
 วตฺตูกามา จ กิเลสกามา จ ๔เปยฺ อิเม วุจฺจนฺติ วตฺตูกามา
 ๔เปยฺ อิเม วุจฺจนฺติ กิเลสกามา. วตฺตูกาเม ปริชานิตฺวา
 กิเลสกาเม ปหาย ปชหิตฺวา วิโนทิตฺวา พฺยนฺตีกิริตฺวา
 อนภาวงฺคมิตฺวา กาเมสฺส อนเปกฺขวา^๔ จตฺตกาโม วนฺตกาโม
 มุตฺตกาโม ปหีนกาโม ปฏฺนิสฺสฏฺฐจกาโม, วิตราคो จตฺตราคो
 วนฺตราคो มุตฺตราคอ ปหีนราโค ปฏฺนิสฺสฏฺฐจราโค นิจฺจนาโต
 นิพฺพุโต สีตฺติภูโต สุขปฏฺฐิสฺสเวทึ พุรหฺมมฺภูเตน อตฺตนา วิหฺรตฺติ
 กาเมสฺส อนเปกฺขิโน.

^๑ สี.,ฉ.,เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.^๓ สี. ยปโต^๒ สี. สพฺพกุสลาภิสงฺขาราเห^๔ ฉ.,เท. อนเปกฺขมานิ

โอมติณฺณสฺส ปิหยนฺติ กาเมสุ คธิตา ปชาติ ปชาติ
 สตุตฺตาธิวจัน. ปชา กาเมสุ รตฺตา คิทฺธา คธิตา มุจฺจिता
 อชฺโหมปนฺนา ลคฺคา ลคฺคิตา ปลิพฺพุตฺตา. ตา^๑ กาโมฆํ ติณฺณสฺส
 ภาโวฆํ ติณฺณสฺส ทิฏฺฐโจฆํ ติณฺณสฺส อวิชฺโชฆํ ติณฺณสฺส
 สพฺพสํสارปถิ^๒ ติณฺณสฺส อุตฺตติณฺณสฺส นิตฺตติณฺณสฺส อติฏฺกนฺตสฺส
 สมตฺติฏฺกนฺตสฺส วิตฺติวตฺตสฺส ปารคตสฺส^๓ ปารปฺปตฺตสฺส อนฺตคตสฺส
 อนฺตปฺปตฺตสฺส โกฏฺฐคตสฺส โกฏฺฐปฺปตฺตสฺส ปริยนฺตคตสฺส
 ปริยนฺตปฺปตฺตสฺส ไวसानคตสฺส ไวसानปฺปตฺตสฺส ตาณคตสฺส
 ตาณปฺปตฺตสฺส เลณคตสฺส เลณปฺปตฺตสฺส สรณคตสฺส
 สรณปฺปตฺตสฺส อภยคตสฺส อภยปฺปตฺตสฺส อจฺจุตคตสฺส
 อจฺจุตปฺปตฺตสฺส อมตคตสฺส อมตปฺปตฺตสฺส นิพฺพานคตสฺส
 นิพฺพานปฺปตฺตสฺส อิจฺฉนฺติ สาทิยนฺติ ปตฺถยนฺติ ปิหยนฺติ
 อภิชปฺปนฺติ. ยถา [๔] อธิณายิกา อานนฺธํ ปตฺถนฺติ
 ปิหยนฺติ. ยถา อาพาธิกา อาโรคฺยํ ปตฺถนฺติ ปิหยนฺติ, ยถา
 พนฺธนพนฺธา^๔ พนฺธนโมกฺขํ ปตฺถนฺติ, ปิหยนฺติ ยถา ทาสา
 ภุชิสฺสํ ปตฺถนฺติ, ปิหยนฺติ ยถา กนฺตารทฺธานิ^๕ ปกฺขนฺนา^๖
 เขมนฺตภูมี ปตฺถนฺติ ปิหยนฺติ; เอวเมว ปชา กาเมสุ
 รตฺตา คิทฺธา คธิตา มุจฺจिता อชฺโหมปนฺนา ลคฺคา ลคฺคิตา
 ปลิพฺพุตฺตา. ตา^๗ กาโมฆติณฺณสฺส ภาโวฆติณฺณสฺส ๔เปยฺ นิพฺพานคตสฺส
 นิพฺพานปฺปตฺตสฺส อิจฺฉนฺติ สาทิยนฺติ ปตฺถยนฺติ ปิหยนฺติ
 อภิชปฺปนฺตํ โอมติณฺณสฺส ปิหยนฺติ กาเมสุ คธิตา ปชา.

^๑ ส.ฉ.เท. เต^๒ ฉ.เท.อิ. สพฺพสงฺขารปถิ^๓ ฉ.เท. ปาริ คตสฺส, เอวมุปริปิ.^๔ ส. นาม^๕ ฉ.เท. พนฺธนพฺพธา, เอวมุปริปิ.^๖ ฉ.เท.อิ. กนฺตรทฺธานปฺกขนฺนา^๗ ส.ฉ.เท. เต

เตนาห ภควา

“ริตฺตสฺส มุณีโน จรโต กาเมสุ อนเปกฺขิโน,
โอฆตณฺณสฺส ปิทยนฺติ กาเมสุ คธิตา ปชาติ.

สตุตฺโม ติสฺสเมตเตยฺยสุตฺตนิทฺเทโส.

๘. ปฐมสูตรตบตปิฎก

[๑]

[๕๕] อีเชว สุทฺธิ อิติ วาทยนฺติ^๒
 นาถฺยเยสุ ฐมฺเมสุ วิสุทฺธิมาหุ.
 ยํ นิสฺสิตา ตตฺถ สุภาวทานา^๓
 ปจฺเจกสจฺเจสุ ปญฺญ นิวิฏฺฐา.

อีเชว สุทฺธิ อิติ วาทยนฺตฺติ อีเชว สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ
 มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ วทนฺติ กถนฺติ ภณนฺติ ทิปยนฺติ
 ไวหรนฺติ, “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ สุทฺธิ
 วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ วทนฺติ กถนฺติ
 ภณนฺติ ทิปยนฺติ ไวหรนฺติ “อสสฺสโต โลโก ๔เปยฺ อนนฺตวา
 โลโก ๔เปยฺ อนนฺตวา โลโก ๔เปยฺ ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ ๔เปยฺ
 อญฺญํ ชีวํ อญฺญํ สรีรํ ๔เปยฺ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา ๔เปยฺ
 น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา ๔เปยฺ โหติ จ น จ โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา ๔เปยฺ เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ สุทฺธิ วิสุทฺธิ
 ปริสุทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ วทนฺติ กถนฺติ ภณนฺติ
 ทิปยนฺติ ไวหรนฺตฺติ อีเชว สุทฺธิ อิติ วาทยนฺติ.

นาถฺยเยสุ ฐมฺเมสุ วิสุทฺธิมาหุติ อตฺตโน สตฺถาโร
 ฐมฺมกฺขานํ คณํ ทิฏฺฐิจิ ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ จเปตฺวา สพฺเพ ปราเว
 ขิปนฺติ อุกฺขิปนฺติ ปริกฺขิปนฺติ. “โส สตฺถา น สพฺพณฺณ, ฐมฺโม
 น สุวากฺขาโต, คโณ น สุปฏฺฐิปนฺโน, ทิฏฺฐิจิ น

หมตอัย 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. อถ ปฐมสูตรตบตปิฎก วทขติ.

^๒ อ. วาทยนฺติ, เอมฺพปริปิ.

^๓ ฉ., เท. สุภาวทานา, เอมฺพปริปิ.

ภทฺธิกา, ปฏิปทา น สุปณฺณตฺตา, มคฺโค น นิยฺยานิโก,
 นตฺเตตฺถ สุกฺขิ वा วิสฺสุทฺธิ वा ปริสฺสุทฺธิ वा มุตฺติ वा วิมุตฺติ
 वा ปริมุตฺติ वा น ตตฺถ สุขฺฆณฺติ वा วิสฺสุทฺธิณฺติ वा
 ปริสฺสุทฺธิณฺติ वा มุจฺจนฺติ वा วิมุจฺจนฺติ वा ปริมุจฺจนฺติ वा, หีนา
 นิหีนา โอมกา ลามกา ชตฺกกา ปริตฺตาติ เอวมาหํสุ เอว
 กเถณฺติ เอว ภาณฺติ เอว ทิปฺยนฺติ เอว โวหรณฺตีติ นานฺนฺเยสุ
 ชมฺเมสุ วิสฺสุทฺธิมาหุ.

ยํ นิสฺสิตา ตตฺถ สุภาวทานาติ ยํ นิสฺสิตาติ ยํ สตฺถาริ
 ชมฺมกฺขานํ คณํ ทิฏฺฐิํ ปฏิปทํ มคฺคํ นิสฺสิตา สนนิสฺสิตา^๑
 อลฺลสีนา อุปคตา อชฺโฆสิตา อธิมุตฺตา. ตตฺถาติ สกาย ทิฏฺฐิยา
 สกาย ขนฺติยา สกาย รุจิยา สกาย ลทฺธิยา. สุภาวทานาติ
 สุภาวทา โสภณวทา ปณฺหิตวทา ธีรวาทา^๒ ฌานวทา^๓
 เหตุวทา ลกฺขณวทา การณวทา จานวทา สกาย ลทฺธิยาติ
 ยํ นิสฺสิตา ตตฺถ สุภาวทานา.

ปจฺเจกสจฺเจสุ ปุณฺณ นิวิฏฺฐาติ ปุณฺณ สมณพฺราหฺมณา
 ปุณฺณปจฺเจกสจฺเจสุ^๔ นิวิฏฺฐา ปติฏฺฐิตา อลฺลสีนา อุปคตา อชฺโฆสิตา
 อธิมุตฺตา. “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ โมชมณฺณนฺติ นิวิฏฺฐา
 ปติฏฺฐิตา อลฺลสีนา อุปคตา อชฺโฆสิตา อธิมุตฺตา. “อสฺสสโต
 โลโก ๔เปยฺ เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺา,
 อิทเมว สจฺจํ โมชมณฺณนฺติ นิวิฏฺฐา ปติฏฺฐิตา อลฺลสีนา อุปคตา
 อชฺโฆสิตา อธิมุตฺตาติ ปจฺเจกสจฺเจสุ ปุณฺณ นิวิฏฺฐา. เตนาห ภควา

^๑ ส. ปติฏฺฐิตา, เอมฺปริปิ. จ.,เท. อานิสฺสิตา ^๒ ส.,จ.,เท. ธีรวาทา, เอมฺปริปิ.

^๓ ส.,จ.,เท. ฌายวทา, เอมฺปริปิ.

^๔ จ.,เท. ปุณฺณ ปจฺเจกสจฺเจสุ

“อิธเว สุกฺขี อิติ วาทยนฺติ
 นาณญฺเษสุ ฐมฺเมสุ วิสฺสุทฺธิมาหุ
 ยํ นิสฺสิตา ตตฺถ สุภาวทาณา
 ปจฺเจกสจฺเจสุ ปุณฺณ นินฺวิฏฺฐาติ.

[๖๐] เต วาทกามา ปริสํ วิคฺยห
 พาลํ ทนฺหติ^๑ มิถุ อญฺญมญฺญํ,
 วทนฺติ เต อญฺญลิตา กโธชฺชํ
 ปลํสกาма กุสลาवทาณา.

เต วาทกามา ปริสํ วิคฺยหาติ เต วาทกามาติ เต
 วาทกามา วาทตฺถิกา วาทาธิปฺปายา วาทปุเรกฺขารทา วาทปริเยสนํ
 จรณฺตา. ปริสํ วิคฺยหาติ ขตฺตियปริสํ พุราหฺมณปริสํ คหปติปริสํ
 สมณปริสํ วิคฺยห โอคฺยห อชฺโหมคเหตฺวา^๒ ปวิสิตฺวาติ เต
 วาทกามา ปริสํ วิคฺยห.

พาลํ ทนฺหติ มิถุ อญฺญมญฺญนฺติ มิถุติ เทว ชนา
 เทว กลหการกา เทว ภณฺทนการกา เทว ภสฺสการกา เทว
 วิวาทการกา เทว อธิกรณการกา เทว วาทีโน เทว สลฺลาปกา,
 เต อญฺญมญฺญํ พาลโต^๓ หีนโต นินฺหิตโต โอมกโต ลามกโต
 ชตฺตุกกโต ปริตฺตโต ทนฺหติ ปลสฺสนฺติ ทกฺขนฺติ โอโลเกนฺติ
 นิชฺฌายนฺติ อุปฺปริกฺขนฺตีสติ พาลํ ทนฺหติ มิถุ อญฺญมญฺญํ.

วทนฺติ เต อญฺญลิตา กโธชฺชนฺติ อญฺญํ สดฺถถาร
 ฐมฺมกฺขานํ คณํ ทิฏฺฐี ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ นิสฺสิตา สนฺนินฺสิตา
 อลฺลีนา อุปคตา อชฺโหมลิตา อธิมุตฺตา. กโธชฺชํ วุจฺจติ กลโห

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. ทนฺหติ, เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท. อชฺโหมคาเหตฺวา, เอวมฺปริปิ.

^๓ ส. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

ภณฺฑนํ วิคฺคโห วิวาโท เมธคํ. อถวา กโธชฺชนฺติ อโนชวณฺติ
 สากถา^๑ กโธชฺชํ วทณฺติ กลหํ วทณฺติ ภณฺฑนํ วทณฺติ
 วิคฺคหํ วทณฺติ วิวาทํ วทณฺติ เมธคํ วทณฺติ [๒] ภณฺฑนฺติ
 ทีปยณฺติ โวหรณฺตีติ วทณฺติ เต อญฺญสิตา กโธชฺชํ.

ปัสสกา มา กุสลา วทานาติ ปัสสกา มาติ ปัสสกา มา
 ปัสสกา ติกา ปัสสาธิปายา ปัสสปุเรกฺขารวา ปัสสปริเยสนํ จรณฺตา.
 กุสลา วทานาติ กุสลา วทา ปณฺธิตวาทา ธีรวาทา ฌาณวาทา
 เหตุวาทา ลกฺขณวาทา การณวาทา จานวาทา สกาย ลหฺวริยาติ
 ปัสสกา มา กุสลา วทานา. เตนาห ภควา

“เต วาทกา มา ปริสํ วิคฺคยห
 พาลํ ททณฺติ มิถุ อญฺญมมฺยํ,
 วทณฺติ เต อญฺญสิตา กโธชฺชํ
 ปัสสกา มา กุสลา วทานาติ.

[๖๑] ยุตฺโต กถายํ ปริสาย มชฺฌเ
 ปัสสมิจฺจํ วินิมาติ โหติ
 อปาหตสฺสมี ปน มงฺกุ โหติ
 นิรฺุทาย โส กุปฺปติ รนฺธเมสฺสี.

ยุตฺโต กถายํ ปริสาย มชฺฌเติ ขตฺติยปริสาย วา
 พุราหฺมณปริสาย วา คหปติปริสาย วา สมณปริสาย วา มชฺฌเ
 อตฺตโน กถายํ ยุตฺโต ปยุตฺโต आयุตฺโต สมายุตฺโต สมปยุตฺโต
 กเถตฺตุนฺติ ยุตฺโต กถายํ ปริสาย มชฺฌเ.

ปัสสมิจฺจํ วินิมาติ โหตีติ ปัสสมิจฺจณฺติ ปัสสํ โธมนํ
 กิตฺตี วณฺณหาริยํ อิจฺจณฺโต สาทิยนฺโต ปตฺถยณฺโต ปิทยณฺโต

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. นิสากถา

^๒ ฉ., เท. กเถนฺติ

อภิขปฺปนฺโต. **วินิมาติ โหตีติ** ปุพฺพเพว สลฺลาปา กถํกถิ
 วินิมาติ โหติ “ชโย นุ โข เม ภวิสฺสติ, ปราชโย นุ โข เม
 ภวิสฺสติ, กถํ นิคฺคหํ กริสฺสามิ, กถํ ปฏิกุมมํ กริสฺสามิ,
 กถํ วิเสสํ กริสฺสามิ, กถํ ปฏีวิเสสํ กริสฺสามิ, กถํ อาเวชีย”
 กริสฺสามิ, กถํ นิพฺเพชีย” กริสฺสามิ. กถํ เจทํ กริสฺสามิ,
 กถํ มณฺฑลํ, กริสฺสามิติ เอวํ ปุพฺพเพว สลฺลาปา กถํกถิ
 วินิมาติ โหตีติ ปัสสมิจฺฉํ วินิมาติ โหติ.

อปาหตสฺมี ปน มงฺกุ โหตีติ เย เต ปณฺหวิมฺสกา ปริสา
 ปาริสชฺชา ปาสนิกา,^๓ เต อปฺหรนฺติ “อตุถาปคตํ ภณิตนฺติ
 อตุถโต อปฺหรนฺติ, “พฺยณฺชนาปคตํ ภณิตนฺติ พฺยณฺชนโต
 อปฺหรนฺติ, “อตุถพฺยณฺชนาปคตํ ภณิตนฺติ, “อตุถพฺยณฺชนโต อปฺหรนฺติ,
 อตุถโต เต ทฺวณฺนีโต, พฺยณฺชนนฺเต ทฺวโรปิตํ, อตุถพฺยณฺชนนฺเต
 ทฺวณฺนีตํ ทฺวโรปิตํ, นิคฺคโห เต อกโต, ปฏิกุมมฺนฺเต ทฺวรกฺกํ,
 วิเสโส เต อกโต, ปฏีวิเสโส เต ทฺวรกฺกโฆ, อาเวชีย เต
 อกตา, นิพฺเพชีย เต ทฺวรกฺกฺวา, เจโท เต อกโต, มณฺฑลนฺเต
 ทฺวรกฺกํ [๔] ทฺวรกฺกถิตํ ทฺวพฺภณิตํ ทฺวลลปิตํ ทฺวรุตฺตํ ทฺวพฺภาสิตนฺติ
 อปฺหรนฺติ. **อปาหตสฺมี ปน มงฺกุ โหตีติ** อปาหตสฺมี มงฺกุ
 โหติ ปิฬโต ฆฏฺฐโต พฺยตฺถโต^๔ โทมนสฺสโต โหตีติ
 อปาหตสฺมี ปน มงฺกุ โหติ.

นินฺทาย โส กุปฺปติ รนฺธเมสฺสี นินฺทายาติ^๖ นินฺทาย

^๑ ฉ., เท. อาเวจฺย

^๓ ฉ., เท. ปาสาริกา, เอวมฺปฺริปิ.

^๕ ฉ., เท. พฺยาสโต

^๒ ฉ., เท. นิพฺเพจฺย

^๔ ฉ., เท. วิสมกถํ

^๖ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

ครหาย อกิตติยา อวณฺณหาริกาย. **กุปฺปตีติ**^๑ กุปฺปติ พยาปชฺชติ
 ปตฺติถียติ, โกปณฺจ โทสณฺจ อปจฺจยณฺจ ปาตูกโรตีติ นิหฺทาย
 โส กุปฺปติ. **รณฺธเมสีติ** **รณฺธเมสี**^๒ **วिरณฺธเมสี** **อปรณฺธเมสี**
ขลิตเมสี **คพิตเมสี** **วिरเมสีติ** นิหฺทาย โส กุปฺปติ **รณฺธเมสี**.
 เตนหาห ภควา

“ยฺตุโต กถายํ ปริสาย มชฺฌเม
 ปสฺสมิจฺฉํ วินิฉาติ โหติ,
 อปาหตสฺมี ปน มงฺกุ โหติ
 นิหฺทาย โส กุปฺปติ **รณฺธเมสีติ**.”

[๖๒] **ยมสฺส วาท์ ปริหีนมาหุ**
อปาหตํ ปญฺหวิมฺสกา เย,^๓
ปริเทวตี^๔ **โสจติ หีนวาโท**
“อุปจฺจกา มนฺติ อนุตฺตนาติ.

ยมสฺส วาท์ ปริหีนมาหุติ ยํ ตสฺส วาท์ หีนํ นิหีนํ
 ปริหีนํ ปริหาปิตํ น ปริปฺปิตํ, เอวมาหํสุ เอวํ กถณฺติ เอวํ
 ภณฺนติ เอวํ ทิปยณฺติ เอวํ โวหฺรณฺตีติ **ยมสฺส วาท์ ปริหีนมาหุ.**

อปาหตํ ปญฺหวิมฺสกา ยติ **เย** **เต** **ปญฺหวิมฺสกา** **ปริสา**
ปาริสชฺชา **ปาสนิกา,** **เต** **อปหฺรณฺติ,** “**อตฺถาปกตํ ภณิตนฺติ** **อตฺถโต**
อปหฺรณฺติ, “**พฺยณฺชนาปกตํ ภณิตนฺติ,** “**พฺยณฺชนโต** **อปหฺรณฺติ,**
 “**อตฺถพฺยณฺชนาปกตํ ภณิตนฺติ,** “**อตฺถพฺยณฺชนโต** **อปหฺรณฺติ,** “**อตฺถ**
เต **ทฺนฺนีโต,** **พฺยณฺชนนฺเต** **ทฺโรปิตํ,** **อตฺถพฺยณฺชนนฺเต** **ทฺนฺนีตํ**
ทฺโรปิตํ, **นิคฺคโห** **เต** **อกโต,** **ปฏฺฐิกกมฺมณฺเต** **ทฺกกมฺ,** **วิเสโส** **เต**

^๑ ฉ.,เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ.,เท. เส

^๔ ฉ.,เท. ปิรโทวติ, เอวมฺปริปิ.

อกโต, ปฏิวีเสโส เต ทุกุกโฏ, อาเวธียา เต อกตา, นิพเพธียา
เต ทุกุกกฺขา, เจโท เต อกโต, มณฑลนเต ทุกุกกฺขิ [๑]
ทุกุกถิตํ ทุพฺภณิตํ ทูลลปิตํ ทุรุตฺตํ ทุพฺภาสิตนฺติ อปฺพรนฺตํ
อปาหตํ ปญฺหวิมฺสกา เย.

ปริเทวตี โสจติ หีนวาโทติ ปริเทวตีติ “อญฺณํ มยา
อาวชฺชิตํ, อญฺณํ จินฺติตํ, อญฺณํ อุปฺচারิตํ, [๒] อญฺณํ
อุปฺลภฺชิตํ, โส มหาปฏฺโข มหาปริโส มหาปริวโร; ปริสา^๓ จายํ
วคฺคา, น สมคฺคา; สมคฺคาย [๔] โหตุ^๕ กถาสลฺลาโป, ปุณ
ภณฺธิสฺสามีติ โย^๖ เอวรูปโป วาจาปลาโป^๗ วิปฺปลาโป ลาลปโป
ลาลปฺปายนา ลาลปฺปายิตตฺตฺตฺนฺติ ปริเทวตี. โสจตีติ “ตสฺส
ชโยติ โสจติ, “มยฺหํ ปราชโยติ โสจติ, “ตสฺส ลาภโยติ
โสจติ, “มยฺหํ อลาภโยติ โสจติ, “ตสฺส ยโสติ โสจติ, “มยฺหํ
อยโสติ โสจติ, “ตสฺส ปสฺสาติ โสจติ, “มยฺหํ นิพฺพาทโยติ โสจติ,
“ตสฺส สุขนฺติ โสจติ, “มยฺหํ ทุกฺขนฺติ โสจติ, “โส สกฺกโต
ครุทฺโต มานิตฺโต ปุชฺชิตฺโต อปฺจิตฺโต ลาภี จีวรปิณฑปาตเสนาสน-
คิลานปจฺจยเภสชฺชปฏิกฺขารานํ, อหฺมสมฺมิ อสฺกฺกโต อครุทฺโต อมานิตฺโต
อปุชฺชิตฺโต อนปฺจิตฺโต น ลาภี จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
ปฏิกฺขารานนฺติ โสจติ กิลมตี ปริเทวตี อุตฺตฺตาทิ กนฺทตี
สมฺโมหํ อापชฺชตีติ ปริเทวตี โสจติ. หีนวาโทติ หีนวาโท
นิหีนวาโท ปริหีนวาโท ปริหาปิตวาโท น ปริปฺปฺริวาโทติ^๘
ปริเทวตี โสจติ หีนวาโท.

^๑ ฉ., เท. วิสมกถํ

^๒ ส. ปริสา

^๔ ส., ฉ., เท., อ. เหตุ

^๖ ฉ., เท. ปริปฺปฺริวาโทติ

^๒ ส. อญฺณํ อุปฺลภฺชิตํ

^๔ ส., ฉ., เท., อ. ปริสา

^{๖-๖} ส., ฉ., เท., อ. ยา เอวรูปา วาจา ปลาโป

อุปัจจกา มนฺติ อนุตฺตนาตีติ โส มํ วาเทเน วาทำ
 อัจจกา อุปัจจกา อติกกนฺโต สมตติกกนฺโต วีตติวตฺโตติ เอวมปิ
 อุปัจจกา มนฺติ. อถวา มํ วาเทเน วาทำ อภิกวิทฺวา
 อชฺโฆตฺตริตฺวา ปรียาทยิตฺวา^๑ มทฺทิตฺวา^๒ จรติ วิหริติ อิริยติ
 วตฺตติ ปาเลติ ยเปติ ยาเปตีติ เอวมปิ อุปัจจกา มนฺติ.
 อนุตฺตนา วุจฺจติ วาจาปลาโป วิปฺปลาโป ลาลปโป ลาลปฺปายนา
 ลาลปฺปายิตตตฺตฺนติ อุปัจจกา มนฺติ อนุตฺตนาตีติ. เตนาห ภควา

“ยมสฺส วาทำ ปรีหีนมาหุ
 อปาหตํ ปญฺหวิมฺสกา เย,
 ปรีเทวตี โสจติ หีนวาโท
 “อุปัจจกา มนฺติ อนุตฺตนาตีติ.

[๖๓] เอเต วิวาทา สมณฺสฺส ชาตา
 เอเตสฺส อุกฺมาตินิมาติ โหติ.
 เอตมฺปิ ทิสฺวา วิรเม กโธชํ
 น หนฺยตฺตตฺตติ ปสฺสลาภา.

เอเต วิวาทา สมณฺสฺส ชาตาตี สมณฺนาตี เป เกจิ อิตฺโต
 พหิทฺธา ปรีพฺพาชฺชูปคตา^๓ ปรีพฺพาชกสฺมาปฺนนา,^๔ เอเต ทิฏฺฐิจกฺลหา
 ทิฏฺฐิจภณฺทนา ทิฏฺฐิจวิคฺคหา ทิฏฺฐิจวิวาทา ทิฏฺฐิจเมธกา สมณฺสฺส
 ชาตา สญฺชาตา นิพฺพตฺตา อภินิพฺพตฺตา ปาตุฏฺฐตาตี เอเต
 วิวาทา สมณฺสฺส ชาตา.

เอเตสฺส อุกฺมาตินิมาติ โหตีติ ชยปฺราชาโย โหติ, ลากาลาโก
 โหติ, ยสายโส โหติ, นินฺทาปสฺสา โหติ, สุขทฺกขํ โหติ,

^๑ ฉ., เท. ปรียาทยิตฺวา

^๒ ฉ., เท. มทฺทิตฺวา

^๓ ส. ปรีพฺพาชฺชูปคตา ฉ., เท. ปรีพฺพชูปคตา.

^๔ ส. ปรีพฺพาชสฺมาปฺนนา ฉ., เท. ปรีพฺพชสฺมาปฺนนา

โสมนสฺสโทมนสฺส โหติ, อิกฺขณิณฺณํ โหติ, อนฺนยปฺปณฺโณ โหติ,
 อุกฺขมาตินิกฺขมาติ^๑ โหติ, อนฺนโรธวิโรธ โหติ, ชเยน จิตฺตํ อุกฺขมาติตํ
 โหติ, ปราชเยน จิตฺตํ นิกฺขมาติตํ^๒ โหติ, ลาเภन จิตฺตํ อุกฺขมาติตํ
 โหติ, อลาเภน จิตฺตํ นิกฺขมาติตํ โหติ, ยเสน จิตฺตํ อุกฺขมาติตํ
 โหติ, ออยเสน จิตฺตํ นิกฺขมาติตํ โหติ, ปัสสาย จิตฺตํ อุกฺขมาติตํ
 โหติ, นินฺทาย จิตฺตํ นิกฺขมาติตํ โหติ, สุขเขน จิตฺตํ อุกฺขมาติตํ
 โหติ, ทุกฺขเขน จิตฺตํ นิกฺขมาติตํ โหติ, โสมนสฺสเสน จิตฺตํ อุกฺขมาติตํ
 โหติ, โทมนสฺสเสน จิตฺตํ นิกฺขมาติตํ โหติ, อุกฺกณฺณตียา^๓ จิตฺตํ
 อุกฺขมาติตํ โหติ, โอนตียา^๔ จิตฺตํ นิกฺขมาติตํ โหติติ เอเตสฺสุ
 อุกฺขมาตินิกฺขมาติ โหติ.

เอตมฺปิ ทิสฺวา วิรเม กโถชฺชนฺติ เอตมฺปิ ทิสฺวาติ เอตํ
 อาทึนํว ทิสฺวา ปสฺสิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ
 กตฺวา ทิฏฺฐิจกฺลहेสุ ทิฏฺฐิจภณฺทเนสุ ทิฏฺฐิจวิคฺคहेสุ ทิฏฺฐิจวิวาเทสุ
 ทิฏฺฐิจเมธเคสฺสุติ เอตมฺปิ ทิสฺวา. วิรเม กโถชฺชนฺติ กโถชฺชํ
 วุจฺจติ กฺลโห ภณฺทนํ วิคฺคโห วิวาโท เมธคํ. อถวา
 กโถชฺชนฺติ อโนชฺชนฺติ สากถา. กโถชฺชํ น กเรยฺย, กฺลหํ น
 กเรยฺย, ภณฺทนํ น กเรยฺย, วิคฺคหํ น กเรยฺย, วิวาทํ น
 กเรยฺย, เมธคํ น กเรยฺย, กฺลหภณฺทนวิคฺคหวิวาทเมธคํ ปชฺเหยฺย
 วิโนทยฺย พุยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺย, กฺลหภณฺทนวิคฺคหวิวาทเมธคา
 อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺฐिवิรโต นิกฺขนฺโต นิสฺสณฺณโจ^๕
 วิปฺปมฺตฺโต^๖ วิสณฺณมฺตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหเรยฺยาติ
 เอตมฺปิ ทิสฺวา วิรเม กโถชฺชํ.

^๑ น.,เท. อุกฺขมาติตนิกฺขมาติตํ

^๓ น.,เท. อนฺนตียา

^๕ น.,เท. นิสฺสณฺณ, เอวมฺปรีป.

^๒ ส.,อ. นิกฺขมาติตํ

^๔ น.,เท. โอนตียา

^๖ น.,เท. วิปฺปยุตฺโต, เอวมฺปรีป.

น หญญทตฺถตฺถิ ปสฺสลาภาติ ปสฺสลาภา อญฺเญ
 อตฺถิ นตฺถิ, อตฺถตฺถิ วา ปตฺถิ วา อุกฺกตฺถิ วา
 ทิฏฺฐจฺจมิโก วา อตฺถิ สมฺปฺปายิโก วา อตฺถิ อุตฺตนาโน วา
 อตฺถิ คมฺภีโร วา อตฺถิ กุพฺโพ วา อตฺถิ ปฏฺิจฺจนโน วา
 อตฺถิ เหนฺโย วา อตฺถิ นีโต วา อตฺถิ อนวชฺโซ วา
 อตฺถิ นิกกิเลโส วา อตฺถิ โวทาโน วา อตฺถิ ปรมตฺถิ วา
 อตฺถิ นตฺถิ [๑] น สํวิชฺชติ นฺุปลพฺภตฺตีติ^๒ น หญญทตฺถตฺถิ
 ปสฺสลาภา. เตนาห ภควา

“เอเต วิวาทา สมณฺเสุ ชาตา
 เอเตสุ อุกฺกมาตฺตินิมาตฺติ โหติ,
 เอตมฺปิ ทิสฺวา วิรเม กโถชฺชํ
 น หญญทตฺถตฺถิ ปสฺสลาภาติ.

[๖๔] ปสฺสโต วา ปน ตตฺถ โหติ
 อุกฺขา ย วาทำ ปริสาย มชฺเฌ,
 โส หตฺสติ อุนฺณมตฺติจ^๓ เตน
 ปปฺปยุย ตมตฺถํ ยถามโน อหุ.

ปสฺสโต วา ปน ตตฺถ โหตฺตีติ ตตฺถาติ สกาย ทิฏฺฐจฺจา
 สกาย ขนฺติยา สกาย รุจฺจา สกาย ลหฺฐิยา ปสฺสโต โถมิโต
 กิตฺติโต วณฺณโต โหตฺตีติ ปสฺสโต วา ปน ตตฺถ โหติ.

อุกฺขา ย วาทำ ปริสาย มชฺเฌติ ขตฺติยปริสาย วา
 พุราหุมนปริสาย วา คหปติปริสาย วา สมณปริสาย วา
 มชฺเฌ อตฺตโน วาทำ อุกฺขา ย อาจิกฺขิตฺวา อนฺุวาทำ อุกฺขา ย

^๑ จ., เท. น สนฺติ.

^๒ จ., เท. น สํวิชฺชนติ นฺุปลพฺภนฺตีติ.

^๓ จ., เท. อุนฺณมตฺติ จ, เอวมฺปฺริปิ.

อาจิขิตฺวา ฌมฺภยิตฺวา พุรุหยิตฺวา ทิปยิตฺวา ไชตยิตฺวา
โวหริตฺวา ปริคฺคณฺหิตฺวาติ อกฺขาย วาทำ ปริสาย มชฺฌเม.

โส หสฺสติ อุนฺณมตฺติจฺจ เตนาคี โส เตน ชยตฺเถน
ตุณฺโง โหติ หณฺโง ปหณฺโง อตฺตมโน ปริปฺนฺณสงฺกปโป. อถวา
“ทนต์วิทํสํ หสฺมาโนติ โส หสฺสติ. อุนฺณมตฺติจฺจ เตนาคี โส
เตน ชยตฺเถน อุนฺณโต^๑ โหติ อุนฺณโม^๒ ฐโช สมฺปคฺคาโ
เกตุกมฺยตา จิตฺตสฺสาติ โส หสฺสติ อุนฺณมตฺติจฺจ เตน.

ปปฺปยุย ตมตฺถํ ยถามโน อหฺวติ ตํ ชยตฺถํ ปปฺปยุย
ปาปฺณิตฺวา อธิคฺนฺตฺวา วินฺทิตฺวา ปฏฺฐิตฺวา. ยถามโน อหฺวติ
ยถามโน อหฺ, ยถาจิตฺโต อหฺ, ยถาสงฺกปโป อหฺ, ยถาวินฺญาโณ
อหฺวติ ปปฺปยุย ตมตฺถํ ยถามโน อหฺ. เตนาคี ภควา

“ปัสสีโต วา ปน ตตฺถ โหติ
อกฺขาย วาทำ ปริสาย มชฺฌเม,
โส หสฺสติ อุนฺณมตฺติจฺจ เตน
ปปฺปยุย ตมตฺถํ ยถามโน อหฺวติ.

[๖๕] ยํ อุนฺณตฺถิ สาสฺส วิฆาตญฺมิ
มานาติมานํ วทเต^๓ ปเนโส,
เอตมฺปิ ทิสฺวา น วิวาทเยถ
น हि เตน สุทฺธิ กุสลา วทนฺติ.

ยํ อุนฺณตฺถิ สาสฺส วิฆาตญฺมิตฺติ ยํ อุนฺณตฺถิ อุนฺณโม
ฐโช สมฺปคฺคาโ เกตุกมฺยตา จิตฺตสฺส [๔] สํ ตสฺส

^๑ หมดอายุ 12/06/2566
๑. จ., เท. อุนฺณโต

^๒ จ., เท. อุนฺณโม, เอวฺมุปริปิ.

^๓ ส. จรเต, เอวฺมุปริปิ.

^๔ จ., เท. จิตฺตสฺสาติ ยํ อุนฺณตฺถิ. สาสฺส วิฆาตญฺมิตฺติ.

วิฆาตญมิ อุคฆาตญมิ ปิพนญมิ ฆญญนญมิ อุปททวญมิ
อุปสคคญมีติ ยา อุณณตี สาสส วิฆาตญมิ.

มานาติमानं วทเต ปเนโสติ โส ปุคฺคโล มานญจ วทติ
อติมานญจ วทตีติ มานาติमानं วทเต ปเนโส.

เอตมฺปิ ทิสฺวา น วิวาทเยถาติ เอตํ อาทินวํ ทิสฺวา
ปสฺสิตฺวา ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา
ทิกฺขจิกฺกเลหฺสํ ทิกฺขจิกฺกณฺฑนฺเนหฺสํ ทิกฺขจิวิกฺคเลหฺสํ ทิกฺขจิวิวาทะหฺสํ
ทิกฺขจิเมชฺเชสุตฺติ เอตมฺปิ ทิสฺวา. น วิวาทเยถาติ น กเลหํ กเรยฺย,
น ภาณฺฑนํ กเรยฺย, น วิคฺคหํ กเรยฺย, น วิวาทํ กเรยฺย, น
เมชฺคํ กเรยฺย, กเลหภาณฺฑนวิคฺคหวิวาทเมชฺคํ ปชฺชเหยฺย^๑ วิโนทเหยฺย
พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺย, กเลหภาณฺฑนวิคฺคหวิวาทเมชฺคา
อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิภฺขนฺโต นิสฺสญฺโจ วิปฺปมุตฺโต
วิสณฺณุตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหเรยฺยาติ เอตมฺปิ ทิสฺวา
น วิวาทเยถ.

น หิ เตน สุทฺธี กุสลา วทนฺตีติ กุสลาติ เย เต
ขนฺธกุสลา ชาติกุสลา อายตนกุสลา ปฏิจฺจสมุปฺปาทกุสลา
สตีปฺภจฺฉานกุสลา สมฺมปฺปชานกุสลา อิทฺธิปฺปาทกุสลา อินฺทฺริยกุสลา
พลกุสลา โพชฌงฺคกุสลา มคฺคกุสลา ผลกุสลา นิพฺพานกุสลา,
เต กุสลา ทิกฺขจิกฺกเลหํ ทิกฺขจิกฺกณฺฑนฺเนหํ ทิกฺขจิวิกฺคเลหํ ทิกฺขจิวิวาทะ
ทิกฺขจิเมชฺเคน สุทฺธี วิสุทฺธี ปริสุทฺธี มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี
น วทนฺติ น กเถนฺติ น ภาณฺนฺติ น ทิปฺยนฺติ น โวหรนฺตีติ
น หิ เตน สุทฺธี กุสลา วทนฺติ. เตนาห ภาควา

“ยา อุณฺณตี สาสฺส วิฆาตญฺมิ
 มาณานิมานํ วทเต ปเนโส,
 เอตมปิ ทิสฺวา น วิวาทเยถ
 น हि เตन สุทฺธิ กุสลา วทนฺตีติ.

[๖๖] สฺวโร ยถา ราชขทาย^๑ ปุณฺโณ
 อภิกขฺชเมติ ปฏิสฺสุมิจฺฉ.
 เยเนว โส เตน ปเลหิ สุร
 ปุพฺพเวย นตฺถิ ยทิตํ ยุชฺช.

สฺวโร ยถา ราชขทาย ปุณฺโณติ สฺวโรติ สฺวโร วีโร วิกฺกนฺโต
 อภिरุ^๒ อจฺฉมภี อนุตฺตราสี อปฺลายุ. ราชขทาย ปุณฺโณติ
 ราชขาทนีเยน ราชโกชนีเยน ปุณฺโณ โปสิโต อาปาทีโต^๓
 ปฏิปาทีโต^๔ วทฺติโตติ สฺวโร ยถา ราชขทาย ปุณฺโณ.

อภิกขฺชเมติ ปฏิสฺสุมิจฺฉนฺติ โส คชฺชนฺโต อุกคชฺชนฺโต
 อภิกชฺชนฺโต เอติ อุเปติ อุปคจฺฉติ ปฏิสฺสรํ ปฏิปฺริสํ
 ปฏิสตฺตํ ปฏิมลฺลํ อิจฺฉนฺโต สาทียนฺโต ปตฺถยนฺโต ปิหยนฺโต
 อภิชปฺปนฺโตติ อภิกชฺชเมติ ปฏิสฺสุมิจฺฉ.

เยเนว โส เตน ปเลหิ สุราติ เยเนว โส ทิฏฺฐิจฺฉติโก
 เตน ปเลหิ, เตเนว^๕ วช, เตน คจฺฉ, เตน อภิกฺกม;^๖ โส
 ตฺยหํ ปฏิสฺสโร ปฏิปฺริโส ปฏิสตฺตํ ปฏิมลฺลโลติ เยเนว โส
 เตน ปเลหิ สุร.

^๑ ฉ., เท. ราชขาทาย, เอมุปริปิ.

^๒ ฉ., เท. อภिरุ

^๓ ฉ., เท. อาปาทีโต

^๔ ฉ., เท. อโย ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๕ ฉ., เท. เอวสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๖ ฉ., เท. อติกกม

ปุพฺพเพว นตฺถิ ยทิตํ ยุชฺชายาติ: ปุพฺพเพว โพธิยา มฺหุเล เย
 ปฏิเสนิกฺกรา กิเลสา ปฏิโลมกรา ปฏิกณฺณกกรา^๑ ปฏิปกฺขกรา, เต
 นตฺถิ น สนฺติ น สํวิชฺชนตฺติ นฺปลพฺภนตฺติ, ปหีนา สมฺมจฺฉินฺนา
 วุปฺสนตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพปฺปตฺติกา ฅาณคฺคิณา ททฺธมา.
 ยทิตํ ยุชฺชายาติ ยทิตํ ยุทฺตตฺถาย กลฺหตฺถาย ภาณฺทนตฺถาย
 วิคฺคตฺถาย วิวาทตฺถาย เมธคตฺถายาติ ปุพฺพเพว นตฺถิ ยทิตํ
 ยุชฺชาย. เตนาห ภควา

“สุโร ยถา ราชขทาย ปุณฺโณ
 อภิกฺขชเมติ ปฏิสฺสุรมิจฺฉํ,
 เยเนว โส เตน ปเลหิ สฺสุ
 ปุพฺพเพว นตฺถิ ยทิตํ ยุชฺชายาติ.

[๖๗] เย ทิฏฺฐิมฺมุคฺคยฺห วิวาทยนฺติ
 “อิทเมว สจฺจนฺติ จ วาทยนฺติ,^๒
 เต ตวํ วทสฺสุ น หิ เตธ อตฺถิ
 วาทมฺหิ ชาเต ปฏิเสนิกตฺตา.

เย ทิฏฺฐิมฺมุคฺคยฺห วิวาทยนฺตฺติติ เย ทฺวาสนฺนุจฺฉิยา ทิฏฺฐิจิตฺตานํ
 อณฺณตฺตรณฺณตฺรํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ คเหตฺวา อุกฺคหิตฺวา^๓ คณฺหิตฺวา
 ปฺรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวา วิวาทยนฺติ กลฺหํ กโรนฺติ ภาณฺทนํ
 กโรนฺติ วิคฺคหํ กโรนฺติ วิวาทํ กโรนฺติ เมธคํ กโรนฺติ
 “น ตวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานาสิ, อหํ อิมํ ฐมฺมวินยํ
 อาชานามิ, ก็ ตวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานิสฺสสฺสิ, มิจฺฉาปฏิปन्नโน
 ตวมฺสสิ, อหมฺสฺมิ สมฺมาปฏิปन्नโน, สหิตมฺเม, อสหิตนฺเต, ปุเร
 วจฺนียํ ปจฺฉา อวจ, ปจฺฉา วจฺนียํ ปุเร อวจ, อธิจฺฉินฺนเต

^๑ หมายเหตุ 12/06/2566
 ๑. จ., เท. ปฏิกณฺณกกรา

^๒ อ. วาทยนฺติ, เอมฺปริปิ.

^๓ จ., เท. คณฺหิตฺวา, เอมฺปริปิ.

วิปราวตตัม, อารูปโต เต วาโท, นิคคหิตโส [๑] จร
 วาทปโมกขาย, นิพเพเชหิ^๒ วา สเจ ปโหสีติ เย ทิฏฐิมุคคยห
 วิวาทยนฺติ.

“อิทเมว สจฺจนฺติ จ วาทยนฺตฺติ สสฺสโต โลโก, อิทเมว
 สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ วาทยนฺติ กถณฺติ ภาณนฺติ ทิปยนฺติ
 โวหรนฺติ: “อสสฺสโต โลโก ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมมรณา, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ วาทยนฺติ
 กถณฺติ ภาณนฺติ ทิปยนฺติ โวหรนฺตฺติ อิทเมว สจฺจนฺติ จ
 วาทยนฺติ.

เต ตวํ วทสฺสุ น หิ เตธ อตฺถิ วาทมฺหิ ชาเต
 ปฏิเสนิกตฺตาติ เต ตวํ ทิฏฐิจิตฺติเก วทสฺสุ [๓] นิคฺคเหน นิคฺคหํ
 ปฏิกกมฺเมน ปฏิกกมฺมํ, วิเสเสน วิเสสํ, ปฏิวิเสเสน ปฏิวิเสสํ,
 อาเวธียาย อาเวธียํ, นิพฺเพธียาย นิพฺเพธียํ, เจเทน เจทํ,
 มณฺทเลน มณฺทลํ, เต ตฺยหํ ปฏิสุรา ปฏิปริสา ปฏิสตฺต
 ปฏิมลลตฺติ เต ตวํ วทสฺสุ น หิ เตธ อตฺถิ. วาทมฺหิ ชาเต
 ปฏิเสนิกตฺตาติ วาท ชาเต สญฺชาเต นิพฺพตฺเต อภินิพฺพตฺเต
 ปาตุญฺเต,^๔ เย ปฏิเสนิกตฺตา ปฏิโลมกตฺตา ปฏิกณฺฏกตฺตา^๕
 ปฏิปกฺขกตฺตา กลหํ กเรยฺยํ ภาณนํ กเรยฺยํ วิคฺคหํ กเรยฺยํ
 วิวาทํ กเรยฺยํ เมธคํ กเรยฺยํ, เต นตฺถิ น สนฺติ น
 สํวิชฺชนนฺติ นุปฺลพฺภนฺติ, ปหีนา สมุจฺฉินฺนา รูปสนฺตา
 ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพปฺปตฺติกา ฌาณคฺคินา ททฺธมาติ เต ตวํ
 วทสฺสุ น หิ เตธ อตฺถิ วาทมฺหิ ชาเต ปฏิเสนิกตฺตา.

^๑ ฉ., เท. นิคคหิตโต ตวามสิ

^๒ ส., ฉ., เท. นิพเพเชหิ, เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท., อ. วาทเน วาท

^๔ ฉ., เท. ปาตุญเตเยว

^๕ ฉ., เท. ปฏิภาณกตฺตา

เตนาห ภควา

“เย ทิฏฐิมุคฺคยฺห วิวาทยนฺติ
 ‘อิทเมว สจฺจนฺติ จ วาทยนฺติ,
 เต ตวํ วทสฺสฺส น หิ เตธ อตฺถิ
 วาทมฺหิ ชาเต ปฏฺฐิเสนิกตฺตาทิ.

[๖๘] วิเสนิกตฺวา ปน เย จรณฺติ
 ทิฏฐีหิ ทิฏฐี อวิรุชฺฌมานา,
 เตสฺส ตวํ ก็ ลเภโธ^๑ ปสูตร
 เยสีธ นตฺถิ ปรมุคฺคหิตํ.

วิเสนิกตฺวา ปน เย จรณฺตฺติ เสนา วุจฺจติ มารเสนา.
 กายทฺวจฺจริตํ มารเสนา, วจฺจิตฺวจฺจริตํ มารเสนา, มโนทฺวจฺจริตํ
 มารเสนา, ราโค^๒ มารเสนา, โทโส มารเสนา, โมโห มารเสนา,
 โกโร ๔เปยฺ อุปฺนาโห ๔เปยฺ มกุโฆ ๔เปยฺ ปพาโส ๔เปยฺ
 อิสฺสา ๔เปยฺ มจฺจริยํ ๔เปยฺ มายา ๔เปยฺ สาเจยฺยํ ๔เปยฺ
 ฌมฺโม ๔เปยฺ สารมฺโม ๔เปยฺ มาโน ๔เปยฺ อติมานो ๔เปยฺ
 มโต ๔เปยฺ ปมาโต ๔เปยฺ สพฺเพ กิเลสา ๔เปยฺ สพฺเพ
 ทฺวจฺจริตา ๔เปยฺ สพฺเพ ทรธา ๔เปยฺ สพฺเพ ปริพาหา ๔เปยฺ
 สพฺเพ สนฺดาปา ๔เปยฺ สพฺพากุสลาภิสงฺขารา มารเสนา. วุตฺตํ
 เหนฺติ ภควตา “กามา^๓ เต ปจฺมา เสนา ทฺุตติยารติ วุจฺจติ
 ๔เปยฺ เชตฺวา จ^๔ ลภเต สฺจนฺติ. ยโต จตฺตฺหิ อริยมคฺเคหิ
 สพฺพา จ มารเสนา สพฺเพ จ ปฏฺฐิเสนิกรา กิเลสา ชิตา จ
 ปราชิตา จ ภคฺคา วิปฺปลุตฺตา ปรมุขฺา, เตน วุจฺจนฺติ

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. ลเภถ

^๒ ฉ., เท. โลโห

^๓ ฉ., เท. อิม ปาชา คาทาฏตา

^๔ ฉ., เท. ว

วิเสนิกตวา.^๑ **เยติ** อรหันโต ขีณาสวา. **จรณตีติ** จรณติ วิหรณติ
อิริยณติ วตเตนติ ปาเลณติ ยเปณติ ยาเปณตีติ วิเสนิกตวา
ปน เย จรณติ.

ทิกฺขจีหิ ทิกฺขจี อวิรุชฺฌมานาติ เตส^๒ ทฺวาสนฺนิจิ ทิกฺขจิคตานิ
ปหีนานิ สมฺมจฺฉินฺหานิ ฐุปสนฺตานิ ปฏิปฺปสฺสทฺธานิ อภพฺพุปปตฺติกา
ณฺณคฺคินา ททฺธมานิ, เต **ทิกฺขจีหิ ทิกฺขจี อวิรุชฺฌมานา**^๓
อชฺฌมฺมียมานา^๔ อปฺปฏฺวิหณฺณมานา อปฺปฏฺวิหตมานาติ **ทิกฺขจีหิ ทิกฺขจี**
อวิรุชฺฌมานา.

เตสุ ตฺวํ **กี** **ลเภโถ** **ปสุราติ** เตสุ อรหันฺเตสุ ขีณาสเวสุ
กี **ลเภโถ**^๕ **ปฏิสฺสุร** **ปฏิปุริส** **ปฏิสตฺต** **ปฏิมลฺลาติ**^๕ **เตสุ** ตฺวํ
กี **ลเภโถ** **ปสุร.**

เยสึ **นตฺถิ** **ปรมฺมคฺคหิตนฺติ** เยสํ อรหันฺตานํ ขีณาสวานํ
อิทํ ปรมํ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ
ปวฺรณฺติ คหิตํ ปรามฺภุจํ อชฺโฌสิตํ อธิมุตฺตํ นตฺถิ น
สํวิชฺชติ นฺุปลพฺภติ,^๕ ปหีนํ สมฺมจฺฉินฺนํ ฐุปสนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ
อภพฺพุปปตฺติกํ ณฺณคฺคินา ททฺธนฺติ, **เยสึ** **นตฺถิ** **ปรมฺมคฺคหิตํ.**
เตนาห ภควา

“วิเสนิกตวา ปน เย จรณติ
ทิกฺขจีหิ ทิกฺขจี อวิรุชฺฌมานา,
เตสุ ตฺวํ กี ลเภโถ ปสุร
เยสึ นตฺถิ ปรมฺมคฺคหิตนฺติ.

^๑ จ.,เท. อิติสทฺโท ทิสฺสติ.

^๒ จ.,เท. เยสํ

^{๓-๔} ส.,จ.,เท. อปฺปฏฺวิรุชฺฌมานา อปฺปหิยมานา

^{๕-๕} ส.,จ.,เท. ลเภถ ปฏิสฺสุร ปฏิปุริส ปฏิสตฺต ปฏิมลฺลนฺติ

^๕ ส. นฺุปลพฺภนฺติ จ.,เท. นฺุปลพฺภนฺติ อ. นฺุปลมฺภติ

[๖๕] **อถ ตฺวํ ปวิตกุกมามา^๑**
มนสา ทิฏฺฐิจิตตานิ จินฺตยนฺโต,
โธเนน ยุกํ สมากมา
น หิ ตฺวํ สกฺขสฺสิ สมฺปยาตเว.

อถ ตฺวํ ปวิตกุกมามาติ อถาติ ปทสนฺธิ ปทสํสคฺโค
ปทปาริปุริ^๒ อกฺขรสมวาโย พุยฺยชนฺสสิลฺลิจฺจตา, ปทานุပ္พุพฺพตาเมตฺ^๓
“อถาติ. ปวิตกุกมามาติ: ตกฺกนฺโต วิตกฺกนฺโต สงฺกปฺปนฺโต
“ชโย นฺุ โข เม ภวิสฺสติ, ปราชโย นฺุ โข เม ภวิสฺสติ,
กถํ นิคฺคหํ กริสฺสามิ, กถํ ปฏฺฐิกกมมํ กริสฺสามิ, กถํ วิเสสํ
กริสฺสามิ, กถํ ปฏฺฐิวิเสสํ กริสฺสามิ, กถํ อาเวธียํ กริสฺสามิ,
กถํ นิพฺเพธียํ กริสฺสามิ, กถํ เจทํ กริสฺสามิ, กถํ มณฺฑลํ
กริสฺสามีติ เอวํ ตกฺกนฺโต วิตกฺกนฺโต สงฺกปฺปนฺโต อากโตสิ
อุปากโตสิ สมฺปตฺโตสิ มยา สทฺธิ สมากโตสฺสิติ อถ ตฺวํ
ปวิตกุกมามา.

มนสา ทิฏฺฐิจิตตานิ จินฺตยนฺโตติ มโนติ ยํ จิตฺตํ มโน
มานสํ หทฺยํ ปณฺฑรํ, มโน มนายตํ มนินฺทริยํ วิญฺญาณํ
วิญฺญาณกฺขนฺโท ตชฺชา มโนวิญฺญาณธาตุ. จิตฺเตน ทิฏฺฐิจิตตานิ
จินฺเตนฺโต วิจินฺเตนฺโต “สสฺสโต โลโกติ วา “อสสฺสโต โลโกติ
วา ๕เปยฺ “เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺาติ วาติ
มนสา ทิฏฺฐิจิตตานิ จินฺตยนฺโต.

โธเนน ยุกํ สมากมา น หิ ตฺวํ สกฺขสฺสิ สมฺปยาตเวติ โธนา
วฺจฺจติ ปญฺญา. ยา ปญฺญา ปชานฺนา ๕เปยฺ อโมโห ฐมฺมวิจโย

^๑ ส. ปวิตกุกมาคม, เอมฺปริปิ.

^๒ ฉ.,เท. ปทปาริปุริ

^๓ ฉ.,เท. -เปตํ

สมมาทิฏฐิ. ก็การณา โธนา วุจฺจติ ปญฺญา. ตาย ปญฺญาย
 กายทฺถจฺจริตํ รุตฺตญจ โธตฺตญจ สนฺโธตฺตญจ นิทฺโธตฺตญจ ๔เปย
 สพฺพากุสลาภิสงฺขารธา รุตา จ โธตา จ สนฺโธตา จ นิทฺโธตา
 จ. อถวา สมมาทิฏฐิยา มิจฺจนาทิฏฐิ [๑] รุตา จ โธตา จ
 สนฺโธตา จ นิทฺโธตา จ ๔เปย สมมาวิมุตฺติยา มิจฺจนาวิมุตฺติ^๑
 รุตา จ โธตา จ สนฺโธตา จ นิทฺโธตา^๒ จ. อถวา อริเยน
 อฏฺฐจฺจิกเณ มคฺเคน สพฺเพ อกุสลา^๓ ๔เปย สพฺเพ ทฺถจฺจริตา
 ๔เปย สพฺเพ ทรรธา ๔เปย สพฺเพ ปริพาหา ๔เปย สพฺเพ
 สนฺตาปา ๔เปย สพฺพากุสลาภิสงฺขารธา รุตา จ โธตา จ
 สนฺโธตา จ นิทฺโธตา จ. ภควา อิมะหิ โธเนยฺเยหิ ฐมฺเมหิ
 อุเปโต สมุเปโต อุปคโต สมุปคโต อุปปन्नโน สมุปปन्नโน
 สมन्नาคโต, ตสฺมา ภควา โธโน. โส รุตฺตราโค รุตฺตาโป
 รุตฺทิกิลโส รุตฺตปริพาหิติ โธโน.

โธเนน ยุกํ สมากมา น หิ ตฺวํ สกฺขติ สมฺปยาตเวติ
 ปสฺสุโร ปริพฺพาชโก นปฺปฏฺวิพล โธเนน พุทฺเธน ภควตา
 สทฺธิ^๔ ยุกํ สมากมา^๕ สมากนฺตฺวา ยุกคฺคาหํ คณฺหิตุํ^๕
 สากจฺเจตฺตุ สลฺลปิตุํ สากจฺจํ สมากปชฺชิตุํ. ตํ กิสฺส เหตุ. ปสฺสุโร
 ปริพฺพาชโก หิโน นีหิโน โอมโก ลามโก ชตฺถโก ปริตฺโต.
 โส หิ ภควา อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ วิเสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ
 [๒] ปวโร จ. ยถา สโส นปฺปฏฺวิพล มตฺเตน มาตงฺเคน
 สทฺธิ^๔ ยุกํ สมากมา สมากนฺตฺวา ยุกคฺคาหํ คณฺหิตุํ. ยถา

^๑ ฉ., เท. สมมาสงฺกปฺเปน มิจฺจนาสงฺกปฺโป ๔เปย สมมาวิมุตฺติยา มิจฺจนาวิมุตฺติ.

^๒ ฉ., เท. อิมะ ปาจา น หิสฺสนฺติ. ^๓ ฉ., เท. กิลเส

^๔ ฉ., เท. สมากมํ, เอวมฺปรีปี.

^๕ ฉ., เท. คณฺหิตฺวา

^๖ ฉ., เท. อุตฺตโม จ

โกฏฺฐโก นปฺปฏฺวิฬ โส สึเหณ มิคฺรณฺณา สทฺธิ^๑ ยุกํ สมากมา
 สมากนฺตฺวา ยุกคฺคาหํ คณฺหิตํ ยถา วจฺจโก ตรฺรณโก
 เชนฺอุปโก นปฺปฏฺวิฬ โส อฺสฺสเกณ พลภกฺกนา^๒ สทฺธิ^๑ ยุกํ สมากมา
 สมากนฺตฺวา ยุกคฺคาหํ คณฺหิตํ ยถา ชฺวโก นปฺปฏฺวิฬ โส ครุเพณ
 เวณเตยฺเยน สทฺธิ^๑ ยุกํ สมากมา สมากนฺตฺวา ยุกคฺคาหํ
 คณฺหิตํ ยถา จณฺทาลโส นปฺปฏฺวิฬ โส รมฺณยา จกฺกาวตฺตินา สทฺธิ^๑
 ยุกํ สมากมา สมากนฺตฺวา ยุกคฺคาหํ คณฺหิตํ ยถา ปสฺสปีสาจโก
 นปฺปฏฺวิฬ โส อินฺทเนน เทวรมฺณยา สทฺธิ^๑ ยุกํ สมากมา
 สมากนฺตฺวา ยุกคฺคาหํ คณฺหิตํ; เอวเมว ปสฺสูโร ปริพฺพาชโก
 นปฺปฏฺวิฬ โส ไชเนน พุทฺธเชน ภควตา สทฺธิ^๑ ยุกํ สมากมา
 สมากนฺตฺวา ยุกคฺคาหํ คณฺหิตํ สากจฺเจตฺตํ สลฺลปิตฺตํ สากจฺจํ
 สมากปชฺชิตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ. ปสฺสูโร ปริพฺพาชโก หีนปญฺโญ
 นิหีนปญฺโญ โอมกปญฺโญ ลามกปญฺโญ ชตฺตูกปญฺโญ ปริตตปญฺโญ.
 โส หิ ภควา มหาลปญฺโญ ปุณฺณปญฺโญ หาสปญฺโญ ชวณปญฺโญ
 ติกฺขปญฺโญ นิพฺเพธิกปญฺโญ ปญฺญาปฺปภาทกฺกุสโล ปภินฺนญาโณ
 อธิคตปฏฺฐิสมฺภิทอ, จตฺตฺวีสารชฺชปฺปตฺโต ทสพลธารี, ปุริสาสโก
 ปุริสสีโห ปุริสสนาโค ปุริสาชณฺโณ ปุริสโรชยโห, อนนฺตญาโณ
 อนนฺตเตโช อนนฺตยโส อทุโร^๓ มหทฺธโน ธนฺวา เนตา วิเนตา
 อนฺนเนตา, สญฺญาเปตา^๔ นิชฺฌาเปตา เปกฺขตา^๕ ปสาเรตา.^๕ โส
 หิ ภควา อนุปฺปนฺนสฺส มคฺคสฺส อูปฺปาเทตา, อสญฺชาตสฺส
 มคฺคสฺส สญฺชเนตา, อนกฺขาตสฺส มคฺคสฺส อกฺขาตา, มคฺคณฺณ
 มคฺควิฑู มคฺคโกวิทอ. มคฺคานฺนคา จ ปนฺนสฺส เอตฺรหิ สากา
 วิหรนฺติ ปจฺจนา สมนฺนาคตา.

^๑ ฉ., เท. จลกกนา
 หมายเหตุ 12/06/2566

^๓ ฉ., เท. ปญญาเปตา

^๕ ฉ., เท. ปสาเทตา

^๒ ฉ., เท. อทุโธ

^๔ ฉ., เท. เปกฺขตา

โส หิ ภควา ชานํ ชานาติ ปสฺสํ ปสฺสติ, จกฺขุญฺโตะ
 ฌาณญฺโตะ ฌมฺมญฺโตะ พุทฺธญฺโตะ, วตฺตา ปวตฺตา อตฺถสฺส
 นิหเนตา อมตสฺส ทาตา ฌมฺมสํมา^๑ ตถาคโต; นตฺถิ ตสฺส
 ภควโต อณาทิ^๒ อทิจฺฉํ อวิทิตํ อสจฺฉิกตํ อมุสฺสิตํ^๓ ปญฺญา.
 อตีตํ อนาคตํ ปจฺจุปปนฺหนํ อุปาทาย สพฺเพ ฌมา สพฺพากาเรน
 พุทฺธสฺส ภควโต ฌาณมุข อปาถํ อากจฺจนฺติ. ยงฺกิญฺจิ
 เนยฺยํ นาม อตฺถิ [๔] ชานิตพฺพํ. อตฺตตฺถโธ วา ปรตฺถโธ วา
 อุภยตฺถโธ วา ทิจฺฉฌมฺมิโก วา อตฺถโธ, สมฺปราชิโก วา อตฺถโธ,
 อุตฺตนาโน วา อตฺถโธ, คมฺภีโร วา อตฺถโธ, คุพฺโห วา อตฺถโธ,
 ปฏิจฺจนฺโน วา อตฺถโธ, เนยฺโย วา อตฺถโธ, นีโต วา อตฺถโธ,
 อนวชฺโซ วา อตฺถโธ, นิกกิเลโส วา อตฺถโธ, โวทาโน วา อตฺถโธ,
 ปรมตฺถโธ วา [๕]; สพฺพนฺตํ อนโตพุทฺธฌาเณ ปริวตฺตติ.

สพฺพํ กายกมฺมํ พุทฺธสฺส ภควโต ฌาณานุปริวตฺตติ,^๖
 สพฺพํ วจีกมฺมํ ฌาณานุปริวตฺตติ, สพฺพํ มโนกมฺมํ ฌาณานุปริวตฺตติ.
 อตีเต พุทฺธสฺส ภควโต อปฺปฏฺฐิตํ ฌาณํ, อนาคเต พุทฺธสฺส
 ภควโต อปฺปฏฺฐิตํ ฌาณํ, ปจฺจุปปนฺเน พุทฺธสฺส ภควโต
 อปฺปฏฺฐิตํ ฌาณํ. ยาวตกํ เนยฺยํ,^๗ ตาวตกํ ฌาณํ, ยาวตกํ
 ฌาณํ, ตาวตกํ เนยฺยํ, เนยฺยปริยฺนตฺติกํ ฌาณํ, ฌาณปริยฺนตฺติกํ
 เนยฺยํ, เนยฺยํ อติกกมิตฺวา ฌาณํ นปฺปริวตฺตติ,^๘ ฌาณํ อติกกมิตฺวา
 เนยฺยปโธ นตฺถิ. อณฺณมณฺณปริยฺนตฺตญฺจายิโน เต ฌมา.

^๑ จ.,เท. ฌมฺมสํมา, เอมฺมปริปิ.

^๒ ส. อนณฺณตํ จ.,เท. อณณาทิ

^๓ ส.,จ.,เท.,อิ. อมุสฺสิตํ, เอมฺมปริปิ.

^๔ ส.,จ.,เท. ฌมฺม

^๕ ส.,จ.,เท.,อิ. อตฺถโธ

^๖ ส.,จ.,เท. ฌาณานุปริวตฺติ, เอมฺมปริปิ.

^๗ ส. เนยฺยํ, เอมฺมปริปิ.

^๘ ส.,จ.,เท. นปฺปวตฺตติ, เอมฺมปริปิ.

ยถา ทวีนฺนํ สมุคฺคปฏฺฐลันํ สมฺมาหุสฺสิตานํ เหฏฺฐจิมํ สมุคฺคปฏฺฐลํ
 อุมฺปริมํ นาติวตฺตติ, อุมฺปริมํ สมุคฺคปฏฺฐลํ เหฏฺฐจิมํ นาติวตฺตติ
 อญฺญมญฺญปฺริยนตฺตญฺจายิโน; เอวเมว^๑ พุทฺธสฺส ภควโต เนยฺยญจ
 ฌาณญจ อญฺญมญฺญปฺริยนตฺตญฺจายิโน; ยาวตกํ เนยฺยํ, ตาวตกํ
 ฌาณํ, ยาวตกํ ฌาณํ, ตาวตกํ เนยฺยํ, เนยฺยปฺริยนตฺติกํ ฌาณํ,
 ฌาณปฺริยนตฺติกํ เนยฺยํ, เนยฺยํ อติกฺกมิตฺวา ฌาณํ นปฺปรีวตฺตติ,
 ฌาณํ อติกฺกมิตฺวา เนยฺยปโถ นตฺติ, อญฺญมญฺญ-ปฺริยนตฺตญฺจายิโน
 เต ฐมา. สพฺพฐมฺเมสฺส พุทฺธสฺส ภควโต ฌาณํ ปวตฺตติ.

สพฺเพ ฐมา พุทฺธสฺส ภควโต อวชฺชนปฏฺิพฺพทฺธา
 อากงฺขปฏฺิพฺพทฺธา มนสิการปฏฺิพฺพทฺธา จิตฺตูปฺปาทปฏฺิพฺพทฺธา.
 สพฺพสฺส เตสฺส พุทฺธสฺส ภควโต ฌาณํ ปวตฺตติ. สพฺเพสฺส^๒
 สตฺตานํ ภควา อาสยํ ชานาติ, อนุสยํ ชานาติ จริตํ
 ชานาติ, อธิมุตฺติ ชานาติ อปฺปรชกฺเข มหารชกฺเข ติกฺขิณฺทริเย
 มุกฺขิณฺทริเย สุวากาเร ทฺวากาเร สุวิญญาปเย ทฺวิญญาปเย
 ภพฺพภาภพฺเพ สตฺเต ปชานาติ. สเทวโก โลโก สมารโก สพฺรหฺมโก
 สสฺสสมณพฺรหฺมณิ ปชา สเทวมนุสฺสสา อนฺโตพุทฺธญาเณ ปรีวตฺตติ.

ยถา เย เกจิ มจฺจนกจฺจนปา อนฺตมโส ติมิติมิงฺคฺลํ
 อุมฺปาทาย อนฺโตมหาสมุทฺเท ปรีวตฺตนฺติ; เอวเมว สเทวโก โลโก
 สมารโก สพฺรหฺมโก สสฺสสมณพฺรหฺมณิ ปชา สเทวมนุสฺสสา
 อนฺโตพุทฺธญาเณ ปรีวตฺตติ. ยถา เยเกจิ ปกฺขี อนฺตมโส ครุฑํ
 เวนเตยฺยํ อุมฺปาทาย อากาสสฺส ปเทเส ปรีวตฺตนฺติ; เอวเมว
 เยปิ เต สารีปฺตฺตสฺมา ปญฺญาย, เตปิ พุทฺธฌาณสฺส ปเทเส

^๑ ส. เอวเมว, เอวมุปริปิ.^๒ ฉ., เท. สพฺเพสญจ

ปรีวตุนตติ. พุทธธมมํ เทวมนุสฺसानํ ปญฺญํ ฌริตฺวา อภิกฺขิตฺวา
 ติฏฺฐติ.^๑ เยปิ เต ขตฺติยปณฺธิตา พุราหฺมณปณฺธิตา คหปติปณฺธิตา
 สมณปณฺธิตา นิปุณา กตปรปฺปวาทา วาลเวธิรूปา โวภินฺทนฺตา
 มนฺธเย จรณฺติ ปญฺญาคเตน ทิฏฺฐิจิตฺตานิ, เต ปญฺหํ^๒ อภิสงฺขริตฺวา
 อภิสงฺขริตฺวา ตถาคตํ^๓ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺจนฺติ [๔]. กถิตา
 จ^๔ วิสขุชิตา จ^๕ เต ปญฺหา ภควตา โหนฺติ นินฺทิตฺถการณา
 อุปกฺขิตฺตกา จ. เต ภควโต สมฺปชฺชนฺติ. อถ โข ภควา^๖
 ตตฺถ อติโรจติ ยทิกํ ปญฺญาयाติ. โธเนน युคํ สมากมา น
 หิ ตฺวํ สกฺขสิ สมฺปยาตเว. เตนาห ภควา

“อถ ตฺวํ ปวิตกฺกมากมา

มนสา ทิฏฺฐิจิตฺตานิ จินฺตยนฺโต,

โธเนน युคํ สมากมา

น หิ ตฺวํ สกฺขสิ สมฺปยาตเวติ.

อฏฐโม ปสูตรตุนตนิทเทโส.

^๑ ส.ฉ.,เท. เอวสทฺโท ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ปญฺเห

^๓ ฉ.,เท. ตถาคเต

^๔ ส.ฉ.,เท.,อิ. กุฬฺหานิ จ ปฏิจฺจนฺทานิ จ

^๕ ส.ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ ส.ฉ.,เท. ว

^๗ ส.ฉ.,เท. วสทฺโท ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

๙. มาคนุทียสุตตนิทเทโส

[๑]

[๗๐] “ทิสวาน ตณ्हํ อรติญจ รากั^๒
 นาโหสิ จนุโท อปี เมถุนสมิ.
 กิเมวิทํ มุตตกรีสปฺพณฺณํ
 ปาทาปี นํ สมฺมุสฺสีตุํ น อิจฺजे.

ทิสวาน ตณ्हํ อรติญจ รากั นาโหสิ จนุโท อปี
 เมถุนสมินฺติ ตณ्हญจ อรติญจ รากญจ มารธิตโร ทิสวา ปสฺสิตวา
 เมถุนธมฺเม จนุโท วา รากโค วา เปมํ วา นาโหสีติ ทิสวาน
 ตณ्हํ อรติญจ รากั นาโหสิ จนุโท อปี เมถุนสมิ.

กิเมวิทํ มุตตกรีสปฺพณฺณํ ปาทาปี นํ สมฺมุสฺสีตุํ น อิจฺเจติ
 กิเมวิทํ สรีรํ มุตตปฺพณฺณํ กรีสปฺพณฺณํ เสหมปฺพณฺณํ รุหฺริปฺพณฺณํ^๓
 อฏฺฐิสงฺฆาฏฺ^๔ นหารุสมฺพนฺธํ รุหฺริมฺสาวเลปนํ จมฺมาวินทฺธํ^๕ จวียา
 ปฏฺิจจณฺหนํ จิตฺทาวจิทํ อุกฺขมฺ^๖ ปคฺขมฺ^๖ กิมิสงฺฆนิเสวิตํ
 นานากลิมลปริปุรี ปาทเนน อกฺกมิตุํ น อิจฺเจยฺย, กุโธ ปน
 สฺวาโส วา สมากโม วาติ กิเมวิทํ มุตตกรีสปฺพณฺณํ ปาทาปี นํ
 สมฺมุสฺสีตุํ น อิจฺजे. [๗] เตนาห ภควา

^๑ ฉ., เท. อถ มาคนุทียสุตตนิทเทสํ วกฺขติ

^๒ ฉ., เท. รากญจ

^๓ ฉ., เท. รุหฺริปฺพณฺณํ

^๔ ฉ., เท. อฏฺฐิสงฺฆาฏฺนหารุสมฺพนฺธํ

^๕ ฉ., เท. จมฺมาวินทฺธํ. “จมฺมาวินทฺธนฺติปิ ปาโธ.

^{๖-๖} ฉ., เท. อุกฺขมฺรณฺตํ ปคฺขมฺรณฺตํ

^๗ ฉ., เท., อ. อนจฺฉริยญฺเจตฺ, มนุสฺโส ทิพฺเพ กาเม ปตฺตยฺนโต มานุสฺสเก กาเม น
 อิจฺเจยฺย, มานุสฺสเก วา กาเม ปตฺตยฺนโต ทิพฺเพ กาเม น อิจฺเจยฺย, ยํ ตวํ อุโปปี น
 อิจฺฉสิ น สาทียสิ น ปตฺเตสิ น ปิเหสิ นากฺขปฺปสิ ก็ เต ทสฺสนํ กตฺมาย ตวํ ทิฏฺฐิยา
 สมฺนฺนาคโตติ ปุจฺจตีติ.

“ทิสฺวาน ตณฺหํ อรติญฺจ ราคํ
 นาโหสิ จนฺโท อปิ เมถุนสฺมี,
 กิเมวิทํ มุตฺตกริสฺสพฺพณํ
 ปาทาปิ นํ สมฺมุสฺสิตุํ น อิจฺเจติ.

[๗๑] เอตาทิสฺสญฺเจ รตนํ น อิจฺฉติ
 นาริ นรินฺเทหิ พหุหิ ปตฺถิตํ,
 ทิฏฺฐิจิต्तํ สีลวตานุชีวิทํ^๑
 ภวูปปตฺติญฺจ วเทสิ กิทิสํ.

[๗๒] อิทํ วทามิตี น ตสฺส โหติ (มาคนฺทียาติ ภควา)
 ฌมฺเมสฺส นิจฺเจยฺย สมฺมุคฺคหิตํ.
 ปตฺตญฺจ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อหฺมุคฺคหยา
 อหฺมุคฺคตสนฺตี ปจัน อทสฺส.

อิทํ วทามิตี น ตสฺส โหตีติ อิทํ วทามิตี อิทํ วทามิ,
 เอตํ วทามิ, เอตฺตํ วทามิ, เอตฺตาวตา วทามิ, อิทํ ทิฏฺฐิจิต्तํ
 วทามิ, “สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ “เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วาตี.”^๒ น ตสฺส โหตีติ น มยฺหํ โหตีติ,^๓
 อิทํ วทามิตี น ตสฺส โหติ. มาคนฺทียาติ ภควา ตํ พุราหฺมณํ
 นาเมน อาลปติ. ภควาติ คารวาทฺวจฺนํ ฯเปฯ สจฺฉิกา ปญฺญตฺติ
 ยทิทํ ภควาติ มาคนฺทียาติ ภควา.

ฌมฺเมสฺส นิจฺเจยฺย สมฺมุคฺคหิตนฺติ ฌมฺเมสฺสุติ ทฺวาสนฺนิจฺยา
 ทิฏฺฐิจิตฺเตสฺส. นิจฺเจยฺยาติ นิจฺฉินฺติวฺวา วินิจฺฉินฺติวฺวา วิจฺฉินฺติวฺวา
 ปวิจฺฉินฺติวฺวา ตฺลยฺยิตฺวฺวา ตีรยฺยิตฺวฺวา วิภาวยิตฺวฺวา วิภฺตํ กตฺวา,

หมตอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. สีลวตํ

^๒ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. น มยฺหํ โหติ เอตฺตาวตา วทามิตี น ตสฺส โหตีติ.

โอชคคาโห วิลคคาโห^๑ วรคคาโห โกฏฐาสคคาโห อุจจยคคาโห
สมุจจยคคาโห, “อิทัง สจฺจํ ตจฺจํ ตถํ ภูตํ ยาถาว”^๒ อวิปริตฺตนุติ
คหิตํ ปรามญฺจํ อภินิวิญฺจํ อชฺโฌสิตํ อธิมุตํ นตฺถิ [^๓] น
สํวิชฺชติ นุปลพฺภติ, ปหีนํ สมุจฺฉินนํ รูปสหนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ
อภพฺพุปฺปตฺตํ ฌาณคฺคิณา ททฺธนฺตํ ฐมฺเมสฺสุ นิจฺเจยฺย สมุคฺคหิตํ.

ปสฺสณฺจ ทิฏฺฐิสุ อนุคฺคหาติ ทิฏฺฐิสุ อาทีนํ ปสฺสณฺโต
ทิฏฺฐิโย น คณฺหามิ น ปรามสามิ น อภินิวิสามิ. อถวา น
คณฺหิตพฺพา น ปรามสิตพฺพา น อภินิวิสิตพฺพาติ เอวมปิ
ปสฺสณฺจ ทิฏฺฐิสุ อณฺุคฺคหาติ.

อถวา “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺเฑนฺติ
ทิฏฺฐกตเมตํ ทิฏฺฐิกหนํ^๔ ทิฏฺฐิกนฺตาโร ทิฏฺฐิวิสุกายิกํ ทิฏฺฐิวิปฺพนฺทิตํ
ทิฏฺฐิสยฺโยชนํ, สทฺกขํ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริพาหํ, น
นิพฺพิทาย^๕ น วิราคาย น นิโรชาย น อุปสมาย น อภิญฺฌาย
น สมุโพชาย น นิพฺพานาย สํวตฺตตฺติ ทิฏฺฐิสุ อาทีนํ
ปสฺสณฺโต ทิฏฺฐิโย น คณฺหามิ น ปรามสามิ น อภินิวิสามิ
อถวา น คณฺหิตพฺพา น ปรามสิตพฺพา น อภินิวิสิตพฺพาติ
เอวมปิ ปสฺสณฺจ ทิฏฺฐิสุ อณฺุคฺคหาติ.

[^๖] “อสสฺสโต โลโก, อนนฺตวา โลโก, อนนฺตวา โลโก,
ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ, อญฺญํ ชีวํ อญฺญํ สรีรํ, โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺา, น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺา, โหติ จ น จ โหติ
ตถาคโต ปรมฺมรณฺา, เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺา, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺเฑนฺติ ทิฏฺฐิกตเมตํ ทิฏฺฐิกหนํ

^๑ ฉ., เท. พิลคคาโห
หมตอายุ 12/06/2566

^๓ ฉ., เท. น สนฺติ

^๕ อ. นิพพิทาย

^๒ ส. ยถาว

^๔ อ. ทิฏฺฐิกหนํ

^๖ ฉ., เท. อถวา

ทิฏฐิกนฺตาโร ทิฏฐิวิสุภายิกํ ทิฏฐิวิปฺพนฺทิตํ ทิฏฐิสยฺมโฆชนํ,
สทฺกขํ สวิฆาตํ สอฺปายาสํ สปริพาหํ, น นิพฺพิทาย น
วิราคาย น นิโรธาย น อฺปสมาย น อภินฺนํ น สมฺโพธาย
น นิพฺพานาย สํวตฺตตีติ ทิฏฐิสุ อาทินวํ ปสฺสนฺโต ทิฏฐิโย
น คณฺหามิ น ปราณสํมิ น อภินฺนิวีสํมิ, อถวํ น คณฺหิตพฺพา
น ปราณสิตพฺพา น อภินฺนิวีสิตพฺพาติ เอวมฺปิ ปสฺสณฺจ ทิฏฐิสุ
อนฺนคฺคทาย.

อถวา 'อิมมา ทิฏฐจโย เอวํคหิตา เอวंपรามญฺจา เอวํคตিকা
 ภาวนตฺติ' เอวํ อภิสมฺปฺปายาติ ทิฏฐจฺสุ อาทีนํ ปสฺสหนฺโต
 ทิฏฐจโย น คณฺหามิ น ปฺรามสํมิ น อภินิวิสํมิ.

อถวา น คณฺหิตพฺพา น ปราสมสิตพฺพา น อภินิวิสิตพฺพาติ
เอวมปิ ปสฺสณจ ทิฏฺฐจิสฺส อนุกฺคหาเย.

อถวา 'อิม่า ทิฏฐิโย นิริยสํวตฺตนิกา ตีรจฺจนโยนิ-
 สํวตฺตนิกา ปิตฺติวิสยสํวตฺตนิกาติ ทิฏฐิสุ อาทีนํ ปสฺสณโต
 ทิฏฐิโย น คณฺหามิ น ปรามสामी นาภินิวิสामी. อถวา
 น คณฺหิตพฺพา น ปรามสิตพฺพา นาภินิวิสิตพฺพาติ เอวมปิ
 ปสฺสณจ ทิฏฐิสุ อนฺนคฺคหาย.

อถวา 'อิม่า ทิฏฐิจิโย อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปปันนา
 ขยตฺตมา วยตฺตมา วิราตตมา นิโรธตฺตมาติ ทิฏฐิจฺสุ อาทีนํ
 ปสฺสณโต ทิฏฐิจิโย น คณฺหามิ น ปรามสามิ นาภินิวิสามิ.
 อถวา น คณฺหิตพฺพา น ปรามสิตพฺพา นาภินิวิสิตพฺพาติ
 เอวมปิ ปสฺสณจ ทิฏฐิจฺสุ อนุกฺคหาเย.

อหฺมตฺตสนฺตี ปจัน อทสฺสนฺตี [๑] อหฺมตฺตํ ราคสฺส
 สนฺตี, โทสสฺส สนฺตี, โมหสฺส สนฺตี, โกธสฺส ๒เปย
 อุปนาหสฺส ๒เปย มกฺขสฺส ๒เปย ปพาสสฺส ๒เปย อีสฺสาย
 ๒เปย มจฺจนฺตริยสฺส ๒เปย มายาย ๒เปย สาเจยฺยสฺส ๒เปย
 ฅมฺภสฺส ๒เปย สารมฺภสฺส ๒เปย มานสฺส ๒เปย อติมานสฺส
 ๒เปย มทสฺส ๒เปย ปมาทสฺส ๒เปย สพฺพกิเลสานํ ๒เปย
 สพฺพทุจฺจิตานํ ๒เปย สพฺพทรณานํ ๒เปย สพฺพปริพาหานํ
 ๒เปย สพฺพสนฺตปาณํ ๒เปย สพฺพากุสลาภิสงฺขารานํ สนฺตี [๒]
 รูปสนฺตี นิพฺพุตี ปฏฺวิปฺปสฺสทฺธี [๓] **ปจันนฺตี** ปจันนฺโต วิจันนฺโต
 ปวิจันนฺโต ตุลยฺนฺโต ตีรยฺนฺโต วิภาวยฺนฺโต วิภูตํ กโรนฺโต,
 “สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ปจันนฺโต วิจันนฺโต ปวิจันนฺโต
 ตุลยฺนฺโต ตีรยฺนฺโต วิภาวยฺนฺโต วิภูตํ กโรนฺโต, “สพฺเพ
 สงฺขารา ทุกฺขาติ ๒เปย “สพฺเพ ฅมฺมา อนตฺตาติ ๒เปย
 “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยฅมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธฅมฺมนฺตี ปจันนฺโต
 วิจันนฺโต ปวิจันนฺโต ตุลยฺนฺโต ตีรยฺนฺโต วิภาวยฺนฺโต วิภูตํ
 กโรนฺโต. **อทสฺสนฺตี** อทสฺสํ อทกฺขี ปสฺสี^๔ ปฏฺวิวิชฺฌนฺตี
 อหฺมตฺตสนฺตี ปจัน อทสฺสํ. เตนาห ภควา

“อิทํ วทามิตี น ตสฺส โหติ (มานุนียาติ ภควา)
 ฅมฺเมสฺสุ นิจฺเจยฺย สมฺมุคฺคหิตํ,
 ปสฺสณฺจ ทิฏฺฐิจิสุ อนุคฺคหาย,
 อหฺมตฺตสนฺตี ปจัน อทสฺสนฺตี.

^๑ สี.,ฉ.,เท. อหฺมตฺตสนฺตี อ. อหฺมตฺตํ สนฺตี

^๓ ฉ.,เท. สนฺตี

^๒ ฉ.,เท. อุปสนฺตี

^๔ สี.,ฉ.,เท. อปสฺสี

[๗๓] วินิจจยา ยานิ ปกปปีตานิ (อิตี มาคนุทีโย)

เต เว มุณี พุรุสึ อนุคฺคหาย,

อชฺฌตฺตสนฺตึติ ยเมตมตฺถ

กถํ นุ ธีเรหิ ปเวทิตนฺตํ.

วินิจจยา ยานิ ปกปปีตานีติ วินิจจยานิ^๑ วุจฺจนฺติ
ทฺวาสภฺจึ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. [๒] ปกปปีตานีติ ปกปปีตา [๓] อภิสงฺขตา
สณฺจปีตาติปิ ปกปปีตา. อถวา “อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปन्นา
ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราธมฺมา นิโรธธมฺมา วิปริณามธมฺมาติปิ
ปกปปีตาติ วินิจจยา ยานิ ปกปปีตานิ.

อิตี มาคนุทีโยติ อิตีติ ปทสนฺธิ ๕ เปฯ ปทานุปฺพุพฺพตาเมตํ
‘อิตีติ มาคนุทีโยติ ตสฺส พุราหฺมณสฺส นามํ สงฺขา สมณฺญา
[๔] โวหาโรติ^๕ อิตี มาคนุทีโย.^๖

เต เว มุณี พุรุสึ อนุคฺคหาย อชฺฌตฺตสนฺตึติ ยเมตมตฺถนฺติ
เต เวติ ทฺวาสภฺจึ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. มุณีติ โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ
๕ เปฯ สงฺคชาลมตฺติจฺจ โส มุณีติ. อนุคฺคหาติ ‘ทิฏฺฐิจฺสุ อาทีนํ
ปสฺสณฺโต ทิฏฺฐิโย น คณฺหามิ น ปราณสํมิ นานินิวิสามีติ
ปคฺคณฺหาสิ’ ‘อชฺฌตฺตสนฺตึติ จ ภณฺสิ. ยเมตมตฺถนฺติ ยํ ปรมตฺถนฺติ
เต เว มุณี พุรุสึ อนุคฺคหาย อชฺฌตฺตสนฺตึติ ยเมตมตฺถ.

กถํ นุ ธีเรหิ ปเวทิตนฺตนฺติ กถํ นฺติ [๕] สํสยปฺจุฉา
วิมตฺติปฺจุฉา เทวพฺพหปฺจุฉา อเนกํสปฺจุฉา, เอวํ นุ โข,
น นุ โข, กิณฺณุ โข, กถํ นุ โขติ กถํ นุ. ธีเรหีติ

^๑ ฉ., เท., อ. วินิจจยา

^๓ ฉ., เท. ปกปปีตา

^๕ ฉ., เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท. จ ภณฺสิ

^๒ ฉ., เท., อ. ทิฏฺฐิวินิจจยา

^๔ ฉ., เท. ปณฺณตฺติ

^๖ ฉ., เท. อิติสทฺโท ทิสฺสติ.

^๘ ฉ., เท. ปทํ

[๑] ปณฺธิเตหิ ปณฺณวณฺเตหิ พุทฺธิมนฺเตหิ ฌาณีหิ วิภาวีหิ
เมธาวีหิ. ปเวทิตนฺตํ เวทิตํ ปเวทิตํ อัจฺฉิตํ เทสิตํ
ปณฺณปิตํ^๒ ปณฺณปิตํ วิวริตํ วิภจิตํ อุตฺตทานิกตํ ปกาสิตนฺตํ
กถํ นุ ธีเรหิ ปเวทิตนฺตํ. เตนาห ภควา^๓

“วินิจฺจนฺยา ยานิ ปกปปีตานิ (อิตฺติ มาคนุทีย)
เต เว มุเน พุรุสํ อนุคฺคหาเย,
อชฺชตฺตสฺสณฺตีตํ ยเมตมตฺถํ
กถํ นุ ธีเรหิ ปเวทิตนฺตนฺตํ.

[๑๔] น ทิฏฺฐิยา น สุตฺติยา น ฌาณน (มาคนุทียาติ ภควา)
สึลพฺพเตนาปี น สุตฺติมาห
อทิฏฺฐิยา อสฺสุตฺติยา อฌาณน
อสิลตา อพฺพตา โนปี เตน,
เอเต จ นิสฺสชฺช อนุคฺคหาเย
สนฺโต อนิสฺสาย ภวํ น ชปฺเป.

น ทิฏฺฐิยา น สุตฺติยา น ฌาณนาติ ทิฏฺฐเณปี^๔ สุตฺติ
วิสฺสุทฺธิ ปริสฺสุทฺธิ, มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ นาห น กเถสิ น ภณฺสิ
น ทิปฺยสิ น โวหฺรสิ. สุตฺเตนปี สุตฺติ วิสฺสุทฺธิ ปริสฺสุทฺธิ มุตฺตํ
วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ นาห น กเถสิ น ภณฺสิ น ทิปฺยสิ น โวหฺรสิ,
ทิฏฺฐสฺสุตฺเตนปี สุตฺติ วิสฺสุทฺธิ ปริสฺสุทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ นาห
น กเถสิ น ภณฺสิ น ทิปฺยสิ น โวหฺรสิ. ฌาณนปี สุตฺติ
วิสฺสุทฺธิ ปริสฺสุทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ นาห น กเถสิ น ภณฺสิ
น ทิปฺยสิ น โวหฺรสิติ น ทิฏฺฐิยา น สุตฺติยา น ฌาณน.

^๑ จ.,เท. ธีเรหิ

^๒ จ.,เท. ปณฺณปิตํ

^๓ จ.,เท. โส พุราหฺมณเ ^๔ ส. ปิสฺสทโท น ทิสฺสติ, เอวฺมุปริป. จ.,เท. ทิฏฺฐเณปี

มคณฺหิยาติ ภควา ตํ พุราหุมนํ นามเน อาลปติ.
ภควาติ คารวาทิวนํ ๕เป๕ สจฺจิกา ปญฺณตฺติ ยทิทํ ภควาติ
มคณฺหิยาติ ภควา.

สีลพฺพเตนปิ น สุทฺธิมาหาติ สีเลนปิ สุทฺธิ วิสุทฺธิ
ปริสุทฺธิ, มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี นาท น กเถสิ น ภณฺสิ
น ทิปยสิ น โวหฺรสิ. วตฺเตนปิ สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ
มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี นาท น กเถสิ น ภณฺสิ น ทิปยสิ
น โวหฺรสิ. สีลพฺพเตนปิ สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ มุตฺตี วิมุตฺตี
ปริมุตฺตี นาท น กเถสิ น ภณฺสิ น ทิปยสิ น โวหฺรสิติ
สีลพฺพเตนปิ น สุทฺธิมาห.

อทิฏฺฐิยา อสฺสุตฺติยา อฉาณา อสีลตา อพฺพตา โนปิ
เตนาติ ทิฏฺฐิปี^๑ อิจฺฉิตพฺพา ทสวตฺถุกา สมมาทิฏฺฐิ “อตฺถิ ทินฺนํ,
อตฺถิ ยิฏฺฐํ, อตฺถิ หุตํ, อตฺถิ สุกตทุกฺกฏานํ”^๒
กมฺมานํ ผลํ วิปาโก, อตฺถิ อยํ โลโก, อตฺถิ ปโร โลโก,
อตฺถิ มาตา, อตฺถิ ปิตา, อตฺถิ สตุตา โอปปาติกา,
อตฺถิ โลเก สมณพุราหุมนา สมมคฺคตา สมมาปฏฺฐิพนฺหา; เย
อิมญจ โลกํ ปรมญจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา ปเวเทนฺตีติ.
สวณฺมปิ อิจฺฉิตพฺพํ ปฺรโต โฆโส, สุตฺตํ เคยยํ, เวยฺยากรณํ,
คาถา, อุทานํ, อิติวุตฺตกํ, ชาตกํ, อพฺภูตธมฺมํ,^๓ เวทลลํ.
ฉาณฺมปิ อิจฺฉิตพฺพํ กมฺมสฺสกตฉาณํ, สจฺจานุโลมิกฉาณํ,
อภิญฺญาฉาณํ สมปาตฺติฉาณํ. สีลฺมปิ อิจฺฉิตพฺพํ ปาฏิโมกฺขสํวโร.
วตฺตมฺปิ อิจฺฉิตพฺพํ อฏฺฐ รุตฺตงฺคานิ: อารณฺณิกงฺคํ, ปิณฺทปาติกงฺคํ,

ปัสสุกุกังคัม เตจวีริกังคัม, สปปทานจาริกังคัม, ขลุปัจจนาภตติกังคัม,
เนสซุชชิกังคัม, ยถาสนุถติกังคัม.^๑

อทิฏฐิยา อสสุตติยา อฌาณา อสีลตา อพฺพตา โนปิ
เตนาติ นปี^๒ สมมาทิฏฐิมตฺเตน, นปี สวณมตฺเตน,^๓ นปี ฌาณมตฺเตน,
นปี สีลมตฺเตน, นปี วตมตฺเตน อชฺฌตฺตสนฺติปปตฺโต โหติ, นปี วินา
เอเตหิ ฐมฺเมหิ อชฺฌตฺตสนฺติ ปาปฺพนาติ. อปีจ สมฺภारा อิม
ฐมฺมา โหนฺติ อชฺฌตฺตสนฺติ ปาปฺพณฺติ อธิคณฺตํ ผุสฺสีตํ^๔ สจฺจนิกาตฺตุนฺติ
อทิฏฐิยา อสสุตติยา อฌาณา อสีลตา อพฺพตา โนปิ เตน.

เอเต จ นิสฺสชฺช อนุกฺคหาติ เอเตหิ^๕ กณฺหปฏฺธิกาณํ
ฐมฺมานํ สมุคฺฆาตฺโต ปหานํ อิจฺฉิตพฺพํ. เตชาตฺถเกสฺส กุสเลสฺส
ฐมฺเมสฺส อตมฺมยตา อิจฺฉิตพฺพา. ยโต กณฺหปฏฺธิกา^๖ ฐมฺมา
สมุคฺฆาตฺตปฺปหาเนน ปหีนา โหนฺติ อุจฺฉินฺนम्मูลา ตาลาวตฺถุกตา
อนภาวํคตา आयตฺตี อนุปฺปาทฐมฺมา, เตชาตฺถเกสฺส จ กุสเลสฺส
ฐมฺเมสฺส อตมฺมยตา โหติ, เอตฺตาวตฺตาปี น คณฺหาติ น ปรามสฺติ
นาภินิวิสฺติ. อถวา น คณฺหิตพฺพา น ปรามสฺสิตพฺพา
นาภินิวิสฺสิตพฺพาติ เอวมฺปิ เอเต จ นิสฺสชฺช อนุกฺคหา.

ยโต ตณฺหา จ ทิฏฺฐิ จ มาโน จ ปหีนา โหนฺติ
อุจฺฉินฺนम्मูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํคตา आयตฺตี อนุปฺปาทฐมฺมา,^๗
เอตฺตาวตฺตาปี น คณฺหาติ น ปรามสฺติ นาภินิวิสฺตีติ เอวมฺปิ
เอเต จ นิสฺสชฺช อนุกฺคหา.

^๑ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ, เอวมฺปิปริ.

^๒ ฉ., เท. นปี, เอวมฺปิปริ.

^๓ ส. สวณมตฺเตน
หมตอ 12/06/2566

^๔ ฉ., เท. ผุสฺสีตํ

^๕ ฉ., เท. เอเตติ

^๖ ส., ฉ., เท. กณฺหปฏฺธิยา

^๗ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ, เอวมฺปิปริ.

ยโต ปุณณาสังขาโร จ อปุณณาสังขาโร จ
 อาเนญชาสังขาโร จ ปหีนา โหนติ อัจฉินนฺมฺลา ตาลาวตฺถกตา
 อนภาวํคตา आयตฺตี อนุปฺปาทสมฺมา,^๑ เอตฺตาวตฺตาปิ น คณฺหาติ
 น ปรามสตี นานินิสิตฺตีติ เอวมฺปิ เอเต จ นิสฺสชฺช อนุคฺคหาय.

สนฺโต อนิสฺสาย ภวํ น ขปฺเปติ สนฺโตติ รากสฺส
 สนฺตตฺตา^๒ สนฺโต โทสสฺส สนฺตตฺตา^๒ สนฺโต, โมหสฺส
 สนฺตตฺตา^๒ สนฺโต, โกธสฺส ยเปยฺ อุปฺนาหสฺส ยเปยฺ มกฺขสฺส
 ยเปยฺ ปพาสสฺส ยเปยฺ อิสฺสาย ยเปยฺ มจฺฉริยสฺส ยเปยฺ
 มายาย ยเปยฺ สาเจยฺยสฺส ยเปยฺ ฅมฺภสฺส ยเปยฺ สารมฺภสฺส
 ยเปยฺ มานสฺส ยเปยฺ อติมานสฺส ยเปยฺ มทสฺส ยเปยฺ
 ปมาทสฺส ยเปยฺ สพฺพกิเลสํ ยเปยฺ สพฺพทฺถจฺจิตานํ ยเปยฺ
 สพฺพทฺรณํ ยเปยฺ สพฺพปริพาหณํ ยเปยฺ สพฺพสนฺตาปํ ยเปยฺ
 สพฺพากุสลาสังขารานํ สนฺตตฺตา สมิตตฺตา รูปสมิตตฺตา
 วิชฺฌาตตฺตา นิพฺพุตตฺตา วิคตตฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺตตฺตา สนฺโต
 [๓] รูปสนฺโต นิพฺพุโต ปฏิปฺปสฺสทฺโตติ สนฺโต.

อนิสฺสายาติ เทว นิสฺสยา: ตณฺหานิสฺสโย จ ทิฏฺฐินิสฺสโย
 จ ยเปยฺ อยํ ตณฺหานิสฺสโย ยเปยฺ อยํ ทิฏฺฐินิสฺสโย.
 ตณฺหานิสฺสยํ ปหาय ทิฏฺฐินิสฺสยํ ปฏินฺนิสฺสชฺชิตฺวา จกฺขุ
 อนิสฺสาย, โสตํ อนิสฺสาย, ฃานํ อนิสฺสาย, ชิวํ อนิสฺสาย,
 กายํ อนิสฺสาย, มนํ อนิสฺสาย, รูปํ ยเปยฺ สทฺเท ยเปยฺ
 คนฺธํ ยเปยฺ รสํ ยเปยฺ โผฏฺฐพฺเพ ยเปยฺ กุลํ ยเปยฺ คณํ
 ยเปยฺ อาวาสํ ยเปยฺ ลาภํ ยเปยฺ ยสํ ยเปยฺ ปสํ ยเปยฺ

^๑ ฉ., เท. อิตฺตํ โท ทิสฺสตี, เอวมฺปิ.

^๒ ฉ., เท. สมิตตฺตา เอวมฺปิ.

^๓ ฉ., เท. อุปสนฺโต

สุขํ ยเปย จีวรํ ยเปย ปิณฑปาตํ ยเปย เสนาสนํ ยเปย
 คิลานปัจจุยเภสชฺชปริกขารํ ยเปย กามธาทุํ ยเปย รูปธาทุํ ยเปย
 อรูปธาทุํ ยเปย กามภวํ ยเปย รูปภวํ ยเปย อรูปภวํ ยเปย
 สญฺญามภวํ ยเปย อสญฺญามภวํ ยเปย เนวสญฺญานาสญฺญามภวํ
 ยเปย เอกโวการภวํ ยเปย จตุโวการภวํ ยเปย ปญฺจโวการภวํ
 ยเปย อตีตํ ยเปย อนาคตํ ยเปย ปจฺจุปปนฺหนํ ยเปย
 ทิฏฺฐสฺสุตมุตฺตวิธมฺภาตพฺเพ ฌมฺเม อนิสฺสาย อคฺคณฺหิตฺวา อปฺรามสฺสิตฺวา
 อนภินิวิสฺสิตฺวาติ สนฺโต อนิสฺสาย. ภวํ น ชปฺเปติ กามภวํ น
 ชปฺเปยฺย, รูปภวํ น ชปฺเปยฺย, อรูปภวํ น ชปฺเปยฺย, น
 ปชปฺเปยฺย, น อภิชปฺเปยฺยาติ สนฺโต อนิสฺสาย ภวํ น ชปฺเป.
 เตนาห ภควา

“น ทิฏฺฐิยา น สุตฺติยา น ฌาณน (มคฺคณฺทียาติ ภควา)
 สีสพฺพเตนาปิ น สุตฺติมาห,
 อทิฏฺฐิยา อสฺสุตฺติยา อฌาณา,
 อสีลตา อพฺพตา โนปิ เตน,
 เอเต จ นิสฺสชฺช อนุคฺคหาเย,
 สนฺโต อนิสฺสาย ภวํ น ชปฺเปติ.

[๗๕] โน ๓ กิร ทิฏฺฐิยา น สุตฺติยา น ฌาณน (อิติ มคฺคณฺทีย)

สีสพฺพเตนาปิ น สุตฺติมาห,
 อทิฏฺฐิยา อสฺสุตฺติยา อฌาณา
 อสีลตา อพฺพตา โนปิ เตน,
 มณฺเฑมมํ โมมุหเมว ฌมฺมํ
 ทิฏฺฐิยา เอเก ปจฺเจนฺติ สุตฺติ.

โน เจ กิร ทิฏฐิยา น สุตติยา น ฌาณนาติ ทิฏฐิยาปิ
 สุกฺขํ วิสฺสุทฺธิํ ปริสฺสุทฺธิํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ นาท น
 กเถสิ น ภณฺสิ น ทิปฺปยฺสิ น โวหฺรสิ. สุตฺเตนปิ สุกฺขํ
 วิสฺสุทฺธิํ ปริสฺสุทฺธิํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ นาท^๑ น กเถสิ น
 ภณฺสิ น ทิปฺปยฺสิ น โวหฺรสิ.^๒ ทิฏฺฐจฺสุตฺเตนปิ สุกฺขํ วิสฺสุทฺธิํ
 ปริสฺสุทฺธิํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ นาท น กเถสิ น ภณฺสิ น
 ทิปฺปยฺสิ น โวหฺรสิ. ฌาณฺเนนปิ สุกฺขํ วิสฺสุทฺธิํ ปริสฺสุทฺธิํ มุตฺตํ
 วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ นาท น กเถสิ น ภณฺสิ น ทิปฺปยฺสิ น
 โวหฺรสีติ โน เจ กิร ทิฏฐิยา น สุตติยา น ฌาณน.
 อิติ มาคนฺทียํ อิตฺติ ปทสนฺธิ ๔เปยฺ ปทานุปฺพุพฺพตาเมตฺ^๓
 อิตฺติ. มาคนฺทียํ ตสฺส พฺราหฺมณฺสฺส นามนฺติ^๔ [๔] อิติ
 มาคนฺทียํ.

สีลพฺพเตนปิ น สุกฺขิมาหาติ สีเลนปิ สุกฺขํ วิสฺสุทฺธิํ
 ปริสฺสุทฺธิํ [๕] วตฺเตนปิ^๕ สุกฺขํ วิสฺสุทฺธิํ ปริสฺสุทฺธิํ [๖]
 สีลพฺพเตนปิ สุกฺขํ วิสฺสุทฺธิํ ปริสฺสุทฺธิํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ
 นาท น กเถสิ น ภณฺสิ น ทิปฺปยฺสิ น โวหฺรสีติ
 สีลพฺพเตนปิ น สุกฺขิมาห.

อทิฏฐิยา อสฺสุตติยา อฌาณํ อสีลตา อพฺพตา โนปิ
 เตนาติ 'ทิฏฺฐิปี อิจฺฉิตพฺพตาติ เอวํ ภณฺสิ, 'สวณฺมปี อิจฺฉิตพฺพนฺติ
 เอวํ ภณฺสิ, ฌาณฺมปี อิจฺฉิตพฺพนฺติ เอวํ ภณฺสิ, สีลมปี^๖
 อิจฺฉิตพฺพนฺติ เอวํ ภณฺสิ, 'วตมปี อิจฺฉิตพฺพนฺติ เอวํ ภณฺสิ,^๗

^{๑-๑} ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ. เอวมฺปริปี. ^๒ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. ๑๒ อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. ๔เปย

^๕ ฉ., เท. ๔เปย

^๖ ฉ., เท. วตฺเตนปิ, เอวมฺปริปี.

^๗ ฉ., เท. ๔เปย

^{๘-๘} ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

น สกฺโกสิ เอกํเสน อนฺชานิตฺตํ, น^๑ สกฺโกสิ เอกํเสน
ปฏิกฺขิปปิตฺตุนฺติ อทิกฺขจฺยา อสฺสุตฺติยา อฉาณนา อสฺสิตา อพฺพตา
โนปิ เตน.

มณฺเฑนํ โมหฺมเหว ฐมฺมุนฺติ 'โหมหฺมฐมฺโหม อโย ตฺยหํ
พาลฐมฺโหม มุพฺพหฐมฺโหม อฉาณฐมฺโหม อมราวิกฺเขปฐมฺโหมติ เอวํ
มณฺเฑนํ เอวํ ชานามิ เอวํ อาชานามิ [๒] เอวํ ปฏฺวิวิชฺฌามิ
มณฺเฑนํ โโมหฺมเหว ฐมฺมํ.

ทิกฺขจฺยา เอก ปจฺเจนฺติ สฺสทฺธินฺติ ทิกฺขจฺยา^๓ เอก
สมณพฺรหฺมณา สฺสทฺธิ วิสฺสทฺธิ ปริสฺสทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ
ปจฺเจนฺติ. "สสฺสโต โลโก, อิทฺเมว สจฺจํ โมหฺมณฺเฑนฺติ ทิกฺขจฺยา
เอก สมณพฺรหฺมณา สฺสทฺธิ วิสฺสทฺธิ ปริสฺสทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ
ปริมุตฺตํ ปจฺเจนฺติ. "อสฺสสโต โลโก ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทฺเมว สจฺจํ โโมหฺมณฺเฑนฺติ ทิกฺขจฺยา เอก
สมณพฺรหฺมณา สฺสทฺธิ วิสฺสทฺธิ ปริสฺสทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ
ปจฺเจนฺตฺติ ทิกฺขจฺยา เอก ปจฺเจนฺติ สฺสทฺธิ. เตนาหฺ โส พฺรหฺมณฺ

"โน เจ กิร ทิกฺขจฺยา น สุตฺติยา น ฉาณน (อิตฺติ มัคคณฺทีย)
สฺสพฺพเตนาปิ น สฺสทฺธิมาห,
อทิกฺขจฺยา อสฺสุตฺติยา อฉาณนา
อสฺสิตา อพฺพตา โนปิ เตน,
มณฺเฑนํ โโมหฺมเหว ฐมฺมํ
ทิกฺขจฺยา เอก ปจฺเจนฺติ สฺสทฺธินฺติ.

^๑ ฉ., เท. น.ปี. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖

^๒ ฉ., เท. เอวํ วิชานามิ เอวํ ปฏฺวิวิชานามิ.

^๓ ฉ., เท. สฺสทฺธิทิกฺขจฺยา

[๗๖] ทิฏฐิสฺสู นิสฺสาย อนุปฺจุจฺจมาโน^๒ (มาคณฺทียาติ ภควา)
 สมฺมุคฺคหีเตสฺส ปโมหมาคา
 อิตฺโต จ นาทุทกฺขิ อณฺมุปี สยฺยณํ
 ตสฺมา ตฺวํ โมมฺหโต ทหาสิ.

ทิฏฐิสฺสู นิสฺสาย อนุปฺจุจฺจมาโนติ มาคณฺทียาติ พุราหฺมณเ
 ทิฏฐิ นิสฺสาย ทิฏฐิ ปุจฺจติ, ลคฺคณํ นิสฺสาย ลคฺคณํ ปุจฺจติ,
 พนฺธนํ นิสฺสาย พนฺธนํ ปุจฺจติ, ปลิโพธํ นิสฺสาย ปลิโพธํ
 ปุจฺจติ. อนุปฺจุจฺจมาโนติ ปุณฺนปฺปณํ ปุจฺจติติ ทิฏฐิสฺสู นิสฺสาย
 อนุปฺจุจฺจมาโน. มาคณฺทียาติ ภควา ตํ พุราหฺมณํ นามเณ อาลปติ.
 ภควาติ คารวาทิวงฺเก ๕ เปฯ สจฺฉิกา ปณฺณตฺติ ยทิทํ ภควาติ
 มาคณฺทียาติ ภควา.

สมฺมุคฺคหีเตสฺส ปโมหมาคาติ ยา [๓] ทิฏฺฐิ ตยา คหิตา
 ปรามญฺจา อภินิวิญฺจา อชฺโฆสิตา อธิมุตฺตา, ตาเยว ตํ
 ทิฏฺฐิยา มฺพฺพฺโหสิ ปมฺพฺพฺโห สมฺมมฺพฺพฺโห^๔ โมหํ อาคโตสิ
 ปโมหํ อาคโตสิ สมฺโมหํ อาคโตสิ อนฺธการํ ปกฺขนฺโตสิติ^๕
 สมฺมุคฺคหีเตสฺส ปโมหมาคา.

อิตฺโต จ นาทุทกฺขิ อณฺมุปี สยฺยณนฺติ อิตฺโต อชฺฌตฺตสนฺติโต
 วา ปฏิปตฺติโต^๖ วา, ฐมฺมเทสนโต วา ยุตฺตสยฺยณํ วา^๗ ปตฺตสยฺยณํ
 วา^๗ ลกฺขณสยฺยณํ วา^๗ การณสยฺยณํ วา^๗ จานสยฺยณํ วา^๗ น
 ปฏิลภสิ,^๘ กุโต ฌาณนฺติ เอวมฺปิ อิตฺโต จ นาทุทกฺขิ อณฺมุปี
 สยฺยณํ. อถวา อนิจฺจํ วา อนิจฺจสยฺยณานฺโลมํ วา, ทุกฺขํ วา

^๑ ฉ., เท. ทิฏฺฐิณฺจ, เอวมฺปริปี.

^๓ ส., ฉ., เท. สา

^๕ ฉ., เท. ปกฺขนฺโตสิติ

^๗ ฉ., เท. วาสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. อนุปฺจุจฺจมาโน

^๔ ฉ., เท. ปมฺพฺพฺโหสิ สมฺมมฺพฺพฺโหสิ

^๖ ฉ., เท. ปฏิปทาโต

^๘ ฉ., เท. ปฏิลภติ

ทุกขสญญานุโลมं वा, অন্তত্ৰ বা অন্ততসন্ধানুโลমং বা,
 সন্মুপ্পাতমত্ৰ বা সন্ধানিমিত্ৰ বা ন পণ্ডিতা^১ গুটো
 ঘাটনতি এমপি ইতো জ নাতুতগুখি অন্তমপি সন্মং.

ตสฺมา ตฺวํ โมฆุหโต ทหาสีติ ตสฺมาติ ตสฺมา ตํการณา
 ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา โมฆุหธมฺมโต พาลธมฺมโต
 มุพฺพธมฺมโต อภยธมฺมโต อมราวิกฺเขปธมฺมโต ทหาสิ ปสฺสสิ
 ทกฺขสิ โอลฺลเกสิ นิชฺฌายสิ อุปฺปริกฺขสีติ ตสฺมา ตฺวํ
 โมฆุหโต ทหาสิ. เตนาห ภควา

“ทิจฺฐิสฺส นิสฺสาเย อนุปฺจจฺจมาโน (มาคนุทียาติ ภควา)
 สมฺมคฺคหีเตสฺส ปโมหมาคา,
 อิโต จ นาทุตกฺขิ อนฺตมปิ สญฺมํ
 ตสฺมา ตฺวํ โมฆุหโต ทหาสีติ.

[๗๗] สโม วิเสสี อุตฺวา นิหีนो
 โย มณฺณตี^๒ โส วิวเทถ เตन,
 तीसु विरासु अविकम्पमानो
 สโม วิเสสีติ น ตสฺส โหติ.

สโม วิเสสี อุตฺวา นิหีนो โย มณฺณตี โส วิวเทถ
 เตนาติ “สทิสฺสอหฺมสฺมีติ वा “เสยฺยอหฺมสฺมีติ वा “หีนอหฺมสฺมีติ^๓
 वा โย มณฺณตี, โส เตน มาเนน ตาย ทิจฺฐิยา เตन वा
 ปคฺคเลน กลหํ กเรยฺย ภณฺฑนํ กเรยฺย วิคฺคหํ กเรยฺย วิวาทํ
 กเรยฺย เมธคํ กเรยฺย “น ตฺวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานาสิ, อหํ
 อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานามิ, ก็ ตฺวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานิสฺสสิ,

มิจฺฉาปฏิปนฺโน ทวณฺสี, อหฺมสฺมิ สมฺมาปฏิปนฺโน, สหิตมฺเม,
 อสฺสิตนฺเต, ปุเร วจฺนียํ ปจฺฉา อวจ, ปจฺฉา วจฺนียํ ปุเร
 อวจ, อธิจฺฉณฺนฺเต วิปฺราวตฺตํ, อาโรปิโต เต วาโท, นิคฺคหิตฺโส,^๑
 จร วาทปฺปโมกฺขาย, นิพฺเพเชหิ วา สเจ ปโหสีติ สโม
 วิเสสี อุกฺท วา นิหิโน โย มณฺณตฺติ, โส วิวเทถ เตณ.

ตฺสฺส วิชฺชาสฺส อวิกมฺปมาโน สโม วิเสสีติ น ตสฺส โหตฺติติ
 ยสฺสเสตา ติสฺโส วิชา ปหิณา สมฺมจฺฉินฺนา รูปสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา
 อภพฺพุปปตฺติกา ฌาณคฺคิณา ททฺธมา, โส ตฺสฺส วิชฺชาสฺส น กมฺปติ
 น วิกมฺปติ, อวิกมฺปมานสฺส ปุคฺคลสฺส “สทฺธิสโสมสฺมีติ วา
 “เสยฺโยหฺมสฺมีติ วา “หิโนหฺมสฺมีติ วา. น ตสฺส โหตฺติติ น มยฺหํ
 โหตฺติติ” ตฺสฺส วิชฺชาสฺส อวิกมฺปมาโน สโม วิเสสีติ น ตสฺส โหติ.
 เตนาห ภาควา

“สโม วิเสสี อุกฺท วา นิหิโน
 โย มณฺณตฺติ โส วิวเทถ เตณ,
 ตฺสฺส วิชฺชาสฺส อวิกมฺปมาโน
 สโม วิเสสีติ น ตสฺส โหตฺติติ.

[๗๘] สจฺจนฺติ โส พุราหฺมโณ ก็ วเทยฺย
 มุตาติ วา โส วิวเทถ เกณ
 ยสฺมี สมนํ วิสมนํ วาปี นตฺถิ
 ส เกณ วาทํ ปฏฺฐิตญฺญเชยฺย.”

สจฺจนฺติ โส พุราหฺมโณ ก็ วเทยฺยาติ พุราหฺมโณติ
 สตฺตนต์นํ ฐมฺมานํ พาหิตตฺตา พุราหฺมโณ ๗เปฯ อนิสฺสิตโต^๔ ตาทิ

^๑ ฌ., เท., อ. นิคฺคหิตฺโต ทวณฺสี

^๓ ฌ., เท. ปฏฺฐิตญฺญเชยฺย, เอวฺมฺปรีปิ.

^๒ ฌ., เท. อิตฺตสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฌ., เท. อสฺสิตโต

ปวฺจจเต^๑ ส พุทฺธมาติ^๒ สจฺจนติ^๓ โส พุทฺธมโน. ก็ วเทยฺยาติ^๔
 “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺเณน พุทฺธมโน ก็
 วเทยฺย ก็ กเถยฺย ก็ ภณฺเณยฺย ก็ ทิปฺเปยฺย ก็ โวหเรยฺย.
 “อสสฺสโต โลโก ๕เป๕ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ โโมฆมณฺเณน พุทฺธมโน ก็ วเทยฺย
 ก็ กเถยฺย ก็ ภณฺเณยฺย ก็ ทิปฺเปยฺย ก็ โวหเรยฺยาติ สจฺจนติ
 โส พุทฺธมโน ก็ วเทยฺย.

มุสาติ วา โส วิวเทถ เกนาติ พุทฺธมโน ‘มยฺหํว สจฺจํ
 ตฺยหํ มุสาติ เกน มาเนน กาย ทิฏฺฐิยา, เกน วา ปุคฺคเลน
 กลหํ กเรยฺย ภณฺฑนํ กเรยฺย วิคฺคหํ กเรยฺย วิวาทํ กเรยฺย
 เมธคํ กเรยฺย ‘น ตฺวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานาสิ ๕เป๕
 นิพฺเพเจहि^๕ วา สเจ ปโหสีติ มุสาติ วา โส วิวเทถ เกน.

ยสฺมี สมนํ วิสมนํ วาปี นตฺถิ^๖ ยสฺมี^๗ อรหฺนฺเต ชีณาสเว
 “สทิสฺสอหฺมสฺมีติ มาโน นตฺถิ, “เสยฺโยหฺมสฺมีติ อติมาโน นตฺถิ,
 “ทีโนหฺมสฺมีติ โอมาโน นตฺถิ [๖] น สํวิชฺชติ นฺปลพฺภติ,
 ปหีนํ สมฺมจฺฉินฺนํ รูปสหนฺตํ ปฏฺฐิปปสฺสทฺธํ อภพฺพุปปตฺติกํ
 ฅาณคฺคินา ททฺธมนฺติ ยสฺมี สมนํ วิสมนํ วาปี นตฺถิ.

ส เกน วาทํ ปฏฺฐิสถฺยญฺเชยฺยาติ โส เกน มาเนน กาย
 ทิฏฺฐิยา, เกน วา ปุคฺคเลน วาทํ ปฏฺฐิสถฺยญฺเชยฺย^๘ ปฏฺฐิปปเรยฺย
 กลหํ กเรยฺย ภณฺฑนํ กเรยฺย วิคฺคหํ กเรยฺย วิวาทํ กเรยฺย
 เมธคํ กเรยฺย “น ตฺวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานาสิ ๕เป๕

^๑ อ. ปวฺจจติ

^๒ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ, เอมฺปฺริปิ.

^{๓-๔} ฉ., เท. สจฺจนติ โส พุทฺธมโน ก็ วเทยฺยาติ.

^๕ ฉ., เท. นิพฺเพเจहि, เอมฺปฺริปิ.

^๖ ฉ., เท., อ. ยสฺมีนฺติ ยสฺมี ปุคฺคเล

^๗ ฉ., เท. น สนฺติ

^๘ ฉ. ปฏฺฐิสถฺยญฺเชยฺย

นิพฺเพเชหิ วา สเจ ปโหสีติ ส เกน วาทำ ปฏิสณฺณฺเชยฺย.
เตนาห ภควา

“สจฺจนฺติ โส พุราหฺมโณ ก็ วเทยฺย
มุสาติ วา โส วิวเทถ เกน,
ยสฺมี สมนํ วิสมนํ วาปิ นตฺถิ
ส เกน วาทำ ปฏิสณฺณฺเชยฺยาติ.

[๗๕] โอกมฺปหาย^๑ อนิเกตสारी
กาเม^๒ อุกุพฺพํ มุนิ สนฺถวานิ,^๓
กาเมหิ ริดฺโต อปุเรกฺขราโน
กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กยิรา.

อถ โข หาลินฺทกานิ^๔ คหปติ, เยนายสฺมา มหากจฺจานโน,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข หาลินฺทกานิ คหปติ
อายสฺมนตํ มหากจฺจานํ เอตทวโจ “วุตฺตมิมํ ภาณเต กจฺจาน
ภควตา อฏฺฐกวคฺคิกเก มาคนฺทียปญฺहे

“โอกมฺปหาย อนิเกตสारी
กาเม อุกุพฺพํ มุนิ สนฺถวานิ,
กาเมหิ ริดฺโต อปุเรกฺขราโน
กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กยิราติ.

“อิมสฺส นฺุ โข ภาณเต กจฺจาน ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
กถํ อตฺถเก วิตฺถาเรน ทฏฺฐพฺโพติ.

^๑ ฌ., เท. 12/06/2566
ฌ., เท. โอกํ ปหาย, เอมฺปรีปี.

^๒ ฌ., เท. กาเม. เอมฺปรีปี.

^๓ ส., ฌ., เท. สนฺถวานิ, เอมฺปรีปี.

^๔ ส. หลินทกานิ, เอมฺปรีปี, ฌ., เท. หาลินทกานิ

“รูปธาตุ ไช คหปติ วิญญานสส โอโก รูปธาตุราคะ-
 วินิพนฺธมฺจ” ปน วิญญานํ ‘โอกสาร์ติ วุจฺจติ, เวทนาธาตุ ไช
 คหปติ ๔เปยฺย สญฺญาธาตุ ไช คหปติ ๔เปยฺย สงฺขารธาตุ ไช
 คหปติ วิญญานสส โอโก สงฺขารธาตุราคะวินิพนฺธมฺจ ปน
 วิญญานํ ‘โอกสาร์ติ วุจฺจติ. เอวํ ไช คหปติ โอกสาร์ โหติ.

กถญฺจ คหปติ อนฺนโกสาร์ โหติ. รูปธาตุยา ไช คหปติ
 โย ฌนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา เย อูปายุปาทานา
 เจตโส อธิฏฺฐานาภินิเวसानุสยา, เต ตถาคตสฺส ปหีนา อุกฺคินฺนมุลา
 ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา आयตฺตี ออนุปฺปาทมฺมา ตสฺมา
 ตถาคโต ‘อนฺนโกสาร์ติ วุจฺจติ. เวทนาธาตุยา ไช คหปติ ๔เปยฺย
 สญฺญาธาตุยา ไช คหปติ ๔เปยฺย สงฺขารธาตุยา ไช คหปติ ๔เปยฺย
 วิญญานธาตุยา ไช คหปติ โย ฌนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ
 ยา ตณฺหา เย อูปายุปาทานา เจตโส อธิฏฺฐานาภินิเวसानุสยา,
 เต ตถาคตสฺส ปหีนา อุกฺคินฺนมุลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา
 आयตฺตี ออนุปฺปาทมฺมา, ตสฺมา ตถาคโต ‘อนฺนโกสาร์ติ วุจฺจติ.
 เอวํ ไช คหปติ อนฺนโกสาร์ โหติ.

กถญฺจ คหปติ นิเกตสาร์ โหติ. รูปนิมิตฺตนิเกตสาร์วินิพนฺธ^๑
 ไช คหปติ “นิเกตสาร์ติ วุจฺจติ. สทฺทนิมิตฺตคณฺธนิมิตฺตรสนิมิตฺต-
 โผฏฺฐพฺพนิมิตฺตมฺมนิมิตฺตนิเกตสาร์วินิพนฺธ ไช คหปติ “นิเกตสาร์ติ
 วุจฺจติ. เอวํ ไช คหปติ นิเกตสาร์ โหติ.

กถญฺจ คหปติ อนิเกตสาร์ โหติ. รูปนิมิตฺต-
 นิเกตสาร์วินิพนฺธา ไช คหปติ ตถาคตสฺส ปหีนา อุกฺคินฺนมุลา
 ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา आयตฺตี ออนุปฺปาทมฺมา; ตสฺมา

ตถาคโต 'อนิเกตสาร์ติ วุจฺจติ. สทฺทนิमितฺตคณฺฐนิमितฺตรสนิमितฺต-
โณฏฺฐพฺพนิमितฺตคณฺฐนิमितฺตนิเกตสาร์วินิพนฺธา โข คหปติ ตถาคตสฺส
ปหีนา อุจฺฉินฺนมฺมลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺคตา आयตี
อนุปฺปาทคณฺฐมา; ตสฺมา ตถาคโต 'อนิเกตสาร์ติ วุจฺจติ. เอวํ
โข คหปติ อนิเกตสาร์ โหติ.

กถญฺจ คหปติ กามะ^๑ สนฺถวชาโต โหติ. อิทฺ คหปติ
เอกจฺโจ [๒] คิหิหิ สํสฺสฺสฺส วิหฺรติ สหฺนฺนํที สหฺสํกี,
สฺสฺสฺสฺส สฺสฺสฺสฺส, ทฺกฺกฺกฺก สฺสฺสฺสฺส, ทฺกฺกฺกฺก สฺสฺสฺสฺส, อฺปฺปนฺนํสฺส กิจฺจกรณฺเญสฺส
อตฺตนา โวโยคํ อาปชฺชติ. เอวํ โข คหปติ กามะ สนฺถวชาโต
โหติ.

กถญฺจ คหปติ กามะ น สนฺถวชาโต โหติ. อิทฺ คหปติ
คหปติ ภิกฺขุ [๓] คิหิหิ อสํสฺสฺส วิหฺรติ น สหฺนฺนํที น
สหฺสํกี, น สฺสฺสฺสฺส สฺสฺสฺสฺส, น ทฺกฺกฺกฺก สฺสฺสฺสฺส, อฺปฺปนฺนํสฺส
กิจฺจกรณฺเญสฺส น อตฺตนา โวโยคํ อาปชฺชติ. เอวํ โข คหปติ
กามะ น สนฺถวชาโต โหติ.

กถญฺจ คหปติ กามะหิ อริตฺโต โหติ. อิทฺ คหปติ
เอกจฺโจ กามะสฺส อวิตราคะ^๔ โหติ อวิตจฺฉนฺโท อวิตเปโม
อวิตปิปาโส อวิตปริพาโห อวิตตณฺโห^๕ เอวํ โข คหปติ
กามะหิ อริตฺโต โหติ.

กถญฺจ คหปติ กามะหิ วิตฺโต โหติ. อิทฺ คหปติ ภิกฺขุ
กามะสฺส วิตฺราคะ^๔ โหติ วิตจฺฉนฺโท วิตเปโม วิตปิปาโส
วิตปริพาโห วิตตณฺโห^๕ เอวํ โข คหปติ กามะหิ วิตฺโต โหติ.

^๑ ฉ., เท. กามะ, เอวมุปริปี.

^๒ ฉ., เท. ภิกฺขุ, เอวมุปริปี.

^๓ ฉ., เท. เอกจฺโจ, เอวมุปริปี.

^{๔-๕} ฉ., เท. อวิตราคะ ๔ เปฯ อวิตตณฺโห

^{๕-๕} ฉ., เท. วิตฺราคะ ๔ เปฯ วิตตณฺโห

กถญจ คหปติ ปุเรกขราโน โหติ. อีธ คหปติ
เอกจจสส [°] เอว โหติ “เอวรूपุ สिय อนาคตมทุธานนุติ
ตตถ นนุที สมนวาคเมติ.” “เอวเวทโน สिय ๔เปย เอวสญโณ
สिय ๔เปย เอวสงฺขารุ สिय ๔เปย เอววิญญาโน สिय
อนาคตมทุธานนุติ ตตถ นนุที สมนวาคเมติ. เอว โข คหปติ
ปุเรกขราโน โหติ.

กถญจ คหปติ อปุเรกขราโน โหติ. อีธ คหปติ
เอกจจสส ภิกฺขุโน น เอว โหติ “เอวรूपุ สिय อนาคตมทุธานนุติ
ตตถ นนุที น สมนวาคเมติ “เอวเวทโน สिय ๔เปย เอวสญโณ
สिय ๔เปย เอวสงฺขารุ สिय ๔เปย เอววิญญาโน สिय
อนาคตมทุธานนุติ ตตถ นนุที น สมนวาคเมติ. เอว โข
คหปติ อปุเรกขราโน โหติ.

กถญจ คหปติ กถ วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา โหติ.
อีธ คหปติ เอกจฺใจ เอวรूपุ กถ กตฺตา โหติ “น ตว
อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานาสี ๔เปย นิพฺเพเชหิ วา สเจ ปโหสีติ
เอว โข คหปติ กถ วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา โหติ.

กถญจ คหปติ กถ น วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา โหติ.
อีธ คหปติ ภิกฺขุ น เอวรूपุ กถ กตฺตา โหติ “น ตว
อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานาสี ๔เปย นิพฺเพเชหิ วา สเจ
ปโหสีติ เอว โข คหปติ กถ^๓ น วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา
โหติ. อิติ โข คหปติ ยนฺตํ วุตฺตํ ภควตา อฏฺฐกาวคฺคิกเก
มานุกยิสตุตนิทโส

° ฉ., เท. ภิกฺขุโน

๒ ฉ., เท. สมนวาคเมติ, เอวมฺปรี.

๓ ฉ., เท. อญ ปาโจ น ทิสฺสติ.

“โอกมุปหาย อนิเกตสารี
 กาเม อกุพพ์ มุณี สนฺถวานี,
 กาเมหิ วิตโต อปุเรกขราโน
 กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กยิราติ.”

อิมสฺส โข คหปติ ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ
 วิตฺถาเรน อตฺถโก ทฏฺฐพฺโพ.^๒ เตนาห ภควา

“โอกมุปหาย อนิเกตสารี
 กาเม อกุพพ์ มุณี สนฺถวานี,
 กาเมหิ วิตโต อปุเรกขราโน
 กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กยิราติ.

[๘๐] เยหิ วิวิตโต วิจเรยฺย โลเก
 น ตานิ อุกฺคยฺห วเทยฺย นาโค.
 เอลมฺพุชฺช กณฺฏกวาริชฺช ยถา
 ชเลน ปงฺเกน จ นฺนูปลิตฺตํ,
 เอวํ มุณี สนฺติวโท^๓ อคิทุโธ
 กาเม จ โลเก จ อนนฺนูปลิตฺโต.

เยหิ วิวิตโต วิจเรยฺย โลเกติ เยหีติ [๔] ทิฏฺฐิจิตเตหิ.
 วิวิตฺโตติ กายทฺถุจฺจริเตน วิตฺโต^๔ วิวิตโต ปวิวิตโต ๔เปย
 วจิทฺถุจฺจริเตน ๔เปย มโนทฺถุจฺจริเตน ราเคน ๔เปย สพฺพปากุสลามิสฺสงฺขาเรหิ
 วิตฺโต วิวิตโต ปวิวิตโต. วิจเรยฺยาติ จเรยฺย^๕ วิหเรยฺย
 อิริเยยฺย วตเตยฺย ปาเลยฺย ยเปยฺย ยาเปยฺย. โลเกติ
 มนุสฺสโลเกติ เยหิ วิวิตโต วิจเรยฺย โลเก.

^๑ จ.,เท. ๑๒๐๖ ภาติ, เอวมุปริปิ.

^๒ จ.,เท. สนฺติวโท, เอวมุปริปิ.

^๓ จ.,เท. วิตโต, เอวมุปริปิ.

^๔ จ.,เท. ทฏฺฐพฺโพติ

^๕ จ.,เท.,อิ. เยหิ

^๖ จ.,เท. วิจเรยฺย

น ตานิ อุกฺกยฺห วเพยฺย นาโคติ นาโคติ อาคํ น
กโรตฺติติ นาโค. น คจฺจตฺติติ นาโค. นาคจฺจตฺติติ นาโค.

กถํ อาคํ น กโรตฺติติ นาโค. อาคํ วุจฺจนฺติ ปาปกา
อกุสลา ฐมฺมา สงฺกิเลสิกา โปโนพฺภวิกา^๑ สทฺธา ทุกฺขวิปากา
อายตฺติ ชาติชฺรามรณียา.

“อาคํ น กโรตฺติติ กิณฺณํ โลเก (สภียาติ ภควา)
สพฺพสํโยเค วิสขฺข พนฺธนานิ,
สพฺพตฺถ น สขฺขติ วิมุตฺโต
นาโค ตาที วุจฺจเต^๒ ตถตฺตาติ.”

เอวํ อาคํ น กโรตฺติติ นาโค.

กถํ น คจฺจตฺติติ นาโค. น จนฺทาคตฺติ คจฺจติ, น
โทสาคตฺติ คจฺจติ, น โมหาคตฺติ คจฺจติ, น ภยาคตฺติ คจฺจติ,
น ราควเสน คจฺจติ, น โทสวเสน คจฺจติ, น โมหวเสน คจฺจติ,
น มานวเสน คจฺจติ, น ทิฏฺฐิจิวเสน คจฺจติ, น อุตฺตจฺจวเสน
คจฺจติ, น วิจิกิจฺจวเสน คจฺจติ, น อนุสยวเสน คจฺจติ, น
วคฺเคहि ฐมฺเมहि ยายติ นียฺยติ วุยฺหติ สํหริยติ.^๔ เอวํ น
คจฺจตฺติติ นาโค.

กถํ นาคจฺจตฺติติ นาโค. โสตาปตฺติมคฺเคน เย กิเลสา
ปหีนฺหา, เต กิเลสํ น ปุเนติ น ปจฺเจติ น ปจฺจาจฺจติ.
สกทาคามิมคฺเคน ๔เปยฺย อนาคามิมคฺเคน ๔เปยฺย อรหตฺตมคฺเคน
เย กิเลสา ปหีนฺหา, เต กิเลสํ น ปุเนติ น ปจฺเจติ น
ปจฺจาจฺจติ. เอวํ นาคจฺจตฺติติ นาโค.

^๑ จ.,เท. ไปโนภวิกา

^๒ จ.,เท. ปวฺจฺจเต

^๓ จ.,เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ จ.,เท. สํหริยติ

น ตานิ อุกุคฺคห วเทยฺย นาโคติ นาโค น ตานิ
 ทิฏฺฐิจิตตานิ คเหตุวา อุกุคฺคเหตุวา คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา
 อภินิวิสิตฺวา วเทยฺย กเถยฺย ภณฺเยย ทิปเยยฺย โวหเรยฺย;
 “สสฺสโต โลโก, อสสฺสโต โลโก ฯเปฯ เหนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรมมรณา, อิทเมว สจฺจํ, โมชมมณฺณนฺติ
 วเทยฺย กเถยฺย ภณฺเยย ทิปเยยฺย โวหเรยฺยาติ น ตานิ
 อุกุคฺคห วเทยฺย นาโค.

เอลมฺพุชฺช กณฺณุกวารีชฺช ยถา ชเลน ปงฺเกน จ นฺนูปลิตฺตุนฺติ
 เอลํ วุจฺจติ อุกกํ, อมฺพุ^๑ วุจฺจติ อุกกํ.” อมฺพุชฺช วุจฺจติ
 ปทุมํ, กณฺณโก วุจฺจติ ขรทณฺโฑ, วารี วุจฺจติ อุกกํ,
 วารีชฺช วุจฺจติ ปทุมํ วารีชฺช^๒ วาริสมฺภวํ, ชลํ วุจฺจติ อุกกํ,
 ปงฺโก วุจฺจติ กทฺทโม. ยถา ปทุมํ วารีชฺช วาริสมฺภวํ ชเลน จ
 ปงฺเกน จ น ลิมฺปติ น สลิมฺปติ^๓ นฺนุปลิมฺปติ, อลิตฺตํ อสลิตฺตํ
 อนฺนูปลิตฺตุนฺติ เอลมฺพุชฺช กณฺณุกวารีชฺช ยถา ชเลน ปงฺเกน จ
 นฺนูปลิตฺตํ.

เอวํ มุนี สนฺติวโท อคิฑฺโธ กาเม จ โลเก จ
 อนฺนูปลิตฺโตติ เอวนฺติ โอปมฺมสมฺปฏฺฐิปาทนา.^๔ มุนีติ โมนํ
 วุจฺจติ ฌาณํ ฯเปฯ สงฺคชาลมตฺติจฺจ โส มุนิ. สนฺติวโทติ
 สนฺติวาโท มุนิ. ตาณฺวาโท เลณฺวาโท สรณฺวาโท อภยฺวาโท
 อจฺจุตฺวาโท อมตฺวาโท นิพฺพานฺวาโทติ เอวํ มุนี สนฺติวโท.
 อคิฑฺโธติ เคโธ วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค ฯเปฯ
 อภิชฺฌา โลโก อกุสลมฺมัลลํ. ยสฺเสสฺส^๕ เคโธ ปหีนो สมฺมุจฺฉินฺโน
 วุปฺสนฺโต ปฏฺฐิปปสฺสทฺโธ อภพฺพุปปตฺติโก ฌาณคฺคินา ททฺโธ,

๑-๑ น.เท. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ. ๒ น.เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

๓ น.เท. น ปลิมฺปติ, เอวฺมฺปริปิ. ๔ น.เท. โอปมฺมสมฺปฏฺฐิปาทนํ ๕ น.เท.,อิ. ยสฺส โส

โส วุจฺจติ อคิทฺโต. โส รุเป อคิทฺโต, สทฺเท ยเปยฺย คณฺเฑ
 ยเปยฺย รเส ยเปยฺย โผฏฺฐพฺเพ ยเปยฺย กุเล ยเปยฺย คณเฑ ยเปยฺย
 อาวาเส ยเปยฺย ลาภเฑ ยเปยฺย ยเส ยเปยฺย ปัสสาย ยเปยฺย
 สุখে ยเปยฺย จีวรเฑ ยเปยฺย ปิณฺฑปาเต ยเปยฺย เสนาสเน ยเปยฺย
 คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารเฑ ยเปยฺย กามชาตฺยา ยเปยฺย รูปชาตฺยา
 ยเปยฺย อรูปชาตฺยา ยเปยฺย กามภเว ยเปยฺย รูปภเว ยเปยฺย
 อรูปภเว ยเปยฺย สญฺญามภเว ยเปยฺย อสญฺญามภเว ยเปยฺย
 เหนสญฺญานาสญฺญามภเว ยเปยฺย เอกโวการภเว ยเปยฺย จตุโวการภเว
 ยเปยฺย ปณฺจโวการภเว ยเปยฺย อตีเต ยเปยฺย อนาคเต ยเปยฺย
 ปจฺจุปปนฺเฑ ยเปยฺย ทิฏฺฐสฺสุมุตฺตวิญฺญาตพฺเพสุ ฐมฺเมสุ อคิทฺโต
 อคฺคิโต อมฺภุจฺจิโต อนชฺโฌปนฺโน วิตฺเต^๑ จตฺตเต วนฺตเต
 มุตฺตเต ปหีนเต ปฏฺินิสฺสญฺจเต วิตฺตราโค^๒ จตฺตตราโค
 วนฺตตราโค มุตฺตตราโค ปหีนตราโค ปฏฺินิสฺสญฺจตราโค, นิจฺฉาโต
 นิพฺพุโต สิตฺติภูโต สุขปฏฺิสสฺสเวทึ พุรหฺมญฺเฑน อตฺตนา วิหฺรตีติ
 เอวํ มุนี สนฺติวโท อคิทฺโต.

กามเ จ โลเก จ อนฺุปลิตฺโตติ กามาติ อุทฺททานโต เทว
 กามา: วตฺตูกามา จ กิเลสกามา จ ยเปยฺย อิมเ วุจฺจนฺติ
 วตฺตูกามา ยเปยฺย อิมเ วุจฺจนฺติ กิเลสกามา. โลเกติ อปายโลเก
 มนุสฺสโลเก เทวโลเก ขนฺธโลเก ชาติโลเก อายตฺนโลเก. เลโปติ^๓
 เทว เลปา: ตณฺหาเลโป จ ทิฏฺฐิเลโป จ ยเปยฺย อัย
 ตณฺหาเลโป ยเปยฺย อัย ทิฏฺฐิเลโป. มุนิ ตณฺหาเลปํ ปหาย
 ทิฏฺฐิเลปํ ปฏฺินิสฺสชฺชิตฺวา กามเ จ โลเก จ น ลิมฺปติ
 น สลิมฺปติ นุปลิมฺปติ, อลิตฺโต อสลิตฺโต อนฺุปลิตฺโต นิกฺขนฺโต

^๑ ฉ., เท. วิตเต

^๒ ฉ., เท. วิตตราโค

^๓ ฉ., เท. เลปาติ

นิสฺสฏฺโง วิปฺปมุตฺโต วิสณฺณมุตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา
 วิหรตฺติติ เอวํ มุนี สนฺติวโท อคิทุชฺช กาเม จ โลเก จ
 อณฺุปลิตฺโต. เตนาห ภควา

“เยहि วิวิตฺโต วิจเรยฺย โลเก
 น ตานิ อุกฺคยฺห วเทยฺย นาโค,
 เอลมฺพุชฺช กณฺณกวาริชฺช ยถา
 ชเลน ปงฺเกน จ ญฺุปลิตฺตํ,
 เอวํ มุนี สนฺติวโท อคิทุชฺช
 กาเม จ โลเก จ อณฺุปลิตฺโตติติ.

[๘๑] น เวทญฺ์ ทิฏฺฐิจิยา น มุตฺติยา
 ส มาณเมตฺติ น หิ ตมฺมโย โส
 น กมฺมุนา โนปิ สุตฺเตน เนยฺโย
 อณฺุปนฺนํ ต นินเวสเนสุ.

น เวทญฺ์ ทิฏฺฐิจิยา น มุตฺติยา ส มาณเมตฺติ นาคี
 ปฏิกฺขเป. เวทญฺ์ติ เวโท วุจฺจติ จตฺตุสฺส มคฺเคสฺส ฌาณํ,
 ปญฺญา ปญฺณินฺทริยํ ปญฺญาพลํ ฐมฺมวิจยสมฺโพชฌมฺโก วิมฺสา
 วิปสฺสนา สมฺมาทิฏฺฐิ. เตหิ เวเทหิ ชาตฺติชรามรณสฺส อนฺตคโต
 อนฺตปฺปตฺโต, โกฏฺฐคโต โกฏฺฐปฺปตฺโต, ปริยนฺตคโต ปริยนฺตปฺปตฺโต,
 โวसानคโต โวसानปฺปตฺโต, ตาณคโต ตาณปฺปตฺโต, เลณคโต
 เลณปฺปตฺโต, สรณคโต สรณปฺปตฺโต, อภยคโต อภยปฺปตฺโต,
 อจฺจุตคโต อจฺจุตปฺปตฺโต, อมตคโต อมตปฺปตฺโต, นิพฺพานคโต
 นิพฺพานปฺปตฺโต, เวทานํ วา อนฺตํ คโตติ เวทญฺ์, เวเทหิ วา
 อนฺตคโตติ เวทญฺ์, สุตตฺตํ วา ฐมฺมานํ วิทิตตฺตา เวทญฺ์:

สกุทายทิกฺขุจิ วิทิตา โหติ, วิจิกิจฺจ วิทิตา โหติ, สีลพฺพตปฺปามาโส
 วิทิตो โหติ, ราโค วิทิตो โหติ, โทโส วิทิตो โหติ, โมโห
 วิทิตो โหติ, มาโน วิทิตो โหติ; วิทตสฺส^๑ โหนฺติ ปาปกา
 อุกุสลา ฐมฺมา สงฺกิเลสิกา โปโนพฺภวิกา สทฺธา ทุกฺขวิปากา
 อายตฺติ ชาติชฺรามรณฺนิยา.

“เวทานิ วิเจยฺย เกวลานิ (สภียาติ ภควา)
 สมณานํ ยานิ^๒ ปตฺถิ พุราหฺมณานํ,
 สพฺพเวทนาสุ วิตราคो
 สพฺพํ เวทมตฺติจฺจ เวทญฺ โสติ.

น ทิกฺขุจียาติ ตสฺส ทฺวาสนฺนํ ทิกฺขุจิคตานิ ปหีนานิ
 สมุจฺฉินฺนานิ รูปสนฺดานิ ปฏฺฐิปปสฺสทฺธานิ อภพฺพปฺปตฺติกานิ
 ฌาณคฺคิณา ททฺธมานิ. โส ทิกฺขุจียา น ยายติ น นียฺยติ น
 วุยฺหติ น สํหริยติ. นปิ ตํ ทิกฺขุจิคตํ สารโต ปจฺเจติ น
 ปจฺจาคจฺจตฺติติ น เวทญฺ ทิกฺขุจียา. น มุตฺติยา ส มานเมตฺติ^๓
 มุตฺตรูปेณ วา ปฺรโมเสน^๔ วา มหาชนสมมุตฺติยา วา น มานํ เอติ
 น อุเปติ น อุปคจฺจติ น คณฺหาติ น ปฺรามสฺติ นาภินิวิสฺสตีติ
 น เวทญฺ ทิกฺขุจียา น มุตฺติยา ส มานเมติ.

น ทิ ตมฺมโย โสติ น ตณฺหาเวเสน ทิกฺขุจิวเสน ตมฺมโย
 โหติ ตปฺปฺรโม ตปฺปฺราโยโน. ยโต ตณฺหา จ ทิกฺขุจิ จ มาโน จ^๕
 ปหีนา โหนฺติ อจฺฉินฺนมฺมลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา^๖
 อายตฺติ อนุปฺปาทฐมฺมา เอตฺตาวตา น ตมฺมโย โหติ น ตปฺปฺรโม

^๑ ฉ., เท. วิทิตาสฺส

หมตอายุ 12/06/2566

^๒ ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ ฉ., เท. จสฺส

^๔ ฉ., เท. ยานินฺตฺติ

^๕ ฉ., เท. ปฺรโต โมเสน

^๖ ฉ., เท. อนภาวํกตา

น ตปฺปรายโนติ [๑] น หิ ตมฺมโย โส.

น กมฺมฺนา โนปิ สฺสฺเตน เหนฺโยติ น กมฺมฺนาติ
 ปุณฺณาสงฺขาเรน वा अपुณฺณาสงฺขาเรน वा आनेयाสंग्खाเรน
 वा न ยายति न नियยति न วุญ्हति न สํหริยตีติ न กมฺมฺนา.
 โนปิ สฺสฺเตน เหนฺโยติ สุตฺตํสุทฺธิยา वा ปโรจฺเเสน वा
 มหาชนสมฺมุติยา वा न ยายति न नियยति न วุญ्हति न
 สํหริยตีติ न กมฺมฺนา โนปิ สฺสฺเตน เหนฺโย.

อนฺูปนฺีโต ส นีเวสเนสฺสูติ อฺูปโยติ^๑ เทว อฺูปยา: ตณฺหฺอุปโย
 จ ทิฏฺฐุปโย จ ๔เปฯ อํยํ ตณฺหฺอุปโย ๔เปฯ อํยํ ทิฏฺฐุปโย.
 ตสฺส ตณฺหฺอุปโย ปหฺีโน, ทิฏฺฐุปโย ปฏฺินิสฺสณฺฺโจ, ตณฺหฺูปยสฺส
 ปหฺินตฺตา ทิฏฺฐูปยสฺส ปฏฺินิสฺสณฺฺจตฺตา โส นีเวสเนสฺสู อนฺูปนฺีโต
 อนฺูปลิตฺโต อนฺูปคฺโต อนชฺโฆสิโต อนชฺมุตฺโต นิกฺขนฺโต
 นิสฺสณฺฺโจ วิปฺปมฺุตฺโต วิสณฺฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา
 วิหรตีติ อนฺูปนฺีโต ส นีเวสเนสฺสู. เตนาห ภควา

“น เวทฺถุ ทิฏฺฐิจฺยา น มฺุติยา
 ส มาณเมติ น หิ ตมฺมโย โส,
 น กมฺมฺนา โนปิ สฺสฺเตน เหนฺโย
 อนฺูปนฺีโต ส นีเวสเนสฺสูติ.

[๘๒] สยฺยวาทิตฺตสฺส น สนฺฺติ คณฺฺธา
 ปยฺยวาทิตฺตสฺส น สนฺฺติ โมหา,
 สยฺยลลฺจ ทิฏฺฐิลลฺจ เย อคฺคเหสฺสุ,
 เต ฆณฺฺณนฺฺตา^๓ วิจรณฺฺติ โลเก.

สยฺยวาทิตฺตสฺส น สนฺฺติ คณฺฺธาติ โย สมถปฺพุพฺพจํ

อริยมคฺคํ ภาเวติ, ตสฺส อาทิโต อุปาทาย คณฺหา วิกฺขมฺภิตา
โหนฺติ, อรหตฺตปฺปตฺเต^๑ อรหโต คณฺหา จ โมหา จ นีวรณา
จ กามสญฺญา พฺยาปาทสญฺญา วิหีสาสญฺญา ทิฏฺฐิสญฺญา [๒]
ปหีนา โหนฺติ อุจฺฉิन्नมฺมลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตฺตี
อนุปฺปาททรมฺมาติ สญฺญาวีรตฺตสฺส น สนฺติ คณฺหา.

ปญฺญาวิมุตฺตสฺส น สนฺติ โมหาติ โย วิปสฺสนาปุพฺพกมํ
อริยมคฺคํ ภาเวติ, ตสฺส อาทิโต อุปาทาย โมหา วิกฺขมฺภิตา
โหนฺติ, อรหตฺตปฺปตฺเต อรหโต โมหา จ คณฺหา จ นีวรณา จ
กามสญฺญา พฺยาปาทสญฺญา วิหีสาสญฺญา ทิฏฺฐิสญฺญา ปหีนา
โหนฺติ อุจฺฉิन्नมฺมลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตฺตี
อนุปฺปาททรมฺมาติ ปญฺญาวิมุตฺตสฺส น สนฺติ โมหา.

สยฺยญฺจ ทิฏฺฐิญฺจ เย อคฺคเหสฺสํ เต จมฺมญฺยนฺตา วิจรณฺติ
โลเกติ เย สยฺยํ คณฺหนฺติ กามสยฺยํ พฺยาปาทสยฺยํ วิหีสาสยฺยํ,
เต สยฺยวเสน จมฺมญฺเณติ สงฺจมฺมญฺเณติ, ราชานปิ
ราชูหิ วิวทฺติ, ขตฺติยาปิ ขตฺติเยหิ วิวทฺติ, พฺราหฺมณปิ
พฺราหฺมณฺเหหิ วิวทฺติ, คหปตฺตีปิ คหปตฺตีหิ วิวทฺติ, มาตาปิ
ปุตฺเตน วิวทฺติ, ปุตฺโตปิ มาตรา วิวทฺติ, ปิตาปิ ปุตฺเตน
วิวทฺติ, ปุตฺโตปิ ปิตรา วิวทฺติ, ภاتاปิ ภাত্রา วิวทฺติ,
ภคินีปิ ภคินียา วิวทฺติ, ภاتاปิ ภคินียา วิวทฺติ, ภคินีปิ
ภাত্রา วิวทฺติ, สหาโยปิ สหาเยน วิวทฺติ. เต ตตฺถ
กลหวิคฺคหวิวาทาปนฺนา^๓ อญฺญมญฺญํ ปาณฺีหิปี อุปกฺกมณฺติ, เลทฺฑุหิปี
อุปกฺกมณฺติ, ทณฺเฑหิปี อุปกฺกมณฺติ, สตฺเถหิปี อุปกฺกมณฺติ.

^๑ น., เท. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖. อรหตฺเต ปตฺเต, เอวฺมฺปริปี.

^๒ น., เท., อี. จ. เอวฺมฺปริปี.

^๓ เท. กลหวิคฺคหวิวาทมาปนฺนา

เต ตตฺถ มรณมฺปิ นิคจฺจนฺติ มรณมตฺตมฺปิ ทุกฺขํ. เย
 ทิฏฺฐิ คณฺหฺนฺติ “สสฺสโต โลโกติ วา ๕เปยฺ เนา โหติ น
 น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, เต ทิฏฺฐิวเสน ฃฏฺฐณฺติ
 สงฆณฺติ, สตถารโต สตถารํ ฃฏฺฐณฺติ, ฃมมกฺขานโต
 ฃมมกฺขานํ ฃฏฺฐณฺติ, คณฺโต คณํ ฃฏฺฐณฺติ, ทิฏฺฐิยา
 ทิฏฺฐิ ฃฏฺฐณฺติ, ปฏิปทาย ปฏิปทํ ฃฏฺฐณฺติ, มคฺคโต
 มคฺคํ ฃฏฺฐณฺติ.

อถวา เต วิวทนฺติ, กลหํ กโรนฺติ, ภาณฺชนํ กโรนฺติ,
 วิคฺคหํ กโรนฺติ, วิวาทํ กโรนฺติ, เมธคํ กโรนฺติ, “น ตวํ
 อิมํ ฃมมวินยํ อาชานาสิ ๕เปยฺ นิพฺเพเชหิ วา สเจ ปโหสีติ.
 เตสํ อภิสงฺขารธา อปฺปหีนา; อภิสงฺขารธาํ อปฺปหีนตฺตา คติยา
 ฃฏฺฐณฺติ, นิริเย ฃฏฺฐณฺติ, ติรจฺฉานโยนียา ฃฏฺฐณฺติ,
 ปิตฺติวิสเย ฃฏฺฐณฺติ, มนุสฺสโลเก ฃฏฺฐณฺติ, เทวโลเก ฃฏฺฐณฺติ,
 คติยา คตฺติ ๕เปยฺ อุปฺปตฺติยา อุปฺปตฺติ ๕เปยฺ ปฏิสนฺธิยา
 ปฏิสนฺธิ ๕เปยฺ ภเวณ ภวํ ๕เปยฺ สํสาเรน สํสารํ ๕เปยฺ
 วฏฺฐเณ วฏฺฐํ ฃฏฺฐณฺติ สงฆณฺติ ฃฏฺฐณฺตา” จรฺนฺติ^๑
 วิหฺรณฺติ อิริยณฺติ วตฺเตนฺติ ปาเลนฺติ ยเปนฺติ ยาเปนฺติ.
 โลเกติ อปายโลเก มนุสฺสโลเก เทวโลเก ขนฺธโลเก ธาตุโลเก
 อายตนโลเกติ สณฺณมฺมจ ทิฏฺฐิณฺจ เย อคฺคเหสฺสุ, เต
 ฃฏฺฐณฺตา วิจรณฺติ โลเก. เตนาห ภควา

“สณฺณาวิริตฺตสฺส น สนฺติ คณฺธา
 ปณฺณาวิมุตฺตสฺส น สนฺติ โมหา,

สณณญจ ทิฏฐิจญจ เย อคฺคเหสุ
เต ขมฺมฏฺเณนตา วิจฺรนฺติ โลเกติ.

นวโม มาคนุทียสตุตนิทเทโส.

๑๐. ปุราเภทสูตรตุนิทเทโส

[๘๓] กถาสี กถาสีโล [๑] อุปสนโตติ วุจจติ
 ตมเม โคตม ปพฺรหฺม ปุจฺฉโต อุตฺตมํ นรํ.

กถาสี กถาสีโล อุปสนโตติ วุจจติติ กถาสีติ กิทธิเสน
 ทสฺสเนน สมฺมุนาคโต, กิสนฺนิจิเตน กิปปกาเรน กิปปฏิกากเณนาติ
 กถาสี. กถาสีโลติ กิทธิเสน สีเสน สมฺมุนาคโต, กิสนฺนิจิเตน,
 กิปปกาเรน, กิปปฏิกากเณนาติ กถาสี กถาสีโล. อุปสนโตติ
 วุจจติติ สนฺโต [๒] วุปสนโต นิพฺพุโต ปฏิปฺปสฺสทฺโหติ
 วุจจติ ปวุจจติ กถียติ ภาณียติ ทิปปียติ โวหริยติ. ‘กถาสีติ
 อธิปณฺณํ ปุจฺฉติ. ‘กถาสีโลติ อธิสํ ปุจฺฉติ. ‘อุปสนโตติ
 อธิจิตฺตํ ปุจฺฉติติ กถาสี กถาสีโล อุปสนโตติ วุจจติ.

ตมเม โคตม ปพฺรหฺมิตฺติ ตนฺติ ยํ ปุจฺฉามิ, ยํ ยาจามิ,
 ยํ อชฺชเมสํมิ, ยํ ปสาเทมิ. โคตมาติ โส นิมฺมิโต พุทฺธ
 ภควนฺตํ โคตฺเตน อาลปติ. ปพฺรหฺมิตฺติ พฺรหฺม อากิฏฺข เทเสหิ
 ปณฺญาเปหิ ปญฺจเปหิ วิวร วิฆา อุตฺตานิกรโหติ ปกาเสหิติ
 ตมเม โคตม ปพฺรหฺม.

ปุจฺฉโต อุตฺตมํ นรนฺติ ปุจฺฉโตติ ปุญฺโจ ปุจฺฉโต
 ยาจิตอ อชฺชเมสิตอ ปสาทิตอ. อุตฺตมํ นรนฺติ อคฺคํ เสฏฺฐจํ
 วิเสฏฺฐจํ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวรํ นรนฺติ ปุจฺฉโต อุตฺตมํ นรํ.
 เตนาห โส นิมฺมิโต

“กถาสี กถาสีโล อุปสนโตติ วุจจติ,
 ตมเม โคตม ปพฺรหฺม ปุจฺฉโต อุตฺตมํ นรนฺติ.

[๘๔] วิตตณฺโห ปุรา เกทา (ติ ภควา) ปุพฺพมนุตฺตมนิสฺสึโต
เวมชฺฌเม นุปลสงฺเขยฺโย ตสฺส นคฺคิ ปุเรกฺขตํ.^๑

วิตตณฺโห ปุรา เกทาติ ภควาติ^๒ ปุรา กายสฺส เกทา,
ปุรา อตฺตภาวสฺส เกทา, ปุรา กเพวรสฺส นิกฺขเปลา, ปุรา
ชีวิตินทฺริยสฺส อุปฺปจฺเจทา วิตตณฺโห วิคตตณฺโห จตฺตตณฺโห
วณฺตตณฺโห มุตฺตตณฺโห ปหีนตณฺโห ปฏฺนิสฺสฏฺฐจตณฺโห, วิตฺตราโค
วิคตฺตราโค จตฺตฺตราโค วณฺตฺตราโค มุตฺตฺตราโค ปหีนฺตราโค
ปฏฺนิสฺสฏฺฐจฺราโค, นิจฺจนาโต นิพฺพุโต สීติญฺโต สุขปฏฺธิสฺสเวทึ
พฺรหฺมญฺเฏเน อตฺตนา วิหฺรติ.

ภควาติ คารวาทิฉนํ. อปฺปิ ภคฺคราโคติ ภควา,
ภคฺคโหโสติ ภควา, ภคฺคโมโหติ ภควา, ภคฺคมาโนติ ภควา,
ภคฺคทิกฺขจฺิติ ภควา, ภคฺคกณฺณโกติ^๓ ภควา, ภคฺคกิลโสติ ภควา,
ภชฺชิ วิภชฺชิ ปฏฺธิวิภชฺชิ ฐมฺมรตฺตนนฺติ ภควา, ภวานํ อนฺตกโรติ
ภควา, ภาวิตกาโยติ ภควา, ภาวิตสึโล ภาวิตจิตฺโต
ภาวิตปญฺญโยติ ภควา, ภชฺชิ วา ภควา อรณฺณวณฺนปตฺถานิ
ปนฺตานิ เสนาสนานิ อปฺปสทฺทานิ อปฺปนิกฺโขมฺसानิ วิชนวาทานิ
มนุสฺสสฺราหเสยฺยกานิ^๔ ปฏฺธิสฺสลฺลนสํสํฐาปณฺติ ภควา, ภาคี วา
ภควา จีวรปิณฺฑปาทเสนาสนคฺคิลนปจฺจยภေสชฺชปริกฺขารานนฺติ
ภควา, ภาคี วา ภควา อตฺถรสฺส ฐมฺมรสฺส วิมุตฺติรสฺส
อชฺสีลสฺส อชฺจิตฺตสฺส อชฺชิปญฺญาติ ภควา, ภาคี วา ภควา
จตฺตุนํ ฌานานํ จตฺตุนํ อปฺปมณฺณยานํ จตฺตุนํ อรูปสมาปตฺติณนฺติ
ภควา, ภาคี วา ภควา อญฺ्ञนํ วิโมกฺขนํ อญฺ्ञนํ

^๑ ฉ., เท. ปุเรกขตํ, เอมบุปริปี.

^๒ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. ภคฺคตณฺโหติ

^๔ ฉ., เท. มนุสฺสสฺราหเสยฺยกานิ

อภิกายตนานัน นวนัน อนุปุพพวิหารสมาปัตตัตถินนุติ ภควา, ภาคี
 วา ภควา ทสหนัน สญญากาวานัน^๑ ทสหนัน กสิณสมาปัตตัตถินัน
 อานาปานสสทิสสมาธิสส^๒ อสฺสภสมาปัตตัตถิยาติ ภควา, ภาคี วา
 ภควา จตฺตุนัน สติปิฏจาทานัน จตฺตุนัน สมมปปธานานัน จตฺตุนัน
 อิทธิปปาทานัน^๓ ปญฺจนัน อินฺทริยานัน ปญฺจนัน พลानัน สตฺตุนัน
 โพชฌณฺคานัน อริยสฺส อฏฺฐังกิกสฺส มคฺคสฺสชาติ ภควา, ภาคี
 วา ภควา ทสหนัน ตถาคตพลาณัน จตฺตุนัน เวสารชฺชานัน จตฺตุนัน
 ปฏฺธิสมฺภิทานัน จนฺนํ อภิญฺญานัน จนฺนํ พุทฺธมฺมานนุติ ภควา,
 ‘ภควาติ เนตํ นามํ มาตฺรา กตํ, น ปิตฺรา กตํ, น ภาคฺตรา
 กตํ, น ภคินียา กตํ, น มิตฺตตามจุเจहि กตํ, น ฌาตีสาลโหิตฺเตहि
 กตํ, น สมณพฺรหฺมณฺเหहि กตํ, น เทวตาहि กตํ วิโมกฺขนุติกเมตํ
 พุทฺธานัน ภควนฺตาทานัน โพธิยา มฺุเล สห สพฺพพญฺญตฺตวณฺสส
 ปฏฺฐิลภา สจฺฉิกา ปญฺญตฺติ ยทิทํ ภควาติ วิตตณฺโห ปุรา
 เกทาติ ภควา.

ปุพฺพพมฺมตฺตมนิสฺสิตฺโตติ ปุพฺพพนฺโต วุจฺจติ อตฺตีโต อทฺธา.
 อตฺตีตํ อทฺธานัน อารพฺภ ตณฺหา ปหีนา โหติ,^๔ ทิฏฺฐิจิ
 ปฏฺฐินิสฺสฏฺฐจา ตณฺหาเย ปหีนตฺตา ทิฏฺฐิจิยา ปฏฺฐินิสฺสฏฺฐจตฺตา,
 เอวมฺปิ ปุพฺพพมฺมตฺตมนิสฺสิตฺโต.

อถวา “เอวํรูปํ อโหสิ อตฺตมทฺธานนุติ ตตฺถ นนฺทึ น
 สมฺนฺวาคเมติ, “เอวํเวทโน อโหสิ ยเปยฺย เอวํสญฺโฆ อโหสิ ยเปยฺย
 เอวํสงฺขารอ อโหสิ ยเปยฺย เอวํวิญฺญาโน อโหสิ อตฺตมทฺธานนุติ
 ตตฺถ นนฺทึ น สมฺนฺวาคเมติ, เอวมฺปิ ปุพฺพพมฺมตฺตมนิสฺสิตฺโต.

^๑ ฉ.,เท. ปญญากาวานัน^๒ ส. อานาปานสทิสสมาธิสส^๓ ส.,ฉ.,เท. อิทธิปปาทานัน^๔ ฉ.,เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

อถวา “อิตติ เม จกขุ อโหสิ อตีตมทฺธานํ อิตติ รุปาติ
 ตตฺถ น จนฺทราคปฏฺวิพทฺธํ โหติ วิญฺญาณํ, น จนฺทราค-
 ปฏฺวิพทฺธตฺตา วิญฺญาณสฺส น ตทภินนฺทติ; น ตทภินนฺทนฺโต
 เอวมปิ ปุพฺพมณฺตมนิสฺสิตฺโต. “อิตติ เม โสถํ อโหสิ อตีตมทฺธานํ
 อิตติ สทฺทาติ ยเปยฺ “อิตติ เม ฆานํ” อโหสิ อตีตมทฺธานํ
 อิตติ คนฺธาติ ยเปยฺ “อิตติ เม ชิวหา อโหสิ อตีตมทฺธานํ
 อิตติ รสาติ ยเปยฺ “อิตติ เม กาโย อโหสิ อตีตมทฺธานํ อิตติ
 โผฏฺฐพฺพาติ ยเปยฺ “อิตติ เม มโน อโหสิ อตีตมทฺธานํ อิตติ
 ธมฺมาติ ตตฺถ น จนฺทราคปฏฺวิพทฺธํ โหติ วิญฺญาณํ น จนฺทราค-
 ปฏฺวิพทฺธตฺตา วิญฺญาณสฺส น ตทภินนฺทติ, น ตทภินนฺทนฺโต
 เอวมปิ ปุพฺพมณฺตมนิสฺสิตฺโต.

อถวา ยานสฺสุ^๒ ตานิ ปุพฺเพ มาตุคฺคาเมน สทฺธี
 หสิตลปิตกถิตกัปปิตานิ น ตทสฺสาเทติ, น ตํ นิคาเมติ, น จ
 เตน ปวิตฺติ^๓ อาปชฺชติ, เอวมปิ ปุพฺพมณฺตมนิสฺสิตฺโต.

เวมชฺเณ นุปสงฺเขยโยติ เวมชฺเณ^๔ วุจฺจติ ปจฺจุปปนฺโน
 อทฺธา. ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ อารพฺภ ตณฺหา ปหีนา โหติ,
 ทิฏฺฐิ ปฏฺนิสฺสฏฺฐา, ตณฺหาเย ปหีนตฺตา ทิฏฺฐิยา ปฏฺนิสฺสฏฺฐตฺตา
 “รตฺโตติ นุปสงฺเขยโย,^๕ “ทุฏฺฐโจติ นุปสงฺเขยโย, “มฺพฺโหติ
 นุปสงฺเขยโย, “วินิพฺนฺโหติ นุปสงฺเขยโย, “ปรามญฺโหติ นุปสงฺเขยโย,
 “วิกฺเขปคโตติ นุปสงฺเขยโย, “อนิฏฺฐจฺจคโตติ นุปสงฺเขยโย, “ถามคโตติ
 นุปสงฺเขยโย. เต อภิสงฺขารา ปหีนา; อภิสงฺขารานํ ปหีนตฺตา
 คติยา นุปสงฺเขยโย “เนรยิกเกติ วา “ติริจฺฉานโยนิโกติ วา

^๑ ส. ฆานํ

^๒ ฉ., เท. ยานิ

^๓ ฉ., เท. วิตฺติ

^๔ ฉ., เท. เวมชฺเณ

^๕ ส. นุปสงฺเขยโย, เอวมฺปริปิ.

“ปีติวิสยโกติ วา “มนุสฺสโสติ วา “เทโวติ วา “รูปีติ วา
 “อรูปีติ วา “สณฺณีติ วา “อสนฺณีติ วา “เนวสณฺณีนาสณฺณีติ วา.
 โส เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย นตฺถิ การณํ นตฺถิ, เยเน สงฺขํ
 คจฺเจยฺยาติ เวมฺชเเม นุปสงฺเขโย.

ตสฺส นตฺถิ ปุเรกฺขตฺตํ ตสฺสาติ อรหโต ชีณาสวสฺส.
 ปุเรกฺขาโรติ* เทว ปุเรกฺขาราคะ ตณฺหาปุเรกฺขาโร จ ทิฏฺฐิปุเรกฺขาโร
 จ ๔เปฯ อัยํ ตณฺหาปุเรกฺขาโร ๔เปฯ อัยํ ทิฏฺฐิปุเรกฺขาโร.
 ตสฺส ตณฺหาปุเรกฺขาโร ปหีนโน, ทิฏฺฐิปุเรกฺขาโร ปฏฺฐินิสฺสฏฺโง,
 ตณฺหาปุเรกฺขารสฺส ปหีนตฺตา ทิฏฺฐิปุเรกฺขารสฺส ปฏฺฐินิสฺสฏฺจตฺตา
 น ตณฺหํ วา ทิฏฺฐิํ วา ปุโรโต กตฺวา จรติ, น ตณฺหาชฺโช
 น ตณฺหาเกตุํ น ตณฺหาชฺปิเตโย, น ทิฏฺฐิชฺโช^๒ น ทิฏฺฐิเกตุํ
 น ทิฏฺฐาชฺปิเตโย, น ตณฺหาเย วา ทิฏฺฐิยา วา ปริวาริโต
 จรตีติ” เอวมฺปิ ตสฺส นตฺถิ ปุเรกฺขตํ.

อถวา “เอวํรูปุํ สियํ อนาคตมทฺธานนฺติ ตตฺถ นนฺทึ
 น สมณฺวาคเมติ, “เอวํเวทโน สियํ ๔เปฯ เอวํสณฺโณ สियํ ๔เปฯ
 เอวํสงฺขารุํ สियํ ๔เปฯ เอวํวิญญาโน สियํ อนาคตมทฺธานนฺติ
 ตตฺถ นนฺทึ น สมณฺวาคเมติ, เอวมฺปิ ตสฺส นตฺถิ ปุเรกฺขตํ.

อถวา “อิตฺติ เม จกฺขุ สिया อนาคตมทฺธานํ อิตฺติ รูปาติ
 อปฺปฏฺฐิลทฺทสฺส ปฏฺฐิลากาย จิตฺตํ น ปณฺนิทฺทติ, เจตโส
 อปฺปณฺนิชานปจฺจยา น ตทฺทินนฺทติ; น ตทฺทินนฺทนฺโต, เอวมฺปิ
 ตสฺส นตฺถิ ปุเรกฺขตํ. “อิตฺติ เม โสตํ สिया อนาคตมทฺธานํ
 อิตฺติ สทฺทาติ ๔เปฯ อิตฺติ เม ฌานํ สिया อนาคตมทฺธานํ
 อิตฺติ คนฺธาติ ๔เปฯ “อิตฺติ เม ชิวฺหา สिया อนาคตมทฺธานํ อิตฺติ

หมดอายุ 12/06/2566

* ฉ.,เท. ปุเรกฺขาราคิ

^๒ ส.,ฉ.,เท.,อ. ทิฏฺฐิชฺโช

^๓ ฉ.,เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

รสาติ ๕เปย “อิตฺติ เม กาโย สียา อนาคตมทฺธานํ อิตฺติ
โฆฏฺฐพฺพาติ ๕เปย “อิตฺติ เม มโน สียา อนาคตมทฺธานํ อิตฺติ
ธมฺมาติ อปฺปฏฺฐิตทฺธสฺส ปฏฺฐิลากาย จิตฺตํ น ปณฺนิทฺทติ, เจตฺโส
อปฺปณฺนิธานปจฺจยา น ตทฺภินฺนทฺทติ; น ตทฺภินฺนทฺทโต, เอวมฺปิ
ตสฺส นตฺถิ ปุเรกฺขตํ.

อถวา “อิมินาหํ สีเลน วา วตฺเตน วา ตเปน วา
พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺจตโร วาติ”^๑
อปฺปฏฺฐิตทฺธสฺส ปฏฺฐิลากาย จิตฺตํ น ปณฺนิทฺทติ, เจตฺโส
อปฺปณฺนิธานปจฺจยา น ตทฺภินฺนทฺทติ; น ตทฺภินฺนทฺทโต, เอวมฺปิ
ตสฺส นตฺถิ ปุเรกฺขตํ. เตนาห ภควา

“วิตตณฺโห ปุรา เกทา (ติ ภควา) ปุพฺพมฺนตฺตมนิสฺสีโต,
เวมฺชเณ นุปสงฺเขยฺโย ตสฺส นตฺถิ ปุเรกฺขตณฺติ.

[๘๕] อุกฺโกธโน อสฺนฺตาสี อวิกฺกุกฺโข.^๒

มฺนฺตาภาณิ^๓ อนุทฺธโต ส เว วาจาโยโต มฺนิ.

อุกฺโกธโน อสฺนฺตาสีติ อุกฺโกธโนติ [๔] หิ โข วุตฺตํ.
อปิจ โกโร ตาว วตฺตพฺโพ. ทสหากาเรหิ โกโร ชายติ:
'อนตฺถมฺเม อจฺริติ โกโร ชายติ, 'อนตฺถมฺเม จรฺตีติ โกโร ชายติ,
'อนตฺถมฺเม จริสฺสตีติ โกโร ชายติ, “ปิยสฺส เม มนาปสฺส
อนตฺถํ อจฺริติ ๕เปย อนตฺถํ จรฺตีติ ๕เปย อนตฺถํ จริสฺสตีติ
[๔] ‘อปฺปิยสฺส เม อมฺนาปสฺส อนตฺถํ อจฺริติ ๕เปย อนตฺถํ
จรฺตีติ [๖] ‘อปฺปิยสฺส เม อมฺนาปสฺส อนตฺถํ จริสฺสตีติ โกโร
ชายติ, อญฺจาเน วา ปน โกโร ชายติ.

^๑ ฉ., เท. อายุ ๒/๐๖๓๖๖

^๓ ส., ฉ., เท. มนฺตาภาณิ

^๔ ฉ., เท., อ. โกโร ชายติ

^๒ ส. อุกฺกุกฺโข

^๔ ฉ., เท. ยํ

^๖ ฉ., เท. อนตฺถํ จริสฺสตีติ โกโร ชายติ.

โย เอวรูป จิตตสส อาฆาโต ปฏิฆาโต, ปฏิฆัม
 ปฏิวิโรธ, โกโป ปโกโป สมปโกโป, โทโส ปโทโส สมปโทโส,
 จิตตสส พยาปตติ มโนปโทโส, โกโธ กุชฌนา กุชฌิตตตัม,
 โทโส ทุสสนา ทุสสิตตตัม, พยาปตติ พยาปชชนา พยาปชชิตตตัม,
 วิโรธ ปฏิวิโรธ จณฺทิกุกัม, อสสุโรโป อนตตมมตา จิตตสส,
 อยํ วุจฺจติ โกโธ.

อปิจ โกธสส อธิมตฺตปริตฺตตา เวทิตพฺพา. อตฺถิ กญฺจิ กาลัม
 โกโธ จิตฺตาวิลกรณมตฺโต โหติ, น จ ตาว มฺขกุลานวิกุลานโน
 โหติ: อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ มฺขกุลานวิกุลานมตฺโต โหติ, น จ
 ตาว หนฺสญฺโจปโน โหติ; อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ
 หนฺสญฺโจปนมตฺโต โหติ, น จ ตาว ผรุสฺวาจนิจฺฉารณ^๑ โหติ;
 อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ ผรุสฺวาจนิจฺฉารณมตฺโต โหติ, น จ ตาว
 ทิสาวิทิส^๒ อนฺวิโลกโน โหติ; อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ ทิสาวิทิส
 อนฺวิโลกนมตฺโต โหติ, น จ ตาว ทณฺทสฺตถปฺรามสโน โหติ;
 อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ ทณฺทสฺตถปฺรามสนมตฺโต โหติ, น จ
 ตาว ทณฺทสฺตถอพฺภูกฺกิริโน โหติ; อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ
 ทณฺทสฺตถอพฺภูกฺกิริณมตฺโต โหติ, น จ ตาว ทณฺทสฺตถอภินิปาตโน
 โหติ; อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ ทณฺทสฺตถอภินิปาตนมตฺโต โหติ,
 น จ ตาว จินฺทวิจฺจินฺทกรณ^๓ โหติ, อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ
 จินฺทวิจฺจินฺทกรณมตฺโต โหติ, น จ ตาว สมภวฺชนปฺริภวฺชนโน
 โหติ. อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ สมภวฺชนปฺริภวฺชนมตฺโต โหติ, น
 จ ตาว องฺคมฺงคอปกทฺธโน^๔ โหติ; อตฺถิ กญฺจิ กาลัม โกโธ

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ จ.,เท. ผรุสฺวาจํ นิจฺฉารณ

^๒ จ.,เท. ทิสาวิทิส, เอวฺมุปฺริปี.

^๓ จ.,เท. จินฺทวิจฺจินฺทกรณ, เอวฺมุปฺริปี.

^๔ จ.,เท. องฺคมฺงคอปกทฺธโน, เอวฺมุปฺริปี.

องฺคฺมฺกฺคาปกทฺตฺนฺมตฺโต โหติ, น จ ตาว ชีวิตปนาสนโน^๑ โหติ;
 อตฺถิ กณฺจิ กาลํ โโกโธ ชีวิตปนาสนมตฺโต โหติ, น จ
 ตาว สพฺพจาคปริจฺจาคสณฺจิตฺ^๒ โหติ. ยโต โโกโธ ปรปฺปคฺคํ
 ฆาเตตฺวา^๓ อตฺตานํ ฆาเตติ,^๔ เอตฺตาวตา โโกโธ ปรมฺมุสฺสทคฺโต
 ปรมเวปฺปุลลปฺปตฺโต โหติ. ยสฺเสโส^๕ โโกโธ ปหีนโน สมฺมจฺฉินฺโน
 วุปฺสนฺโต ปฏฺวิปฺปสฺสทฺโธ อภพฺพปฺปตฺติโก ฌาณคฺคินา ททฺโฆ,
 โส วุจฺจติ อกฺโกทฺธโน. โททฺธสฺส ปหีนตฺตา อกฺโกทฺธโน,
 โททฺธตฺถุสฺส ปริณฺญาตตฺตา อกฺโกทฺธโน, โททฺธเหตุสฺส อจฺฉินฺนตฺตา^๖
 อกฺโกทฺธโนติ อกฺโกทฺธโน.

อสฺนฺตาสีติ อิเชกฺจโจ ตาสี โหติ อุตฺตาสี ปฺริตฺตาสี,
 โส ตสฺติ [๗] อุตฺตสฺติ ปฺริตฺตสฺติ^๗ ภายติ สนฺตาสํ อาปชฺชติ.
 “กฺลํ วา น ลภามิ, คณํ วา น ลภามิ, อาวาสํ วา น ลภามิ,
 ลาภํ วา น ลภามิ, ยสํ วา น ลภามิ, ปสฺสํ วา น ลภามิ,
 สุขํ วา น ลภามิ, จีวรํ วา น ลภามิ, ปิณฺฑปาทํ วา น
 ลภามิ, เสนาสนํ วา น ลภามิ, คิลาณปจฺจยเภสชฺชปฺริกฺขารํ วา
 น ลภามิ, คิลาณปฏฺฐจกํ วา น ลภามิ, อปฺปญฺญาโตมฺหิตี
 ตสฺติ^๘ อุตฺตสฺติ ปฺริตฺตสฺติ ภายติ สนฺตาสํ อาปชฺชติ.”

อิช ภิกฺขุ อสฺนฺตาสี โหติ อนุตฺตาสี อปฺริตฺตาสี; โส น
 ตสฺติ น อุตฺตสฺติ น ปฺริตฺตสฺติ น ภายติ น สนฺตาสํ อาปชฺชติ.
 “กฺลํ วา น ลภามิ, คณํ วา น ลภามิ, อาวาสํ วา น ลภามิ,
 ลาภํ วา น ลภามิ, ยสํ วา น ลภามิ, ปสฺสํ วา น ลภามิ,

^๑ ฉ., เท. ชีวิตาโวโรปนโน, เอวมุปริปิ.

^๒ ฉ., เท. สพฺพจาคปริจฺจาคาย สณฺจิตฺ

^๓ ฉ., เท. ฆาฏตฺวา

^๔ ฉ., เท. ฆาฏตฺวา

^๕ ฉ., เท. ยสฺสโส

^๖ ฉ., เท. อจฺฉินฺนตฺตา

^๗ เท. น

^๘ อ. ปฺริตฺตสฺติ, เอวมุปริปิ.

^{๙-๑๐} อ. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

สุขี ภา น ลภามิ, จีวร ภา น ลภามิ, ปิณฑปาต ภา น
ลภามิ, เสนาสน ภา น ลภามิ, คิลานปัจจุยเภสชฺชปริกขาร
ภา น ลภามิ, คิลานุปฏจก ภา น ลภามิ, อปฺปณฺณาทมฺหีติ
น ตสฺสตี น อุตฺตสฺสตี น ปริตฺตสฺสตี น ภายตี น สนฺตาส
อาปชชตีติ อกโกธโน อสนฺตาสี.

อวิกตฤติ อกุกฤติ อิกฤติ กตฤติ ไหติ วิกตฤติ, ไส
กตฤติ วิกตฤติ “อหมสมิ สีสสมปนโนติ วา “วตตสมปนโนติ”
วา” สีสพพตสมปนโนติ วา ชาติยา วา โคตเตน วา
โกลปุตติเกน” วา วณฺณโปกขรตาย วา ธเนน วา อชฺฌเมเนน
วา กมฺมายตเนน วา สิปปายตเนน วา วิชฺชฏฺฐาเนน วา สุตฺเตน
วา ปฏฺฐิภาเนน วา อณฺเฏตฺรณฺเฏตฺเรเนน วา วตฺถุณา “อุจฺจกฺกุลา
ปพฺพชฺชิตฺติ วา “มหาฺกฺกุลา ปพฺพชฺชิตฺติ วา, “มหาโมคฺคฺกุลา
ปพฺพชฺชิตฺติ วา “อุพฺพารโมคฺคฺกุลา ปพฺพชฺชิตฺติ วา, “ฉาโต ยสฺสสฺสี
คหฺณจฺจปพฺพชฺชิตานนฺติ วา, “ลาภิมฺหิ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-
คิลานปจฺจยเภสชฺชปฺริกฺขารานนฺติ วา, “สฺสุตฺตนฺติโกติ วา “วินยธโรติ
วา, “ธมฺมกฺกธโกติ วา, “อารณฺณิกโกติ วา “ปิณฺฑปาตโกติ วา
“ปัสสฺสกุลิกโกติ วา “เตจฺจิวริโกติ วา “สพฺพานจาริกโกติ วา
“ขลฺลฺลปจฺจกฺกโกติโกติ วา “เนสชฺชชฺชโกติ วา “ยถาสนฺนโกติโกติ วา,
“ปจฺจมสฺส ฌานสฺส ลามภีติ วา “ทฺตฺติยสฺส ฌานสฺส ลามภีติ วา
“ตฺตติยสฺส ฌานสฺส ลามภีติ วา “จตฺตตฺตสฺส ฌานสฺส ลามภีติ วา,
“อาภาสณฺณจายตณสมปาตฺตติยา ฯเปฯ วิญฺญานณฺณจายตณสมปาตฺตติยา
ฯเปฯ อากิณฺณจณฺณายตณสมปาตฺตติยา เนวสณฺณณานาสณฺณายตณ-
สมปาตฺตติยา ลามภีติ วา กตฤติ วิกตฤติ. เอวํ น กตฤติ

น วิกตถติ, กตถนา [^๑] อารโต วิรโต ปฏิวีรโต นิภนฺโต
 นิสฺสณฺโง วิปฺปมุตฺโต วิสณฺณมุตฺโต วมริยาทิกเตน เจตสา
 วิหรตีติ อวิกตถิ.

อภฺกุกฺโขติ กุกฺกัจฺจนฺติ หตฺถกุกฺกัจฺจมฺปิ กุกฺกัจฺจํ, ปาทกุกฺกัจฺจมฺปิ
 กุกฺกัจฺจํ, หตฺถปาทกุกฺกัจฺจมฺปิ กุกฺกัจฺจํ, อกปฺปิเย กปฺปิยสณฺณมิตา
 กปฺปิเย อกปฺปิยสณฺณมิตา, [^๒] อวฺชเช วชฺชสณฺณมิตา, วชฺเช
 อวชฺชสณฺณมิตา, ยํ เอวฺรูปํ กุกฺกัจฺจํ กุกฺกัจฺจายนา กุกฺกัจฺจายิตตฺตํ
 เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข; อิทํ วุจฺจติ กุกฺกัจฺจํ. อปฺิจ,
 ทฺวิหิ การณฺเห อปฺปชฺชติ กุกฺกัจฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो
 มโนวิเลโข: กตตฺตา จ อกตตฺตา จ.

กถิ กตตฺตา จ อกตตฺตา จ อปฺปชฺชติ กุกฺกัจฺจํ
 เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข. “กตํ เม กายทฺถจฺจิตํ, อกตํ
 เม กายสุจฺจิตนฺติ อปฺปชฺชติ กุกฺกัจฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो
 มโนวิเลโข; “กตํ เม วจฺจทฺถจฺจิตํ, อกตํ เม วจฺจสุจฺจิตนฺติ
 อปฺปชฺชติ กุกฺกัจฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข; “กตํ เม
 มโนทฺถจฺจิตํ, อกตํ เม มโนสุจฺจิตนฺติ อปฺปชฺชติ กุกฺกัจฺจํ เจตโส
 วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข. “กโต เม ปาณาติปาโต, อกตา เม
 ปาณาติปาตา เวรมณฺตีติ อปฺปชฺชติ กุกฺกัจฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो
 มโนวิเลโข. “กตํ เม อทินฺนาทานํ, อกตา เม อทินฺนาทานา
 เวรมณฺตีติ อปฺปชฺชติ กุกฺกัจฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข;
 “กโต เม กาเมสุ มิจฺฉาจาโร, อกตา เม กาเมสุมิจฺฉาจารา
 เวรมณฺตีติ อปฺปชฺชติ กุกฺกัจฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข;
 “กโต เม มุสาวาทो, อกตา เม มุสาวาทา เวรมณฺตีติ ฯเปฯ

“กตา เม ปิสฺสุณา วาจา, อกตา เม ปิสฺสุณาย วาจาเย เวรมณฺณิตติ
 ๕เปย “กตา เม ผรุสา วาจา, อกตา เม ผรุสาย วาจาเย
 เวรมณฺณิตติ ๕เปย “กโต เม สมฺมปฺปลาโป, อกตา เม สมฺมปฺปลาปา
 เวรมณฺณิตติ ๕เปย “กตา เม อภิชฺฌา, อกตา เม อนภิชฺฌาติ
 ๕เปย “กโต เม พุยาปาโท, อกโต เม อพุยาปาโทติ ๕เปย
 “กตา เม มิจฺฉาทิฏฺฐจฺจิ, อกตา เม สมฺมาทิฏฺฐจฺจิตติ อฺปฺปชฺชติ
 กุกฺกุกฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข. เอวํ กตตฺตา จ
 อกตตฺตา จ อฺปฺปชฺชติ กุกฺกุกฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข.

อถวา “สึเลสมฺหิ น ปริปฺปการีติ อฺปฺปชฺชติ กุกฺกุกฺจํ
 เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข; “อินฺทฺริเยสมฺหิ อคฺคตฺตทฺวาโรติ
 ๕เปย “โภชเน อมตฺตตณฺณมฺหิตติ ๕เปย “ชาคริยมฺ อนนฺยุตฺโตมฺหิตติ
 ๕เปย “น สติสมฺปชจณฺเณน สมฺนฺนาคโตมฺหิตติ ๕เปย “อภาวิตา
 เม จตฺตาโร สติปฏฺฐาณาติ ๕เปย “อภาวิตา เม จตฺตาโร
 สมฺมปฺปชานาติ ๕เปย อภาวิตา เม จตฺตาโร อิทฺธิปฺปาทาติ
 ๕เปย “อภาวิตานิ เม ปญฺจินฺทฺริยานีติ ๕เปย “อภาวิตานิ เม
 ปญฺจ พลาณีติ ๕เปย “อภาวิตา เม สตฺต โพชจณฺคาติ ๕เปย
 อภาวิทอ เม อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโคติ ๕เปย “ทุกฺขํ เม
 อปริณฺญาตนฺติ ๕เปย “สมฺพุโย เม อปฺปหีนฺติ ๕เปย “มคฺโค เม
 อภาวิทอติ ๕เปย “นิโรธो เม อสจฺจิกโตติ อฺปฺปชฺชติ กุกฺกุกฺจํ
 เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข. ยสฺเสตํ กุกฺกุกฺจํ ปหีนํ
 สมฺมจฺฉินฺนํ รูปสฺสทํ ปฏฺฐิปฺปสฺสทํ อภพฺพุปฺปตฺติกํ ฌาณคฺคินา
 ททฺธํ โส วุจฺจติ อุกฺกุกฺจจิตติ อวิกตฺถิ อุกฺกุกฺจ.

มนฺตาภาณิ อนฺทฺธโตติ มนฺตา วุจฺจติ ปญฺญา. ยา
 ปญฺญา ปชานนา ๕เปย อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ.

มนุทาย ปรีคเหตุว วาจ ภาสติ พหุมิปี กเถนโต พหุมิปี
 ภณนโต พหุมิปี ทีปยนโต พหุมิปี โวหรนโต. [๑] ทุกุกถิตัง
 ทุพฺภาสิตัง ทุพฺภณิตัง ทูลลปิตัง ทุรุตตัง วาจ น ภาสตีติ
 มนุตาภาณิ. **อนุทฺธโตติ** ตตฺถ กตมํ อุทฺธจํ. ยํ จิตฺตสฺส
 อุทฺธจํ อุปฺสโม เจตโส วิกฺเขโป ภนฺตตตํ จิตฺตสฺส, อิทํ
 วุจฺจติ อุทฺธจํ. ยสฺเสตํ อุทฺธจํ ปิณํ สมุจฺฉินฺนํ รูปสนฺตํ
 ปฏิปฺปสฺสทฺธํ อภพฺพุปฺปตฺติกํ ฌาณคฺคิณา ททฺธํ โส วุจฺจติ
 อนุทฺธโตติ มนุตาภาณิ อนุทฺธโต.

สเว วาจาโย มุนีติ อิท ภิက္ขุ มุสาวาทํ ปหาย
 มุสาวาทา ปฏิวิโรโต โหติ สจฺจวาที สจฺจสนฺโธ เกโต ปจฺจยโก
 อวิสฺวาทโก โลกสฺส. ปิสฺสณํ วาจํ ปหาย ปิสฺสณาย วาจา
 ปฏิวิโรโต โหติ อิต สุตฺวา น อมฺตร อกฺขาตา อิเมสํ
 เกทาย อมฺตร วา สุตฺวา น อิเมสํ อกฺขาตา อมุสํ เกทาย,
 อิติ ภินฺนํ วา สนฺชาตา, สหิตานํ วา อนุปฺปาทา, สมคฺคธาโม
 สมคฺครโต สมคฺคณฺหนํ สมคฺคกรณิ วาจํ ภาสิตา โหติ. ผรุสํ
 วาจํ ปหาย ผรุสาย วาจา ปฏิวิโรโต โหติ, ยา सा वाจา
 เนลา กณฺณสุขา เปมฺนียา หทยงฺคมา โปรี พหุชนกนฺดา
 พหุชนมนฺปา, ตถารูปี วาจํ ภาสิตา โหติ. สมฺปฺปลาปํ ปหาย
 สมฺปฺปลาปา ปฏิวิโรโต โหติ, กาลวาที ภูตวาที อตฺถวาที
 ฌมฺมวาที วินยวาที นิธานวตี วาจํ ภาสิตา โหติ กาเลน
 สาปเทสํ ปริยฺนตวตี อตฺถสณฺหิตํ. จตฺตฺหิ วจิสฺสจฺริเตหิ สมฺนฺนาคโต
 จตฺตฺโทสาปคตํ วาจํ ภาสติ. ทวตฺตีสา^๒ ตีรจฺฉานกถาย อารโต

[๑] วิรโต ปฏิวิรโต นิทฺชนโต นิสฺสฏฺโง วิปฺปมุตฺโต
วิสณฺณุตฺโต วัมฺริยาทิกเตน เจตสา วิหฺรติ.

ทสวตฺตฺตฺตฺต^๑ กเถติ.^๒ เสยฺยถิ^๓. อปฺปิจฺจนกํ กเถติ, สนฺตฺตฺตฺตฺต^๔
ฯเปฯ ปวิเวกกํ ฯเปฯ อสฺสคฺคกํ ฯเปฯ วัริยารมฺภกํ ฯเปฯ
สึลลกํ ฯเปฯ สมาริกกํ ฯเปฯ ปญฺญากํ ฯเปฯ วิมุตฺติกํ ฯเปฯ
วิมุตฺติตฺตฺตฺต^๕ทสฺสนกํ ฯเปฯ สติปฺญจฺจนกํ ฯเปฯ สมฺมปฺปชฺชานกํ
ฯเปฯ อิทฺธิปฺปาทกํ ฯเปฯ อินฺทฺริยกํ ฯเปฯ พลกํ ฯเปฯ
โพชฺฌนฺคกํ ฯเปฯ มคฺคกํ ฯเปฯ ผลกํ ฯเปฯ นิพฺพานกํ
กเถติ ฯเปฯ วาจาโยติ ยตฺโต ปฏฺยตฺโต^๖ คฺคฺตฺโต โคปิโต
รกฺขิตฺโต สํวตฺโต^๗ รุปสนฺโต. มุนีติ โมนํ วุจฺจติ ฌานํ ฯเปฯ
สงฺกขาลมตฺตฺตฺต^๘ โส มุนีติ สเว วาจาโยติ มุนิ. เตนาห ภควา

“อกุโกธโน อสนฺดาสิ อวิกตฺติ อกุกฺกุโจ,
มนฺตาภาณิ อนฺนุชฺโต สเว วาจาโยติ มุนีติ.

[๘๖] นิราสฺตฺตฺต^๙ อนาคเต อตีตํ นานุโสจติ
วิเวกทสฺสี ผลสฺเสสุ ทิฏฺฐิสฺสุ จ น นิยุยติ.

นิราสฺตฺตฺต^{๑๐} อนาคเตติ อาสฺตฺตฺต^{๑๑} วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค
ฯเปฯ อภิชฺฌมา โลภो อกุสฺสมฺมัลลํ. ยสฺเสสา อาสฺตฺตฺต^{๑๒} ตณฺหา
ปหีนา สมฺมจฺฉินฺนา รุปสนฺตา ปฏฺยปฺปสฺสทฺธา อภพฺพปฺปตฺตฺตฺต^{๑๓}
ฌานคฺคฺตินา ททฺตฺตฺต^{๑๔} เวมฺปิ นิราสฺตฺตฺต^{๑๕} อนาคเต.

อถวา “เอวํรูปํ สียํ อนาคตมทฺธานนฺติ ตตฺถ นนฺที น
สมนฺวาคเมติ, “เอวํเวทโน สียํ ฯเปฯ เอวํสณฺโณ สียํ ฯเปฯ

^๑ จ., เท. 12 อสฺส

^{๒-๒} จ., เท. ทสฺสทวตฺตฺตฺต^๑ กเถติ

^๓ ส., จ., เท. ปรียตฺโต

^๔ ส., จ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ส., จ., เท. นิราสฺตฺตฺต^๑, เวมฺปิ.

เอวํสงฺขาโร สियํ ฯเปฯ เอวํวิญญาโน สियํ อนาคตมทุธานนฺติ
ตตฺถ นนฺทึ น สมณฺวาคเมติ, เอวมปิ นิราสตุตฺติ อนาคตเต.

อถวา “อิตฺติ เม จกฺขุ สียา อนาคตมทุธานํ อิตฺติ รูปาติ
อปฺปฏฺฐิลทฺธสฺส ปฏฺฐิลากาย จิตฺตํ น ปณฺนิทฺทติ, เจตโส
อปฺปณฺนิธานปจฺจยา น ตทภินนฺทติ; น ตทภินนฺทนฺโต เอวมปิ
นิราสตุตฺติ อนาคตเต. “อิตฺติ เม โสตํ สียา อนาคตมทุธานํ อิตฺติ
สทฺทาทิ ฯเปฯ “อิตฺติ เม มโน สียา อนาคตมทุธานํ อิตฺติ
ธมฺมาติ อปฺปฏฺฐิลทฺธสฺส ปฏฺฐิลากาย จิตฺตํ น ปณฺนิทฺทติ, เจตโส
อปฺปณฺนิธานปจฺจยา น ตทภินนฺทติ, น ตทภินนฺทนฺโต เอวมปิ
นิราสตุตฺติ อนาคตเต.

อถวา “อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา
พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วาติ
อปฺปฏฺฐิลทฺธสฺส ปฏฺฐิลากาย จิตฺตํ น ปณฺนิทฺทติ, เจตโส
อปฺปณฺนิธานปจฺจยา น ตทภินนฺทติ; น ตทภินนฺทนฺโต เอวมปิ
นิราสตุตฺติ อนาคตเต.

อติตํ นานุโสจตฺติ วิปริณตํ วา วตถุํ น โสจติ,
วิปริณตมฺหิ วา วตถุสฺมี น โสจติ, “จกฺขุํ เม วิปริณตนฺติ น
โสจติ, “โสตํ เม ฯเปฯ ฆานํ เม ฯเปฯ ชิวหา เม ฯเปฯ
กาโย เม ฯเปฯ รูปา เม ฯเปฯ สทฺทา เม ฯเปฯ คนฺธา
เม ฯเปฯ รสา เม ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพา เม ฯเปฯ กุลํ เม
ฯเปฯ คณํ เม ฯเปฯ อาวาโส เม ฯเปฯ ลาโภ เม
ฯเปฯ ยโส เม ฯเปฯ ปสฺसा เม ฯเปฯ สุขํ เม ฯเปฯ
จิวรํ เม ฯเปฯ ปิณฺทปาโต เม ฯเปฯ เสนาสนํ เม ฯเปฯ

คิลานปัจจุยเภสัชชปริกขารो मे अपेय माता मे अपेय पिता
 मे अपेय भ्राता मे अपेय भक्ति मे अपेय पुत्रो मे अपेय
 रीता मे अपेय मित्रतामजा मे अपेय व्याตका मे अपेय
 सालोहिता मे अपेय विप्रिणताति न सोजति न गिलमति न
 परिเทवति न उरुत्तापी गन्धति न सम्मोहो आपच्छतीति อतीतं
 नानุसोजति.

วิเวกทสฺสี ผลเสสฺสูติ ผลโสติ^๑ จกฺขุสมฺผลโส โสตสมฺผลโส
 ฆานสมฺผลโส ชิวหาสมฺผลโส กายสมฺผลโส มโนสมฺผลโส,
 อธิวจนสมฺผลโส ปฏฺghiสมฺผลโส, สุขเวทนียो สมฺผลโส^๒
 ทุกฺขเวทนียो สมฺผลโส, อทุกฺขมสุขเวทนียो สมฺผลโส, กุสโล
 ผลโส อกุสโล ผลโส อพฺยาगतो ผลโส, กามาวจโร ผลโส
 รูปาวจโร ผลโส อรูปาวจโร ผลโส, สุกฺกมโต ผลโส อนิมิตฺโต
 ผลโส อปฺปณฺหิตो ผลโส, โลกียो ผลโส โลกุตฺตโร ผลโส,
 อตีโต ผลโส อนาคโต ผลโส ปจฺจุปปन्नो ผลโส; โย เอวรูป
 ผลโส มุสฺสนา สมฺมุสฺสนา สมฺมุสฺสิตตฺตํ. อयํ วุจฺจติ ผลโส.

วิเวกทสฺสี ผลเสสฺสูติ จกฺขุสมฺผลสฺสํ วิวิตตํ ปสฺสตี อตฺตเตน
 वा อตฺตนิเยน वा นิจฺเจเน वा ชฺชเวเน वा สสฺสเตเน वा
 อวิปริณามธฺมเมเน वा; โสตสมฺผลสฺสํ วิวิตตํ ปสฺสตี अपेय
 ฆานสมฺผลสฺสํ วิวิตตํ ปสฺสตี अपेय ชิวหาสมฺผลสฺสํ วิวิตตํ
 ปสฺสตี अपेय กายสมฺผลสฺสํ วิวิตตํ ปสฺสตี अपेय มโนสมฺผลสฺสํ
 วิวิตตํ ปสฺสตี अपेย อธิวจนสมฺผลสฺสํ วิวิตตํ ปสฺสตี अपेย
 ปฏฺghiสมฺผลสฺสํ วิวิตตํ ปสฺสตี अपेย สุขเวทนียํ สมฺผลสฺสํ.

^๑ ฉ.,เท. อยํ ปาโร น ทิสฺสตี. ^๒ ส.,ฉ.,เท. ผลโส, เอวมุปริปี.

ทุกขเวทนียํ สมุผลํ ๔เปย อทุกขมสุขเวทนียํ สมุผลํ ๔เปย
 กุสลํ ผลํ ๔เปย อกุสลํ ผลํ ๔เปย อพฺยาคตํ ผลํ
 ๔เปย กามาวจรํ ผลํ ๔เปย รูปาวจรํ ผลํ ๔เปย อรูปาวจรํ
 ผลํ ๔เปย โลเกยํ ผลํ ๔เปย โลกุตฺตร^๑ ผล^๑ วิวิตตํ
 ปสฺสตี อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา นิจฺเจน วา ฐเวน วา
 สสฺสเตน วา อวิปริณามธมฺเมว วา.

อถวา อตีตํ ผลํ อนาคเตหิ จ ผลเสหิ^๒ ปจฺจุปฺปนฺเนหิ
 จ ผลเสหิ วิวิตตํ ปสฺสตี, อนาคตํ ผลํ อตีเตหิ จ
 ผลเสหิ^๒ ปจฺจุปฺปนฺเนหิ จ ผลเสหิ วิวิตตํ ปสฺสตี, ปจฺจุปฺปนฺนํ
 ผลํ อตีเตหิ จ ผลเสหิ^๒ อนาคเตหิ จ ผลเสหิ วิวิตตํ ปสฺสตี.

อถวา เย เต ผลสา อริยา อนาสวา โลกุตฺตรรา
 สญฺญตปฏิสํยุตฺตา, เต ผลเส วิวิตเต ปสฺสตี ราเคน โทเสน
 โมเหเน โกเชน อุปนาहेเน มกฺขเณ ปพาเสน อิสฺสาย มจฺฉริเยน
 มายาย สาเจยฺเยน ฌมฺเภเน สารมฺเภเน มาเนเน อติมานเน
 มเทน ปมาเทน สพฺพกิเลเสหิ สพฺพทฺวจฺจเรหิ สพฺพทฺรเณหิ
 สพฺพปริพาเหหิ สพฺพสนฺดาเปหิ สพฺพากุสลาภิสงฺขารเหิ วิวิตเต
 ปสฺสตีติ วิเวกทสฺสี ผลเสสุ.

ทิกฺขฉิสุ จ น นิยุยตีติ ตสฺส ทฺวาสนฺนิจิ^๓ ทิกฺขจิตฺตานิ ปหีนานิ
 สมุจฺฉินฺนानิ รูปสนฺตานิ ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธานิ อภพฺพุปฺปตฺติกานิ
 ฌาณคฺคินา ททฺธมานิ. โส ทิกฺขจิตฺตา น ยายติ น นิยุยติ น
 วุยฺหติ น สํหริยติ นปิ ตํ ทิกฺขจิตตํ สารโต ปจฺเจติ น^๔
 ปจฺจจาจฺฉนฺตีติ ทิกฺขฉิสุ จ น นิยุยติ. เตนาห ภควา

^{๑-๑} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสนฺติ.

^๓ ฉ., เท. ทฺวาสนฺนิจิ, เอวฺมปริปิ.

^๔ อ. นสทฺโท น ทิสฺสนฺติ.

“นिरาสตติ อนาถเต อตีตํ นานุโสจติ,
 วิเวกทสฺสี ผสฺเสสุ ทิฏฺฐิสฺสุ จ น นิยุยตีติ.

[๘๙] ปฏิลีโน^๑ อุกุหโก อปีหาสุ อมจฺฉริ,
 อปฺปคพฺโง อเชคุจฺโง เปสฺสณฺณเย จ โน ยุโต.

ปฏิลีโน อุกุหโกติ ปฏิลีโนติ รากสฺส ปหีนตฺตา ปฏิลีโน,
 โทสสฺส ปหีนตฺตา ปฏิลีโน, โมหสฺส ปหีนตฺตา ปฏิลีโน,
 โกธสฺส ๔เปยฺ อุปนาหสฺส ๔เปยฺ มกฺขสฺส ๔เปยฺ ปพาสสฺส^๒
 ๔เปยฺ อิสฺสาย ๔เปยฺ มจฺฉริยสฺส ๔เปยฺ สพฺพากุสลาภิสฺสขารานํ
 ปหีนตฺตา ปฏิลีโน. วุตตํ เหตุํ ภควตา “กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ปฏิลีโน โหติ. อิทฺ”^๓ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อสฺมิมาโน ปหีโน โหติ
 อุจฺฉินฺนํมฺโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํกโต आयตี อนุปฺปาทตฺมโม.
 เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิลีโน โหตีติ ปฏิลีโน.

อุกุหโกติ ตีณิ กุหนวตฺถุณี: ปจฺจยปฏิเสวนสงฺขาตํ
 กุหนวตฺถุ อิริยาปถสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ สามนฺตชปฺปนสงฺขาตํ
 กุหนวตฺถุ.

กตมํ ปจฺจยปฏิเสวนสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ. อิทฺ คหปติกา
 ภิกฺขุํ นิมนฺเตนฺติ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
 ปริกฺขารเหติ. โส ปาปิจฺโง อิจฺฉापโกโต อตฺถิโก จีวรปิณฑปาต-
 เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ภิกฺขุโยกมฺยตํ อุปาทาย
 จีวรํ ปจฺจกฺขาติ, ปิณฑปาตํ ปจฺจกฺขาติ, เสนาสนํ ปจฺจกฺขาติ,
 คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปจฺจกฺขาติ. โส เอวมาห “กึ สมณสฺส
 มหคฺเชน จีวเรน. เอตํ สารูปํ, ยํ สมณํ สุसानา วา

^๑ สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปติลีโน, เอวมุปริปิ.

^๒ สี. ปลาลสฺส

^๓ ฉ.,เท. อิมสฺส

สงฺการกฺกฺกา วา ปาปณิกา วา นนฺตกาณิ อัจฺจณิตฺวา สงฺฆาภี
 กตฺวา ฐาเรยฺย. กิ สมณสฺส มหคฺเชน ปิณฺทปาเตน. เอตํ
 สารูปํ, ยํ สมโณ อญฺฉาจริยาย ปิณฺทียาโลเปน ชีวิกิ^๑
 กปฺเปยฺย. กิ สมณสฺส มหคฺเชน เสนาสเนน. เอตํ สารูปํ, ยํ
 สมโณ รุกฺขมฺลิกโก วา อสฺส โสสานิกโก วา อพฺโฆกาสิกโก วา,
 กิ สมณสฺส มหคฺเชน คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารเณ. เอตํ สารูปํ,
 ยํ สมโณ ปุตฺติมุตฺเตน วา หริตกีขณฺเตน วา โอสถํ กเรยฺยาติ
 ตทฺฐปาทาย ลฺลวํ จีวรํ ฐาเรติ ลฺลวํ ปิณฺทปาตํ ภูณฺชติ,^๒ ลฺลวํ
 เสนาสนํ ปฏฺวิเสวติ, ลฺลวํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปฏฺวิเสวติ.
 ตเมณํ คหปตฺติกา เอวํ ชานนฺติ “อโย สมโณ อปฺปิจฺโณ สนฺตมฺมฺโจ
 ปวิวิตฺโต อสฺสมฺมฺโจ อารทฺธวิริโย ชุตฺวาโทติ ภิชฺชโย ภิชฺชโย
 นิมนฺเตนฺติ จีวรปิณฺทปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาระหิ.
 โส เอวมาห “ติณฺณํ สมฺมุขีภาวา สทฺโธ กุลปฺตฺโต พหุํ ปุณฺณํ
 ปสวติ: สทฺธาย สมฺมุขีภาวา สทฺโธ กุลปฺตฺโต พหุํ ปุณฺณํ
 ปสวติ, เทยฺยธมฺมสฺส สมฺมุขีภาวา สทฺโธ กุลปฺตฺโต พหุํ ปุณฺณํ
 ปสวติ, ทกฺขิณฺเณยฺยานํ สมฺมุขีภาวา สทฺโธ กุลปฺตฺโต พหุํ ปุณฺณํ
 ปสวติ, ตุมฺหากณฺเญวายํ สทฺธา อตฺถิ, เทยฺยธมฺโม จายํ”
 สํวิชฺชติ, อหณฺจ ปฏฺวิคฺคาหโก, สจฺาหํ น ปฏฺวิคฺคเหสฺสามิ, เอวํ
 ตุมฺहे ปุณฺณเณน ปรีหีนา^๓ ภวิสฺสณ,^๔ น มยฺหิ อิมินา อตฺถเ, อปิจ
 ตุมฺหากณฺเญว อนุกมฺปาย ปฏฺวิคฺคณฺหามีติ ตทฺฐปาทาย พหุํปิ
 จีวรํ ปฏฺวิคฺคณฺหาติ, พหุํปิ ปิณฺทปาตํ ปฏฺวิคฺคณฺหาติ, พหุํปิ^๕
 เสนาสนํ ปฏฺวิคฺคณฺหาติ,^๕ พหุํปิ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ

^๑ ฉ. เท. ชีวิกิ

^๓ ฉ. เท. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๕-๕} ฉ. เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสณฺติ.

^๒ ฉ. เท. ปรีภุณฺชติ

^{๔-๔} ฉ. เท. ปรีพาหิรา ภวิสฺสณฺติ.

ปฏิกุณฺหาติ. ยา เอวรูปา ภากุฏฺฐิกา ภากุฏฺฐิยํ กุหนา กุหายนา
กุหิตตตํ, อิทํ วุจฺจติ^๑ ปฏฺฐิเสวนสงฺขาตํ^๒ กุหนวตฺถุ.

กตมํ อิริยาปถสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ. อิคฺเชกฺขจโ จ ปาปิจฺจโ
อิจฺฉาปกโต สมฺภาวนาธิปฺปาโย “เอวํ มํ ชโน สมฺภาเวสฺสตีติ”^๓
คมํ สณฺจเปติ จานํ สณฺจเปติ นิสฺซชฺชํ สณฺจเปติ สยํ
สณฺจเปติ, ปณฺธาย คจฺจนฺติ ปณฺธาย ติฏฺฐจฺติ ปณฺธาย นิสฺสทฺติ
ปณฺธาย เสยฺยํ กปฺเปติ, สฺมาหิโต วีย คจฺจนฺติ สฺมาหิโต วีย
ติฏฺฐจฺติ สฺมาหิโต วีย นิสฺสทฺติ สฺมาหิโต วีย เสยฺยํ กปฺเปติ.
อาปาถกฺขณฺณายีว^๔ โหติ. ยา เอวรูปา อิริยาปถสฺส อาจปนา^๕
จปนา^๖ สณฺจปนา ภากุฏฺฐิกา ภากุฏฺฐิยํ กุหนา กุหายนา
กุหิตตตํ, อิทํ วุจฺจติ^๗ อิริยาปถสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ.^๘

กตมํ สามนฺตชปฺปนสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ. อิคฺเชกฺขจโ จ ปาปิจฺจโ
อิจฺฉาปกโต สมฺภาวนาธิปฺปาโย “เอวํ มํ ชโน สมฺภาเวสฺสตีติ
อริยธมฺมสนฺนิสฺสิตํ วาจํ ภาสตี. “โย เอวรูปํ จีวรํ ชาเรติ, โส
สมฺโน มหฺเสกฺโขติ ภณฺตี; “โย เอวรูปํ ปตฺตํ ชาเรติ ยเปย
โลหถาลกํ ชาเรติ ยเปย ธมฺมกรกํ^๙ ชาเรติ ยเปย ปริสวานํ
ชาเรติ ยเปย กุณฺณจิกํ ชาเรติ ยเปย อุปาหนํ ชาเรติ ยเปย
กายพฺพนํ ชาเรติ ยเปย อาโยคํ ชาเรติ, โส สมฺโน
มหฺเสกฺโขติ ภณฺตี; “ยสฺส เอวรูปํ อุปชฺฌาย, โส สมฺโน
มหฺเสกฺโขติ ภณฺตี; “ยสฺส เอวรูปํ อัจริโย ยเปย เอวรูปา

^๑ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ ฉ., เท. ปจฺจยปฏฺฐิเสวนสงฺขาตํ

^๓ อี. สมฺภาวิสฺสตีติ

^๔ อี. อาปาถกฺขณฺณายี จ

^๕ ฉ., เท. จปนา อี. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๖ สี. อฏฺฐจปนา ฉ., เท. อาจปนา

^๗ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๘ อี. กุหนวตฺถุ

^๙ ฉ., เท. ธมฺมกรณํ

สมานุปชฌายกา ๔เปยฺ สมานาจริยกา ๔เปยฺ มิตฺตา ๔เปยฺ
 สนฺทิฏฺฐา ๔เปยฺ สมภตฺตา ๔เปยฺ สหaya, โส สมโน
 มหฺสกุโขติ ภณฺติ; “โย เอวรูปํ วิหารํ วสฺติ, โส สมโน
 มหฺสกุโขติ ภณฺติ; “โย เอวรูปํ อทฺธมโยเค วสฺติ ๔เปยฺ ปาสาทะ
 วสฺติ ๔เปยฺ หมฺมียะ วสฺติ ๔เปยฺ คุหายํ วสฺติ ๔เปยฺ เลณ
 วสฺติ ๔เปยฺ กุฎฺฐิยา วสฺติ ๔เปยฺ กุฎฺฐาคาระ วสฺติ ๔เปยฺ อฏฺฐ
 วสฺติ ๔เปยฺ มาเพ^๑ วสฺติ ๔เปยฺ อุทฺทณฺฑะ วสฺติ ๔เปยฺ
 อุปฺปจฺจานสาลาโย วสฺติ ๔เปยฺ มณฺฑปํ วสฺติ ๔เปยฺ รุกฺขมฺมูล
 วสฺติ, โส สมโน มหฺสกุโขติ ภณฺติ.

อถวา โกรชิกโกรชโก^๒ ภากุฎฺฐิกภากุฎฺฐโก กุหกกุหโก
 ลปกลปโก มุขสมฺภาวิโต^๓ “อโย สมโน อิมาสํ เอวรูปานํ
 สนฺตานํ วิหารสมฺปาตฺตํ ลภีติ ตาทีสํ คมภีรํ คุพฺหํ^๔ นิปุณํ
 ปฏิจฺจนํ โลกุตฺตรสฺสยฺมตปฺปิสฺสยฺมตฺตํ^๕ กถํ กเถติ.” ยะ เอวรูปา
 ภากุฎฺฐิกา ภากุฎฺฐิโย กุหนา กุหายนา กุหายิตตฺตํ^๖ อิทํ วุจฺจติ^๗
 สามนฺตชปฺปนสงฺฆาตํ กุหนวตฺถุ.

ยสฺสิมานิ ตีณิ กุหนวตฺถุณิ ปหีนานิ สมฺจุจฺฉินฺนานิ
 รูปสนฺตานิ ปฏิปฺปสฺสทฺธานิ อภพฺพุปฺปตฺติกาณิ ฌาณคฺคินา
 ททฺธมานิ, โส วุจฺจติ อกุหโกติ ปฏิลีโน อกุหโก.

อปีหา อมฺจุจฺฉริติ ปีหา วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค
 สาราโค ๔เปยฺ อภิชฺฌา โลภะ อกุสลมฺมูล. ยสฺสเสสา ปีหา [๘]

^๑ ส. มาเล

^๓ ฉ., เท. มุขสมฺภาวิโก

^๕ ฉ., เท. โลกุตฺตร สฺสยฺมตปฺปิสฺสยฺมตฺตํ

^๖ ส., ฉ., เท. ๒/๐ กุหิตตฺตํ

^๘ ส., ฉ., เท. ตณฺหา

^๒ ส. โกรณชิกโกรณชโก

^๔ อ. คุพฺหํ

^๖ ฉ., เท. กเถติ

^๘ ฉ., เท. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

ปหีนา สมฺจุฉินฺนา รูปสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกา
 ฌาณคฺคินา ททฺธมา, โส วุจฺจติ อภิหาลุ. โส รูปเ น ปิเหติ,
 สทฺเท ยเปยฺย คณฺเธ ยเปยฺย รเส ยเปยฺย โผฏฺฐพฺเพ ยเปยฺย
 กุลฺลํ ยเปยฺย คณฺเธ ยเปยฺย อาวาสํ ยเปยฺย ลากิํ ยเปยฺย ยสํ ยเปยฺย
 ปลฺลสํ ยเปยฺย สุขํ ยเปยฺย จีวรํ ยเปยฺย ปิณฺฑปาทํ ยเปยฺย
 เสนาสนํ ยเปยฺย คิลานปจฺจยเมสซฺชปริกฺขารํ ยเปยฺย กามธาทู
 ยเปยฺย รูปธาทู ยเปยฺย อรูปธาทู ยเปยฺย กามภวํ ยเปยฺย รูปภวํ
 ยเปยฺย อรูปภวํ ยเปยฺย สญฺญาภวํ ยเปยฺย อสญฺญาภวํ ยเปยฺย
 เหนวสญฺญานาสญฺญาภวํ ยเปยฺย เอกโวการภวํ ยเปยฺย จตุโวการภวํ
 ยเปยฺย ปญฺจโวการภวํ ยเปยฺย อตีตํ ยเปยฺย อนาคตํ ยเปยฺย
 ปจฺจุปปนฺนํ ยเปยฺย ทิฏฺฐสฺสตมฺมุตวิญฺญาตพฺเพ ฐมฺเม น ปิเหติ น
 อิจฺจติ น สาทิยติ น ปตฺเถติ นากิขปฺปตีติ อภิหาลุ.

อมฺจนรีติ ปญฺจ มจฺจกริยานิ: อาวาสมจฺจกริยํ, กุลมจฺจกริยํ,
 ลากมจฺจกริยํ, วรรณมจฺจกริยํ, ฐมฺมมจฺจกริยํ. ยํ เอวรूपํ มจฺจกริยํ^๑
 มจฺจกรายนา มจฺจกรายิตตตํ เววิจฺจํ กทริยํ กฏฺฏกณฺจกตา^๒
 อคฺคหิตตตํ จิตฺตสฺส, อิทํ วุจฺจติ มจฺจกริยํ. อปิจ ขนฺธมจฺจกริยมฺปิ
 มจฺจกริยํ, ธาตุมจฺจกริยมฺปิ มจฺจกริยํ, อายตนมจฺจกริยมฺปิ มจฺจกริยํ
 คาโห, อิทํ วุจฺจติ มจฺจกริยํ. ยสฺเสตํ มจฺจกริยํ ปหีนํ
 สมฺจุฉินฺนํ รูปสนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ อภพฺพุปปตฺติกํ ฌาณคฺคินา
 ททฺธมฺ, โส วุจฺจติ อมฺจนรีติ อภิหาลุ อมฺจจรี.

อปฺปคพฺโถ อเชคุจฺโณติ ปาคพฺภิกฺขนฺติ ตีณิ ปาคพฺภิกฺขยานิ
 กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ, วาจสิกํ ปาคพฺภิกฺขํ, เจตสิกํ ปาคพฺภิกฺขํ.

กตมํ กายิกํ ปาคพฺภิยํ. อิเชกจฺโจ สงฺฆคโตปิ กายิกํ
 ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ, คณคโตปิ กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ,
 โภชนสาลาปปิ กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ, ชนฺตาจเรปิ กายิกํ
 ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ, อุทกติตฺถेปิ กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ,
 อนฺตรจเรปิ ปวิสนฺโตปิ กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ, อนฺตรจเร
 ปวิจฺจโรปิ กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.

กถํ สงฺฆคโต กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิเชกจฺโจ
 สงฺฆคโต อจิตฺตการกโต^๑ เถเร ภิกฺขุ ฃมฺมญฺยนฺโตปิ ติฏฺฐจฺติ,
 ฃมฺมญฺยนฺโตปิ นิสิตฺติ, ปุรโตปิ ติฏฺฐจฺติ, ปุรโตปิ นิสิตฺติ, อุจฺเจปิ
 อาสเน นิสิตฺติ, สสึสํ ปารุปีตฺวาปิ นิสิตฺติ, จิตฺโกปิ ภณฺติ,
 พาหาวิกฺเขปโกปิ ภณฺติ. เอวํ สงฺฆคโต กายิกํ ปาคพฺภิยํ
 ทสฺเสติ.

กถํ คณคโต กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิเชกจฺโจ คณคโต
 อจิตฺตการกโต เถรานํ ภิกฺขุนํ อนุปาหฺนานํ จงฺกมฺนฺตานํ
 สอุปาหฺโน จงฺกมฺติ, นีเจ จงฺกเม จงฺกมฺนฺตานํ อุจฺเจ จงฺกเม
 จงฺกมฺติ, ฉมาย^๒ จงฺกมฺนฺตานํ จงฺกเม จงฺกมฺติ, ฃมฺมญฺยนฺโตปิ
 ติฏฺฐจฺติ, ฃมฺมญฺยนฺโตปิ นิสิตฺติ, ปุรโตปิ ติฏฺฐจฺติ. ปุรโตปิ นิสิตฺติ,
 อุจฺเจปิ อาสเน นิสิตฺติ, สสึสํ ปารุปีตฺวาปิ^๓ นิสิตฺติ, จิตฺโกปิ
 ภณฺติ, พาหาวิกฺเขปโกปิ ภณฺติ. เอวํ คณคโต กายิกํ ปาคพฺภิยํ
 ทสฺเสติ.

กถํ โภชนสาลาปปิ กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิเชกจฺโจ
 โภชนสาลาปปิ อจิตฺตการกโต เถเร ภิกฺขุ อนุปชฺช นิสิตฺติ,

^๑ สุยา.,อิ. อจิตฺตการกโต, เอวมฺปริปิ.

^๒ ส.,ฉ.,เท. ฉมาย

^๓ ส.,ฉ.,เท. ปิสฺสโท น ทิสฺสติ.

นเวปี ภิกขุ อาสเนน^๑ ปฏฺวิพาหติ, ฃมฺมญฺยนฺโตปี ติฏฺฐจติ,
 ฃมฺมญฺยนฺโตปี นิสีหติ, ปุรโตปี ติฏฺฐจติ, ปุรโตปี นิสีหติ, อฺจุเจปี
 อาสเน นิสีหติ, สสีสํ ปารุปีตฺวาปี นิสีหติ, จิตโกปี ภาณติ,
 พาหาวิกุเขปโกปี ภาณติ. เอวํ โภชนสาลาเย กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ
 ทสฺเสติ.

กถํ ชนฺตาฆเร กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ ทสฺเสติ. อิเชกฺขจฺโจ
 ชนฺตาฆเร อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกขุ ฃมฺมญฺยนฺโตปี ติฏฺฐจติ,
 ฃมฺมญฺยนฺโตปี นิสีหติ, ปุรโตปี ติฏฺฐจติ, ปุรโตปี นิสีหติ, อฺจุเจปี
 อาสเน นิสีหติ, อนาปุจฺฉาปี^๒ กฏฺฐจํ ปกฺขิปติ, อนาปุจฺฉาปี^๓
 ทฺวารํ^๔ ปีทหติ, [๕] เอวํ ชนฺตาฆเร กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ ทสฺเสติ.

กถํ อุกฺกติตฺถเถ กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ ทสฺเสติ. อิเชกฺขจฺโจ
 อุกฺกติตฺถเถ อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกขุ ฃมฺมญฺยนฺโตปี โอตฺตรติ,
 ปุรโตปี โอตฺตรติ, ฃมฺมญฺยนฺโตปี นฺหายติ, ปุรโตปี นฺหายติ,
 อฺปริปิ^๕ นฺหายติ, ฃมฺมญฺยนฺโตปี อุตฺตรติ, ปุรโตปี อุตฺตรติ, อฺปริปิ
 อุตฺตรติ. เอวํ อุกฺกติตฺถเถ กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ ทสฺเสติ.

กถํ อนฺตรฆรํ ปวิสฺสนฺโต กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ ทสฺเสติ.
 อิเชกฺขจฺโจ อนฺตรฆรํ ปวิสฺสนฺโต อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกขุ
 ฃมฺมญฺยนฺโตปี คจฺฉติ, ปุรโตปี คจฺฉติ, ไวกุภมฺมปี เถรานํ ภิกขุณฺ
 ปุรโต [๖] คจฺฉติ เอวํ อนฺตรฆรํ ปวิสฺสนฺโต กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ
 ทสฺเสติ.

กถํ อนฺตรฆรํ ปวิฏฺฐโง กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ ทสฺเสติ.

^๑ อ. อาสเวน

^๒ ฉ., เท. อยู่ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท., อ. พาหาวิกุเขปโก ภาณติ

^๔ ฉ., เท. ปุรโต

^๕ ส., ฉ., เท., อ. อนาปุจฺฉมฺปิ อนชฺฌมฺปิ

^๖ ฉ., เท. ทฺวารมฺปิ

^๗ ฉ., เท., อ. อฺปริปิ

อิธกจโจ อนุตรฆรํ ปวิฏโฆ “น ปวิส ภนฺเตติ วุจฺจมาโน
 ปวิสติ, “น ติฏฺฐ ภนฺเตติ วุจฺจมาโน ติฏฺฐติ, “น นิสีท
 ภนฺเตติ วุจฺจมาโน นิสีทติ, อโนกาสมปิ ปวิสติ, อโนกาเสปิ
 ติฏฺฐติ, อโนกาเสปิ นิสีทติ, ยานิ^๑ ตานิ โหนฺติ กุลานํ
 โอวรกานิ คุพฺพานิ จ ปฏิจฺจนฺนานิ จ. ยตถ กุลิตฺถโย กุลธิตโร
 กุลสฺสหาโย กุลกุมาริโย นิสีทนฺติ, ตตฺถปิ สหสา ปวิสติ,
 กุมารกสฺสปิ สีสํ^๒ ปรามสติ. เอวํ อนุตรฆรํ ปวิฏโฆ กายิกํ
 ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิทํ กายิกํ ปาคพฺภิยํ. [^๓]

กตมํ วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ. อิธกจโจ สงฺฆคโตปิ วาจสิกํ
 ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ, คณคโตปิ วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ,
 อนุตรฆรํ ปวิฏโฆปิ วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.

กถํ สงฺฆคโต วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิธกจโจ
 สงฺฆคโต อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกฺขุ อนาปุจฺจา วา อนชฺฌมฺปิ
 วา อารามคตานิ^๔ ภิกฺขุณฺ^๕ ฆมฺมํ ภณฺติ, ปญฺหํ วิสขฺเซติ,
 ปาฏิโมกฺขํ อุทฺทิสติ, จิตฺโกปิ ภณฺติ, พาหาวิกฺเขปโกปิ ภณฺติ.
 เอวํ สงฺฆคโต วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.

กถํ คณคโต วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิธกจโจ
 คณคโต อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกฺขุ อนาปุจฺจา วา อนชฺฌมฺปิ
 วา อารามคตานิ^๔ ภิกฺขุณฺ^๕ ฆมฺมํ ภณฺติ, ปญฺหํ วิสขฺเซติ, จิตฺโกปิ
 ภณฺติ, พาหาวิกฺเขปโกปิ ภณฺติ, อารามคตานิ^๔ ภิกฺขุณฺ^๕ อุปาสกานํ
 อุปาสิกานํ ฆมฺมํ ภณฺติ, ปญฺหํ วิสขฺเซติ, จิตฺโกปิ ภณฺติ,
 พาหาวิกฺเขปโกปิ ภณฺติ, เอวํ คณคโต วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.

^๑ จ., เท. ยานิปิ

^๒ จ., เท. ทสฺเสติ

^๓ จ., เท. สิริ

^{๔-๕} ส., อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

กถิ อนฺตรฆริ ปวิญฺโজ วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.
 อิเชกจฺโজ อนฺตรฆริ ปวิญฺโজ อิตฺถิ วา กุมาริ วา อาห^๑
 “อิตฺถนฺนาเม อิตฺถงฺโคตฺเต ก็ อตฺถิ, ยาคฺฐ อตฺถิ, ภตฺตํ อตฺถิ,
 ขาทนียํ อตฺถิ, ก็ ปิวิสฺสาม, ก็ ภูณฺชิสฺสาม, ก็ ขาทิสฺสาม,
 ก็ วา อตฺถิ, ก็ วา เม ทสฺสเถติ วิปฺพลปฺติ [๒] เอวํ
 อนฺตรฆริ ปวิญฺโজ วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิํ วาจสิกํ
 ปาคพฺภิยํ.

กตมํ เจตสิกํ ปาคพฺภิยํ. อิเชกจฺโจ น อุจฺจากุลา
 ปพฺพชิตฺโต สฺमानํ อุจฺจากุลา ปพฺพชิตฺเตน สทฺธิ สทิสํ อตฺตานํ
 ททติ จิตฺเตน. น มหากุลา ปพฺพชิตฺโต สฺमानํ มหากุลา
 ปพฺพชิตฺเตน สทฺธิ สทิสํ อตฺตานํ ททติ จิตฺเตน. น มหาโมคฺคกุลา
 ปพฺพชิตฺโต สฺमानํ มหาโมคฺคกุลา ปพฺพชิตฺเตน สทฺธิ สทิสํ
 อตฺตานํ ททติ จิตฺเตน. น อุพฺพารโมคฺคกุลา ปพฺพชิตฺโต สฺमानํ
 ๔เปย น สุตฺตนต์โก สฺमानํ สุตฺตนต์เกน สทฺธิ สทิสํ อตฺตานํ
 ททติ จิตฺเตน. น วินยธโร สฺमानํ ๔เปย น ฌมฺมกถิโก สฺमानํ
 ๔เปย น^๓ อารญฺญโก สฺमानํ ๔เปย น ปิณฺฑปาติโก สฺमानํ
 ๔เปย น ปัสสฺสกุลิกโก สฺमानํ ๔เปย น เตจฺฉิริโก สฺमानํ
 ๔เปย น สปทานจาริกโก สฺमानํ ๔เปย น ขลฺลฺลจฺจณฺณกตฺติโก
 สฺमानํ ๔เปย น เนสฺสชฺชิกโก สฺमानํ ๔เปย น ยถาสนฺถติโก
 สฺमानํ ๔เปย น ปจฺจมสฺส ฌานสฺส ลาภิ สฺमानํ ปจฺจมสฺส
 ฌานสฺส ลาภินา สทฺธิ สทิสํ อตฺตานํ ททติ จิตฺเตน
 ๔เปย น เวนฺสญฺญานาสนฺญายตนสฺมาปตฺติยา ลาภิ สฺमानํ

^๑ ส.จ.ท. เอวมาห

หมดลายุ 12/06/2566
 ลาลปโป ลาลปปนา ลาลปิตตตํ

^๓ อ. นสฺสโท น ทิสฺสติ.

^๒ จ.ท. ยา เอวรูปา วาจา ปลาโป วิปฺพลาโป

อ. โย เอวรูปา วาจา ปลาโป ๔เปย

เนวสญญานาสญญายตนสมาปตฺติยา ลาภินา สทฺธิ สทิสํ
 อตฺตानํ ทหติ จิตฺเตน. อิทํ เจตสิกํ ปาคพฺภิยํ. ยสฺสิมานิ ตีณิ
 ปาคพฺภิยานิ ปหีนานิ สมุจฺฉินฺนानิ รูปสนฺตานิ ปฏิปฺปสฺสทฺธานิ
 อภพฺพุปฺปตฺติกาणि ฌาณคฺคิณา ททฺธมานิ โส วุจฺจติ อปฺปคพฺภโถ
 อปฺปคพฺภโ.

อเชคุจฺโณติ อตฺถิ ปุคฺคโล เชคุจฺโณ, อตฺถิ อเชคุจฺโณ.
 กตโม จ ปุคฺคโล เชคุจฺโณ. อิชฺเชคุจฺโณ ปุคฺคโล ทุสฺสีโล โหติ
 ปาปธมฺโม อสฺสจิสฺสํกสฺสรสมาจาโร ปฏิจฺฉนฺนํกมฺมนฺโต อสฺสมโน
 สมณปฏฺธิโย อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจาริปฏฺธิโย อนฺโตปฺปติ อวสฺสโต
 กสมฺพุชาโต, อยํ วุจฺจติ ปุคฺคโล เชคุจฺโณ.

อถวา โทธโน โหติ อุปายาสพฺหุโล, อปฺปมปิ วุตฺโต
 สมานอ อภิสชฺชติ กุปฺปติ พยาปชฺชติ ปติฏฺฐิจฺยติ,^๑ โกปญฺจ
 โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ, อยํ วุจฺจติ ปุคฺคโล เชคุจฺโณ.

อถวา โทธโน โหติ อุปานาฮี โหติ,^๒ มกฺขี โหติ,
 ปพาสิ โหติ,^๒ อิสฺสุกิ โหติ, มจฺฉรี โหติ,^๒ สโจ โหติ,
 มายาวี โหติ,^๒ ฌทฺธโร โหติ, อติมานิ โหติ,^๒ ปาปิจฺโณ โหติ,
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ,^๒ สนฺทิกฺกจฺปิรามาสี โหติ, อาชานคฺคาคี^๓
 ทุปฺปฏฺฐินิสฺสคฺคิ โหติ, อยํ วุจฺจติ ปุคฺคโล เชคุจฺโณ.

กตโม จ ปุคฺคโล อเชคุจฺโณ. อิท ภิกฺขุ สีลวา โหติ
 ปาฏิโมกฺขสํวรสํวฺโต วิหฺรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสฺสุ
 วชฺเชสฺสุ ภยทสฺสาวิ, สมากาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺสุ, อยํ วุจฺจติ

^๑ ส. ปตฺติตฺถียติ. เอมฺปริปี. ฉ., เท. ปตฺติฏฺฐิจฺยติ

^๒ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ส., อ. อาชานคฺคาคี. เอมฺปริปี. ฉ., เท. อาชานคฺคาคี.

ปฺกฺคโล อเชคฺฉฺฉ. อถวา อกฺโกธโน โหติ, อนุปายาสพฺหุโล,
 พหุํปิ วุตฺโต สมนโน น อภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พยาปชฺชติ
 น ปตฺติญฺจติ, น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตูกโรติ,
 อยํ วุจฺจติ ปฺกฺคโล อเชคฺฉฺฉ. อถวา อกฺโกธโน โหติ,
 อนุปนาฮี โหติ, อมกฺขี โหติ, อปฺพาสี โหติ,^๑ อนิสฺสูกี โหติ,
 อมจฺฉรี โหติ,^๑ อสจฺจ โหติ, อมายาวิ โหติ,^๑ อถทฺธโร โหติ,
 อนติมานี โหติ,^๑ น ปาปฺจฺฉ โหติ, น มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ,^๑
 อสนฺทิฏฺฐิปรามาสี โหติ, อนาธานคฺคาคี สุปฺปญฺนิสฺสคฺคี^๒ โหติ^๑ อยํ
 วุจฺจติ ปฺกฺคโล อเชคฺฉฺฉ. สพฺโพ^๓ กลฺยาณปฺปุชฺชนํ อุปาทาย
 อริยปฺกฺคโล อเชคฺฉฺฉติ^๓ อปฺปคพฺโก อเชคฺฉฺฉ.

เปสฺสณฺณเย จ โน ยฺยุโตติ เปสฺสณฺณนฺติ อีเชกจฺโจ
 ปิสุณฺวาโจ โหติ อิตฺโต สุตฺวา อมฺมตฺร อกฺขาตา อิมํสํ
 เกทาย, อมฺมตฺร วา สุตฺวา อิมํสํ อกฺขาตา อมฺมํสํ เกทาย,
 อิติ สมคฺคานํ วา เกตฺตา, ภินฺนํ วา อนุปฺปาทา, วคฺคاراโม
 วคฺครโต วคฺคณฺหนํ วคฺคกรณํ วาจํ ภาสิตา โหติ, อิทํ วุจฺจติ
 เปสฺสณฺณํ. อปิจ ทฺวิหิ การณฺเห ปิสุณฺณํ อุปสํหริติ ปิยกมฺยตาย วา
 เกทาธิปฺปาเยน^๔ วา.

กถํ ปิยกมฺยตาย เปสฺสณฺณํ อุปสํหริติ. “อิมสฺส ปิโย
 ภวิสฺสํ, มนาโป ภวิสฺสํ, วิสฺสาสิโก ภวิสฺสํ อพฺภนฺตริโก
 ภวิสฺสํ สหฺทโย ภวิสฺสํ อวิ สหฺทโย อวิ ปิยกมฺยตาย เปสฺสณฺณํ
 อุปสํหริติ.

^๑ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ. ^๒ ฉ., เท. สุปฺปญฺนิสฺสคฺคี

๓-๓ ส., ฉ., เท., อ. สพฺโพ พาลปฺปุชฺชนา เชคฺฉฺฉา, ปฺปุชฺชนกลฺยาณกํ อุปาทาย อฏฺฐ
 อริยปฺกฺคโล อเชคฺฉฺฉติ. ^๔ สยา. เกทาธิปฺปาโย, เอวํปริปิ.

กถํ เกทาธิปฺปาเยน^๑ เปสฺสณฺณํ อุปสํหริติ. “กถํ อิเม
 นานา อสฺส, วินา อสฺส, วคฺคา อสฺส, เทวธา อสฺส, เทวชฺฌา
 อสฺส, เทวปภา อสฺส, ภิขฺเชยฺยํ น สมากจฺเจยฺยํ ทุกฺขํ น
 ผาสฺส วิหเรยฺยนฺติ เอวํ เกทาธิปฺปาโย เปสฺสณฺณํ อุปสํหริติ.

ยสฺเสตํ เปสฺสณฺณํ ปหีนํ สมุจฺฉินฺนํ รูปสหนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ
 อภพฺพุปปตฺติกํ ฌาณคฺคินา ททฺธมฺ. โส เปสฺสณฺณเ [๒] น
 ยุตฺโต นปฺปยุตฺโต นายุตฺโต^๓ น สมายุตฺโตติ เปสฺสณฺณเย จ
 โน ยุตฺโต. เตนาห ภควา

“ปฏฺฐีสีโน อกุหโก

อปีหาลุ อมจฺฉริ,

อปฺปคพฺโโก อเชคฺคฺจฺโณ

เปสฺสณฺณเย จ โน ยุตฺโตติ.

[๔๔] สาทิเยสฺส อนสฺสทาวิ

อติมานเ จ โน ยุตฺโต,

สณฺโห จ ปฏฺฐิภาณวา

น สทฺธโร น วิรชฺชติ.

สาทิเยสฺส อนสฺสทาวิติ สาทิยา วุจฺจนฺติ ปญฺจ กามคฺคณา.
 กิการณา สาทิยา วุจฺจนฺติ ปญฺจ กามคฺคณา. เยภฺยเยน
 เทวมนุสฺสา ปญฺจกามคฺคเณ อิจฺจนฺติ สาทิยนฺติ ปตฺถยฺนฺติ
 ปิทยนฺติ อภิขปฺปนฺติ, ตํการณา สาทิยา วุจฺจนฺติ ปญฺจ
 กามคฺคณา. เยสํ เอสา สาทิยา ตณฺหา อปฺปหีนา, เตสํ จกฺขฺโต
 รูปตณฺหา สวติ ปสวติ^๔ สนฺหติ ปวตฺตติ. โสโต สทฺทตณฺหา
 ๔เปยฺ ฌานโต คณฺฐตณฺหา ๔เปยฺ ชิวฺหาโต รสตณฺหา ๔เปยฺ
 กายโต โผฏฺฐพฺพตณฺหา ๔เปยฺ มนฺโต ฌมฺมตณฺหา สวติ ปสวติ
 สนฺหติ ปวตฺตติ. เยสํ เอสา สาทิยา ตณฺหา ปหีนา สมุจฺฉินฺนา
 รูปสหนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกา ฌาณคฺคินา ททฺธมา,

^๑ สฺยา. เกทาธิปฺปาโย, เอวมฺปรี.ิ.

^๓ ฉ.,เท. อัย ปาโง น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. โน ยุตฺโต

^๔ ฉ.,เท. อาสวติ, เอวมฺปรี.ิ.

เตสํ จกฺขฺโต รูปตณฺหา น สวติ น ปสวติ^๑ น สนฺหติ
 น ปวตฺตติ, โสตโต สทฺทตณฺหาฯ เปฯ มนฺโต ฐมฺมตณฺหา น
 สวติ น ปสวติ น สนฺหติ น ปวตฺตติ^๒ สาทิเยสฺส อนสฺสาวี.

อติมานะ จ โน ยฺโตติ กตโม อติมานโ. อิเชกจฺโจ ปรี
 อติมณฺณติ ชาตียา วา โคตฺเตน วา ฯเปฯ อณฺณตฺรณฺณตฺเรณ วา
 วตฺตุนา. โย เอวรूपํ มาโน มณฺณนา มณฺณิตตฺตํ อุนฺณติ^๓
 อุนฺณโม ฐโซ สมฺปคฺคาโ เกตุกมฺยตา จิตฺตสฺส, อโย วุจฺจติ
 อติมานโ. ยสฺเสโส อติมานโ ปหีนโ สมฺมจฺฉินฺโน รูปสนฺโต
 ปฏิปฺปสฺสทฺโธ อภพฺพุปฺปตฺติโก ฅาณคฺคินา ททฺโธ, โส
 อติมานะ [๓] โน ยฺโตติ [๔] นปฺปยฺโตติ นายฺโตติ น
 สมายฺโตติ อติมานะ จ โน ยฺโต.

สณฺโห จ ปฏฺฏิภาณวาติ; [๕] สณฺเฬน กายกมฺเมน
 สมฺนฺนาคโตติ สณฺโห,^๔ สณฺเฬน วจฺจิกมฺเมน ฯเปฯ สณฺเฬน
 มโนกมฺเมน สมฺนฺนาคโตติ สณฺโห, สณฺเฬหิ สติปฏฺฐาเนหิ
 สมฺนฺนาคโตติ สณฺโห ฯเปฯ สณฺเฬหิ สมฺมปฺปชาเนหิ ฯเปฯ
 สณฺเฬหิ อิทฺธิปฺปาเทหิ ฯเปฯ สณฺเฬหิ อินฺทฺริเยหิ ฯเปฯ
 สณฺเฬหิ พเลหิ. สณฺเฬหิ โพชฺฌนฺเกหิ สมฺนฺนาคโตติ สณฺโห.
 สณฺเฬน อริเยน อฏฺฐจฺจิกเกน มคฺเคน สมฺนฺนาคโตติ สณฺโห.

ปฏฺฏิภาณวาติ ตโย ปฏฺฏิภาณวฺโต ปรียตฺติปฏฺฏิภาณวา
 ปรีปฺจฺฉาปฏฺฏิภาณวา, อธิคมปฏฺฏิภาณวา.

กตโม ปรียตฺติปฏฺฏิภาณวา. อิเชกจฺจสฺส [๖] ปรียาปฺภุ
 โหติ สุตฺตํ เคยโย เวยฺยากรณํ คาถา อุทํหานํ อิตฺติวตฺตกํ

^๑ ฉ., เท. นาสวติ

^๒ ส. ฉ., เท. ๒/๐๐๒๕๖๖

^๓ ฉ., เท., อิ. สโนหติ.

^๔ ส. ปกตียาปิ ฉ., เท. ปกตียา

^๕ ฉ., เท. อุนฺณติ. เอวมฺปรีปิ.

^๖ ฉ., เท. ยฺโต น

^๗ ส. อโย ปาโ จ น ทิสฺสติ.

ชาตกัม อพฺภุตธมมัม เวทลลัม. ตสฺส ปรียตฺตํ นิสฺสาย ปฏฺฐิกายติ,
อัยฺม ปรียตฺตํปฏฺฐิกายณฺวา.

กตโม ปริปฺพุจฺจาปฏฺฐิกายณฺวา. อีเชกจฺจโจ ปริปฺพุจฺจโก^๑ โหติ
อตฺตตฺเตจ จ ฌายตฺเตจ จ ลกฺขณฺเณ จ การณฺเณ จ จานาจาเนจ,
ตสฺส ตัม ปริปฺพุจฺจํ นิสฺสาย ปฏฺฐิกายติ, อัยฺม ปริปฺพุจฺจาปฏฺฐิกายณฺวา.

กตโม อธิคมปฏฺฐิกายณฺวา. อีเชกจฺจจสฺส อธิคตา โหนฺติ
จตฺตารโ สติปฏฺฐจฺจนา, จตฺตารโ สมนฺนปฺปชานา, จตฺตารโ
อิทฺธิปฺปาทา, ปณฺณจฺจินฺทฺริยานิ, ปณฺณจ พฺลานิ, สจฺจต โพชฺฌณฺคฺคา,
อริโย อฏฺฐจฺจกโก มคฺโค, [๒] จตฺตาริ สามณฺณพฺพลานิ, จตฺตสฺโส
ปฏฺฐิสมนฺนิกทา, จ อภิญฺญา, ตสฺส อตฺถโถ ฌาโต, ธมฺโม ฌาโต,
นिरุตฺติ ฌาตา, อตฺเตจ ฌาเต, อตฺถโถ ปฏฺฐิกายติ, ธมฺเมจ ฌาเต,
ธมฺโม ปฏฺฐิกายติ, นිරุตฺติยา ฌาตาย, นिरุตฺติ ปฏฺฐิกายติ; อิมेषุ
ตีสฺส^๓ ฌาณํ ปฏฺฐิกายณฺปฏฺฐิสมนฺนิกทา. อิมาย ปฏฺฐิกายณฺปฏฺฐิสมนฺนิกทาย
อุเปโต สมนฺนเปโต อุปคโต สมนฺนูปคโต อุปปนฺโน สมนฺนูปปนฺโน
สมนฺนาคโต โหติ,^๔ โส วุจฺจติ ปฏฺฐิกายณฺวา. ยสฺส ปรียตฺตํ
นตฺถิ, ปริปฺพุจฺจา นตฺถิ, อธิคม นตฺถิ, กิํ ตสฺส ปฏฺฐิกายนิสฺสตีติ
สณฺโห จ ปฏฺฐิกายณฺวา.

น สทฺธโร น วิรชฺชตีติ น สทฺธโรติ สามํ สยมนฺนิกายาตํ
อตฺตตฺตจฺจกฺขํ ธมฺมํ น กสฺสจฺจิ สทฺททฺหติ^๕ อณฺณสฺส สมนฺนสฺส
วา พุราหฺมณสฺส วา เทวสฺส วา มารสฺส วา [๒]
พุทฺธมฺุโน วา. “สพฺเพ สงฺขารธา อนิจฺจาติ สามํ สยมนฺนิกายาตํ

^๑ ส. ปริปฺพุจฺจิตํ จ.เท. ปริปฺพุจฺจิตา

^๓ จ.เท. ตีสฺส ฌาณฺส

^๔ อ. สทฺททฺหติ

^๒ จ.เท. จตฺตาริ อริยมคฺคา

^๔ จ.เท. อัยฺม ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๖ อ. นรสฺส วา, เอวฺมปรีปิ.

อตตปจจกัฏฐิ ฐมมัม น กสฺสจฺจิ สทฺทหติ” อญฺญสฺส สมณสฺส
 วา พุราหฺมณสฺส วา เทวสฺส วา มารสฺส วา พุรหฺมุโน
 วา. “สพฺเพ สงฺขารธา ทุกฺขาติ. “สพฺเพ ฐมฺมา อนตฺตาติ.
 “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารธาติ ฯเปฯ “ชาติปจฺจยา ชรามรณนฺติ.
 “อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรธฺติ ฯเปฯ “ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรธฺติ.
 “อิทํ ทุกฺขนฺติ ฯเปฯ “อโย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ. “อิเม
 อาสวาติ ฯเปฯ “อโย อาสวนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ. “อิเม ฐมฺมา
 อภิญฺเญยาติ ฯเปฯ “อิเม ฐมฺมา สจฺจิกาทพฺพาติ. [๒] ฉนฺนํ
 ผสฺสสายตนาณํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถกฺคมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ
 นิสฺสรณญฺจ, ปญฺจนฺนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถกฺคมญฺจ
 อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ, จตฺตุนฺนํ มหาภูตानํ
 สมุทฺทยญฺจ อตฺถกฺคมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ”
 “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺทยฐมมํ สพฺพนฺตํ นิโรธฐมฺมณฺติ สามํ สยมภิญฺเญาตํ
 อตฺตปจฺจกัฏฐิ ฐมมัม น กสฺสจฺจิ สทฺทหติ อญฺญสฺส สมณสฺส วา
 พุราหฺมณสฺส วา เทวสฺส วา มารสฺส วา พุรหฺมุโน วา. วุตฺตํ
 เหน้ ภาควตา

“สทฺทหสิ ตวํ สารีปฺตต, สทฺธินฺทริยํ ภาวิทํ พหุลิกตํ
 อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ; วิริยิณฺทริยํ
 ฯเปฯ สติณฺทริยํ ฯเปฯ สมာธิณฺทริยํ ฯเปฯ ปญฺณิณฺทริยํ ภาวิทํ
 พหุลิกตํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานนฺติ.

น ขวาทิ เอตฺถ ภาณเต ภาควโต สทฺธาย คจฺฉามิ
 สทฺธินฺทริยํ ฯเปฯ วิริยิณฺทริยํ ฯเปฯ สติณฺทริยํ ฯเปฯ สมာธิณฺทริยํ
 ฯเปฯ ปญฺณิณฺทริยํ ภาวิทํ พหุลิกตํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ

๑ อ. สทฺทหติ

๒ ฉ., เท. สามํ สยํ อภิญฺเญาตํ ฯเปฯ

๓ ฉ., เท. นิสฺสรณญฺจ สามํ สยํ อภิญฺเญาตํ ฯเปฯ อ. นิสฺสรณญฺจาติ

อมตปริโยสานํ. เยสํ ญฺเฒํ ฆนฺเต อฆาตํ อสฺส อทิจฺจํ
 อวิทิตํ อสจฺจิกตํ อมุสฺสิตํ^๑ ปญฺณาย, เต ตตฺถ ปเรสํ สทฺธาย
 คจฺเจยฺย “สทฺธินฺทฺริยํ ๔เปฯ ปญฺณินฺทฺริยํ ภาวิทํ พหุสํกตํ
 อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานนฺติ.”^๒ เยสญฺจ โข
 เอตํ ฆนฺเต ฆาตํ ทิจฺจํ วิทิตํ สจฺจิกตํ มุสฺสิตํ^๓ ปญฺณาย,
 นิกฺกงฺขา เต ตตฺถ นินฺพิจิกิจฺจนา “สทฺธินฺทฺริยํ ๔เปฯ วิริยินฺทฺริยํ
 ๔เปฯ สตินฺทฺริยํ ๔เปฯ สสมาธิทฺริยํ ๔เปฯ ปญฺณินฺทฺริยํ ภาวิทํ
 พหุสํกตํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานนฺติ.”^๔
 มยฺหญฺจ โข เอตํ ฆนฺเต ฆาตํ ทิจฺจํ วิทิตํ สจฺจิกตํ มุสฺสิตํ
 ปญฺณาย, นิกฺกงฺโขหํ ตตฺถ นินฺพิจิกิจฺจเน “สทฺธินฺทฺริยํ ๔เปฯ
 วิริยินฺทฺริยํ ๔เปฯ สตินฺทฺริยํ ๔เปฯ สสมาธิทฺริยํ ๔เปฯ ปญฺณินฺทฺริยํ
 ภาวิทํ พหุสํกตํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานนฺติ.

สาธฺ สุสาธฺ สาริปฺพุตฺต, เยสญฺเฒํ สาริปฺพุตฺต อฆาตํ อสฺส
 อทิจฺจํ อวิทิตํ อสจฺจิกตํ อมุสฺสิตํ ปญฺณาย, เต ตตฺถ ปเรสํ
 สทฺธาย คจฺเจยฺย “สทฺธินฺทฺริยํ ๔เปฯ ปญฺณินฺทฺริยํ ภาวิทํ
 พหุสํกตํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานนฺติ.

อสฺสทฺโฆ อกตญฺญุ จ สนฺธิจฺเจโท จ โย นโร,
 หตาวกาโส วนฺตาโส ส เว อุตฺตมปฺริโสติ.

[๕] น วิรชฺชตีติ สพฺเพ พาลปฺถุชฺชนา รชฺชนฺติ
 กลฺยาณปฺถุชฺชนํ อฺปาทาย สดฺด สเฆา วิรชฺชนฺติ อรหา
 เนว รชฺชติ โน วิรชฺชติ. วิรโต^๕ โส ขยา รากสฺส วีตฺรากตฺตา,
 ขยา โทสสฺส วีตฺโทสตฺตา, ขยา โมหสฺส วีตฺโมหตฺตา.

^๑ ฉ., เท. อมุสฺสิตํ

^๓ ฉ., เท. มุสฺสิตํ. เอมฺปริปี.

^๕ ฉ., เท. น สทฺโฆ

^๒ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท. วิรโต

โส วุฏฺฐวาโส จิณฺณจฺรณเณ ๕เป๕ นตฺถิ ตสฺส ปุณฺณภโวติ
น สทฺโธ น วิรชชติ. เตนาห ภควา

“สาติเยสุ อนสฺสาวิ อติมานเ จ โน ยฺโต,
สณฺโห จ ปฏฺิภาณวา น สทฺโธ น วิรชชติติ.

[๘๕] ลากมฺยา น สิกฺขติ อลาเภ จ น กุปฺปติ.
อวิรุทฺโธ จ ตณฺหาเย รเส^๑ จ นานุกิขฺณติ.

ลากมฺยา น สิกฺขติ อลาเภ จ น กุปฺปติติ กถํ ลากมฺยา
สิกฺขติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภิกฺขุํ ปสฺสติ ลาภี จีวรปิณฺฑทปาต-
เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปฺริกฺขารานํ. ตสฺส เอวํ โหติ “เกณ ญฺ
โฆ อยมายสฺมา ลาภี จีวรปิณฺฑทปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
ปฺริกฺขารานนฺติ. ตสฺส เอวํ โหติ “อํ โฆ อยมายสฺมา สุตตณฺตโก,
เตน อยมายสฺมา ลาภี จีวรปิณฺฑทปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
ปฺริกฺขารานนฺติ. โส ลากเหตุ ลากปจฺจยา ลากการณา
ลากาภินิพฺพตฺติยา ลากํ ปรีปาเจนฺโต สุตตณฺตํ ปรียาปฺณาติ. เอวมฺปิ
ลากมฺยา สิกฺขติ.

อถวา ภิกฺขุ ภิกฺขุํ ปสฺสติ ลาภี จีวรปิณฺฑทปาตเสนาสน-
คิลานปจฺจยเภสชฺชปฺริกฺขารานํ. ตสฺส เอวํ โหติ “เกณ ญฺ โฆ
อยมายสฺมา ลาภี จีวรปิณฺฑทปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
ปฺริกฺขารานนฺติ. ตสฺส เอวํ โหติ “อํ โฆ อยมายสฺมา วินยธโร
๕เป๕ อาภิธมฺมิโก^๒ เตน อยมายสฺมา ลาภี จีวรปิณฺฑทปาตเสนาสน-
คิลานปจฺจยเภสชฺชปฺริกฺขารานนฺติ. โส ลากเหตุ ลากปจฺจยา
ลากการณา ลากาภินิพฺพตฺติยา ลากาภินิพฺพตฺติยา ลากํ ปรีปาเจนฺโต
อภิธมฺมํ ปรียาปฺณาติ. เอวมฺปิ ลากมฺยา สิกฺขติ.

อถวา ภิกขุ ภิกขุํ ปสฺสตี ลากิ จีวรปิณฑปาตเสนาสน-
คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. ตสฺส เอวํ โหติ “เกณ หนุ โข
อยมายสฺมา ลากิ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
ปริกฺขารานนฺติ. ตสฺส เอวํ โหติ “อัย โข อายสฺมา อารณฺณโก
ฯเปฯ ปิณฑปาติโก ฯเปฯ ปัสฺสกุลิโก ฯเปฯ เตจฺจิริโก ฯเปฯ
สปทานจาริโก ฯเปฯ ขลุปจฺจนาภตฺติโก ฯเปฯ เนสชฺชโก ฯเปฯ
ยถาสนฺนตฺติโก, เตน อยมายสฺมา ลากิ จีวรปิณฑปาตเสนาสน-
คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานนฺติ. โส ลากเหตุ ลากปจฺจยา
ลากการณา ลากาภินิพฺพตฺติยา ลากํ ปริปาเจนฺโต อารณฺณโก
โหติ ฯเปฯ ยถาสนฺนตฺติโก โหติ. เอวมปิ ลากมฺยา ลิกฺขตี.

กถิ น ลากมฺยา ลิกฺขตี. อิท ภิกขุ น ลากเหตุ
น ลากปจฺจยา, น ลากการณา, น ลากาภินิพฺพตฺติยา, น
ลากํ ปริปาเจนฺโต ยาวเทว อตฺตทมถาย^๑ อตฺตสมถาย^๑
อตฺตปรินิพฺพาปนตฺถาย สุตฺตนฺตํ ปริยาปฺณาตี, วินยํ ปริยาปฺณาตี,
อภิชมํ ปริยาปฺณาตี. เอวมปิ น ลากมฺยา ลิกฺขตี.

อถวา ภิกขุ น ลากเหตุ, น ลากปจฺจยา, น
ลากการณา, น ลากาภินิพฺพตฺติยา, น ลากํ ปริปาเจนฺโต
ยาวเทว อปฺปิจฺจณฺเณว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิจฺจณฺเณว นิสฺสาย
สฺลฺเลขณฺเณว นิสฺสาย ปวิเวกณฺเณว นิสฺสาย อิทมตฺถิตณฺเณว
นิสฺสาย อารณฺณโก โหติ, ปิณฑปาติโก โหติ, ปัสฺสกุลิโก
โหติ, เตจฺจิริโก โหติ, สปทานจาริโก โหติ, ขลุปจฺจนาภตฺติโก
โหติ, เนสชฺชโก โหติ, ยถาสนฺนตฺติโก โหติ. เอวมปิ น
ลากมฺยา ลิกฺขตีติ ลากมฺยา น ลิกฺขตี.

อลาเภ จ น กุปฺปตีติ กถํ อลาเภ กุปฺปติ. อิเชกจฺโจ
 “กุลํ วา น ลภามิ, คณํ วา น ลภามิ, อาวาสํ วา น ลภามิ,
 ลาภํ วา น ลภามิ, ยสํ วา น ลภามิ, ปสํสํ วา น ลภามิ,
 สุขํ วา น ลภามิ, จีวรํ วา น ลภามิ, ปิณฑปาตํ วา น
 ลภามิ, เสนาสนํ วา น ลภามิ, คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ วา
 น ลภามิ, คิลานุปฺภวจากํ วา น ลภามิ, อปฺปณฺณยาโตมฺหีติ
 กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติฏฺฐจฺยติ, โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ
 ปาตูกโรติ. เอวํ อลาเภ กุปฺปติ.

กถํ อลาเภ น กุปฺปติ. อิธ ภิกฺขุ “กุลํ วา น ลภามิ,
 คณํ วา น ลภามิ, อาวาสํ วา น ลภามิ, ลาภํ วา น ลภามิ,
 ยสํ วา น ลภามิ, ปสํสํ วา น ลภามิ, สุขํ วา น ลภามิ,
 จีวรํ วา น ลภามิ, ปิณฑปาตํ วา น ลภามิ, เสนาสนํ วา น
 ลภามิ, คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ วา น ลภามิ, คิลานุปฺภวจากํ
 วา น ลภามิ, อปฺปณฺณยาโตมฺหีติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น
 ปติฏฺฐจฺยติ, น โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตูกโรติ. เอวํ
 อลาเภ น กุปฺปตีติ ลาภกมฺยา น สิग्ghติ อลาเภ จ น กุปฺปติ.

อวิรุทฺโธ จ ตณฺหาย รเส จ นานุกิซฺฆตตีติ วิรุทฺโธติ
 โย จิตฺตสฺส อาฆาโต ปฏฺิฆาโต,^๑ อนฺนวิโรโธ^๒ โกโป ปโกโป
 สมฺปโกโป, โทโส ปโทโส สมฺปโทโส, จิตฺตสฺส พฺยาปตฺติ
 มโนปโทโส, [๒] โกโธ กุซฺฆณา กุซฺฆมิตตตํ, โทโส ทุสฺสนา
 ทุสฺสิตตตํ, พฺยาปตฺติ พฺยาปชฺชนา พฺยาปชฺชิตตตํ, วิโรโธ
 ปฏฺิวิโรโธ, จณฺทิกกํ, อสฺสุโรโป, อนตฺตมนตา จิตฺตสฺส; อยํ
 วุจฺจติ วิโรโธ. ยสฺเสโส วิโรโธ ปหีนो สมฺมุจฺฉินฺโน รูปสหนฺโต

ปฏิปปลสทฺโธ อภัพฺพุปปตฺติโก ฌาณคฺคินา ททฺโธ, โส วุจฺจติ
 อวิรุทฺโธ. **ตณฺหาติ** รูปตณฺหา สทฺทตณฺหา คนฺธตณฺหา รสตณฺหา
 โผฏฺฐพฺพตณฺหา ฐมฺมตณฺหา. **รโสติ** มฺูลรโส ขนฺธรโส ตจฺรโส
 ปตฺตรโส ปุปฺพรโส ผลรโส, อมฺพิลํ มธฺรํ ติตฺติกํ^๑ กฏฺฏกํ
 โลณิกํ ขาริกํ ลมฺพิลํ^๒ กสาโว สาหุ^๓ อสาหุ^๔ สีตํ อุณฺหํ.
 สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา รสคิทฺธา, เต ชิวฺหคฺเคน รสคฺคานิ
 ปฺริเยสนฺตา อาหิณฺทนฺติ. เต อมฺพิลํ ลภิตฺวา อนมฺพิลํ
 ปฺริเยสนฺติ, อนมฺพิลํ ลภิตฺวา อมฺพิลํ ปฺริเยสนฺติ; มธฺรํ ลภิตฺวา
 อมธฺรํ ปฺริเยสนฺติ, อมธฺรํ ลภิตฺวา มธฺรํ ปฺริเยสนฺติ; ติตฺติกํ
 ลภิตฺวา อติตฺติกํ^๕ ปฺริเยสนฺติ, อติตฺติกํ ลภิตฺวา ติตฺติกํ
 ปฺริเยสนฺติ; กฏฺฏกํ ลภิตฺวา อกฏฺฏกํ ปฺริเยสนฺติ, อกฏฺฏกํ ลภิตฺวา
 กฏฺฏกํ ปฺริเยสนฺติ; โลณิกํ ลภิตฺวา อโลณิกํ ปฺริเยสนฺติ, อโลณิกํ
 ลภิตฺวา โลณิกํ ปฺริเยสนฺติ. ขาริกํ ลภิตฺวา อขาริกํ ปฺริเยสนฺติ,
 อขาริกํ ลภิตฺวา ขาริกํ ปฺริเยสนฺติ; ลมฺพิลํ ลภิตฺวา กสาवं
 ปฺริเยสนฺติ, กสาवं ลภิตฺวา ลมฺพิลํ ปฺริเยสนฺติ; สาหุ ลภิตฺวา
 อสาหุ ปฺริเยสนฺติ, อสาหุ ลภิตฺวา สาหุ ปฺริเยสนฺติ; สีตํ^๖ ลภิตฺวา
 อุณฺหํ ปฺริเยสนฺติ, อุณฺหํ ลภิตฺวา สีตํ^๖ ปฺริเยสนฺติ. เต ยํ ยํ
 ลภิตฺวา เตน เตन^๗ น สนฺตฺสสนฺติ อปฺราปรํ ปฺริเยสนฺติ,
 มนาปิเกสุ รเสสุ รตฺตา คิทฺธา คิธฺตา มุจฺจिता อชฺโฆปนฺนา
 ลคฺคา ลคฺคิตา ปลิพฺพทฺธา. ยสฺส^๘ รสตณฺหา ปหีนา สมุจฺจินฺนา
 วุปฺสนฺตา ปฏิปฺปลสทฺธา อภัพฺพุปปตฺติกา ฌาณคฺคินา ททฺธมา,

^๑ สี.,ฉ.,เท. ติตฺตกํ, เอมฺปริปิ.

^๓ ฉ.,เท. สาหุ

^๕ สี.,ฉ.,เท. อติตฺตกํ, เอมฺปริปิ.

^๗ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๒ สี. ลปิลํ ฉ.,เท. ลมฺพิกํ

^๔ ฉ.,เท. อสาหุ

^๖ สี. สีตลํ

^๘ สี.,ฉ.,เท. ยสฺเสสา

โส ปฏิสงขา โยนิโส อาหารํ อหาเรติ เหนว ทวาย น มทายน
 น มณฑนายน น วิภูสณาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส จิตฺติยา
 ยาปนาย วิหีสฺสปฺรติยา พุรหมจฺริยานุคฺคหายน ‘อิตฺติ ปุราณณฺจ
 เวทนํ ปฏิหฺงขามิ, นวณฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ, ยาตฺรา จ
 เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสฺสุวิหาโร จาติ.

ยถา วณฺํ^๑ อาลิมฺเปยฺย ยาวเทว โรปนตฺถาย. ยถา วา
 ปน อกฺขํ อพฺภณฺเชยฺย ยาวเทว ภาารสฺส นิตฺถรณตฺถาย, ยถา
 วา ปน ปุตฺตมํสอาหารํ^๒ อหาเรยฺย^๓ ยาวเทว กนฺตารสฺส
 นิตฺถรณตฺถาย; เอวเมว ภิกฺขุ ปฏิสงขา โยนิโส อาหารํ
 อหาเรติ เหนว ทวาย น มทายน น มณฑนายน น วิภูสณาย
 ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส จิตฺติยา ยาปนาย วิหีสฺสปฺรติยา
 พุรหมจฺริยานุคฺคหายน “อิตฺติ ปุราณณฺจ เวทนํ ปฏิหฺงขามิ นวณฺจ
 เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา
 จ ผาสฺสุวิหาโร จาติ รสตณฺหํ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยณฺตีกโรติ
 อนภาวํคเมติ รสตณฺหายน อารโต [^๓] วิรโต ปฏิวิรโต
 นิกฺขนฺโต นิสฺสณฺโจ วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณตฺโต วิมฺริยาทิกเตน
 เจตฺสา วิหฺรตฺติ อวิรฺุทฺโต จ ตณฺหายน รเส จ นานฺคิฑฺฒติ.
 เตนาห ภควา

“ลามกมฺยา น ลิกฺขติ อลาเภ จ น กุปฺปติ,
 อวิรฺุทฺโต จ ตณฺหายน รเส จ นานฺคิฑฺฒตฺติ.

[๕๐] อูปะกุกโก สทา สโต น โลเก มณฺณตี^๔ สมํ
 น วิเสสี น นีเจยฺโย ตสฺส โน สนฺติ อุตฺตทา.

อุเพกฺขโก สทา สโตติ อุเพกฺขโกติ จพฺงคุเปกฺขาย
 สมณฺหาคโต จกฺขุนา รูปี ทิสฺวา เนว สุมโน โหติ น
 ทุมฺมโน, อุเพกฺขโก วิหฺรติ สโต สมปฺชาโน. โสเตน สทฺทํ
 สุตฺวา ๔เปยฺ ฌาเนน คนฺธํ ฌายิตฺวา ๔เปยฺ ชิวฺหาย รสํ
 สายิตฺวา ๔เปยฺ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ๔เปยฺ มนฺสา ฅมฺมํ
 วิญฺญาย เนว สุมโน โหติ น ทุมฺมโน, อุเพกฺขโก วิหฺรติ
 สโต สมปฺชาโน. จกฺขุนา รูปี ทิสฺวา มนาปํ นาภิกิขฺฌติ
 นาภิหฺสตี,^๑ น ราคํ ชเนติ, ตสฺส จิโตว กาโย โหติ, จิตฺ
 จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ สฺสณฺณจิตฺตํ สฺวิมุตฺตํ. จกฺขุนา โข ปเนว รูปี
 ทิสฺวา อมนาปํ น มงฺกุ โหติ อปฺปติฏฺฐจฺฉินฺจิตฺโต^๒ อาทินมนฺโส^๓
 อพฺยาปนฺนเจตฺโส. ตสฺส จิโตว กาโย โหติ, จิตฺ จิตฺตํ
 อชฺฌตฺตํ สฺสณฺณจิตฺตํ สฺวิมุตฺตํ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๔เปยฺ ฌาเนน
 คนฺธํ ฌายิตฺวา ๔เปยฺ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๔เปยฺ กาเยน
 โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ๔เปยฺ มนฺสา ฅมฺมํ วิญฺญาย มนาปํ
 นาภิกิขฺฌติ นาภิหฺสตี น ราคํ ชเนติ. ตสฺส จิโตว กาโย
 โหติ, จิตฺ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ สฺสณฺณจิตฺตํ สฺวิมุตฺตํ. มนฺสา โข ปเนว
 ฅมฺมํ วิญฺญาย อมนาปํ น มงฺกุ โหติ อปฺปติฏฺฐจฺฉินฺจิตฺโต
 อาทินมนฺโส^๔ อพฺยาปนฺนเจตฺโส. ตสฺส จิโต ว กาโย โหติ,
 จิตฺ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ สฺสณฺณจิตฺตํ สฺวิมุตฺตํ.

จกฺขุนา รูปี ทิสฺวา มนาปามนาเปสฺสุ รูเปสฺสุ ตสฺส
 จิโต ว กาโย โหติ, จิตฺ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ สฺสณฺณจิตฺตํ สฺวิมุตฺตํ.
 โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๔เปยฺ ฌาเนน คนฺธํ ฌายิตฺวา ๔เปยฺ

^๑ ฌ., เท. นามิหฺสตี

^๓ ฌ., เท. อาทินมนฺโส, เอวฺมุปฺริปี.

^๒ ส., ฌ., เท. อปฺปติฏฺฐจฺฉินฺจิตฺโต, เอวฺมุปฺริปี.

^๔ ฌ., เท. อาทินมนฺโส

ชีวหาย รสํ สายิตฺวา ๕เปย กายเน โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา
 ๕เปย มนสา ฌมฺมํ วิญญาเย มนาปามนาเปสฺส ฌมฺเมสฺส ตสฺส
 จิตฺโต ว กายโย โหติ, จิตํ จิตฺตํ อชฺฌตฺตํ สฺสณฺณจิตฺตํ สฺวิมุตฺตํ.

จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา รชนีเย น รชชติ, โทสนีเย^๑
 น ทุสฺสติ, โมหนีเย น มุยฺหติ, โกปนียะ น กุปฺปติ, กิเลสฺนีเย
 น กิลิสฺสติ, มทนีเย น มชฺชติ. โสเตเน สทฺทํ สุตฺวา ๕เปย
 ฌาเนน คณฺฐํ ฌายิตฺวา ๕เปย ชิวหาย รสํ สายิตฺวา ๕เปย
 กายเน โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ๕เปย มนสา ฌมฺมํ วิญญาเย
 รชนีเย น รชชติ, โทสนีเย น ทุสฺสติ, โมหนีเย น มุยฺหติ,
 โกปนียะ น กุปฺปติ, กิเลสฺนีเย น กิลิสฺสติ, มทนีเย น มชฺชติ.
 ทิฏฺฐเจ ทิฏฺฐจฺมตฺโต, สฺสฺเต สฺสฺตมตฺโต, มฺมฺเต มฺมฺตมตฺโต วิญญาเต
 วิญญาตมตฺโต. ทิฏฺฐเจ น ลิมฺปติ. สฺสฺเต น ลิมฺปติ, มฺมฺเต น
 ลิมฺปติ, วิญญาเต น ลิมฺปติ. ทิฏฺฐเจ อณฺุปโย [๒] อนิสฺสิตฺโต
 อปฺปฏฺวิพฺพทฺโร วิปฺปมุตฺโต วิสณฺณมุตฺโต วิมรียาทิกเตเน เจตฺสา
 วิหฺรติ. สฺสฺเต ๕เปย มฺมฺเต วิญญาเต อณฺุปโย [๑] อนิสฺสิตฺโต
 อปฺปฏฺวิพฺพทฺโร วิปฺปมุตฺโต วิสณฺณมุตฺโต วิมรียาทิกเตเน เจตฺสา วิหฺรติ.

สํวิชฺชติ อรหฺโต จกฺขุ, ปสฺสติ อรหา จกฺขุณา รูปี,
 ฌนฺทราโค อรหฺโต นตฺถิ, สฺวิมุตฺตจิตฺโต อรหา. สํวิชฺชติ อรหฺโต
 โสตํ, สฺสฺณาติ อรหา โสเตเน สทฺทํ, ฌนฺทราโค อรหฺโต นตฺถิ,
 สฺวิมุตฺตจิตฺโต อรหา. สํวิชฺชติ อรหฺโต ฌานํ, ฌายติ อรหา
 ฌาเนน คณฺฐํ, ฌนฺทราโค อรหฺโต นตฺถิ, สฺวิมุตฺตจิตฺโต อรหา.
 สํวิชฺชติ อรหฺโต ชิวหา, สายติ อรหา ชิวหาย รสํ, ฌนฺทราโค
 อรหฺโต นตฺถิ, สฺวิมุตฺตจิตฺโต อรหา. สํวิชฺชติ อรหฺโต กายโย,

มุสฺสติ อรหา กาเยน โผฏฺฐพฺพํ, ฉนฺทราโค อรหโต นตฺถิ,
 สุวิมุตฺตจิตฺโต อรหา. สํวิชฺชติ อรหโต มโน, วิชาณาติ อรหา
 มนสา ฌมฺมํ, ฉนฺทราโค อรหโต นตฺถิ, สุวิมุตฺตจิตฺโต อรหา.

จกฺขุ รูปารามํ รูปรตํ รูปสมมุทิตํ, ตํ อรหโต ทนฺตํ
 คฺคตํ รกฺขิตํ สํวตํ, ตสฺส จ สํวราย ฌมฺมํ เทเสติ. โส ตํ
 สทฺทการามํ ฌเปยฺ ฌมานํ คนฺธารามํ ฌเปยฺ ชิวหา รสธารามา
 รสรตา รสสมมุทิตา, सा อรหโต ทนฺตา คฺคตา รกฺขिता
 สํวตา, ตสฺสา จ สํวราย ฌมฺมํ เทเสติ. กาโย โผฏฺฐพฺพาราโม
 ฌเปยฺ มโน ฌมฺมาราโม ฌมฺมรโต ฌมฺมสมมุทิตो, โส อรหโต
 ทนฺโต คฺคโต รกฺขิตो สํวโต, ตสฺส จ สํวราย ฌมฺมํ เทเสติ.

ทนฺตํ นยฺนตฺติ สมิตฺติ	ทนฺตํ ราชากิรฺฐหติ,
ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺสเสสุ	โยตีวากุญฺํ ติตฺติกฺขติ.
วรมสฺสตรา ทนฺตา	อาชานินฺยาว ^๑ สินฺธว,
กฺุณฺชราว ^๒ มหานาคา	อตฺตทนฺโต ตโต วรํ.
น หิ เอเตหิ ยาเนหิ	คจฺเจยฺย อคตํ ทิสฺ,
ยถาตุตฺถนา สุทฺนฺเตน	ทนฺโต ทนฺเตน คจฺจติ.
วิธาสฺ น วิกมฺปนฺติ	วิปฺปมุตฺตา ปุณฺพภาว,
ทนฺตญฺมึ อนุปฺปตฺตา	เต โลเก วิชิตาวิโน.
ยสฺสสินฺหุริยานิ	ภาวิตานิ
อชฺฉตฺตํ ^๓ จ พหิทฺธา จ สพฺพโลเก,	
นิพฺพิชฺฌิมํ ^๔ ปรมฺยจ โลกํ	
กาลํ กงฺขติ ภาวิตो สุทฺนฺโตติ. ^๕	

^๑ ฉ., เท. ๑๒. อาชานินฺยา จ

^๒ ฉ., เท. กฺุณฺชราว

^๓ ฉ., เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. นิพฺพิชฺฌ อิมํ

^๕ ฉ., เท. สทฺนฺโตติ

อุเปกฺขโก สทาติ [๑] สพฺพทา สพฺพกาลํ นิจฺจกาลํ
 ฐวฺวกาลํ ๔เปยฺ ปจฺฉิเม วโยชนฺธ. สโตติ จตุหิ การณฺเห
 สโต: กาเย กายานุสฺสนาสติปฺปจฺจํ ภาเวนฺโต สโต, เวทนาสุ
 ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุสฺสนาสติปฺปจฺจํ ภาเวนฺโต
 สโต ๔เปยฺ โส วุจฺจติ สโตติ อุเปกฺขโก สทา สโต.

น โลเก มณฺณตี สมนฺติ “สทฺธิสํหมสมฺมิตฺติ มานํ น
 ชเนติ ชาตียา วา โคตฺเตน วา ๔เปยฺ อณฺณตรณฺณตเรน วา
 วตฺถุนาติ น โลเก มณฺณตี สมนํ.

น วิเสสํ น นีเจยฺโยติ “เสยฺโยสํหมสมฺมิตฺติ อติมานํ น
 ชเนติ ชาตียา วา โคตฺเตน วา ๔เปยฺ อณฺณตรณฺณตเรน วา
 วตฺถุนา. “หิโนสํหมสมฺมิตฺติ มานํ” น ชเนติ ชาตียา วา โคตฺเตน
 วา ๔เปยฺ อณฺณตรณฺณตเรน วา วตฺถุนาติ น วิเสสํ น นีเจยฺโย.

ตสฺส โน สมนฺติ อุตฺตทาติ ตสฺสทาติ อรหโต ขีณาสวสฺส.
 อุตฺตทาติ สตฺตสฺสทา: ราคฺสฺสโท, โทสฺสสฺสโท, โมหฺสฺสสฺสโท,
 มานุสฺสสฺสโท, ทิฏฺฐสฺสสฺสโท, กิเลสฺสสฺสสฺสโท, กมฺมสฺสสฺสสฺสโท. ตสฺสสิเม อุตฺตทา
 นตฺถิ น สมนฺติ น สํวิชฺชนตฺถิ นุปฺปลพฺพนตฺถิ, ปหีนา สมจฺฉินฺนา
 ฐปฺสนตฺถา ปฏฺฐิปปสฺสทฺธา อภพฺพปฺปตฺติกา ฅาณคฺคินา ททฺธมาติ
 ตสฺส โน สมนฺติ อุตฺตทา. เตนาห ภควา

“อุเปกฺขโก สทา สโต น โลเก มณฺณตี สมนํ,
 น วิเสสํ น นีเจยฺโย ตสฺส โน สมนฺติ อุตฺตทาติ.

[๕๑] ยสฺส นิสฺสยตา นตฺถิ ฅตฺวา ฐมฺมํ อนิสฺสํโต
 ภวาย วิภวาย จ^๑ ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชติ.

^๑ ฅ., เท., อ. สทา

^๒ ฅ., เท. โอมานํ

^๓ ส. ฅ., เท. วา, เอมฺปริปิ.

ยสฺส นิสฺสยตา นตฺถิ ติ ยสฺสาติ อรหโต ขีณาสวสฺส.
 นิสฺสยาติ เทว นิสฺสยา: ตณฺหานิสฺสโย จ ทิฏฺฐินิสฺสโย จ
 ๔เปยฺย อยํ ตณฺหานิสฺสโย ๔เปยฺย อยํ ทิฏฺฐินิสฺสโย. ตสฺส
 ตณฺหานิสฺสโย ปหิโน, ทิฏฺฐินิสฺสโย ปฏฺฐินิสฺสญฺโจะ; ตณฺหานิสฺสยสฺส
 ปหีนตฺตา ทิฏฺฐินิสฺสยสฺส ปฏฺฐินิสฺสญฺจตฺตา นิสฺสยตา ยสฺส นตฺถิ
 [๑] น สํวิชฺชติ นุปฺลพฺภติ, ปหิณา สมุจฺฉินฺหา รูปสนฺตา
 ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปฺปตฺติกา ฌาณคฺคิณา ททฺธมาติ ยสฺส
 นิสฺสยตา นตฺถิ.

ฌตฺวา ฌมฺมํ อนิสฺสิโตติ ฌตฺวาติ ฌตฺวา ชานิตฺวา
 ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา, “สพฺเพ สงฺขารธา
 อนิจฺจาติ ฌตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา
 วิภูตํ กตฺวา, “สพฺเพ สงฺขารธา ทุกฺขาติ ๔เปยฺย “สพฺเพ ฌมฺมา
 อนตฺตาติ ๔เปยฺย “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺทยฌมฺมํ สพฺพนตํ นิโรธฌมฺมนฺติ
 ฌตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา.
 อนิสฺสิโตติ เทว นิสฺสยา: ตณฺหานิสฺสโย จ ทิฏฺฐินิสฺสโย จ
 ๔เปยฺย อยํ ตณฺหานิสฺสโย ๔เปยฺย อยํ ทิฏฺฐินิสฺสโย. ตณฺหานิสฺสยํ
 ปหาย ทิฏฺฐินิสฺสยํ ปฏฺฐินิสฺสชฺชิตฺวา จกฺขุ อนิสฺสิโต, โสตํ
 อนิสฺสิโต, ฌานํ อนิสฺสิโต, ชิวฺหํ อนิสฺสิโต, กายํ อนิสฺสิโต,
 มนํ อนิสฺสิโต, รูปํ ๔เปยฺย สทฺทํ ๔เปยฺย คนฺธํ ๔เปยฺย รเส
 ๔เปยฺย โผฏฺฐพฺเพ ๔เปยฺย กุลํ ๔เปยฺย คณํ ๔เปยฺย อาวาสํ ๔เปยฺย
 ทิฏฺฐสฺสตมฺมตฺตวิญฺญาตพฺเพ ฌมฺเม อนิสฺสิโต อนลฺลสินฺโ อนุปกโต
 อนชฺฌเณสิโต อนธฺมุตโต นิกฺขนโต นิสฺสญฺโจะ, วิปฺปมฺตโต วิสณฺณตโต
 วิมรียาทิกเตน เจตฺสา วิหรตฺติ ฌตฺวา ฌมฺมํ อนิสฺสิโต.

ภวาย วิภวาย จ ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชตีติ ตณฺหาติ
 รูปตณฺหา สทฺทตณฺหา คนฺธตณฺหา รสตณฺหา โผฏฺฐพฺพตณฺหา
 ฆมฺมตณฺหา. ยสฺสาติ อรหโต ขีณาสวสฺส. ภวายาติ ภวาทิฏฺฐจียา.
 วิภวายาติ วิภวาทิฏฺฐจียา. ภวายาติ สสฺสสตฺถิฏฺฐจียา. วิภวายาติ
 อจฺเจทฺธิฏฺฐจียา. ภวายาติ ปุณฺณปุณฺณ ภวาย ปุณฺณปุณฺณ คติยา ปุณฺณปุณฺณ
 อุปฺปตฺติยา ปุณฺณปุณฺณ ปฏฺฐิสนฺธิยา ปุณฺณปุณฺณ อตฺตภาวาทินิพฺพตฺติยา,
 ตณฺหา ยสฺส นตฺถิ น สํวิชฺชติ นฺุปลพฺภติ, ปหีนา สมฺมจฺฉินฺนา
 รูปสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปฺปตฺติกา ฌาณคฺคิณา ททฺธมาติ
 ภวาย วิภวาย จ ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชติ. เตนาห ภควา

“ยสฺส นิสฺสยตา นตฺถิ ฌตฺวา ฆมฺมํ อนิสฺสิตไ
 ภวาย วิภวาย จ ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชตีติ.

[๕๒] ตํ พุรฺรัมมิ อุปฺสนฺโตติ กามสฺส อนเปกฺขินํ
 คนฺธา ตสฺส น วิชฺชนฺติ อตาริ^๑ โส วิสตฺตํ.

ตํ พุรฺรัมมิ อุปฺสนฺโตติ ‘สนฺโต^๒ อุปฺสนฺโต รูปสนฺโต
 นิพฺพุโต ปฏิปฺปสฺสทฺโธติ ตํ พุรฺรัมมิ, ตํ กถมิ, ตํ ภณามิ, ตํ
 ทิปฺปามิ, ตํ โวหรามิ^๓ ตํ พุรฺรัมมิ อุปฺสนฺโตติ.

กามสฺส อนเปกฺขินฺนฺติ กามาติ อุตฺถานโต เทว กามา:
 วตฺถุกามา จ กิเลสกามา จ ๔เปย อิเม วุจฺจนฺติ วตฺถุกามา
 ๔เปย อิเม วุจฺจนฺติ กิเลสกามา. วตฺถูกาเม ปริชานิตฺวา กิเลสกาเม
 ปหาย ปชฺหิตฺวา วิโนทิตฺวา^๓ พุยนฺตีกิริตฺวา อนภาวจฺฉมิตฺวา
 กามสฺส อนเปกฺขี วิตกาโม จตฺตกาโม วนฺตกาโม มุตฺตกาโม
 ปหีนกาโม ปฏฺฐินิสฺสฏฺฐกาโม [๔] วิตฺราโค จตฺตราคโค วนฺตราคโค
 มุตฺตราคโค ปหีนราคโค ปฏฺฐินิสฺสฏฺฐราคโค นิจฺฉาโต นิพฺพุโต

^๑ ส.ฉ.,เท. อตริ, เอวมุปริปิ.

^๒ ฉ.,เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ.,เท. วิโนเทตฺวา

^๔ ฉ.,เท. กามสฺส

สีติญฺโตะ สุขปฏิสัมเวทึ พุรหมญฺเฏน อตฺตนา วิหรตีติ กาเมสุ
อนเปกฺขินิ.

คณฺหา ตสฺส น วิชฺชนตีติ คณฺหาติ จตฺตาริ คณฺหา:
อภิขฺเฆมา กายคณฺโถ, พฺยาปาโท กายคณฺโถ, สีลพฺพตฺตปฺรามาโส
กายคณฺโถ, อิทฺสจฺจาภินิเวโส กายคณฺโถ. อตฺตโน ทิฏฺฐิจิยา
ราโค อภิขฺเฆมา กายคณฺโถ, ปฺรวาเทสุ อาฆาโต อปฺปจฺจโย
พฺยาปาโท กายคณฺโถ, อตฺตโน สีลํ วา วตฺตํ วา สีลพฺพตฺตํ
วา ปฺรามสตี^๑ สีลพฺพตฺตปฺรามาโส กายคณฺโถ, อตฺตโน ทิฏฺฐิจิ
อิทฺสจฺจาภินิเวโส กายคณฺโถ. **ตสฺสชาติ** อรหโต ขีณาสวสฺส.
คณฺหา ตสฺส น วิชฺชนตีติ คณฺหา ตสฺส นตฺถิ น สนฺติ
น สัมวิชฺชนตี นุปฺลพฺภนตี, ปหีนา สมฺมจฺฉินฺนา รุปฺสนฺตา
ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปฺปตฺติกา ฅาณคฺคินา ททฺธมาติ คณฺหา
ตสฺส น วิชฺชนตี.

อตาริ โส วิสตฺติกนฺติ วิสตฺติกา วุจฺจติ ตณฺหา. โย
ราโค สาราโค อเปยฺ อภิขฺเฆมา โลโภ อกฺุสลมฺมูลํ. **วิสตฺติกาคี**
เกนตฺเถน^๒ วิสตฺติกา. วิสตาติ วิสตฺติกา. วิสาลาติ วิสตฺติกา.
วิสฐาติ^๓ วิสตฺติกา. วิสมาติ วิสตฺติกา. วิสกุกฺกตีติ วิสตฺติกา.
วิสฺหรตีติ วิสตฺติกา. วิสฺวาทิกาคี วิสตฺติกา. วิสมุลาติ วิสตฺติกา.
วิสผลาติ วิสตฺติกา. วิสปริโหมคาคี วิสตฺติกา. วิสาลา วา ปน
สา ตณฺหา รุปํ อเปยฺ สทฺเท อเปยฺ คณฺเฑ รเส อเปยฺ
โผฏฺฐพฺเพ อเปยฺ กุเล อเปยฺ คณฺเฑ อเปยฺ อาวาเส อเปยฺ
ทิฏฺฐสฺสตมฺมตฺตวิญฺญาตพฺเพสุ ฅมฺเมสุ วิสฐา^๔ วิตฺถตาติ วิสตฺติกา.
อตาริ โส วิสตฺติกนฺติ: โส อิมํ วิสตฺติกํ ตณฺหํ อตาริ อุตฺตริ

ปตฺตริ^๑ สมตฺกมฺมิ วิตฺตวตฺตตีติ อตาริ โส วิสตฺติกํ. เตนาห ภควา
 “ตํ พุรฺรุมิ อุตฺปนฺนโตติ กาเมสุ อนเปกฺขิณํ,
 คนฺธธา ตสฺส น วิชฺชนฺติ อตาริ โส วิสตฺติกนฺติ.

[๕๓] น ตสฺส ปุตุตา ปสโว เขตฺตํ วตฺถุญจ วิชฺชติ,
 อตฺตา^๒ วาปี นีรตฺตา วา น ตสฺมี อุปลพฺภติ.

น ตสฺส ปุตุตา ปสโว เขตฺตํ วตฺถุญจ วิชฺชตีติ
 ชาติ ปฏิกฺกเขโป. ตสฺสาติ อรหโต ขีณาสวสฺส. ปุตุตาติ
 จตฺตาโร ปุตุตา อตฺตชฺช ปุตุโต, เขตฺตชฺช ปุตุโต, ทินฺนโก
 ปุตุโต, อนฺเตवासโก ปุตุโต. ปสโวติ อเชพกา กุกฺกุฏสฺสุกรา
 หตฺถิควาสสวพฺวา. เขตฺตนฺติ สาลิกเขตฺตํ วิหิกเขตฺตํ มุคฺคกเขตฺตํ
 มาสกเขตฺตํ ยวกเขตฺตํ โครธุมกเขตฺตํ ติลกเขตฺตํ. วตฺถุนฺติ
 ฌราวตฺถุ โภจจวตฺถุ ปุเรวตฺถุ ปจฺฉาวตฺถุ อารามวตฺถุ วิหารวตฺถุ.
 น ตสฺส ปุตุตา ปสโว เขตฺตํ วตฺถุญจ วิชฺชตีติ ตสฺส ปุตุตฺตปริคฺคโห
 วา ปสฺสปริคฺคโห วา เขตฺตตฺตปริคฺคโห วา วตฺถุตฺตปริคฺคโห วา นตฺถิ
 น สนฺติ น สํวิชฺชนฺติ นุปลพฺภนฺติ, ปหีนา สมฺมจฺฉินฺนา
 วุตฺปนฺนา ปฏฺฐิปปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกา ฃาณคฺคินา ททฺธมาติ
 น ตสฺส ปุตุตา ปสโว เขตฺตํ วตฺถุญจ วิชฺชติ.

อตฺตา วาปี นีรตฺตา วา น ตสฺมี อุปลพฺภตีติ อตฺตาติ
 สสฺสตทิกฺกจิ^๓ นตฺถิ. นีรตฺตาติ อจฺเจททิกฺกจิ นตฺถิ. อตฺตาติ
 คหิตํ นตฺถิ. นีรตฺตาติ มุญฺจิตพฺพํ นตฺถิ. ยสฺส นตฺถิ คหิตํ,
 ตสฺส นตฺถิ มุญฺจิตพฺพํ, ยสฺส นตฺถิ มุญฺจิตพฺพํ, ตสฺส
 นตฺถิ คหิตํ. คหณมฺมจฺฉนํ สมตฺกนฺโต^๔ อรหา วุทฺธมฺปิรหานี

หมตอายุ 12/06/2566

^๑ ส.,ฉ.,เท. ปตริ

^๓ ฉ.,เท. อตฺตทิกฺกจิ

^๒ สุยา. อตฺตํ วาปี นีรตฺตํ วา, เอวมุปฺปิ.

^๔ ส.,ฉ.,เท. กาหมจฺฉนสมตฺกนฺโต

วิติวตโต.^๑ โส วุฏฐวาโส จินฺณจรรโณ ๗เปฯ นตฺถิ ตสฺส
 ปุณฺณโกวติ อตฺตา วาปิ นีรตฺตา วา น ตสฺมี อุลลพฺภติ.
 เตนานห ภควา

“น ตสฺส ปุตฺตา ปสโว เขตฺตํ วตฺถุญฺจ วิชฺชติ
 อตฺตา วาปิ นีรตฺตา วา น ตสฺมี อุลลพฺภตฺติติ.

[๕๔] เยน [^๒] วชฺชํ ปุณฺณชฺชา อโธ สมณพฺรหฺมณา.
 ตํ ตสฺส อปรกฺขตํ^๓ ตสฺมา วาเทสฺส เนชติ.

เยน วชฺชํ ปุณฺณชฺชา อโธ สมณพฺรหฺมณาติ ปุณฺณชฺชาติ
 เกนตฺเถน^๔ ปุณฺณชฺชา.^๕ ปุณฺณ กิเลเส ชเนนตฺติติ ปุณฺณชฺชา. ปุณฺณ
 อวิหตสกุทายทิกฺขจิกาทิ ปุณฺณชฺชา. ปุณฺณ สตฺถารานํ มุขฺลโลกิกาทิ
 ปุณฺณชฺชา. ปุณฺณ สพฺพคตฺติหิ อาวูนิตาติ^๖ ปุณฺณชฺชา. ปุณฺณ
 นานาภิสงฺขาราเรหิ^๗ อภิสงฺขโรนตฺติติ ปุณฺณชฺชา. ปุณฺณ นานาโอฆะหิ
 วุยฺหนตฺติติ ปุณฺณชฺชา. ปุณฺณ นานาสนฺตปาเปหิ สนฺตปฺเปนตฺติติ ปุณฺณชฺชา.
 ปุณฺณ นานาปริพาเหหิ ปริทฺยหนตฺติติ ปุณฺณชฺชา. ปุณฺณ ปญฺจสุ
 กามคฺเณสุ รตฺตา คิทฺธา คธิตา มุจฺจिता อชฺโฆปนฺนา ลคฺคา
 ลคฺคิตา ปลิพฺพุทฺธาติ ปุณฺณชฺชา. ปุณฺณ ปญฺจหิ นีวรเณหิ อาวูฏฺฐา
 นิฏฺฐา โอมุฏฺฐา^๘ ปิหิตา ปฏิจฺจนฺนา ปฏิกุชฺชิตาติ ปุณฺณชฺชา.
 สมณชาติ เยเกจิ อิตฺโต พหิทฺธา ปริพฺพาชฺชปคตา ปริพฺพาชฺชสมาปนฺนา.
 พฺรหฺมณาติ เยเกจิ โภวาทิกา. เยน วชฺชํ ปุณฺณชฺชา อโธ
 สมณพฺรหฺมณาติ ปุณฺณชฺชา [^๙] เยน ราเคน วเทยฺยํ, เยน
 โทเสน วเทยฺยํ, เยน โมะเหเน วเทยฺยํ, เยน มาเนเน วเทยฺยํ,

^๑ ฉ., เท. วุฏฐิบริหารีวิติวตโต

^๒ ส., ฉ., เท. น. เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท. อปรกขตํ

^{๔-๕} ฉ., เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนตฺติ.

^๕ ส., ฉ., เท. อาวูจिताติ.

^๖ ฉ., เท. นานาภิสงฺขารา

^๗ ฉ., เท. โอวูฏฺฐา

^๘ ฉ., เท. ตํ

ยาย ทิฏฐิจา วเทยฺย, เยน อุทฺธจฺเจน วเทยฺย, ยาย วิจิกิฉฺฉาย
 วเทยฺย, เยหิ อนุสเยหิ วเทยฺย “รตฺโตติ वा “ทฺฐโจติ वा
 “มฺพฺโหติ वा “วินิพนฺโหติ वा “ปฺรามฺภูโจติ वा “วิกฺเขปคฺโตติ वा
 “อนิฏฺฐจฺคฺโตติ वा “ถามคฺโตติ वा; เต อภิสงฺขารํ ปหีนา
 อภิสงฺขารํ ปหีนตฺตา คติโย” เยน วเทยฺย “เนรยิกฺโกติ वा
 “ตฺริจฺฉานโยนิโกติ वा “ปิตฺติวีสยิกฺโกติ वा “มนุสฺโสติ वा “เทโวติ
 वा “รूपิํติ वा “อรूपิํติ वा “สณฺณิํติ वा “อสณฺณิํติ वा
 “เนวสณฺณินาสณฺณิํติ वा. โส เหตุ นตฺถิ, ปจฺจโย นตฺถิ, การณํ
 นตฺถิ, เยน วเทยฺย กเถยฺย ภาณยฺย ทิปฺเปยฺย โวหเรยฺย นตฺถิ
 เยน วชฺชํ ปุณฺณชฺชนา อถ สมณพฺราหฺมณา.

ตํ ตสฺส อปฺเรกฺขนฺติ ตสฺสาติ อรหโต ชีณาสวสฺส.
 ปฺเรกฺขาโรติ^๑ เทว ปฺเรกฺขารํ: ตณฺหาปฺเรกฺขาโร จ ทิฏฺฐิปฺเรกฺขาโร
 จ อฺเปยฺย อयํ ตณฺหาปฺเรกฺขาโร อฺเปยฺย อयํ ทิฏฺฐิปฺเรกฺขาโร.
 ตสฺส ตณฺหาปฺเรกฺขาโร ปหีนํ ทิฏฺฐิปฺเรกฺขาโร ปฏฺินิสฺสณฺโจ
 ตณฺหาปฺเรกฺขารสฺส ปหีนตฺตา ทิฏฺฐิปฺเรกฺขารสฺส ปฏฺินิสฺสณฺจตฺตา
 น ตณฺหํ वा ทิฏฺฐิํ वा ปฺรโต กตฺวา จรติ, น ตณฺหาชฺช
 น ตณฺหาเกตุํ น ตณฺหาชฺชิตฺเตยฺโย, น ทิฏฺฐิทฺช น ทิฏฺฐิเกตุํ
 น ทิฏฺฐาชฺชิตฺเตยฺโย, น ตณฺหาเย วา [^๓] ทิฏฺฐิจา वा ปริวาริโต
 จรติติ ตํ ตสฺส อปฺเรกฺขตํ.

ตสฺมา วาเทสฺส เนชตีติ ตสฺมาติ ตสฺมา ตํการณา ตํเหตุ
 ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา วาเทสฺส อุปฺวาเทสฺส นิหนฺทาย ครหาเย
 อกิตฺติยา อวณฺณหาริกาย เนชติ น เอชติ^๒ น จลติ น เวชติ
 นปฺปเวชติ น สมฺปเวชตีติ ตสฺมา วาเทสฺส เนชติ. เตนาห ภาควา

^๑ ๒๒๐๒๒ ๑๒/๐๔/๒๕๖๖
 ส.,ฉ.,เท.,อ. คติยา

^๓ ฉ.,เท. น

^๒ ฉ.,เท. ปฺเรกฺขาราคิ

^๔ ส.,ฉ.,เท. อธิษฺติ

“เยน วชฺชํ ปุณฺณชชา อโธ สมณพราหมณา,
 ตํ ตสฺส อปุเรกขตํ ตสฺมา วาเทสฺส เนชตีติ.

[๕๕] **วิตเคโธ อมจฺฉริ** **น โอสฺเสสฺส^๑ วาทเต มฺหิ.**
น สเมสฺส น โอมะสฺส **กปฺป เนติ อกปฺปิโย.**

วิตเคโธ อมจฺฉริติ เคโธ วุจฺจติ ตณฺหา, โย ราโค
 สาราโค ๗เปฯ อภิขุมา โลโก อกฺขลมูลํ. ยสฺเสสฺส เคโธ
 ปหิโน สมฺมจฺฉินโน รูปสนฺโต ปฏิปฺปสฺสทฺธโร อภพฺพุปปตฺติโก
 ฌาณคฺคินา ททฺโธ, โส วุจฺจติ **วิตเคโธ**. โส รูปะ อคิทฺธโร
 ๗เปฯ ทิฏฺฐสฺสุมฺตวิญฺญาตพฺเพสฺส ฐมฺเมสฺส อคิทฺธโร อคฺชิตโต อมฺมจฺฉิตโต
 อนชฺโณปนโน^๒ **วิตเคโธ** [“] จตฺตเคโธ วนฺตเคโธ [“] มุตฺตเคโธ
 ปฏฺฐินิสฺสจฺจเคโธ นิจฺจาทโต นิพฺพุโต สีตฺธิฏฺฐโต สุขปฏฺฐิสฺสเวทึ
 พุรหฺมญฺเฒน อตฺตนา วิหรตีติ **วิตเคโธ**. **อมจฺฉริ**ติ มจฺฉริยนฺติ
 ปญฺจ มจฺฉริยานิ: อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ,
 วณฺณมจฺฉริยํ, ฐมฺมมจฺฉริยํ. ยํ เอวรूपํ มจฺฉริยํ ๗เปฯ คาโห
 อิทํ วุจฺจติ มจฺฉริยํ. ยสฺเสตํ มจฺฉริยํ ปหิโน สมฺมจฺฉินโน รูปสนฺโต
 ปฏิปฺปสฺสทฺธโร อภพฺพุปปตฺติโก ฌาณคฺคินา ททฺโธ, โส วุจฺจติ
อมจฺฉริติ **วิตเคโธ** **อมจฺฉริ**.

น โอสฺเสสฺส วาทเต มฺหิ น สเมสฺส น โอมะสฺสติ **มฺหิ**ติ
 โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ ๗เปฯ สงฺกขาลมตฺติจฺจ โส มฺหิ. **มฺหิ**^๓
 “เสยฺโยหฺมสฺสมีติ วา “สทฺธิโสหฺมสฺสมีติ วา “หิโนหฺมสฺสมีติ วา **น**
วาทติ **น** กเถติ **น** ภณฺตีติ **น** ทิปฺยติ **น** วิหรตีติ **น** โอสฺเสสฺส
วาทเต **มฺหิ** **น** สเมสฺส **น** โอมะสฺส.

^๑ ส.,ฉ.,เท. ออสเสส
 ๑๒/๐๖/๒๕๖๖

^๓ ฉ.,เท. วิคตเคโธ

^๔ ฉ.,เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. อนชฺโณสิโต

^๕ ฉ.,เท. ปหิโนเคโธ

กปฺป เนติ อกปฺปิโยติ กปฺโปติ^๑ เทว กปฺปา: ตณฺหากปฺโป
 จ ทิฏฺฐิกปฺโป จ ๔ปฺย อยฺม ตณฺหากปฺโป ๔ปฺย อยฺม ทิฏฺฐิกปฺโป.
 ตสฺส ตณฺหากปฺโป ปหิโน, ทิฏฺฐิกปฺโป ปฏฺนิสฺสฏฺโฆ; ตณฺหากปฺปสฺส
 ปหิณตฺตา ทิฏฺฐิกปฺปสฺส ปฏฺนิสฺสฏฺจตฺตา ตณฺหากปฺป วา ทิฏฺฐิกปฺป
 วา เนติ น อุเปติ น อุปคจฺจติ น คณฺหาติ น ปรามสฺติ
 นาภินิวิสฺสตีติ กปฺป เนติ. **อกปฺปิโยติ กปฺโปติ** เทว กปฺปา
 ตณฺหากปฺโป จ ทิฏฺฐิกปฺโป จ ๔ปฺย อยฺม ตณฺหากปฺโป ๔ปฺย
 อยฺม ทิฏฺฐิกปฺโป. ตสฺส ตณฺหากปฺโป ปหิโน, ทิฏฺฐิกปฺโป ปฏฺนิสฺสฏฺโฆ
 ตสฺส ตณฺหากปฺปสฺส ปหิณตฺตา ทิฏฺฐิกปฺปสฺส ปฏฺนิสฺสฏฺจตฺตา
 ตณฺหากปฺป วา ทิฏฺฐิกปฺป วา น กปฺเปติ น ชเนติ น
 สยฺชเนติ น นิพฺพตฺเตติ นาภินิพฺพตฺเตตีติ กปฺป เนติ **อกปฺปิโย.**
 เตนานห ภควา

“วิตฺเคโธ อมจฺจริ น โอสฺเสสฺสุ วทเต มฺหิ,
 น สเมสฺสุ น โอมะสฺสุ กปฺป เนติ อกปฺปิโยติ.

[๕๖] ยสฺส โลเก สกํ นตฺถิ อสตา จ น โสจติ.

ธมฺเมสฺสุ จ น คจฺจติ ส เว สนฺโตติ วุจฺจติ.

ยสฺส โลเก สกํ นตฺถีติ ยสฺสาติ อรหโต ชีณาสวสฺส.

[๖] สกํ นตฺถีติ “ยสฺส” มยฺหํ วา อิํ, ปเรสํ วา อิทนฺติ
 กิณฺจิ รูปคตํ เวทนาคตํ สยฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญานคตํ
 คหิตํ ปรามญฺจํ อภินิวิญฺจํ อชฺโฆสิตํ อธิมุตฺตํ นตฺถิ ๔ปฺย
 ฌาณคฺคิณา ททฺธมนฺติ ยสฺส โลเก สกํ นตฺถิ.

อสตา จ น โสจตีติ วิปริณตํ วา วตฺถุํ น โสจติ
 วิปริณตสฺมี วา วตฺถุสฺมี น โสจติ “จกฺขุ เม วิปริณตนฺติ

น โสจติ, “โสติ” เม ยเปย ฆานํ เม ยเปย ชิวหา เม
 ยเปย กาโย เม ยเปย มโน เม ยเปย รูปา เม ยเปย
 สหฺทา เม ยเปย คนฺธา เม ยเปย รสา เม ยเปย โผฏฺฐพฺพา
 เม ยเปย กุลํ เม ยเปย คโณ เม ยเปย อาวาโส เม
 ยเปย ลาโภ เม ยเปย ยโส เม ยเปย ปสฺसा เม ยเปย
 สุขํ เม ยเปย จีวรํ เม ยเปย ปิณฺฑปาโต เม ยเปย เสนาสนํ
 เม ยเปย คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารो เม ยเปย มาตา เม
 ยเปย ปิตา เม ยเปย ภาตา เม ยเปย ภคินี เม ยเปย
 ปุตฺโต เม ยเปย ธีตา เม ยเปย มิตฺตา เม ยเปย อมจฺจา
 เม ยเปย ฌาตกา เม ยเปย สาโลหิตา เม ยเปย วิปริณฺตาทิ
 น โสจติ น กิลมฺติ น ปริเทวติ น อฺรตฺตาที กนฺทติ น
 สมฺโมหํ อापชฺชตีติ เอวมฺปิ อสตา จ น โสจติ.

อถวา อสาดาย^๑ ทุกฺขาย เวทนาย ฌฺญโจ ปเรโต
 สโมหิตो สมฺนฺนาคโต น โสจติ น กิลมฺติ น ปริเทวติ น
 อฺรตฺตาที กนฺทติ น สมฺโมหํ อापชฺชติ. จกฺขุโรเคน ฌฺญโจ
 ปเรโต สโมหิตो สมฺนฺนาคโต น โสจติ น กิลมฺติ น ปริเทวติ
 น อฺรตฺตาที กนฺทติ น สมฺโมหํ อापชฺชติ. โสตรโรเคน ยเปย
 ฆานโรเคน ยเปย ชิวหาโรเคน ยเปย กายโรเคน ยเปย สีสโรเคน
 ยเปย กณฺณโรเคน ยเปย มฺขโรเคน ยเปย ทนฺตโรเคน ยเปย
 กาเสน ยเปย สาเสน ยเปย ปินาเสน ยเปย ทฺเหน^๒ ยเปย
 ชเรน ยเปย กุจฺฉิโรเคน ยเปย มุจฺฉาย ยเปย ปกฺขนฺทิกาย
 ยเปย สฺลายน^๓ ยเปย วิสฺสุจิกาย ยเปย กุฏฺเฐน ยเปย คณฺเฑน

๕เปย กิลาสเน ๕เปย โสเสเน ๕เปย อปมาเรเน ๕เปย ทททุยา^๑
 ๕เปย กณฺทุยา ๕เปย กจฺจุยา ๕เปย รชสาย^๒ ๕เปย วิตจฺจิกาย
 ๕เปย โลหิตเน ๕เปย ปิตฺตเน ๕เปย มธุเมहेเน ๕เปย อํสาย
 ๕เปย ปิพกาย ๕เปย ภคฺคฺทลาย^๓ ๕เปย ปิตฺตสมฺภูจฺจานเห^๔
 อาพาเชหิ ๕เปย เสฆฺสมฺภูจฺจานเห อาพาเชหิ ๕เปย วาตสมฺภูจฺจานเห
 อาพาเชหิ ๕เปย สนนฺนิปาตฺติเกหิ อาพาเชหิ ๕เปย อุตฺตปริณามเชหิ
 อาพาเชหิ ๕เปย วิสมปฺริหารเชหิ อาพาเชหิ ๕เปย โอปกฺกมิกเกหิ
 อาพาเชหิ ๕เปย กมฺมวิปากเชหิ อาพาเชหิ ๕เปย สีเตเน ๕เปย
 อุณฺเहेเน ๕เปย ชิฆจฺจาย ๕เปย ปิปาสาย ๕เปย อุจฺจาเรเน^๕ ๕เปย
 ปสฺสาเวเน^๕ ๕เปย ทํสมกสฺวาตาตปสฺสิสฺสปสมฺผลเสหิ ฌุญฺโจ ปเรโต
 สโมหิตโต สมนฺนาคโต น โสจติ น กิลมติ น ปริเทเวติ
 น อุตฺตตาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชตฺติติ เอวมฺปิ อสตา
 จ น โสจติ.

อถวา อสนฺเต อสํวิชฺชมาเน อนฺุปลพฺภิกฺขมาเน^๖ “อโห วต
 เม ตํ^๗ ตํ วต เม^๗ นตฺถิ, สียา วต เม ตํ, ตํ วตาหํ น
 ลภามิ^๘ น โสจติ น กิลมติ น ปริเทเวติ น อุตฺตตาฬิ กนฺทติ
 น สมฺโมหํ อาปชฺชตฺติติ เอวมฺปิ อสตา จ น โสจติ.

ฐมฺเมสุ จ น กจฺจตฺติ น จนฺทาคตฺติ คจฺจติ, น โทสาคตฺติ
 คจฺจติ, น โมหาคตฺติ คจฺจติ, น ภยาคตฺติ คจฺจติ, น ราควเสน
 คจฺจติ, น โทสวเสน คจฺจติ, น โมหวเสน คจฺจติ, น มานวเสน
 คจฺจติ, น ทิฏฺฐิวเสน คจฺจติ, น อุตฺตจฺจวเสน คจฺจติ,

^๑ อ. ทนฺทุยา

^๒ ส. นชสาย

^๓ จ., เท. ภคฺคฺทเลน

^๔ จ., เท. ปิตฺตสมฺภูจฺจานเน อาพาเชเน, เอวมฺปิริ.

^{๕-๕} จ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ. ^๖ จ., เท. อนฺุปลพฺภิกฺขมาเน

^{๗-๗} จ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ. ^๘ จ., เท. น จ ลภามิ

น วิจิกิจฺฉาวเสน คจฺฉติ, น อนุสยวเสน คจฺฉติ, น [^๑] วคฺเคหิ ฐมฺเมหิ ยายติ นียฺยติ^๒ วุญฺหติ สํหริยตีติ^๓ ฐมฺเมสุ จ น คจฺฉติ.

ส เว สนฺโตติ วุจฺจตีติ โส สนฺโต อุปสนฺโต วูปสนฺโต นิพฺพุโต ปฏฺวิปฺปสฺสทฺโรติ วุจฺจติ [^๔] กถียติ^๕ ภณียติ ทิปฺยติ ไวหริยตีติ ส เว สนฺโตติ วุจฺจติ. เตนาห ภควา

“ยสฺส โลเก สกํ นตฺถิ อสตา จ น โสจติ,
ฐมฺเมสุ จ น คจฺฉติ ส เว สนฺโตติ วุจฺจตีติ.

ทสฺโม ปุราเภทสุตฺตนิทฺเทโส.

^๑ ฉ., เท. 13/06/2566

^๓ ฉ., เท. สํหริยตีติ, เอมฺปริปิ.

^๕ ฉ., เท. กถียติ, เอมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท. นียติ, เอมฺปริปิ.

^๔ ส., ฉ., เท. ปวฺจจติ

๑๑. กลหวิวาทสุตตนิทเทโส

[๑]

[๕๗] กุโต ปหูตา^๑ กลหา วิวาทา
 ปริเทวโสกา สหมจฺจนรา จ,
 มานาติมานา สหเปสฺสนา จ
 กุโต^๓ ปหูตา^๓ เต ตทิงฺฆม พฺรุหิ.

กุโต ปหูตา กลหา วิวาทาติ กลโหติ เอเกน อากาเรน
 กลโหปี^๔ วิวาโทปี^๔ ตณฺณเฆว. โย กลโห โส วิวาโท, โย
 วิวาโท โส กลโห. อถวา อปเรน อากาเรน วิวาโท วุจฺจติ
 กลหสุส ปุพฺพภาโค วิวาโท. ราชานปี ราชูหิ วิวทนต์,
 ขตฺติยาปี ขตฺติเยหิ วิวทนต์, พฺราหฺมณปี พฺราหฺมณฺเหหิ วิวทนต์,
 คหปตฺตีปี^๕ คหปตฺตีหิ วิวทนต์, มาตาปี ปุตฺเตน วิวทติ, ปุตฺโตปี
 มาตรา วิวทติ, ปีตาปี ปุตฺเตน วิวทติ, ปุตฺโตปี ปีตรา วิวทติ,
 ภาตาปี ภาตรา วิวทติ, ภคินีปี^๖ ภคินียา วิวทติ,^๖ ภาตาปี
 ภคินียา วิวทติ, ภคินีปี ภาตรา วิวทติ, สหาโยปี สหาเยน
 วิวทติ; อยฺม วิวาโท. กตโม กลโห. อคาริกา^๗ รณฺธปสฺस्ता^๘
 กาเยน วาจา ย กลหํ กโรนฺติ, ปพฺพชิตา อาปตฺติ อาปชฺชนฺตา
 กาเยน วาจา ย กลหํ กโรนฺติ; อยฺม กลโห.

กุโต ปหูตา กลหา วิวาทาติ กลหา จ วิวาทา จ กุโต
 ปหูตา กุโต ชาตา กุโต สณฺชาตา กุโต นิพฺพตฺตา กุโต

^๑ จ., เท. อถ กลหวิวาทสุตตนิทเทโส วกฺขติ. ^๒ จ., เท. กุโตปหูตา, เอวมฺปริปี.

^{๓-๓} จ., เท. กุโตปหูตา, เอวมฺปริปี.

^๔ อ. คหปตฺติกาปี

^๕ ส. อคาริกา

^{๔-๔} จ., เท. กลโห วิวาโทติปี.

^{๖-๖} ส., จ., เท., อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๘ จ., เท. ทณฺธปสฺस्ता

อภินิพฺพตฺตา กุโตะ ปาตุญฺญตา, กีนินทํนา กีสุมุทฺยา กิชาติกา
 กิปปาวาติ กลหสฺส จ วิวาทสฺส จ มฺลํ ปุจฺจติ, เหตุํ ปุจฺจติ,
 นินทํนํ ปุจฺจติ, สมฺภวํ ปุจฺจติ, ปภวํ ปุจฺจติ, สมฺภูจํนํ
 ปุจฺจติ, อาหารํ ปุจฺจติ, อารมฺมณํ ปุจฺจติ, ปจฺจยํ ปุจฺจติ,
 สมุทฺยํ ปุจฺจติ ปปฺพุจฺจติ ยาจติ อชฺฌเมสตี^๑ ปสาเทตีติ กุโตะ
 ปหฺตุตา กลหา วิวาทา.

ปริเทวโสกา สหฺมจฺจรา จาติ ปริเทโวติ ฌาติพฺยสเนน
 วา ฌุญฺจสฺส, โภคพฺยสเนน วา ฌุญฺจสฺส, โรคพฺยสเนน วา
 ฌุญฺจสฺส, สีลพฺยสเนน วา ฌุญฺจสฺส, ทิฏฺฐิพฺยสเนน วา ฌุญฺจสฺส,
 อญฺญตรญฺญตเรณ วา พฺยสเนน สมฺนุํหาคตฺสฺส, อญฺญตรญฺญตเรณ
 วา ทุกฺขขมฺเมณ ฌุญฺจสฺส, อาเทโว ปริเทโว, อาเทวนา ปริเทวนา,
 อาเทวิตตฺตํ, ปริเทวิตตฺตํ วาจา ปลาโป วิปฺปลาโป ลาลปโป
 ลาลปฺปายนา ลาลปฺปายิตตฺตํ. **โสโกติ** ฌาติพฺยสเนน วา ฌุญฺจสฺส,
 โภคพฺยสเนน วา ฌุญฺจสฺส, โรคพฺยสเนน วา ฌุญฺจสฺส, สีลพฺยสเนน
 วา ฌุญฺจสฺส, ทิฏฺฐิพฺยสเนน วา ฌุญฺจสฺส, อญฺญตรญฺญตเรณ วา
 พฺยสเนน สมฺนุํหาคตฺสฺส, อญฺญตรญฺญตเรณ วา ทุกฺขขมฺเมณ
 ฌุญฺจสฺส, โสโก โสจนา โสจิตตฺตํ, อนฺโตโสโก อนฺโตปริโสโก,
 อนฺโตทาโห อนฺโตปริทาโห, เจตโส ปริชฺฌายนา โทมนสฺส
 โสกสลฺลํ. **มจฺจนฺตริยฺนติ**^๒ ปญฺจ มจฺจนฺตริยานิ: อาวาสมจฺจนฺตริยํ, กุลมจฺจนฺตริยํ,
 ลาภมจฺจนฺตริยํ, วณฺณมจฺจนฺตริยํ ฐมฺมมจฺจนฺตริยํ, ยํ^๓ เอวรूपํ มจฺจนฺตริยํ
 มจฺจนฺตริยนา^๔ มจฺจนฺตริยิตตฺตํ เววิจฺจํ กทริยํ กญฺญกญฺจกตา^๕ อคฺคหิตตฺตํ
 จิตฺตสฺส; อิทํ วุจฺจติ มจฺจนฺตริยํ. อปฺปจ ขนฺธมจฺจนฺตริยมฺปิ มจฺจนฺตริยํ,

^๑ ส. อชฺฌเมสตี^๓ อ. อโย ปาโง น ทิสฺสตี.^๕ ส., ฉ., เท. กญฺญกญฺจกตา^๒ ส., ฉ., เท. มจฺจนฺตริย^๔ ฉ., เท. มจฺจนฺตริย

ชาตุมจฺฉริยมปิ มจฺฉริยํ, อายตนมจฺฉริยมปิ มจฺฉริยํ คาโห;
อิทํ^๑ วุจฺจติ มจฺฉริยนฺติ ปรีเทวโสกา สหมจฺฉรา จ.

มานาติมานา สหเปสฺสณา จาติ มาโนติ อิเธกจฺโจ มานํ
ชเนติ ชาติยา वा โคตฺเตน वा โกลปฺตฺติเกน वा วณฺณโปกฺขรตฺตาย
วา ธเนน वा อชฺฌเนน वा กมฺมายตเนน वा สิปปายตเนน
วา วิชฺชฎฺฐาเนน^๒ वा สุตฺเตน वा ปฏฺฐิภาเนน वा อณฺณตฺรณฺณตฺเรน
วา วตฺถุณา. **อติมาโนติ** อิเธกจฺโจ อณฺณ^๓ อติมณฺณติ ชาติยา वा
โคตฺเตน वा ๕เปยฺ อณฺณตฺรณฺณตฺเรน वा วตฺถุณา. **เปสฺสณฺณติ**
อิเธกจฺโจ ปิสฺสณวาโจ โหติ อิโต สุตฺวา อมฺตฺร อกฺขาตา
อิเมสํ เกทาย, อมฺตฺร वा สุตฺวา อิเมสํ อกฺขาตา อมฺสํ เกทาย,
อิติ สมคฺคานํ वा เกตฺตา, ภินฺนํ वा อณฺุปปาทา,
วคฺคาราม วคฺครโต วคฺคณฺุทํ วคฺคกรณํ วาจํ ภาสิตา โหติ;
อิทํ วุจฺจติ เปสฺสณฺณํ. อปิจ ทวีทิ การเณหิ เปสฺสณฺณํ อุปสํหริ:
ปิยกมฺยตฺตาย वा เกทาธิปฺปาเยน^๔ वा.

กถํ ปิยกมฺยตฺตาย เปสฺสณฺณํ อุปสํหริ. อิมสฺส ปิโย
ภวิสฺสामी, มนาโป ภวิสฺสामी, วิสฺสาสิโก ภวิสฺสामी, อพฺภนฺตฺริโก
ภวิสฺสामी; สหฺทโย ภวิสฺสामीติ เอวํ ปิยกมฺยตฺตาย เปสฺสณฺณํ
อุปสํหริ.

กถํ เกทาธิปฺปาเยน^๔ เปสฺสณฺณํ อุปสํหริ. “กถํ อิเม
นานา อสฺสุ, วินา อสฺสุ, วคฺคา อสฺสุ, เทวธา อสฺสุ,
เทวชฺฌา อสฺสุ, เทวปฺกฺขา อสฺสุ, ภิชฺเชยฺยํ น สมากจฺเจยฺยํ
ทฺกฺขํ น ฆาสฺสุ วิหเรยฺยฺนฺติ เอวํ เกทาธิปฺปาเยน เปสฺสณฺณํ
อุปสํหริตีติ มานาติมานา สหเปสฺสณา จ.

^๑ ส.อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส.อ.ท. ปรี

^๓ ส.อ.ท. วิชฺชาฎฺฐาเนน

^๔ สยา. เกทาธิปฺปาโย, เอวมฺปรีปี.

กฺโต ปหฺตุตา เต ตทิงฺฆ พฺรหฺมีติ “กลโห จ วิวาทโ จ
 ปรีเทโว จ โสโก จ มจฺจริยญจ มาโน จ อติมานโ จ
 เปสฺสญฺญจ” อิมะ อญฺจ กิเลสา กฺโต ปหฺตุตา กฺโต ชาตา
 กฺโต สญฺชาตา กฺโต นิพฺพตฺตา กฺโต อภินิพฺพตฺตา กฺโต
 ปาตฺตญฺตา, กีนินาหา กีสมฺมทยา กิชาตีกา กิปภวาติ อิมสํ
 อญฺจนํ กิเลสํ มฺลํ ปุจฺจติ, เหตุํ ปุจฺจติ, นินาํ
 ปุจฺจติ, สมฺภวํ ปุจฺจติ, ปภวํ ปุจฺจติ, สมฺมจฺจนํ ปุจฺจติ, อาหารํ
 ปุจฺจติ, อารมฺมณํ ปุจฺจติ, ปจฺจยํ ปุจฺจติ, สมฺมทยํ ปุจฺจติ
 ปปุจฺจติ ยาจติ อชฺฌะเสติ ปสาเทตีติ กฺโต ปหฺตุตา เต. ตทิงฺฆ
 พฺรหฺมีติ อิงฺฆ พฺรหฺมิ อากิขฺขาหิ เทเสหิ ปณฺณเปหิ ปญฺจเปหิ
 วิวร วิภช อุตฺตานิกรโหิ ปกาเสหีติ กฺโต ปหฺตุตา เต ตทิงฺฆ
 พฺรหฺมิ. เตนาห โส นิมฺมีโต

“กฺโต ปหฺตุตา กลหา วิวาทา
 ปรีเทวโสกา สหฺมจฺจรา จ,
 มานาติमानา สหฺเปสฺสุณา จ
 กฺโต ปหฺตุตา เต ตทิงฺฆ พฺรหฺมีติ.

[๕๘] ปิยปฺปหฺตุตา กลหา วิวาทา
 ปรีเทวโสกา สหฺมจฺจรา จ,
 มานาติमानา สหฺเปสฺสุณา จ
 มจฺจเรยฺยตฺตา กลหา วิวาทา,
 วิวาทชาเตสฺส จ เปสฺสุณานิ.

ปิยปฺปหฺตุตา กลหา วิวาทา ปรีเทวโสกา สหฺมจฺจรา จาติ
 ปิยาติ เทว ปิยา: สตฺตา วา สงฺขาราวา.

กตเม สตุตา ปิยา. อิธ ยสฺส เต โหณฺติ อตฺถกามา
 หิตกามา ฆาสุกามา โยคกฺเขมกามา มาตา วา ปิตา วา
 ภاتا วา ภคินี วา ปุตฺโต วา ธีตา วา มิตฺตา วา อมจฺจา
 วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา; อิมะ สตุตา ปิยา.

กตเม สงฺขารา ปิยา. มนาปิกา รุปา มนาปิกา สทฺทา
 มนาปิกา คณฺธา มนาปิกา รสา มนาปิกา โผฏฺฐพฺพา; อิมะ
 สงฺขารา ปิยา.

ปิยวตฺถุอจฺเจทสงฺกิโนปิ^๑ กลหํ กโรณฺติ, อจฺฉิขฺชนฺเตปิ กลหํ
 กโรณฺติ, อจฺฉินฺहेปิ กลหํ กโรณฺติ. ปิยวตฺถุวิปริณามสงฺกิโนปิ
 กลหํ กโรณฺติ, วิปริณามนฺเตปิ กลหํ กโรณฺติ, วิปริณเตปิ
 กลหํ กโรณฺติ. ปิยวตฺถุอจฺเจทสงฺกิโนปิ วิวทฺติ, อจฺฉิขฺชนฺเตปิ
 วิวทฺติ, อจฺฉินฺहेปิ วิวทฺติ. ปิยวตฺถุวิปริณามสงฺกิโนปิ วิวทฺติ,
 วิปริณามนฺเตปิ วิวทฺติ, วิปริณเตปิ วิวทฺติ. ปิยวตฺถุอจฺเจทสงฺกิโนปิ
 ปริเทวณฺติ, อจฺฉิขฺชนฺเตปิ ปริเทวณฺติ, อจฺฉินฺहेปิ ปริเทวณฺติ.
 ปิยวตฺถุวิปริณามสงฺกิโนปิ ปริเทวณฺติ, วิปริณามนฺเตปิ ปริเทวณฺติ,
 วิปริณเตปิ ปริเทวณฺติ. ปิยวตฺถุอจฺเจทสงฺกิโนปิ โสจฺณฺติ,
 อจฺฉิขฺชนฺเตปิ โสจฺณฺติ, อจฺฉินฺहेปิ โสจฺณฺติ. ปิยวตฺถุวิปริณามสงฺกิโนปิ
 โสจฺณฺติ, วิปริณามนฺเตปิ โสจฺณฺติ, วิปริณเตปิ โสจฺณฺติ. ปิยวตฺถุ
 รกฺขณฺติ โคเปณฺติ ปรีคฺคณฺหนฺติ มยฺยาณฺติ^๒ มจฺจรายณฺติ.

มานาติมานา สหเปสฺสุณา จาติ ปิยวตฺถุ นิสฺสาย มานํ
 ชเนณฺติ, ปิยวตฺถุ นิสฺสาย อติมานํ ชเนณฺติ.

กถํ ปิยวตฺถุ นิสฺสาย มานํ ชเนณฺติ. “มยํ ลากิโน
 มนาปิกานํ รูปานํ สทฺทานํ คณฺธานํ รसानํ โผฏฺฐพฺพานนฺติ
 เอวํ ปิยวตฺถุ นิสฺสาย มานํ ชเนณฺติ.

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ.,เท. ปิยํ วตฺถุ, เอวมฺปรีปิ.

^๒ ฉ.,เท. มมายณฺติ.

กถิ ปิยวตถุํ นิสฺสาย อติมานํ ชเนนฺติ. “มยํ ลากิโน
มณาปิگانํ รูปานํ สทฺธานํ คนฺธานํ รसानํ โผฏฺฐพฺพานํ,
อิมํ ปน^๑ น ลากิโน มณาปิگانํ รูปานํ สทฺธานํ คนฺธานํ
รสานํ โผฏฺฐพฺพานนฺติ เอวํ ปิยวตถุํ นิสฺสาย อติมานํ ชเนนฺติ.

เปสฺสณฺณนฺติ อิชฺเชกฺขจโ จ ปิสฺสณฺวาจ โหติ, อิตฺโต สุตฺวา
อมฺตฺร อกฺขาตา อิมํสํ เกทาย ๔เป๔ เอวํ เกทาธิปฺปาเยน
เปสฺสณฺณํ อุปสํหริตฺติ มานาติमानา สหเปสฺสนา จ.

มจฺเจรยฺยุตฺตา กลหา วิวาทติ กลโห จ วิวาทโ จ
ปริเทโว จ โสโก จ มาโน จ อติมานโ จ เปสฺสณฺณญ^๒
อิมํ สตฺต กิเลสา มจฺจริเย ยุตฺตา ปยฺยุตฺตา อายฺยุตฺตา
สมายฺยุตฺตาติ มจฺเจรยฺยุตฺตา กลหา วิวาทา.

วิวาทชาเตสฺส จ เปสฺสนานีติ วิวาทเต ชาเต สณฺชาเต
นิพฺพตฺเต อภินิพฺพตฺเต ปาตฺตญฺเต เปสฺสณฺณํ อุปสํหริตฺติ; อิตฺโต
สุตฺวา อมฺตฺร อกฺขายนฺติ อิมํสํ เกทาย, อมฺตฺร วา สุตฺวา
อิมํสํ อกฺขายนฺติ อมฺสํ เกทาย, อิติ สมคฺคานํ วา เกตฺตา^๓
ภินฺนํ วา อนฺุปฺปทาตา^๔ วคฺคารามา วคฺครตา วคฺคณฺนํ
วคฺคกรณํ วาจํ ภาสิตา^๕ โหณฺติ; อิทํ วุจฺจติ เปสฺสณฺณํ. อปิ
ทวิทฺธิ การณํ เปสฺสณฺณํ อุปสํหริตฺติ: ปิยกมฺยตาย วา
เกทาธิปฺปาเยน^๖ วา.

กถิ ปิยกมฺยตาย เปสฺสณฺณํ อุปสํหริตฺติ. “อิมสฺส ปิยา
ภวิสฺสาม, มณาปา ภวิสฺสาม, วิสฺสาสิกา ภวิสฺสาม, อพฺภนฺตริกา

^๑ ฉ., เท. ปนญญ
หมดอายุ 12/06/2566

^๓ ฉ., เท. เกตฺตาโร

^๕ ฉ., เท. ภาสิตาโร

^๒ ฉ., เท. เปสฺสณฺณญจติ

^๔ ฉ., เท. อนฺุปฺปทาตาโร

^๖ สย. เกทาธิปฺปายา, เอวมฺปริปี.

ภวิสสาม, สุหทยา ภวิสสามาติ เอว ปิยกมฺยตาย เปสฺสณฺณํ
อุปสฺสหรณฺติ.

กถํ เกทาธิปฺปาเยน เปสฺสณฺณํ อุปสฺสหรณฺติ. “กถํ อิมะ
นํ นานา อสฺส, วิณา อสฺส, วคฺคา อสฺส, เทวชา อสฺส,
เทวชฺฌา อสฺส, เทวปฏฺชา อสฺส, ภิชฺเชยฺยํ น สมากจฺเจยฺยํ
ทุกฺขํ น ผาสฺส วิหเรยฺยณฺติ เอว เกทาธิปฺปาเยน เปสฺสณฺณํ
อุปสฺสหรณฺตํ วิวาทชาเตสฺส จ เปสฺสณานิ. เตนาห ภควา

“ปิยปฺปหฺตฺตา กลหา วิวาทา
ปริเทวโสกา สหมจฺจรา จ,
มานาติมานา สหเปสฺสณา จ
มจฺเจรยฺตฺตา กลหา วิวาทา,
วิวาทชาเตสฺส จ เปสฺสณานิ.

[๕๕] ปิยา สฺว โลกสฺมิ^๑ กุโตนิทานา
เย วาปี^๒ โลกา วิจฺรณฺติ โลเก,
อาสา จ นิฏฺฐา จ กุโตนิทานา
เย สมฺปรายาย นรตฺส โหนฺติ.

ปิยา สฺว โลกสฺมิ กุโตนิทานาติ ปิยา กุโตนิทานา กุโ
ชาตา กุโตะ สณฺชาตา กุโตะ นิพฺพตฺตา กุโตะ อภินิพฺพตฺตา
กุโตะ ปาตุฏฺฐา, กีนิทานา กีสมฺมทยา กิชาติกา กิปปภาวติ ปิยานํ
มุลํ ปุจฺจติ ๕เป๕ สมฺมทํ ปุจฺจติ ปปุจฺจติ ยาจติ อชฺฌเณสติ
ปสาเทตฺติ ปิยา สฺว โลกสฺมิ กุโตนิทานา.

เย วาปี โลกา วิจฺรณฺติ โลเกติ เย วาปีติ ขตฺติยา จ
พฺร่าหฺมณา จ เวสฺสา จ สฺสทฺทา จ คหฺนฺจา จ ปพฺพชิตา จ

^๑ ฉ., เท. โลกสฺมี, เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท. เย จาปี, เอวมฺปริปิ.

เทวา จ มนุสสา จ. โลภาติ โย โลโก ลุพภนา ลุพภิตตตํ
 สาราโค สารชชนา สารชชิตตตํ อภิชฌา โลโก อกุสลมุลล์.
 วิจรณตีติ วิจรณติ วิหรณติ อิริยณติ วตตณติ ปาเลนติ ยเปนติ
 ยาเปนติ. โลเกติ อปายโลเก มนุสสโลเก เทวโลเก ขนฺธโลเก
 ชาติโลเก อายตนโลเกติ เย วาปิ โลภา วิจรณติ โลเก.

อาสา จ นิฏฺฐา จ กุโตนินทานาติ 'อาสา จ นิฏฺฐา จ
 กุโตนินทานา กุโต ชาตา กุโต สมฺมชาตา กุโต นิพฺพตฺตา
 กุโต อภินิพฺพตฺตา กุโต ปาตุญฺจตา, กีนินทานา กีสมฺมทฺยา
 กิชาตีกา กิปปภาวติ อาสา ย จ นิฏฺฐาย จ มุลล์ ปุจฺจติ
 ๔เป๔ สมฺมทฺยํ ปุจฺจติ ปปุจฺจติ ยาจติ อชฺฌเมสติ ปสาเทตีติ
 อาสา จ นิฏฺฐา จ กุโตนินทานา.

เย สมฺปฺปายาย นรฺสฺส โหณฺตีติ เย นรฺสฺส ปฺปายนา
 โหณฺติ ทีปา โหณฺติ ตาณฺนา โหณฺติ เลณฺนา โหณฺติ สรณฺนา
 โหณฺติ, นโร นิฏฺฐาปฺปายโน^๑ โหตีติ เย สมฺปฺปายาย นรฺสฺส
 โหณฺติ. เตนาห โส นิมฺมิโต

“ปิยา สุ โลกสฺมิ กุโตนินทานา
 เย วาปิ^๒ โลภา วิจรณติ โลเก,
 อาสา จ นิฏฺฐา จ กุโตนินทานา
 เย สมฺปฺปายาย นรฺสฺส โหณฺตีติ.

[๑๐๐] จนฺทานินทานานิ^๓ ปิยานิ โลเก
 เย วาปิ โลภา วิจรณติ โลเก,
 อาสา จ นิฏฺฐา จ อิทฺถินินทานา
 เย สมฺปฺปายาย นรฺสฺส โหณฺติ.

^๑ ส.น.เท. นิฏฺฐา ปฺปายนา

^๒ จ.เท. เย จาปิ, เอมฺปริปิ.

^๓ ส. จินฺทานินทานานิ, เอมฺปริปิ.

ฉนุทานิทานานิ ปิยานิ โลเกติ ฉนุโทติ โย กาเมสุ
 กามจฉนุโท กามราโค กามนนุทิ กามตณฺหา กามเสนโห^๑
 กามปริพาโห กามมฺจุฉา กามชฺโฆसानํ กาโมโฆ กามโยโค
 กามุปาทานํ กามจฉนุทนีวรณฺ^๒ อปิฉ ปญฺจ ฉนุทา: ปริเยสนจฉนุโท,
 ปฏฺฐิลาภจฉนุโท, ปริโภคจฉนุโท, สन्नินิธิจฉนุโท. วิสขฺชนจฉนุโท.

กตโม ปริเยสนจฉนุโท. อิเธกจฺโจ อชฺโฆสิตโตเยว อตฺถิโก
 ฉนุทชาโต รูปे ปริเยสติ, สทฺเท ๔เปยฺย คณฺเฑ ๔เปยฺย รเส
 ๔เปยฺย โผฏฺฐพฺเพ ปริเยสติ; อयํ ปริเยสนจฉนุโท.

กตโม ปฏฺฐิลาภจฉนุโท. อิเธกจฺโจ อชฺโฆสิตโตเยว อตฺถิโก
 ฉนุทชาโต รูปे ปฏฺฐิลภติ, สทฺเท ๔เปยฺย คณฺเฑ ๔เปยฺย รเส
 ๔เปยฺย โผฏฺฐพฺเพ ปฏฺฐิลภติ; อयํ ปฏฺฐิลาภจฉนุโท.

กตโม ปริโภคจฉนุโท. อิเธกจฺโจ อชฺโฆสิตโตเยว อตฺถิโก
 ฉนุทชาโต รูปे ปริภุญฺชติ, สทฺเท ๔เปยฺย คณฺเฑ ๔เปยฺย รเส
 ๔เปยฺย โผฏฺฐพฺเพ ปริภุญฺชติ; อयํ ปริโภคจฉนุโท.

กตโม สन्नินิธิจฉนุโท. อิเธกจฺโจ อชฺโฆสิตโตเยว อตฺถิโก
 ฉนุทชาโต ธนสन्नินิจยํ กโรติ “อาปทาสฺส ภวิสฺสตีติ; อयํ
 สन्नินิธิจฉนุโท.

กตโม วิสขฺชนจฉนุโท. อิเธกจฺโจ อชฺโฆสิตโตเยว อตฺถิโก
 ฉนุทชาโต ธนํ วิสขฺเชติ หตฺถาโรหานํ อสฺสาโรหานํ รติกานํ
 ธนฺคฺคหानํ ปตฺตติกานํ “อิเม มํ รกฺขิสฺสสนฺติ โคปิสฺสสนฺติ
 สंपริวาริสฺสสนฺตีติ;” อयํ วิสขฺชนจฉนุโท.

ปิยานีติ เทว ปิยา: สตฺตา วา สงฺขาราวา ๔เปยฺย
 อิเม สตฺตา ปิยา ๔เปยฺย อิเม สงฺขาราวา ปิยา. ฉนุทานิทานานิ

ปิยานิ โลเกติ ปิยา จนนฺนิทานา จนนฺทสมุทฺทยา จนนฺทชาติกา
จนนฺทปฺปภาวติ จนนฺทานิทานานิ ปิยานิ โลเก.

เย วาปี โลภา วิจฺรนฺติ โลเกติ เย วาปีติ ขตฺติยา จ
พฺรหฺมณา จ เวสฺสสา จ สุกฺกทา จ คหฺนฺจฺจา จ ปพฺพชิตา จ
เทวา จ มนุสฺสสา จ. โลภาติ โย โลโภ ลุพฺภานา ลุพฺภิตตตฺ^๑
สाराโค สารชฺชนา สารชฺชิตตตฺ อภิชฺฌา โลโภ อกฺกุสลมฺมลฺ.
วิจฺรนฺตีติ วิจฺรนฺติ วิหฺรนฺติ อิริยนฺติ วตฺตนฺติ ปาเลนฺติ ยเปนฺติ
ยาเปนฺติ. โลเกติ อปายโลเก ยเปยฺ อายตนโลเกติ เย วาปี
โลภา วิจฺรนฺติ โลเก.

อาสา จ นิฏฺฐา จ อิตฺตนิทานาติ อาสา วุจฺจติ ตณฺหา.
โย ราโค สाराโค ย เปยฺ อภิชฺฌา โลโภ อกฺกุสลมฺมลฺ.
นิฏฺฐาติ อิทฺเทกจฺโจ รูปे ปริเยสนฺโต รูปิ ปฏฺฐิลภาติ, รูปนิฏฺฐโจ
โหติ, สทฺทเท ยเปยฺ คณฺเฑ ยเปยฺ รเส ยเปยฺ โผฏฺฐพฺเพ ยเปยฺ
กฺกุลํ ยเปยฺ คณฺํ ยเปยฺ อาวาสํ ยเปยฺ ลากํ ยเปยฺ ยสํ
ยเปยฺ ปสฺสํ ยเปยฺ สุขํ ยเปยฺ จีวรํ ยเปยฺ ปิณฺฑทฺปาตํ ยเปยฺ
เสนาสนํ ยเปยฺ คิลานปจฺจุยเมสชฺชปริกฺขารํ ยเปยฺ สุตฺตนฺตํ ยเปยฺ
วินยํ ยเปยฺ อภิชฺฌมํ ยเปยฺ อารณฺณิกงฺคํ ยเปยฺ ปิณฺฑทฺปาติกงฺคํ
ยเปยฺ ปัสสูกงฺคํ ยเปยฺ เตจฺฉีวริกงฺคํ ยเปยฺ สปทานจาริกงฺคํ ยเปยฺ
ขลุปจฺจุจฺจาทิกงฺคํ ยเปยฺ เนสชฺชกงฺคํ ยเปยฺ ยถาสนฺนตฺติกงฺคํ
ยเปยฺ ปจฺจมํ ฌานํ ยเปยฺ ทฺตฺติยํ ฌานํ ยเปยฺ ตตฺติยํ ฌานํ
ยเปยฺ จตฺตตฺถํ ฌานํ ยเปยฺ อากาसानญฺจายตนสมาปตฺติํ ยเปยฺ
วิญฺญาณญฺจายตนสมาปตฺติํ ยเปยฺ อากิณฺณญฺจายตนสมาปตฺติํ ยเปยฺ
เนวสญฺญานาสญฺญายตนสมาปตฺติํ ปริเยสนฺโต เนวสญฺญานาสญฺญายตน-
สมาปตฺติํ ปฏฺฐิลภาติ, เนวสญฺญานาสญฺญายตนสมาปตฺตินิฏฺฐโจ โหติ.

หมดอายุ 12/06/2566

อาสาย กสฺเต เขตฺตํ^๑ วัชฺช^๑ อาสาย วปฺปติ,
 อาสาย วาณิชา ยนฺติ สมุทฺทํ ฐนหารกา,
 ยาย^๒ อาสาย ติฏฺฐามิ सा मे आसा समिधत्ति.

นิฏฺฐา^๓ วุจฺจเต อาสาย สมิทฺธิ.^๓ आसा ज निष्ठुजा ज
 ओदनितानादि आसा ज निष्ठुजा ज ओदनन्तनिताना जन्तुसमुत्था
 जन्तुชาติका जन्तुप्पग्वादि आसा ज निष्ठुजा ज ओदनिताना.

เย สมฺปรายาย นรฺสฺส โหณฺตฺติ^๔ เย นรฺสฺส ปฺรายนา
 โหณฺติ ทิปา โหณฺติ ตาณฺนา โหณฺติ เลณฺนา โหณฺติ สรณฺนา
 โหณฺติ, นโร^๕ นิฏฺฐาปฺรายนโน โหตฺติ^๕ เย สมฺปรายาย นรฺสฺส
 โหณฺติ. เตนาห ภควา

“จณฺทานิทานานิ ปิยานิ โลเก
 ये वापि^๕ โลภา विज्रन्ति लोके,
 आसा ज निष्ठुजा ज ओदनिताना
 ये सम्प्रायาย नरस्स โहन्तति.

[๑๐๑] จนฺโท นฺุ โลกสฺสมี^๖ กุโตนิทาโน
 วินิจฺฉยา วาปี^๗ กุโโต ปหฺตุตา,
 โกโธ โมสวชฺชยฺจ กถํกถา จ
 ये वाปี ฐมฺมา สมณฺเนน วุตฺตา.

จณฺโท นฺุ โลกสฺสมี กุโตนิทาโนติ ‘จณฺโท กุโตนิทาโน กุโโต
 ชาโต กุโโต สยฺชาโต กุโโต นิพฺพตฺโต กุโโต อภินิพฺพตฺโต

^๑ ส.,ฉ.,เท. พิช

^{๓-๓} ฉ.,เท. อาสาย สมิทฺธิ วุจฺจเต นิฏฺฐา.

หมตอัย 12/06/2566

^๕ ฉ.,เท. เย จาปี, เอวมฺปฺริปี.

^๗ ฉ.,เท. วินิจฺฉยา จาปี, เอวมฺปฺริปี.

^๒ สฺยา. สาย

^{๔-๔} ฉ.,เท. นิฏฺฐาปฺรายนา โหณฺตฺติ.

^๖ ฉ.,เท. โลกสฺสมี, เอวมฺปฺริปี.

กูโต ปาตุฏฺฐโต, กีนินทาโน กีสมฺพุโย กีชาติโก กีปภโวติ
 ฌนฺทสฺส มฺลํ ปุจฺจติ ฯเปฯ สมฺพุยํ ปุจฺจติ ปปุจฺจติ ยาจติ
 อชฺฌเมสติ ปสาเทตีติ ฌนฺโท ญํ โลกสฺมิ กูโตนินทาโน.

วินิจฺฉยา วาปี กูโต ปหฺฐตาติ 'วินิจฺฉยา กูโต ปหฺฐตา กูโต
 ชาติตา กูโต สณฺหาตา กูโต นิพฺพตฺตา กูโต อภินิพฺพตฺตา กูโต
 ปาตุฏฺฐตา, กีนินทาโน กีสมฺพุยา กีชาติกา กีปภวาติ วินิจฺฉยานํ
 มฺลํ ปุจฺจติ ฯเปฯ สมฺพุยํ ปุจฺจติ ปปุจฺจติ ยาจติ อชฺฌเมสติ
 ปสาเทตีติ วินิจฺฉยา วาปี กูโต ปหฺฐตา.

โกโร โมสวชฺชฌจ กถํกถา จิตฺติ โกโรติ โย [๑] จิตฺตสฺส
 อาฆาโต ปฏฺฐิฆาโต ปฏฺฐิฆํ, [๒] ปฏฺฐิวิโรโร, โกโป ปโกโป
 สมฺปโกโป, โทโส ปโทโส สมฺปโทโส, จิตฺตสฺส พฺยาปตฺติ
 มโนปโทโส, โกโร กุชฺฌณา กุชฺฌิตตํ, โทโส ทุสฺสนา
 ทุสฺสิตตํ, พฺยาปตฺติ พฺยาปชฺชนา พฺยาปชฺชิตตํ, วิโรโร
 ปฏฺฐิวิโรโร, ฌณฺทิกุกํ อสฺสุโรโป อนตฺตมนตา จิตฺตสฺส.
 โมสวชฺชํ วุจฺจติ มุสาวาโท. กถํกถา วุจฺจติ วิจิกิจฺฉาติ โกโร
 โโมสวชฺชฌจ กถํกถา จ.

เย วาปี ฐมฺมา สมณฺเนน วุตฺตาติ เย วาปีติ เย โกเรน
 จ โโมสวชฺเชน จ กถํกถาย จ สหคตา สหชาติตา สํสญฺจา
 สมฺปยุตฺตา เอกุปฺปาทา เอกนิโรธา เอกวตฺถูกา เอการมฺมณา;
 อิมํ วุจฺจหนฺติ เย วาปี ฐมฺมา. อถวา เย^๓ วาปีติ กิเลสา
 อณฺณชาติกา อณฺณวิหิตา;^๔ อิมํ วุจฺจหนฺติ เย จาปี ฐมฺมา.
 สมณฺเนน วุตฺตาติ สมณฺเนน สมิตปาเปน พุราหฺมณฺเนน วาหิตปาเปน
 ภิกฺขุณา ภินฺนกิเลสมฺมเลน สพฺพากุสลมฺมุลพนฺธนา ปมุตฺเตน วุตฺตา

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ.,เท. เอวรูป

^๒ อ. วิโรโร

^๓ ฉ.,เท. เย เต กิเลสา

^๔ ส.,ฉ.,เท. อณฺณวิหิตกา

ปวตฺตา อัจฉริยา เทสิตา ปณฺณปีตา ปณฺณปีตา วิฆฺเฐ
 วิภตฺตา อุตฺตานิเกตา ปกาสิตาติ เย วาปี ฐมา สมณน
 วุตฺตา. เตนาห โส นิมฺมิโต

“ฉนฺโท นฺ โลกสมิ กุโตนินาโน
 วินิจฺฉยา วาปี กุโโต ปหุตฺตา,
 โกโร โมสวชฺชณฺจ กถํกถา จ
 เย วาปี ฐมา สมณน วุตฺตาติ.

[๑๐๒] สาทํ อสาทนฺติ ยมาหุ โลเก
 ตมฺปนินฺสสาย ปโหติ ฉนฺโท,
 รูปสฺส ทิสฺวา วิภวํ ภวณฺจ
 วินิจฺฉยํ กุรุเต^๑ ชนฺตุ โลเก.

สาทํ อสาทนฺติ ยมาหุ โลเกติ สาทนฺติ สุขา จ
 เวทนา อิกฺขณฺจ วตฺถุ. อสาทนฺติ ทุกฺขา จ เวทนา อนิกฺขณฺจ
 วตฺถุ. ยมาหุ โลเกติ ยํ อาหํสฺส ยํ กถณฺติ ยํ ภณฺนฺติ ยํ
 ทิปยณฺติ ยํ โวหรณฺตีติ สาทํ อสาทนฺติ ยมาหุ โลเก.

ตมฺปนินฺสสาย ปโหติ ฉนฺโทติ สาทาสาทํ นิสฺสาย, สุขทฺทุกํ
 นิสฺสาย, โสมนสฺสโทมนสฺสํ นิสฺสาย, อิกฺขณฺจนิฏฺฐํ นิสฺสาย,
 อนนฺนยปฏฺฐิณฺมํ นิสฺสาย ฉนฺโท โหติ^๒ ปโหติ [^๓] ชายติ สณฺชายติ
 นิพฺพตฺตติ อภินิพฺพตฺตตีติ ตมฺปนินฺสสาย ปโหติ ฉนฺโท.

รูปสฺส ทิสฺวา วิภวํ ภวณฺจาทิ รูปสฺสติ จตฺตาโร จ
 มหาภูตา จตฺตุนนฺจ มหาภูตานํ อุปาทายรูปํ.

กตโม รูปานํ ภโว. โย รูปานํ ภโว ชาติ สณฺชาติ
 นิพฺพตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว; อยํ รูปานํ ภโว.

^๑ ฉ., เท. กุพฺพติ, เอวมฺปรีติ.

^๒ ส., ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ส., ฉ., เท. ปภาติ

กตโม รูปานํ วิภโว. โย รูปานํ ขโย วโย เกโท
ปริเกโท อนิจฺจตา อนฺตรธานํ; อयํ รูปานํ วิภโว.

รูปेषุ ทิสฺวา วิภวํ ภวญฺจาติ รูปेषุ ภวญฺจ วิภวญฺจ
ทิสฺวา ปสฺสิตฺวา ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ
กตฺวาติ รูปेषุ ทิสฺวา วิภวํ ภวญฺจ.

วินิจฺฉยํ กุรุเต ชนฺตฺส โลเกติ วินิจฺฉยาติ เทว วินิจฺฉยา:
ตณฺหาวินิจฺฉโย จ ทิฏฺฐิวินิจฺฉโย จ.

กถํ ตณฺหาวินิจฺฉยํ กโรติ. อีเชกจฺจสฺส อนุปฺปนฺนา เจว
โภคา^๑ น อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ โภคา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺตฺติ.
ตสฺส เอวํ โหติ “เกน นู โข เม อุปาเยน อนุปฺปนฺนา
เจว โภคา น อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา จ โภคา ปริกฺขยํ
คจฺฉนฺตฺติ. ตสฺส ปน เอวํ โหติ “สุรามาเรยมชฺชปมาทญฺจานานฺตฺโยคํ
อนฺยุตฺตสฺส เม อนุปฺปนฺนา เจว โภคา น อุปฺปชฺชนฺติ
อุปฺปนฺนา จ โภคา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, วิกาลวิสิกฺขาจริยานฺตฺโยคํ
อนฺยุตฺตสฺส เม อนุปฺปนฺนา เจว โภคา น อุปฺปชฺชนฺติ
อุปฺปนฺนา จ โภคา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, สมชฺชาภิจรณํ อนฺยุตฺตสฺส
เม ๔เป๔ ชุตฺตปฺปมาทญฺจานานฺตฺโยคํ อนฺยุตฺตสฺส เม ๔เป๔
ปาปมิตฺตานฺตฺโยคํ อนฺยุตฺตสฺส เม อนุปฺปนฺนา เจว โภคา น
อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา จ โภคา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, อาลสฺसानฺตฺโยคํ^๒
อนฺยุตฺตสฺส เม อนุปฺปนฺนา เจว โภคา น อุปฺปชฺชนฺติ
อุปฺปนฺนา จ โภคา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺตฺติ. เอวํ ฅาณํ กตฺวา
จ โภคานํ อปายมุขานิ น เสวติ, [^๓]. เอวมปิ ตณฺหาวินิจฺฉยํ
, กโรติ. อถวา กสฺสียา วา วณฺชิชฺชาย วา โครกฺเขน วา

^๑ ส. โลภา

^๒ ฉ., เท. อาลสฺยานฺตฺโยคํ

^๓ ฉ., เท., อ. โภคานํ อายมุขานิ เสวติ

อิสฺสตุเถน วา ราชปฺริเสน วา สิปปญฺญตเรน วา ปฏฺิปปชฺชติ.
เอวมปิ ตณฺหาวินิจฺฉยํ กโรติ.

กถํ ทิฏฺฐิจิวินิจฺฉยํ กโรติ. จกฺขุสฺมี อุปฺปนฺเน ชานาติ
“อตฺตา เม อุปฺปนฺโนติ, จกฺขุสฺมี อนฺตรหิตฺเต ชานาติ “อตฺตา
เม อนฺตรหิตฺโต วิคฺโต เม อตฺตาติ. เอวมปิ ทิฏฺฐิจิวินิจฺฉยํ
กโรติ. โสตสฺมี ยฺเปยฺ ฆานสฺมี ยฺเปยฺ ชิวฺหาย ยฺเปยฺ กายสฺมี
ยฺเปยฺ รูปสฺมี ยฺเปยฺ สทฺทสฺมี ยฺเปยฺ คณฺธสฺมี ยฺเปยฺ รสสฺมี
ยฺเปยฺ โผฏฺฐพฺพสฺมี อุปฺปนฺเน ชานาติ “อตฺตา เม อุปฺปนฺโนติ,
โผฏฺฐพฺพสฺมี อนฺตรหิตฺเต ชานาติ “อตฺตา เม อนฺตรหิตฺโต วิคฺโต
เม อตฺตาติ. เอวมปิ ทิฏฺฐิจิวินิจฺฉยํ กโรติ ชเนติ สยฺชเนติ
นิพฺพตฺเตติ อภินิพฺพตฺเตติ.

ชนฺตฺติ สตฺโต นโร มาโนว ยฺเปยฺ มนุสฺสชฺติ.^๑ โลเกติ
อปายโลเก ยฺเปยฺ อายตนโลเกติ วินิจฺฉยํ กุรุเต ชนฺตุ โลเก.
เตนาห ภควา

“สาตํ อสาตนฺติ ยมาหุ โลเก
ตมฺภฺนิสฺสาย ปโหติ จนฺโท,
รูปฺเปสฺสุ ทิสฺวา วิภวํ ภวญฺจ
วินิจฺฉยํ กุรุเต ชนฺตุ โลเกติ.

[๑๐๓] โกโธ โมสวชฺชญฺจ กถํกถา จ
เอเตปิ ฐมา ทวยเมว สนฺเต,
กถํกถี ญาณปถาย ลิกฺข
ลตุวา ปวฺตุตา สมณฺณ ฐมา.

โกโธ โมสวชฺชญจ กถํกถา จาติ โกโธติ: โย [๑]

จิตตตสฺส อาฆาโต ปฏฺฐิฆาโต ฯเปฯ โมสวชฺช วุจฺจติ มุสวาโท.
กถํกถา วุจฺจติ วิจิกิจฺฉา. อิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสายปิ โกโธ
ชายติ, อนิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสายปิ โกโธ ชายติ. อิกฺขจํ วตฺถุํ
นิสฺสายปิ มุสวาโท อุปฺปชฺชติ, อนิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสายปิ
มุสวาโท อุปฺปชฺชติ. อิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสายปิ กถํกถา อุปฺปชฺชติ,
อนิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสายปิ กถํกถา อุปฺปชฺชติ.

กถํ อนิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสาย โกโธ ชายติ. [๒] “อนตฺถํ
เม อจฺริติ โกโธ ชายติ, “อนตฺถํ เม จรตีติ โกโธ ชายติ,
“อนตฺถํ เม จริสฺสตีติ โกโธ ชายติ; “ปฺปิยสฺส เม มนาปสฺส
อนตฺถํ อจฺริ ฯเปฯ อนตฺถํ จรติ ฯเปฯ อนตฺถํ จริสฺสตีติ
โกโธ ชายติ; “อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ อจฺริ ฯเปฯ
อตฺถํ จรติ ฯเปฯ อตฺถํ จริสฺสตีติ โกโธ ชายติ. เอวํ อนิกฺขจํ
วตฺถุํ นิสฺสาย โกโธ ชายติ.

กถํ อิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสาย โกโธ ชายติ.
อิกฺขจวตฺถุอจฺเจทสฺสกีโนปิ” โกโธ ชายติ, อจฺฉิขฺชนฺเตปิ โกโธ ชายติ,
อจฺฉิณฺเนปิ โกโธ ชายติ. อิกฺขจวตฺถุวิปริณามสฺสกีโนปิ โกโธ ชายติ,
วิปริณามนฺเตปิ โกโธ ชายติ, วิปริณเตปิ โกโธ ชายติ. เอวํ
อิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสาย โกโธ ชายติ.

กถํ อนิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสาย มุสวาโท อุปฺปชฺชติ.
อิเชกฺกโจ อทฺทพฺพนฺน^๔ วา พนฺโธ;^๕ ตสฺส พนฺนสฺส
โมกฺขตฺถาย^๖ สมฺปชานมุสา ภาสติ ฯเปฯ รชฺชพฺพนฺน วา พนฺโธ
ฯเปฯ สงฺขลิกพฺพนฺน วา พนฺโธ ฯเปฯ เวตฺตพฺพนฺน วา

^๑ ฉ., เท. เอวรูป

^๒ ฉ., เท. ปกติยา อนิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสาย โกโธ ชายติ.

^๓ ฉ., เท. อิกฺขจํ วตฺถุํ อจฺเจทสฺสกีโนปิ, เอวมุปริปิ.

^๔ ส., ฉ., เท. อนทฺทพฺพนฺน

^๕ ส., ฉ., เท. พนฺโธ, เอวมุปริปิ.

^๖ ส. โมกฺขตฺถาย

พฺนฺโธ อเปยฺย ลตาพฺนฺธเนน วา พฺนฺโธ อเปยฺย [๑] ปริกฺเขปพฺนฺธเนน
 วา พฺนฺโธ อเปยฺย คามนิกมณฺครพฺนฺธเนน^๒ วา พฺนฺโธ อเปยฺย
 ชนฺปทพฺนฺธเนน วา พฺนฺโธ; ตสฺส พฺนฺธนสฺส โมกฺขตถาย
 สมฺปชานมฺสา ภาสติ. เอวํ อนิฏฺฐจํ วตฺถุํ นิสฺสาย มฺสาวาโท
 อุปฺปชฺชติ.^๓

กถํ อิฏฺฐจํ วตฺถุํ นิสฺสาย มฺสาวาโท อุปฺปชฺชติ.
 อิเธกฺขจฺโจ มนาปิกานํ^๔ รูปานํ เหตุ สมฺปชานมฺสา ภาสติ อเปยฺย
 มนาปิกานํ สทฺทานํ อเปยฺย คนฺธานํ อเปยฺย รसानํ อเปยฺย
 โสณฺณพฺพานํ เหตุ อเปยฺย จีวรเหตุ อเปยฺย ปิณฺฑทปาทเหตุ อเปยฺย
 เสนาสนเหตุ อเปยฺย คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารเหตุ สมฺปชานมฺสา
 ภาสติ. เอวํ อิฏฺฐจํ วตฺถุํ นิสฺสาย มฺสาวาโท อุปฺปชฺชติ.

กถํ อนิฏฺฐจํ วตฺถุํ นิสฺสาย กถํกถา อุปฺปชฺชติ.
 “มฺหจฺฉิสฺสามิ^๕ นฺหฺ โข จกฺขุโรคฺโต, น นฺหฺ โข มฺหจฺฉิสฺสามิ
 จกฺขุโรคฺโต, มฺหจฺฉิสฺสามิ นฺหฺ โข โสตโรคฺโต อเปยฺย ฆานโรคฺโต
 อเปยฺย ชิวฺหาโรคฺโต อเปยฺย กายโรคฺโต อเปยฺย สีสโรคฺโต อเปยฺย
 กณฺณโรคฺโต อเปยฺย มฺขโรคฺโต อเปยฺย มฺหจฺฉิสฺสามิ นฺหฺ โข
 ทนฺตโรคฺโต, น นฺหฺ โข มฺหจฺฉิสฺสามิ ทนฺตโรคฺโตติ เอวํ อนิฏฺฐจํ
 วตฺถุํ นิสฺสาย กถํกถา อุปฺปชฺชติ.

กถํ อิฏฺฐจํ วตฺถุํ นิสฺสาย กถํกถา อุปฺปชฺชติ. “ลภิสฺสามิ
 นฺหฺ โข มนาปิเก^๖ รูป, น นฺหฺ โข ลภิสฺสามิ มนาปิเก
 รูป. ลภิสฺสามิ นฺหฺ โข มนาปิเก สทฺเท อเปยฺย คนฺธอ อเปยฺย
 รเส อเปยฺย โสณฺณพฺเพ อเปยฺย กุลํ อเปยฺย คณฺม อเปยฺย

^๑ ส.,ฉ.,เท. ๒/๐๖ ปริกฺเขปพฺนฺธเนน วา พฺนฺโธ

^๓ ฉ.,เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

^๕ ส. มฺหจฺฉิสฺสามิ, เอวํมฺปิริ.

^๒ ส.,ฉ.,เท.,อิ. คามนิกมณฺครพฺนฺธเนน

^๔ ส. มนาปานํ

^๖ ส. มนาปิเย, เอวํมฺปิริ.

อาวาสํ ๔เปยฺ ลาภํ ๔เปยฺ ยสํ ๔เปยฺ ปสํสํ ๔เปยฺ สุขํ
๔เปยฺ จีวรํ ๔เปยฺ ปิณฑปาตํ ๔เปยฺ เสนาสนํ ๔เปยฺ
คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารนฺติ เอวํ อิกฺขจํ วตฺถุํ นิสฺสาย กถํกถา
อุปฺปชฺชตฺติ โกโธ โมสวชฺชณฺจ กถํกถา จ.

เอเตปิ ฌมฺมา ทวยเมว สนฺเตติ สาตาสาเต สนฺเต,
สุขทุกฺขเว สนฺเต, โสมนสฺสโทมนสฺเส สนฺเต, อิกฺขจานิฏฺเฐ สนฺเต,
อนฺนณฺยปฏฺิเฆ สนฺเต สํวิชฺชมาเน [๑] อุปฺลพฺภิกฺยมาเนติ^๒ เอเตปิ
ฌมฺมา ทวยเมว สนฺเต.

กถํกถิ ฌาณปถาย ลิกฺขเขติ ฌาณมฺปิ ฌาณปถอ, ฌาณสฺส
อารมฺมณมฺปิ ฌาณปถอ, ฌาณสหฺกฺโนปิ ฌมฺมา ฌาณปถอ.
ยถา อริยมคฺโค อริยปถอ, เทวมคฺโค เทวปถอ, พุรหฺมมคฺโค
พุรหฺมปถอ; เอวเมว ฌาณมฺปิ ฌาณปถอ, ฌาณสฺส อารมฺมณมฺปิ
ฌาณปถอ, ฌาณสหฺกฺโนปิ ฌมฺมา ฌาณปถอ. ลิกฺขเขติ ติสฺโส
ลิกฺขา: อธิสฺลลลิกฺขา, อธิจิตฺตลิกฺขา, อธิปณฺณาสลิกฺขา.

กตมา อธิสฺลลลิกฺขา. อิท ภิกฺขุ สิลฺวา โหติ,
ปาฏฺิโมกฺขสํวรํสํวโต^๓ วิหฺรติ อจฺจารโคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสุ
วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิ, สมากาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสุ, ขุทฺทโก
สิลฺกฺขนฺโต, มหฺนโต สิลฺกฺขนฺโต, สิลํ ปตฺติฏฺฐา อาทิ จรณํ
สํยโม สํวโร มุขํ ปมุขํ กุสฺลानํ ฌมฺมานํ สมากปตฺติยา; อยํ
อธิสฺลลลิกฺขา.

กตมา อธิจิตฺตลิกฺขา. อิท ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๔เปยฺ
จตฺตตฺถิ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ; อยํ อธิจิตฺตลิกฺขา.

^๑ ส.ฉ.,เท. อดฺธิ

^๒ ฉ.,เท. อุปฺลพฺภิกฺยมาเนติ, เอวมุปริปิ.

^๓ ส.ฉ.,เท.,อิ. ปาติโมกฺขสํวรํสํวโต, เอวมุปริปิ.

กตมา อธิปณณาสิกขา. อิธ ภิกขุ ปณณวา โหติ
 อุทยตถคามินิยา ปณณาย สมณฺหาคโต อริยาย นิพเพธิกาย
 สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. โส “อิทํ ทุกฺขนฺตํ ยถาภุตํ ปชานาติ
 ฯเปฯ “อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทาติ ยถาภุตํ ปชานาติ,
 “อิเม อาสวาติ ยถาภุตํ ปชานาติ ฯเปฯ “อัยํ อาสวนิโรธคามินี
 ปฏฺฐิปทาติ ยถาภุตํ ปชานาติ; อัยํ อธิปณณาสิกขา.

กถํกถิ ฌาณปถาย สิกฺขเชติ กถํกถิ ปุคฺคโล สกฺโข
 สวิเลโข สเทวพฺพโก สวิจิกิจฺโณ, ฌาณาธคฺมาย ฌาณผุสฺสนาย
 ฌาณสจฺจิกิริยาย อธิสึลฺมปิ สิกฺขเขยฺย, อธิจิตฺตมฺปิ สิกฺขเขยฺย,
 อธิปณณมฺปิ สิกฺขเขยฺย. อีมา ติสฺโส สิกฺขา อาวชฺเชนฺโต สิกฺขเขยฺย,
 ชานนฺโต สิกฺขเขยฺย, ปสฺสนฺโต สิกฺขเขยฺย, ปจฺจเวกฺขนฺโต สิกฺขเขยฺย,
 จิตฺตํ อธิภฺจหนฺโต สิกฺขเขยฺย, สทฺธาย อธิมฺจุจหนฺโต สิกฺขเขยฺย,
 วิริยํ ปคฺคณฺหนฺโต สิกฺขเขยฺย, สตี อฺภฺจหนฺโต สิกฺขเขยฺย, จิตฺตํ
 สมากทหนฺโต สิกฺขเขยฺย, ปณณาย ปชานนฺโต สิกฺขเขยฺย,
 อภิญฺเฌยฺย อภิชานนฺโต สิกฺขเขยฺย, ปริณฺเฌยฺย ปริชานนฺโต
 สิกฺขเขยฺย, ปหาตพฺพํ ปชหนฺโต สิกฺขเขยฺย, ภาเวตพฺพํ ภาเวนฺโต
 สิกฺขเขยฺย, สจฺจิกาตพฺพํ สจฺจิกโรนฺโต สิกฺขเขยฺย อาจเรยฺย
 สมากเรยฺย สมากาย วตฺเตยฺยาติ กถํกถิ ฌาณปถาย สิกฺข.

ฌตฺวา ปวฺตฺตา สมณฺณ ฐมฺมาติ [^๑] ฌตฺวา ชานิตฺวา
 ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภฺตํ กตฺวา วฺตฺตา ปวฺตฺตา
 อาจิกฺขิตา เทสิตา ปณฺณปีตา ปณฺณจปีตา วิวฺหา วิภตฺตา อุตฺตานีกตา
 ปกาสิตา. “สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ฌตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา
 ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภฺตํ กตฺวา วฺตฺตา ปวฺตฺตา อาจิกฺขิตา

เทสิตา ปณฺณปีตา ปฏฺฐปีตา วิวฺหา วิภตฺตา อุตฺตตานีกตา
 ปกาสิตา. “สพฺเพ สงฺขารā ทุกฺขาติ ฯเปฯ “สพฺเพ ฐมา
 อนตฺตาทิ ฯเปฯ “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารā” ฯเปฯ ชาติปจฺจยา
 ชรามรณฺนติ ฯเปฯ “อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรธํ ฯเปฯ ชาตินิโรธา
 ชรามรณนิโรธติ ฯเปฯ “อิทํ ทุกฺขนฺติ ฯเปฯ “อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏิปทาติ ฯเปฯ “อิเม อาสวาทิ ฯเปฯ “อํยํ อาสวนิโรธคามินี
 ปฏิปทาติ ฯเปฯ “อิเม ฐมา อภิญฺเญยยาติ ฯเปฯ “อิเม
 ฐมา ปริญฺเญยยาติ ฯเปฯ “อิเม ฐมา ปหาตพฺพาติ ฯเปฯ
 “อิเม ฐมา ภาเวตพฺพาติ ฯเปฯ “อิเม ฐมา สจฺฉิกาตพฺพาติ
 ฯเปฯ ฉนฺนํ ผสฺสายตนาํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถกมฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ
 อาทีนญฺจ นิสฺสรณญฺจ ฯเปฯ ปณฺจนฺนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ ฯเปฯ
 จตฺตุนํ มหาภูตानํ ฯเปฯ “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺทยฐมํ สพฺพนตฺ
 นิโรธฐมฺมฺนติ ญตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา
 วิภูตํ กตฺวา วุตฺตา ปวุตฺตา อาจิกฺขิตา เทสิตา ปณฺณปีตา
 ปฏฺฐปีตา วิวฺหา วิภตฺตา อุตฺตตานีกตา ปกาสิตา.

วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “อภิญฺเญยยาหํ ภิกฺขเว ฐมํ เทเสมิ,
 โน อนภิญฺเญย. สนิทานาหํ ภิกฺขเว ฐมํ เทเสมิ, โน อนิทานํ.
 สปฺปาฏิหาริยาหํ ภิกฺขเว ฐมํ เทเสมิ, โน อปฺปาฏิหาริยํ. ตสฺส
 มยฺหํ ภิกฺขเว อภิญฺเญย ฐมํ เทสยโต, โน อนภิญฺเญย;
 สนิทานํ ฐมํ เทสยโต, โน อนิทานํ; สปฺปาฏิหาริยํ ฐมํ
 เทสยโต, โน อปฺปาฏิหาริยํ; กรณียํ โอวาทํ, กรณียา
 อนุสาสนี. อลฺลญฺจ ปน โว ภิกฺขเว ตฺถุจฺฉิยา, อลฺลํ ปาโมชฺชาย,
 อลฺลํ โสมนสฺสาย สมฺมาสมพฺพุทฺธํ ภควา, สุวากฺขาโต ฐมโม,

สุปฏิปนโน สงฺฆติ. อิมสฺมี จ ปน เวยยากรณสฺมี ภณฺณมานเ
ทสสทสฺสี โลกธาคู อกมฺปิตุถาติ ฌตฺวา ปวฺตุตา สมณเ
ชฺชมา. เตนาห ภควา

“โกโธ โมสวชฺชญจ กถํกถา จ
เอเตปิ ชฺชมา ทวยเมว สนฺเต,
กถํกถี ฌาณปถาย ลิกฺข
ฌตฺวา ปวฺตุตา สมณเ ชชฺชมาติ.

[๑๐๔] สาทํ อสาดญจ กุโตนิทานา
กิสฺมี อสนฺเต น ภวนฺติ เหตุ,
วิภวํ ภวญฺจาปี ยเมตมตฺถํ
เอตมฺเม ปพฺรุหิ ยโตนิทานํ.

สาทํ อสาดญจ กุโตนิทานาติ สาทาสาทา กุโตนิทานา
กุโโต ชาตา กุโโต สญฺชาตา กุโโต นิพฺพตฺตา กุโโต อภินิพฺพตฺตา
กุโโต ปาตุฏฺฐตา, กีนิทานา กีสมฺมทฺยา กิจาติกา กิปภวาติ
สาทาสาทานํ มฺลํ ปุจฺจติ ๕เปยฺย สมฺมทฺยํ ปุจฺจติ ปปุจฺจติ ยาจติ
อชฺเชสติ ปสาเทตฺติติ สาทํ อสาดญจ กุโตนิทานา.

กิสฺมี อสนฺเต น ภวนฺติ เหตุติ กิสฺมี อสนฺเต
อัสสฺวิชฺชมานเ [๑] อนุปลพฺภิกฺขมานเ^๒ สาทาสาทา น ภวนฺติ
นปฺปภวนฺติ น ชายนฺติ น สญฺชายนฺติ น นิพฺพตฺตฺนติ
นาภินิพฺพตฺตฺนติติ กิสฺมี อสนฺเต น ภวนฺติ เหตุ.

วิภวํ ภวญฺจาปี ยเมตมตฺถนฺติ กตโม สาทาสาทานํ
ภโว. โย สาทาสาทานํ ภโว สมฺภโว^๓ ชาติ สญฺชาติ
นิพฺพตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุฏฺฐาโว; อยํ สาทาสาทานํ ภโว.

กตโม สาทาสาทานํ วิภโว. โย สาทาสาทานํ ขโย วโย
ภะโท ปริภะโท อนิจจตา อนุตฺตรธานํ; อยํ สาทาสาทานํ วิภโว.
ยเมตมตฺถนุติ ยํ ปรมตฺถนุติ วิภवं ภวญฺจาปี ยเมตมตฺถํ.

เอตมฺเม ปพฺพุทฺธิ ยโตนิทานนุติ เอตนุติ ยํ ปุจฺฉามิ, ยํ
ยาจามิ, ยํ อชฺฌะสามิ, ยํ ปสาเทมิ. ปพฺพุทฺธิ^๑ พุทฺธิ [๑]
อาจิกฺข เทเสหิ ปญฺญเปหิ ปญฺญเปหิ วิวร วิภช อุตฺตานิกโรหิ
ปกาสะหิตฺติ เอตมฺเม ปพฺพุทฺธิ. ยโตนิทานนุติ ยนิทานํ ยสมุทฺถํ
ยํชาตีกํ ยํปภวนุติ เอตมฺเม ปพฺพุทฺธิ ยโตนิทานํ. เตนาห โส
นิมฺมิโต

“สาดํ อสาดญจ กุโตนิทานา
กิสฺมี อสนฺเต น ภวนุติ เหเต,
วิภवं ภวญฺจาปี ยเมตมตฺถํ
เอตมฺเม ปพฺพุทฺธิ ยโตนิทานนุติ.

[๑๐๕] ผลุตฺตานิทานํ สาดํ อสาดํ
ผลุเส อสนฺเต น ภวนุติ เหเต,
วิภवं ภวญฺจาปี ยเมตมตฺถํ
เอตนฺเต ปพฺพุทฺธิ อิตฺตานิทานํ.

ผลุตฺตานิทานํ สาดํ อสาดนุติ สุขเวทนียํ ผลุสํ ปฏิจฺจ
อุปฺปชฺชติ สุขา เวทนา. สา^๒ ตสฺสเสว สุขเวทนียสฺส ผลุสสฺส
นิโรธา [๓] ตชฺช เวทียิตํ สุขเวทนียํ ผลุสํ ปฏิจฺจ
อุปฺปนฺนา สุขา เวทนา, सा निरुद्धति, सा वृत्तสมुत्ति.
ทุกฺขเวทนียํ ผลุสํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ทุกฺขา เวทนา. สา^๒
ตสฺสเสว ทุกฺขเวทนียสฺส ผลุสสฺส นิโรธา [๓] ตชฺช เวทียิตํ

ทุกฺขเวทนียํ ผลํ ปฏิจฺจ อูปปन्นา ทุกฺขา เวทนา, สา
 นิรุชฺฌติ, สา วูปสมมติ. อทุกฺขมสุขเวทนียํ ผลํ ปฏิจฺจ
 อูปปชฺชติ อทุกฺขมสุขา เวทนา. สา^๑ ตสฺสเสว อทุกฺขมสุขเวทนียสฺส
 สุขเวทนียสฺส ผลสฺส นโรธา [๒] ตชฺช เวทยิตํ
 อทุกฺขมสุขเวทนียํ ผลํ ปฏิจฺจ อูปปन्นา อทุกฺขมสุขา เวทนา,
 สา นิรุชฺฌติ, สา^๓ วูปสมมติ.^๔ **ผลฺลสฺสนิทานํ** สาทํ อสฺสทนต์
 สาทาสาทา ผลฺลสฺสนิทานา ผลฺลสฺสสมุทฺทยา ผลฺลสฺสชาติกา ผลฺลสฺสปปภาวาติ^๕
 ผลฺลสฺสนิทานํ สาทํ อสฺสทนต์.

ผลฺลเส อสฺสทนต์ น ภวณฺติ เหตุติ ผลฺลเส อสฺสทนต์ อสํวิชฺชมาเน
 [๖] อนุปฺปลพฺภิกฺขมาเน สาทาสาทา น ภวณฺติ นปปภวณฺติ น
 ชายนฺติ น สญฺชายนฺติ น นิพฺพตฺตณฺติ นาภินิพฺพตฺตณฺติ น
 ปาตุภวณฺตีติ ผลฺลเส อสฺสทนต์ น ภวณฺติ เหตุ.

วิภวํ ภวญฺจาปี ยเมตมตฺถนฺติ ภวทิกฺกฺขิปี ผลฺลสฺสนิทานา,
 วิภวทิกฺกฺขิปี ผลฺลสฺสนิทานา. ยเมตมตฺถนฺติ ยํ ปรมตฺถนฺติ วิภวํ
 ภวญฺจาปี ยเมตมตฺถํ.

เอตนฺเต ปพฺพมฺมิ อิทฺถนิทานนฺติ เอตนฺติ ยํ ปุจฺฉสฺส, ยํ
 ยาจสฺส, ยํ อชฺฌเมสสฺส, ยํ ปสาเทสฺส. **ปพฺพมฺมีติ** พฺพมฺมิ อากิขฺขามิ
 เทเสมิ ปญฺญเปมิ ปญฺญเปมิ วิวรามิ วิภวามิ อุตฺตตานิกโรมิ
 ปกาเสมีติ เอตนฺเต ปพฺพมฺมิ. **อิตฺถนิทานนฺติ** อิตฺถผลฺลสฺสนิทานํ^๗
 ผลฺลสฺสสมุทฺทยํ ผลฺลสฺสชาติกํ ผลฺลสฺสปปภวณฺติ เอตนฺเต ปพฺพมฺมิ
 อิตฺถนิทานํ. เตนาห ภควา

^๑ จ., เท. ยา

^๓ ส., จ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ส. ผลฺลสฺสปปภา

^๗ จ., เท. อิตฺถ ผลฺลสฺสนิทานํ

^๒ ส., จ., เท. ยํ

^๕ ส. วูปสมมติ

^๖ จ., เท. นตฺถิ.

“ผลฺสนิทานํ สาทํ อสาทํ
ผลฺเส อสนฺเต น ภวนฺติ เหตุ,
วิภวํ ภวญฺจาปิ ยเมตมตฺถํ
เอตนฺเต ปพฺฐมิ อิตฺตนิทานนฺติ.

[๑๐๖] ผลฺโส นฺ โลกสฺมิ^๑ กุโตนิทาโน
ปริกฺกหา วาปี^๒ กุโโต ปหฺตุตา
กิสฺมี อสนฺเต น มมตฺตมตฺถิ,
กิสฺมี วิญฺเจ น ผุสฺนฺติ ผลฺลสา.

ผลฺโส นฺ โลกสฺมิ กุโตนิทาโนติ ‘ผลฺโส กุโตนิทาโน
กุโโต ชาโต กุโโต สยฺชาโต กุโโต นิพฺพตฺโต กุโโต อภินิพฺพตฺโต
กุโโต ปาตุญฺโต, กีนิทาโน กีสฺมฺทโย กิชาติโก กิปปภวติ
ผลฺลสฺส มฺลํ ปุจฺจติ [๓] ๔เปยฺ สมุทฺยํ ปุจฺจติ ปปุจฺจติ
ยาจติ อชฺเฌสฺติ ปสาเทตีติ ผลฺโส นฺ โลกสฺมิ กุโตนิทาโน.

ปริกฺกหา วาปี กุโโต ปหฺตุตาติ “ปริกฺกหา กุโโต ปหฺตุตา
กุโโต ชาตา กุโโต สยฺชาตา กุโโต นิพฺพตฺตา กุโโต
อภินิพฺพตฺตา กุโโต ปาตุญฺตา, กีนิทานา กีสฺมฺทยา กิชาติกา
กิปปภาวติ ปริกฺกหานํ มฺลํ ปุจฺจติ ๔เปยฺ สมุทฺยํ ปุจฺจติ ปปุจฺจติ
ยาจติ อชฺเฌสฺติ ปสาเทตีติ ปริกฺกหา วาปี กุโโต ปหฺตุตา.

กิสฺมี อสนฺเต น มมตฺตมตฺถิ^๓ติ กิสฺมี อสนฺเต
อสังวิชฺชมาเน [๔] อนุปลพฺภิกฺขมาเน มมตฺตา นตฺถิ น สนฺติ
น สังวิชฺชนฺติ นฺปลพฺภนฺติ, ปหีนฺนา สมุจฺฉินฺนา รุปสนฺตา
ปฏฺวิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกา ฅาณคฺคินา ททฺธมาติ กิสฺมี
อสนฺเต น มมตฺตมตฺถิ.

^๑ ฉ., เท. โลกสฺมี, เอมฺปริปิ.^๒ ฉ., เท. จาปี, เอมฺปริปิ.^๓ ฉ., เท. เหตุํ ปุจฺจติ, เอมฺปริปิ.^๔ ฉ., เท. นตฺถิ.

กิสฺมี วิญฺเฏ น ผุสฺสนฺติ ผสฺสชาติ กิสฺมี วิญฺเฏ วิภาวิเต^๑
 อติกกนฺเต สมตีกกนฺเต วีติวตฺเต น^๒ ผสฺสา ผุสฺสนฺตฺติ^๓ กิสฺมี
 วิญฺเฏ น ผุสฺสนฺติ ผสฺสา. เตนาห โส นิมนฺมิโต

“ผสฺโส นุ โลกสฺมิ กุโตนิทานโน
 ปรีคฺคหา วาปี กุโต ปหุตฺตา,
 กิสฺมี อสนฺเต น มมตฺตมตฺติ
 กิสฺมี วิญฺเฏ น ผุสฺสนฺติ ผสฺสชาติ.

[๑๐๗] นามญจ รูปญจ ปฏิจฺจ ผสฺโส
 อิจฺฉานิทานานิ ปรีคฺคหานิ,
 อิจฺฉายสนฺตฺยา น มมตฺตมตฺติ
 รูปे วิญฺเฏ น ผุสฺสนฺติ ผสฺสา.

นามญจ รูปญจ ปฏิจฺจ ผสฺโสติ จกฺขญฺจ ปฏิจฺจ รูปे
 จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํ, ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส: จกฺขญฺจ^๑
 รุปา จ รูปสฺมี จกฺขุสมฺผสฺสํ จเปตฺวา สมฺปยุตฺตกา ฐมา
 นามสฺมี. เอวมฺปิ นามญจ รูปญจ ปฏิจฺจ ผสฺโส. โสตญจ
 ปฏิจฺจ สทฺเท จ อุปฺปชฺชติ โสตวิญฺญาณํ, ติณฺณํ สงฺคติ
 ผสฺโส: โสตญจ สทฺทา จ รูปสฺมี โสตสมฺผสฺสํ จเปตฺวา
 สมฺปยุตฺตกา ฐมา นามสฺมี. เอวมฺปิ นามญจ รูปญจ ปฏิจฺจ
 ผสฺโส. ฆานญจ ปฏิจฺจ คนฺธะ จ อุปฺปชฺชติ ฆานวิญฺญาณํ,
 ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส: ฆานญจ คนฺธา จ รูปสฺมี ฆานสมฺผสฺสํ
 จเปตฺวา สมฺปยุตฺตกา ฐมา นามสฺมี. เอวมฺปิ นามญจ รูปญจ
 ปฏิจฺจ ผสฺโส. ชิวฺหญจ ปฏิจฺจ รเส จ อุปฺปชฺชติ
 ชิวฺหาวิญฺญาณํ, ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส: ชิวฺหา จ รสา จ รูปสฺมี

๑ หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ส.,ฉ.,เท. วิภาวิเต

^{๒-๓} ฉ.,เท. ผสฺสา น ผุสฺสนฺตฺติ

^๓ ฉ.,เท. จกฺขุ จ

ชีวหาสมผลสั จเปตวา สมปยุตตกา ฐมา นามสมี. เอวมปิ
 นามญจ รูปญจ ปฏิจจ ผลโส. กายญจ ปฏิจจ โผฏฐัพพะ จ
 อุปปชชติ กายวิญญาณ, ตินฺนํ สงคติ ผลโส: กาโย จ
 โผฏฐัพพา จ รูปสมี กายสมผลสั จเปตวา สมปยุตตกา
 ฐมา นามสมี. เอวมปิ นามญจ รูปญจ ปฏิจจ ผลโส.
 มนญจ ปฏิจจ ฐมาเม จ อุปปชชติ มโนวิญญาณ, ตินฺนํ
 สงคติ ผลโส: วตถุรูป รูปสมี, ฐมา รูปโน รูปสมี,
 มโนสมผลสั จเปตวา สมปยุตตกา ฐมา นามสมี. เอวมปิ
 นามญจ รูปญจ ปฏิจจ ผลโส.

อิจฺฉานิทานานิ ปริคฺคหานีติ อิจฺฉา วุจฺจติ ตณฺหา.
 โย ราโค สาราโค ๔เปย อภิชฺฌา โลภो อกุสลมฺมูล. **ปริคฺคหาติ**
 เทว ปริคฺคหา: ตณฺหาปริคฺคโห จ ทิฏฺฐิปริคฺคโห จ ๔เปย
 อัย ตณฺหาปริคฺคโห ๔เปย อัย ทิฏฺฐิปริคฺคโห. **อิจฺฉานิทานานิ**
ปริคฺคหานีติ ปริคฺคหา อิจฺฉานิทานา อิจฺฉาเหตุกา อิจฺฉาปัจจยา
 อิจฺฉาการณา อิจฺฉาปภาวติ อิจฺฉานิทานานิ ปริคฺคหานิ.

อิจฺฉายสนฺตยา น มมตฺตมตฺถิ อิจฺฉา วุจฺจติ ตณฺหา.
 โย ราโค สาราโค ๔เปย อภิชฺฌา โลภो อกุสลมฺมูล.
มมตฺตาติ เทว มมตฺตา: ตณฺหามมตฺตญจ ทิฏฺฐิมมตฺตญจ ๔เปย
 อิทํ ตณฺหามมตฺตํ ๔เปย อิทํ ทิฏฺฐิมมตฺตํ. **อิจฺฉายสนฺตยา น**
มมตฺตมตฺถิ อิจฺฉาย อสนฺตยา อสฺวิชฺชมานาย [^๑] นุปลพฺภิมานาย
 มมตฺตา นตฺถิ น สนฺติ น สฺวิชฺชนตฺติ นุปลพฺภนตฺติ, ปหีนา
 สมุจฺฉินฺนา รูปสนฺตา ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธา อภัพฺพุปฺปตฺติกา ฃาณคฺคินา
 ททฺธมาติ อิจฺฉายสนฺตยา น มมตฺตมตฺถิ.

รูป วิญฺเฐ น ผุสฺสนฺติ ผลฺลสฺสตี รูปตี จตฺตารโ จ
 มหาภูตา จตฺนฺนญจ มหาภูตานํ อุปาทายรูป. รูป วิญฺเฐตี
 จตฺตี การณฺเห^๑ รูป วิญฺตํ โหตี: ฌาตวิญฺเตน,^๒ ตีรณวิญฺเตน,
 ปหานวิญฺเตน, สมตฺติกกมวิญฺเตน.

กถํ ฌาตวิญฺเตน รูป วิญฺตํ โหตี. รูป ชานาตี
 “ยงฺกิญฺจิ รูป, สพฺพํ รูป จตฺตารโ” จ มหาภูตา^๓ จตฺนฺนญจ
 มหาภูตานํ อุปาทายรูปนฺติ ชานาตี ปสฺสตี. เอวํ ฌาตวิญฺเตน
 รูป วิญฺตํ โหตี.

กถํ ตีรณวิญฺเตน รูป วิญฺตํ โหตี. เอวํ ฌาตํ กตฺวา
 รูป ตีเรตี อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺหโต สลฺลโต
 อฆโต อาพาธโต ปฺรโต ปโลกโต อีตีโต อุปทฺทวโต ภัยโต
 อุปสคฺคโต จลโต ปภงฺคโต^๔ อทฺธวโต^๕ อตาณโต อเลณโต
 อสรณโต วิตฺตโต ตฺวจฺฉโต สฺสญฺณโต อนตฺตโต อาทีนวโต
 วิปริณามธมฺมโต อสารถโต^๖ อฆมฺมโต วรฺกโต วิภวโต สาสวโต
 สงฺขตโต มารามิสโต ชาตฺตธมฺมโต ชราธมฺมโต พฺยาธธมฺมโต
 มรณธมฺมโต โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสอุปายาสธมฺมโต สงฺกิลเลสิกธมฺมโต
 สมุทฺยโต อตฺถงฺคมโต อสฺสาทโต อาทีนวโต นิสฺสรณโต ตีเรตี.
 เอวํ ตีรณวิญฺเตน รูป วิญฺตํ โหตี.

กถํ ปหานวิญฺเตน รูป วิญฺตํ โหตี. เอวํ ตีเรตฺวา^๗
 รูป ฌนฺทราคํ ปชฺหตี วิโนเทตี พฺยนฺตีกโรตี อนภาวงฺคเมตี.
 วุตฺตํ เหน้ ภาควตา “โย^๘ รูป ภิภวเว^๙ ฌนฺทราโค, ตํ

^๑ ส.น.ท. จตฺตารกาเรหิ

^{๓-๓} ส.น.ท. จตฺตาริ จ มหาภูตานํ

^๔ น.ท. อธฺวโต

^๗ ส.น.ท. ตีรยิตฺวา, เอวมฺปิริ.

^๒ ส. ฌาตวิญฺเตน

^๔ ส. ปภงฺคโต

^๕ ส. อสารถโต

^{๘-๘} น.ท. โย ภิภวเว รูป

ปชฺหถ. เอวณฺตํ [๑] ปหิณฺโณ ภวิสฺสติ อัจฺฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถกตํ
อนภาวํกตํ อายตฺติ อนุปฺปาทคฺคมฺ. เอวํ ปหานวิญฺเฏน รุปํ
วิญฺจํ โหติ.

กถํ สมตฺติกกมวิญฺเฏน รุปํ วิญฺจํ โหติ. จตฺสโส
อรุปสฺมาปตฺติโย ปฏฺฐิททฺธสฺส รุปา วิญฺจตา โหณฺติ วิภาวิตา
อติกฺกนฺตา สมตฺติกกนฺตา วิตฺติวตฺตา. เอวํ สมตฺติกกมวิญฺเฏน รุปํ
วิญฺจํ โหติ. อิมฺเหติ จตฺตฺติ การณฺเหติ รุปํ วิญฺจํ โหติ.

รูปํ วิญฺเฏ น ผุสฺสนฺติ ผสฺสชาติ รูปํ วิญฺเฏ วิภาวิตํ
อติกฺกนฺเต สมตฺติกกนฺเต วิตฺติวตฺเต ปญฺจ ผสฺสา น ผุสฺสนฺติ:
จกฺขุสมฺผสฺโส, โสตสมฺผสฺโส, ฆานสมฺผสฺโส, ชิวหาสมฺผสฺโส,
กายสมฺผสฺโสติ รูปํ วิญฺเฏ น ผุสฺสนฺติ ผสฺสา. เตนาห ภควา

“นามญจ รูปญจ ปฏฺฐิจจ ผสฺโส
อิจฺฉานิทานานิ ปรีคฺคหานิ,
อิจฺฉายสนฺตฺยา น มมตฺตมตฺติ
รูปํ วิญฺเฏ น ผุสฺสนฺติ ผสฺสชาติ.

[๑๐๘] กถํ สเมตฺตสฺส วิภฺตติ รูปํ
สุขํ ทุกฺขํ^๒ วาปี^๓ กถํ วิภฺตติ,
เอตมฺเม ปพฺพุตฺติ ยถา วิภฺตติ
ตํ ชานิยาม อิติ^๔ เม มโน อหุ.

กถํ สเมตฺตสฺส วิภฺตติ รูปนฺติ กถํ สเมตฺตสฺส กถํ
ปฏฺฐิพนฺนสฺส กถํ อิริยนฺตสฺส กถํ ปวตฺเตนฺตสฺส^๕ กถํ

^๑ จ.,เท. รูป
หมตอายุ 12/06/2566

^๓ จ.,เท. จาปี, เอวมฺปรีปี.

^๕ ส. วตฺตนฺตสฺส จ.,เท. วตฺเตนฺตสฺส

^๒ ส.,จ.,เท. ทุกฺข, เอวมฺปรีปี.

^๔ ส. ชานิสฺสามาติ, เอวมฺปรีปี. จ.,เท. ชานิยามาติ

ปาเลนตสฺส กถํ ยเปนตสฺส กถํ ยาเปนตสฺส รูปํ วิโมติ
 วิภาวียติ^๑ อติกกมียติ สมตีกกมียติ วีตวตฺติยติ^๒ กถํ
 สเมตสฺส วิโมติ รูปํ.

สุขํ ทุกขํ วาปี กถํ วิโมตฺติ สุขญจ ทุกขญจ กถํ
 วิโมติ วิภาวียติ อติกกมียติ สมตีกกมียติ วีตวตฺติยติ^๒
 สุขํ ทุกขํ วาปี กถํ วิโมติ.

เอตมฺเม ปพฺรุษิ ยถา วิโมตฺติ เอตนฺติ ยํ ปุจฺฉามิ, ยํ
 ยาจามิ, ยํ อชฺฌेमฺสามิ, ยํ ปสาเทมฺมิติ เอตํ. เม ปพฺรุษิติ เม
 พฺรุษิ^๒ อากิข เทเสหิ ปณฺณเปหิ ปฏฺฐเปหิ วิวร วิฆ
 อุตฺตานิกโรหิ ปกาเสหิติ เอตมฺเม ปพฺรุษิ. ยถา วิโมตฺติ ยถา
 วิโมติ วิภาวียติ อติกกมียติ สมตีกกมียติ วีตวตฺติยติ^๒
 เอตมฺเม ปพฺรุษิ ยถา วิโมติ.

ตํ ชานิยาม อิติ เม มโน อหฺมฺติ ตํ ชานิยามาติ
 ตํ ชาเนยฺยาม อาชาเนยฺยาม วิชาเนยฺยาม ปฏฺฐวิชาเนยฺยาม
 ปฏฺฐวิชฺฌเยยฺยามาติ ตํ ชานิยาม. อิติ เม มโน อหฺมฺติ [^๓]
 อิติ เม จิตฺตํ อหฺ, อิติ เม สงฺกปโป อหฺ, อิติ เม
 วิญฺญาณํ อหฺมฺติ ตํ ชานิยาม อิติ เม มโน อหฺ. เตนาห
 โส นิมฺมิโต

“กถํ สเมตสฺส วิโมติ รูปํ
 สุขํ ทุกขํ วาปี กถํ วิโมติ,
 เอตมฺเม ปพฺรุษิ ยถา วิโมติ
 ตํ ชานิยาม อิติ เม มโน อหฺมฺติ.

[๑๐๕] น สณฺณสณฺณี น วิสณฺณสณฺณี
 โนปิ อสณฺณี น วิภูตสณฺณี,
 เอวํ สเมตสฺส วิโมติ รูป
 สณฺณานิทานา हि ปปญฺจสงฺขา.

น สณฺณสณฺณี น วิสณฺณสณฺณีติ สณฺณสณฺณีโน วุจฺจนฺติ
 เย ปกตีสณฺณาย จิตา, นปิ โส ปกตีสณฺณาย จิตโต. วิสณฺณสณฺณีโน
 วุจฺจนฺติ อุมฺมตฺตกา เย จ อุกฺขิตฺตจิตฺตา,^๑ นปิ โส อุมฺมตฺตโก
 โนปิ ขิตฺตจิตฺโตติ น สณฺณสณฺณี น วิสณฺณสณฺณี.

โนปิ อสณฺณี น วิภูตสณฺณีติ อสณฺณีโน วุจฺจนฺติ
 นิโรธสมาปฺนฺนา เย จ อสณฺณสत्ตา. นปิ โส นิโรธสมาปฺนโน,
 โนปิ อสณฺณสत्โต. วิภูตสณฺณีโน วุจฺจนฺติ เย จตฺตุนํ
 อรูปสมาปตฺตินํ ลากิโน. นปิ โส จตฺตุนํ อรูปสมาปตฺตินํ
 ลากิติ โนปิ อสณฺณี น วิภูตสณฺณี.

เอวํ สเมตสฺส วิโมติ รูปนฺติ “อิธ ภิกฺขุ สุขสฺส
 จ ปหานา ๔เป๔ จตฺตถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตี,
 โส เอวํ สમાหิตะ จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปรีโยทาเต อนงฺคณเ
 วิคตฺตูปกฺกิลเส มุทฺตญฺเต กมฺมนีเย^๒ จิตเต อาเนญชปฺปตฺเต
 อากาसानญจายตฺนสมาปตฺติปฏฺฐิลาภตฺถาย จิตฺตํ อภินิหริตี
 อภินินฺนาเมตี อรูปมคฺคสมงฺคีตี^๓ เอวํ สเมตสฺส^๔ เอวํ ปฏฺฐิปฺนฺนสฺส
 เอวํ อิริยนฺตสฺส เอวํ วตฺเตนฺตสฺส เอวํ ปาเลนฺตสฺส เอวํ
 ยเปนฺตสฺส เอวํ ยาเปนฺตสฺส รูปํ วิโมติ วิภาวียฺยติ อติกฺกมียฺยติ
 สมตฺกมียฺยติ วิตฺตวตฺติยฺยตีติ เอวํ สเมตสฺส วิโมติ รูป.

^๑ ส.,ฉ.,เท. ขิตฺตจิตฺตา^๒ ฉ.,เท. กมฺมนีเย^๓ ฉ.,เท. อารูปมคฺคสมงฺคีตี^๔ อ. อิตฺสทโท ทิสฺสติ.

สญฺญานิทานา หิ ปปญฺจสงฺขาติ ปปญฺจาเยว ปปญฺจสงฺขา:
 ตณฺหาปปญฺจสงฺขา, ทิฏฺฐิปปปญฺจสงฺขา, มานปปญฺจสงฺขา,
 สญฺญานิทานา สญฺญาสมุทฺทยา สญฺญาชาติกา สญฺญาปภวาติ
 สญฺญานิทานา หิ ปปญฺจสงฺขา. เตนาห ภควา

“น สญฺญสญฺญี น วิสญฺญสญฺญี
 โนปิ อสญฺญี น วิญฺญตสญฺญี,
 เอวํ สเมตสฺส วิโมติ รุปํ
 สญฺญานิทานา หิ ปปญฺจสงฺขาติ.

[๑๑๐] ยนฺตํ อปฺปจฺฉิมฺห อภิตฺตยี โน
 อณฺณนฺตํ ปุจฺฉาม ตทิงฺฆ พุรฺรหิ,
 เอตฺตาวตคฺคํ โน^๑ วทนฺติ เหเก
 ยกฺขสฺส สุทฺธิ อธิ ปณฺทิตาเส,
 อุททาหุ อณฺณปฺป วทนฺติ เอตฺโต.

ยนฺตํ อปฺปจฺฉิมฺห อภิตฺตยี โนติ ยนฺตํ อปฺปจฺฉิมฺห
 อยาจิมฺห อชฺฌเมสิมฺห ปสาทยิมฺห. อภิตฺตยี โนติ กิตฺติตํ
 ปกิตฺติตํ อัจจิกฺขิตํ^๒ เทสิตํ ปณฺณปิตํ ปฏฺฐปิตํ วิวฏฺฐํ วิภตฺตํ
 อุตฺตตานิกตํ ปกาสิตนฺติ ยนฺตํ อปฺปจฺฉิมฺห อภิตฺตยี โน.

อณฺณนฺตํ ปุจฺฉาม ตทิงฺฆ พุรฺรหิ อณฺณนฺตํ ปุจฺฉาม,
 อณฺณนฺตํ ยาจาม,^๓ อณฺณนฺตํ อชฺฌเมสาม, อณฺณนฺตํ ปสาเทม,
 อุตฺตริ ตํ ปุจฺฉาม. ตทิงฺฆ พุรฺรหิ อิงฺฆ พุรฺรหิ อัจจิกฺข
 เทเสหิ ปณฺณเปหิ ปฏฺฐเปหิ วิวร วิภช อุตฺตตานิกโรหิ
 ปกาเสหิ อณฺณนฺตํ ปุจฺฉาม ตทิงฺฆ พุรฺรหิ.

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ สี.,ฉ.,เท. นุ, เอวมฺปริปิ.

^๒ อ. อัจจิกฺขิตํ

^๓ สี. ปุจฺฉาม

เอตตาวตคัคคํ โน วทนฺติ เหเก ยกฺขสฺส สฺสทฺธิ อึช
 ปณฺฑิตาเสติ เอเก สมณพฺรหฺมณา เอตตาวตา^๑ อรูปสฺมาปตฺติยา
 อคคํ เสฏฺฐจํ วิเสฏฺฐจํ^๒ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวริ วทนฺติ
 กถนฺติ ภณฺนฺติ ทิปยนฺติ โวหรนฺติ. ยกฺขสฺสตาติ สตฺตสฺส นรสฺส
 มานวสฺส โปสสฺส ปุคฺคสฺส ชีวสฺส ชาตฺสฺส^๓ ชนฺตฺสฺส
 อินฺทคฺสฺส^๔ มนฺทสฺส. สฺสทฺธินฺติ สฺสทฺธิ วิสฺสทฺธิ ปริสฺสทฺธิ มุตฺตํ
 วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ. อึช ปณฺฑิตาเสติ อึช ปณฺฑิตวาทา ธีรวาทา^๕
 ฌายวาทา^๖ เหตุวาทา ลกฺขณวาทา การณวาทา จานวาทา
 สกาย ลทฺธิยาติ เอตตาวตคัคคํ โน วทนฺติ เหเก, ยกฺขสฺส
 สฺสทฺธิ อึช ปณฺฑิตาเส.

อุทาทุ อณฺณปิ วทนฺติ เอตฺโตติ อุทาทุ เอเก
 สมณพฺรหฺมณา เอตา อรูปสฺมาปตฺติโย อติกกมิตฺวา สมตฺติกกมิตฺวา
 วิตฺตวตฺติตฺวา^๗ เอตฺโต อรูปโต^๘ อณฺณํ อุตฺตริ ยกฺขสฺส สฺสทฺธิ
 วิสฺสทฺธิ ปริสฺสทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ วทนฺติ กถนฺติ
 ภณฺนฺติ ทิปยนฺติ โวหรนฺตฺติ อุทาทุ อณฺณปิ วทนฺติ เอตฺโต.
 เตนาห โส นิมฺมิโต

“ยนฺตํ อปฺจุฉิมฺห อกิตฺตยิ โน
 อณฺณนฺตํ ปฺจุฉาม ตทฺธิงฺฆ พฺรหฺมิ,
 เอตตาวตคัคคํ โน วทนฺติ เหเก
 ยกฺขสฺส สฺสทฺธิ อึช ปณฺฑิตาเส,
 อุทาทุ อณฺณปิ วทนฺติ เอตฺโตติ.

^๑ สี.,ฉ.,เท. เอตา

^๓ สี. ชตฺสฺส ฉ.,เท. ชาตฺสฺส อ. ชตฺสฺส

^๔ สี.,ฉ.,เท. ธีรวาทา, เอวมฺปริปิ.

^๗ สี.,ฉ.,เท. อวิตฺตวตฺติตฺวา

^๒ ฉ.,เท. วิสฺสจฺจํ, เอวมฺปริปิ.

^๔ สี. หินฺทคฺสฺส

^๖ ฉ.,เท. ฌายวาทา, เอวมฺปริปิ.

^๘ สี.,ฉ.,เท. อรูปสฺมาปตฺติโต

[๑๑๑] เอตตาวตคัคปิ วทนฺติ เหนเก
 ยกฺขสฺส สฺสทฺธิ อธิ ปณฺทิตาเส,
 เตสํ ปุเนเก^๑ สมยํ วทนฺติ
 อนุปาทิเสเส กุสลาवทานา.

เอตตาวตคัคปิ วทนฺติ เหนเก ยกฺขสฺส สฺสทฺธิ อธิ
 ปณฺทิตาเสติ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณฺนา สสฺสตวาทา, เอตตาวตา^๒
 อรูปสฺมาปตฺติยา^๓ อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวริ
 วทนฺติ กถนฺติ ภณฺนฺติ ทิปยนฺติ โวหรนฺติ. ยกฺขสฺสาติ
 สตฺตสฺส นรสฺส มานวสฺส โปสสฺส ปุคฺคสฺส ชีวสฺส
 ชาตฺสฺส ชนฺตฺสฺส อินฺทคฺสฺส มนุชฺสสฺส. สฺสทฺธินฺติ สฺสทฺธิ
 วิสฺสทฺธิ ปริสฺสทฺธิ มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี. อธิ ปณฺทิตาเสติ อธิ
 ปณฺทิตวาทา ธีรวาทา ฌาณวาทา เหตุวาทา ลกฺขณวาทา
 การณวาทา จานวาทา สกาย ลทฺธิยาติ เอตตาวตคัคปิ วทนฺติ
 เหนเก ยกฺขสฺส สฺสทฺธิ อธิ ปณฺทิตาเส.

เตสํ ปุเนเก สมยํ วทนฺติ อนุปาทิเสเส กุสลาवทานาติ
 เตสํเยว สมณพฺรหฺมณฺนํ เอเก สมณพฺรหฺมณฺนา อจุเจทวาทา
 ภวตฺตชฺชิตา วิภวํ อภินนฺทนฺติ, เต สตฺตสฺส สมํ อูปสมํ รูปสมํ
 นิโรธํ ปฏฺฐิปปสฺสทฺธึ^๔ วทนฺติ, ยโต กิร^๕ โภ อยํ อตฺตา
 กายสฺส เกทา อจุจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ น โหติ ปรมฺมรณฺนา
 เอตตาวตา อนุปาทิเสโสติ. กุสลาवทานาติ กุสลวาทา ปณฺทิตวาทา
 ธีรวาทา. ฌาณวาทา เหตุวาทา ลกฺขณวาทา การณวาทา

^๑ ส.จ.ท. ปเนเก, เอวมฺปริปิ.

^๒ จ.,ท. เอตา

^๓ จ.,ท. อรูปสฺมาปตฺติโย

^๔ ส.,จ.,ท. อิติสทฺโท ทิสฺสติ. อ. ปฏฺฐิปปสฺสทฺธึ

^๕ ส.,จ.,ท. กิ

จณวาทา สกาย ลหุธิยาติ เตสํ ปุเนเก สมยํ วทนต์
อนุปาทิเสเส กุสลาทานา. เตนาห ภควา

“เอตตาวตคคํปิ วทนต์ เหเก
ยภขสฺส สฺสทฺธิ อิทฺ ปณฺหิตาเส,
เตสํ ปุเนเก สมยํ วทนต์
อนุปาทิเสเส กุสลาทานาติ.

[๑๑๒] เอเต จ ฅตฺวา อุปนิสฺสิตาติ
ฅตฺวา มฺหิ นิสฺสเย โส วิมฺสึ,^๑
ฅตฺวา วิมุตฺโต น วิวาทเมติ
ภวภวาย น สเมติ ธีโร.

เอเต จ ฅตฺวา อุปนิสฺสิตาติ เอเตติ ทิฏฺฐิจิตฺติเก.
อุปนิสฺสิตาติ “สสฺสสตทิฏฺฐินิสฺสิตาติ ฅตฺวา, “อุจฺเจททิฏฺฐินิสฺสิตาติ
ฅตฺวา, “สสฺสตุจฺเจททิฏฺฐินิสฺสิตาติ ฅตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา
ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิมุตฺตํ กตฺวาติ เอเต จ ฅตฺวา
อุปนิสฺสิตาติ.

ฅตฺวา มฺหิ นิสฺสเย โส วิมฺสึติ มฺหิตี โมนํ วุจฺจติ
ฅาณํ ๗เป๗ สงฺกขาลมตฺติจฺจ โส มฺหิ. มฺหิ “สสฺสสตทิฏฺฐินิสฺสิตาติ
ฅตฺวา, “อุจฺเจททิฏฺฐินิสฺสิตาติ ฅตฺวา, “สสฺสตุจฺเจททิฏฺฐินิสฺสิตาติ
ฅตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิมุตฺตํ กตฺวา.
โส วิมฺสึติ ปณฺหิตโต ปณฺณวหา พุทฺธิมา ฅาณํ วิภาวี
เมธาวิติ ฅตฺวา มฺหิ นิสฺสเย โส วิมฺสึ.

ฅตฺวา วิมุตฺโต น วิวาทเมตีติ ฅตฺวา ชานิตฺวา
ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิมุตฺตํ กตฺวา. [๒] มุตฺโต

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ.,เท. วิมฺสึ

^๒ ฉ.,เท. วิมุตฺโตติ

วิมุตโต ปริมุตโต สุวิมุตโต อจจนตอนุปาทาวิโมกฺเขน. “สพฺเพ
 สงฺขารา อนิจฺจาติ ญตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา
 วิภาวยิตฺวา วิมุตฺตํ กตฺวา มุตฺโต วิมุตฺโต ปริมุตฺโต
 สุวิมุตฺโต อจจนตอนุปาทาวิโมกฺเขน. “สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ.
 “สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ฯเปฯ “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยธมฺมํ,
 สพฺพหนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ ญตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา
 วิภาวยิตฺวา วิมุตฺตํ กตฺวา มุตฺโต วิมุตฺโต ปริมุตฺโต สุวิมุตฺโต
 อจจนตอนุปาทาวิโมกฺเขนาติ ญตฺวา วิมุตฺโต. น วิวาทเมตฺติ
 น กลหํ กโรติ, น ภณฺทณํ กโรติ, น วิคฺคหํ กโรติ, น
 วิวาทํ กโรติ, น เมธคํ กโรติ. วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา “เอวํ
 วิมุตฺตจิตฺโต โข อคฺคิเวสฺสณ ภิกฺขุ น เกณฺจิ สํวทติ, น
 เกณฺจิ วิวทติ, ยญฺจ โลเก วุตฺตํ. เตन จ โวหฺรติ
 อปรามสฺนติ ญตฺวา วิมุตฺโต น วิวาทเมติ.

ภวภวาย น สเมติ ธีโรติ ภวภวายาติ ภวภวาย^๑
 กมฺมภวาย ปุณฺพภวาย, กามภวาย กมฺมภวาย, กามภวาย
 ปุณฺพภวาย, รูปภวาย กมฺมภวาย, รูปภวาย ปุณฺพภวาย,
 อรูปภวาย กมฺมภวาย, อรูปภวาย ปุณฺพภวาย, ปุณฺปฺปุณฺ^๒ ภวาย,
 ปุณฺปฺปุณฺ คติยา, ปุณฺปฺปุณฺ อุปฺปตฺติยา, ปุณฺปฺปุณฺ ปฏฺิสนฺธิยา,
 ปุณฺปฺปุณฺ อตฺตภาวากินิพฺพตฺติยา^๓ น สเมติ น สมากจฺจติ น
 คณฺหาติ น ปฺรามสฺติ นากินิวิสติ. ธีโรติ ธีโร ปณฺทิตฺโต
 ปณฺณวหา พุทฺธิมา ฌาณี วิภาวี เมธาวิติ ภวภวาย น สเมติ
 ธีโร. เตนาห ภควา

^๑ ฌ., เท. ภวาย ๒-๒ ฌ., เท. ปุณฺปฺปุณฺพภวาย ปุณฺปฺปุณฺคติยา ปุณฺปฺปุณฺอุปฺปตฺติยา
 ปุณฺปฺปุณฺปฏฺิสนฺธิยา ปุณฺปฺปุณฺอตฺตภาวาย ปุณฺปฺปุณฺนากินิพฺพตฺติยา

“เอเต จ ฅตฺวา อุนิสฺสิตาติ
 ฅตฺวา มฺนี นิสฺสเย โส วิมฺสี,
 ฅตฺวา วิมฺตฺโต น วิวาทเมติ
 ภวาทวาย น สเมติ ธีโรติ.

เอกาทสโม กลหวิวาทสูตรนิตฺเทโส.

๑๒. จุฬวิญญูหสูตรตบฏนิทเทโส

[°]

[๑๑๓] สกํ สกํ ทิฏฐิปริพุพพานา
 วิคฺคยฺห นานา กุสลา วทฺหติ,
 โย เอวํ ชานาติ ส เวทิ ฌมมํ
 อิทํ ปฏิกโกสมเกวลี โส.

สกํ สกํ ทิฏฐิปริพุพพานาติ สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา
 ทิฏฐิจิตฺติกา; เต ทฺวาสมฺมุจฺยา ทิฏฐิจิตฺตานํ อญฺญตรญฺญตรํ ทิฏฐิจิตฺตํ
 คเหตุวํ อุกฺคเหตุวํ คณฺหิตวํ ปฺรามสิตวํ อภินิวิสิตวํ
 สกาย สกาย ทิฏฐิยา วสนฺติ สํวสนฺติ อาวสนฺติ ปริวสนฺติ.
 ยถา อคาริกา^๑ วา^๒ ฆเรสุ วสนฺติ, สาปตฺติกา วา อาปตฺตีสฺสุ
 วสนฺติ, สกิลเสสา วา กิลเสสุ วสนฺติ; เอวเมว สนฺเตเก
 สมณพฺราหฺมณา ทิฏฐิจิตฺติกา, เต ทฺวาสมฺมุจฺยา ทิฏฐิจิตฺตานํ
 อญฺญตรญฺญตรํ ทิฏฐิจิตฺตํ คเหตุวํ อุกฺคเหตุวํ คณฺหิตวํ
 ปฺรามสิตวํ อภินิวิสิตวํ สกาย สกาย ทิฏฐิยา วสนฺติ
 สํวสนฺติ อาวสนฺติ ปริวสนฺตีสฺส สกํ สกํ ทิฏฐิปริพุพพานา.

วิคฺคยฺห นานา กุสลา วทฺหติ^๓ วิคฺคยฺหาติ คเหตุวํ
 อุกฺคเหตุวํ คณฺหิตวํ ปฺรามสิตวํ อภินิวิสิตวํ. นานา^๔ วทฺหติ^๕
 นานา วทฺหติ วิวัชฺชํ วทฺหติ อญฺโฆมญฺญํ^๖ วทฺหติ ปุณฺณํ^๖
 วทฺหติ, น เอกํ วทฺหติ กถณฺติ ฆณณฺติ ทิปฺยนฺติ โวหรณฺติ.

^๑ ฉ., เท. อถ จุฬวิญญูหสูตรตบฏนิทเทโส วทฺหติ.

^๒ ฉ., เท. อคาริกา

^๓ ฉ., เท. วาสทโท น ทิสฺสติ.

^{๔-๕} ฉ., เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ ส. อญฺญมญฺญํ

^๖ ส. ปุณฺณํ

กุสลาติ กุสลวาทา ปณฺหิตวาทา ธีรวาทา^๑ ฌาณวาทา^๒
 เหตุวาทา ลกฺขณวาทา การณวาทา จานวาทา สกาย
 ลทฺธิยาติ วิคฺคยฺห นานา กุสลา วทนฺติ.

โย เอวํ ชานาติ ส เวทิตฺถมฺมํ โย อิมํ^๓ ฐมฺมํ
 ทิฏฺฐิจิ ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ ชานาติ, โส ฐมฺมํ เวทิตฺถมฺมํ
 อปสฺสสิ ปฏฺฐิวิชฺฌิตฺติ โย เอวํ ชานาติ ส เวทิตฺถมฺมํ.

อิทํ ปฏฺฐิกโกสมเกวลี โสติ โย อิมํ ฐมฺมํ ทิฏฺฐิจิ
 ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ ปฏฺฐิกโกสติ, อเกวลี โส อสมตฺโต [๔]
 อปริปฺปนฺโน หีนโน นิหีนโน โอมโก ลามโก ชตฺตโก ปริตฺโตติ
 อิทํ ปฏฺฐิกโกสมเกวลี โส. เตนาห โส นิมฺมิโต

“สํ สํ ทิฏฺฐิจิปริพฺพसानา

วิคฺคยฺห นานา กุสลา วทนฺติ,

โย เอวํ ชานาติ ส เวทิตฺถมฺมํ

อิทํ ปฏฺฐิกโกสมเกวลี โสติ.

[๑๑๔] เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ^๕
 พาโล ปโร อกุสโลติ^๖ จาหุ,
 สจฺจโง นุ วาโท กตฺโม อิมสํ
 สพฺเพว หิเม กุสลาทานา.

เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺตฺติ เอวํ คเหตุวา อุกฺคเหตุวา
 คณฺหิตวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวา วิวาทยนฺติ, กลหํ
 กโรนฺติ, ภณฺฑนํ กโรนฺติ, วิคฺคหํ กโรนฺติ, วิวาทํ กโรนฺติ,

^๑ ฉ., เท. ธีรวาทา

^๒ ส. อิทํ

^๓ อ. วิวาทยนฺติ, เอวมฺปิ.

^๔ ฉ., เท. ฌาณวาทา, เอวมฺปิ.

^๕ ฉ., เท. โส

^๖ ฉ., เท. อกุสโลติ

เมธคํ กโรนฺติ “น ตวํ อิมํ ฌมฺมวินยํ อาชานาสี ๕เปฯ
นิพฺเพเชหิ” ๑ วา สเจ ปโหสีติ เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ.

พาลो ปโร อกุสลโลติ จาหุติ ‘ปโร พาลो หีนโน นีหีนโน
โอมโก ลามโก ชตุกโก ปริตฺโต อกุสลโ อวิทฺธา’ ๒ อวิทฺธาโต
อณานิ อวิภาวี ทุปฺปญฺโณติ เอวมาหํสุ เอวํ กถณฺติ เอวํ ภณฺนฺติ
เอวํ ทิปยนฺติ เอวํ โวหรนฺตฺติติ พาลो ปโร อกุสลโลติ จาหุ.

สจฺโจ นุ วาทो กตโม อิมสฺส ๓ อิมสํ สมณพฺรหฺมณานํ
วาทो กตโม สจฺโจ ตจฺโณ ตโถ ภูโต ยถาโว อวิปรีโตติ
สจฺโจ นุ วาทो กตโม อิมสํ.

สพฺเพว หีเม กุสลาวทานาติ ๔ สพฺเพวิเม ๕ สมณพฺรหฺมณา
กุสลาวทา ปณฺทิตาวทา ธีรวาทา ฌานาวาทา เหตุวาทา
ลกฺขณวาทา การณวาทา จานวาทา สกาย ลทฺธิยาติ สพฺเพว
หีเม กุสลาวทานา. เตนาค ๖ โส นิมฺมิโต

“เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ
พาลो ปโร อกุสลโลติ จาหุ,
สจฺโจ นุ วาทो กตโม อิมสํ
สพฺเพว หีเม กุสลาวทานาติ.

[๑๑๕] ปรสฺส เว ๗ ฌมฺมมนานุชานํ
พาลอมโก โหติ นีหีนปญฺโณ,
สพฺเพว พาลา สุนีหีนปญฺณา
สพฺเพวิเม ๘ ทิฏฺฐิปริพฺพสํนา. ๙

๑ ส.จ.,เท. นิพเพเจหิ, เอวมุปริปิ.

๒ ส. สพฺเพปิ อิม

๓ ส.จ.,เท. เจ, เอวมุปริปิ.

๔ ส.จ.,เท.,อิ. อวิทฺวา, เอวมุปริปิ.

๕ อ. เตนาค

๖ เจ. ทิฏฺฐิปริพฺพสํนา, เอวมุปริปิ.

ปรสฺส เว ฐมฺมมณานุชานนฺติ ปรสฺส ฐมฺมํ ทิฏฺฐิจิ ปฏฺฐิปปํ
มคฺคํ อนานุชานนฺโต^๑ อนานุปสฺสนฺโต [๒] อนานุญญณฺโต
อนานุโมทนฺโตติ ปรสฺส เว ฐมฺมมณานุชานํ.

พาโลมโก โหติ นิหีนปญฺโญติ ปโร พาโล โหติ หีนโน
นิหีนโน โอมโก ลามโก ชตุกโก ปริตฺโต, หีนปญฺโญ นิหีนปญฺโญ
โอมกปญฺโญ ลามกปญฺโญ ชตุกกปญฺโญ ปริตฺตปญฺโญติ พาโลมโก
โหติ นิหีนปญฺโญ.

สพฺเพว พาลา สฺวนิหีนปญฺญาติ สพฺเพวิเม สมณพฺราหฺมณา
พาลา หีนา นิหีนา โอมกา ลามกา ชตุกกา ปริตฺตา, สพฺเพว
หีนปญฺญา นิหีนปญฺญา โอมกปญฺญา ลามกปญฺญา ชตุกกปญฺญา
ปริตฺตปญฺญาติ สพฺเพว พาลา สฺวนิหีนปญฺญา.

สพฺเพวิเม ทิฏฺฐิปริพฺพसानาติ สพฺเพวิเม สมณพฺราหฺมณา
ทิฏฺฐิจิตฺติกา; เต ทฺวาสนฺนุจฺยา ทิฏฺฐิจิตฺตานํ อญฺญตรญฺญตรํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ
คเหตฺวา อุกฺคเหตฺวา คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวา
สกาย สกาย ทิฏฺฐิยา วสนฺติ สํวสนฺติ อาวสนฺติ ปริวสนฺติ.
ยถา อาคาริกา วา ฆเรสุ วสนฺติ, สาปตฺติกา วา อาปตฺติสุ
วสนฺติ, สกิลเสสา วา กิลเสสุ วสนฺติ; เอวเมว สพฺเพวิเม
สมณพฺราหฺมณา ทิฏฺฐิจิตฺติกา, เต ทฺวาสนฺนุจฺยา ทิฏฺฐิจิตฺตานํ
อญฺญตรญฺญตรํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ คเหตฺวา อุกฺคเหตฺวา คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา
อภินิวิสิตฺวา สกาย สกาย ทิฏฺฐิยา วสนฺติ สํวสนฺติ
อาวสนฺติ ปริวสนฺตํติ สพฺเพวิเม ทิฏฺฐิปริพฺพसानา. เตนาห
ภควา

“ปรสฺส เว ฐมฺมมณานุชานํ
 พาโลมโก โหติ นิหีนปญฺโธ,
 สพฺเพว พาลา สฺสนิหีนปญฺญา
 สพฺเพวิเม ทิฏฺฐิจิปริพฺพसानาติ.

[๑๑๖] สนฺทิฏฺฐิยา เจ^๑ ปน วิวทาตา^๒
 สํสฺสทฺธปญฺญา กุสลา มตีมา,^๓
 น เตสํ โกจิ ปริหีนปญฺโธ
 ทิฏฺฐิํ หิ เตสํปี ตถา สมตฺตา.

สนฺทิฏฺฐิยา เจ ปน วิวทาตาติ สกาย ทิฏฺฐิยา สกาย
 ขนฺติยา สกาย รุจิยา สกาย ลหฺฐิยา วิวทาตา^๓ ปริโยทาตา
 อสงฺกิลิฏฺฐาติ^๓ สนฺทิฏฺฐิยา เจ ปน วิวทาตา.

สํสฺสทฺธปญฺญา กุสลา มตีมาติ สฺสทฺธปญฺญา วิสฺสทฺธปญฺญา
 ปริสฺสทฺธปญฺญา โวทาตปญฺญา ปริโยทาตปญฺญา. อถวา สฺสทฺธทสฺสนา
 วิสฺสทฺธทสฺสนา ปริสฺสทฺธทสฺสนา โวทาตทสฺสนา ปริโยทาตทสฺสนาติ
 สํสฺสทฺธปญฺญา. กุสลาติ กุสลา ปณฺฑิตา ปญฺญวนฺโต พุทฺธิมนฺโต^๔
 ฌาณโน วิภาวิโน เมธาวิโนติ สํสฺสทฺธปญฺญา กุสลา. มตีมาติ
 มตีมา ปณฺฑิตา ปญฺญวนฺโต พุทฺธิมนฺโต ฌาณโน วิภาวิโน
 เมธาวิโนติ สํสฺสทฺธปญฺญา กุสลา มตีมา.

น เตสํ โกจิ^๕ ปริหีนปญฺโธติ เตสํ สมณพฺราหฺมณานํ
 น โกจิ หีนปญฺโธ นิหีนปญฺโธ โอมกปญฺโธ ลามกปญฺโธ

^{๑-๑} สี. เจว นเววทาตา, เอวมุปริปี. ฉ.,เท. เจว น วิวทาตา

^๒ สี.,ฉ.,เท. มตีมา, เอวมุปริปี.

^{๓-๓} สี.,ฉ.,เท. อนวิวทาตา อโวทาตา อปริโยทาตา สํกิลิฏฺฐา สํกิลิสฺสกาติ

^๔ ฉ.,เท. อิทธิมนฺโต, เอวมุปริปี. ^๕ ฉ.,เท. เตสํ น โกจิ, เอวมุปริปี.

ชตุกกปณโณ^๑ ปริตตปณโณ [^๒]. อถวา^๓ สพฺเพว อคฺคปณฺณา^๔
 เสฏฺฐปณฺณา วิเสฏฺฐปณฺณา ปาโมกฺขปณฺณา อุตฺตมปณฺณา
 ปวฺรปณฺณาติ น เตสํ โกจิ ปริหีนปณฺโณ.

ทิกฺขจี้ หิ เตสํปี ตถา สมตฺตตาติ เตสํ สมณพฺรหฺมณานํ
 ทิกฺขจิ ตถา สมตฺตา สมาทินฺนา คหิตา ปรามญฺจา อภินิวิญฺจา
 อชฺโฆสิตา อธิมุตฺตตาติ ทิกฺขจี้ หิ เตสํปี ตถา สมตฺตา. เตนาห
 ภควา

“สนทิกฺขจียา เจ ปน วีวาทา
 สํสฺสทฺธปณฺณา กุสลา มตีมา,
 น เตสํ โกจิ ปริหีนปณฺโณ
 ทิกฺขจี้ หิ เตสํปี ตถา สมตฺตตาติ.

[๑๑๓] น วาหเมตํ ตถิวนฺติ^๕ พุรุมิ
 ยมาหุ พาลา มิถุ อณฺณมณฺณ,
 สกํ สกํ ทิกฺขจิมกํสุ สจฺจํ
 ตสฺมา หิ พาโลติ ปรี ทหนฺติ.

น วาหเมตํ ตถิวนฺติ พุรุมีติ นาคี ปฏิกฺขเปโป. เอตนฺติ
 ทฺวาสนฺนทิกฺขจิคตฺนฺติ^๖ นาคี เอตํ “ตถํ ตจฺจํ” ภูตํ ยาถาวํ
 อวิปรีตฺนฺติ^๗ พุรุมิ อากิขฺขามิ เทเสมิ ปณฺณเปมิ ปฏฺฐเปมิ
 วิวรามิ วิภขามิ อุตฺตตานีกโรมิ ปกาเสมีติ น วาหเมตํ
 ตถิวนฺติ พุรุมิ.

^๑ ฉ., เท. ฉตุกกปณโณ, เอมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท. ตถิวนฺติ, เอมุปริปิ.

^๘ ฉ., เท. ตจฺจํ ตถํ

^๒ ฉ., เท. อตฺถิ

^๔ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๖ ส., ฉ., เท. ทฺวาสนฺนทิกฺขจิคตฺนํ

^๗ อ. อวิปรีตฺนฺติ

ยมาหุ พาลา มิถุ อญฺญมญฺญนฺติ มิถุติ เทว ชนา,
 เทว กลหการกา, เทว ภณฺฑนการกา, เทว ภสฺสการกา,
 เทว วิวาทการกา, เทว อธิกรณการกา, เทว วาทีโน, เทว
 สลฺลาปกา.^๑ เต อญฺญมญฺญํ “พาลो^๒ หีโน นีหีโน โอมโก
 ลามโก ชตุกโก ปริตฺโตติ^๓” เอวมาหุสฺส เอวํ กเถนฺติ เอวํ
 ภณฺฑนฺติ เอวํ^๔ ทิปยนฺติ^๔ เอวํ โวหรนฺตีติ ยมาหุ พาลา มิถุ
 อญฺญมญฺญนฺติ.

สํ สํ ทิฏฺฐิมกํสุ สจฺจนฺติ “สสฺสโต โลโก, อิทเมว
 สจฺจํ, โมฆมญฺญนฺติ สํ สํ ทิฏฺฐิมกํสุ สจฺจํ. “อสสฺสโต
 โลโก, อิทเมว สจฺจํ, โมฆมญฺญนฺติ ฯเปฯ “เนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺา, อิทเมว สจฺจํ, โมฆมญฺญนฺติ สํ
 สํ ทิฏฺฐิมกํสุ สจฺจํ.

ตสฺมา หิ พาลोติ ปริ ทนฺตีติ ตสฺมาติ ตสฺมา
 ตํการณา ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา ปริ “พาลो หีโน
 นีหีโน โอมโก ลามโก ชตุกโก ปริตฺโตติ ทนฺตีติ ปสฺสนฺติ
 ทกฺขณฺติ โอลเณนฺติ นิชฺฌายนฺติ อุปปริกฺขณฺตีติ ตสฺมา หิ
 พาลอติ ปริ ทนฺตีติ. เตนาห ภควา

“น วาหเมตํ ตถิวนฺติ พุรฺรัมมิ
 ยมาหุ พาลา มิถุ อญฺญมญฺญนฺติ,
 สํ สํ ทิฏฺฐิมกํสุ สจฺจํ
 ตสฺมา หิ พาลอติ ปริ ทนฺตีติ.

^๑ ฉ., เท. สลฺลาปกา^๓ ส. ปริตฺโต^๒ ส. พาลโต, เอวมฺปรี.ิ.^{๔-๔} ส. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

[๑๑๘] ยมาหุ สจฺจํ ตถิวนฺติ^๑ เอเก
 ตมาหุ อญฺเณปิ^๒ ตฺวจฺฉํ มุสาติ,
 เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ^๓
 กสฺมา น เอกํ สมณํ วทนฺติ.

ยมาหุ สจฺจํ ตถิวนฺติ เอเกติ ยํ ฐมมํ ทิฏฺฐิํ ปฏิปทํ
 มคฺคํ เอเก สมณพฺรหฺมณา “อิทํ สจฺจํ [๔] ตฺวจฺฉํ ภูตํ
 ยถาว่า อวิปริตฺตํ เอวมาหํสุ เอวํ กถเณติ เอวํ ภณนฺติ
 เอวํ ทิปฺปนฺติ เอวํ โวหรนฺตฺติติ ยมาหุ สจฺจํ ตถิวนฺติ เอเก.

ตมาหุ อญฺเณปิ ตฺวจฺฉํ มุสาติติ ตเมว ฐมมํ ทิฏฺฐิํ
 ปฏิปทํ มคฺคํ เอเก สมณพฺรหฺมณา “เอตํ^๔ ตฺวจฺฉํ, เอตํ
 มุสา, เอตํ อภฺยตํ, เอตํ อลิกํ, เอตํ อยยาถาวนฺติ^๕ เอวมาหํสุ
 เอวํ กถเณติ เอวํ ภณนฺติ เอวํ ทิปฺปนฺติ เอวํ โวหรนฺตฺติติ
 ตมาหุ อญฺเณปิ ตฺวจฺฉํ มุสาติ.

เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติติ เอวํ คเหตุวา อุคฺคเหตุวา
 คณฺหิตวา ปฺรามสิตวา อภินิวิสิตวา วิวาทยนฺติ, กลหํ กโรนฺติ,
 ภณฺทหนํ กโรนฺติ, วิคฺคหํ กโรนฺติ, วิวาทํ กโรนฺติ, เมธคํ
 กโรนฺติ, น ตวํ อิมํ ฐมมวินยํ อาชานาสิ. ๗เปฯ นิพฺเพเชติ
 วา สเจ ปโหสีติ เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ.

กสฺมา น เอกํ สมณํ วทนฺติติ กสฺมาติ กสฺมา ก็การณา
 ก็เหตุ ก็ปจฺจยา ก็นิทานา ก็สมุทฺทยา ก็ชาติกา ก็ปภวา น
 เอกํ วทนฺติ นานา วทนฺติ วิวัชํ วทนฺติ อญฺโณญญํ วทนฺติ
 ปุณฺณ วทนฺติ กถเณติ ภณนฺติ ทิปฺปนฺติ โวหรนฺตฺติติ กสฺมา

^๑ จ.,เท. ตถิยนฺติ, เอวมฺปริปิ.

^๒ ส. ปิสทโท น ทิสฺสติ, เอวมฺปริปิ.

^๓ อ. วิวาทยนฺติ, เอวมฺปริปิ.

^๔ ส.,จ.,เท. ตถํ

^๕ จ.,เท. “ตฺวจฺฉํ เอตํ, มุสา เอตํ, อภฺยตํ เอตํ, อลิกํ เอตํ, อยยาถาวํ เอตณฺติ

น เอกํ สมณนา วทนต์ติ. เตนาห โส นิมฺมิโต

“ยมาหุ สจฺจํ ตถิวนฺตติ เอเก
ตมาหุ อญฺเฌปิ ตุจฺจํ มุสาติ,
เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺตติ
กสฺมา น เอกํ สมณนา วทนต์ติติ.

[๑๑๕] เอกํ หิ สจฺจํ น ทุตฺติยมตฺถิ
ยสฺมี ปชา โน วิวเท ปชานํ,
นानา เต สจฺจานิ สยํ ญฺณนฺตติ
ตสฺมา น เอกํ สมณนา วทนต์ติ.

เอกํ หิ สจฺจํ น ทุตฺติยมตฺถิ^๑ เอกํ สจฺจํ วุจฺจติ ทุกฺขนิโรธ
นิพฺพานํ. โย โส สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพปฺปติปฺปวฺนิสฺสคฺโค
ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ. อถวา เอกํ สจฺจํ
วุจฺจติ มคฺคสจฺจํ นิยฺยานสจฺจํ, ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา, อริโย
อฏฺฐจฺงคฺโก มคฺโค, เสยฺยถิ^๒ สมฺมาทิฏฺฐิ, สมฺมาสงฺกปโป,
สมฺมาวาจา, สมฺมากมฺมโนโต, สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม, สมฺมาสติ,
สมฺมาสมาธิติ เอกํ หิ สจฺจํ น ทุตฺติยมตฺถิ.

ยสฺมี ปชา โน วิวเท ปชานนฺตติ ยสฺมินฺตติ ยมฺหิ^๓ สจฺเจ.
ปชาติ สตฺตตาทิวนํ. ปชา^๔ ยํ สจฺจํ ปชานนฺตา อาชานนฺตา
วิชานนฺตา ปฏฺธิวิชานนฺตา ปฏฺธิวิชฺฌนฺตา น กลหํ กเรยฺย,^๕ น
ภณฺทนํ กเรยฺย, น วิคฺคหํ กเรยฺย, น วิวาทํ กเรยฺย, น เมธคํ
กเรยฺย, กลหํ ภณฺทนํ วิคฺคหํ วิวาทํ เมธคํ ปชเหยฺย วิโนทฺเทยฺย
พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺยาติ ยสฺมี ปชา โน วิวเท ปชานํ.

^๑ ส. ทุตฺติยมตฺถิ, เอวมฺปฺริปิ.

^๒ จ.,เท. เสยฺยถิ, เอวมฺปฺริปิ.

^๓ ส.,จ.,เท. ยสฺมี

^๔ จ.,เท. ปชานนฺติ

^๕ ส.,จ.,เท. กเรยฺย, เอวมฺปฺริปิ.

นानา เต สจฺจานิ สยํ ญฺณนฺตํ นานา เต สจฺจานิ
 สยํ ญฺณนฺติ วทนฺติ กถนฺติ ภณนฺติ ทิปฺปนนฺติ โวหรนฺติ.
 “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ, โมฆมณฺณนฺติ สยํ ญฺณนฺติ
 วทนฺติ กถนฺติ ภณนฺติ ทิปฺปนนฺติ โวหรนฺติ. “อสสฺสโต โลโก
 ๕เปฯ เนา โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณา อิทเมว
 สจฺจํ, โโมฆมณฺณนฺติ สยํ ญฺณนฺติ วทนฺติ กถนฺติ ภณนฺติ
 ทิปฺปนนฺติ โวหรนฺตํ นานา เต สจฺจานิ สยํ ญฺณนฺติ.

ตสฺมา น เอกํ สมณํ วทนฺตํ ตสฺมา ตสฺมา
 ตํการณา ตํเหตุ ตปฺปจฺจา ตํนิทานา น เอกํ วทนฺติ นานา
 วทนฺติ วิวัธํ วทนฺติ อญฺโฆณฺณํ วทนฺติ ปุณฺณํ วทนฺติ กถนฺติ
 ภณนฺติ ทิปฺปนนฺติ โวหรนฺตํ ตสฺมา น เอกํ สมณํ วทนฺติ.
 เตนานํ ภควา

“เอกํ हि สจฺจํ น ทุตฺติยมตฺถิ
 ยสฺมี ปชา โน วิวเท ปชานํ,
 นานา เต สจฺจานิ สยํ ญฺณนฺติ
 ตสฺมา น เอกํ สมณํ วทนฺตํ.

[๑๒๐] กสฺมา น สจฺจานิ วทนฺติ นานา
 ปวาทิยาเส กุสลาवทานา.
 สจฺจานิ สุตฺตานิ^๑ พหุณี นานา
 อูทาหุ เต ตกฺกมณฺสฺสรนฺติ.

กสฺมา น สจฺจานิ วทนฺติ นานาติ กสฺมาติ กสฺมา
 กํการณา กํเหตุ กํปจฺจา กํนิทานา สจฺจานิ นานา^๒ วทนฺติ,
 วิวัธานิ วทนฺติ, อญฺโฆณฺณานิ วทนฺติ, ปุณฺณานิ วทนฺติ กถนฺติ

ภณฺหนฺติ ทิปฺปนฺติ โวหฺรณฺตฺติ กสฺมา นฺ สจฺจํ จานิ วทฺหนฺติ นานา.

ปวาทียาเส กุสลาवทานาติ ปวาทียาเสติ วิปฺปวทฺหนฺตฺติปิ
ปวาทียาเส. อถวา สกํ สกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปวทฺหนฺติ กเถณฺติ ภณฺหนฺติ
ทิปฺปนฺติ โวหฺรณฺติ. “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ, โมฆมมฺภณฺหนฺติ
ปวทฺหนฺติ กเถณฺติ ภณฺหนฺติ ทิปฺปนฺติ โวหฺรณฺติ. “อสสฺสโต โลโก
ฯเปฯ เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว
สจฺจํ, โมฆมมฺภณฺหนฺติ ปวทฺหนฺติ กเถณฺติ ภณฺหนฺติ ทิปฺปนฺติ
โวหฺรณฺติ กุสลาवทานาติ กุสลาवทา ปณฺธุตฺวาทา ธีรวาทา
ฌาณวาทา เหตุวาทา ลกฺขณวาทา การณวาทา จานวาทา
สกาย ลหฺริยาติ ปวาทียาเส กุสลาवทานา.

สจฺจํ จานิ สุตฺตํ จานิ พหฺนํ นานาติ สจฺจํ จานิ สุตฺตํ
พหฺนํ นานานิ วิวิธํ จานิ อญฺเญยฺยานิ ปุญฺญํ จานิ
สุตฺตํ จานิ พหฺนํ นานา.

อุทาสฺส เต ตกฺกมฺนุสฺสรณฺตฺติ อุทาสฺส ตกฺเกน วิตกฺเกน^๒
สงฺกปฺเปน ยายนฺติ นียยนฺติ วุญฺหนฺติ สํหริยณฺตฺติ เอวมฺปิ
อุทาสฺส เต ตกฺกมฺนุสฺสรณฺติ. อถวา ตกฺกปริยาหํ^๓ วิมฺมฺสาณฺจริตฺตํ
สยํ ปฏฺฏิภาณํ^๔ วทฺหนฺติ กเถณฺติ ภณฺหนฺติ ทิปฺปนฺติ โวหฺรณฺตฺติ
เอวมฺปิ อุทาสฺส เต ตกฺกมฺนุสฺสรณฺติ. เตนาสฺส โส นิมฺมิโต

“กสฺมา นฺ สจฺจํ จานิ วทฺหนฺติ นานา
ปวาทียาเส กุสลาवทานา,
สจฺจํ จานิ สุตฺตํ จานิ พหฺนํ นานา
อุทาสฺส เต ตกฺกมฺนุสฺสรณฺตฺติ.

[๑๒๑] น เหว สจฺจานิ พหฺนุ นิ นานา
 อณฺณตฺร สณฺณาย นิจฺจานิ โลเก
 ตกฺกณฺจ ทิฏฺฐีสุ ปกปฺปยิตฺวา
 สจฺจํ มุสาตี^๑ ทฺวยธมฺมมาหุ.

น เหว สจฺจานิ พหฺนุ นานาติ น เหว สจฺจานิ
 พหฺกานิ นานานิ วิวิชานิ อณฺโณณฺณานิ ปุณฺณิตี น เหว
 สจฺจานิ พหฺนุ นานา.

อณฺณตฺร สณฺณาย นิจฺจานิ โลเกติ อณฺณตฺร สณฺณาย
 นิจฺจคฺคาหา^๒ เอกณฺณเวย สจฺจํ โลเก กถียติ ภาณียติ ทิปฺยติ
 โวหริยติ, ทุกฺขนิโรธ นิพฺพานํ. โย โส สพฺพสงฺขารสมฺภโว
 สพฺพปฺปตฺติปฏฺฐินิสฺสคฺโค ตณฺหทฺขโย วิราโค นิโรธ นิพฺพานํ. อถวา
 เอกํ สจฺจํ วุจฺจติ มคฺคสจฺจํ, นียฺยานสจฺจํ, ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏฺธิปทา, อริโย อฏฺฐจฺงคฺโก มคฺโค, เสยฺยถิทำ สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ
 สมฺมาสมาริตี อณฺณตฺร สณฺณาย นิจฺจานิ โลเก.

ตกฺกณฺจ ทิฏฺฐีสุ ปกปฺปยิตฺวา สจฺจํ มุสาตี ทฺวยธมฺมมาหฺวติ
 ตกฺกํ วิตกฺกํ สงฺกปฺปํ ตกฺกยิตฺวา วิตกฺกยิตฺวา สงฺกปฺปยิตฺวา
 ทิฏฺฐิจิตฺตานิ ชเนนฺติ สณฺชเนนฺติ นิพฺพตฺเตนฺติ อภินิพฺพตฺเตนฺติ,
 ทิฏฺฐิจิตฺตานิ ชเนตฺวา สณฺชเนตฺวา นิพฺพตฺเตตฺวา อภินิพฺพตฺเตตฺวา
 “มยฺหํ สจฺจํ ตฺวํ มุสาตี เหวมาหฺสฺส เหวํ กถเณตี เหวํ
 ภาณเณตี เหวํ ทิปฺยนฺติ เหวํ โวหรนฺตีติ ตกฺกณฺจ ทิฏฺฐีสุ
 ปกปฺปยิตฺวา สจฺจํ มุสาตี ทฺวยธมฺมมาหุ. เตนาห ภควา

“น เหว สจฺจานิ พหฺนุ นานา
 อณฺณตฺร สณฺณาย นิจฺจานิ โลเก,

ตกุกญจ ทิฏฐิสฺส ปกปฺปิยิตฺวา
สจฺจํ มุสาดีํ ทวยธมฺมมาหุติ.

[๑๒๒] ทิฏฺเฐ สุตฺเต สึลวเต มุตฺเต วา
เอเต จ^๑ นิสฺสาย วิมานทสฺสี.
วินิจฺฉเย จตฺวา ปหสฺสมานो^๒
พาโล ปโร อกุสโลติ^๓ จาห.

ทิฏฺเฐ สุตฺเต สึลวเต มุตฺเต วา เอเต จ นิสฺสาย
วิมานทสฺสีติ: ทิฏฺฐํ วา ทิฏฺฐสฺสทฺธิ^๔ วา สุตํ วา สุตสฺสทฺธิ^๕ วา,
สึลํ วา สึลสฺสทฺธิ^๖ วา, วตฺตํ^๗ วา วตสฺสทฺธิ^๘ วา, มุตํ วา
มุตสฺสทฺธิ^๙ วา นิสฺสาย อุปนิสฺสาย คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา
อภินิวิสิตฺวาติ ทิฏฺเฐ สุตฺเต สึลวเต มุตฺเต วา. เอเต จ
นิสฺสาย วิมานทสฺสีติ น สมฺมานเฑตีติปิ วิมานทสฺสี. อถฺวา
โทมนสฺสํ ชเนตีติปิ วิมานทสฺสีติ ทิฏฺเฐ สุตฺเต สึลวเต
มุตฺเต วา เอเต จ นิสฺสาย วิมานทสฺสี.

วินิจฺฉเย จตฺวา ปหสฺสมานนฺติ วินิจฺฉยา วุจฺจนฺติ ทฺวาสนฺนํ^{๑๐}
ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. [๑๑] วินิจฺฉิตฺทิฏฺฐิยา^{๑๑} จตฺวา ปติฏฺฐจฺหิตฺวา คณฺหิตฺวา
ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวาติ วินิจฺฉเย จตฺวา. ปหสฺสมานนฺติ
ตุฏฺฐโง โหติ หฏฺฐโง ปหฏฺฐโง อตฺตมโน ปริปฺนฺณสงฺกปโป.
อถฺวา ทนฺตวิทํสํ หสฺสมานนฺติ วินิจฺฉเย จตฺวา ปหสฺสมาน.

พาโล ปโร อกุสโลติ จาหาติ “ปโร พาโล หีนโน
นหีนโน โอมโก ลามโก ชตฺกโก ปรีตโต อกุสโล อวิทฺธา

^๑ ส. จสทฺโท น ทิสฺสติ, เอมฺปฺริปิ.

^๓ ส.จ.,เท. อากุสโลติ, เอมฺปฺริปิ.

พิมพ์อายุ 12/06/2568

^๕ สฺยา. วตฺตํ, เอมฺปฺริปิ.

^๗ ส.จ.,เท.,อิ. ทิฏฺฐิวินิจฺฉเย

^๒ ส. ปหสฺมาน, เอมฺปฺริปิ.

^๔ อิ. ทิฏฺฐิสฺสทฺธิ

^๖ จ.,เท. ทฺวาสนฺนํ, เอมฺปฺริปิ.

^๘ ส.จ.,เท. วินิจฺฉยทิฏฺฐิยา

อวิชชาโคโต อณานิ อวิภาวี [๑] ทุปปณโณติ เอวมาห เอว
กเถติ เอว ภณติ เอว ทิปยติ เอว โวหระตีติ พาโล
ปโร อกุสโลติ จาห. เตนาห ภควา

“ทิจฺเญ สุตเต สึลวเต มุตเต วา
เอเต จ นิสฺสาย วิมานทสฺสี,
วินิจฺจนเย จตฺวา ปหสฺสสมาโน
พาโล ปโร อกุสโลติ จาหาติ.

[๑๒๓] เยเนว พาโลติ ปริ ทหาติ
เตนาตุมานํ กุสโลติ จาห,
สยมตฺตนา โส กุสโลวทาโน^๒
อณฺณํ วิมานเติ ตเถว^๓ ปาวา.^๔

เยเนว พาโลติ ปริ ทหาตีติ เยน^๕ เหตุนา เยน
ปัจจุเณน^๖ เยน การณเณน เยน ปภเวณ ปริ พาลโต หีนโต
นิหีนโต โอมกโต ลามกโต ชตฺตูกโต ปริตฺตโต ทหตี^๗
ปสฺสตี ทกฺขตี โอลเเกตี นิชฺฌายตี อุปปริกฺขตีติ เยเนว
พาโลติ ปริ ทหาติ.

เตนาตุมานํ กุสโลติ จาหาติ อาตุมา^๘ วุจฺจตี อตฺตทา.
โสปี เตเนว เหตุนา เตน ปัจจุเณน เตน การณเณน เตน
ปภเวณ อตฺตทานํ อาห^๙ ‘อหฺมสฺมิ กุสโล ปณฺฑิโต ปญฺญวา
พุทฺธิมา ฌาณิ วิภาวี เมธาวีติ เตนาตุมานํ กุสโลติ จาห.

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อิ. อเมธาวี

^๒ ส.,ฉ.,เท. ตเถว, เอวมุปริปี.

^๓ ส.,ฉ.,เท. ๒/๐๔ เยเนว

^๔ ส. ทหาติ

^๕ ส.,ฉ.,เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๖ ฉ.,เท. กุสลาवทาโน, เอวมุปริปี.

^๗ ส. ปาวท, เอวมุปริปี. ฉ. ปาว

^๘ ส. ปัจจุเณน

^๙ ส.,ฉ.,เท. อาตุมานอ

สยมตตนา โส กุสโลวทานิ สย^๑ อตตานิ กุสลวาโท
 ปณฺหิตวาโท ธีรวาโท ฌาณวาโท เหตุวาโท ลกฺขณวาโท
 การณวาโท จานวาโท สกาย ลหุธิยาติ สยมตตนา โส
 กุสโลวทานิ.

อญฺญํ วิมานติ ตเถว ปาวาติ น สมฺมานติตีปิ
 อญฺญํ วิมานติ. อถวา โทมนสฺส ชเนตีติปิ อญฺญํ
 วิมานติ. ตเถว ปาวาติ ตเถว ตํ ทิฏฺฐิจิตตํ ปาวทติ “อิตฺติปาย”^๒
 ปุคฺคโล มิจฺฉาทิฏฺฐิโก วิปริตทสฺสโนติ^๓ อญฺญํ วิมานติ
 ตเถว ปาวา. เตนาห ภควา

“เยเนว พาโลติ ปรี ทหาติ
 เตนาตุมานํ กุสโลติ จาห,
 สยมตตนา โส กุสโลวทานิ
 อญฺญํ วิมานติ ตเถว ปาวาติ.

[๑๒๔] อตฺติสํทิกฺขิยา^๔ โส สมตฺโต
 มาเนน มตฺโต ปริปุณฺณมานิ.
 สยเมว สามํ มนสากิสิตฺโต
 ทิฏฺฐี หิ ส ตสฺส ตถา สมตฺตา.

อตฺติสํทิกฺขิยา โส สมตฺโตติ อตฺติสารทิกฺขิโย วุจฺจนฺติ
 ทฺวาสมฺมจฺจิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. ก็การณา อตฺติสารทิกฺขิโย วุจฺจนฺติ
 ทฺวาสมฺมจฺจิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. สพฺพา ตา ทิฏฺฐิโย การณาติกฺกนฺตา
 ลกฺขณาติกฺกนฺตา หีณาติกฺกนฺตา,^๕ ตํการณา อตฺติสารทิกฺขิโย วุจฺจนฺติ

^๑ ส.,ฉ.,เท. ๐๖ สยเมว

^๒ ส. อิตฺติวาย, อ. อิตฺติปย

^๓ อ. วิปริตทสฺสโนติ.

^๔ ส.,ฉ.,เท. อตฺติสารทิกฺขิยา, เอวมฺปรีปิ.

^๕ ส.,ฉ.,เท. จานาติกฺกนฺตา

ทฺวาสมฺภิจิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. สพฺเพปิ^๑ ติตฺถิยา อติสํสารทิฏฺฐิยา.^๒
 ก็การณา สพฺเพปิ^๒ ติตฺถิยา อติสํสารทิฏฺฐิยา.^๒ เต อญฺญมณฺณํ
 อติกุกฺกมิตฺวา สมตฺกุกฺกมิตฺวา วิตฺตวตฺเตตฺวา^๓ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ ชเนนฺติ
 สยชเนนฺติ นิพฺพตฺเตนฺติ อภินิพฺพตฺเตนฺติ, ตํการณา สพฺเพปิ
 ติตฺถิยา อติสํสารทิฏฺฐิยา.^๔ [๕] โส สมตฺโตติ อติสํสารทิฏฺฐิยา
 สมตฺโต ปริปฺปณฺณเ อโนโมติ^๕ อตฺตีสํสารทิฏฺฐิยา โส สมตฺโต.

มานน มตฺโต ปริปฺปณฺณมานีติ สกาย ทิฏฺฐิยา มานน^๖
 มตฺโต ปมตฺโต อุมมตฺโต อธิมตฺโตติ^๗ มานน มตฺโต.
 ปริปฺปณฺณมานีติ ปริปฺปณฺณมานิ สมตฺตมานิ อโนมมานีติ มานน
 มตฺโต ปริปฺปณฺณมานิ.

สยเมว สามํ มนสํภิสิตฺโตติ สยเมว อตฺตํ จิตฺเตน
 อภิสินฺนจติ “อหฺมสฺมิ กุสโล ปณฺธิโต ปณฺธวา พุทฺธิมา ฌาณิ
 วิภาวี เมธาวิติ สยเมว สามํ มนสํภิสิตฺโต.

ทิฏฺฐิ หิ สา ตสฺส ตถา สมตฺตาติ ตสฺส สา ทิฏฺฐิ
 ตถา สมตฺตา สมากินฺนา คหิตา ปรามญฺจา อภินิวิญฺจา
 อชฺโฆสิตา อธิมตฺตาติ ทิฏฺฐิ หิ สา ตสฺส ตถา สมตฺตา.
 เตนาห ภควา

“อตฺตีสํสารทิฏฺฐิยา โส สมตฺโต
 มานน มตฺโต ปริปฺปณฺณมานิ,
 สยเมว สามํ มนสํภิสิตฺโต
 ทิฏฺฐิ หิ สา ตสฺส ตถา สมตฺตาติ.

^{๑-๑} ส.ฉ.,เท. สพฺพาปิ ทิฏฺฐิโย อติสํสารทิฏฺฐิโย.

^{๒-๒} ส.ฉ.,เท. สพฺพาปิ ทิฏฺฐิโย วุจฺจนฺติ อติสํสารทิฏฺฐิโย. ^๓ ฉ.,เท. วิตฺตวตฺติตฺวา, เอวมฺปริปิ.

^๔ ฉ.,เท. อติสํสารทิฏฺฐิยา

^๕ ส. อโนโมติ

^๖ ส.ฉ.,เท. ทิฏฺฐิมาเนน

^๗ ส.ฉ.,เท. อติมตฺโตติ

[๑๒๕] ปรสฺส เจ หิ วจสา นิหีนโน
 ตุโม สหา โหติ นิหีนปญฺโณ,
 อถวํ^๑ สยํ เวทฺฐ โหติ ธีโร
 น โกจิ พาลो สมณฺณสุ อตฺถิ.

 ปรสฺส เจ หิ วจสา นิหีนโนติ ปรสฺส เจ วาจา
 วจเนน นิหิตการณา ครหิตการณา อุปวทิตการณา ปโร
 พาลो โหติ หีนโน นิหีนโน โอมโก ลามโก ชตุกโก
 ปริตฺโตติ ปรสฺส เจ หิ วจสา นิหีนโน.

 ตุโม สหา โหติ นิหีนปญฺโณติ โสปี เตเนว สหา โหติ
 หีนปญฺโณ นิหีนปญฺโณ โอมกปญฺโณ ลามกปญฺโณ ชตุกปญฺโณ
 ปริตฺตปญฺโณติ ตุโม สหา โหติ นิหีนปญฺโณ.

 อถวํ สยํ เวทฺฐ โหติ ธีโรติ [๒] ธีโร ปณฺหิโต
 ปญฺญวา พุทฺธิมา ฌาณิ วิภาวี เมธาวิติ อถวํ สยํ เวทฺฐ
 โหติ ธีโร.

 น โกจิ พาลो สมณฺณสุ อตฺถิ^๒ สมณฺณสุ น โกจิ
 พาลो หีนโน นิหีนโน โอมโก ลามโก ชตุกโก ปริตฺโต อตฺถิ,
 สพฺเพว อคฺคปญฺญา^๓ เสฏฺฐปญฺญา วิเสฏฺฐปญฺญา ปาโมกฺขปญฺญา
 อุตฺตมปญฺญา ปวรปญฺญาติ น โกจิ พาลो สมณฺณสุ อตฺถิ.
 เตนาห ภควา

 “ปรสฺส เจ หิ วจสา นิหีนโน
 ตุโม สหา โหติ นิหีนปญฺโณ,
 อถวํ สยํ เวทฺฐ โหติ ธีโร
 น โกจิ พาลो สมณฺณสุ อตฺถิ^๒ติ.

^๑ ๓๒๕

^๑ สี.,ฉ.,เท. อก เจ, เอวมุปริปี.

^๓ สี.,ฉ.,เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. อก เจ สยํ เวทฺฐ โหติ.

[๑๒๖] อญฺญํ อิตฺโต ยาทิวนฺตํ ฌมฺมํ
 อปฺรทฺธา สุตฺตมเกวลี เต^๑
 เอวมฺปิ ติตฺถยา ปุณฺโส วทฺนฺติ
 สทฺทวิญฺญูจฺจราเคน หิ ตฺยาภีรตฺตา.^๒

อญฺญํ อิตฺโต ยาทิวนฺตํ ฌมฺมํ อปฺรทฺธา สุตฺตมเกวลี เตติ
 อิตฺโต อญฺญํ ฌมฺมํ ทิฏฺฐิํ ปฏิปทํ มคฺคํ เย อาทิวนฺตํ, เต
 สุตฺตมคฺคํ วิสุตฺตมคฺคํ ปริสุตฺตมคฺคํ โวหาตมคฺคํ ปรีโยหาตมคฺคํ
 วิรทฺธา อปฺรทฺธา ขลิตา คพิตา อญฺญาย อปฺรทฺธา^๓ อเกวลี
 เต, อสมตฺตา [๔] อปฺริปฺนฺนา เต หีนา นิหีนา โอมกา
 ลามกา ชตฺกกา ปรีตฺตาติ อญฺญํ อิตฺโต ยาทิวนฺตํ ฌมฺมํ
 อปฺรทฺธา สุตฺตมเกวลี เต.

เอวมฺปิ ติตฺถยา ปุณฺโส วทฺนฺตํ ติตฺถํ วุจฺจติ ทิฏฺฐิจตํ.
 ติตฺถยา^๔ วุจฺจนฺติ ทิฏฺฐิจตฺติกา. ปุณฺทฺทวิญฺญูยา ปุณฺทฺทวิญฺญูจตานิ
 วทฺนฺติ กถฺนฺติ ภณฺนฺติ ทิปฺยนฺติ โวหรนฺตํ เอวมฺปิ
 ติตฺถยา ปุณฺโส วทฺนฺติ.

สทฺทวิญฺญูจฺจราเคน หิ ตฺยาภีรตฺตาติ สกาย ทิฏฺฐิยา ราเคน
 รตฺตา อภีรตฺตาติ สทฺทวิญฺญูจฺจราเคน หิ ตฺยาภีรตฺตา. เตนาห ภควา

“อญฺญํ อิตฺโต ยาทิวนฺตํ ฌมฺมํ
 อปฺรทฺธา สุตฺตมเกวลี เต
 เอวมฺปิ ติตฺถยา ปุณฺโส วทฺนฺติ
 สทฺทวิญฺญูจฺจราเคน หิ ตฺยาภีรตฺตาติ.

^๑ อ. สุตฺตมเกวลีโน, เอวมฺปฺริปิ.

^๒ ฉ., เท. เตภีรตฺตา, เอวมฺปฺริปิ.

^๓ “ฌายาปรทฺธาติปิ ปาโธ.

^๔ ฉ., เท. เต

^๕ ฉ., เท. ติตฺถิยา, เอวมฺปฺริปิ.

[๑๒๗] อีเชว สุทฺธิ อิติ วาทยนฺติ
 นาถฺยเยสุ ธมฺเมสุ วิสุทฺธิมาหุ.
 เอวมฺปิ ติตฺถยา ปุณฺโส นิวิฏฺฐา
 สกายเน ตตฺถ ทพฺพํ วทานา.

อีเชว สุทฺธิ อิติ วาทยนฺตํ อีช สุทฺธิ วิสุทฺธิ
 ปริสุทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ วทนฺติ กถนฺติ ภณนฺติ
 ทิปยนฺติ โวหรนฺติ. “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ. โมฆมณฺณนฺติ
 อีช สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ วทนฺติ
 กถนฺติ ภณนฺติ ทิปยนฺติ โวหรนฺติ. “อสสฺสโต โลโก ๔เป๔
 เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณา, อิทเมว สจฺจํ,
 โมฆมณฺณนฺติ อีช สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ มุตฺตํ วิมุตฺตํ
 ปริมุตฺตํ วทนฺติ กถนฺติ ภณนฺติ ทิปยนฺติ โวหรนฺตํ อีเชว
 สุทฺธิ อิติ วาทยนฺติ.

นาถฺยเยสุ ธมฺเมสุ วิสุทฺธิมาหุติ อตฺตโน สตฺถาโร
 ธมฺมกฺขานํ คณํ ทิฏฺฐิํ ปฏิปทํ มคฺคํ จเปตฺวา สพฺเพ ปรวาเท
 ขิปนฺติ อุกฺขิปนฺติ ปริกฺขิปนฺติ, “โส สตฺถา น สพฺพณฺณ,
 ธมฺโม น สุวากฺขาโต, คโณ น สุปฏิปนฺโน, ทิฏฺฐิ น
 ภทฺทิกา, ปฏิปทา น สุปณฺณตฺตา, มคฺโค น นียยานิโก,
 นตฺถตฺถ สุทฺธิ วา วิสุทฺธิ วา ปริสุทฺธิ วา, มุตฺตํ วา วิมุตฺตํ
 วา ปริมุตฺตํ วา, น ตตฺถ” สฺสขมฺนฺติ วา วิสฺสขมฺนฺติ วา
 ปริสฺสขมฺนฺติ วา, มุจฺจนฺติ วา วิมุจฺจนฺติ วา ปริมุจฺจนฺติ วา,
 หีนา นีหีนา โอมกา ลามกา ชตฺตุกา ปรีตฺตาติ เอวมาหํสุ
 เอวํ กถนฺติ เอวํ ภณนฺติ เอวํ ทิปยนฺติ เอวํ โวหรนฺตํ
 นาถฺยเยสุ ธมฺเมสุ วิสุทฺธิมาหุ.

เอวมปิ ติตฺถยา ปุณฺโณ นิวิญฺจาติ ติตฺถํ วุจฺจติ ทิฏฺฐิจิตฺตํ.
 ติตฺถยา วุจฺจนฺติ ทิฏฺฐิจิตฺติกา. ปุณฺทิฏฺฐิยา ปุณฺทิฏฺฐิจิตฺเตสฺส นิวิญฺจา
 ปติฏฺฐिता อลฺลิสฺสา อุปคตา อชฺโฆสฺสิตา อธิมุตฺตาทิ เอวมปิ
 ติตฺถยา ปุณฺโณ นิวิญฺจา.^๑

สกายเน ตตฺถ ทพฺพํ วทานาติ ฌมฺโม สกายนํ, ทิฏฺฐิ
 สกายนํ, ปฏฺวิปทา สกายนํ, มคฺโค สกายนํ; สกายเน ทพฺพหฺวาทา
 ธิรฺวาทา พลิกฺวาทา อวฺภูจิตฺวาทาติ สกายเน ตตฺถ ทพฺพํ
 วทานา. เตนาห ภาควา

“อิเชว สุทฺธิ อิติ วาทยนฺติ
 นาณฺเวยสฺส ฌมฺเมสฺส วิสุทฺธิมาหุ,
 เอวมปิ ติตฺถยา ปุณฺโณ นิวิญฺจา
 สกายเน ตตฺถ ทพฺพํ วทานาติ.

[๑๒๘] สกายเน วาปี ทพฺพํ วทานิ
 กเมตฺถ พาโลติ ปรี ทเหยย
 สยเมว^๒ โส เมธคํ อวเหยย
 ปรี วทํ พาลมสุทฺธิธมฺมํ.

สกายเน วาปี ทพฺพํ วทานิ ฌมฺโม สกายนํ,
 ทิฏฺฐิ สกายนํ, ปฏฺวิปทา สกายนํ, มคฺโค สกายนํ; สกายเน
 ทพฺพหฺวาทิ ธิรฺวาทิ พลิกฺวาทิ อวฺภูจิตฺวาทิ สกายเน
 วาปี ทพฺพํ วทานิ.

กเมตฺถ พาโลติ ปรี ทเหยยาติ เอตฺถาติ สกาย ทิฏฺฐิยา
 สกาย ขนฺติยา สกาย รุจฺจิยา สกาย ลหฺริยา ปรี พาลโต

หีนโต นิหีนโต โอมกโต ลามกโต ชตุกกโต ปริตตโต กัม
ทเหยย กัม ปสฺเสยฺย กัม ทกฺขะยฺย กัม โอลเอยฺย กัม นิชฺฌาเยยฺย
กัม อุปฺปริกฺขะยฺยาติ กเมตฺถ^๑ พาโลติ ปริ ทเหยย.

สยเมว โส เมธคัม อวเหยย ปริ วทํ พาลมสุทฺธิธมฺมนฺติ
“ปโร พาโล หีนโน นิหีนโน โอมโก ลามโก ชตุกกโก ปริตฺโต
อสุทฺธิธมฺโม อวิสุทฺธิธมฺโม อปริสุทฺธิธมฺโม อไวทาทธมฺโมติ เอวํ
วทนฺโต เอวํ กเถนฺโต เอวํ ภณนฺโต เอวํ ทีปยนฺโต เอวํ
โวหรนฺโต สยเมว กลหํ ภณฺทณํ วิคฺคหํ วิวาทํ เมธคัม อวเหยย
สมาวเหยย อาหเรยฺย สมาหเรยฺย อากกฺขเมยฺย สมากกฺขเมยฺย
คณฺเหยย ปรามเสยฺย อภินิวิเสยฺยาติ สยเมว โส เมธคัม
อวเหยย ปริ วทํ พาลมสุทฺธิธมฺมํ. เตนาห ภควา

“สกายเน วาปี ทพฺพํ วทาโน
กเมตฺถ พาโลติ ปริ ทเหยย,
สยเมว โส เมธคัม อวเหยย
ปริ วทํ พาลมสุทฺธิธมฺมนฺติ.

[๑๒๕] วินิจฺฉเย จตฺวา สยํ ปมาย
อฺตุทฺธํ โส^๒ โลกสฺสมี วิวาทเมติ.
หิตฺวาน สพฺพานิ วินิจฺฉยานิ
น เมธคัม กุรุเต^๓ ชนฺตุ โลเก.

วินิจฺฉเย จตฺวา สยํ ปมายาติ วินิจฺฉยา วุจฺจนฺติ
ทฺวาสมฺมจฺิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. วินิจฺฉิตฺติฏฺฐิจิยา^๔ จตฺวา ปติฏฺฐจฺิตฺวา

คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวาติ^๑ วินิจฺจนเย จตฺวา. สยํ
 ปมายาติ สยํ ปมาย ปมฺนิตฺวา “อัย สตฺถา สพฺพพญฺญูติ สยํ
 ปมาย ปมฺนิตฺวา, “อัย ฐมฺโม สุวากฺขาโต ะเปฯ อัย คณฺเ
 สุปฺปฏิปนฺโน. ะเปฯ อัย ทิฏฺฐิ ภาทฺธิกา ะเปฯ อัย ปฏฺิปปทา
 สุปฺญตฺตา. ะเปฯ อัย มคฺโค นียฺยานิโกติ สยํ ปมาย
 ปมฺนิตฺวาติ วินิจฺจนเย จตฺวา สยํ ปมาย.

อุทฺธํ โส โลกสฺมี วิวาทเมตฺติติ อุทฺธํ [๒] วุจฺจติ
 อนาคตํ. อตฺตโน วาทํ อุทฺธํ จเปตฺวา สยเมว กลหํ
 ภาณฺชนํ วิคฺคหํ วิวาทํ เมตฺถํ เอติ อุเปติ อุปคจฺจติ
 คณฺหาติ ปรามสติ อภินิวิสตีติ เอวมฺปิ อุทฺธํ โส โลกสฺมี
 วิวาทเมติ. อถวา อญฺเณน อุทฺธํ วาทเน สทฺธิ กลหํ กโรติ,
 ภาณฺชนํ กโรติ, วิคฺคหํ กโรติ, วิวาทํ กโรติ, เมตฺถํ กโรติ
 “น ตฺวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานาสิ ะเปฯ นิพฺเพเชหิ วา สเจ
 ปโหสีติ เอวมฺปิ อุทฺธํ โส โลกสฺมี วิวาทเมติ.

หิตฺวาน สพฺพานิ วินิจฺจนานีติ วินิจฺจนยา วุจฺจนฺติ
 ทฺวาสนฺนํ ทิฏฺฐิคฺคตานิ. สพฺพา^๒ วินิจฺจิตฺติฏฺฐิโย^๓ หิตฺวา จชิตฺวา^๔
 ปริจฺจชิตฺวา ชหิตฺวา ปชหิตฺวา วิโนทิตฺวา พฺยนฺตํกริตฺวา
 อนภาวํคเมตฺวาติ หิตฺวาน สพฺพานิ วินิจฺจนานิ.

น เมตฺถํ กุรุเต ชนฺตฺว โลเกติ น กลหํ กโรติ, น
 ภาณฺชนํ กโรติ, น วิคฺคหํ กโรติ, น วิวาทํ กโรติ, น เมตฺถํ
 กโรติ. วุตฺตํ เหตุ ภาควตา “เอวํ วิมุตฺตจิตฺโต โข อคฺคิเวสฺสน
 ภิกฺขุ น เกณจิ สํวทติ, น เกณจิ วิวทติ, ยญฺจ โลเก วุตฺตํ,

^๑ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ ส., ฉ., เท. อุทฺธํโส

^{๓-๓} ฉ., เท. ทิฏฺฐิวินิจฺจนยา สพฺเพ วินิจฺจนเย

^๔ อ. จชิตฺวา

เตน จ โวหริ อปฺรามสนฺติ. **ชนฺตุติ** สตุโต นโร มานโว
 ไปโส ปุคฺคโล ชีโว ชาตุ^๑ ชนฺตุ อินฺทฺญ มนุไซ. **โลเกติ**
 อปายโลเก มนุสฺสโลเก เทวโลเก ชนฺธโลเก ธาตุโลเก อายตนโลเกติ
 น เมธคํ กุรุเต ชนฺตุ โลเก. เตนาห ภควา

“วินิจฺจนเย จตุวา สยํ ปมาย
 อุทฺธํ โส โลกสฺมี วิวาทเมติ,
 หิตฺวาน สพฺพานิ วินิจฺจนานิ
 น เมธคํ กุรุเต ชนฺตุ โลเกติ.

ทฺวาทสโม อุมวียุหสุตฺตนิทฺเทโส.

๑๓. มหาวิญญูหสูตรตนิทุเทโส

[^๑]

[๑๓๐] เย เกจิเม ทิฏฺฐิปริพุพเสนา
 อิทเมว สจฺจนฺติ ปวาทยนฺติ,^๒
 สพุเพว เต นินฺทมณฺวณฺยนฺติ
 อโถ ปสฺสมุปี ลภณฺติ ตตฺถ.

เย เกจิเม ทิฏฺฐิปริพุพเสนาติ เย เกจิติ สพุเพน สพุพํ
 สพุพธา สพุพํ อเสสํ นิสฺเสสํ ปริยาทายวจนเมตฺ^๓ “เยเกจิติ.
 ทิฏฺฐิปริพุพเสนาติ สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา ทิฏฺฐิจิตฺติกา, เต
 ทฺวาสนฺนิจิยา ทิฏฺฐิจิตฺตานํ อณฺณตรณฺณตรํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ คเหตุวา
 อุกฺคเหตุวา คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวา สกาย สกาย
 ทิฏฺฐิจิยา วสนฺติ สํวสนฺติ อาวสนฺติ ปริวสนฺติ. ยถา อาคาริกา^๔
 วา ชฺเรสุ วสนฺติ, สาปตฺตติกา วา อาปตฺตีสฺวสนฺติ, สกิลเสสา วา
 กิลเสสุ วสนฺติ; เอวเมว สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา ทิฏฺฐิจิตฺติกา,
 เต ทฺวาสนฺนิจิยา ทิฏฺฐิจิตฺตานํ อณฺณตรณฺณตรํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ คเหตุวา
 อุกฺคเหตุวา คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวา สกาย สกาย
 ทิฏฺฐิจิยา วสนฺติ สํวสนฺติ อาวสนฺติ ปริวสนฺตีสติ เย เกจิเม
 ทิฏฺฐิปริพุพเสนา.

อิทเมว สจฺจนฺติ ปวาทยนฺตีสติ “สสฺสโต โลโก, อิทเมว
 สจฺจํ, โมจฺจมณฺณนฺติ วทณฺติ กถณฺติ ภณฺณนฺติ ทิปยนฺติ
 โวหรณฺติ. “อสสฺสโต โลโก ๕เป๕ เนว โหติ น น โหติ

ตถาคโต ปรมมรณา, อิทเมว สจฺจํ, โมชมมญฺญนฺติ วทนฺติ
กถนฺติ ภณนฺติ ทิปยนฺติ โวหรนฺตํ อิทเมว สจฺจนฺติ
ปวาทยนฺติ.

สพฺเพ เต นินฺทมนฺวายนนฺตํ สพฺเพ เต สมณพฺราหฺมณา
นินฺทเมว อนฺเวนฺติ, ครหเมว อนฺเวนฺติ, อกิตฺติเมว อนฺเวนฺติ;
สพฺเพ นินฺทิตายะ โหณฺติ, ครหิตายะ โหณฺติ, อกิตฺติตายะ
โหณฺตํ สพฺเพ เต นินฺทมนฺวายนนฺติ.

อโธ ปสฺสสมฺปิ ลภนฺติ ตตฺถาติ ตตฺถ สกาย ทิฏฺฐิยา
สกาย ขนฺติยา สกาย รุจิยา สกาย ลหฺริยา ปสฺส โถมนํ
กิตฺติ วณฺณหาริกํ ลภนฺติ ปฏฺฐิลภนฺติ อธิคจฺจนฺติ^๑ วินฺทนฺตํ
อโธ ปสฺสสมฺปิ ลภนฺติ ตตฺถ. เตนาห โส นิมนฺมิโต

“เย เกจิเม ทิฏฺฐิปริพฺพसानา
อิทเมว สจฺจนฺติ ปวาทยนฺติ,
สพฺเพ เต นินฺทมนฺวายนนฺติ
อโธ ปสฺสสมฺปิ ลภนฺติ ตตฺถาติ.

[๑๓๑] อปฺปํ หิ เอตํ น อลํ สมาย
ทฺวเอ วิวาทสุส ผลานิ พฺรุมิ,
เอตมฺปิ^๒ ทิสฺวา น วิวาทเยถ^๓
เขมาภิปสฺสํ อวิวาทญฺมมฺ^๔.

อปฺปํ หิ เอตํ น อลํ สมายาติ อปฺปํ หิ เอตนฺติ
อปฺปกํ เอตํ, โอมกํ เอตํ, โถกํ^๕ เอตํ, ลามกํ เอตํ, ชตฺถกํ เอตํ,

^๑ ส.จ.ท. ๑๒/๐๖/๓๕

^๒ อ. วิวาทิเยถ, เอวมฺปฺริปิ.

^๔ จ.ท. โถกํ

^๒ อ. เอว, เอวมฺปฺริปิ.

^๔ ส.จ.ท. อวิวาทญฺมมฺ, เอวมฺปฺริปิ.

ปริตฺตกํ เอตฺนฺติ อปฺปํ หิ เอตํ. น อลํ สฺมายาติ นาลํ
 ราคสฺส สฺมาย, โทสสฺส สฺมาย, โมหสฺส สฺมาย, โกธสฺส ฯเปฯ
 อุปฺนาหสฺส ฯเปฯ มกฺขสฺส ฯเปฯ ปฺพาสสฺส ฯเปฯ อีสฺสาย
 ฯเปฯ มจฺจนฺริยสฺส ฯเปฯ มายาย ฯเปฯ สาเจยฺยสฺส ฯเปฯ
 ฌมฺภสฺส ฯเปฯ สารมฺภสฺส ฯเปฯ มานสฺส ฯเปฯ อติมานสฺส
 ฯเปฯ มทสฺส ฯเปฯ ปฺมาทสฺส ฯเปฯ สพฺพกิลฺเลศานํ ฯเปฯ
 สพฺพทุจฺจริตฺตานํ ฯเปฯ สพฺพทฺรณํ ฯเปฯ สพฺพปรีพาทานํ ฯเปฯ
 สพฺพสนฺตฺตาปํ ฯเปฯ สพฺพากุสลํภิสงฺขารานํ สฺมาย อุปฺสฺมาย
 วุปฺสฺมาย นิพฺพานาย ปฏฺินิสฺสคฺคฺกาย ปฏฺิปปสฺสทฺธิยาติ อปฺปํ หิ
 เอตํ น อลํ สฺมาย.

ทฺเว วิวาทสฺส ผลานิ พุรฺรุมิํติ ทิฏฺฐิจกฺกสฺส ทิฏฺฐิจกฺกนฺทสฺส
 ทิฏฺฐิจวิคฺคสฺส ทิฏฺฐิจวิวาทสฺส ทิฏฺฐิจเมธคฺคสฺส ทฺเว ผลานิ โหนฺติ:
 ชยปฺราชโย โหติ, ลาภาลาภो โหติ, ยสฺสายโส โหติ, นินฺทาปสฺโส
 โหติ, สุขทุกฺขํ โหติ, โสมนสฺสโทมนสฺสํ โหติ, อิกฺขณิฏฺฐํ โหติ,
 อนฺนํยปฏฺิฆํ โหติ, อุคฺคมาตินิกฺคมาติ โหติ, อนฺนโรธวิโรธो โหติ.
 อถวา 'ตํ กมฺมํ นิริยสํวตฺตนิกํ, ตีรจฺฉานโยนิกสํวตฺตนิกํ,
 ปิตฺติวิสยิกสํวตฺตนิกนฺติ พุรฺรุมิ อัจฺจุขามิ เทเสมิ ปญฺญาเปมิ
 ปญฺจเปมิ วิวรามิ วิชามิ อุตฺตตานิกโรมิ ปกาเสมิติ ทฺเว
 วิวาทสฺส ผลานิ พุรฺรุมิ.

เอตมฺปิ ทิสฺวา น วิวาทเยถาติ เอตมฺปิ ทิสฺวาติ เอตํ
 อาทึนํว ทิสฺวา ปสฺสิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ
 กตฺวา ทิฏฺฐิจกฺกสฺส ทิฏฺฐิจกฺกนฺทสฺส ทิฏฺฐิจวิคฺคสฺส ทิฏฺฐิจวิวาทสฺส
 ทิฏฺฐิจเมธคฺคสฺส เอตมฺปิ ทิสฺวา. น วิวาทเยถาติ น กลหํ
 กเรยฺย, น ภณฺทณํ กเรยฺย, น วิคฺคหํ กเรยฺย, น วิวาทํ

กเรยฺย, น เมธคํ กเรยฺย, กลหภณฺฑนวิคฺคหวิวาทเมธคํ^๑ ปชฺเหยฺย
 วิโนทยฺย พฺยนฺตํกเรยฺย อนภาวํคเมยฺย กลหภณฺฑนวิคฺคห-
 วิวาทเมธคา^๒ อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิภฺชนโต นิสฺสญฺโจ^๓
 วิปฺปมุตโต วิสณฺณุตโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหเรยฺยาติ
 เอตมฺปิ ทิสฺวา น วิวาทเยถ.

เขมาภิปฺสสํ อวิวาทภุมฺมณฺติ อวิวาทภุมฺมํ วุจฺจติ อมตนิพฺพานํ.
 โย โส สพฺพสงฺขารสมฺโภ สพฺพปฺปธิปฺปนิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย
 วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ. เอตํ อวิวาทภุมฺมํ เขมโต ตาณโต
 เลณโต สรณโต อภยโต อจฺจุตโต อมตโต นิพฺพานโต
 ปสฺสนโต ทกฺขณโต โอลฺลเกณฺโต นิชฺฌายณฺโต อุปฺปริกฺขณโตติ
 เขมาภิปฺสสํ อวิวาทภุมฺมํ. เตนาห ภควา

“อปฺปํ หิ เอตํ น อลํ สมาย
 ทฺวเว วิวาทสฺส ผลานิ พฺรุมฺมิ,
 เอตมฺปิ ทิสฺวา น วิวาทเยถ
 เขมาภิปฺสสํ อวิวาทภุมฺมณฺติ.

[๑๓๒] ยากาจิมา สมฺมตฺติโย^๔ ปุณฺณชฺชา
 สพฺพาว เอตา น อูเปติ วิทฺธา,^๕
 อญฺุปโย โส อูปยํ กิเมยฺย
 ทิฏฺฐเช ตฺเต ขนฺติมฺภพฺพมาโน.

ยากาจิมา สมฺมตฺติโย ปุณฺณชฺชาติ ยากาจิตฺติ สพฺพเพน สพฺพํ
 สพฺพธา สพฺพํ อเสสํ นิสฺเสสํ ปรียาทายวจนเมตํ “ยา กาจิตฺติ.

^๑ ฉ.,เท. กลหํ ภณฺฑนํ วิคฺคหํ วิวาทํ เมธคํ, เอมฺมปริปิ.

^๒ ฉ.,เท. กลหา ภณฺฑนา วิคฺคหา วิวาทา เมธคา, เอมฺมปริปิ.

^๓ ส.,ฉ.,เท. นิสฺสญฺ, เอมฺมปริปิ.

^๔ ส.,ฉ.,เท.,อ. สมฺมตฺติโย, เอมฺมปริปิ.

^๕ ฉ.,เท. วิทฺธา, เอมฺมปริปิ.

สมมติโยติ สมมติโย วุจจนติ ทวาสมุจิ ทิฏฐิจิตตานิ. ปุณฺณชาติ
 ปุณฺณชเนหิ ชนิตา วา ตา^๑ สมมติโยติ ปุณฺณชา, ปุณฺณนาชเนหิ
 ชนิตา วา ตา^๑ สมมติโยติ ปุณฺณชาติ ยา กาจิมมา สมมติโย
 ปุณฺณชา.

สพฺพาว เอตา น อุเปติ วิทฺฐาติ วิทฺฐา วิทฺฐาคโต
 ฌาณิ วิภาวี เมธาวี สพฺพาว เอตา ทิฏฐิสมมติโย เนติ น
 อุเปติ น อุปคจฺจนติ น คณฺหาติ น ปรามสตี นานินิวิสตีติ
 สพฺพาว เอตา น อุเปติ วิทฺฐา.

อนุปฺปิโย โส อุปยํ กิเมยฺยาติ อุปฺปิโยติ เทว อุปฺปายา:
 ตณฺหูปฺปิโย จ ทิฏฐูปฺปิโย จ ๔เปยฺย อยํ ตณฺหูปฺปิโย ๔เปยฺย อยํ
 ทิฏฐูปฺปิโย. ตสฺส ตณฺหูปฺปิโย ปหิโน, ทิฏฐูปฺปิโย ปฏฺฐินิสฺสฏฺฐโจ,
 ตณฺหูปฺปิยสฺส ปหินตฺตา ทิฏฐูปฺปิยสฺส ปฏฺฐินิสฺสฏฺฐจตฺตา อนุปฺปิโย
 ปุคฺคโล ก็ รูปํ อุปฺเปยฺย อุปคจฺเจยฺย คณฺเหยฺย ปรามเสยฺย
 อภินิวิเสยฺย “อตฺตา เมติ. ก็ เวทนํ ๔เปยฺย ก็ สณฺณํ ๔เปยฺย
 ก็ สงฺฆาเร ๔เปยฺย ก็ วิญฺญาณํ ๔เปยฺย ก็ คตฺติ ๔เปยฺย ก็
 อุปฺปตฺติ ๔เปยฺย ก็ ปฏฺฐินนฺธิ ๔เปยฺย ก็ ภวํ ๔เปยฺย ก็ สํสารํ
 ๔เปยฺย ก็ วฏฺฐิํ อุปฺเปยฺย อุปคจฺเจยฺย คณฺเหยฺย ปรามเสยฺย
 อภินิวิเสยฺยาติ อนุปฺปิโย โส อุปยํ กิเมยฺย.

ทิฏฺฐเจ สุตฺเต ขนฺติมกฺกพฺพมานนฺติ ทิฏฺฐเจ วา ทิฏฺฐสฺสทฺฐิยา วา
 สุตฺเต วา สุตฺตสฺสทฺฐิยา วา มุตฺเต วา มุตฺตสฺสทฺฐิยา วา ขนฺตึ
 อกฺกพฺพมานนฺติ ฌนฺทํ อกฺกพฺพมานนฺติ เปมํ อกฺกพฺพมานนฺติ ราคํ
 อกฺกพฺพมานนฺติ อชนฺนมาโน อสณฺนชนฺนมาโน อนิพฺพตฺตยมาโน
 นานินิพฺพตฺตยมาโนติ ทิฏฺฐเจ สุตฺเต ขนฺติมกฺกพฺพมานนฺติ. เตนาห ภควา

“ยา กาจิมมา สมมตโย ปุณฺณชา
 สพุพาว เอตา น อุเปติ วิทูธา,
 อนุปโย โส อุปยํ กิเมยฺย
 ทิฏฺฐเจ สุเต ขนฺติมกุพฺพมานนฺติ.

[๑๓๓] สีสฺสูตตมา สณฺณเมนาหุ สุทฺธิ
 วตฺถํ สมากาย อุปฏฺฐิตาเส,
 อิเชว สิกฺขเมม อสฺสสุ สุทฺธิ
 ภวปฺปิตา กุสลาवทานา.

ซิสฺสูตตมา สณฺณเมนาหุ สุทฺธิณฺติ สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา
 สีสฺสูตตมาวาทา, เต สีสฺสมตฺเตน สณฺณมมตฺเตน สัวรมตฺเตน
 อวิติกฺกมมตฺเตน สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี^๑
 อาหุ วทนฺติ กถนฺติ ภณฺนฺติ ทิปฺปนฺติ โวหรนฺติ.

สมณมฺหุทฺธิกาปฺตโต เอวมาห “จตุทฺติ โข อหํ ฅปฺติ”
 ฅมฺเมหิ สมนฺนาคตํ ปุริสปุคฺคํ ปญฺญาเปมิ สมฺปนฺนกุสลํ
 ปรมกุสลํ อุตฺตมปฺปตฺติปฺปตฺตํ สมณํ อโยชฺฌํ. กตเมหิ จตุทฺติ. อิธ
 ฅปฺติ น กายเณ ปาปกมฺมํ กโรติ, น ปาปิกํ^๒ วาจํ ภาสติ,
 น ปาปิกํ สงฺกปฺเป สงฺกปฺเปติ,^๔ น ปาปิกํ อาชีวํ อาชีวติ.
 อิเมหิ โข อหํ ฅปฺติ จตุทฺติ ฅมฺเมหิ สมนฺนาคตํ ปุริสปุคฺคํ
 ปญฺญาเปมิ สมฺปนฺนกุสลํ ปรมกุสลํ อุตฺตมปฺปตฺติปฺปตฺตํ สมณํ
 อโยชฺฌํ; เอวเมว สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา สีสฺสูตตมาวาทา, เต
 สีสฺสมตฺเตน สณฺณมมตฺเตน สัวรมตฺเตน อวิติกฺกมมตฺเตน สุทฺธิ

วิสุทธี^๑ ปริสุทธี มุตติ^๒ วิมุตติ^๓ ปริมุตติ^๔ อาหุ^๕ วทนฺติ กถณฺติ
ภณฺนติ ทิปยนฺติ โวหรณฺตติ สีสฺสุตฺตมา สยฺยเมนาหุ สฺทฺธิ.

วตฺ สสมาทาย อุปฺปญฺจिताเสติ วทนฺติ หตฺถิวัตตํ วา อสฺสวตฺตํ
วา โควตํ วา อชวตฺตํ^๖ วา กุกฺกุรวตฺตํ วา กากวตฺตํ วา
วาสฺสเทววตฺตํ วา [๗] ปุณฺณภทฺทวตฺตํ วา มณฺนิภทฺทวตฺตํ วา อคฺคิวัตตํ
วา นาควตฺตํ วา สฺสปุณฺณวตฺตํ วา ยกฺขวตฺตํ วา อสฺสรวตฺตํ วา
คณฺธพฺพวตฺตํ วา มหาราชวตฺตํ วา จนฺทวตฺตํ วา สฺสรียวตฺตํ วา
อินฺทวตฺตํ วา พุรฺหมวตฺตํ วา เทววตฺตํ วา ทิสวตฺตํ^๘ วา อาทาย
สสมาทาย อาทยิตฺวา^๙ [๘] คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวา
อุปฺปญฺจिता ปจฺจุอุปฺปญฺจिता อลฺลิสฺนา อุปคตา อชฺโฆสิตา อธิมุตฺตาทิ
วตฺ สสมาทาย อุปฺปญฺจिताเส.

อิเชว ลิกฺขเมม อถสฺส สฺทฺธิณฺติ อิธาคิ สกาย ทิฏฺฐิจิยา
สกาย ขนฺติยา สกาย รุจฺจิยา สกาย ลทฺธิยา [๙] ลิกฺขเมม
อาจเรม สมาจเรม สสมาทาย วตฺเตมาติ อิเชว ลิกฺขเมม. อถสฺส
สฺทฺธิณฺติ อถวาสฺส^{๑๐} สฺทฺธิ วิสุทธี ปริสุทธี มุตติ^{๑๑} วิมุตติ^{๑๒}
ปริมุตฺติณฺติ อิเชว ลิกฺขเมม อถสฺส สฺทฺธิ.

ภวฺพนีตา กุสลาททานาคิ ภวฺพนีตาคิ ภวฺพนีตา ภวฺพคตา
ภวฺชฺโฆสิตา ภวฺธิมุตฺตาทิ ภวฺพนีตา. กุสลาททานาคิ กุสลาททา
ปณฺทิตฺวาทา ธีรวาทา ฌาณวาทา เหตุวาทา ลกฺขณวาทา
การณวาทา จานวาทา สกาย ลทฺธิยาติ ภวฺพนีตา กุสลาททานา.
เตนาห ภควา

^๑ ส. อาหุ

^๒ จ., เท. พลเทววตฺตํ

^๓ จ., เท. อาทยิตฺวา

^๔ จ., เท. ลิกฺขเมมาติ

^๕ จ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๖ จ., เท., อิ. ทิสวตฺตํ

^๗ จ., เท. สสมาทิตฺวา

^๘ จ., เท. อถสฺส

“สัสสุตตมา สยฺยเมนาหุ สฺพุทฺธิ
 วตฺติ สฺมาทาย อปฺปจฺฉิตาเส,
 อีเชว สิกฺขเมว อถสฺส สฺพุทฺธิ
 ภวฺพนิตา กุสลาทธานาติ.

[๑๓๔] สเจ จูโต สีลวตาโต^๑ โหติ
 ส เวธตี^๒ กมฺม วิราธยิตฺวา,
 ส ขปฺปตี^๓ ปตฺตยตี จ สุทฺธิ
 สตฺถาวหีโน ปวตฺถ มรฺมฺหา.

สเจ จูโต สีสวตาโต โหตีติ ทวีติ การณหิ สีสพพตโต
จวติ; ปรวิจฉินฺทนาย วา จวติ อนภิสสมฺภูนฺโต วา จวติ.

กถํ ปรวิจฉินฺทนาย จวติ. ปโร วิจฉินฺทติ โส สตุถา
น สพฺพญญ, ฐมโม น สุวากุขาโต, คโณ น สุปฏิปนฺโน,
ทิวฺจิ น ภทฺทิกา, ปฏฺฐิปทา น สุปญฺญตฺตา, มคฺโค น
นินฺยานิกो, นตฺถेतฺถ สุทฺธิ วา วิสุทฺธิ วา ปริสุทฺธิ วา, มุตฺติ
วา วิมุตฺติ วา ปริมุตฺติ วา, น ตตฺถ^๔ สุขุฉนฺติ วา วิสุฉนฺติ
วา ปริสุฉนฺติ วา, มุจฺจนฺติ วา วิมุจฺจนฺติ วา ปริมุจฺจนฺติ วา,
หีนํ นินฺนา โอมกา ลามกา ชตุกฺกา ปริตฺตาติ เอวํ ปโร
วิจฉินฺทติ. เอวํ วิจฉินฺทียมาโน สตุถารา จวติ, ฐมมฺภานา
จวติ, คณํ จวติ, ทิวฺจียา จวติ, ปฏฺฐิปทาย จวติ, มคฺคโต
จวติ; เอวํ ปรวิจฉินฺทนาย จวติ.

กถํ อณภิสมฺภูณนโต จวติ. สีสํ อณภิสมฺภูณนโต
 สีลโต จวติ, วตํ อณภิสมฺภูณนโต วตโต จวติ, สีลพฺพตํ

๑. หมดอายุ 12/06/2566
จ.ท. สีสวดโต, เอมบุรีย.

^๒ จ.,เท. ปเวชดี

๓ จ.,ท. ประชาปติ

๔ จ.,เท. นตฺเถตฺถ

อนภิสมฺภุณฺโตะ สิลฺพพฺตโต จวติ; เอวํ อนภิสมฺภุณฺโตะ จวตฺติ
สเจ จุโต สิลวตโต โหติ.

ส เวธตี กมฺม วิราชยิตฺวาติ ส เวธตีติ สิลํ วา วตํ
วา สิลพฺพตํ วา “วิรทฺธํ มยา, อปรทฺธํ มยา, ขลิตํ มยา,
คพิตํ” มยา, อญฺเฆย อปรทฺธํ อหฺนฺติ เวธติ ปเวธติ
สมฺปเวธตีติ ส เวธตี. กมฺม วิราชยิตฺวาติ “ปญฺญภาสิสงฺขารํ วา
อปญฺญภาสิสงฺขารํ วา อาเนญฺชาสิสงฺขารํ วา วิรทฺธํ มยา,
อปรทฺธํ มยา, ขลิตํ มยา, คพิตํ” มยา, อญฺเฆย อปรทฺธํ
อหฺนฺติ เวธติ ปเวธติ สมฺปเวธตีติ ส เวธตี กมฺม วิราชยิตฺวา.

ส ขปฺปตี ปตฺถยตี จ สุตฺตนิทฺติ ส ขปฺปตีติ สิลํ วา
ขปฺปตี, วตํ วา ขปฺปตี, สิลพฺพตํ วา ขปฺปตี ปขปฺปตี
อภิขปฺปตีติ ส ขปฺปตี. ปตฺถยตี จ สุตฺตนิทฺติ สิลสฺสทฺธิ วา
ปตฺถยตี, วตสฺสทฺธิ วา ปตฺถยตี, สิลพฺพตสฺสทฺธิ วา ปตฺถยตี
ปิเหติ อภิขปฺปตีติ ส ขปฺปตี ปตฺถยตี จ สุตฺตนิทฺติ.

สตฺถาวหิโน ปวสํ ฅรมฺหาติ ยถา ปุริโส ฅรโต
นิทฺทฺทฺโตะ สตฺถเณ สห^๒ วสฺสโต สตฺถา โอหิโน, ตํ วา สตฺถํ
อนุทฺทฺตติ สกํ วา ฅรํ ปจฺจาคจฺจติ; เอวเมว โส ทิฏฺฐิจฺจติโก
ตํ วา สตฺถารํ คณฺหาติ อญฺญํ วา สตฺถารํ คณฺหาติ, ตํ
วา ฅมฺมกฺขานํ คณฺหาติ อญฺญํ วา ฅมฺมกฺขานํ คณฺหาติ, ตํ
วา คณฺห์ คณฺหาติ อญฺญํ วา คณฺห์ คณฺหาติ, ตํ วา ทิฏฺฐิจฺจ
คณฺหาติ อญฺญํ วา ทิฏฺฐิจฺจ คณฺหาติ, ตํ วา ปฏฺธิปทํ คณฺหาติ
อญฺญํ วา ปฏฺธิปทํ คณฺหาติ, ตํ วา มคฺคํ คณฺหาติ อญฺญํ
วา มคฺคํ คณฺหาติ ปรามสฺติ อภินิวิสตีติ สตฺถาวหิโน ปวสํ
ฅรมฺหา. เตนาห ภควา

^๑ ส.,ฉ.,เท. คลิตํ, เอวมฺปรีปิ.

^๒ ฉ.,เท. ปวสํ

“สเจ จูโต สีลวตาโต โหติ
 ส เวชตี กมฺม วิราชยิตฺวา,
 ส ชปฺปตี ปตฺถยตี จ สุทฺธิ
 สตุถาวหีโน ปวสํ ฌรมฺหาติ.

[๑๓๕] สีสัพพตํ วาปี ปหาย สพฺพ
 กมฺมญฺจ สาวชฺชนวชฺชเมตํ,
 สุทฺธิ อสุทฺธินฺติ อปตฺถยานโน
 วิโรโต จเร สนฺติมนุคฺคหาย.

สีสัพพตํ วาปี ปหาย สพฺพนฺติ สพฺพา สีลสุทฺธิโย
 ปหาย ปชฺหิตฺวา วิโนทิตฺวา พฺยนฺตีกิริตฺวา อนภาวํคมิตฺวา,
 สพฺพา วตสุทฺธิโย ปหาย ปชฺหิตฺวา วิโนทิตฺวา พฺยนฺตีกิริตฺวา
 อนภาวํคมิตฺวา, สพฺพา สีลพฺพตสุทฺธิโย ปหาย ปชฺหิตฺวา
 วิโนทิตฺวา พฺยนฺตีกิริตฺวา อนภาวํคมิตฺวาติ สีสัพพตํ วาปี
 ปหาย สพฺพ.

กมฺมญฺจ สาวชฺชนวชฺชเมตฺตฺติ สาวชฺชกมฺมํ วุจฺจติ กณฺห์
 กณฺหวิปากํ. อนวชฺชกมฺมํ วุจฺจติ สุกํ สุกฺกวิปากํ. สาวชฺชญฺจ
 กมฺมํ อนวชฺชญฺจ กมฺมํ ปหาย ปชฺหิตฺวา วิโนทิตฺวา พฺยนฺตีกิริตฺวา
 อนภาวํคมิตฺวาติ กมฺมญฺจ สาวชฺชนวชฺชเมตํ.

สุทฺธิ อสุทฺธินฺติ อปตฺถยานนฺติ [๑] อสุทฺธิ ปตฺถเนนฺติ
 อกุสเล ฐมฺเม ปตฺถเนนฺติ. [๒] สุทฺธิ ปตฺถเนนฺติ ปญฺจ กามคฺคฺเณ
 ปตฺถเนนฺติ; อสุทฺธิ ปตฺถเนนฺติ อกุสเล ฐมฺเม ปตฺถเนนฺติ, ปญฺจ
 กามคฺคฺเณ ปตฺถเนนฺติ; สุทฺธิ ปตฺถเนนฺติ ทฺวาสมฺภุจฺจิทฺถิจิตฺตานิ

ปตฺถเนหิ; อสฺสทฺธิ ปตฺถเนหิ, อกฺขเล ฐมฺเม ปตฺถเนหิ, ปญฺจ
 กามคฺเช ปตฺถเนหิ, ทฺวาสณฺณจิตฺตานิ ปตฺถเนหิ; สฺสทฺธิ
 ปตฺถเนหิ เตชาตฺถเก กฺขเล ฐมฺเม ปตฺถเนหิ, อสฺสทฺธิ ปตฺถเนหิ
 อกฺขเล ฐมฺเม ปตฺถเนหิ, ปญฺจ กามคฺเช ปตฺถเนหิ,
 ทฺวาสณฺณจิตฺตานิ ปตฺถเนหิ, เตชาตฺถเก กฺขเล ฐมฺเม ปตฺถเนหิ;
 สฺสทฺธิ ปตฺถเนหิ กลฺยาณปฺปชฺชนา^๑ นิยามาวกฺกนฺตี ปตฺถเนหิ,
 เสกฺขา อคฺคฐมฺมํ อรหตฺตํ ปตฺถเนหิ. อรหตฺตปฺปตฺเต^๒ อรหา^๓
 เหนว อกฺขเล ฐมฺเม ปตฺถเนหิ, นปิ ปญฺจ กามคฺเช ปตฺถเนหิ,
 นปิ ทฺวาสณฺณจิตฺตานิ ปตฺถเนหิ, นปิ เตชาตฺถเก กฺขเล ฐมฺเม
 ปตฺถเนหิ, [๔] นปิ นิยามาวกฺกนฺตี ปตฺถเนหิ, นปิ อคฺคฐมฺมํ
 อรหตฺตํ ปตฺถเนหิ. ปตฺถนํ^๔ สมตฺติกฺกนฺโต อรหา วุฑฺฒิปฺริหานี
 วีตฺติวตฺโต. โส วุฑฺฒจฺวาโส จิณฺณจฺรณฺเ ๔เปยฺ นตฺถิ ตสฺส
 ปุณฺพภวํติ สฺสทฺธิ อสฺสทฺธินฺติ อปตฺถยาโน.

วิโรโต จเร สนฺติมนุคฺคหยาติ วิโรตติ สฺสทฺธิอฺสฺสทฺธิยา
 อารโต [๕] วิโรโต ปฏฺวิวิโรโต นิกฺขนฺโต นิสฺสณฺโณ วิปฺปมฺุตโต
 วิสณฺณุตโต วิมฺริยาทิกเตน เจตฺสา วิหฺรตฺตีติ วิโรโต. จเรติ จเรยฺย
 วิจเรยฺย อิริเยยฺย วตฺเตยฺย ปาเลยฺย ยเปยฺย ยาเปยฺยาติ วิโรโต
 จเร. สนฺติมนุคฺคหยาติ สนฺติโย วุจฺจนฺติ ทฺวาสณฺณจิตฺตานิ;
 ทิฏฺฐิสนฺติโย อคฺคณฺหนฺโต อปรามสนฺโต อนภินิวิสฺสนฺโตติ วิโรโต
 จเร สนฺติมนุคฺคหยา. เตนาห ภควา

^๑ ฉ., เท. ปุชฺชชนกลฺยาณกา, เอมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท. อรหตฺเต ปตฺเต

^๓ ส. อรห

^๔ ฉ., เท. นปิ เตชาตฺถเก กฺขเล ฐมฺเม ปตฺถเนหิ

^๕ ฉ., เท. ปตฺถนา

^๖ ฉ., เท. อสฺส

“สีลพพตํ วาปี ปหาย สพพํ
 กมมญจ สาวชชนวชชเมตํ,
 สุตฺธิ อสุตฺตินฺติ อปตถยาโน
 วิรโต จเร สนฺติมนุคฺคหยาตํ.

[๑๓๖] ตมฺปนฺนํสํสํ ฌิคุจฺฉิตํ วา
 อถ วาปี ทิฏฺฐจํ สุตํ มุตํ วา
 อุทฺธสฺรา สุตฺถิมฺนุคฺคณฺนํ
 อวิตตณฺหาเส ภวามเวสุ.

ตมฺปนฺนํสํสํ ฌิคุจฺฉิตํ วาติ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา
 ตโปฌิคุจฺฉวาทา ตโปฌิคุจฺฉสํวาทา ตโปฌิคุจฺฉํ^๒ นิสฺสิตา^๓ สนฺนนิสฺสิตา^๓
 อลฺลึนา อุปคตา อชฺโฆสิตา อธิมุตฺตวาติ ตมฺปนฺนํสํสํ ฌิคุจฺฉิตํ วา.

อถวาปี ทิฏฺฐจํ สุตํ มุตํ วาติ ทิฏฺฐจํ วา ทิฏฺฐสฺสุตฺธิ
 วา สุตํ วา สุตฺสฺสุตฺธิ วา มุตํ วา มุตฺสฺสุตฺธิ วา นิสฺสํสํ
 อุปนฺนํสํสํ คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวาติ อถวาปี ทิฏฺฐจํ
 สุตํ มุตํ วา.

อุทฺธสฺรา สุตฺถิมฺนุคฺคณฺนํตีติ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา
 อุทฺธสฺราวาทา. กตเม [๔] สมณพฺรหฺมณา อุทฺธสฺราวาทา. เย
 เต สมณพฺรหฺมณา อจฺจนตฺสฺสุตฺธิกา, สํสํสํสฺสุตฺธิกา, อภิรียทิฏฺฐจิกา,
 สสฺสสตฺวาทา; อีเม เต สมณพฺรหฺมณา อุทฺธสฺราวาทา. เต
 สํสํเรณ^๔ สฺสุตฺธิ วิสฺสุตฺธิ ปริสฺสุตฺธิ มุตฺตี วิมุตฺตี ปริมุตฺตี
 อนฺนุคฺคณฺนํตี^๕ วทณฺตี กเถณฺตี ภณฺนํตี ทิปฺยณฺตี โวหฺรณฺตีติ
 อุทฺธสฺรา สุตฺถิมฺนุคฺคณฺนํตี.

^๑ อ. ตมฺปนฺนํสํสํ

^๒ หมายเหตุ 2/06/2566

^๓ อานิสฺสิตา

^๔ ส.จ.ท. สํสํเร

^๕ จ.ท. ตโปฌิคุจฺฉนิสฺสิตา

^๖ จ.ท.อ. เต

^๗ ส.จ.ท. ญณฺตี

อวิตตตณฺหาเส ภวากเวสุติ ตณฺหาติ รูปตณฺหา สทฺทตณฺหา
 คนฺธตณฺหา รสตณฺหา โผฏฺฐพฺพตณฺหา ฐมฺมตณฺหา. ภวากเวสุติ
 ภวากเว, กมฺมภเว ปฺนพฺภเว, กามภเว กมฺมภเว, กามภเว
 ปฺนพฺภเว, รูปภเว กมฺมภเว, รูปภเว ปฺนพฺภเว, อรูปภเว
 กมฺมภเว, อรูปภเว ปฺนพฺภเว, ปฺนปฺปนฺ^๑ ภเว ปฺนปฺปนฺ คติยา
 ปฺนปฺปนฺ อูปตฺตติยา ปฺนปฺปนฺ ปฏฺฐิสนฺธิยา ปฺนปฺปนฺ
 อตฺตภาวากินิพฺพตฺติยา.^๒ อวิตตตณฺหาเสติ^๓ อวิตตตณฺหา อวิตตตณฺหา
 อจฺจตฺตตณฺหา^๔ อวณฺตตณฺหา อมฺตตตณฺหา อปฺปหีนตณฺหา
 อปฺปฏฺฐินิสฺสฏฺฐตณฺหาติ อวิตตตณฺหาเส ภวากเวสุ. เตนาห ภควา

“ตมฺพนิสฺสาย ชิคฺခုจฺจิตํ วา
 อถวาปิ ทิฏฺฐจํว สุตํ มุตํ วา,
 อทุทฺธสฺรา สุตฺตมฺนตฺถนฺนติ
 อวิตตตณฺหาเส ภวากเวสุติ.

[๑๓๗] ปตฺถยฺมานสฺส ทิ ชปฺปิตานิ
 สํเวธิตํ^๕ วาปิ ปกปฺปิเตสฺ,
 จุตฺตปาโต อิท ยสฺส นตฺถิ
 ส เกน เวธเยยฺย กุหิ ปชฺชเป.^๕

ปตฺถยฺมานสฺส ทิ ชปฺปิตานีติ ปตฺถนา วุจฺจติ ตณฺหา. โย
 ราโค สาราโค ฯเปฯ อภิชฺฌา โลภो อกุสลมฺมูลํ. ปตฺถยฺมานสฺสชาติ
 ปตฺถยฺมานสฺส อิจฺจมนสฺส สาทิยมนสฺส ปิทยมนสฺส
 อภิชฺชปฺปยมนสฺสชาติ ปตฺถยฺมานสฺส ทิ. ชปฺปิตานีติ ชปฺปนา

^๑ ฉ., เท. ปฺนปฺนพฺภเว ปฺนปฺนคติยา ปฺนปฺนอูปตฺตติยา ปฺนปฺนปฏฺฐิสนฺธิยา ปฺนปฺนอตฺตภาวา
 หมดอายุ 12/06/2566

^๒ ส., ฉ., เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ. ^๓ ส., ฉ., เท., อ. อจฺจตฺตตณฺหา

^๔ ส., ฉ., เท. ปเวธิตํ, เอวมฺปริปิ. ^๕ ส., ฉ., เท. ว ชปฺเป, เอวมฺปริปิ.

วุจฺจติ ตณฺหา; โย ราโค สาราโค ๕เปฯ อภิชฺฌา โลภो
อกุสลมฺูลนฺติ ปตฺถยมาณสฺส หิ ชปฺปิตานิ.

สํเวริตํ วาปี ปกปฺปิเตสฺสูติ ปกปฺปนาติ เทว ปกปฺปนา;
ตณฺหาปกปฺปนา จ ทิฏฺฐิปกปฺปนา จ ๕เปฯ อຍံ ตณฺหาปกปฺปนา
๕เปฯ อຍံ ทิฏฺฐิปกปฺปนา. [๑] วตฺถุํ อจฺเจทสงฺกิโนปี เวเชนฺติ,
อจฺฉิขฺชนฺเตปี เวเชนฺติ, อจฺฉินฺเนปี เวเชนฺติ, [๒] วตฺถุํ
วิปริณามสงฺกิโนปี เวเชนฺติ, วิปริณามนฺเตปี เวเชนฺติ, วิปริณเตปี
เวเชนฺติ ปเวเชนฺติ สมฺปเวเชนฺตိติ สํเวริตํ วาปี ปกปฺปิเตสฺสุ.

จตุปฺปาโต อิท ยสฺส นตฺถิติ ยสฺสาติ อรหโต ชีณาสวสฺส.
อาคมํ^๑ คมํ^๒ คมฺนาคมํ กาลํ คติ ภวามโว จุติ จ
อุปฺปตฺติ จ นิพฺพตฺติ จ เกโท จ ชาตฺชรามรณํ^๔ นตฺถิ น
สนฺติ น สํวิขฺชนฺติ นฺปลพฺภนฺติ, ปหีนา สมฺมจฺฉินฺนา วุปฺสนฺตา
ปฏฺวิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพูปฺปตฺติกา ฅาณคฺคิณา ททฺธมาติ จตุปฺปาโต
อิท ยสฺส นตฺถิ.

ส เกน เวเชยฺย กุหิ ปชฺชปฺเปติ โส เกน ราเคน
เวเชยฺย, เกน โทเสน เวเชยฺย, เกน โมहेन เวเชยฺย, เกน
มาเนน เวเชยฺย, กาย ทิฏฺฐิยา เวเชยฺย, เกน อุทฺทจฺเจน
เวเชยฺย, กาย วิจิกิจฺฉาย เวเชยฺย, เกหิ อนุสฺเยหิ เวเชยฺย
“รตฺโตติ วา “ทุฏฺโฐติ วา “มฺพฺโหติ วา “วินิพฺนฺโตติ วา
“ปรามฺภูโธติ วา “วิกฺเขปคฺโตติ วา “อนิฏฺฐจฺจคฺโตติ วา “ถามคฺโตติ
วา. เต อภิสงฺขารา ปหีนา; อภิสงฺขารานํ ปหีนตฺตา คติยา เกน
เวเชยฺย “เนรยิโกติ วา “ติรจฺฉานโยนิโกติ วา “ปิตฺติวิสยิโกติ วา

^๑ น.,เท. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖
๑. น.,เท. ปเวริตํ วาปี ปกปฺปิเตสฺสูติ ปกปฺปิ

^๒ น.,เท. ปกปฺปิ

^{๓-๔} น.,เท. ยสฺส คมํ อาคมํ

^๔ น.,เท. ชาติ จ ชรามรณญจ

“มนุสฺสโสติ วา “เทโวติ วา “รูปีติ วา “อรูปีติ วา “สณฺณีติ วา
 “อสณฺณีติ วา “เนวสณฺณีนาสณฺณีติ วา, โส เหตุ นตฺถิ, ปจฺจโย
 นตฺถิ, การณํ นตฺถิ, เยเน เวเชยฺย ปเวเชยฺย สมฺปเวเชยฺยาติ ส
 เกเน เวเชยฺย. กุหิ ปชฺชเปติ กิเมหิ [๑] ชปฺเปยฺย ปชฺชเปยฺย
 อภิชปฺเปยฺยาติ ส เกเน เวเชยฺย กุหิ ปชฺชเป. เตนาห ภควา

“ปตฺถยมานสฺส หิ ชปฺปิตานิ
 สํเวธิตํ วาปิ ปกปฺปิเตสฺ,
 จุตฺตปาโต อิท ยสฺส นตฺถิ
 ส เกเน เวเชยฺย กุหิ ปชฺชเปติ.

[๑๓๘] ยมาหุ ฌมฺมํ ปรมนฺติ เอเก
 ตเมว หีนนฺติ ปนาหุ อญฺเณ
 สจฺจโง นฺุ วาโท กตฺโม อิเมสํ
 สพฺเพว หิเม กุสลาทธานา.

ยมาหุ ฌมฺมํ ปรมนฺติ เอเกติ ยํ ฌมฺมํ ทิฏฺฐิจิ ปฏฺฐิปปํ
 มคฺคํ เอเก สมณพฺรหฺมณา “อิทํ ปรมํ อคฺคํ เสฏฺฐจํ วิเสฏฺฐจํ
 ปาโมกฺขํ อุตฺตมํ ปวรนฺติ เอวมาหํสฺสุ เอวํ กถเณติ เอวํ ภณนฺติ
 เอวํ ทิปยนฺติ เอวํ โวหรนฺตฺติติ ยมาหุ ฌมฺมํ ปรมนฺติ เอเก.

ตเมว หีนนฺติ ปนาหุ อญฺเณติ ตเมว ฌมฺมํ ทิฏฺฐิจิ
 ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ เอเก สมณพฺรหฺมณา “หีนํ เอตํ, นิหีนํ เอตํ,
 โอมกํ เอตํ, ลามกํ เอตํ, ชตฺตูกํ เอตํ, ปริตฺตกํ เอตนฺติ
 เอวมาหํสฺสุ เอวํ กถเณติ เอวํ ภณนฺติ เอวํ ทิปยนฺติ เอวํ
 โวหรนฺตฺติติ ตเมว หีนนฺติ ปนาหุ อญฺเณ.

สจฺใจ นุ วาโท กตโม อิมสฺสนฺติ อิมสฺส สมณพฺรหฺมณานํ
วาโท กตโม สจฺใจ ตจฺจเณ ตถเณ ญฺโต ยาถาโว อวิปริตฺตติ
สจฺใจ นุ วาโท กตโม อิมสฺส.

สพฺพเพว หีเม กุสลาวทานาติ สพฺพเพว^๑ หีเม^๒ สมณพฺรหฺมณา
กุสลาวทา ปณฺหิตาวทา ธีรวาทา ฌานาวทา เหตุวาทา
ลกฺขณวาทา การณวาทา จานวาทา สกาย ลทฺธิยาติ สพฺพเพว
หีเม กุสลาวทานา. เตนาห ภควา^๓

“ยมาหุ ฐมมํ ปรมนฺติ เอเก
ตเมว หีนนฺติ ปนาหุ อญฺเญ,
สจฺใจ นุ วาโท กตโม อิมสฺส
สพฺพเพว หีเม กุสลาวทานาติ.

[๑๓๕] สกํ หิ ฐมมํ ปรีปฺพณฺณมาหุ
อญฺญสฺส ฐมมํ ปน หีนมาหุ,
เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ
สกํ สกํ สมฺมตฺติมาหุ^๓ สจฺจํ.

สกํ หิ ฐมมํ ปรีปฺพณฺณมาหุติ สกํ หิ^๔ ฐมมํ ทิฏฺฐิ
ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ เอเก สมณพฺรหฺมณา “อิทํ สมตฺตํ ปรีปฺพณฺณ
อโนมนฺติ เอวมาหํสุ เอวํ กถณฺติ เอวํ ภณฺติ เอวํ ทิปยนฺติ
เอวํ โวหรนฺตฺติติ สกํ หิ ฐมมํ ปรีปฺพณฺณมาหุ.

อญฺญสฺส ฐมมํ ปน หีนมาหุติ อญฺญสฺส ฐมมํ ทิฏฺฐิ
ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ เอเก สมณพฺรหฺมณา “หีนํ เอตํ, นิหีนํ
เอตํ, โอมกํ เอตํ, ลามกํ เอกํ ชตฺตุกํ เอตํ, ปริตฺตกํ เอตนฺติ

๑-๑ ส.ฉ.,เท. สพฺพเพว

๓ ส.ฉ.,เท.,อ. สมฺมตฺติมาหุ, เอวมฺปิ.

๒ ฉ.,เท. โส นิมฺมิโต

๔ ส.ฉ.,เท. หิสฺสทโท น ทิสฺสติ.

เอวมาหังสุ เอวํ กถนุติ เอวํ ภณนุติ เอวํ ทีปยนุติ เอวํ
โฆรณุตีติ อญฺญสฺส ฐมมํ ปน หีนมาหุ.

เอวมปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนุตีติ เอวํ คเหตุวา [๑]
คณฺหิตวา ปรามสิตวา อภินิวิสิตวา วิวาทยนุติ, กลหํ กโรนุติ,
ภณฺทन्नํ กโรนุติ, วิคฺคหํ กโรนุติ, วิวาทํ กโรนุติ, เมธคํ
กโรนุติ “น ตวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานาสิ ๕เปย นินฺพเพเจहि”^๒
วา สเจ ปโหสีติ เอวมปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนุติ.

สํ สํ สมฺมตติมาหุ สจฺจนุติ “สสฺสโต โลโก, ๕เปย
เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺหา, อิทเมว สจฺจํ,
โมฆมญฺญนุติ สํ สํ สมฺมตติมาหุ สจฺจํ. เตเนหา ภควา

“สํ หิ ฐมมํ ปริปฺปญฺณมาหุ
อญฺญสฺส ฐมมํ ปน หีนมาหุ,
เอวมปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนุติ
สํ สํ สมฺมตติมาหุ สจฺจนุติ.

[๑๔๐] ปฺรสุต เจ วมฺภยิตน หีน
น โกจิ ฐมฺเมสุ วิเสติ อสฺส,
ปฺปญฺ หิ อญฺญสฺส วทนุติ ฐมมํ
นินฺทิตโต สมฺมทิต ทพฺพํ วทานา.

ปฺรสุต เจ วมฺภยิตน หีนติ ปฺรสุต เจ วมฺภยิตการณา
นินฺทิตการณา ครหิตการณา อุปวทิตการณา ปโร พาโล
โหติ หีน นินฺทิตโต” โอมโก ลามโก ชตุกโก ปฺริตฺโตติ
ปฺรสุต เจ วมฺภยิตน หีน.

^๑ ฉ., เท. อุคฺคเหตุวา

^๒ ฉ., เท. นินฺพเพเจहि

^๓ ส. อยํ ปาโล น ทิสฺสติ.

น โกจิ ฐมฺเมสุ วิเสสิ อสฺสาติ ฐมฺเมสุ น โกจิ
 อคฺโค เสฏฺโฐ วิเสฏฺโฐ ปาโมกฺโข อุตฺตโม ปวโร อสฺสาติ
 น โกจิ ฐมฺเมสุ วิเสสิ อสฺส.

ปฺปญฺ หิ อญฺญสฺส วทนฺติ ฐมฺมํ นิหีนโตติ พหุกาปิ
 พหุญฺญํ^๑ ฐมฺมํ วทนฺติ อุปวทนฺติ นินฺทนฺติ ครหนฺติ หีนโต
 นิหีนโต โอมกโต ลามกโต ชตฺกุกโต ปริตฺตโต, พหุกาปิ
 เอกสฺส ฐมฺมํ วทนฺติ อุปวทนฺติ นินฺทนฺติ ครหนฺติ หีนโต
 นิหีนโต โอมกโต ลามกโต ชตฺกุกโต ปริตฺตโต, เอโกปิ
 พหุญฺญํ^๑ ฐมฺมํ วทติ อุปวทติ นินฺทติ ครหติ หีนโต นิหีนโต
 โอมกโต ลามกโต ชตฺกุกโต ปริตฺตโต, เอโกปิ เอกสฺส ฐมฺมํ
 วทติ อุปวทติ นินฺทติ ครหติ หีนโต นิหีนโต โอมกโต
 ลามกโต ชตฺกุกโต ปริตฺตโตติ ปฺปญฺ หิ อญฺญสฺส วทนฺติ ฐมฺมํ
 นิหีนโต.^๒

นิหีนโต สมฺมहि ทพฺพหฺวทานาติ ฐมฺโม สกายนํ, ทิฏฺฐิ
 สกายนํ, ปฏฺวิปทา สกายนํ, มคฺโค สกายนํ. สกายนเ ทพฺพหฺวทา
 ธิรฺวาทา พลิกฺวาทา อวฺภูจิตฺวาทาติ^๓ สมฺมहि ทพฺพหฺว ทานา.
 เตนาห ภควา

“ปรสฺส เจ วมฺภยิตฺเตน หีนो

น โกจิ ฐมฺเมสุ วิเสสิ อสฺส,

ปฺปญฺ หิ อญฺญสฺส วทนฺติ ฐมฺมํ

นิหีนโต สมฺมहि ทพฺพหฺวทานาติ.

[๑๔๑] สธมมปฺชา^๑ จ^๒ ปนา ตเถว
 ยถา ปสฺสนฺติ สกายนานิ
 สพฺเพ^๓ ปวาทา ตถิวา^๔ ภเวยฺยํ
 สฺพุทฺธิ หิ เนสํ ปจฺจตฺตเมว.

สธมมปฺชา จ ปนา ตเถวาทิ กตมา สธมมปฺชา.
 สกํ สตถารํ สกฺกโรติ ครุํกโรติ^๕ มาเนติ ปฺปุเชติ “อัย
 สตถา สพฺพพณฺณุตติ, อัย สธมมปฺชา. สกํ ฐมฺมกฺขานํ สกํ คณํ
 สกํ ทิฏฺฐิจิ สกํ ปฏฺฐิปปํ สกํ มคฺคํ สกฺกโรติ ครุํกโรติ
 มาเนติ ปฺปุเชติ “อัย มคฺโค นียฺยานิโกติ อัย สธมมปฺชา.
 สธมมปฺชา จ ปนา ตเถวาทิ สธมมปฺชา ตถา ตจฺจนา ภูตา
 ยถาวา อวิปริตฺตาทิ สธมมปฺชา จ ปนา ตเถว.

ยถา ปสฺสนฺติ สกายนานิ ฐมฺโม สกายนํ, ทิฏฺฐิจิ สกายนํ,
 ปฏฺฐิปปา สกายนํ, มคฺโค สกายนํ, สกายนานิ ปสฺสนฺติ
 โถเมเนติ กิตฺเตเนติ วณฺณเนเนตฺติติ ยถา ปสฺสนฺติ สกายนานิ.

สพฺเพ ปวาทา ตถิวา ภเวยฺยญฺติ สพฺเพ ปวาทา ตถา
 ตจฺจนา ภูตา ยถาวา อวิปริตฺตา ภเวยฺยญฺติ สพฺเพ ปวาทา
 ตถิวา ภเวยฺยํ.

สฺพุทฺธิ หิ เนสํ ปจฺจตฺตเมวาทิ ปจฺจตฺตเมว เตสํ
 สมณพฺรหฺมาหฺมณานํ สฺพุทฺธิ วิสฺพุทฺธิ ปริสฺพุทฺธิ, มุตฺติ วิมุตฺติ
 ปริมุตฺตตีติ สฺพุทฺธิ หิ เนสํ ปจฺจตฺตเมว. เตนาห ภควา

^๑ ฉ., เท. สธมมปฺชา, เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท. ปี

^๓ ฉ., เท. สพฺเพว วาทา

^๔ ฉ., เท. ตถียา

^๕ ฉ., เท. ครุํ กโรติ

“สธมมปฐา จ ปนา ตเถว
 ยถา ปลัสนฺติ สกายนานิ
 สพฺเพ ปวาทา ตถิवा ภเวยฺย
 สุทฺธิ หิ เนสํ ปจฺจตฺตเมวาทิ.

[๑๔๒] น พุราหฺมณสฺส ปฺรเนยฺยมตฺถิ
 ฐมฺเมสุ นิจุเจยฺย สมฺมุคฺคหิตํ
 ตสฺมา วิวาทานิ อุปาติวตฺโต
 น หิ เสฏฺฐโต ปสฺสติ ฐมฺมมณฺธํ.

น พุราหฺมณสฺส ปฺรเนยฺยมตฺถิ นาทิ ปฏิกฺขเปไป.
 พุราหฺมโณติ สตฺตณฺหนํ ฐมฺมานํ พาทิตตฺตา พุราหฺมโณ ๔เปย
 อนิสฺสิโต^๑ ตาทิ ปวฺจฺจเต ส พุรหฺมา. น พุราหฺมณสฺส
 ปฺรเนยฺยมตฺถิ พุราหฺมณสฺส ปฺรเนยฺยตา นตฺถิ, พุราหฺมโณ น
 ปฺรเนยฺโย, น ปฺรปตฺติโย, น ปฺรปจฺจโย, น ปฺรปฏฺวิพทฺชคฺ
 ชานาติ ปสฺสติ อสมฺมุพฺโห สมฺปชาโน ปฏฺวิสฺสโต. “สพฺเพ
 สงฺขารา อนิจฺจาติ พุราหฺมณสฺส ปฺรเนยฺยตา นตฺถิ, พุราหฺมโณ
 น ปฺรเนยฺโย, น ปฺรปตฺติโย, น ปฺรปจฺจโย, น ปฺรปฏฺวิพทฺชคฺ
 ชานาติ ปสฺสติ อสมฺมุพฺโห สมฺปชาโน ปฏฺวิสฺสโต. “สพฺเพ
 สงฺขารา ทุกฺขาติ ๔เปย “ยงฺกิณฺณจิ สมฺมทฺยธมฺมํ, สพฺพนตฺ
 นิโรธธมฺมนตฺติ พุราหฺมณสฺส ปฺรเนยฺยตา นตฺถิ, พุราหฺมโณ น
 ปฺรเนยฺโย, น ปฺรปตฺติโย, น ปฺรปจฺจโย, น ปฺรปฏฺวิพทฺชคฺ
 ชานาติ ปสฺสติ อสมฺมุพฺโห สมฺปชาโน ปฏฺวิสฺสโตติ น
 พุราหฺมณสฺส ปฺรเนยฺยมตฺถิ.

ฐมฺเมสุ นิจุเจยฺย สมฺมุคฺคหิตนฺติ ฐมฺเมสุติ ทฺวาสนฺนิจิยา^๒

ทิจฺฉิตเตสฺ. **นิจุเจยฺยาติ** นิจุจฺฉินิตฺวา วินิจฺฉินิตฺวา วิจฺฉินิตฺวา
 ปวิจฺฉินิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภฺตํ กตฺวา;
 โอธคฺคาโห วิลคฺคาโห วรคฺคาโห โกฏฺฐาสาคฺคาโห อฺจุจฺยคฺคาโห
 สมฺจุจฺยคฺคาโห “อิทํ สจฺจํ ตถํ ตจฺจํ” ภูตํ ยาถาวํ อวิปรีตฺนติ
 คหิตํ ปรามญฺจํ อภินิวิญฺจํ อชฺฌเณสิตํ อธิมุตํ นตฺถิ [๒] น
 สํวิชฺชติ นฺุปลพฺภติ, ปหีนํ สมฺจุจฺฉินนํ รูปสนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ
 อภพฺพปฺปตฺตํ ฌาณคฺคิณา ททฺธมฺนติ ฌมฺเมสฺสุ นิจุเจยฺย สมฺกุคฺคหิตํ.

ตสฺมา วิวาทานิ อุปาทิวตฺโตติ ตสฺมาติ ตสฺมา ตํการณา
 ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา ทิจฺฉิกฺกลหานิ ทิจฺฉิภณฺฑนหานิ
 ทิจฺฉิวิคฺคหานิ ทิจฺฉิวิวาทานิ ทิจฺฉิเมธคานิ อุปาทิวตฺโต อติกฺกนฺโต
 สมตฺติกฺกนฺโต วิตฺตวตฺโตติ ตสฺมา วิวาทานิ อุปาทิวตฺโต.

น หิ **เสฏฺฐโต ปสฺสติ ฌมฺมมณฺณนฺติ** อณฺณํ สตฺถารํ
 ฌมฺมกฺขานํ คณํ ทิจฺฉี ปฏิปทํ มคฺคํ อณฺณตฺร สติปญฺญาเนหิ,
 อณฺณตฺร สมฺมปฺปชาเนหิ, อณฺณตฺร อิทฺธิปฺปาเทหิ, อณฺณตฺร
 อินฺทฺริเยหิ, อณฺณตฺร พฺเลหิ, อณฺณตฺร โพชฺฌนฺเคหิ, อณฺณตฺร
 อริยา อญฺจงฺคิกา มคฺคา, อคฺคํ เสฏฺฐํ วิเสฏฺฐํ ปาโมกฺขํ
 อุตฺตมํ ปวริ ฌมฺมํ น ปสฺสติ น ทกฺขติ น โอโลเกติ น
 นิชฺฌายติ น อุปฺปริกฺขตีติ น หิ **เสฏฺฐโต ปสฺสติ ฌมฺมมณฺณ**.
 เตนาห ภควา

“น พฺราหฺมณสฺส ปฺรเนยฺยมตฺถิ

ฌมฺเมสฺสุ นิจุเจยฺย สมฺกุคฺคหิตํ,

ตสฺมา วิวาทานิ อุปาทิวตฺโต

น หิ เสฏฺฐโต ปสฺสติ ฌมฺมมณฺณนฺติ.

[๑๔๓] ขานามิ ปสฺสามิ ตเถว เอตํ
 ทิกฺขุจฺฉิยา เอเก ปจฺเจนฺติ สุทฺธิ,
 อทฺทกฺขิ^๑ เจ กิณฺหิ ตุมสฺส เตน
 อตฺถิ ตฺวา อณฺเณน วทนฺติ สุทฺธิ.

ขานามิ ปสฺสามิ ตเถว เอตนฺติ ขานามิติ ปรจิตตตฺตยาณฺเณน
 วา ขานามิ, ปุพฺพเพณิ วา สานุสฺสติ ตฺตยาณฺเณน วา ขานามิ. ปสฺสามิติ
 มํสจกฺขุณา วา ปสฺสามิ, ทิพฺพเพณ วา จกฺขุณา ปสฺสามิ.
 ตเถว เอตนฺติ เอตํ ตถํ ตจฺจํ ภูตํ ยาถาวํ อวิปรีตนฺติ
 ขานามิ ปสฺสามิ ตเถว เอตํ.

ทิกฺขุจฺฉิยา เอเก ปจฺเจนฺติ สุทฺธิ นฺติ ทิกฺขุจฺฉิยา เอเก
 สมณพฺรหฺมณา สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ, มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ
 ปจฺเจนฺติ. “สสฺสโต โลโก, อิทเมว สจฺจํ, โมชมณฺณนฺติ ทิกฺขุจฺฉิยา
 เอเก สมณพฺรหฺมณา สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ, มุตฺตํ วิมุตฺตํ
 ปริมุตฺตํ ปจฺเจนฺติ. “อสสฺสโต โลโก ๕ เปยฺ เหนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ, โมชมณฺณนฺติ ทิกฺขุจฺฉิยา
 เอเก สมณพฺรหฺมณา สุทฺธิ วิสุทฺธิ ปริสุทฺธิ, มุตฺตํ วิมุตฺตํ
 ปริมุตฺตํ ปจฺเจนฺตฺติ ทิกฺขุจฺฉิยา เอเก ปจฺเจนฺติ สุทฺธิ.

อทฺทกฺขิ เจ กิณฺหิ ตุมสฺส เตนนฺติ อทฺทกฺขิติ ปรจิตตตฺตยาณฺเณน
 วา อทฺทกฺขิ, ปุพฺพเพณิ วา สานุสฺสติ ตฺตยาณฺเณน วา อทฺทกฺขิ, มํสจกฺขุณา
 วา อทฺทกฺขิ, ทิพฺพเพณ วา จกฺขุณา อทฺทกฺขิติ อทฺทกฺขิ เจ.
 กิณฺหิ ตุมสฺส เตนนฺติ ตสฺส เตน ทสฺสเนน กิ กถํ^๒ [๓]
 ทฺกฺขปริณฺณวา อตฺถิ. น สมุทฺทยสฺส ปหานํ อตฺถิ, น มคฺคภาวนา

อตฺถิ, น ผลสจฺฉิกิริยา อตฺถิ, น รากสฺส สมฺมจฺเฑปฺปหานํ อตฺถิ,
 น โทสสฺส สมฺมจฺเฑปฺปหานํ อตฺถิ, น โมหสฺส สมฺมจฺเฑปฺปหานํ
 อตฺถิ, น กิเลสานํ สมฺมจฺเฑปฺปหานํ อตฺถิ, น สํสํสํวณฺณสฺส
 อจฺจเโท^๑ อตฺถิตฺติ อทฺทกฺขิ เจ กิณฺหิ ตุมสฺส เตเน.

อติสฺสิตฺวา อณฺเณน วทนฺติ สฺสทฺธิ^๒ เต ทิฏฺฐิยา^๓
 สฺสทฺธิมคฺคํ วิสฺสทฺธิมคฺคํ ปริสฺสทฺธิมคฺคํ โวหาตมคฺคํ ปริโยหาตมคฺคํ^๔
 อติกฺกมิตฺวา สมตฺกฺกมิตฺวา วิตฺกฺกมิตฺวา^๕ อณฺเณตฺร สติปญฺญาเนหิ,
 อณฺเณตฺร สมฺมปฺปชาเนหิ, อณฺเณตฺร อิทฺธิปฺปาเทหิ, อณฺเณตฺร
 อินฺทฺริเยหิ, อณฺเณตฺร พเลหิ, อณฺเณตฺร โพชฺฌนฺเคหิ, อณฺเณตฺร
 อริยา อฏฺฐจฺงฺคิกา มคฺคา สฺสทฺธิ วิสฺสทฺธิ ปริสฺสทฺธิ, มุตฺตํ วิมุตฺตํ
 ปริมุตฺตํ วทนฺติ กถฺเณติ ภาณนฺติ ทิปฺยนฺติ โวหรนฺตีติ เอวมฺปิ
 อติสฺสิตฺวา อณฺเณน วทนฺติ สฺสทฺธิ.

อถฺวา พุทฺธา จ พุทฺธสํวากา จ ปจฺเจกพุทฺธา จ เตสํ
 ทิฏฺฐิยา^๕ อสฺสทฺธิมคฺคํ อวิสฺสทฺธิมคฺคํ อปริสฺสทฺธิมคฺคํ อโวหาตมคฺคํ
 อปริโยหาตมคฺคํ อติกฺกมิตฺวา สมตฺกฺกมิตฺวา วิตฺตวตฺติตฺวา จตฺตฺติ
 สติปญฺญาเนหิ, จตฺตฺติ สมฺมปฺปชาเนหิ, จตฺตฺติ อิทฺธิปฺปาเทหิ, ปญฺจหิ
 อินฺทฺริเยหิ, ปญฺจหิ พเลหิ, สตฺตฺติ โพชฺฌนฺเคหิ, อริเยน อฏฺฐจฺงฺคิกเณ
 มคฺเคน สฺสทฺธิ วิสฺสทฺธิ ปริสฺสทฺธิ, มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปริมุตฺตํ วทนฺติ
 กถฺเณติ ภาณนฺติ ทิปฺยนฺติ โวหรนฺตีติ เอวมฺปิ อติสฺสิตฺวา อณฺเณน
 วทนฺติ สฺสทฺธิ. เตเนห ภาควา

“ชานามิ ปสฺสามิ ตเถว เอตํ
 ทิฏฺฐิยา เอเก ปจฺเจกนฺติ สฺสทฺธิ,

^๑ ฉ., เท. อุปจฺเฑโท

^๓ ฉ., เท. ปริโวหาตมคฺคํ

^๕ ฉ., เท., อ. ติตฺถิยานํ

^๒ ฉ., เท., อ. ติตฺถิยา

^๔ ฉ., เท. วิตฺตวตฺติตฺวา

อทุกขุชิจิ เจ กิณฺหิ ตุมสฺส เตน
 อตฺติสฺสิตฺวา อณฺเณน วทนฺติ สุกฺขินฺติ.

[๑๔๔] ปสฺสํ นโร ทกฺขติ นามรูปํ
 ทิสฺวาน วาณฺณสฺสตี^๑ ตานิเมว,
 กามํ พหุํ ปสฺสตุ อปฺปกํ वा
 น हि เตन สุกฺขี กุสลา วทนฺติ.

ปสฺสํ นโร ทกฺขติ นามรูปนฺติ ปสฺสํ นโรติ^๒ [^๓]
 ปรจิตฺตตฺตวาทเนน वा ปสฺสนฺโต ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติวาทเนน वा
 ปสฺสนฺโต มํสจกฺขุณา वा ปสฺสนฺโต ทิพฺเพน वा จกฺขุณา
 ปสฺสนฺโต นามรูปญฺเณว ทกฺขติ นิจฺจโต สุขโต อตฺตโต, น เตสํ
 ฆมฺมานํ สมุทฺยํ वा อตฺถงฺกมํ वा อสฺสาทํ वा อาทีนํ वा
 นิสฺสรณํ वा ทกฺขตีติ ปสฺสํ นโร ทกฺขติ นามรูป.

ทิสฺวาน วาณฺณสฺสตี ตานิเมวาทิ ทิสฺวาติ ปรจิตฺตตฺตวาทเนน
 वा ทิสฺวา ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติวาทเนน वा ทิสฺวา มํสจกฺขุณา वा
 ทิสฺวา ทิพฺเพน वा จกฺขุณา ทิสฺวา นามรูปญฺเณว ทิสฺวา
 ณฺณสฺสตี นิจฺจโต สุขโต อตฺตโต, น เตสํ ฆมฺมานํ สมุทฺยํ वा
 อตฺถงฺกมํ वा อสฺสาทํ वा อาทีนํ वा นิสฺสรณํ वा ณฺณสฺสตีติ
 ทิสฺวาน วาณฺณสฺสตี ตานิเมว.

กามํ พหุํ ปสฺสตุ อปฺปกํ วาติ กามํ พหุํ वा ปสฺสนฺโต
 นามรูปํ อปฺปกํ वा นิจฺจโต สุขโต อตฺตโตติ กามํ พหุํ
 ปสฺสตุ อปฺปกํ वा.

น हि เตน สุกฺขี กุสลา วทนฺตีติ กุสลาติ เย เต
 ขนฺธกุสลา ชาติกุสลา อายตนกุสลา ปฏิจฺจุสมุปฺปาตกุสลา

๑ หมายเหตุ 12/06/2566

^๑ ฉ.,เท. ว่า ฌายติ, เอมฺปริปิ.

^๒ ฉ.,เท. อิตฺสทโท น ทิสฺสตี.

^๓ ฉ.,เท. ทกฺขติ

สตีปญฺจกกุสลา สมมปฺปชานกกุสลา อิทธิปฺปาทกกุสลา อินฺทฺริยกกุสลา
 พลกกุสลา โพชฌงฺกกุสลา มคฺคกกุสลา ผลกกุสลา นิพฺพานกกุสลา, เต
 กกุสลา ปฺรจิตฺตตฺตยาณฺเนน วา ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตีตยาณฺเนน วา
 มํสจกฺขนา วา ทิพฺเพน วา จกฺขนา นามรูปทสฺสเนน สุทฺธิ
 วิสุทฺธิ ปฺริสุทฺธิ, มุตฺตํ วิมุตฺตํ ปฺริมุตฺตํ น วทนฺติ น กถฺนนฺติ
 น ภณนฺติ น ทิปปนฺติ น โวหฺรณฺตีติ น หิ เตन สุทฺธิ
 กกุสลา วทนฺติ. เตนาห ภควา

“ปสฺสํ นโร ทกฺขติ นามรูป
 ทิสฺวาน วาญญสฺสตี ตานิเมว,
 กามํ พหุํ ปสฺสตุ อปฺปกํ วา
 น หิ เตน สุทฺธิ กกุสลา วทนฺตีติ.

[๑๔๕] นินฺวิสฺสวาที น หิ สุพฺพิณฺนโย
 ปกปฺปิโต^๑ ทิฏฺฐิ ปุเรกฺขราโน,
 ยํ นิสฺสํโต ตตฺถ สุกฺกาวาโน^๒
 สุทฺธิวโท^๓ ตตฺถ ตถทฺทสา โส.

นินฺวิสฺสวาที น หิ สุพฺพิณฺนโยติ “สสฺสโต โลโก, อิทฺเมว
 สจฺจํ, โมฆมณฺณนฺติ นินฺวิสฺสวาที, “อสฺสโต โลโก ฯเปฯ เนว
 โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทฺเมว สจฺจํ, โมฆมณฺณนฺติ
 นินฺวิสฺสวาที. น หิ สุพฺพิณฺนโยติ นินฺวิสฺสวาที ทุพฺพิณฺนโย ทุณฺณปโย^๔
 ทุณฺนิชฺฌาปโย^๕ ทุปฺเปกฺขปโย^๖ ทุปฺปสาทโยติ นินฺวิสฺสวาที น หิ
 สุพฺพิณฺนโย.

^๑ ฉ., เท. ปกปฺปิตา, เอมฺปริปี.

^๒ ฉ., เท. นิสฺสํโต, เอมฺปริปี.

^๓ ส. ทุณฺนิชฺฌาปโย, เอมฺปริปี.

^๔ ส. ทุณฺนิชฺฌาปโย, เอมฺปริปี.

^๕ ฉ., เท. สุกฺกาวาโน, เอมฺปริปี.

^๖ ส. ทุปฺปญฺญาปโย ฉ., เท. ทุปฺปญฺญาปโย

^๗ อ. ทุปฺเปกฺขปโย

ปกปิปิตํ ทิฏฺฐิ ปุเรกฺขราโนติ [๑] ปกปิปิตํ^๒ อภิสงฺขตํ
 สณฺจปิตํ^๓ ทิฏฺฐิ ปุเรกฺขโต^๔ ปุเรโต^๕ กตฺวา จรติ; ทิฏฺฐิทุชฺช
 ทิฏฺฐิเกตุ ทิฏฺฐาธิปเตยฺโย ทิฏฺฐิยา ปริวาริโต จรตฺติ ปกปิปิตํ
 ทิฏฺฐิ ปุเรกฺขราโน.

ยํ นิสฺสํโต ตตฺถ สุมฺภวโนติ ยํ นิสฺสํโตติ ยํ สตุถาริ
 ฆมฺมกฺขานํ คณํ ทิฏฺฐิ ปฏฺฐิปปํ มคฺคํ นิสฺสํโต สณฺนิสฺสํโต^๕
 อลฺลํโน อุปคโต อชฺโฆสิโต อธิมุตโตติ ยํ นิสฺสํโต. ตตฺถาติ
 สกาย ทิฏฺฐิยา สกาย ขนฺติยา สกาย รุจิยา สกาย ลหฺฐิยา.
 สุมฺภวโนติ สุมฺภวาโท โสภนฺวาโท ปณฺหิตฺวาโท ธีรฺวาโท
 ฌานฺวาโท^๖ เหตฺุวาโท ลกฺขณฺวาโท การณฺวาโท จานฺวาโท
 สกาย ลหฺฐิยาติ ยํ นิสฺสํโต ตตฺถ สุมฺภวาโน.

สุทฺธิวโท ตตฺถ ตถทฺทสา โสติ สุทฺธิวโทติ^๗ สุทฺธิวาท
 วิสุทฺธิวาท ปริสุทฺธิวาท โวหาตฺวาโท ปรีโยหาตฺวาโท.^๘ อถฺวา
 สุทฺธิทสฺสโน วิสุทฺธิทสฺสโน ปริสุทฺธิทสฺสโน โวหาตทสฺสโน
 ปรีโยหาตทสฺสโนติ^๙ สุทฺธิวโท.^{๑๐} ตตฺถาติ สกาย ทิฏฺฐิยา สกาย
 ขนฺติยา สกาย รุจิยา สกาย ลหฺฐิยา. ตถทฺทสา โสติ^{๑๑} “ตถํ
 ตจฺจํ ภูตํ ยถาวํ อวิปริตฺตํ อทฺทส อทฺทกฺขิ อปสฺสิ
 ปฏฺวิวิฆฺณีติ สุทฺธิวโท ตตฺถ ตถทฺทสา โส. เตนาห ภควา

“นิวิสฺสวาที น หิ สุพฺพินาโย

ปกปิปิตํ ทิฏฺฐิ ปุเรกฺขราโน,

^๑ ส. กปิปิตํ ฉ., เท. กปิปิตา

^๒ ส. ปุเรกฺขตํ

^๓ ฉ., เท. อนิสฺสํโต

^๔ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท. สุทฺธิ วาท

^{๖-๗} ฉ., เท. ปกปิปิตา อภิสงฺขตา สณฺจปิตา

^๘ ส., ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๙ ฉ., เท. ธีรฺวาโท ฌายฺวาโท

^{๑๐} ฉ., เท. ปรีโวหาตฺวาโท “ ฉ., เท. ปรีโวหาตทสฺสโน

^{๑๑} ฉ., เท. อิมํ ปาจา น ทิสฺสณฺติ.

ยํ นิสฺสํโต ตตฺถ สุภวทาโน
 สุทฺธิวโท ตตฺถ ตถทฺทสา โสติ.

[๑๔๖] น พุราหุมนฺโณ กปฺปมฺเปติ สงฺข^๑
 น ทิฏฺฐิสารี นปี ฌาณพนฺธุ,
 ฌตฺวา จ โส สมฺมตฺติโย ปุณฺณชา
 อูปะกฺขตี อุกฺกหณฺนติ มณฺเณ.

น พุราหุมนฺโณ กปฺปมฺเปติ สงฺขนฺติ นาทิ ปฏิกฺเขโป.
 พุราหุมนฺติ สตฺตณฺนํ ฌมฺมานํ พาหิตตฺตา พุราหุมนฺ ๔เปย
 อนิสฺสํโต^๒ ตาทิ ปวฺจจเต ส พุรฺหฺมา. กปฺปาติ เทว กปฺปา:
 ตณฺหากปโป จ ทิฏฺฐิกปโป จ ๔เปย อยํ ตณฺหากปโป ๔เปย
 อยํ ทิฏฺฐิกปโป. สงฺขา วุจฺจติ ฌาณํ. ยา ปณฺญา ปชานฺนา
 ๔เปย อโมโห ฌมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ. น พุราหุมนฺโณ กปฺปมฺเปติ
 สงฺขนฺติ พุราหุมนฺ สงฺขาย ชานิตฺวา ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา
 วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา “สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ๔เปย
 สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ ๔เปย ยงฺกิญฺจิ สมฺมตฺตมฺมํ, สพฺพนตฺ
 นิโรธฌมฺมณฺติ สงฺขาย ชานิตฺวา ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา
 วิภูตํ กตฺวา ตณฺหากปโป วา ทิฏฺฐิกปโป วา [๓] น อูปะติ น
 อูปคจฺจติ น คณฺหาติ น ปราณสติ นาภินิวิสตีติ น พุราหุมนฺโณ
 กปฺปมฺเปติ สงฺขํ.

น ทิฏฺฐิสารี นปี ฌาณพนฺธฺติ ตสฺส ทฺวาสนฺนํ ทิฏฺฐิจตฺตานิ
 ปหีนานิ สมฺมจฺฉินฺหานิ รูปสนฺตานิ ปฏฺธิปฺปสสทฺธานิ อภพฺพปฺปตฺติกา
 ฌาณคฺคินา ททฺธานิ. โส ทิฏฺฐิยา น ยายติ น นิยฺยติ

น วุญหติ น สัมปริยติ นปิ ตัม ทิฏฐิจิตตัม สारโต ปจเจติ [๑]
 ปจจาจจตตีติ น ทิฏฐิสารี. นปิ ฌาณพนฺธฺวํ อฏฐสมาปตฺติฌาณน
 ภา ปญจาภิฌาณน ภา มิจฺจฌาณน^๒ ภา^๓ ตณฺหาพนฺธฺวํ^๔
 ภา ทิฏฐิพนฺธฺวํ^๕ ภา น กโรติ น ชเนติ น สณฺชเนติ น
 นิพฺพตฺเตติ นานินิพฺพตฺเตตตีติ น ทิฏฐิสารี นปิ ฌาณพนฺธฺวํ.

อตฺวา จ โส สมฺมตฺติโย ปุณฺณชาติ อตฺวาติ อตฺวา ชานิตฺวา
 ตุลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตัม กตฺวา “สพฺเพ สงฺขารธา
 อนิจฺจาติ ๔เปฯ “สพฺเพ สงฺขารธา ทุกฺขาติ ๔เปฯ “ยงฺกิณฺณจิ
 สมุทฺยธมฺมํ, สพฺพพนฺธํ นิโรธธมฺมนฺติ อตฺวา ชานิตฺวา ตุลยิตฺวา
 ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตัม กตฺวาติ อตฺวา จ โส. สมฺมตฺติโยติ^๕
 วุจฺจนฺติ ทฺวาสมฺมจฺจิ ทิฏฐิจิตฺตานิ [๒] ปุณฺณชาติ ปุณฺณชเนหิ ชนิตา ภา
 ตา สมฺมตฺติโยติ ปุณฺณชา. ปุณฺณนาชเนหิ ชนิตา ภา ตา^๖
 สมฺมตฺติโยติ ปุณฺณชาติ อตฺวา จ โส สมฺมตฺติโย ปุณฺณชา.

อูปะกขตี อุกคฺคหณฺนติ มณฺเฑติ อณฺเฎ ตณฺหาเวสเน
 ทิฏฐิเวสเน คณฺหนฺติ ปราสมฺนฺติ อภินิวิสฺนฺติ. อรหา อูปะกขตี น
 คณฺหาติ น ปราสมฺติ นานินิวิสฺตีติ อูปะกขตี อุกคฺคหณฺนติ
 มณฺเฎ. เตนาห ภควา

“น พฺราหฺมโณ กปฺปมฺเปติ สงฺขํ^๗
 น ทิฏฐิสารี นปิ ฌาณพนฺธฺวํ,
 อตฺวา จ โส สมฺมตฺติโย ปุณฺณชา
 อูปะกขตี อุกคฺคหณฺนติ มณฺเฑติ.

^๑ ฉ., เท. น

^๒ ฉ., เท. ตณฺหาพนฺธฺวํ

^๓ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อัย ปาโง น ทิสฺสติ.

^{๕-๖} ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ ฉ., เท. ทิฏฐิพนฺธฺวํ

^๖ ฉ., เท. ทิฏฐิสมฺมตฺติโย

^๗ ฉ., เท. สงฺขา

[๑๔๗] วิสขุข คณฺถานิ มุนีธ โลก
 วิวาทชาเตสฺส น วคฺคสารี,
 สนฺโต อสนฺเตสฺส อุเปกฺขโก โส
 อนุคฺคโห อุคฺคหณฺนติ มนฺยเณ.

วิสขุข คณฺถานิ มุนีธ โลกเกติ คณฺถาติ จตฺตารอ คณฺถา:
 อภิชฺฌมา กายคณฺโถ, พฺยาปาโท กายคณฺโถ, สีสฺสพฺพตฺตปฺรามาสอ
 กายคณฺโถ, อิทฺสจฺจาภินิเวโส กายคณฺโถ. อตฺตโน ทิฏฺฐิจิยา ราโค
 อภิชฺฌมา กายคณฺโถ. ปฺรวาเทสฺส อาฆาโต อปฺปจฺจโย พฺยาปาโท
 กายคณฺโถ. อตฺตโน สีสฺส วา วตฺติ วา สีสฺสพฺพตฺติ วา ปฺรามสฺติ
 สีสฺสพฺพตฺตปฺรามาสอ กายคณฺโถ. อตฺตโน ทิฏฺฐิจิ^๑ อิทฺสจฺจาภินิเวโส
 กายคณฺโถ. วิสขุขาคติ คณฺเถ โวสฺสชฺชิตฺตวา วา^๒ วิสขุข. อถวา
 คณฺเถ คถิตเ^๓ คณฺถิตเ พนฺเช วิพนฺเช อาพนฺเช ลคฺเค ลคฺคิตเ
 ปฺลิตฺพุทฺเช พนฺชเน โผฏฺฐิตฺตวา วา^๒ วิสขุข. ยถา วยฺหํ วา รถํ
 วา สกฺกํ วา สนฺทมานิกํ วา สชฺชํ วิสชฺชํ กโรนฺติ วิโกเปนฺติ;
 เอวเมว คณฺเถ โวสฺสชฺชิตฺตวา วา^๒ วิสขุข. อถวา คณฺเถ คถิตเ
 คณฺถิตเ พนฺเช วิพนฺเช อาพนฺเช ลคฺเค ลคฺคิตเ ปฺลิตฺพุทฺเช
 พนฺชเน โผฏฺฐิตฺตวา วา^๒ วิสขุข. มุนีติ โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ.
 ยา ปญฺญา ปชานฺนา ๔เปยฺย สงฺกขาลมตฺติจฺจ โส มุนิ. อิธาคติ
 อิมิสฺสา ทิฏฺฐิจิยา ๔เปยฺย อิมสฺมี มนุสฺสโลเกติ วิสขุข คณฺถานิ
 มุนีธ โลก.

วิวาทชาเตสฺส น วคฺคสารีติ วิวาทชาเตสฺส สณฺนชาเตสฺส
 นิพฺพตฺเตสฺส อภินิพฺพตฺเตสฺส ปาตุญฺญเตสฺส, จนฺทาคตฺติ คจฺจนฺเตสฺส

^๑ ฉ., เท. ทิฏฺฐิจิ^๑ อภินิเวโส กายคณฺโถ

^๒ ฉ., เท. วาสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. คถิตเ, เอวมุปรีปิ.

โทสาคตฺถิ คจฺจนฺเตสฺส โมหาคตฺถิ^๑ คจฺจนฺเตสฺส ภยาคตฺถิ คจฺจนฺเตสฺส^๒
 น จนฺทาคตฺถิ^๓ คจฺจติ, น โทสาคตฺถิ คจฺจติ, น^๔ โมหาคตฺถิ
 คจฺจติ, น ภยาคตฺถิ คจฺจติ,^๕ น รากวเสน คจฺจติ, น โทสวเสน
 คจฺจติ, น โมหวเสน คจฺจติ, น มานวเสน คจฺจติ, น
 ทิฏฺฐิจิวเสน คจฺจติ, น อุทฺธจฺจวเสน คจฺจติ, น วิจิกิจฺจวเสน
 คจฺจติ, น อนุสยวเสน คจฺจติ, น วคฺเคहि ฐมฺเมहि ยายติ
 นิยุยติ วุยุหติ สํหริยตีติ วิวาทชาเตสฺส น วคฺคสาริ.

สนฺโต อสนฺเตสฺส อุเปกฺขโก โสติ สนฺโตติ รากสฺส
 สนฺตตฺตา สนฺโต, โทสสฺส สนฺตตฺตา สนฺโต, โมหสฺส สนฺตตฺตา
 สนฺโต ๔เปยฺย สพฺพากุสลาภิสงฺขารานํ สนฺตตฺตา สมิตตฺตา รูปสมิตตฺตา
 วิขุมฺมาตตฺตา นิพฺพุตตฺตา วิคตตฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธตฺตา สนฺโต อุปสนฺโต
 รูปสนฺโต นิพฺพุโต ปฏิปฺปสฺสทฺธโรติ สนฺโต. อสนฺเตสฺส อสนฺเตสฺส
 อนุปสนฺเตสฺส อวูปสนฺเตสฺส อนิพฺพุเตสฺส อปฺปฏิปฺปสฺสทฺธโรติ สนฺโต
 อสนฺเตสฺส. อุเปกฺขโก โสติ อรหา จพฺงคุเปกฺขาย สมณฺณาคโต
 จกฺขุณา รูปํ ทิสฺวา เนว สุมฺโน โหติ น ทุมฺมโน, อุเปกฺขโก
 วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๔เปยฺย กาลํ
 กงฺขติ ภาวิโต สฺสทฺธโรติ^๖ สนฺโต อสนฺเตสฺส อุเปกฺขโก โส.

อนุกฺคโห อุกฺคหณฺนติ มณฺเฑติ อณฺเฎ ตณฺหาวเสน
 ทิฏฺฐิจิวเสน คณฺหณฺติ^๗ ปฺรามสนฺติ อภินิวิสฺนติ.^๘ อรหา อุเปกฺขติ
 น คณฺหาติ น ปฺรามสฺติ นาภินิวิสตีติ อนุกฺคโห อุกฺคหณฺนติ
 มณฺเฎ. เตนาห ภควา

^{๑-๑} จ.,เท. น ภยาคตฺถิ คจฺจนฺเตสฺส โมหาคตฺถิ คจฺจนฺเตสฺส

^{๒-๒} จ.,เท. น ภยาคตฺถิ คจฺจติ. น โมหาคตฺถิ คจฺจติ. ^๓ จ.,เท. สนฺโตติ

^{๔-๔} ส.,จ.,เท. คณฺหณฺเต ปฺรามสนฺเต อภินิวิสฺนเต

“วิสชช คนฺถานิ มฺนึช โลเก
 วิวาทชาเตสฺส น วคฺคสาริ,
 สนฺโต อสนฺเตสฺส อุเปกฺขโก โส
 อนุกฺคโห อุคฺคหณฺนติ มณฺเฑติ.

[๑๔๘] ปุพฺพาสเว หิตฺวา นเว อกุพฺพ
 น จนฺทญฺ โนปิ นิวิสฺสวาที,
 ๘ วิปฺปมฺตโต ทิฏฺฐิจิตฺเตหิ ธีโร
 น ลิมฺปตี^๑ โลเก อนตฺตครหิ.

ปุพฺพาสเว หิตฺวา นเว อกุพฺพนฺติ ปุพฺพาสวา วุจฺจนฺติ
 อตีตา รูป^๒ เวทนา สญฺญา สงฺขารา วิญฺญาณํ. อตีเต สงฺขारे
 อารพฺภ เย กิเลสา อุปฺปชฺชเชยฺยุํ, เต กิเลสํ หิตฺวา จชิตฺวา
 ปริจฺจชิตฺวา ปชฺชิตฺวา วิโนทิตฺวา^๓ พฺยณฺตีกิริตฺวา^๔ อนภาวํคมิตฺวาติ
 ปุพฺพาสเว หิตฺวา. นเว อกุพฺพนฺติ นวา วุจฺจนฺติ ปจฺจุปฺปนฺนา
 รูป เวทนา สญฺญา สงฺขารา วิญฺญาณํ. ปจฺจุปฺปนฺเน สงฺขारे
 อารพฺภ จนฺทํ อกุพฺพมาโน เปมํ อกุพฺพมาโน ราคํ อกุพฺพมาโน
 อหฺนยมาโน อสญฺชนยมาโน อนิพฺพตฺตยมาโน นาภินิพฺพตฺตยมาโนติ
 ปุพฺพาสเว หิตฺวา นเว อกุพฺพ.

น จนฺทญฺ โนปิ นิวิสฺสวาทีติ น จนฺทญฺตี^๕ น จนฺทาคตี
 คจฺจนฺติ, น โทสาคตี คจฺจนฺติ, น โมหาคตี คจฺจนฺติ, น ภายาคตี
 คจฺจนฺติ, น รากวเสน คจฺจนฺติ, น โทสวเสน คจฺจนฺติ, น โมหวเสน
 คจฺจนฺติ, น มานวเสน คจฺจนฺติ, น ทิฏฺฐิจวเสน คจฺจนฺติ, น
 อุทฺธจฺจวเสน คจฺจนฺติ, น วิจิกิจฺจวเสน คจฺจนฺติ, น อนุสยวเสน

คจฺจติ, น วคฺเคหิ ธมฺเมหิ ยายติ นียฺยติ วุญฺหติ [๑]
 สํหริยตีติ น จนฺทกฺข. โนปิ นินฺวิสฺสวาทีติ “สสฺสโต โลโก,
 อิทเมว สจฺจํ, โมฆมณฺณนฺติ [๑] นินฺวิสฺสวาที “อสฺสโต โลโก,
 อิทเมว สจฺจํ, โมฆมณฺณนฺติ ฯ”เปฯ “เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรณฺนา, อิทเมว สจฺจํ, โมฆมณฺณนฺติ [๑] นินฺวิสฺสวาทีติ
 น จนฺทกฺข. โนปิ นินฺวิสฺสวาที.

๓ วิปฺปมฺุตโต ทิฏฺฐิจฺเจเตหิ ธีโรติ ตสฺส ทฺวาสภฺวจฺจิ
 ทิฏฺฐิจฺเจตานิ ปหีนานิ สมฺมุจฺจินฺหานิ รูปสนฺตานิ ปฏฺิปปสฺสทฺธานิ
 อภพฺพุปปตฺติกาณิ ฌายณฺคคฺคิณา ททฺฑณฺณานิ. โส ทิฏฺฐิจฺเจเตหิ
 วิปฺปมฺุตโต วิสณฺณมฺุตโต วิมรียาทิกเตน เจตฺสา วิหฺรตีติ. ธีโรติ
 ธีโร ปณฺฑิโต ปณฺณวาท พุทฺธิมา ฌาณี วิภาวี เมชาวีติ ส
 วิปฺปมฺุตโต ทิฏฺฐิจฺเจเตหิ ธีโร.

๔ น ลิมฺปตี โลเก อนตฺตคฺคหีติ เลโปติ^๒ เทว เลปา:
 ตณฺหาเลโป จ ทิฏฺฐิเลโป จ ฯ”เปฯ อยฺม ตณฺหาเลโป ฯ”เปฯ อยฺม
 ทิฏฺฐิเลโป. ตสฺส ตณฺหาเลโป ปหีนโน, ทิฏฺฐิเลโป ปฏฺินิสฺสภฺวโจ;
 [๓] ตณฺหาเลปสฺส ปหีนตฺตา ทิฏฺฐิเลปสฺส ปฏฺินิสฺสภฺวจฺจตฺตา
 อนฺุปลิตฺโต^๔ อปายโลเก น ลิมฺปติ, มนุสฺสโลเก น ลิมฺปติ,
 เทวโลเก น ลิมฺปติ, ขนฺธโลเก น ลิมฺปติ, ฐาตุโลเก น ลิมฺปติ,
 อายตนโลเก น ลิมฺปติ น สํลิมฺปติ^๕ อนุปฺลิมฺปติ, อลิตฺโต
 อสํลิตฺโต อนฺุปลิตฺโต นิกฺขนฺโต นิสฺสภฺวโจ วิปฺปมฺุตโต วิสณฺณมฺุตโต
 วิมรียาทิกเตน เจตฺสา วิหฺรตีติ น ลิมฺปติ โลเก.

^๑ ส.,ฉ.,เท. น

^๒ หมดอายุ 12/06/2566

^๓ ฉ.,เท. ตสฺส

^๔ ฉ.,เท. น ปฺลิมฺปติ

^๕ ส.,ฉ.,เท. เลปาติ

^๖ ฉ.,เท. อยฺม ปาโจ น ทิสฺสติ.

อนตฺตครหิตี ทวีหิ การณฺเห อตฺตํ ํ ครหติ กตตฺตา
 จ อกตตฺตา จ. กถํ กตตฺตา จ อกตตฺตา จ อตฺตํ ํ ครหติ.
 “กตํ เม กายทฺถจฺจริตํ, อกตํ เม กายสฺสจฺจริตํ อตฺตํ ํ ครหติ.
 “กตํ เม วจฺจทฺถจฺจริตํ ๕เปยฺย กตํ เม มโนทฺถจฺจริตํ, กโต เม
 ปาณาติปาโต ๕เปยฺย กตา เม มิจฺฉาทิฏฺฐิ, อกตา เม สมฺมาทิฏฺฐิ
 อตฺตํ ํ ครหติ. เอวํ กตตฺตา จ อกตตฺตา จ อตฺตํ ํ ครหติ.

อถวา “สีเลสฺสุมฺหิ น ปริปริการีติ” อตฺตํ ํ ครหติ. “อินฺทฺริเยสฺสุมฺหิ
 อคฺคตฺตทฺวาโรติ “โกชเน” อมตฺตตฺตญฺญุมฺหิติ “ชาครियมนนฺยุตฺโตติ”
 “น สติสมฺปชฌณฺเณ” สมฺนฺนาคโตติ “อภาวิตา เม จตฺตาโร
 สติปญฺ्ञานาติ “อภาวิตา เม จตฺตาโร สมฺมปฺปชานาติ “อภาวิตา
 เม จตฺตาโร อิทฺธิปฺปาทาติ “อภาวิตานิ เม ปญฺจอินฺทฺริยานีติ
 “อภาวิตานิ เม ปญฺจ พลาณีติ “อภาวิตา เม สตฺต โพชฌณฺคาคติ
 “อภาวิตา เม อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโคติ “ทฺถกฺขํ เม อปริณฺญาตํ
 “ทฺถกฺขสมฺมุทโย เม อปฺปหิโนติ “มคฺโค เม อภาวิตาติ “นิโรธํ เม
 อสจฺจิกโตติ อตฺตํ ํ ครหติ. เอวํ กตตฺตา จ อกตตฺตา จ
 อตฺตํ ํ ครหติ. เอวํ อตฺตครหิ” กมฺมํ อกฺกพฺพมาโน อชฌนมาโน
 อสญฺชฌนมาโน อนิพฺพตฺตยมาโน นาภินิพฺพตฺตยมาโน อนตฺตครหิตี
 น ลิมฺปตี โลเก อนตฺตครหิ. เตนาห ภควา

“ปฺพพาสเว หิตฺวา นเว อกฺกพฺพํ
 น จนฺทกฺกุ โนปิ นิวิสฺสวาที,
 ส วิปฺปมฺมุตฺโต ทิฏฺฐิเตหิ ธีโร
 น ลิมฺปตี โลเก อนตฺตครหิตี.

^๑ ฉ., เท., อ. ปริปริการี

^๒ ฉ., เท. ชาครियมฺหิ

^๕ ฉ., เท. อตฺตครหิ ตยิทํ

^๒ ฉ., เท. โกชเนมฺหิ อมตฺตตฺตญฺญุมฺหิ

^๔ ฉ., เท. สติสมฺปชฌณฺเณนามฺหิ

[๑๔๕] ส สัพพชมเมสุ วิเสนิภูโต

ยงฺกิลฺลิจิ ทิฏฺฐํ ว สุตํ มุตํ วา,

ส ปนฺนภาโร มฺหิ วิปฺปมุตฺโต

น กปฺปิโย นฺนปรโต น ปตฺติโยติ. ภควา.^๑

ส สัพพชมเมสุ วิเสนิภูโต ยงฺกิลฺลิจิ ทิฏฺฐํว สุตํ มุตํ
วาทิ เสนา วุจฺจติ มารเสนา, กายทฺวจฺจิตํ มารเสนา, วจฺจิตฺ
มารเสนา, มโนทฺวจฺจิตํ มารเสนา, ราโค อเปย โทโส อเปย
โมโห อเปย โกโธ อเปย อุปนาโห อเปย มกฺโข อเปย
ปพาโส อเปย อิสฺสา อเปย มจฺจริยํ อเปย มายา อเปย
สาเจยฺยํ อเปย ฌมฺโม อเปย สารมฺโม อเปย มาโน อเปย
อติมานอ อเปย มโท อเปย ปมาโท อเปย สพฺเพ กิเลสา
อเปย สพฺเพ ทฺวจฺจิตา อเปย สพฺเพ ทรธา อเปย สพฺเพ
ปริพาหา อเปย สพฺเพ สนฺตาปา อเปย สพฺพากุสลาภิสฺสขารา
มารเสนา. วุตฺตํ เหน้ ภควตา

“กามา เต ปจฺมา เสนา

ตติยา ขุปฺปิปาสา เต

ปญฺจมํ ถีนมิตฺตเต

สตฺตมี วิจิกิฉฺชา เต

ลาภो สิลोโก สกฺกาโร

โย จตฺตานํ สมฺภกฺกเส

เอสา นมฺมิ เต เสนา

น นํ อสุโร ชินาติ

ทฺติยารติ” วุจฺจติ.

จตฺตติ ตณฺหา ปวฺจฺจติ.

ฉณฺฐา ภิกฺขุ ปวฺจฺจติ,

มกฺโข ฌมฺโม เต อฏฺฐโม.

มิฉฺฉาลทฺโธ จ โย ยโส,

ปเร จ อวชานติ.

กณฺหสฺสาภิปฺปหาริณิ,

เชตฺวา จ^๓ ลมเต สุขนฺติ.

^๑ ฌ., เท. อิติ ภควา

^๒ ฌ., เท. ทฺติยา อรติ

^๓ ฌ., เท. ว

ยโต จตุหิ อริยมคฺเคหิ สพฺพา จ มารเสนา สพฺเพ จ
 ปฏิเสณิกฺรา กิเลสา ชิตา จ ปราชิตา จ ภคฺคา วิปฺปลุตฺตา^๑
 ปรมมฺหา โส วุจฺจติ วิเสนฺนิฏฺโต.^๒ โส ทิฏฺฐเจ วิเสนฺนิฏฺโต. สุเต
 มฺเต ๔เปฯ วิญฺญาเต วิเสนฺนิฏฺโตติ ส สพฺพทมฺเมสุ วิเสนฺนิฏฺโต
 ยงฺกิลฺลิจิ ทิฏฺฐจํ ว สุตํ มุตํ วา.

๓ ปนฺนภาโร มฺหิ วิปฺปมุตฺโตติ ภาโรติ^๓ ตโย ภारा
 ขนฺธภาโร, กิเลสภาโร, อภิสงฺขารภาโร. กตโม ขนฺธภาโร.
 ปฏิสนฺธิยา รุปํ เวทนา สมฺมยา สงฺขารา วิญฺญาณํ; อยํ
 ขนฺธภาโร. กตโม กิเลสภาโร. ราโค โทโส โมโห ๔เปฯ
 สพฺพากุสลาภิสงฺขารา; อยํ กิเลสภาโร. กตโม อภิสงฺขารภาโร.
 ปุณฺณภิสงฺขาโร, อปุณฺณภิสงฺขาโร, อาเนญฺชาภิสงฺขาโร;^๔ อยํ
 อภิสงฺขารภาโร. ยโต ขนฺธภาโร จ กิเลสภาโร จ อภิสงฺขารภาโร
 จ ปหีนา โหนฺติ อฺจุฉินฺนมฺมลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา^๕
 อายตี อนุปฺปาททมฺมา, โส วุจฺจติ ปนฺนภาโร ปตฺติภาโร
 โอโรปิตภาโร สโมโรปิตภาโร นิภิตฺตภาโร ปฏิปฺปสฺสทฺทภาโร.

มฺหิตี โมหนํ วุจฺจติ ฌาณํ. ยา ปญฺญา ปชานนา วิจโย
 ปวิจโย^๖ ทมฺมวิจโย^๗ สลฺลภฺขณา อฺปลภฺขณา ปจฺจุปลภฺขณา,
 ปญฺทิจฺจํ โกสลฺลํ เนปฺปญฺณํ เวทฺทปฺยา จินฺตา อฺปปริกฺขา ภูริ^๘
 เมธา ปริณายิกา วิปสฺสณา สมฺปชฌณํ ปโตโท ปญฺญา
 ปญฺณินฺทริยํ ปญฺญาพลํ ปญฺญาสตุฏฺถํ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก
 ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนํ อโมโห ทมฺมวิจโย

^๑ ฉ., เท. วิปฺปลุกฺคา

^๓ ฉ., เท. ภาราติ

^๕ ส. อนภาวํกตา ฉ., เท. อนภาวํกตา

^๖ ส. อยํ ปาโร น ทิสฺสติ.

^๒ ส. วิเสนฺนิฏฺโต

^๔ ส., ฉ., เท. อาเนญฺชาภิสงฺขาโร

^๖ อ. ปวิจโย

^๘ ฉ., เท. ภูริ, เอวฺมุปริปี.

สมมาทิฏฐิ. เตน ฌาณน สมนนาคโต มุณี โมนปฺปตฺโตติ.^๑
 ดีณิ โมนเญยานิ: กายโมเนยฺย, วจีโมเนยฺย, มโนโมเนยฺย.

กตมํ กายโมเนยฺย. ตีวฺชานํ กายทฺถจฺจิตานํ ปหานํ
 กายโมเนยฺย, ตีวฺชํ กายสฺสจฺจิตํ กายโมเนยฺย, กายารมฺมณํ^๒ ฌาณํ
 กายโมเนยฺย, กายปริญฺญา กายโมเนยฺย, ปริญฺญาสทฺคโต มคฺโค
 กายโมเนยฺย, กายเ ฉนฺทราคสฺส ปหานํ กายโมเนยฺย,
 กายสงฺขารนิโรธํ จตฺตถฺขณานสฺมาปตฺติ กายโมเนยฺย; อิทํ
 กายโมเนยฺย.

กตมํ วจีโมเนยฺย. จตฺตพฺพิชานํ วจิตฺตจฺจิตานํ ปหานํ
 วจีโมเนยฺย, จตฺตพฺพิชํ วจิตฺตจฺจิตํ วจีโมเนยฺย, วาจารมฺมณํ^๓ ฌาณํ
 วจีโมเนยฺย, วาจาปริญฺญา วจีโมเนยฺย, ปริญฺญาสทฺคโต สทฺคโต
 มคฺโค วจีโมเนยฺย, วาจาเ ฉนฺทราคสฺส ปหานํ วจีโมเนยฺย,
 วจิตฺตสงฺขารนิโรธํ ทฺถตฺถขณานสฺมาปตฺติ วจีโมเนยฺย; อิทํ วจีโมเนยฺย.

กตมํ มโนโมเนยฺย. ตีวฺชานํ มโนทฺถจฺจิตานํ ปหานํ
 มโนโมเนยฺย, ตีวฺชํ มโนสฺสจฺจิตํ มโนโมเนยฺย, จิตฺตารมฺมณํ^๔ ฌาณํ
 มโนโมเนยฺย, จิตฺตปริญฺญา มโนโมเนยฺย, ปริญฺญาสทฺคโต มคฺโค
 มโนโมเนยฺย, จิตฺเต ฉนฺทราคสฺส ปหานํ มโนโมเนยฺย,
 จิตฺตสงฺขารนิโรธํ สญฺญาเวทียิตฺตนิโรธสฺมาปตฺติ มโนโมเนยฺย; อิทํ
 มโนโมเนยฺย.

“กายมฺุณี วาจามฺุณี
 มฺุณี โมนเญยฺยสมฺปนฺนํ
 กายมฺุณี วาจามฺุณี

มโนมฺุณิมนาสวํ,
 อาหุ สพฺพปฺปหายินํ.
 มโนมฺุณิมนาสวํ,

มุนี โมเนยฺยสมฺปนฺนํ อากุ นินฺหาตปาปกนฺติ.
 อิมํ [๑] โมเนยฺเยหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคตา จ มุนโย:^๑
 อาคารมฺนโย^๒ อนาการมฺนโย เสกฺขมฺนโย อเสกฺขมฺนโย ปจฺเจกมฺนโย
 มุนิมฺนโย. กตเม อาคารมฺนโย. เย เต อาคาริกา ทิฏฺฐปทา
 วิญญาตสํสาธา, อิมํ อาคารมฺนโย. กตเม อนาการมฺนโย. เย เต
 ปพฺพชิตา ทิฏฺฐปทา วิญญาตสํสาธา, อิมํ อนาการมฺนโย. สตฺต
 เสกฺขา เสกฺขมฺนโย. อรหฺนฺโต อเสกฺขมฺนโย. ปจฺเจกพฺพุตา
 ปจฺเจกมฺนโย. มุนิมฺนโย ตถาคตา อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา.

น โมเนน มุนิ โหติ มุพฺพหฺรฺฐไป อวิทฺทสฺ,
 โย จ ตํลํว ปคฺคยฺห วรมาทาย ปณฺหิโต.
 ปาปานิ ปริวชฺเชติ ส มุนิ เตน โส มุนิ,
 โย มุนาติ อุกฺโก โลเก มุนิ เตน ปวฺจจติ.

อสตณฺจ สตณฺจ ฌตฺวา ฐมฺมํ
 อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ สพฺพโลเก,
 เทวมนุสฺสํสํ ปุชฺชิตํ
 โย โส^๓ สงฺกขาลมฺติจฺจ โส มุนิ.

วิปฺปมฺตฺโตติ มุนิโน รากา จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ,
 โทสา จิตฺตํ โมหา จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ ๗เป๗
 สพฺพากุสลาภิสงฺขาเรหิ จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตนฺติ ส ปนฺนภาโร
 มุนิ วิปฺปมฺตฺโต.

น กปฺปิโย นฺนปรโต น ปตฺติโยติ ภควาติ กปฺโปติ^๔ เทว

^๑ ฉ., เท. ตีหิ

^๒ ฉ., เท. อคารมฺนโน ... มุนิโน

^๓ ฉ., เท. กปฺปาทิ

^๔ ฉ., เท. มุนิโน

^๕ ส., ฉ., เท. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

กปฺปา: ตณฺหากปโป จ ทิฏฺฐิกปโป จ ๔เปฯ อยฺ ตณฺหากปโป
 ๔เปฯ อยฺ ทิฏฺฐิกปโป. ตสฺส ตณฺหากปโป ปหีนฺ, ทิฏฺฐิกปโป
 ปฏฺนิสฺสญฺโจะ; ตณฺหากปฺปสฺส ปหีนตฺตา ทิฏฺฐิกปฺปสฺส ปฏฺนิสฺสญฺจตฺตา
 ตณฺหากปโป วา ทิฏฺฐิกปโป วา น กปฺเปติ น ชเนติ น
 สญฺชเนติ น นิพฺพตฺเตติ นานินิพฺพตฺเตตฺติติ น กปฺปิโย. **นุปรโตติ**
 สพฺเพ พาลปฺถุชฺชนา รชฺชนฺติ, กลฺยาณปฺถุชฺชนํ อุปาทาย สตฺต
 เสกฺขา อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตตสฺส อธิคฺมาย อสจฺฉิกตสฺส
 สจฺฉิกิริยาย อารมฺมฺนฺติ วิรมฺมฺนฺติ ปฏฺวิวิรมฺมฺนฺติ, อรฺหา อารโต อสฺส^๑
 วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิภฺชนฺโต นิสฺสญฺโจะ วิปฺปมฺมฺโต วิสณฺณมฺมฺโต
 วมฺริยาทิกเตน^๒ เจตฺสา วิหเรยฺยาติ^๓ น กปฺปิโย นุปรโต. **น**
ปตฺถิโยติ ปตฺถนา วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค ๔เปฯ
 อภิชฺฌา โลโฆ อกฺขลมฺมฺลํ. ยสฺเสสา ปตฺถนา [๔] ปหีนา
 สมฺมจฺฉินฺนา วุปฺสนฺตา ปฏฺวิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพปฺปตฺติกา ฅาณคฺคินา
 ททฺธมา, โส วุจฺจติ น ปตฺถิโย.

ภควาติ คารวาทิวนํ. อปฺจ ภคฺคราโคติ ภควา,
 ภคฺคโทโสติ ภควา, ภคฺคโมโหติ ภควา, ภคฺคมาโนติ ภควา,
 ภคฺคทิฏฺฐิเจติ ภควา, ภคฺคกณฺฐโกติ^๔ ภควา, ภคฺคกิเลโสติ ภควา,
 ภชิ วิภชิ ปฏฺวิวิภชิ^๕ ฅมฺมรตฺนนฺติ ภควา. ภวานํ อนตฺกโรติ
 ภควา. ภาวิตกาโยติ ภควา. ภาวิตสีโลติ ภาวิตจิตฺโตติ
 ภาวิตปญฺญโยติ ภควา. ภชิ^๖ วา ภควา อรฺมณฺวณปตฺถานิ ปนฺตานิ
 เสนาสฺนานิ อปฺปสทฺธานิ อปฺปนิกฺโขสฺยานิ วิชฺนวาทานิ
 มนุสฺสราหเสยฺยกานิ^๗ ปฏฺวิสฺสลาณสสารูปานีติ ภควา. ภาคี วา ภควา

^๑ ส.ฉ.,เท. อยฺ ปาโจะ น ทิสฺสติ.

^๓ ส.ฉ.,เท. วิหเรตฺติ

^๔ ฉ.,เท. ภคฺคกณฺฐโกติ

^๖ ฉ.,เท. ภาคี

^๒ ส. วมฺริยาทิกเตน

^๔ ส.ฉ.,เท. ตณฺหา

^๕ ฉ.,เท. ปวิภชิ

^๗ ฉ.,เท. มนุสฺสราหเสยฺยกานิ

จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปัจจุยเภสัชชปริกขารานนฺติ ภควา. ภาคี
 วา ภควา อตฺถรสสฺส ฐมฺมรสสฺส วิมุตฺตีสสฺส อธิสฺสสฺส อธิจิตฺตสฺส
 อธิปญฺญาชาติ ภควา. ภาคี วา ภควา จตฺนํ ฌานํ จตฺนํ
 อปฺปมญฺญานํ จตฺนํ อรูปสมาปตฺตินนฺติ ภควา. ภาคี วา ภควา
 อฏฺฐจฺจนํ วิโมกฺขานํ อฏฺฐจฺจนํ อภิกายตฺถานํ นวณํ อนุปฺพุพ-
 วิหารสมาปตฺตินนฺติ ภควา. ภาคี วา ภควา ทสฺสนํ สญฺญาภาวนานํ
 ทสฺสนํ กสิณสมาปตฺตินํ อานาปานสฺสตีสมาธิสฺส อสฺสภสมาปตฺติยาติ
 ภควา. ภาคี วา ภควา จตฺนํ สติปญฺ्ञานํ จตฺนํ
 สมฺมปฺปชานํ จตฺนํ อิทฺธิปฺปาทานํ ปญฺจณํ อินฺทฺริยานํ ปญฺจณํ
 พฺลานํ สตฺตณฺณํ โพชฺฌณฺคานํ อริยสฺส อฏฺฐจฺงกิกสฺส มคฺคสฺสชาติ
 ภควา. ภาคี วา ภควา ทสฺสนํ ตถาคตฺตพฺลานํ จตฺนํ เวสารชฺชานํ
 จตฺนํ ปฏฺฐิสมฺภิทานํ จณฺณํ อภิญฺเญยานํ^๑ จณฺณํ พุทฺธมฺมานนฺติ
 ภควา. “ภควาติ เนตํ นามํ มาตรา กตํ, น ปิตรา กตํ, น
 ภาตฺรา กตํ, น ภคินียา กตํ, น มิตฺตามจฺเจहि กตํ, น
 ฌาตีสาลโหิตฺเตहि กตํ, น สมณพฺราหฺมณฺเหहि กตํ, น เทวตาहि กตํ,
 วิโมกฺขนฺตีกเมตํ พุทฺธานํ ภควนฺตานํ โพธิยา มฺุเล สห
 สพฺพพญฺญตญฺยานสฺส^๒ ปฏฺฐิสภา สจฺฉิกา ปญฺญตฺติ, ยทฺธิ ภควาติ น
 กปฺปิโย นฺุปรโต น ปตฺถิโยติ ภควา. เตนาห ภควา

“ส สพฺพพมฺเมสฺส วิเสนฺนิฏฺโตะ
 ยงฺกิณฺจ ทิณฺจํ ว สุตํ มุตํ ว,
 ส ปนฺนภาโร มฺุณี วิปฺปมุตฺโต
 น กปฺปิโย นฺุปรโต น ปตฺถิโยติ. ภควาติ.

เตรสโม มหาวิญญูหสูตรตนิทเทโส.

๑๔. ตวฏฺกสุตฺตนิทฺเทโส

[๑]

[๑๕๐] ปุจฺฉามิ ตํ อาทิจฺจนุ^๒
 วิเวกํ สนฺติปทญฺจ มเหสี,^๓
 กถํ ทิสฺวา นิพฺพาติ ภิกฺขุ
 อนุปาทิยาโน โลกสฺมี กิณฺจิ.

ปุจฺฉามิ ตํ อาทิจฺจนุ^๒ สนฺติ ปุจฺฉาติ ติสฺโส ปุจฺฉา:
 อทิจฺจโชตนา ปุจฺฉา, ทิจฺจสํสหนฺตนา ปุจฺฉา, วิมตฺติจฺเจตนา ปุจฺฉา.

กตมา อทิจฺจโชตนา ปุจฺฉา. ปกตียา ลกฺขณํ อณฺาตํ
 โหติ อทิจฺจํ อตุลิตํ อตฺติริตํ อวิภุตํ อวิภาวิทํ, ตสฺส ฌานาย
 ทสฺสนาย ตูลนาย ตีรณาย วิภาวนาย ปญฺหํ ปุจฺฉติ; อयํ
 อทิจฺจโชตนา ปุจฺฉา.

กตมา ทิจฺจสํสหนฺตนา ปุจฺฉา. ปกตียา ลกฺขณํ ฌาตํ
 โหติ ทิจฺจํ ตูลิตํ ตฺติริตํ วิภุตํ วิภาวิทํ, อณฺเวยฺหิ ปณฺทิตฺเตหิ
 สทฺธิ สํสหนฺตตฺถาย ปญฺหํ ปุจฺฉติ; อยํ ทิจฺจสํสหนฺตนา ปุจฺฉา.

กตมา วิมตฺติจฺเจตนา ปุจฺฉา. ปกตียา สํสยปฺกฺขนุ^๔
 โหติ วิมตฺติปฺกฺขนุ^๔ เทวพฺพหฺกฺชาโต “เอวํ นุ โข, น นุ โข,
 กิณฺนุ โข, กถํ นุ โขติ โส วิมตฺติจฺเจตนตฺถาย ปญฺหํ ปุจฺฉติ;
 อยํ วิมตฺติจฺเจตนา ปุจฺฉา. อีมา ติสฺโส ปุจฺฉา.

อปราปี ติสฺโส ปุจฺฉา: มนุสฺสปุจฺฉา, อมฺนุสฺสปุจฺฉา,
 นิมฺมิตฺตปุจฺฉา.

^๑ ฉ., เท. อถ ตวฏฺกสุตฺตนิทฺเทสํ วกฺขติ

^๓ ฉ., เท. มเหสี

^๒ ฉ., เท. อาทิจฺจนุ

^๔ ฉ., เท. สํสยปฺกฺขนุ^๔ อ. ... ปกฺขนุ^๔

กตมา มนุสฺสปฺจุฉา. มนุสฺสสา พุทฺธํ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา
 ปญฺหํ ปฺจุฉนฺติ, ภิกฺขุ ปฺจุฉนฺติ, ภิกฺขุณฺโณ ปฺจุฉนฺติ, อุปาสกา
 ปฺจุฉนฺติ, อุปาสิกาโย ปฺจุฉนฺติ, ราชานो ปฺจุฉนฺติ, ขตฺติยา
 ปฺจุฉนฺติ, พฺรหฺมณา ปฺจุฉนฺติ, เวสฺสสา ปฺจุฉนฺติ, สุทฺธา ปฺจุฉนฺติ,
 คหฺนฺจา ปฺจุฉนฺติ, ปพฺพชิตา ปฺจุฉนฺติ; อयํ มนุสฺสปฺจุฉา.

กตมา อมนุสฺสปฺจุฉา. อมนุสฺสสา พุทฺธํ ภควนฺตํ
 อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺหํ ปฺจุฉนฺติ, นาคา ปฺจุฉนฺติ, สุปฺถนา ปฺจุฉนฺติ,
 ยกฺขา ปฺจุฉนฺติ, อสุรา ปฺจุฉนฺติ, คณฺฐพฺพา ปฺจุฉนฺติ, มหाराชาโน
 ปฺจุฉนฺติ, อินฺหา ปฺจุฉนฺติ, พฺรหฺมานो ปฺจุฉนฺติ, เทวตาโย
 ปฺจุฉนฺติ; อयํ อมนุสฺสปฺจุฉา.

กตมา นิมฺมิตฺปฺจุฉา. ยํ ภควา รูโป อภินิมฺมินาติ มโนมยํ
 สพฺพวงฺคปฺจุฉงฺคํ^๑ อหิณฺนทฺริยํ [^๒] โส นิมฺมิโต พุทฺธํ ภควนฺตํ
 อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺหํ ปฺจุฉนฺติ, ภควา [^๓] วิสขฺเชติ; อयํ
 นิมฺมิตฺปฺจุฉา. อีมา ติสฺโส ปฺจุฉา.

อปฺราปี ติสฺโส ปฺจุฉา: อตฺตตฺถปฺจุฉา, ปฺรตฺถปฺจุฉา,
 อุภยตฺถปฺจุฉา.

อปฺราปี ติสฺโส ปฺจุฉา: ทิฏฺฐจรมฺมิกตฺถปฺจุฉา, สมฺปฺรายิกตฺถปฺจุฉา,
 ปฺรมตฺถปฺจุฉา.

อปฺราปี ติสฺโส ปฺจุฉา: อนวชฺชตฺถปฺจุฉา, นิกกิเลสฺตฺถปฺจุฉา,^๔
 โวทานตฺถปฺจุฉา.

อปฺราปี ติสฺโส ปฺจุฉา: อตฺตปฺจุฉา, อนาคตฺถปฺจุฉา,
 ปฺจุจฺจุปฺพนฺนปฺจุฉา.

^๑ จ., เท. 12/06/2566
 สพฺพวงฺคปฺจุฉงฺคํ

^๓ จ., เท., อ. ตสฺส

^๒ ส., จ., เท. ตํ

^๔ ส. นิเกชฺเปตฺถปฺจุฉา

อปราปี ติสโส ปุจฉา: อชฌตตปุจฉา, พหิทฐาปุจฉา,
อชฌตตพหิทฐาปุจฉา.

อปราปี ติสโส ปุจฉา: กุสลปุจฉา, อกุสลปุจฉา,
อพฺยาคตปุจฉา.

อปราปี ติสโส ปุจฉา: ขนฺธปุจฉา, ชาติปุจฉา,
อายตณปุจฉา.

อปราปี ติสโส ปุจฉา: สติปฏฺฐานปุจฉา, สมมปฺปธานปุจฉา,
อิทธิปฺปาทปุจฉา.

อปราปี ติสโส ปุจฉา: อินฺทริยปุจฉา, พลปุจฉา,
โพชฌงคปุจฉา.

อปราปี ติสโส ปุจฉา: มคฺคปุจฉา, ผลปุจฉา,
นิพฺพานปุจฉา.

ปุจฉามิ ตนฺติ ตํ^๑ ปุจฉามิ ตํ ยาจามิ ตํ อชฺฌเมสํ
ตํ ปสาเทมิ ตํ “กถยสฺสุ เมติ ปุจฉามิ ตํ.

อาทิจฺจนฺตฺตฺตฺติ อาทิจฺโจ วุจฺจติ สฺริโย.^๒ สฺริโย โคตโม
โคตฺเตน, ภควาปี โคตโม โคตฺเตน, ภควา สฺริยสฺส โคตฺตตฺตฺตฺโก
โคตฺตตฺตฺตฺตฺ; ตสฺมา พุทฺโธ อาทิจฺจนฺตฺตฺตฺติ ปุจฉามิ ตํ อาทิจฺจนฺตฺตฺ.

วิเวกํ สนฺติปทญฺจ มหะสิณฺติ วิเวโกติ^๓ ตโย วิเวกา:
กายวิเวโก, จิตฺตวิเวโก, อปฺริวิเวโก.

กตโม กายวิเวโก. อิท ภิกฺขุ วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภชาติ
อรณฺณํ รุกฺขมฺมูลํ ปพฺพตํ กนฺธริ คิริคูหํ สฺสุสานํ วนปตฺถํ

อพฺโหมกาสิ ปลาลปฺมุขํ, กาเยน จ^๑ วิวิตโต^๒ วิหริติ. โส
 เอโก คจฺจติ, เอโก ติฏฺฐติ, เอโก นิสีหติ, เอโก เสยฺย
 กปฺเปติ, เอโก คามํ ปิณฺหาเย ปวิสติ, เอโก ปฏิกฺกมติ, เอโก
 รโห นิสีหติ, เอโก จงฺกมํ อธิฏฺฐาติ, เอโก จรติ วิหริติ
 อิริยติ วตฺตติ ปาเลติ ยเปติ ยาเปติ; อयํ กายวิเวโก.

กตโม จิตฺตวิเวโก. ปจฺมํ ฌานํ สมาปन्नสฺส นีวรณเห
 จิตฺตํ วิวิตตํ โหติ, ทฺวติยํ ฌานํ สมาปन्नสฺส วิตกฺกวิจาเรหิ
 จิตฺตํ วิวิตตํ โหติ, ตติยํ ฌานํ สมาปन्नสฺส ปีติยา จิตฺตํ
 วิวิตตํ โหติ, จตุตฺถํ ฌานํ สมาปन्नสฺส สุขทฺกฺกฺเขหิ จิตฺตํ
 วิวิตตํ โหติ. อากาसानญายตนํ สมาปन्नสฺส รูปสญฺญาย
 ปฏิมสญฺญาย นานตฺตสญฺญาย จิตฺตํ วิวิตตํ โหติ, วิญฺญาณญายตนํ
 สมาปन्नสฺส อากาसानญายตนสญฺญาย จิตฺตํ วิวิตตํ โหติ,
 อาภิญญญายตนํ สมาปन्नสฺส วิญฺญาณญายตนสญฺญาย จิตฺตํ วิวิตตํ
 โหติ, เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมาปन्नสฺส อาภิญญญายตน-
 สญฺญาย จิตฺตํ วิวิตตํ โหติ. โสตาปन्नสฺส สกฺกายทิฏฺฐิยา
 วิจิกิञฺฉาย สีลพฺพตปฺปารามาสา ทิฏฺฐาณฺสุยา วิจิกิञฺฉาณฺสุยา,
 ตเทกญฺเจหิ จ กิเลเสหิ จิตฺตํ วิวิตตํ โหติ. สกฺทาคามิสฺส^๓
 โอฬาริกา กามราคะสญฺโฆชนา ปฏิมสญฺโฆชนา โอฬาริกา
 กามราคาณฺสุยา ปฏิมานฺสุยา, ตเทกญฺเจหิ จ กิเลเสหิ จิตฺตํ
 วิวิตตํ โหติ. อนาคามิสฺส อณฺุสหคตา^๔ กามราคะสญฺโฆชนา
 ปฏิมสญฺโฆชนา อณฺุสหคตา กามราคาณฺสุยา ปฏิมานฺสุยา,
 ตเทกญฺเจหิ จ กิเลเสหิ จิตฺตํ วิวิตตํ โหติ, อรหโต รูปราคา
 อรูปราคา มานา อุทฺธจฺจา อวิชฺชาเย มานานฺสุยา ภวราคาณฺสุยา

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. วิวิตฺเตน

^๓ ส. สกฺทาคามิกิสฺส

^๔ ฉ., เท. อณฺุสหคตา, เอวมุปริปิ.

อวิชฺชานุสยา, ตเทกญฺเจหิ จ กิเลเสหิ พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ
จิตฺตํ วิวิตฺตํ โหติ; อयํ จิตฺตวิเวโก.

กตโม อุปฺปทวิเวโก. อุปฺปท วุจฺจนฺติ^๑ กิเลสา จ ขนฺธา
จ อภิสงฺขารธา จ. อุปฺปทวิเวโก วุจฺจติ อมตํ นิพฺพานํ. โย โส
สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพูปฺปทนิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค
นิโรธो นิพฺพานํ; อयํ อุปฺปทวิเวโก.

กายวิเวโก จ วุฏฺฏกญฺจกายนํ^๒ เนกขมฺมาภิตฺตานํ จิตฺตวิเวโก
จ ปริสฺสทฺธจิตฺตานํ ปรมโฆทานปฺปตฺตานํ อุปฺปทวิเวโก จ นิรूपธึ
ปฺปคฺคณานํ^๓ วิสงฺขารคฺคณานํ.

สนฺตํติ อเณน อากาเรน สนฺตํปิ^๔ สนฺตํปทํปิ ตณฺเฆว
อมตํ นิพฺพานํ, โย โส สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพูปฺปทนิสฺสคฺโค
ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ. วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา
“สนฺตเมตํ ปทํ, ปณฺธิตเมตํ ปทํ, ยทํ สพฺพสงฺขารสมฺภโว
สพฺพูปฺปทนิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธो นิพฺพานนฺติ.
อถว^๕ อปฺเรน อากาเรน เย ชมฺมา สนฺตาทิคฺคมา ย สนฺตํมุสฺสนาย
สนฺตํสจฺฉนิกิริยาย สํวตฺตนฺติ, เสยฺยถิํ. จตฺตารो สติปฏฺฐาณา,
จตฺตารो สมฺมปฺปชานา, จตฺตารอ อิทฺธิปฺปาทา, ปญฺจินฺทริยานิ,
ปญฺจ พฺลานิ, สตฺต โพชฺฌนฺคา, อริโย อฏฺฐจฺงคฺโก มคฺโค; อิม
วุจฺจนฺติ สนฺตํปทํ ตาณฺปทํ เลณฺปทํ สรณฺปทํ อภยฺปทํ
อจฺจุตฺปทํ อมตฺปทํ นิพฺพานปทํ.

มเหสีนฺติ มเหสี^๖ ภควา. มหฺนตํ สีลกฺขนธํ เอลิ^๗

^๑ ฉ., เท. วุจฺจติ

^๒ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. เอลิ คเวสี ปริเยสี, เอวมฺปริปิ.

^๕ ฉ., เท. วิเวกญฺจกายนํ

^๖ ส. สนฺตํปิ

^๗ ฉ., เท. มเหสี

คเวสิ ปริเยสีติ มहेสี. มหนตัม สมากิขุขณัม ฯเปฯ มหนตัม
 ปญญากุขณัม ฯเปฯ มหนตัม วิมุตติกุขณัม ฯเปฯ มหนตัม
 วิมุตติญาณทสสนกุขณัม เอสิ คเวสิ ปริเยสีติ มहेสี. มหโต
 ตโมกายสส ปทาลนัม, มหโต วิปฺปลาสสส ปภาทนัม,^๑ มหโต
 ตณฺหาสลลสส อพฺพุหนัม,^๒ มหโต ทิฏฺฐิสงฺฆาตสส วินิเวธนัม,^๓
 มหโต มานทุชฺชสส ปวาทนัม,^๔ มหโต อภิสงฺขารสส วุปฺสมนัม,^๕
 มหโต โอฆสส นิตฺถรณัม, มหโต ภารสส นิคุเขปนัม, มหโต
 สํสارวฏฺฏสส อุปฺจฺเจทํ, มหโต สนฺตาปสส นิพฺพาปนัม, มหโต
 ปริพาหสส ปฏิปฺปสฺสทฺธี, มหโต ฐมฺมทุชฺชสส อุสฺสาปนัม เอสิ
 คเวสิ ปริเยสีติ มहेสี. มหนฺเต สติปฏฺฐาเน, มหนฺเต
 สมฺมปฺปชาเน, มหนฺเต อิทฺธิปฺปาเท, มหนฺตานิ อินฺทฺริยานิ,
 มหนฺตานิ พฺลานิ, มหนฺเต โพชฺฌงฺเก, มหนฺตัม อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ
 มคฺคํ, มหนฺตัม ปรมตฺถํ อมตํ นิพฺพานํ เอสิ คเวสิ ปริเยสีติ
 มहेสี. มहेสกุเขหิ วา สตฺเตหิ เอสีโต คเวสีโต ปริเยสีโต กหํ
 พุทฺโธ กหํ ภคฺวา. กหํ เทวเทโว. กหํ นราสโมติ มहेสีติ
 วิเวกํ สนฺติปทญฺจ มहेสี.

กถํ ทิสฺวา นิพฺพาติ ภิกฺขุติ กถํ ทิสฺวา ปสฺสิตฺวา
 ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา อตฺตโน ราคํ
 นิพฺพาเปติ, โทสํ นิพฺพาเปติ, โมหํ นิพฺพาเปติ, โกธํ ฯเปฯ
 อุปฺนาหํ ฯเปฯ มกฺขํ ฯเปฯ ปพาสํ ฯเปฯ อิสฺสํ ฯเปฯ
 มจฺจุฉริยํ ฯเปฯ มายํ ฯเปฯ สาเจยฺยํ ฯเปฯ ถมฺภํ ฯเปฯ
 สารมฺภํ ฯเปฯ มานํ ฯเปฯ อติมานํ ฯเปฯ มทํ ฯเปฯ

^๑ ฉ., เท. เกทนัม

^๒ ฉ., เท. อพฺพุหน

^๓ ฉ., เท. วินิเวธน

^๔ ฉ., เท. ปปตาน

^๕ ฉ., เท. วุปฺสม

ปมาทํ ๔เปย สพฺเพ กิเลส ๔เปย สพฺเพ ทฺวจฺจเร ๔เปย
 สพฺเพ ทฺเร ๔เปย สพฺเพ ปริพาเห ๔เปย สพฺเพ สนฺดาเป
 ๔เปย สพฺพากุสลาภิสฺสวาทเร. นิพฺพาเปตี^๑ สเมติ อฺปสเมติ วฺปสเมติ
 ปฏฺวิปฺปสฺสเมติ. ภิกฺขุติ กลฺยาณปฺปชฺชโน วา ภิกฺขุ เสโห วา
 ภิกฺขุติ กถํ ทิสฺวา นิพฺพาติ ภิกฺขุ.

อนฺุปาติยาโน โลกสฺมี กิณฺจิติ จตุหิ อฺปาทาเนหิ
 อนฺุปาติยาโน อคฺคณฺหยาโน^๒ อปฺรามสฺยาโน^๓ [๔] โลกสฺมินฺติ
 อปายโลเก มนุสฺสโลเก, เทวโลเก ขนฺธโลเก ชาติโลเก อายตนโลเก.
 กิณฺจิติ กิณฺจิ รฺูปคตํ เวทนาคตํ สณฺณาคตํ สงฺขารคตํ
 วิญฺญาณคตนฺติ อนฺุปาติยาโน โลกสฺมี กิณฺจิ. เตนาห โส นิมฺมิโต

“ปฺจุฉามิ ตํ อาทิจฺจพฺนํ
 วิเวกํ สนฺติปทญฺจ มเหสี,
 กถํ ทิสฺวา นิพฺพาติ ภิกฺขุ
 อนฺุปาติยาโน โลกสฺมี กิณฺจิติ.

[๑๕๑] มฺถํ ปปฺยจสงฺขายาติ ภควา^๔
 มนฺตา อสฺมีติ สพฺพมฺปฺรชฺเช,^๕
 ยา กาจิ ตณฺหา อชฺฌตฺตํ
 ตาสํ วินยา สทา สโต ลิกฺข.

มฺถํ ปปฺยจสงฺขายาติ ภควา มนฺตา อสฺมีติ สพฺพมฺปฺรชฺเชติ
 ปปฺยจาเยว ปปฺยจสงฺขา ตณฺหาปปฺยจสงฺขา ทิฏฺฐิปปปฺยจสงฺขา.

^๑ อ. อยฺ ปาโร น ทิสฺสติ.

^๒ ส. อคฺคณฺหาโน ฉ., เท. อคฺคณฺหยาโน

^๓ ส., ฉ., เท. อปฺรามสฺมาโน

^๔ ส., ฉ., เท. อนภินิวิสฺมาโน

^๕ ฉ., เท. ปปฺยจสงฺขาย อิติ ภควา, เอวมฺปฺริ.

^๖ ฉ., เท., อ. รฺุชเช, เอวมฺปฺริ.

กตมํ ตณฺหาปฺปญฺจสฺส มฺลํ. อวิชฺชา มฺลํ, อโยนิสฺสมนสิกาโร
มฺลํ, อสฺมิมาโน มฺลํ, อหิริกํ มฺลํ, อโนตฺตปฺปํ มฺลํ, อุทฺธจํ
มฺลํ; อิทํ ตณฺหาปฺปญฺจสฺส มฺลํ.

กตมํ ทิฏฺฐิปปญฺจสฺส มฺลํ. อวิชฺชา มฺลํ, อโยนิสฺสมนสิกาโร
มฺลํ, อสฺมิมาโน มฺลํ, อหิริกํ มฺลํ, อโนตฺตปฺปํ มฺลํ, อุทฺธจํ
มฺลํ; อิทํ ทิฏฺฐิปปญฺจสฺส มฺลํ.

ภควาติ คารวาทิวนํ. อปฺจ ภคฺคราโคติ ภควา, ภคฺคโทโสติ
ภควา, ภคฺคโมโหติ ภควา, ภคฺคมาโนติ ภควา, ภคฺคทิฏฺฐิจิตฺติ ภควา,
ภคฺคกณฺณโกติ ภควา, ภคฺคกิเลโสติ ภควา, ภชิ วิภชิ ปฏฺวิภชิ^๑
ธมฺมรตฺตนนฺติ ภควา, ภวานํ อนฺตกโรติ ภควา, ภาวิตกาโยติ^๒
ภควา, ภาวิตสึโลติ,^๒ ภาวิตจิตฺโตติ,^๒ ภาวิตปณฺโณติ^๒ ภควา, ภชิ^๓
วา ภควา อรณฺณวณฺณปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ อปฺปสทฺททานิ
อปฺปนิคฺโขเมสานิ วิชนวาทานิ มนุสฺสราหเสยฺยกานิ ปฏฺิสลฺลานสารูปานีติ
ภควา, ภาคี วา ภควา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
ปริกฺขารานนฺติ ภควา, ภาคี วา ภควา อตฺถรสฺสธมฺมรสฺส
วิมุตฺติริสฺสธมฺม อธิสึลลสฺส อธิจิตฺตสฺส อธิปณฺณายาติ ภควา, ภาคี
วา ภควา จตฺตุนฺนํ ฌานานํ จตฺตุนฺนํ อปฺปมณฺณานํ จตฺตุนฺนํ
อรูปรสฺมาปตฺตীনฺติ ภควา, ภาคี วา ภควา อฏฺฐจฺจนํ วิโมกฺขานํ
อฏฺฐจฺจนํ อภิกายตฺตานํ นวณฺนํ อนุปฺพุพฺพวิหารสฺมาปตฺตীনฺติ ภควา,
ภาคี วา ภควา ทสฺสนํ สยฺยฌาภาวนานํ ทสฺสนํ กสิณสฺมาปตฺตীনํ
อานาปานสฺสติสฺมาธิสฺส อสุภสฺมาปตฺตียาติ ภควา, ภาคี วา ภควา
จตฺตุนฺนํ สติปฏฺฐาณานํ จตฺตุนฺนํ สมฺมปฺปชฺชานานํ จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปฺปาทานํ
ปณฺณจฺจนํ อินฺทริยานํ ปณฺณจฺจนํ พฺลานํ สดฺตุนฺนํ โพชฺฌณฺคานํ

อริยสส อฏฐกิกสส มคฺคสฺสาติ ภควา, ภาคี วา ภควา ทสฺสนํ
 ตถาคตพลาณํ จตฺตุนํ เวสสารชฺชานํ จตฺตุนํ ปฏฺฐิสมฺภิทานํ จนฺนํ
 อภิญฺเฌานํ จนฺนํ พุทฺธธมฺมานนฺติ ภควา, ภควาติ เนตํ นามํ
 มาตฺรา กตํ, น ปิตฺรา กตํ, น ภาตฺรา กตํ, น ภคินียา กตํ,
 น มิตฺตตามจฺเจहि กตํ, น ฌาติสาโลหิตฺเตहि กตํ, น สมณพฺราหฺมณฺเห
 กตํ, น เทวตาहि กตํ, วิโมกฺขนฺตฺติกเมตํ พุทฺธานํ ภควนฺตานํ
 โพธิยา มุเล สห สพฺพพญฺญตฺตวณฺสส ปฏฺฐิสภา สจฺฉิกา ปญฺญตฺติ,
 ยทิทํ ภควาติ [๑]

มนฺตา อสฺมีติ สพฺพมฺุปรุทฺเตติ มนฺตา วุจฺจติ ปญฺญา.
 ยา ปญฺญา ปชานฺนา ยเปยฺ อโมโห ธมฺมวិจโย สมฺมาทิฏฺฐิ.
 อสฺมีติ รูเป “อสฺมีติ มาโน “อสฺมีติ จนฺโท “อสฺมีติ อนุสโย;
 เวทนาย ยเปยฺ สญฺญาย ยเปยฺ สงฺขารेषฺสุ ยเปยฺ วิญฺญาเณ “อสฺมีติ
 มาโน “อสฺมีติ จนฺโท “อสฺมีติ อนุสโย.” มุลํ ปปฺพจสงฺขายาติ
 ภควา มนฺตา อสฺมีติ สพฺพมฺุปรุทฺเตติ ปปฺพจสงฺขาย มุลญจ
 อสฺมีมานญจ มนฺตาย สพฺพํ รุทฺเตยฺย อฺปรุทฺเตยฺย” นิโรชฺเชยฺย
 วุปฺสเมยฺย อตฺถกเมยฺย ปฏิปฺสสมฺภายาติ มุลํ ปปฺพจสงฺขายาติ
 ภควา มนฺตา อสฺมีติ สพฺพมฺุปรุทฺเต.

ยา กาจิ ตณฺหา อชฺฌตฺตนฺติ ยา กาจิตฺติ สพฺเพเน สพฺพํ
 สพฺพธา สพฺพํ อเสสํ นิสฺเสสํ ปฺริยาทายวจนเมตํ^๑ ยา กาจิตฺติ.
 ตณฺหาติ รูปตณฺหา ยเปยฺ ธมฺมตณฺหา. อชฺฌตฺตนฺติ อชฺฌตฺตํ
 สมฺภูจฺาติ^๒ सा तण्हाति अचच्च्त्तत्. อถวา อชฺฌตฺติกํ วุจฺจติ จิตฺตํ.
 ยํ จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺธรํ มโน มนฺายตํ มนินฺทฺริยํ

^๑ จ.,เท.,อ. มุลํ ปปฺพจสงฺขาย อิติ ภควา, เอวมฺุปริปิ.

^๒ จ.,เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

^๔ จ.,เท. ปฺริยาทียวจนเมตํ

^๓ ส.,จ.,เท. รุณฺเรยฺย อฺปรุณฺเรยฺย, เอวมฺุปริปิ.

^๕ จ.,เท. อชฺฌตฺตสมฺภูจฺานา วา

วิญญาณं วิญญาณกฺขนฺโธ ตชฺชา มโนวิญญาณชาตุ. จิตฺเตน
มนสา^๑ सा दग्धा सहकता सहजाता संसृजा सम्पยุता
เอกुप्पाहा เอกนิโรธา เอกवตฺตุกา เอการम्मणाติปิ อชฺฌตฺตनुติ
याकाจิ दग्धा अชฺฌตฺตं.

ตาสํ วินยา สทา สโต สิกฺขติ สทาติ สทา สพุพพา
สพุพกาลํ นิจฺจกาลํ ชฺฐกาลํ. สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ โปชานุโปช^๒
อุทกุมฺมิกชาตํ อวิจิ สนฺตติ สหิตํ ผุสิตํ, ปุเรภตฺตํ ปจฺจภตฺตํ,
ปุริมยามํ มชฺฌิมยามํ ปจฺจิมยามํ, กาเพ^๓ ชฺฌนฺเห, วสุเส เหมนฺเต
คิมฺเห, ปุริเม วโยชนฺเช มชฺฌิเม วโยชนฺเช ปจฺจิเม วโยชนฺเช.
สโตติ จตุหิ การณฺเห สโต: กาเย กายานุสฺสนาสติปฏฺฐานํ
ภาเวนฺโต สโต, เวทนาสุ ๔เปยฺย จิตฺเต ๔เปยฺย ฌมฺเมสุ
ฌมานุสฺสนาสติปฏฺฐานํ ภาเวนฺโต สโต. อปเรหิปิ จตุหิ การณฺเห
สโต: อสตีปรีวชฺชนาย^๔ สโต, สติกรณฺยานํ ฌมฺมานํ กตตฺตา
สโต, สติปฏฺธิปกฺขานํ ฌมฺมานํ หตตฺตา สโต, สตินิमितฺตานํ
ฌมฺมานํ^๕ อสมฺมุจฺจตฺตา สโต. อปเรหิปิ จตุหิ การณฺเห สโต:
สตียา สมฺนฺนาคตตฺตา สโต, สตียา วิสิตตฺตา^๖ สโต, สตียา
ปาคุณฺณตฺตา สโต, สตียา อปจฺโจโรหนตฺตา^๗ สโต. อปเรหิปิ
จตุหิ การณฺเห สโต: สตตฺตา^๘ สโต, สนฺตตฺตา สโต, สมิตตฺตา
สโต, สนฺตฌมฺมสมฺนฺนาคตตฺตา สโต. พุทฺธานุสฺสตียา สโต,
ฌมฺมานุสฺสตียา สโต, สงฺฆานุสฺสตียา สโต, สีลานุสฺสตียา สโต,
จาคานุสฺสตียา สโต, เทวตานุสฺสตียา สโต, อานาปานุสฺสตียา

^๑ ฉ., เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส. ภา. เล. 12/06/2566

^๔ ฉ., เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท. อปจฺโจโรหนตฺตา

^๒ ฉ., เท. โปชานุโปช

^๔ ฉ., เท. อสตี ปรีวชฺชนาย

^๖ ฉ., เท., อ. วิสิตตฺตา

^๘ ฉ., เท. สตตฺตา

สโต, มรณสฺสตียา สโต, กายคตาสตียา สโต, อุปสมานุสฺสตียา
สโต. ยา สติ อนุสฺสตี ปฏิสฺสตี, สติ สรณตา ธารณตา
อปีลาปนตา อสมมุสฺสนตา, สติ สตินุทริยํ สติพลํ สมมาสตี
สตีสมโพชฌงฺโก เอกายนมคฺโค; อยํ วุจฺจตี สติ. อิมาย สตียา
อุเปโต โหติ^๑ สมุเปโต, อุปคโต สมุคโต, อุปนโน สมุปนโน,
สมนฺนาคโต, โส วุจฺจตี สโต.

สิกฺขเทติ ติสฺโส สิกฺขา: อธิสฺสสิกฺขา, อธิจิตฺตสิกฺขา,
อธิปญฺญาสิกฺขา. กตมา อธิสฺสสิกฺขา. อิท ภิกฺขุ สีสฺวา โหติ,
ปาฏิโมกฺขสํวรํสูโต^๒ วิหฺรตี อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณฺมตฺเตสฺสุ วชฺเชสฺสุ
ภยทสฺสาวิ, สมาทาย สิกฺขตี สิกฺขาปเทสฺสุ, ขุทฺทโก สีสฺกฺขนฺโต,
มหนฺโต สีสฺกฺขนฺโต, สีสํ ปติฏฺฐา อาทิ จรณํ สยฺโม สํวโร
มุขํ ปมุขํ กุสลํ ฐมฺมานํ สมাপตฺติยา; อยํ อธิสฺสสิกฺขา.

กตมา อธิจิตฺตสิกฺขา. อิท ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกํ ปีติสฺสุํ ปจฺมํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี. วิตกฺกวิจารานํ รูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทณํ
เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาธิชํ ปีติสฺสุํ ทุตฺติยํ
ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี. ปีตียา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ
วิหฺรตี สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน ปฏิสฺสเวเทติ, ยนฺตํ
อริยา อาจิกฺขนฺติ ‘อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตตฺติยํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว
โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมฺสุขํ อุเปกฺขาสตีปาริสฺสุทฺธิ
จตฺตตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี; อยํ อธิจิตฺตสิกฺขา.

กตมา อธิปญฺญาสิกฺขา. อิท ภิกฺขุ ปญฺญวา โหติ
อุทฺยตฺถคามินียา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพทิกาย

^๑ ฉ., เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสตี.

^๒ ฉ., เท. ปาติโมกฺขสํวรํสูโต, เอวฺมุปริป.

สมฺมาทฺถุขกฺขยคามินิยา. โส 'อิทํ ทฺถุขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อํ
ทฺถุขสมฺมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อํ ทฺถุขนิโรธโรติ ยถาภูตํ
ปชานาติ, 'อํ ทฺถุขนิโรธคามินี ปฏฺฐิปปาทิ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อิเม
อาสวาทิ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อํ อาสวสมฺมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ,
'อํ อาสวนิโรธโรติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อํ อาสวนิโรธคามินี
ปฏฺฐิปปาทิ ยถาภูตํ ปชานาติ; อํ อธิปญฺญาสิกฺขา.

ตาสิ วินยา สทา สโต สิกฺขเชติ ตาสิ ตณฺหาหํ วินยาย
ปฏฺฐิวินยาย ปหานาย รูปสมาย ปฏฺฐินิสฺสคฺคาย ปฏฺฐิปปสฺสทฺธิยา
อธิสึลฺมปิ สิกฺขเขยฺย, อธิจิตฺตมฺปิ สิกฺขเขยฺย, อธิปญฺญมฺปิ สิกฺขเขยฺย,
อิมา ติสฺโส สิกฺขา^๑ อาวชฺเชนฺโต สิกฺขเขยฺย, ชานนฺโต^๒ สิกฺขเขยฺย,
ปสฺสนฺโต สิกฺขเขยฺย, ปจฺจเวกฺขนฺโต สิกฺขเขยฺย, จิตฺตํ อธิภูจฺจนฺโต
สิกฺขเขยฺย, สทฺธาย อธิมฺจุจฺจนฺโต สิกฺขเขยฺย, วิริยํ ปคฺคณฺหนฺโต
สิกฺขเขยฺย, สตี อฺปปญฺจเพนฺโต^๓ สิกฺขเขยฺย, จิตฺตํ สมาทฺทนฺโต
สิกฺขเขยฺย, ปญฺญาย ปชานนฺโต สิกฺขเขยฺย, อภิญฺเฌยฺย อภิชานนฺโต
สิกฺขเขยฺย, ปริญฺเฌยฺย ปริชานนฺโต สิกฺขเขยฺย, ปหาตพฺพํ ปชนฺโต
สิกฺขเขยฺย, ภาเวตพฺพํ ภาเวนฺโต สิกฺขเขยฺย, สจฺจิกาทพฺพํ สจฺจิกโรนฺโต
สิกฺขเขยฺย อาจเรยฺย สมาจเรยฺย สมาทาย วตฺเตยฺยาติ ตาสิ
วินยา สทา สโต สิกฺข. เตนาห ภควา

“มฺลํ ปปญฺจสงฺขายาติ ภควา
มนฺตา อสฺมีติ สพฺพมฺปรุทฺเท,
ยา กาจิ ตณฺหา อชฺฌตฺตํ
ตาสิ วินยา สทา สโต สิกฺขเชติ.

^๑ ฌ., เท. สิกฺขาโย อาวชฺชนฺโต

^๒ ฌ., เท. ปชานนฺโต

^๓ ส. อฺปปญฺจเพนฺโต

[๑๕๒] ยงฺกิญฺจิ ฐมฺมมกฺขณฺณา

อชฺชตฺตํ อถวาปี พหิทฺธา,

น เตน ฌามํ กุพฺเพถ

น หิ ตา นิพฺพุติ สํ วุตฺตา.

ยงฺกิญฺจิ ฐมฺมมกฺขณฺณา อชฺชตฺตนฺติ ยงฺกิญฺจิ อตฺตโน คุณฺ
ชาเนยฺย กุสเล วา ฐมฺเม อพฺยาเกตฺ วา ฐมฺเม. กตฺเม อตฺตโน
คุณฺหา. อุจฺจา กุลา ปพฺพชิตฺ วา อสฺส,^๑ มหากุลา^๒ ปพฺพชิตฺ
วา อสฺส,^๓ มหาโมคฺกุลา ปพฺพชิตฺ วา อสฺส, อุพฺพารโมคฺกุลา
ปพฺพชิตฺ วา อสฺส, ฌาโต ยสฺสสี คหฺนฺจปพฺพชิตานนฺติ วา อสฺส,
ลามิหิ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานนฺติ
วา อสฺส, สุตฺตนฺติโก วา อสฺส, วินยธโร วา อสฺส, ฐมฺมกถิโก
วา อสฺส, อารณฺณิโก วา อสฺส, ปิณฺฑปาติโก วา อสฺส,
ปัสสกุลิโก วา อสฺส, เตจฺจวีริโก วา อสฺส, สปทานจาริโก วา อสฺส,
ขลุปจฺฉาภตฺติโก วา อสฺส, เนสชฺชิโก วา อสฺส, ยถาสนฺถติโก
วา อสฺส, ปจฺจมสฺส ฌานสฺส ลามิตี วา อสฺส, ทุติยสฺส
ฌานสฺส ลามิตี วา อสฺส, ตติยสฺส ฌานสฺส ลามิตี วา อสฺส,
จตุตฺถสฺส ฌานสฺส ลามิตี วา อสฺส, อากาसानญฺจายตนสฺมาปตฺติยา
ลามิตี วา อสฺส, วิญฺญานญฺจายตนสฺมาปตฺติยา ๔เปฯ อากิณฺณญฺจายตน-
สฺมาปตฺติยา ๔เปฯ เวนฺสญฺญานาสญฺญายตนสฺมาปตฺติยา ลามิตี วา
อสฺส; อิมะ วุจฺจนฺติ อตฺตโน คุณฺหา. ยงฺกิญฺจิ อตฺตโน คุณฺ
ชาเนยฺย อาชาเนยฺย วิชาเนยฺย ปฏฺวิวิชาเนยฺย ปฏฺวิวิชฺฌเมยฺยาติ
ยงฺกิญฺจิ ฐมฺมมกฺขณฺณา อชฺชตฺตํ. อถวาปี พหิทฺธาติ อุปชฺฌายสฺส
วา อาจริยสฺส วา เต คุณฺหา อสฺสฺสูติ อชฺชตฺตํ^๓ อถวาปี พหิทฺธา.

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ส.,ฉ.,เท. อสฺส, เอวมฺปริปิ.

^{๒-๓} ฉ.,เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ ฉ.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสนฺติ.

น เตน ถามิ กุพฺเพถาติ อตฺตโน วา कुณฺเณ ปเรสํ วา
 कुณฺเณ ถามิ น กรเยย, ถมฺภิ น กรเยย, มานํ น กรเยย
 อุณฺณตํ^๑ น กรเยย, อุณฺณมํ^๒ น กรเยย, น เตน มานํ
 ชเนยฺย, น เตน ถทฺโธ อสฺส ปตฺถทฺโธ ปคฺคหิตฺติโรติ น เตน
 ถามิ กุพฺเพถ.

น หิ सा निपुप्फुति स्तं वृत्ताति स्तानं सनฺตानं
 สปฺปริสํ พุทฺธานํ พุทฺธสาวกานํ ปจฺเจกพุทฺธานํ सा निपुप्फुति^๓
 น วृत्ता นปฺปวृत्ता น อัจฉิขิตา น เทสิตา น ปณฺญาปีตา
 น ปญฺ्ञปิตา น วิวฺฆา น วิภตฺता น อุตฺตตานิกตา นปฺปกาสิตาติ
 น หิ सा निपुप्फुति स्तं वृत्ता. เตนาห ภควา

“ยงฺกิญฺจิ ฐมฺมมภิชญฺยา
 อชฺชตฺตํ อถวาปี พหิทฺธา,
 น เตน มานํ กุพฺเพถ
 น หิ सा निपुप्फุति स्तं वृत्ताติ.

[๑๕๓] เสยฺโย น เตน มลฺลเยยฺยา
 นีเจยฺโย อถวาปี สริกฺโข,
 ปุณฺโณ^๔ อนेกรูเปหิ
 นาตุमानํ วิกปฺปยํ ติฏฺเฐ.

เสยฺโย น เตน มลฺลเยยฺยาติ “เสยฺโยหฺมสฺมีติ มานํ^๕ น ชเนยฺย
 ชาติยา วา โคตฺเตน วา โกลปฺตฺติเกน วา วณฺณโปกฺขรตาย วา
 ฐเนน วา อชฺเชเนน วา กมฺมายตเนน วา สิปฺปายตเนน วา

^๑ จ.,เท. อุณฺณตํ, เอมฺปฺริป.

^๓ จ.,เท. นิพฺพุตฺติ

^๕ จ.,เท. อติมานํ

^๒ ส. อุณฺณมํ, เอมฺปฺริป. จ.,เท. อุณฺณมํ

^๔ จ.,เท.,อิ. พุณฺโณ, เอมฺปฺริป.

วิชชฎจาเนน วา สุตေန วา ปฏิกขาเนน วา อญฺญตรญฺญตเรณ วา
วตฺถุนาติ เสยฺโย น เตน มญฺเญยฺย.

นึเจยฺโย อถวาปี สริกฺโขติ “หิโนหฺมสมฺมิตฺติ โอมานํ น
ชเนยฺย ชาตียา วา โคตฺเตน วา ๕เปยฺย อญฺญตรญฺญตเรณ วา
วตฺถุนา. “สทฺธิสโหหฺมสมฺมิตฺติ มานํ น ชเนยฺย ชาตียา วา โคตฺเตน วา
โกลปฺตฺติเกน วา วณฺณโปกฺขรตาย วา ฐเนน วา อชฺฌเมเนน วา
กมฺมมายตเนน วา สิปฺปายตเนน วา วิชชฎจาเนน วา สุตေန วา
ปฏิกขาเนน วา อญฺญตรญฺญตเรณ วา วตฺถุนาติ นึเจยฺโย อถวาปี
สริกฺโข.

ปฺภุโจ อนนฺกรูเปหิ อนนฺกวิเชหิ อากาเรหิ ปฺภุโจ ปเรโต
สโมหิโต สมนฺนาคโตติ ปฺภุโจ อนนฺกรูเปหิ.

นาตุมานํ วิกปฺปยํ ติฏฺฐเจติ อาตุมาโน^๑ วุจฺจติ อตฺตทา.
อตฺตทานํ กปฺเปนโต วิกปฺเปนโต วิกปฺปํ อาปชฺชนโต น ติฏฺฐเจยฺยาติ
นาตุมานํ วิกปฺปยํ ติฏฺฐเจ. เตนาห ภควา

“เสยฺโย น เตน มญฺเญยฺย
นึเจยฺโย อถวาปี สริกฺโข,
ปฺภุโจ อนนฺกรูเปหิ
นาตุมานํ วิกปฺปยํ ติฏฺฐเจติ.

[๑๕๔] อชฺฌตฺตเมว อุปสเม
นาณฺณโต ภิกฺขุ สนฺตฺติเมเสยฺย,
อชฺฌตฺตํ อุปสนฺตสฺส
นตฺถิ อตฺตํ^๒ กฺวโต นีรตฺตํ^๓ วา.

^๑ ฉ., เท. อาตุมา

^๒ ฉ., เท. อตฺตทา

^๓ ฉ., เท. นีรตฺตา

อชฺฌตฺตเมว อุปฺสเมติ อชฺฌตฺตํ ราคํ สเมยฺย, โทสํ
 สเมยฺย, โมหํ สเมยฺย, โกธํ อเปยฺย อุปฺนาหํ อเปยฺย มกฺขํ อเปยฺย
 ปพาสํ อเปยฺย อีสํ อเปยฺย มจฺจุริยํ อเปยฺย มายํ อเปยฺย สาเจยฺย
 อเปยฺย ฌมฺภํ อเปยฺย สารมฺภํ อเปยฺย มานํ อเปยฺย อติมานํ
 อเปยฺย มทํ อเปยฺย ปมทํ อเปยฺย สพฺเพ กิเลสํ อเปยฺย สพฺเพ
 ทุจฺจริเต อเปยฺย สพฺเพ ทรเถ อเปยฺย สพฺเพ ปริพาเห อเปยฺย
 สพฺเพ สนฺตาเป อเปยฺย สพฺพากุสลาภิสงฺขारे สเมยฺย อุปฺสเมยฺย
 ฐปฺสเมยฺย นิพฺพาเปยฺย ปฏิปฺปสฺสเมยฺยาติ อชฺฌตฺตเมว อุปฺสเม.

นาณฺณโต ภิกฺขุ สนฺติเมเสยฺยาติ อณฺณโต อสฺสทฺธิมคฺเคน,
 มิจฺฉาปฏิปทาย, อนิยฺยานปเถน อณฺณตฺร สติปฏฺจาเนหิ, อณฺณตฺร
 สมฺมปฺปชาเนหิ, อณฺณตฺร อิทฺธิปฺปาเทหิ, อณฺณตฺร อินฺทฺริเยหิ,
 อณฺณตฺร พเลหิ, อณฺณตฺร โพชฺฌนฺเคหิ, อณฺณตฺร อริยา อฏฺฐจฺงคิกกา
 มคฺคา สนฺตี อุปฺสนฺตี ฐปฺสนฺตี นิพฺพุตี ปฏิปฺปสฺสทฺธิ น เอเสยฺย
 น คเวเสยฺย น ปริเยเสยฺยาติ นาณฺณโต ภิกฺขุ สนฺติเมเสยฺย.

อชฺฌตฺตํ อุปฺสนฺตสฺสาติ อชฺฌตฺตํ ราคํ สนฺตสฺส, โทสํ
 สนฺตสฺส^๑ อเปยฺย สพฺพากุสลาภิสงฺขारे สนฺตสฺส อุปฺสนฺตสฺส
 ฐปฺสนฺตสฺส นิพฺพุตสฺส ปฏิปฺปสฺสทฺธสฺสาติ^๒ อชฺฌตฺตํ อุปฺสนฺตสฺส.

นตฺถิ อตฺตํ กุโต นีรตฺตํ วาติ นตฺถิ^๓ ปฏิกฺขเปโป. อตฺตนฺติ
 สสฺสตฺถิ^๔ นตฺถิ. นีรตฺตนฺติ อจฺเจทฺถิ^๕ นตฺถิ. อตฺตาติ คหิตํ
 นตฺถิ. นีรตฺตาติ มุญฺจิตพฺพํ นตฺถิ. ยสฺส^๖ นตฺถิ^๗ คหิตํ, ตสฺส
 นตฺถิ มุญฺจิตพฺพํ. ยสฺสตฺถิ มุญฺจิตพฺพํ, ตสฺสตฺถิ คหิตํ. คาหฺมุญฺจํ
 สมตฺติกฺกนฺโต อรหา วุฑฺฒิปฺริหานี วิตฺติวตฺโต. โส วุฏฺฐวาโส

^๑ อ. ๒. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖

^๓ อ. ๒. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖

^๒ อ. ๒. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖

^{๔-๕} อ. ๒. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖

จิณฺณจรโณ ๗เปฯ นตฺถิ ตสฺส ปุณฺพภาโวติ นตฺถิ อตฺตํ กุโต
นिरตฺตํ วา. เตนาห ภควา

“อชฺชตฺตเมว อุปฺสเม
นาณฺณโต ภิกฺขุ สนฺติเมเสยฺย,
อชฺชตฺตํ อุปฺสนตฺส
นตฺถิ อตฺตํ กุโต นिरตฺตํ วาติ.

[๑๕๕] มชฺฌเ ยถา สมฺมุตฺตส
อุมิ โน ชายติ^๑ จิโต โหติ,
เอวํ จิโต อนนฺตส
อุตฺตมํ ภิกฺขุ น กรเญย กุหิณฺจิ.

มชฺฌเ ยถา สมฺมุตฺตส อุมิ โน ชายติ จิโต โหตีติ
สมฺมุตฺโต จตฺตารสีติโยชนสฺสสฺสานิ อุกฺกมฺเพเชน คมฺภีโร. เหฏฺฐจา
จตฺตารสีติโยชนสฺสสฺสานิ^๒ อุกฺกมฺ จจฺจเปหิ กมฺปติ. อุปฺริ
จตฺตารสีติโยชนสฺสสฺสานิ อุกฺกมฺ วาเตหิ กมฺปติ. มชฺฌเ จตฺตาริ
โยชนสฺสสฺสานิ^๓ อุกฺกมฺ น กมฺปติ น วิกมฺปติ น จลติ น เวชติ
น ปเวชติ น สมฺปเวชติ. อนนฺริโต อมฺภฺภูโต อจฺฉลิโต อลฺลพิโต^๔
อภานฺโต รูปสนฺโต, ตตฺตร อุมิ โน ชายติ, จิโต โหติ สมฺมุตฺโตติ
เอวมฺปิ มชฺฌเ ยถา สมฺมุตฺตส อุมิ โน ชายติ จิโต โหติ.

อถวา สุตฺตนฺนํ ปพฺพตํ อนฺตริกาสุ สีนฺตรสมฺมุตฺโต.^๕
ตตฺตร อุกฺกมฺ น กมฺปติ น วิกมฺปติ น จลติ น เวชติ น ปเวชติ
น สมฺปเวชติ. อนนฺริโต อมฺภฺภูโต อจฺฉลิโต อลฺลพิโต อภานฺโต

^๑ ฉ., เท. ชายติ

^๒ ฉ., เท. จตฺตาริ

^๓ ส., ฉ., เท. จตฺตาริโยชนสฺสสฺสานิ

^๔ ส. อลฺลลิโต

^๕ ส., ฉ., เท. สุตฺตสีนฺตรรา มหาสมฺมุตฺตา

วูปสนโต, ตตฺร อุมิ โน ชายติ จิตโต โหติ สมฺมทฺโหติ เอวมปิ
มชฺฌเม ยถา สมฺมทฺทสฺส อุมิ โน ชายติ จิตโต โหติ.

เอวํ จิตโต อเนชสฺสาติ เอวนฺติ โอปมมสมปฺปฏิปาตนา.^๑

จิตฺติ ลาภปิ น กมฺปติ, อลาภปิ น กมฺปติ, ยเสปิ น
กมฺปติ, อยเสปิ น กมฺปติ, ปสฺสายปิ น กมฺปติ, นินฺทายปิ น
กมฺปติ, สฺสฺเชปิ น กมฺปติ, ทุกฺเขปิ น กมฺปติ น วิกมฺปติ^๒ น
จลติ น เวตติ น ปเวตติ น สมฺปเวตตีติ เอวํ จิตโต.
อเนชสฺสาติ เอชา วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค ๗เป๗
อภิชฺฌา โลโภ อกฺขลมฺมัลลํ. ยสฺเสสา เอชา ตณฺหา ปหีนา ["]
สมฺมจฺฉินฺนา วูปสนฺตา ปฏฺิปปสฺสทฺธา อภพฺพปฺปตฺติกา ฅาณคฺคินา
ททฺธมา, โส วุจฺจติ อเนชฺ. เอชาย ปหีนตฺตา อเนชฺ; โส
ลาภปิ น อិณฺชติ, อลาภปิ น อิณฺชติ, ยเสปิ น อิณฺชติ,
อยเสปิ น อิณฺชติ, ปสฺสายปิ น อิณฺชติ, นินฺทายปิ น อิณฺชติ,
สฺสฺเชปิ น อิณฺชติ, ทุกฺเขปิ น อิณฺชติ น จลติ น เวตติ น
ปเวตติ น สมฺปเวตตีติ เอวํ จิตโต อเนชสฺส.

อุสฺสทํ ภิกฺขุ น กเรยฺย กุหิณฺจิติ อุสฺสทาติ สตฺตฺอุสฺสทา:
ราคุสฺสโท,^๓ โทสฺสฺสโท, โมหสฺสฺสโท, มาณฺสฺสโท, ทิฏฺฐสฺสฺสโท,
กิเลสฺสฺสโท, กมฺมุสฺสฺสโท. ตํ^๔ น กเรยฺย น ชเนยฺย น
สณฺชเนยฺย น นิพฺพตฺเตยฺย นาภินิพฺพตฺเตยฺย. กุหิณฺจิติ กุหิณฺจิ
กิมฺหิจิ กตฺถจิจิ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา อชฺฌตฺตพหิทฺธา วาติ
อุสฺสทํ ภิกฺขุ น กเรยฺย กุหิณฺจิจิ. เตนาห ภาควา

^๑ ฉ., เท. โปปมมสมปฏฺิปาตนา

^๒ ส., ฉ., เท. อจฺฉินฺนา

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ส. อวิกมฺปติ

^๕ ฉ., เท. ราคุสฺสทํ ๗เป๗ กมฺมุสฺสทํ

“มชฺฌเณ ยถา สมุทฺทสฺส
 อุมิ โน ชายติ จิโต โหติ,
 เอวํ จิโต อนนฺทสฺส
 อุตฺตมํ ภิกฺขุ น กเรยฺย กุหิณฺจิติ.

[๑๕๖] อภิตฺตยิ^๑ วิวญฺจกฺข
 สกฺขิธมฺมํ ปริสฺตยวินยํ,
 ปฏิปทํ วเทหิ ภทฺทนฺเต
 ปาณฺธิโมกฺข^๒ อถวาปี สมาริ.

อภิตฺตยิ วิวญฺจกฺขติ อภิตฺตยิตฺติ อภิตฺตยิ^๓ ปริกิตฺตยิ อาจิกฺขิ
 เทเสสิ ปณฺณาเปสิ ปญฺจเปสิ วิวริ วิภชิ อุตฺตานิมกาสิ
 ปกาเสสิตฺติ^๓ อภิตฺตยิ. วิวญฺจกฺขติ ภควา ปณฺจหิ จกฺขุหิ วิวญฺจกฺข:
 มํสจกฺขุหาปี วิวญฺจกฺข, ทิพฺพจกฺขุหาปี วิวญฺจกฺข, ปณฺณาจกฺขุหาปี
 วิวญฺจกฺข, พุทฺธจกฺขุหาปี วิวญฺจกฺข, สมณฺตจกฺขุหาปี วิวญฺจกฺข.

กถํ ภควา มํสจกฺขุหาปี วิวญฺจกฺข. มํสจกฺขุหมฺหิ^๔ ภควโต
 ปณฺจ วณฺณา สํวิขฺชนฺติ: นีโล จ วณฺโณ ปิตโก จ วณฺโณ
 โลหิตโก จ วณฺโณ กณฺโห จ วณฺโณ โอทาโต จ วณฺโณ
 [๕] ยตถ จ อกฺขิโลมานิ ปติฏฺฐจิตานิ, ตํ นีลํ โหติ สุนีลํ
 ปาสาทิกํ ทสฺสเนยฺยํ อุมฺมาปปุฬสฺमानํ,^๖ ตสฺส ปรีโต ปิตกํ^๗ โหติ สุปิตกํ
 สุวณฺณวณฺณํ ปาสาทิกํ ทสฺสเนยฺยํ กณฺณการปฺปุฬสฺमानํ.^๘ อุกฺยโต จ
 อกฺขิกฺกุปานิ^๙ ภควโต โลหิตกานิ โหนฺติ สฺโลหิตกานิ ปาสาทิกานิ

^๑ ฉ., เท. อภิตฺตยิ, เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท. ปาติโมกฺข

^{๓-๓} ฉ., เท. กิตฺติตํ อาจิกฺขิตํ เทสิตํ ปณฺณปิตํ ปญฺจปิตํ วิวริ วิภตฺตํ อุตฺตานิกํ ปกาสิตฺตํ
 อภิตฺตยิ.

^๔ ฉ., เท. ปิสทโท ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท. อกฺขิโลมานิ จ ภควโต

^๖ ส. อุมฺมาปปุฬสฺमानํ ฉ., เท. อุมฺมาปปุฬสฺमानํ

^๗ ส. ปิตํ

^๘ ส., ฉ., เท. กณฺณการปฺปุฬสฺमानํ

^๙ ฉ., เท., อ. อกฺขิกฺกุวานิ

ทสฺสเนยฺยานิ อินฺทโคปกสฺमानานิ. มชฺฌเม กณฺหํ โหติ สุกณฺหํ อลฺลหํ
 สินฺนิทฺธํ ปาสาทิกํ ทสฺสเนยฺยํ อพาริฏฺฐจกสฺมานํ.^๑ ตสฺส ปฺรโต
 โอทาตํ โหติ สุโอทาตํ เสตํ ปณฺฑรํ ปาสาทิกํ ทสฺสเนยฺยํ
 โอสธิตารกสฺมานํ.^๒ เตน ภาควา ปากติเกน มํสจกฺขุณา
 อตฺตภาวปริยาปนฺเนน ปุริมสุจริตกมฺมาภินิพฺพตฺเตน สมฺนฺดา โยชนํ
 ปสฺสติ ทิवा เจว รตฺตติญฺจ. ยทาปิ^๓ จตฺตฺรํคสมนฺนาคโต อนฺธกาโร
 โหติ. สุริโย จ^๔ อตฺถงฺกมิโต^๕ โหติ. กาฬปฏฺโข จ อุโปสโส
 โหติ. ติพฺโพ จ วนสณฺโฑ โหติ, มหา จ อกาลเมโฆ^๖
 อพฺภุจฺจิตโต โหติ. เอวฺรฺูปิ จตฺตฺรํคสมนฺนาคเต อนฺธกาเร สมฺนฺดา
 โยชนํ ปสฺสติ. นตฺถิ^๗ โส กฺุโฆ^๘ วา กวาภํ วา ปากาโร วา
 ปพฺพโต วา คจฺฉํ^๙ วา ลตา วา อวฺรณํ รูปานํ ทสฺสนาย.
 เอกญฺเจ ติลผลํ นิमितฺตํ กตฺวา ติลวาเห ปกฺขิเปยฺย ตณฺเวย
 ติลผลํ อุทฺทเรยฺย. เอวํ ปริสุทฺธํ ภาควโต ปากติกมํสจกฺขุ. เอวํ
 ภาควา มํสจกฺขุณาปิ วิวฏฺฐจกฺขุ.

กถิ ภควา ทิพฺเพน จกฺขุณาปิ วิวฏฺฐจกฺขุ. ภควา
 ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺธเณ อติกฺกนฺตมานุสเสน สตฺเต ปสฺสตี
 จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หีเน ปณฺีเต สฺวณฺเณ ทฺพพณฺเณ
 สฺกเต ทฺกคเต. ยถากมฺมุเปเค สตฺเต ปชานาตี “อิมเ วต”
 โภณโต สตฺตา กายทฺจจรีเตน สมนฺนาคตา วจิทฺจจรีเตน สมนฺนาคตา
 มโนทฺจจรีเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา

^๑ สี่, ฉ., เท. อหุทวาริฏฐกสมานัน

^๓ ส. ปิณฑโท น ทิสสติ. จ.,เท. ยทา หิ ปี

๕ ส.จ.ท. อตมกโต

๗ ส. ยศด

๔ ฉ., เท. กจโฉ

๒ ส. โอสถิตารกสมาน

๔ จ.,เท. ๖๖

^๖ สี่, ฉ., เท. ภาพเมโฆ

ឆ. សី. កុម្មុលោ ច., ពេ. កុណ្ឌ្ឌ

၁၀ ဝိ. ၆၅

มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา,^๑ เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา อปายํ
 ทุคฺคตํ วิณีปาตํ นิรยํ อุปฺปนฺนา, อิมํ วา ปน โภณฺโต
 สตฺตา กายสฺสจฺริเตน สมฺนฺนาคตา วจฺสิจฺริเตน สมฺนฺนาคตา
 มโนสฺสจฺริเตน สมฺนฺนาคตา อริยานํ อนฺุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา
 สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา สุกฺคํ
 สคฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนาติ อิตฺติ ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺเทน
 อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หิเน
 ปณฺีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกฺเต ทุคฺคเต. ยถากมฺมุเปเค สตฺเต
 ปชานาติ. อากงฺขมาโน จ ภควา เอกมฺปิ โลกธาคูํ ปสฺสเสยฺย,
 เทวํปิ โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย, ติสฺสํปิ โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย,
 จตฺสํปิ โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย, ปณฺจํปิ โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย,
 ทสฺปิ โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย, วิสมฺปิ โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย, ตีสมฺปิ
 โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย, จตฺตาฬีสมฺปิ โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย,
 ปณฺณาสมฺปิ โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย [๒] สหสฺสํปิ จูฬนิกํ
 โลกธาคูํ ปสฺสเสยฺย, ทฺวิสหสฺสํปิ มชฺฌิมิกํ โลกธาคูํ ปสฺสเสยฺย,
 ติสหสฺสํปิ โลกธาคูํ ปสฺสเสยฺย, มหาสหสฺสํปิ โลกธาคูํ ปสฺสเสยฺย.
 ยาวตา^๓ วา ปน อากงฺเขยฺย, ตาวตํ ปสฺสเสยฺย. เอวํ ปริสฺสุทฺธํ
 ภควโต ทิพฺพจกฺขุ. เอวํ ภควา ทิพฺเพน จกฺขฺนาปิ วิวญฺจกฺขุ.

กถํ ภควา ปณฺณาจกฺขฺนาปิ วิวญฺจกฺขุ. ภควา มหาปณฺโณ
 ปุณฺณปณฺโณ หาสปณฺโณ ชวนปณฺโณ ติกฺขปณฺโณ นิพฺเพธิกปณฺโณ
 ปณฺณปฺปเกทกฺกุสโล ปภินฺนนาโณ อธิคตปฏฺฐิสมฺภิทโ จตุเวสสารชฺชปฺปตฺโต
 ทสฺสพลธาริ ปุริสาสโม ปุริสสีโห ปุริสนาโค ปุริสาชณฺโณ
 ปุริสโรเรยโห อนนฺตนาโณ อนนฺตเตโช อนนฺตยโส อทฺโธ^๔

^๑ ส. มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมนฺนาคตา

^๓ ฉ., เท. ยาวตํ

^๒ ฉ., เท. สตมฺปิ โลกธาคูโย ปสฺสเสยฺย

^๔ ฉ., เท. อทฺโธ

มหารุโธ ธนวา เนตา วิเนตา อนฺเนตา สณฺหาเปตา นิชฺฌาเปตา^๑
 เปกฺเขตา ปสาเทตา. โส หิ ภควา อญฺปิปนฺนสฺส มคฺคสฺส
 อุมฺปาเทตา, อสณฺชาตสฺส มคฺคสฺส สณฺชเนตา, อนกฺขาตสฺส
 มคฺคสฺส อกฺขาตา, มคฺคณฺณ มคฺควิฑู มคฺคโกวิโท. มคฺคานฺคา
 จ ปนฺ เอตฺรหิ สาวกา วิหรนฺติ ปจฺฉา สมนฺนาคตา. โส หิ
 ภควา ชานํ ชานาติ, ปสฺสํ ปสฺสติ, จกฺขุญฺโตะ ฐมฺมญฺโตะ
 ญาณญฺโตะ พุทฺธญฺโตะ วตฺตา ปวตฺตา อตฺถสฺส นินฺเนตา อมตสฺส
 ทาตา ฐมฺมสามิ^๒ ตถาคโตะ. นตฺถิ ตสฺส ภควโตะ อฆาตํ อทิจฺฉิ
 อวิทิตํ อสจฺฉิกิตํ อมุสฺสิตํ^๓ ปญฺญา. อตีตานาคตปจฺจุปปนฺนํ^๔
 อุมฺปาทาย สพฺเพ ฐมฺมา สพฺพากาเรน พุทฺธสฺส ภควโตะ
 ญาณมฺเข อาปาถํ อากจฺฉนฺติ. ยงฺกิญฺจิ เหนยฺยํ นาม อตฺถิ
 [๕] ชานิตพฺพํ อตฺตตฺถํ วา ปฺรตฺถํ วา อุมฺปาตฺถํ วา
 ทิจฺฉฐมฺมิโก วา อตฺถํ สมฺปฺราโยโก วา อตฺถํ อุตฺตนาโน วา
 อตฺถํ คมฺภีโร วา อตฺถํ คุพฺโห^๕ วา อตฺถํ ปฏิจฺฉนฺโน วา
 อตฺถํ เหนยฺโย วา อตฺถํ นีโต วา อตฺถํ อนวชฺไซ วา
 อตฺถํ นิกฺกิลโส วา อตฺถํ โวทาโต^๖ วา อตฺถํ ปรมตฺถํ วา
 [๖] สพฺพนฺตํ อนฺโตพุทฺธมาเณ ปรีวตฺตติ, อตีเต พุทฺธสฺส
 ภควโตะ อปฺปฏฺฐิตํ ญาณํ, อนาคเต ยเปยฺย ปจฺจุปปนฺเน ยเปยฺย
 อปฺปฏฺฐิตํ ญาณํ. สพฺพํ กายกมฺมํ พุทฺธสฺส ภควโตะ
 ญาณานุปรีวตฺติ, สพฺพํ วจีกมฺมํ ยเปยฺย สพฺพํ มโนกมฺมํ พุทฺธสฺส
 ภควโตะ ญาณานุปรีวตฺติ. ยาวตกํ เหนยฺยํ ตาวตกํ ญาณํ, ยาวตกํ

^๑ ฉ., เท. ปญฺญาเปตา อนิชฺฌาเปตา^๒ ฉ., เท. ฐมฺมสามิ^๓ ฉ., เท. อมุสฺสิตํ.^๔ ฉ., เท. อตีตํ อนาคตํ ปจฺจุปปนฺนํ^๕ ส. ฐมฺมํ^๖ อ. คุพฺโห^๗ ฉ., เท., อ. โวทาน^๘ ฉ., เท. อตฺถํ

ฌาณํ ตาวตกํ เนยฺยํ; เนยฺยปริยฺยนฺตํ ฌาณํ ฌาณปริยฺยนฺตํ
 เนยฺยํ, เนยฺยํ อติกุกมิตฺวา ฌาณํ นปฺปวตฺตตติ ฌาณํ
 อติกุกมิตฺวา เนยฺยปฺปโต นตฺถิ. อณฺณมณฺณํ ปริยฺยนฺตญฺจายิโน^๑ เต
 ธมฺมา. ยถา ทุวิหฺนํ สมุคฺคปฏฺฐลํ สมฺมาหุสฺสีตํ เหฏฺฐิมํ
 สมุคฺคปฏฺฐลํ อุปริมํ นาตีวตฺตตติ, อุปริมํ สมุคฺคปฏฺฐลํ เหฏฺฐิมํ
 นาตีวตฺตตติ. อณฺณมณฺณปริยฺยนฺตญฺจายิโน; เอวเมว พุทฺธสฺส ภควโต
 เนยฺยญฺจ ฌาณญฺจ อณฺณมณฺณปริยฺยนฺตญฺจายิโน. ยาวตกํ เนยฺยํ
 ตาวตกํ ฌาณํ, ยาวตกํ ฌาณํ ตาวตกํ เนยฺยํ; เนยฺยปริยฺยนฺตํ
 ฌาณํ ฌาณปริยฺยนฺตํ เนยฺยํ. เนยฺยํ อติกุกมิตฺวา ฌาณํ นปฺปวตฺตตติ,
 ฌาณํ อติกุกมิตฺวา เนยฺยปฺปโต นตฺถิ. อณฺณมณฺณปริยฺยนฺตญฺจายิโน
 เต ธมฺมา. สพฺพธมฺเมสุ พุทฺธสฺส ภควโต ฌาณํ ปริวตฺตตติ.^๒
 สพฺเพ ธมฺมา พุทฺธสฺส ภควโต อารชชนปฏฺวิพทฺธา อากงฺขปฏฺวิพทฺธา
 มนสิการปฏฺวิพทฺธา จิตฺตูปฺปาทปฏฺวิพทฺธา. สพฺพสत्เตสุ พุทฺธสฺส
 ภควโต ฌาณํ ปริวตฺตตติ. สพฺเพสํ สตฺตานํ ภควา อาสยํ
 ชานาติ, อนุสยํ ชานาติ, จริตํ ชานาติ, อธิมุตฺตํ ชานาติ,
 อปฺปรชฺขเช มหารชฺขเช ติกฺขินฺทริเย มุทฺตินฺทริเย สุวากาเร ทฺวากาเร
 สุวิญญาปเย ทฺวิญญาปเย ภพฺพาภพฺเพ สตฺเต ชานาติ.^๓ สเทวโก
 โลโก สมารโก สพฺรหฺมโก สสฺสมณพฺรหฺมณํ ปชา สเทวมนุสฺสา
 อนฺโตพุทฺธฌาเณ ปริวตฺตตติ.

ยถา เย เกจิ มจฺจนฺจณฺปา อนฺตมโส ติมิตฺติมฺจลํ อุปาทาย
 อนฺโตมหาสมุทฺเท ปริวตฺตนฺติ; เอวเมว สเทวโก โลโก สมารโก
 สพฺรหฺมโก สสฺสมณพฺรหฺมณํ ปชา สเทวมนุสฺสา อนฺโตพุทฺธฌาเณ
 ปริวตฺตตติ. ยถา เย เกจิ ปกฺขี อนฺตมโส ครุฬํ เวนเตยฺยํ

^๑ ฉ., เท. อณฺณมณฺณปริยฺยนฺตญฺจายิโน ^๒ ฉ., เท. ปวตฺตตติ, เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท. ปชานาติ.

อุปาทาย อากาสสุส ปเทเส ปรีวตตุนติ; เอวเมว เยปิ เต
 สารีปุตตสมา ปณฺณาย, เตปิ พุทฺธฌาณสุส ปเทเส ปรีวตตุนติ;
 พุทฺธฌาณํ เทวมนุสฺसानํ ปณฺหิ^๑ ฝริตฺวา อภิภวิตฺวา ติฏฺฐติ.

เยปิ เต ขตฺติยปณฺทิตา พุราหมณปณฺทิตา คหปติปณฺทิตา
 สมณปณฺทิตา นิปุณา กตปรปฺปวาทา^๒ พาลเวธิรูปา^๓ ไวภินฺทนฺตา
 มณฺเฆ จรฺนติ ปณฺณาคเตน ทิฏฺฐิจิตฺตานิ. เต ปณฺหิ อภิสงฺขริตฺวา
 อภิสงฺขริตฺวา ตถาคตํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺจนฺติ [^๔] กถิตา
 วิสขุชิตา จ เต ปณฺหา ภควตา^๕ โหณฺติ นินฺทิติฏฺฐการณา
 อุปฺกฺขิตกา^๖ จ, เต ภควโต สมปฺชฺชนฺติ.^๗ อถ ไช ภควา ตตฺถ
 อติโรจติ, ยทิกํ ปณฺณายาติ. เอวํ ภควา ปณฺณาจกฺขุณาปิ วิวฏฺฐกฺขุ.

กถํ ภควา พุทฺธจกฺขุณาปิ วิวฏฺฐกฺขุ. ภควา พุทฺธจกฺขุณา
 โลกํ ไวลเณโต อทฺทส สตฺเต อปฺปรชกฺเข มหารชกฺเข ติกฺขินฺทริเย
 มุทินฺทริเย สุวากาเร ทฺวากาเร สุวิณฺญาปเย ทฺวิณฺญาปเย
 อปฺเปกฺกเจ ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต. [^๘] เสยฺยถาปิ
 นาม อุปฺปลีนียํ วา ปทุมินียํ วา ปุณฺทรีกีนียํ วา อปฺเปกฺกจฺจานิ
 อุปฺปลानิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺทรีกานิ วา อุทฺगे ชาตานิ อุทฺगे
 สํวทฺธานิ อุทฺกานฺนคฺตานิ อนฺโตนิมฺมคฺคโปสีตานิ,^๙ อปฺเปกฺกจฺจานิ
 อุปฺปลानิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺทรีกานิ วา อุทฺगे ชาตานิ อุทฺगे
 สํวทฺธานิ สโมทกณฺฐจิตฺตานิ, อปฺเปกฺกจฺจานิ อุปฺปลानิ วา ปทุมานิ วา

^๑ ฉ., เท. ปณฺณํ, เอวมุปริปิ.

^๒ อ. ปรปฺปวาทา

^๓ ส., ฉ., เท. วาลเวธิรูปา

^๔ ฉ., เท. กุพฺพานิ จ ปฏิจฺจนฺนานิ จ

^๕ ส. ภควโต

^๖ ส., ฉ., เท. อุปฺกฺขิตกา ^๗ อ. สมปฺชฺชนฺเต.

^๘ ฉ., เท. อปฺเปกฺกเจ น ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต, เอวมุปริปิ.

^๙ ส., ฉ., เท. อนฺโต นิมฺมคฺคโปสีนิ

ปฺนุทริกาณิ วา อุกเก ชาตานิ อุกเก สํวทฺธมานิ อุกกา
 อจฺจุคฺคมฺม ติฏฺฐจฺหนฺติ อฺนุปลิตฺตานิ อุกเกณ; เอวเมว ภควา
 พุทฺธจกฺขุณา โลกํ โวลฺโลเกนฺโต อทฺทส สตฺเต อปฺปรชกฺเข
 มหารชกฺเข ติกฺขิณฺทริเย มุทฺติณฺทริเย สวากาเร ทวากาเร สุวิญญापเย
 ทฺวิญญापเย อปฺเปกฺกเจ ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต. ชานาติ
 ภควา “อํ ปุคฺคโล ราคจริโต, อํ โทสจริโต, อํ โมหจริโต, อํ
 วิตกฺกจริโต, อํ สทฺธาจริโต, อํ ฌาณจริโตติ. ราคจริตสฺส
 ภควา ปุคฺคลสฺส อสุภกถํ กเถติ. โทสจริตสฺส ภควา ปุคฺคลสฺส
 เมตฺตาทาณํ อากิขฺติ. โมหจริตํ” ภควา ปุคฺคลํ” อุกฺกเทเส
 ปฺริปุจฺฉาย กาเลน ฌมฺมสฺสวเน กาเลน ฌมฺมสากฺกจฺฉาย ครุสํวาเส
 นิเวเสติ. วิตกฺกจริตสฺส ภควา ปุคฺคลสฺส อานาปานสฺสตี อากิขฺติ.
 สทฺธาจริตสฺส ภควา ปุคฺคลสฺส ปาสาถนีย” นิมิตฺตํ อากิขฺติ
 พุทฺธสฺสไฟริ ฌมฺมสฺสจฺจมฺมํ สงฺฆสฺสปฏิปตฺตี สีลานิ จ อตฺตโน. ฌาณจริตสฺส
 ภควา ปุคฺคลสฺส วิปสฺสนานิมิตฺตํ อากิขฺติ อนิจฺจการํ ทุกฺขการํ
 อนตฺตการํ.

“เสเล ยถา ปพฺพตมฺพุทฺธนิฏฺฐิโต
 ยถาปิ ปสฺเส ชนตํ สมฺนตโต,
 ตถูปมํ ฌมฺมมยํ สุเมธ
 ปาสาถมารุญฺห สมฺนตจกฺขุ.
 โสการากิณฺณ” ชนตมเปตโสโก
 อเวกฺขสฺสุ ชาติชราภิฏฺฐนฺติ.

เอวํ ภควา พุทฺธจกฺขุณาปิ วิวญฺจกฺขุ.

๑-๑ หมายเหตุ 12/06/2566

๑-๑ ฉ.,เท. โมหจริตสฺส ภควา ปุคฺคลสฺส

๒ ฉ.,เท. ปาสาถนีย

๓ ฉ.,เท. โสการากิณฺณ

กถิ ภควา สมฺมตจกฺขุณาปิ วิวญฺจกฺขุ. สมฺมตจกฺขุ วุจฺจติ
สพฺพพณฺณุตตยาณิ. ภควา สพฺพพณฺณุตตยาณเณ อุเปโต สมฺมุเปโต
อุปคโต^๑ สมฺมุคโต อุปปนโน สมฺมุปนโน สมฺมุนาคโต.

“น ตสฺส อภิภูจฺมิตฺตํ ภิญฺจิ
อโธ อวิญฺญาตมชานิตพฺพํ,
สพฺพํ อภิญฺเฒาสิ ยทตฺติ เหนยฺย
ตถาคโต เตเน สมฺมตจกฺขุติ.

เอวํ ภควา สมฺมตจกฺขุณาปิ วิวญฺจกฺขุติ อภิตฺตยิ วิวญฺจกฺขุ.

สกุขิธมฺมํ ปริสฺสยวินยฺนติ สกุขิธมฺมํ น อิติหิตํ, น
อิตฺกิราย, น ปรมฺปราย, น ปิฏกสมฺปทาย, น ตกฺกเหตุ, น
นยเหตุ, น อากาโรปวิตฺกเกณ, น ทิฏฺฐินิซฺฆมานกฺขนฺตียา สามํ
สยมภิญฺเฒาติ อตฺตปจฺจกฺขุธมฺมํ สกุขิธมฺมํ. **ปริสฺสยวินยฺนติ**
ปริสฺสยาติ เทว ปริสฺสยา: ปากฺกปริสฺสยา จ ปฏิจฺจนฺนปริสฺสยา จ.

กตเม ปากฺกปริสฺสยา. สีหา พุคฺคมา^๒ ทีป [^๓] ตรจฺฉา
โกกา โคมหิสา^๔ หตฺถิ อหิ วิจฺฉิกา สตปที, โจรา วา อสฺสุ
มาณวา^๕ กตกมฺมา วา อกตกมฺมา วา, จกฺขุโรโค โสตโรโค
ชานโรโค ชิวหาโรโค กายโรโค สีสโรโค กณฺณโรโค มุขโรโค
ทนต์โรโค กาโส สาสโส ปินาสโส ทโห,^๖ ชโร กุจฺฉิโรโค
มุจฺฉา ปกฺขนฺทิกา สฺลา วิสฺสุจิกา กุฏฺฐจํ คณฺโฑ กิลาสโส โสโส
อปมาโร ททฺทุ กณฺฑุ กจฺจุ ฆสสา วิตฺตจฺฉิกา โลหิตํ ปิตฺตํ^๗
มธุเมโห อํสา ปิพฺภา ภคฺคทฺถา, ปิตฺตสมฺมุฏฺฐาณา อาพาธา

^๑ ส. อุปาคโต

^๒ ส. วุคฺคมา, เอวมฺปริปิ.

^๓ ฉ., เท. อจฺฉา
พิมพ์อายุ 12/06/2566

^๔ ฉ., เท. มหีส

^๕ ฉ., เท. มานวา วา

^๖ ฉ., เท. ทาโห

^๗ ฉ., เท. โลหิตปิตฺตํ

เสมฺหสมฺภูจฺจนา อาพาธา วาตสมฺภูจฺจนา อาพาธา สนนฺนิปาติกา
 อาพาธา อุตุปริณามชา อาพาธา วิสมปฺริหารชา อาพาธา
 โอปกุกมิกา อาพาธา กมฺมวิปากชา อาพาธา, สีสํ อุณฺหํ ชิมฺมจฺจา
 ปิปาสา อุจฺจาโร ปสฺสาโว ทํสมกสวาตาตปสฺสึสฺสปสมฺพสฺสา อิติ
 วา; อิเม วุจฺจนฺติ ปากฺกฺวปฺริสฺสยา.

กตเม ปฏฺิจฺจนฺนปฺริสฺสยา. กายทฺวจฺจริตํ วจิตฺทฺวจฺจริตํ มโนทฺวจฺจริตํ,
 กามจฺจนฺตนิวฺรณํ พฺยาปาตนิวฺรณํ ถีนมิตฺตนิวฺรณํ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนิวฺรณํ
 วิจิกิจฺจจฺจนิวฺรณํ, ราโค โทโส โมโห โกโธ อุปฺนาโห มกฺโข
 ปพาโส อิสฺสา มจฺจริยํ มายา สาเจยฺยํ ธมฺโม สारมฺโม
 มาโน อติมาโน มโท ปมาโท, สพฺเพ กิเลสา สพฺเพ
 ทฺวจฺจริตา^๑ สพฺเพ ทรธา สพฺเพ ปรีพาหา สพฺเพ สนฺดาปา
 สพฺพากุสลาภิสงฺขารา; อิเม วุจฺจนฺติ ปฏฺิจฺจนฺนปฺริสฺสยา.

ปรีสฺสยาติ เกนตฺเถน ปรีสฺสยา. ปรีสฺสหนฺตํ ปรีสฺสยา,
 ปรีหานาย สํวตฺตหนฺตํ ปรีสฺสยา, ตตฺตราสยาติ ปรีสฺสยา.

กถํ ปรีสฺสหนฺตํ ปรีสฺสยา. เต ปรีสฺสยา ตํ ปุคฺคํ
 สหนฺติ ปรีสฺสหนฺติ อภิภวฺนฺติ อชฺโฆตฺถนฺติ ปรียาทียนฺติ มทฺทนฺติ.
 เอวํ ปรีสฺสหนฺตํ ปรีสฺสยา.

กถํ ปรีหานาย สํวตฺตหนฺตํ ปรีสฺสยา. เต ปรีสฺสยา กุสลานํ
 ฐมฺมานํ ปรีหานาย^๒ อนฺตรายาย^๒ สํวตฺตนฺติ. กตเมสํ กุสลานํ
 ฐมฺมานํ. สมฺมาปฏฺิปปาย อนุโลมปฏฺิปปาย อปฺจฺจนิกปฏฺิปปาย [^๓]
 อนฺวตฺถปฏฺิปปาย ฐมฺมานุฐมฺมปฏฺิปปาย สีเลสุ ปรีปฺริการิตาย
 อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺตทฺวารตาย โภชเน มตฺตตฺถนฺตตาย ชาคริยานุโยคสฺส

สติสมปชฌณสฺส จตฺตุนํ สติปฏฺจานานํ ภาวนานุโยคสฺส จตฺตุนํ
สมมปฺปชานานํ จตฺตุนํ อิทธิปฺปาทานํ ปญฺจนํ อินฺทฺริยานํ ปญฺจนํ
พลานํ สตฺตุนํ โพชฌงฺกานํ อริยสฺส อฏฺฐจํคิกสฺส มคฺคสฺส
ภาวนานุโยคสฺส; อิมํ กุสฺลํ ฐมา นํ ปริหานาย อนฺตฺรายนาย
สํวตฺตุนฺติ. เอวํ^๑ ปริหานาย สํวตฺตุนฺตํติ ปริสฺสยา.

กถํ ตตฺตฺราสยาติ ปริสฺสยา. ตตฺตฺเถเต ปาปกา อกุสฺลา
ฐมา อุปฺปชฺชุนฺติ อตฺตภาวสนฺนิสฺสยา. ยถา พิลเ พิลาสยา
ปาณา สยฺนฺติ, ทเก ทกาสยา ปาณา สยฺนฺติ, วเน วนาสยา
ปาณา สยฺนฺติ, รุกฺเข รุกฺขาสยา ปาณา สยฺนฺติ; เอวเมว ตตฺตฺเถเต
ปาปกา อกุสฺลา ฐมา อุปฺปชฺชุนฺติ อตฺตภาวสนฺนิสฺสยาติ
เอวมฺปิ ตตฺตฺราสยาติ ปริสฺสยา.

วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “सानฺเตवासโก ภิกฺขเว ภิกฺขุ สาจฺริยโก
ทุกฺขํ น ฆาสฺสุ วิหฺรติ. กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สานฺเตवासโก
สาจฺริยโก ทุกฺขํ น ฆาสฺสุ วิหฺรติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน จกฺขุณา
รูปํ ทิสฺวา อุปฺปชฺชุนฺติ, ปาปกา อกุสฺลา ฐมา สรสงฺกปฺปา
สญฺโฆชนียา ตฺยสฺส อนฺโต วสนฺติ อนฺวาสฺสวฺนฺติ ปาปกา อกุสฺลา
ฐมาติ ตสฺมา “सानฺเตวาสโกติ วุจฺจติ. เต นํ สมฺมทาจฺรณฺติ,^๒
[^๓] ปาปกา อกุสฺลา ฐมาติ ตสฺมา “สาจฺริยโกติ วุจฺจติ.

ปฺน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โสเตน สทฺทํ สุตฺวา อเปย
ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา อเปย กาเยน
โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา อเปย มนฺสา ฐมํ วิญฺญาย อุปฺปชฺชุนฺติ
ปาปกา อกุสฺลา ฐมา สรสงฺกปฺปา สญฺโฆชนียา, ตฺยสฺส อนฺโต

วสนฺติ อนฺวาสฺวสนฺติ ปาปกา อกฺกุสลา ฌมฺมาติ ตสฺมา
 “สาณฺเตวาสโกติ วุจฺจติ. เต นํ สมฺมทาจฺรณฺติ [๑] ปาปกา
 อกฺกุสลา ฌมฺมาติ ตสฺมา “สาจริยโกติ วุจฺจติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ สาณฺเตวาสโก สาจริยโก ทุกฺขํ น ฌาสฺสุ วิหฺรตีติ. เอวมปิ
 ตตฺตฺราสยาติ ปริสฺสยา.

วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “ตโยเม ภิกฺขเว อนฺตรามลา
 อนฺตรามิตฺตา อนฺตราสฺปตฺตา อนฺตราวธกา อนฺตราปจฺจตฺติกา. กตเม
 ตโย. โลโก ภิกฺขเว อนฺตรามโล^๑ อนฺตรามิตฺโต อนฺตราสฺปตฺโต”
 อนฺตราวธโก อนฺตราปจฺจตฺติโก, โทโส ภิกฺขเว อนฺตรามโล
 อนฺตรามิตฺโต อนฺตราสฺปตฺโต อนฺตราวธโก อนฺตราปจฺจตฺติโก,
 โมโห ภิกฺขเว อนฺตรามโล อนฺตรามิตฺโต อนฺตราสฺปตฺโต
 อนฺตราวธโก อนฺตราปจฺจตฺติโก, อิมํ โข ภิกฺขเว ตโย อนฺตรามลา
 อนฺตรามิตฺตา อนฺตราสฺปตฺตา อนฺตราวธกา อนฺตราปจฺจตฺติกาติ.

“อนตฺถชนโน โลโก	โลโก จิตฺตปฺปโกปโน,
ภยมนฺตรโต ชาตํ	ตํ ชโน นาวพฺพชฺฌติ.
ลฺภุโร อตฺถํ น ชานาติ	ลฺภุโร ฌมฺมํ น ปสฺสติ,
อนฺธตมฺ ^๔ ตทา โหติ	ยํ โลโก สหเต นรํ.
อนตฺถชนโน โทโส	โทโส จิตฺตปฺปโกปโน,
ภยมนฺตรโต ชาตํ	ตํ ชโน นาวพฺพชฺฌติ.
ลฺภุโร อตฺถํ น ชานาติ	ลฺภุโร ฌมฺมํ น ปสฺสติ,
อนฺธตมฺ ตทา โหติ	ยํ โกโร ^๕ สหเต นรํ.

^๑ ส. จ. เท. อ. ๖/25 น.

^๓ ส. อนฺตรามิตฺโต

^๔ จ. เท. โทโส

^๒ ส. อนฺตรามลํ, เอวมฺปิริ.

^๕ จ. เท. อนฺธตมฺ, เอวมฺปิริ.

อนตถชนโน โมโห

โมโห จิตตปปโกปโน,

ภยมนตรโต ชาตัม

ตัม ชโน นาวพุชฌติ.

มฺพุโห อตถํ น ชานาติ

มฺพุโห ฌมมํ น ปสฺสติ,

อนฺธตมํ ตทา โหติ

ยํ โมโห สหเต นรณฺติ.

เอวมปิ ตตฺตราสยาติ ปริสฺสยา.

วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “ตโย ไช^๑ มหาราช ปุริสสฺส ฌมา
 อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺวิหาราย.
 กตเม ตโย. โลโก ไช มหาราช ปุริสสฺส ฌโม อชฺฌตฺตํ
 อุปฺปชฺชมานโน อุปฺปชฺชติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺวิหาราย, โทโส
 ไช มหาราช ปุริสสฺส ฌโม อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมานโน อุปฺปชฺชติ
 อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺวิหาราย, โมโห ไช มหาราช ปุริสสฺส
 ฌโม อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมานโน อุปฺปชฺชติ อหิตาย ทุกฺขาย
 อผาสฺวิหาราย. อิเม ไช มหาราช ตโย ปุริสสฺส ฌมา อชฺฌตฺตํ
 อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺวิหารายาติ.”^๒

โลโก โทโส จ โมโห จ ปุริสํ ปาปเจตสํ
 หีสนฺติ อตฺตสมฺภวตา ตจฺจสํว สมฺผลนฺติ.

เอวมปิ ตตฺตราสยาติ ปริสฺสยา. วุตฺตํ เหตุํ ภควตา

“ราโค จ โทโส จ อิตฺตนิทานา
 อรตี รติ^๓ โลมหํโส^๔ อิตฺโต^๕ ชาโต,
 อิตฺโต สมฺภูจาย มโนวิตกฺกา
 กุมารกา^๖ ฌงฺกมิวสฺสชฺชนฺตํติ.

เอวมปิ ตตฺตราสยาติ ปริสฺสยา.

^๑ ส. ไช เม^๓ ส.ฉ.,เท.,อ. รติ^๕ ส.ฉ.,เท. อิตฺธา^๒ ฉ.,เท. อิตฺตทโท น ทิสฺสติ.^๔ ส. โลมหํสา^๖ ส. กุมารกํ

ปริสฺสยวินยฺหติ^๑ ปริสฺสยวินยํ ปริสฺสยปหานํ^๒ ปริสฺสยวูปสมํ
 ปริสฺสยปฏินิสฺสัคคํ^๓ ปริสฺสยปฏีปฺปสฺสทฺธิ^๔ อมตํ นิพฺพานนฺติ
 สกฺขิธมฺมํ ปริสฺสยวินยํ.

ปฏีปํ วเทหิ ภทฺทนฺเตติ ปฏีปํ วเทหิ สมฺมาปฏีปํ
 อนฺุโลมปฏีปํ อปจฺจนิกปฏีปํ [๓] อนฺวตฺถปฏีปํ ฐมฺมานุฐมฺมปฏีปํ
 สีเลสุ ปริปฺปการิตํ อินฺทฺริเยสุ กุตฺตทวารตํ โภชเน มตฺตตฺถนฺตํ
 ชาครียานฺุโยคํ สติสมฺปชฺฌณํ จตฺตารอ สติปฏฺฐาเน จตฺตารอ
 สมฺมปฺปชฺฌาเน จตฺตารอ อิทฺธิปฺปาเท ปณฺจอินฺทฺริยานิ ปณฺจ พฺลานิ
 สตฺต โพชฌนฺเค อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ นิพฺพานญฺจ นิพฺพานคามินิญฺจ
 ปฏีปํ วเทหิ อจิกฺข เทเสหิ ปณฺณเปหิ ปฏฺฐเปหิ วิวร
 วิภช อุตฺตานิโกโรหิ ปกาเสหิติ ปฏีปํ วเทหิ. ภทฺทนฺเตติ โส
 นิมฺมิโต พุทฺธํ ภควนฺตํ อาลปฺติ. อถวา ยํ ตวํ ฐมฺมํ
 อจิกฺขิ^๕ เทเสสิ ปณฺณเปสิ ปฏฺฐเปสิ วิวริ วิภชิ อุตฺตานิอกาสิ
 ปกาเสสิ, สพฺพนฺตํ สุนฺทรรํ ภทฺทกํ กลฺยาณํ อนวชฺชํ เสวิตพฺพนฺติ
 ปฏีปํ วเทหิ ภทฺทนฺเต.

ปาฏีโมกฺขํ อถวาปี สฺมาธินฺติ ปาฏีโมกฺขนฺติ สีลํ ปตฺติฏฺฐา
 อาที จรณํ สํยโม สํวโร มุขํ ปมฺขํ กุสฺลानํ ฐมฺมานํ
 สมฺปาตฺติยา. อถวาปี สฺมาธินฺติ ยา จิตฺตสฺส จิตฺติ สณฺนจิตฺติ อวฏฺฐจิตฺติ
 อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏฺฐมานสตา^๕ สมฺโถ สฺมาธินฺทฺริยํ
 สฺมาธิพลํ สมฺมาสมฺมาธิตฺติ ปาฏีโมกฺขํ อถวาปี สฺมาธิ. เตนาห โส
 นิมฺมิโต .

^๑ จ.,เท. ปริสฺสยปฺปหานํ, เอมฺบุปริ. ^๒ สี. ปริสฺสยปฏีปฺปสฺสทฺธิ จ.,เท. ปริสฺสยปฏีปฺปสฺสทฺธิ

หมดอายุ 12/06/2566

^๓ จ.,เท. อวิรฺกฺขปฏีปํ

^๔ จ.,เท. อจิกฺขสิ

^๕ จ.,เท. อวิสาหตฺมานสตา

“อภิตตยิ วิวฏฺจกฺข
 สกฺขิธมฺมํ ปฺริสฺสยวินยํ,
 ปฏฺฐิปปํ วเทหิ ภทฺทนฺเต
 ปาฏิโมกฺขํ อถวาปิ สมารินฺติ.

[๑๕๗] จกฺขุหิ เนว โลลสฺส
 คามกถาย อวฺรเย โสตํ,
 รเส จ นานุกิขฺฌเมยฺย
 น จ มมาเยถ กิณฺจิ โลลสฺสมี.

จกฺขุหิ เนว โลลสฺสตาติ กถํ จกฺขุโลลโล^๑ โหติ.^๒ อีเชกจฺโจ
 จกฺขุโลลโล^๒ จกฺขุโลลลิเยน สมฺนฺนาคโต โหติ “อภิกฺขุํ ทกฺขิตพฺพํ,
 ทิฏฺฐิํ สมตฺติกฺกมิตพฺพนฺติ อารามเณ อารามํ อฺยฺยาเนน อฺยฺยานํ
 คามเณ คามํ นิคเมเน นิคมํ นคเรเน นคริ รกฺขเณ รกฺขิ
 ชนปฺเพเน ชนปํ ทิฆจาริกํ อนฺวตฺติตจาริกํ^๓ อนฺยุตฺโต วิหริติ^๔
 รูปทสฺสนาย. เอวฺมปิ จกฺขุโลลโล โหติ.

อถวา [^๕] อนฺตรกฺขริ ปวิฏฺฐเญ วิถิํ ปฏฺฐิปปนฺโน อสฺสุโต
 คจฺจติ. หตฺถิํ โอลเณนฺโต, อสฺสํ โอลเณนฺโต, รถํ โอลเณนฺโต,
 ปตฺตํ โอลเณนฺโต, อิตฺถิโย โอลเณนฺโต, ปฺริเส โอลเณนฺโต,
 กุมารเก โอลเณนฺโต, กุมาริกาโย โอลเณนฺโต, อนฺตรปณฺ
 โอลเณนฺโต, ฆรฺมฺขานิ โอลเณนฺโต, อุทฺธํ โอลเณนฺโต,
 อโธ โอลเณนฺโต, ทิสาวิทิสํ เปกฺขมาโน^๖ คจฺจติ. เอวฺมปิ
 จกฺขุโลลโล โหติ.

^{๑-๑} จ., เท. จกฺขุโลลโลติ

^๓ จ., เท. อนฺวฏฺฐิตจาริกํ

^๕ จ., เท. ภิกฺขุ

^๒ ส., จ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ จ., เท. อนฺยุตฺโต จ โหติ

^๖ จ., เท. วิเปกฺขมาโน

อถวา [๑] จกขุนา รูป ทิสฺวา นิमितฺตคฺคาหิ โหติ
 อนุพฺยณฺชนคฺคาหิ, ยตฺวาธิกรณเมณํ จกขุณฺหุริยํ อสฺสํวํ วิหรณฺตํ
 อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ฆมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ, ตสฺส
 สํวราย น ปฏิปชฺชติ, น รกฺขติ จกขุณฺหุริยํ, จกขุณฺหุริเย น
 สํวรํ อาปชฺชติ. เอวมปิ จกฺขุโลโล โหติ.

ยถา วา ปเนเก โภณฺโต สมณพฺราหฺมณา สทฺธาเทยฺยานิ
 โภชนานิ ภุญฺชิตฺวา เต เอวรूपํ วิสฺสุทฺทสฺสนํ อนุยฺยตฺตา วิหรณฺติ.
 เสยฺยถิํ. นจจํ คีตํ วาทิตํ เปกฺขํ อกฺขานํ ปาณิสฺสริ เวตาพํ
 กุมฺภณฺทํ โสภณกรกํ^๒ จณฺทาลํ วสํ ไชวณํ หตฺถิยฺยทฺธํ อสฺสยฺยทฺธํ
 มหิสฺยทฺธํ^๓ อุสภยฺยทฺธํ อชยฺยทฺธํ^๔ เมณฺทยฺยทฺธํ กุกฺกุณฺณยฺยทฺธํ
 วณฺณกยฺยทฺธํ ทณฺทยฺยทฺธํ มณฺณจยฺยทฺธํ นิพฺพุทฺธํ อญฺโชนํ พลคฺคํ
 เสนาพฺยุทฺธํ อนิกทสฺสนํ^๕ อิติ วา. เอวมปิ จกฺขุโลโล โหติ.

กถํ น จกฺขุโลโล โหติ. อิท ภิกฺขุ อนฺตรฆรํ ปวิฏฺโจ
 วีถิํ ปฏิปนฺโน สํวโต คจฺจติ. น หตฺถิํ โอลเณฺโต, น อสฺสํ
 โอลเณฺโต, น รถํ โอลเณฺโต, น ปตฺตีํ โอลเณฺโต, น อิตฺถิโย
 โอลเณฺโต, น ปุริเส โอลเณฺโต, น กุมารเก โอลเณฺโต, น
 กุมาริกาโย โอลเณฺโต, น อนฺตราปนํ โอลเณฺโต, น ฆรมฺขานิ
 โอลเณฺโต, น อุทฺธํ โอลเณฺโต, น อโห โอลเณฺโต, น
 ทิสาวิทิสํ^๖ เปกฺขมาโน^๖ คจฺจติ. เอวมปิ น จกฺขุโลโล โหติ.

อถวา ภิกฺขุ จกขุนา รูป ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ
 นานุพฺยณฺชนคฺคาหิ. ยตฺวาธิกรณเมณํ จกขุณฺหุริยํ อสฺสํวํ วิหรณฺตํ
 อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ฆมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ,

^๑ จ., เท. ภิกฺขุ

^๓ จ., เท. มหิสฺยทฺธํ, เอวมฺปริปิ.

^๕ จ., เท. อนิกทสฺสนํ

^๒ จ., เท. โสภณกํ, เอวมฺปริปิ.

^๔ อ. โคยฺยทฺธํ, เอวมฺปริปิ.

^{๖-๖} จ., เท. ทิสาวิทิสาวเปกฺขมาโน

ตสฺส สํวราย ปฏฺวิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขุณฺหริยํ, จกฺขุณฺหริเย สํวรั
อาปชฺชติ. เอวมปิ น จกฺขุโลโล โหติ.

ยถา วา ปเนเก โภณฺโต สมณพฺราหฺมณา สทฺธาเทยฺยานิ
โภชนานิ ภุจฺจติวา เต เอวรูปํ วิสฺสุทฺตสฺสนํ อนนฺยุตฺตา^๑ วิหรนฺติ.
เสยฺยถิํ. นจจํ คีตํ วาทีตํ เปกฺขํ อกฺขานํ ๗เปฯ อณฺเฑทสฺสนํ
อิตฺติ วา. เอวรูปา วิสฺสุทฺตสฺสนานฺอุโยคา^๒ ปฏฺวิวิโรโต โหติ. เอวมปิ
น จกฺขุโลโล โหติ.

จกฺขุหิ เนว โลลสฺสาติ จกฺขุโลลียํ ปชฺเหยย วิโนเทยฺย
พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺย, จกฺขุโลลียา อารโต อสฺส วิโรโต
ปฏฺวิวิโรโต นิกฺขนฺโต นิสฺสจฺโจ วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน
เจตฺสา วิหเรยฺยาติ จกฺขุหิ เนว โลลสฺส.

คามกถาย อวฺรเย โสตนฺติ คามกถา วุจฺจนฺติ^๓ พตฺตีส^๔
ติรจฺฉานกถา. เสยฺยถิํ. ราชกถา โจรกถา มหามตฺตกถา เสนากถา
ภยกถา ยุทฺธกถา อนฺนกถา ปานกถา วตฺถกถา ยานกถา
สยณกถา มาลากถา คนฺธกถา ฌาติกถา คามกถา นิคมกถา
นครกถา ชนปทกถา อิตฺถิกถา ปุริสกถา^๕ สฺฐรกถา วิสิขากถา^๖
กุมภฏฺฐจานกถา^๗ ปุพฺพเปตกถา นานตฺตกถา โลกกฺขายิกา
สมุทฺทกฺขายิกา อิตฺถวาทกถา อิตฺติ วาติ.^๘ **คามกถาย อวฺรเย**
โสตนฺติ คามกถาย โสตํ อวฺรเญย นีวเญย สนฺนีวเญย^๙
รกฺเขยฺย โคเปยฺย ปิทเหยย ปจฺฉินฺนเทยฺยาติ คามกถาย อวฺรเย โสตํ.

^๑ อ. อนนฺยุตฺตา

^๓ ส. จ. เท. วุจฺจติ

^๕ จ. เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๗ ส. กุมภฏฺฐจานกถา

^๙ จ. เท. สํวเรยฺย

^๒ จ. เท. วิสฺสุทฺตสฺสนา

^๔ จ. เท. พตฺตีส

^๖ สฺยา. วิสิขากถา

^๘ จ. เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

รส จ นานุกิขฺเมยฺยาติ รสํ^๑ มุรฺรโส ขนฺธฺรโส ตจฺรโส
 ปตฺตรโส ปุปฺพรโส ผลรโส อมฺพิลฺลํ มธฺรํ ติตฺติกํ^๒ กฏฺกํ
 โลณิกํ^๓ ขาริกํ ลมฺพิลฺลํ^๔ กสาโว สาทุ^๕ อสาทุ^๕ สีตํ อุณฺหํ.
 สนฺเตเก สมนฺพฺราหฺมณา รสคิทฺธา; เต ชิวฺหคฺเคน รสคฺคานิ
 ปฺริเยสนฺตา อาหิณฺชนฺติ, เต อมฺพิลฺลํ ลมฺพิลฺลํ อนมฺพิลฺลํ ปฺริเยสนฺติ,
 อนมฺพิลฺลํ ลมฺพิลฺลํ อมฺพิลฺลํ ปฺริเยสนฺติ ๔เปยฺย สีตํ ลมฺพิลฺลํ
 อุณฺหํ ปฺริเยสนฺติ, อุณฺหํ ลมฺพิลฺลํ สีตํ ปฺริเยสนฺติ. เต ยํ ยํ
 ลมฺพิลฺลํ เตน เตน น ตฺถสนฺติ, อปฺราปรํ ปฺริเยสนฺติ, มนาปิเกสุ
 รสฺสํ รตฺตา คิทฺธา คิธฺตา มุจฺฉิตฺตา อชฺโฌปนฺนา^๖ ลคฺคา ลคฺคิตฺตา
 ปลิพฺพฺตา. ยสฺเสสา รสตณฺหา ปหิณา สมุจฺฉินฺนา ๔เปยฺย ฌาณคฺคินา
 ททฺธมา, โส ปฏฺิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อาหาเรติ เหนว ทวาย
 น มทาย น มณฺชนาย น วิฆฺฐนายน ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส
 จิตฺติยา ยาปนายน วิหีสฺสปรตฺติยา พุรฺหมจฺริยานุคฺคทาย ๔เปยฺย
 ฌาสฺสฺวิหาโร จาติ.

ยถา วณฺํ อาลิมฺเปยฺย ยาวเทว อารุหณฺตถาย, ยถา วา
 ปน อกฺขํ อพฺภณฺเชยฺย ยาวเทว ภารสฺส นิตฺถรณฺตถาย, ยถา
 วา ปน^๗ ปุตฺตมฺสํ อาหาเรยฺย ยาวเทว กนฺตารสฺส นิตฺถรณฺตถาย;
 เอวเมว ภิกฺขุ ปฏฺิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อาหาเรติ เหนว ทวาย
 ๔เปยฺย อนวชฺชตา จ ฌาสฺสฺวิหาโร จาติ รสตณฺหํ ปชฺเหยฺย
 วิโนทฺเตยฺย พฺยณฺตีกเรยฺย อนภาวญฺคเมยฺย, รสตณฺหายน อารโต

^๑ ฉ., เท. รส จาติ

^๒ ส., โลณิกํ

^๓ ฉ., เท. สาทุ อสาทุ

^๔ ส., ฉ., เท. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๕ ส., ฉ., เท. ติตฺติกํ, เอวฺมุปริปิ.

^๖ ฉ., เท. ลมฺพิลฺลํ

^๗ ฉ., เท. อชฺโฌปนฺนา, เอวฺมุปริปิ.

อสฺส วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิภฺขณฺโต นิสฺสณฺโง วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณตฺโต
 วมิริยาทิกเตน เจตสา วิหเรยฺยาติ, รเส จ นานฺตฺติชฺฌเมยฺย.

น จ มมาเยถ กิณฺจิ โลกสฺมินฺติ มมตฺตาติ เทว
 มมตฺตา: ตณฺหามมตฺตญฺจ ทิณฺณจิมมตฺตญฺจ ยเปยฺย อิทํ ตณฺหามมตฺตํ
 ยเปยฺย อิทํ ทิณฺณจิมมตฺตํ. ตณฺหามมตฺตํ ปหาเย ทิณฺณจิมมตฺตํ
 ปฏฺวินิสฺสชฺชิตฺวา จกฺขุํ น มมาเยยฺย น คณฺเหยฺย น ปราสมเยยฺย
 นาภินิวิเสยฺย. โสตํ ยเปยฺย ฌานํ ยเปยฺย ชิวฺหํ ยเปยฺย กายํ
 ยเปยฺย รุเป ยเปยฺย สทฺทเท ยเปยฺย คณฺเฑ ยเปยฺย รเส ยเปยฺย
 โผฏฺฐพฺเพ ยเปยฺย กุลํ ยเปยฺย คณฺเฑ ยเปยฺย อาวาสํ ยเปยฺย ลาภํ
 ยเปยฺย ยสํ ยเปยฺย ปสฺสํ ยเปยฺย สุขํ ยเปยฺย จีวรํ ยเปยฺย ปิณฺฑปาทํ
 ยเปยฺย เสนาสนํ ยเปยฺย คิลานปจฺจยภาสชฺชปริกฺขารํ ยเปยฺย กามธาทูํ
 ยเปยฺย รูปธาทูํ ยเปยฺย อรูปธาทูํ ยเปยฺย กามภวํ ยเปยฺย รูปภวํ
 ยเปยฺย อรูปภวํ ยเปยฺย สณฺณภวํ ยเปยฺย อสณฺณภวํ ยเปยฺย
 เนวสณฺณานาสณฺณภวํ ยเปยฺย เอกโวการภวํ ยเปยฺย จตฺตโวการภวํ
 ยเปยฺย ปญฺจโวการภวํ ยเปยฺย อตีตํ ยเปยฺย อนาคตํ ยเปยฺย
 ปจฺจุปฺปนํ ยเปยฺย ทิณฺณจสฺสตมฺตฺตวิณฺญาตพฺเพ ฐมฺเม น มมาเยยฺย
 น คณฺเหยฺย น ปราสมเยยฺย นาภินิวิเสยฺย. กิณฺจิตฺติ กิณฺจิ รูปคตํ
 เวทนาคตํ สณฺณาคตํ สงฺขารคตํ วิณฺญาณคตํ. โลกสฺมินฺติ
 อปายโลเก ยเปยฺย อายตนโลเกติ น จ มมาเยถ กิณฺจิ โลกสฺมี.
 เตนาห ภควา

“จกฺขุหิ เนว โลลสฺส
 คามกถาย อารรเย โสตํ,
 รเส จ นานฺตฺติชฺฌเมยฺย
 น จ มมาเยถ กิณฺจิ โลกสฺมินฺติ.

[๑๕๘] ผสฺสเสน ยทา ผุฏฺฐสฺส
 ปรีเทวํ ภิกฺขุ น กรียะย กุหิณฺณจิ,
 ภวญฺจ นาภิชปะเปยฺย
 เภรเวสุ จ น สมปะเวเชยฺย.

ผสฺสเสน ยทา ผุฏฺฐสฺสตาติ [๑] โรคผสฺสเสน ผุฏฺฐโจ ปเรโต
 สโมหิโต สมณฺหาคโต อสฺส, จกฺขุโรเคน ผุฏฺฐโจ ปเรโต สโมหิโต
 สมณฺหาคโต อสฺส, โสตรโรเคน ยเปยฺ ฆวานโรเคน ยเปยฺ
 ชิวฺหาโรเคน ยเปยฺ กายโรเคน ยเปยฺ สีสโรเคน ยเปยฺ
 กณฺณโรเคน ยเปยฺ มุขโรเคน ยเปยฺ ทนฺตโรเคน ยเปยฺ กาเสน
 ยเปยฺ สาเสน ยเปยฺ ปินาเสน ยเปยฺ ทาเหเน ยเปยฺ ชเรน
 ยเปยฺ กุจฺฉิโรเคน ยเปยฺ มุจฺฉาย ยเปยฺ ปกฺขนฺทิกาย ยเปยฺ
 สฺลาย ยเปยฺ วิสฺสุจิกาย ยเปยฺ กุฏฺฐเจเน ยเปยฺ คณฺเฑเน ยเปยฺ
 กิลาสเน ยเปยฺ โสเสน ยเปยฺ อปฺมาเรเน ยเปยฺ ททฺทฺยา ยเปยฺ
 กณฺทฺยา ยเปยฺ กจฺจุยา ยเปยฺ รชสาย ยเปยฺ วิตจฺฉิกาย ยเปยฺ
 โลหิเตเน ยเปยฺ ปิตฺเตเน ยเปยฺ มรฺฐเมเหเน ยเปยฺ อํสาย ยเปยฺ
 ปิพฺกาย ยเปยฺ ภคฺนฺทลาย ยเปยฺ ปิตฺตสมุฏฺฐาเนหิ^๑ อาพาเชหิ^๒
 ยเปยฺ เสมฺหสมุฏฺฐาเนหิ อาพาเชหิ ยเปยฺ วาตสมุฏฺฐาเนหิ อาพาเชหิ
 ยเปยฺ สนฺนิปาติเกหิ อาพาเชหิ ยเปยฺ อุตฺตปริณามเชหิ อาพาเชหิ
 ยเปยฺ วิสมปฺริหารเชหิ อาพาเชหิ ยเปยฺ โอปกฺกมิเกหิ อาพาเชหิ
 ยเปยฺ กมฺมวิปากเชหิ อาพาเชหิ ยเปยฺ สีเตเน ยเปยฺ อุณฺहेเน
 ยเปยฺ ชิมฺมจฺฉาย ยเปยฺ ปิปาสาย ยเปยฺ อุจฺจาเรเน ยเปยฺ
 ปสฺสาเวเน ยเปยฺ ทํสมกสฺวาตาตปสฺสีสปสมฺผสฺเสหิ ผุฏฺฐโจ ปเรโต
 สโมหิโต สมณฺหาคโต อสฺสตาติ, ผสฺสเสน ยทา ผุฏฺฐสฺส.

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อ. ผสฺสสตี โรคผสฺสโส

^{๒-๒} ฉ.,เท.,ส. ปิตตสมุฏฺฐาเนเน อาพาเชเน, เอมฺมปฺริปี.

ปริเทวํ ภิกขุ น กเรยฺย กุหิณฺจิติ อาเทวํ ปริเทวํ
 อาเทวณํ ปริเทวณํ อาเทเวตฺตํ ปริเทเวตฺตํ วาจาปฺลาปํ วิปฺปลาปํ
 ลาลปํ ลาลปายณํ ลาลปายิตตํ น กเรยฺย น ชเนยฺย น
 สณฺชเนยฺย น นิพฺพตฺเตยฺย นานิพฺพตฺเตยฺย. กุหิณฺจิติ กุหิณฺจิ
 กิมนฺจิจิ กตฺถจิจิ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา อชฺฌตฺตพหิทฺธา วาติ
 ปริเทวํ ภิกขุ น กเรยฺย กุหิณฺจิจิ.

ภาวญฺ นานิขปฺเปยฺยาติ กามภวํ น ชปฺเปยฺย ฐปภวํ น
 ชปฺเปยฺย อฐปภวํ น ชปฺเปยฺย น ปชปฺเปยฺย นานิขปฺเปยฺยาติ,
 ภาวญฺ นานิขปฺเปยฺย.

ภเวสฺส จ น สมฺปเวชเยยฺยาติ ภเววาทิ เอเกน อากาเรน
 ภยมฺปิ ภเววมฺปิ ตณฺเฆว. วุตฺตํ เหนํ ภควตา “เอตํ ฐน
 ตํ ภยํ ภเวว [๒] อากจฺจตีติ. พหิทฺธารมฺมณํ วุตฺตํ สีหา
 พฺยคฺฆา ทิปฺปี อจฺฉา ตรจฺฉา โกกา โคมฺหิสสา [๓] หตฺถิ อหิ
 วิจฺฉิกา สตปฺที โจรา วา อสฺสุ มาณวา กตกมฺมา วา
 อกตกมฺมา วา. อถาปเรน อากาเรน ภยํ วุจฺจติ อชฺฌตฺตํ
 จิตฺตสมฺภูจฺฉนํ ภยํ ภยานกํ^๔ จมฺภิตตํ โลมฺหํโส เจตฺโส
 อุพฺเพโค อุตุราโส, ชาติภยํ ชราภยํ พฺยาธิภยํ มรณภยํ
 ราชภยํ โจรภยํ อคฺคิภยํ อุทกภยํ อตฺตานฺนฺวาทภยํ ปฺรานฺนฺวาทภยํ
 ทณฺฑภยํ ทฺฤคฺคิภยํ อุมิภยํ กุมฺภิลภยํ อวณฺณภยํ สํสฺสการภยํ^๕
 อาชีวกภยํ^๖ อสิโลกภยํ ปริสาย สารชฺชภยํ [๗] ภยานกํ
 จมฺภิตตํ โลมฺหํโส เจตฺโส อุพฺเพโค อุตุราโส. ภเวสฺส จ น

^๑ ฉ., เท. วาจา ปลาป

^๒ ฉ., เท. น ชเห

^๓ ฉ., เท. อสสา

^๔ ส. ภยานกตฺตํ

^๕ ส. ฉ., เท. สํสฺสการภยํ

^๖ ฉ., เท. อาชีวิกภยํ

^๗ ฉ., เท. มทณฺายํ ทฺฤคฺคิภยํ ภยํ

สมปเวเชยยาติ เภรเว ปสฺสิตฺวา วา สฺสณฺฑิตฺวา วา น เวเชยฺย น
 ปเวเชยฺย น สมปเวเชยฺย น ตสฺสยฺย น อุตฺตสฺสยฺย น
 ปริตฺตสฺสยฺย^๑ น ภายฺย น สนฺตาสํ อาปชฺเชยฺย, อภีรु^๒ อสฺส
 อจฺฉมฺภี อนุตฺตาสี อปฺลาयी, ปหีนฺภยภรโว วิคตโลมฺหํโส วิหเรยฺยาติ
 เภรเวสุ จ น สมปเวเชยฺย. เตนาห ภควา

“ผสฺสเสน ยทา ผุฏฺฐสฺส
 ปรีเทวํ ภิกฺขุ น กเรยฺย กุหิณฺจิ,
 ภวณฺจ นาภิชปฺเปยฺย
 เภรเวสุ จ น สมปเวเชยฺยาติ.

[๑๕๕] อนฺนํ นมโธ ปานานํ
 ขาทนีนํ^๓ อโถปิ วตฺถานํ,
 ลทฺฐา น สนฺนิธิ กยิรา
 น จ ปริตฺตเส ตานิ อลฺภมาโน.^๔

อนฺนํ นมโธ ปานานํ ขาทนีนํ อโถปิ วตฺถานนฺติ
 อนฺนํ นมโธ โอทโน กุมฺมาโส สตฺตุ มจฺฉนํ มํสํ. ปานานนฺติ
 อฏฺฐ ปานานิ: อมฺพพานํ, ชมฺพพานํ, โจจพานํ, โมจพานํ,
 มฐฺกพานํ, มุทฺธิกพานํ, สาธุกพานํ, ผารุสฺสกพานํ. อปฺราณีปิ อฏฺฐ
 ปานานิ: โกสมฺพพานํ, โกลพานํ, พทฺธพานํ, ชมฺพพานํ,^๕ เตลพานํ,
 ยาคุพานํ, ปโยพานํ, รสพานํ. ขาทนีนํ นมโธ ปิฏฺฐขชฺชกํ, ปุวขชฺชกํ,
 มฺลขชฺชกํ, ตจขชฺชกํ, ปตฺตขชฺชกํ, ปุพฺผขชฺชกํ, ผลขชฺชกํ.
 วตฺถานนฺติ จ จีวรานิ: ไชมํ, กปฺปาสิกํ, โกเสยฺยํ, กมฺพลํ, สาณํ
 ภงฺคนฺติ อนฺนํ นมโธ ปานานํ ขาทนีนํ อโถปิ วตฺถานํ.

^๑ จ., เท. ปริตฺตสฺสยฺย

หมตอายุ 12/06/2566

^๓ จ., เท. ขาทนีนํ นมโธปิ, เอวมฺพปริปิ.

^๕ ส., จ., เท. มตฺพานํ

^๒ จ. อภีรु อ. อภีรุ

^๔ ส., จ., เท. อลภมาโน, เอวมฺพปริปิ.

ลทฐา น สนฺนิธิ กยิราติ ลทฐาติ ลทฐา ลภิตฺวา
 อธิคนฺตฺวา วินฺทิตฺวา^๑ ปฏฺฐิลภิตฺวา น กุหนาย, น ลปนาย, น
 เนมิตฺตกตฺยา,^๒ น นิปฺเปสิกตฺยา, น ลาเภณ ลภํ นิชฺชีสนตฺยา,^๓
 น ทารุทาเนน,^๔ น เวฬุทาเนน, น ปตฺตทาเนน, น ปุပ္ผทาเนน, น
 ผลทาเนน, น สินฺนาทาเนน, น จุณฺณทาเนน, น มตฺติกทาเนน,^๕
 น ทนฺตกฏฺฐทาเนน, น มุโขทกทาเนน, น ปาตุกมฺยตฺยา,^๖ น
 มุคฺคสฺสฺปตฺยา,^๗ น ปาริภฺภูตฺยา,^๘ น ปิจฺจมทฺธิกตฺยา,^๙ น วตฺถุวิชฺชา,
 น ตีรจฺฉานวิชฺชา, น อํควิชฺชา, น นกฺขตฺตวิชฺชา, น
 ทูตคฺมเนน, น ปหฺนคฺมเนน, น ชฺงฺฆเปสนิเกน,^{๑๐} น เวชฺชกมฺเมน,
 น นวกมฺเมน, น ปิณฺฑปฏฺฐิปิณฺฑเกน, น ทานานุปฺปทาเนน ฐมฺเมน
 สเมน ลทฐา ลภิตฺวา อธิคนฺตฺวา วินฺทิตฺวา ปฏฺฐิลภิตฺวาติ ลทฐา.
 น สนฺนิธิ กยิราติ อนนฺสนฺนิธิ ปานสนฺนิธิ วตฺถสนฺนิธิ ยานสนฺนิธิ
 สยนสนฺนิธิ คณฺธสนฺนิธิ อามิสสนฺนิธิ น กเรยฺย น ชเนยฺย น
 สยฺชเนยฺย น นิพฺพตฺเตยฺย นากิณิพฺพตฺเตยฺยาติ ลทฐา น
 สนฺนิธิ กยิรา.

น จ ปริตฺตเส ตานิ อลฺลพฺภมาโนติ อนนํ वा น ลภามิ,
 ปานํ वा น ลภามิ, วตฺถํ वा น ลภามิ, กุลํ वा น ลภามิ,
 คณํ वा น ลภามิ, อาวาสํ वा น ลภามิ, ลภํ वा น ลภามิ,
 ยสํ वा น ลภามิ, ปสํสํ वा น ลภามิ, สฺขํ वा น ลภามิ,
 จีวรํ वा น ลภามิ, ปิณฺฑปาตํ वा น ลภามิ, เสนาสนํ वा

^๑ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส.ฉ.,เท. เนมิตฺติกตฺยา

^๓ ฉ.,เท. นิชฺชีสนตฺยา

^๔ ส.ฉ.,เท. กฏฺฐทาเนน

^๕ ส.ฉ.,เท. มตฺติกาทาเนน

^๖ ส.ฉ.,เท. จาฏกมฺยตฺยา

^๗ ส. มุคฺคสฺสฺปตฺยา ฉ.,เท. มุคฺคสฺสฺยตฺยา

^๘ ส. ปาริภฺภูตฺยา ฉ.,เท. ปาริภฺภูตฺยา

^๙ ส. ปิจฺจิมสิกตฺยา

^{๑๐} ส.ฉ.,เท. ชฺงฺฆเปสนิเยน

น ลภามิ, คิลานปัจจุยเภสชฺชปริกฺขารํ วา น ลภามิ, คิลานุปฏฺฐากํ^๑
 วา น ลภามิ, “อปฺปณฺณาโตมฺหิตี น ตสฺเสยฺย น อุตฺตสฺเสยฺย น
 ปรีตฺตสฺเสยฺย น ภายเยยฺย น สนฺตาสํ อปชฺเชยฺย อภีรฺ อสฺส
 อจฺฉมฺภี อนฺตฺราสี อปฺล่ายี ปหฺนภยเภรโว วิคตโลมฺหํโส วิหเรยฺยาติ
 น จ ปรีตฺตเส ตานิ อลฺพภมาโน. เตนาห ภควา

“อนฺนํ นมโถ ปาณํ
 ขาถนียาณํ อโถปิ วตฺถาณํ,
 ลทฺธา น สนฺนิธี กยิรา
 น จ ปรีตฺตเส ตานิ อลฺพภมาโนติ.

[๑๖๐] ฌายี น ปาทโลลสฺส
 วิรเม กุกฺกัจจา นปฺปมชฺเชยฺย,
 อถาสเนสฺส สยเนสฺส
 อปฺปสทฺเทสฺส ภิกฺขุ วิหเรยฺย.

ฌายี น ปาทโลลสฺสตาติ ฌายีติ ปจฺเมเนปิ ฌาเนน
 ฌายี, ทฺติเยเนปิ ฌาเนน ฌายี, ตติเยเนปิ ฌาเนน ฌายี,
 จตุตฺเถเนปิ ฌาเนน ฌายี, สวิตกฺกสฺวิจาเรนปิ ฌาเนน ฌายี,
 อวิตกฺกวิจารมตฺเตเนปิ ฌาเนน ฌายี, อวิตกฺกอวิจาเรนปิ ฌาเนน
 ฌายี, สปฺปิตฺติเกเนปิ ฌาเนน ฌายี, นิปฺปิตฺติเกเนปิ ฌาเนน ฌายี,
 ปิตฺติสทฺคเตเนปิ ฌาเนน ฌายี, สาทสทฺคเตเนปิ ฌาเนน ฌายี,
 สุขสทฺคเตเนปิ ฌาเนน ฌายี, อฺเปกฺขาสทฺคเตเนปิ ฌาเนน ฌายี,
 สฺสญฺญเตเนปิ ฌาเนน ฌายี, อนิมนฺตเตเนปิ ฌาเนน ฌายี,
 อปฺปณฺธิเตเนปิ ฌาเนน ฌายี, โลเกเนเนปิ ฌาเนน ฌายี,

โลกุตฺตเรนปิ ฌาเนน ฌายี, ฌานรโต เอกตฺตมนุยุตฺโต^๑
สทตฺถครุโกติ^๒ ฌายี.

น ปาทโลลสฺสาติ กถํ ปาทโลโล โหติ. อีเชกจฺโจ
ปาทโลโล^๓ ปาทโลลิเยน สมฺนฺนาคโต โหติ อารามเณ อารามํ
อฺยุยานเณ อฺยุยานํ คามเณ คามํ นิคเมณ นิคมํ นคเรณ นคฺรํ
รฏฺเฐน รฏฺเฐ จนฺปเพณ จนฺปทํ ทิฆจาริกํ อนวตฺถิตจาริกํ
อนุยุตฺโต วิหริติ. เอวมฺปิ ปาทโลโล โหติ.

อถวา ภิกฺขุ อนฺโตสงฺฆารามे ปาทโลลิเยน สมฺนฺนาคโต
โหติ. น อตฺถเหตุ น กรณเหตุ^๔ อฺทุทโต อวฺอุปสนตจิตฺโต
ปริเวณโต ปริเวณํ คจฺฉติ, วิหารโต วิหารํ คจฺฉติ, อทฺธมโยคโต
อทฺธมโยคํ คจฺฉติ, ปาสาทโต ปาสาทํ คจฺฉติ, หมฺมมฺยโต หมฺมมฺยํ
คจฺฉติ, คฺกุหโต^๕ คฺกุหํ คจฺฉติ, เลณโต เลณํ คจฺฉติ, กุฏฺฐิตอ กุฏฺฐิ
คจฺฉติ, กุฏฺฐาคารโต กุฏฺฐาคารํ คจฺฉติ, อฏฺฐโต อฏฺฐํ คจฺฉติ,
มาพโต^๖ มาพํ คจฺฉติ, อฺทุททณฺฑโต^๗ อฺทุททณฺฑํ คจฺฉติ,
อฺทุทฺเรสิตโต^๘ อฺทุทฺเรสิตํ คจฺฉติ,^๙ อฺปฏฺฐจฺานสาลโต อฺปฏฺฐจฺานสาลํ
คจฺฉติ, มณฺฑลมาพโต มณฺฑลมาพํ คจฺฉติ, รุกฺขมฺมูลโต รุกฺขมฺมูลํ
คจฺฉติ. ยตฺถ วา ปน ภิกฺขุ นิสิตฺนติ, ตทฺหิ คจฺฉติ. ตตฺถ เอกสฺส
วา ทฺฐติโย โหติ, ทฺวินฺนํ วา ตติโย โหติ ตินฺนํ วา จตฺตโย
โหติ. ตตฺถ พหุํ สมฺมปฺปลาปํ ลปติ, เสยฺยถิทํ. ราชกถํ โจรกถํ
มหามตฺตกถํ เสนากถํ ภยกถํ ยฺยทฺธกถํ อนฺนกถํ ปานกถํ วตฺถกถํ

^๑ อี. เอกคฺคมนุยุตฺโต

^๒ ฉ., เท. ปรมตฺถครุโกติ, เอวมฺปิ.

^๓ ฉ., เท. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. การณเหตุ

^๕ ส., ฉ., เท. กุหา

^{๖-๗} ส. มาลโต มาลํ

^{๗-๘} อี. อฏฺฐนฺฑโต อฏฺฐนฺฑํ

^{๘-๙} ส. อฺทุทฺเรสิตโต อฺทุทฺเรสิตํ คจฺฉติ ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนติ.

ยานกถํ สยนกถํ มาลากถํ คนฺธกถํ ฌาติกถํ คามกถํ นิคมกถํ
นครกถํ ชนปทกถํ อิตฺถิกถํ ปุริสกถํ^๑ สุรกถํ วิสิทฺฐากถํ
กุมภฏฺฐจานกถํ ปุพฺพเปตกถํ นานตฺตกถํ โลกทฺฐายิกํ สมฺมทฺฐายิกํ
อิติภาวากถํ อิติ วา; เอวมปิ ปาทโลโล โหติ.

น ปาทโลลสฺสชาติ ปาทโลลียํ ปชฺเหยย วิโนทยย
พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺย, ปาทโลลียา อารโต อสฺส วิรโต
ปฏฺวิรโต นิทฺชนฺโต นิสฺสญฺโจ วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน
เจตฺสา วิหเรยฺย จเรยฺย สมาจเรยฺย^๒ อิริเยยฺย วตฺเตยฺย ปาเลยฺย
ยเปยฺย ยาเปยฺย. ปฏฺฐิสลฺลานารามํ อสฺส ปฏฺฐิสลฺลानรโต โส^๓
อชฺฌตฺตํ เจโตสมณฺณนฺตฺโต อนิรากตฺตมาโน วิปสฺสนาย สมฺนฺนาคโต
พฺรุเหตา สฺสญฺญาคารานํ ฌายี ฌานรโต เอกตฺตมฺนฺตฺโต
สทตฺถครุโกติ ฌายี น ปาทโลลสฺส.

วิธเม กุกฺกัจจา นปฺปมชฺชเยยฺยติ กุกฺกัจจนฺติ หตฺถกุกฺกัจจมฺปิ
กุกฺกัจจํ, ปาทกุกฺกัจจมฺปิ กุกฺกัจจํ, หตฺถปาทกุกฺกัจจมฺปิ กุกฺกัจจํ,
อกปฺปิเย กปฺปิยสณฺณิตา, กปฺปิเย อกปฺปิยสณฺณิตา, อวชฺเช
วชฺชสณฺณิตา, วชฺเช อวชฺชสณฺณิตา, [๔] เอวรूपํ กุกฺกัจจํ
กุกฺกัจจายนา กุกฺกัจจายิตตฺตํ เจตฺโส วิปฺปฏฺฐิสารํ มโนวิเลโข; อิทํ
วฺจฺจติ กุกฺกัจจํ.

อปิ^๔ ทฺวิหิ การณฺเห อปฺปชฺชติ กุกฺกัจจํ เจตฺโส
วิปฺปฏฺฐิสารํ มโนวิเลโข: กตตฺตา จ อกตตฺตา จ. กถํ กตตฺตา จ
อกตตฺตา จ อปฺปชฺชติ กุกฺกัจจํ เจตฺโส วิปฺปฏฺฐิสารํ มโนวิเลโข.

^๑ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. วิจเรยฺย

^๓ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ส., ฉ., เท. ยํ

^๕ ฉ., เท. อปิ

“กตํ เม กายทฺถจฺจริตํ, อกตํ เม กายสฺสจฺจริตํ^๑ อุปฺปชฺชติ กุกฺกุกฺจํ
 เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข. “กตํ เม วจฺจิตฺตจฺจริตํ^๒ อเปย
 กตํ เม มโนทฺถจฺจริตํ^๓ อเปย กโต เม ปาณาติปาโต อเปย อกตา
 เม ปาณาติปาตาเวรมณฺณิตี อุปฺปชฺชติ กุกฺกุกฺจํ อเปย มโนวิเลโข.
 “กตํ เม อทินฺนาทานํ อเปย กโต เม กาเมสฺสมิฉฺฉาจารो อเปย
 กโต เม มุสาวาทอ อเปย กตา เม ปิสุณฺหา^๔ วาจา^๕ อเปย
 กตา เม ผรุสา วาจา^๖ อเปย กโต เม สมฺมปฺปลาโป อเปย
 กตา เม อภิชฺฌมา อเปย กโต เม พยาปาโท อเปย กตา เม
 มิฉฺฉาทิภฺจฺจิ, อกตา เม สมฺมาทิภฺจฺจิติ อุปฺปชฺชติ กุกฺกุกฺจํ เจตโส
 วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข. เอวํ กตตฺตา จ อกตตฺตา จ อุปฺปชฺชติ
 กุกฺกุกฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข.

อถวา “สีเลสฺสมุหิ อปริปฺปรการีตี^๗ อเปย “อินฺทฺริเยสฺสมุหิ
 อคฺคตฺตทฺวาโรตี อเปย “โมฆเน อมตฺตตณฺณมฺหีตี อเปย “ชาคริยํ
 อนนฺยุตฺโตมฺหีตี อเปย “น สติสมฺปชฺฌณฺเนน สมฺนฺนาทฺโตมฺหีตี อเปย
 “อภาวิตา เม จตฺตาโร สติปฏฺจฺจนาตี อเปย “อภาวิตา เม
 จตฺตาโร สมฺมปฺปชฺชนาตี อเปย “อภาวิตา เม จตฺตาโร
 อิทฺธิปฺปาทาตี อเปย “อภาวิตานิ เม ปณฺจอินฺทฺริยานีตี อเปย
 “อภาวิตานิ เม ปณฺจ พลาณีตี อเปย “อภาวิตา เม สตฺต
 โพชฺฌณฺกาตี อเปย “อภาวิทอ เม อริโย อฏฺฐจฺงคิโก มคฺโคตี
 อเปย “ทฺถกฺขํ เม อปริณฺญาตํ อเปย “สมฺมทโย เม อปฺปทีนตี
 อเปย “มคฺโค เม อภาวิทตี อเปย “นิโรธो เม อสจฺฉิกโกตี
 อุปฺปชฺชติ กุกฺกุกฺจํ เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารो มโนวิเลโข. **วิรเม**
กุกฺกุกฺจาตี กุกฺกุกฺจา อารเมยฺย วิรเมยฺย ปฏฺฐิวิรเมยฺย กุกฺกุกฺจํ

ปชเหยย วิโนเทยย พุยนตีกเรยย อนภาวงคเมยย, กุกุกุจา
 อารโต อสส วิรโต ปฏิวิรโต นิกขนโต นิสสฏฺโง วิปฺปมุตโต
 วิสณฺณุตโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหเรยยาติ วิรเม กุกุกุจา.

นปฺปมชฺเชยยาติ สกุกจฺจการี อสส สาทจฺจการี อฏฺฐิตการี
 อโนลีนวุตฺติโก อนิกฺขิตตจฺจนโท อนิกฺขิตตฐโร อปฺปมตฺโต^๑ กุสเลสุ
 ฐมฺเมสุ. “กทาหํ อปริปฺปํ วา สीलกฺขณํ ปริปฺปเรยฺยํ, ปริปฺปํ วา
 สीलกฺขณํ ตตฺถ^๒ ปณฺณาย อนุกฺคณฺเหยฺยนฺติ โย ตตฺถ จนฺโท จ
 วายาโม อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬหี จ ธาโม จ อปฺปปฏิวานี จ
 สติสมฺปชฺจณฺณจ^๓ อาตปฺปํ ปชานํ อธิจฺ्ञานํ อนฺุโยโค อปฺปมาโท
 กุสเลสุ ฐมฺเมสุ. “กทาหํ อปริปฺปํ วา สสมาธิกฺขณํ ๔เปย
 ปณฺณากฺขณํ ๔เปย วิมุตฺติกฺขณํ ๔เปย วิมุตฺติฅาณทสฺสนกฺขณํ
 ๔เปย กทาหํ อปริณฺณาทํ วา ทุกฺขํ ปริชาเนยฺยํ, อปฺปทีเน วา
 กิเลเส ปชเหยยฺยํ, อภาวิตํ วา มคฺคํ ภาเวยฺยํ, อสจฺฉิกตํ วา^๔
 นิโรธํ สจฺฉิกเรยฺยนฺติ โย ตตฺถ จนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห
 จ อุสฺโสฬหี จ ธาโม จ อปฺปปฏิวานี จ สติสมฺปชฺจณฺณจ
 อาตปฺปํ ปชานํ อธิจฺ्ञานํ อนฺุโยโค อปฺปมาโท กุสเลสุ ฐมฺเมสุติ
 วิรเม กุกุกุจา นปฺปมชฺเชยฺย.

อถาสเนสุ สยเนสุ อปฺปสทฺทเทสุ ภิกฺขุ วิหเรยฺยาติ อถาติ
 ปทสนฺธิ ๔เปย อาสนํ วุจฺจติ ยตฺถ นิสีทติ มณฺโโจ ปิจํ ภิสฺสิ
 ตณฺฏฐิกกา จมฺมขณฺโตะ^๕ ติณฺสนฺถาโร ปณฺณสนฺถาโร^๖ ปลาสสนฺถาโร.^๗

^๑ ฉ., เท., อี. อปฺปมาโท

^๓ ฉ., เท. 12 สติ/25 จ สมฺปชฺจณฺณจ

^๕ อี. จมฺมขณฺโตะ

^๗ ฉ., เท. ปลาสสนฺถาโร

^๒ สี., ฉ., เท. อาเมณฺฑิตํ

^๔ สี. วาสทโท น ทิสฺสติ.

^๖ อี. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

สยมนํ วุจฺจติ เสนาสนํ วิหาโร อทฺธมโยโค ปาสาทิ หนฺมมียํ
 คฺกุหาติ อถาสเนสุ สยเนสุ.

อปฺปสทฺทเทสุ ภิกฺขุ วิหเรยฺยาติ อปฺปสทฺทเทสุ อปฺปนิคฺโขเสสุ
 วิชนฺวาเตสุ มนุสฺสสราหเสยฺยเกสุ ปฏฺฐิสลฺลานสารถฺเปสุ เสนาสเนสุ
 จเรยฺย [๑] วิหเรยฺย อิริเยยฺย วตฺเตยฺย ปาเลยฺย ยเปยฺย
 ยาเปยฺยาติ อถาสเนสุ สยเนสุ อปฺปสทฺทเทสุ ภิกฺขุ วิหเรยฺย.
 เตนานํ ภควา

“ฌายี น ปาทโลลสฺส
 วิรเม กุกฺกุกฺจา นปฺปมชฺเชยฺย,
 อถาสเนสุ สยเนสุ
 อปฺปสทฺทเทสุ ภิกฺขุ วิหเรยฺยาติ.

[๑๖๑] นิทฺทํ น พหุลีกเรยฺย
 ชาครียํ ภเชยฺย อาตาปี,
 ตนฺที มายํ หลํ^๒ จิตฺทํ
 เมถุนํ วิปฺปชฺเห สวิภูตํ.

นิทฺทํ น พหุลีกเรยฺยาติ รตฺตินฺทิวํ จโกฏฺฐจาสํ กริตฺวา^๓
 ปณฺจโกฏฺฐจาสํ ชาคเรยฺย^๔ เอกโกฏฺฐจาสํ นิปฺปชฺเชยฺยาติ นิทฺทํ น
 พหุลีกเรยฺย.

ชาครียํ ภเชยฺย อาตาปีติ อิทฺ ภิกฺขุ ทิวสํ จงฺกเมน
 นิสชฺชาย อวารณฺเียหิ ฐมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสชฺเชยฺย, รตฺตติยา ปจฺมํ
 ยามํ จงฺกเมน นิสชฺชาย อวารณฺเียหิ ฐมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสชฺเชยฺย,
 รตฺตติยา มชฺฌิมํ ยามํ ทกฺขิณฺเนน ปสฺสเสน สีหเสยฺยํ กปฺเปยฺย

^๑ ส.,ฉ.,เท. 12/๖(2566)

^๒ ส.,ฉ.,เท. หตฺถํ, เอวมฺปรีปิ.

^๓ ฉ.,เท. การตฺวา

^๔ ส. ปฏฺฐิขคฺเคยฺย ฉ.,เท. ปฏฺฐิพชฺเชยฺย

ปาเท^๑ ปาทำ^๑ อจฺจาชาเย สโต สมฺปชาโน อฏฺฐจฺณสณฺณมฺ
มนสิกริตฺวา, รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยามํ ปจฺจุฏฺฐาย จงฺกเมณ นิสฺสชฺชาย
อวารณเณยฺหิ ฐมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสธเยย.

ชาคริยํ ภาเชยฺยาติ ชาคริยํ ภาเชยฺย สมฺภาเชยฺย [๒]
ปฏฺวิเสวเยยฺยาติ ชาคริยํ ภาเชยฺย.

อาตปปีติ อาตปฺปํ วุจฺจติ วิริยํ โย เจตสีโก วิริยารมฺโภ
นิกกโม ปรกกโม อุกฺกยาโม วายาโม อุกฺกสาโห อุกฺกโสฬสํ ภาโม
ธิตี^๓ อสฺสิลปฺรกกมตา อนิกฺขิตฺตจฺจนฺตตา อนิกฺขิตฺตฐรตา
ฐรสมฺปคฺคาโห^๔ วิริยํ วิริยนิทฺธิยํ วิริยพลํ สมฺมาวายาโม. อิมินา
อาตาเปณ อุกฺกโต สมฺบุกโต อุกฺกโต สมฺบุกโต อุกฺกนโน สมฺบุกนโน^๕
สมนฺนาทโต; โส วุจฺจติ อาตปปีติ ชาคริยํ ภาเชยฺย อาตปปี.

ตณฺหิ มายํ หสํ จิตฺตํ เมถุนํ วิปฺลวเห สวิภูสณฺติ
ตณฺหิตฺติ ยา^๖ ตณฺหิ^๗ ตณฺหิยนา ตณฺหิยิตตฺตํ ตณฺหิมนตฺตํ^๘ อาลสิยํ
อาลสายนนา อาลสายิตตฺตํ^๙ อัย^{๑๐} วุจฺจติ ตณฺหิ. มายาติ มายา
วุจฺจติ วณฺณนิกา จริยา. อิธะจฺจโจ กาเยณ ทฺวจฺจริตํ จริตฺวา
วาชาย ทฺวจฺจริตํ จริตฺวา มนสา ทฺวจฺจริตํ จริตฺวา ตสฺส
ปฏฺวิจฺฉาทนฺเหตุ ปาปิกํ อิจฺฉํ ปหฺทติ^{๑๑} ‘มา มํ ชณฺณยาติ อิจฺฉติ,
‘มา มํ ชณฺณยาติ สงฺกปฺเปติ, ‘มา มํ ชณฺณยาติ วาจํ ภาสติ,
‘มา มํ ชณฺณยาติ กาเยณ ปรกกมติ. ยา เอวรูปา มายา^{๑๒}
มายาวิตา อจฺจสฺสา วณฺณนา นิกฺกิตฺติ นิกิรณนา นิหรณนา^{๑๓} ปริหรณนา

^{๑-๑} ส.ฉ.เท. ปาเทปาทำ

^๓ ฉ.เท. จิตฺติ, เอวมฺปฺริย.

^๕ ส. สมฺบุกนโน

^๗ ส.ฉ.เท. ตณฺหิ

^๙ ฉ.เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๑๑} ฉ.เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส.ฉ.เท. เสเวยฺย นิสฺสเวยฺย สํเสเวยฺย

^๔ ฉ. ฐรสมฺปคฺคาโห

^๖ ฉ.เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๘-๘} ฉ.เท. ตณฺหิมนตฺตา อาลสิยํ อาลสายนนา อาลสายิตตฺตํ

^{๑๐} ส.ฉ.เท. ปณฺทิตฺติ, อ. ปณฺทิตฺติ

^{๑๒} ส.ฉ.เท.อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

กตมา วาจสิกา ขิฑุทา. มุขเภาริย^๗ มุขาพมพท^๘
 มุขเพณฺหิมก^๙ มุขวลิมก^{๑๐} มุขเภารพก^{๑๑} มุขทททริก^{๑๒} นาฏิก^{๑๓} ลาส^{๑๔}
 คีต^{๑๕} ทวกมม^{๑๖}; อย^{๑๗} วาจสิกา ขิฑุทา.

๑๐ สี่. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ. จ.,เท. นาฏกั

เมถุนธมโม นาม โย โส อสทฐมโม คามธมโม วสธมโม
 ทุฏฐลโล โอทกนฺติโก รหสฺโส ทวยทวยสมาปตฺติ.^๑ ก็การณา
 วุจฺจติ เมถุนธมโม. อุภินฺนํ รตฺตํ สारตฺตํ อวสฺสฺตํ
 ปริยฺภูจิตํ ปริยาทินฺนจิตฺตํ อุภินฺนํ สทิสํ ธมฺโมติ ตํการณา
 วุจฺจติ เมถุนธมโม. ยถา อุโภ กลหการกา [๒] อุโภ
 ภณฺทนการกา ๕เปยฺ อุโภ ภสฺสการกา ๕เปยฺ อุโภ วิวาทการกา^๓
 ๕เปยฺ อุโภ อธิกรณการกา^๓ ๕เปยฺ อุโภ วาทิน ๕เปยฺ อุโภ
 สลลาปกา เมถุนกาติ วุจฺจติ; เอวเมว อุภินฺนํ รตฺตํ สारตฺตํ
 อวสฺสฺตํ ปริยฺภูจิตํ ปริยาทินฺนจิตฺตํ อุภินฺนํ สทิสํ
 ธมฺโมติ, ตํการณา วุจฺจติ เมถุนธมโม.

วิภูสาติ เทว วิภูสา: อตฺถิ อาคาริยสฺส^๔ วิภูสา, อตฺถิ
 ปพฺพชิตสฺส วิภูสา.

กตมา อาคาริยสฺส วิภูสา. เกสา จ มสฺสุ จ มาลา จ
 คนฺธา จ วิเลปนา จ อารณา จ ปิลนฺธนา จ วตฺถณฺจ
 ปสาธณฺจ^๕ เวจฺจนณฺจ^๖ อุจฺจาทนํ ปริมทฺทนํ นหาปนํ^๗ สมฺพาหนํ
 อาทาสํ อณฺชนํ มาลาวิเลปนํ มุขจฺจณฺณกํ มุขเลปํ หตฺถพนฺธํ^๘
 วสิทฺทาพนฺธํ^๙ ทณฺฑํ^{๑๐} นาลิยํ^{๑๐} ขคฺคํ จตฺตํ จิตฺรา อุปาหนา
 อุณฺหิสํ^{๑๑} มณิ^{๑๒} วาลวิชนี^{๑๓} โอทาตานิ วตฺถานิ ทิฆมฺรสฺสานิ^{๑๔}
 อิติ วา; อयํ อาคาริยสฺส วิภูสา.

^๑ สี.,ฉ.,เท. ทวยทวยสมาปตฺติ

^๒ สี.,ฉ.,เท. เมถุนกาติ วุจฺจติ.

^{๓-๓} ฉ.,เท. อุโภ อธิกรณการกา ๕เปยฺ อุโภ วิวาทการกา

^๔ สี.,ฉ.,เท. อาคาริยสฺส

^๕ สี.,ฉ.,เท. สยนาสนํ อ. ปสาทํ ^๖ สี.,ฉ.,เท. เวจฺจนณฺจ

^๗ ส. นหาปนํ

^๘ ส. หตฺถพนฺธํ

^๙ ฉ.,เท. สิขานพฺธํ

^{๑๐} ส. ทณฺฑนาลิยํ, ฉ.,เท. ทณฺฑนาพิยํ อ. ทณฺฑํ นาลิกํ

^{๑๑} สี.,ฉ.,เท.,อ. อุณฺหิสํ

^{๑๒} ส. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ. ฉ.,เท. มณิ

^{๑๓} ฉ.,เท. วาฬวิชนี

^{๑๔} สี.,ฉ.,เท. ทิฆมฺรสฺสานิ

กตมา ปพฺพชิตสฺส วิญฺญา. จีวรมณฺทนา ปตฺตมณฺทนา
เสนาสนมณฺทนา อิมสฺส วา ปุตฺติกายสฺส พาหิรานํ ปริกฺขารานํ
มณฺทนา วิญฺญา. เกพฺพา ปริกฺเกพฺพา เคธิกตา^๑ เคธิตตฺตํ
จปฺลนา^๒ จาปฺลยฺ; อยฺ ปพฺพชิตสฺส วิญฺญา.

ตณฺทึ มายฺ หสฺ ชิตฺทํ เมถุนํ วิปฺปชฺเห สวิญฺญนฺติ ตณฺทึญจ
มายญจ หสญจ ชิตฺทญจ เมถุนธมฺมญจ สวิญฺญํ สปริวารํ
สปริภาณํ สปริกฺขารํ ปชฺเหยย วิโนทยेย พฺยนฺตีกเรย
อนภาวํคเมยฺยาติ ตณฺทึ มายฺ หสฺ ชิตฺทํ เมถุนํ วิปฺปชฺเห
สวิญฺญํ. เตนาห ภควา

“นิทฺทํ น พหุลีกเรย
ชาครियํ ภเชยฺย อาดาปี,
ตณฺทึ มายฺ หสฺ ชิตฺทํ
เมถุนํ วิปฺปชฺเห สวิญฺญนฺติ.

[๑๖๒] อาถพฺพณํ สุปีนํ ลกฺขณํ
โน วิทฺเห อโถปี นกฺขตฺตํ,
วิรฺุทฺตญจ^๓ คพฺภกรณํ
ติกฺกิจฺจํ มามโก น เสเวยฺย.

อาถพฺพณํ สุปีนํ ลกฺขณํ โน วิทฺเห อโถปี นกฺขตฺตณฺติ
อาถพฺพณิกา อาถพฺพณํ ปโยเชนฺติ, นคเร วา รุทฺเต สงฺคาเม
วา ปจฺจุปฺภวจิตฺเต ปจฺจตฺติเกสฺส^๔ ปจฺจามิตฺเตสฺส อีตี อฺุปฺปาเทนฺติ,
อฺุปฺททวํ อฺุปฺปาเทนฺติ, โรคํ อฺุปฺปาเทนฺติ, สฺส^๕ กโรนฺติ, วิสฺสุจิกํ
กโรนฺติ, ปชฺชรกํ กโรนฺติ,^๕ ปกฺขนฺทิกํ กโรนฺติ. เอวํ อาถพฺพณิกา
อาถพฺพณํ ปโยเชนฺติ.

^๑ ส.,ฉ.,เท. เคธิตตา

^๒ ส.,ฉ.,เท. จปฺลตา

^๓ ส.,ฉ.,เท. วิรฺุทฺตญจ, เอวมฺปรีป.

^๔ ส. ปฺรเสนายปจฺจตฺติเกสฺส, ฉ.,เท. ปฺรเสนปจฺจตฺติเกสฺส

^{๕-๕} ฉ.,เท. ปชฺชรกํ กโรนฺติ สฺส กโรนฺติ วิสฺสุจิกํ กโรนฺติ

สุปินปาจกา สุปิน อาทิสนฺติ “โย ปุพฺพณฺหสมยํ สุปินํ
 ปสฺสตี, เอวํ วิปาโก โหติ. โย มชฺฌนฺตีกสมยํ^๑ สุปินํ ปสฺสตี,
 เอวํ วิปาโก โหติ. โย สายณฺหสมยํ^๒ สุปินํ ปสฺสตี, เอวํ วิปาโก
 โหติ. โย ปุริเม ยามะ อเปยฺ โย มชฺฌิเม ยามะ อเปยฺ โย
 ปจฺฉิเม ยามะ อเปยฺ โย ทกฺขิณเณ ปสฺสเณ นิปนฺโน อเปยฺ โย
 วาเมเน ปสฺสเณ นิปนฺโน อเปยฺ โย อุตฺตทานนิปนฺโน^๓ อเปยฺ โย
 อวกุชฺชนิปนฺโน^๔ อเปยฺ โย จนฺทํ ปสฺสตี อเปยฺ โย สุริยํ
 ปสฺสตี อเปยฺ โย มหาสมุทฺทํ ปสฺสตี อเปยฺ โย สีนะรุพฺพตราชํ^๕
 ปสฺสตี อเปยฺ โย หตฺถี ปสฺสตี อเปยฺ โย อสฺสํ ปสฺสตี อเปยฺ
 โย รถํ ปสฺสตี อเปยฺ โย ปตฺตี ปสฺสตี อเปยฺ โย เสนาพยุหํ
 ปสฺสตี อเปยฺ โย อารามรามณเอยยํ ปสฺสตี อเปยฺ โย
 วนรามณเอยยํ ปสฺสตี อเปยฺ โย ภูมिरามณเอยยํ ปสฺสตี อเปยฺ
 โย โปกฺขรณิรามณเอยยํ^๖ ปสฺสตี, เอวํ วิปาโก โหติ.” เอวํ
 สุปินปาจกา สุปิน อาทิสนฺติ.

ลกฺขณปาจกา ลกฺขณ อาทิสนฺติ มณิลกฺขณํ ทณฺฑลลกฺขณํ
 วตฺถลลกฺขณํ อสิลลกฺขณํ อุตฺตลลกฺขณํ ฐนฺลลกฺขณํ อาวุทธลลกฺขณํ
 อิตฺถิลลกฺขณํ ปุริสลกฺขณํ กุมาริกลลกฺขณํ กุมารลลกฺขณํ ทาสิลลกฺขณํ
 ทาสลลกฺขณํ หตฺถิลลกฺขณํ อสฺสลลกฺขณํ มหิสลลกฺขณํ อุตฺตมลลกฺขณํ
 [๔] อชลลกฺขณํ เมณฑลลกฺขณํ กุกฺกุฏลลกฺขณํ วฏฺฏกฺกलลกฺขณํ
 โคธาลลกฺขณํ กณฺณิกาลลกฺขณํ กจฺจปฺลลกฺขณํ มิคลลกฺขณํ อิติ วา^๗
 เอวํ ลกฺขณปาจกา ลกฺขณ อาทิสนฺติ.

^๑ ฉ., เท. มชฺฌนฺตีกสมยํ

^๒ ฉ., เท. สายณฺหสมยํ, เอวมุปริปี.

^๓ ฉ., เท. อุตฺตทานํ นิปนฺโน

^๔ ฉ., เท. อวกุชฺชนิปนฺโน

^๕ ฉ., เท. สีนะรุ ปพฺพตราชานํ

^๖ ส. โปกฺขรณิรามณเอยยํ, ฉ., เท. โปกฺขรณิรามณเอยยํ

^๗ ฉ., เท. อิตฺตทโท ทิสฺสตี.

^๘ ส., ฉ., เท. โคธลลกฺขณํ อ. โคธลลกฺขณํ

^๙ ฉ., เท. อิตฺตทโท ทิสฺสตี.

นภขตตปาจกา นภขตตํ อาทิสนฺติ อฏฺฐวีสติ นภขตตานิ.
 อิมินา นภขตเตน ฆรปเวโส กตตพฺโพ, อิมินา นภขตเตน มกฺกํ
 พนฺธิตพฺพํ, อิมินา นภขตเตน วาเรยฺยํ กาเรตพฺพํ, อิมินา
 นภขตเตน วิชนฺหาโร กตตพฺโพ, อิมินา นภขตเตน ฆรวาโส
 กตตพฺโพติ^๑ เอวํ นภขตตปาจกา นภขตตํ อาทิสนฺติ.

อาถพฺพณํ สุปินํ ลกฺขณํ โน วิทเห อโถปิ นภขตตฺตํ
 อาถพฺพณญจ สุปินญจ ลกฺขณญจ นภขตตญจ โน วิทเหยฺย น
 จเรยฺย น สมาจเรยฺย น สมาทาย วตฺเตยฺย. อถวา, น
 คณฺเหยฺย น อุกฺคณฺเหยฺย^๒ น ธาเรยฺย น อุปฺธาเรยฺย น
 อุปฺลภฺเขยฺย น โยเชยฺยาติ^๓ อาถพฺพณํ สุปินํ ลกฺขณํ โน วิทเห
 อโถปิ นภขตตํ.

วิรุทฺถญจ คพฺภกรณํ ติกิञฺจํ มามโก น เสเวยฺยาติ วิรุทฺ
 ฐจฺจติ มิคจกฺกํ.^๔ มิคจกฺกปาจกา มิคจกฺกํ อาทิสนฺติ: สกฺุณานํ^๕
 วา จตฺตูปฺปทานํ วา รุทฺ^๖ วสฺสิตํ ชานนฺติ.^๗ เอวํ มิคจกฺกปาจกา
 มิคจกฺกํ อาทิสนฺติ. คพฺภกรณียา คพฺภํ สณฺจเปนฺติ.^๘ ทวีหิ
 การณฺเหหิ คพฺภโก น สณฺจจติ: ปาณเกหิ วา วาตกฺกูปฺเปหิ วา.
 ปาณกานํ วา วาตกฺกูปฺปานํ วา ปฏฺิฆาตาย โอสถํ^๙ เทนฺติ.^{๑๐} เอวํ
 คพฺภกรณียา คพฺภํ สณฺจเปนฺติ. ติกิञฺจจติ ปญฺจ ติกิञฺจ:
 สาลากิยํ สลฺลกตฺติยํ กายติกิञฺจยํ^{๑๑} ภูตฺติยํ โกมารกเวชฺช.^{๑๒} มามโกติ
 พุทฺธมามโก ฐมฺมมามโก สงฺฆมามโก, โส วา ภควนฺตํ มมายติ,

^๑ ส.,ฉ.,เท. สํวาโส คนฺตพฺโพติ.

^๓ ส.,ฉ.,เท. นปฺปโยเชยฺยาติ.

^๕ ฉ.,เท. สกฺุณตานํ

^๗ ฉ.,เท. ชานนฺตํ

^๙ ส.,ฉ.,เท.,อิ. โอสถํ, เอวฺมฺปริปิ.

^{๑๑} ส.,ฉ.,เท. กายติกิञฺจ

^๒ ส. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ส. มิควากฺยํ. เอวฺมฺปริปิ, ฉ.,เท. มิควากฺกํ

^๖ ฉ.,เท. รุทฺ.

^๘ ฉ.,เท. สณฺจจเปนฺติ, เอวฺมฺปริปิ.

^{๑๐} ฉ.,เท. อิตฺสทฺโท ทิสฺสติ.

^{๑๒} ส.,ฉ.,เท. โกมรภจฺจ.

ภควา วา ตํ ปุคฺคํ ปรีคณฺหาติ.^๑ วุตฺตํ เหนํ ภควตา “เย
 เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กุหา ถทฺธา ลปา สิงฺคิ อุนฺนพา อสฺมาหิตา
 น เม เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ มามกา, อปคตา จ เต ภิกฺขุ
 ภิกฺขเว^๒ อิมสฺมา ฌมฺมวินยา, น จ เต^๓ อิมสฺมี ฌมฺมวินเย
 วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ อาปชฺชนฺติ, เย จ โข เต^๔ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ นิกฺกุหา นิลฺลปา ธีรา อถทฺธา^๕ สฺสฺมาหิตา, เต จ^๖
 โข เม ภิกฺขเว ภิกฺขุ มามกา อนปคตา^๗ จ เต [๘] ภิกฺขุ
 อิมสฺมา ฌมฺมวินยา, เต จ [๙] อิมสฺมี ฌมฺมวินเย วุฑฺฒิ
 วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ อาปชฺชนฺตฺติ.

“กุหา ถทฺธา ลปา สิงฺคิ อุนฺนพา อสฺมาหิตา,
 น เต ฌมฺเม วิรุฬฺหฺนฺติ สฺมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเต.
 นิกฺกุหา นิลฺลปา ธีรา อถทฺธา สฺสฺมาหิตา,
 เต เว ฌมฺเม วิรุฬฺหฺนฺติ สฺมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเตติ.

วิรุทฺธจ คพฺภกรณํ ติกิจฺจํ มามโก น เสเวยฺยาติ วิรุทฺธจ
 คพฺภกรณญจ ติกิจฺจญจ มามโก น เสเวยฺย น นิสฺสเวยฺย [๑๐]
 น ปฏฺิเสเวยฺย น จเรยฺย น สฺมาจเรยฺย น สฺมาทาย วตฺเตยฺย
 อถวา, น คณฺเหยฺย น อุกฺคณฺเหยฺย น^{๑๑} ธาเรยฺย^{๑๒} น
 อุปฺธาเรยฺย น อุปฺลกฺเขยฺย นปฺปยฺชฺเชยฺยาติ^{๑๓} วิรุทฺธจ คพฺภกรณํ
 ติกิจฺจํ มามโก น เสเวยฺย. เตนาห ภควา

^๑ ส. ปรีคณฺหาติ

^๒ ฉ., เท., อ. ภิกฺขุ

^๓ ส., เท. อตฺถทฺธา

^๔ ฉ., เท. น จ อปคตา

^๕ ฉ., เท., อ. ภิกฺขุ

^{๑๑-๑๑} ส. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท. ภิกฺขเว ภิกฺขุ

^๔ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๘ ฉ., เท. ภิกฺขเว

^{๑๐} ฉ., เท. น สฺสเวยฺย

^{๑๒} ส., ฉ., เท. นปฺปยฺชฺเชยฺยาติ

“อาถพุพณํ สุปินํ ลกฺขณํ
โน วิทเห อโถปิ นกฺขตตํ,
วิรุทญฺจ คพฺภการณํ
ติกฺกิจฺจํ มามโก น เสเวยฺยาติ.

[๑๖๓] นินฺทาย นปฺปเวเชยฺย
น อุณฺณเมยฺย^๑ ปสฺสํติโต ภิกฺขุ,
โลภํ สห มจฺจนริเยน
โกธํ เปสฺสณียญฺจ ปนฺนุเทยฺย.^๒

นินฺทาย นปฺปเวเชยฺยาติ อิเชกจฺเจ ภิกฺขุ^๓ นินฺทหนฺติ ชาตียา
วา โคตเตน วา โกลปฺตติเกน^๔ วา วณฺณโปกฺขรตาย วา ธเนน
วา อชฺฌเมเนน วา กมฺมมายตเนน วา สิปปายตเนน วา
วิชฺชาญฺจานเน^๕ วา สุตฺเตน วา ปฏฺฐิภาณเนน วา อณฺณตฺรณฺณตฺเรน
วา วตฺถุณา นินฺทหนฺติ ครหฺหนฺติ อุปวทฺหนฺติ. นินฺทิตฺโต ครหิตฺโต
อุปวทิตฺโต นินฺทาย ครหาย อุปวาทเนน อกิตฺติยา อวณฺณहारิกาย
น เวเชยฺย นปฺปเวเชยฺย น สมฺปเวเชยฺย น ตเสยฺย น
อุตฺตเสยฺย น ปริตฺตเสยฺย^๖ น ภาเยยฺย น สนฺตาสํ อาปชฺเชยฺย,
อภิกฺขุ อสฺส อจฺฉมฺภี อนฺตฺราสี อปฺลาลัยิ, ปหิณฺนภายเภาโร วิคตโลมหํโส
วิหเรยฺยาติ นินฺทาย นปฺปเวเชยฺย.

น อุณฺณเมยฺย ปสฺสํติโต ภิกฺขุติ อิเชกจฺเจ ภิกฺขุ^๗ ปสฺสํหนฺติ
ชาตียา วา ๕เป๕ อณฺณตฺรณฺณตฺเรน วา วตฺถุณา ปสฺสํหนฺติ
โถเมหนฺติ กิตฺเตนฺติ วณฺณเนนฺติ. ปสฺสํติโต โถมิโต กิตฺติโต วณฺณนิโต

^๑ ฉ., เท. อุณฺณเมยฺย

^๓ ฉ., เท. ภิกฺขุ

^๕ ฉ., เท. วิชฺชาญฺจานเน

^๗ ฉ., เท. ภิกฺขุ

^๒ ฉ., เท. ปนฺนุเทยฺย

^๔ ฉ., เท. โกลปฺตติเยน

^๖ ฉ., เท. ปริตฺตเสยฺย

ปลั่งสาย โถมเนน กิตติยา วณฺณหาริกาย อุณฺณตี^๑ น กเรยฺย
 อุณฺณมํ น กเรยฺย มานํ น กเรยฺย ฌมฺภํ น กเรยฺย, น เตน
 ถทฺโร อสฺส ปตฺถทฺโร ปคฺคหิตฺสโรติ น อุณฺณเมยฺย ปลั่งโต ภิทฺท.

โลภํ สห มจฺจริเยน โกธํ เปสฺสนิยฺยจ ปนฺนุเพยฺยาติ โลภติ
 โย โลภํ ลุพฺภณา ลุพฺภิตตตํ สาราโค สารชฺชณา สารชฺชิตตตํ^๒
 อภิทฺธมา โลภํ อกฺขลมุลํ. **มจฺจริยนฺติ** ปญฺจ มจฺจริยานิ:
 อาวาสมจฺจริยํ ๔เปยฺย คาโห วุจฺจติ มจฺจริยํ. **โกโรติ** โย จิตฺตสฺส
 อาฆาโต ปฏฺฐิฆาโต ปฏฺฐิฆํ ปฏฺฐิวิโรโร, โกโป ปโกโป สมฺปโกโป,
 โทโส ปโทโส สมฺปโทโส, จิตฺตสฺส พฺยาปตฺติ มโนปโทโส, โกโร
 กุชฺฌณา กุชฺฌิตตตํ, โทโส ทุสฺสณา ทุสฺสิตตตํ, พฺยาปตฺติ
 พฺยาปชฺชณา พฺยาปชฺชิตตตํ, วิโรโร ปฏฺฐิวิโรโร จณฺทิกุกํ อสฺสุโรโป^๓
 อนตฺตมนตา จิตฺตสฺส. **เปสฺสนิยฺย**^๔ อิคฺเชกฺขจโฆ ปิสฺสนวาโจ โหติ,
 อิตฺโต สุตฺวา อมฺตฺร อกฺขาตา, อิมํสํ เกทาย อมฺตฺร วา สุตฺวา
 อิมํสํ อกฺขาตา อมฺมํสํ เกทาย, อิตฺติ สมฺมุคฺคานํ วา เกตฺตา
 ภินฺนํ วา อนฺนุปฺปาทา วคฺคาราม วคฺครโต วคฺคณฺหนํ
 วคฺคกรณํ วาจํ ภาสิตา โหติ, อิทํ วุจฺจติ เปสฺสนํ.

อปิจ ทวีหิ การณฺเหติ เปสฺสนํ อุปสฺสฺหติ: ปิยกมฺยตาย
 วา เกทาธิปฺปาโย^๕ วา. กถํ ปิยกมฺยตาย เปสฺสนํ อุปสฺสฺหติ.
 “อิมสฺส ปิโย ภวิสฺสํ, มนาโป ภวิสฺสํ, วิสฺสาสิโก ภวิสฺสํ,
 อพฺภนฺตรโก ภวิสฺสํ, สุทฺทโย ภวิสฺสํ” อิทํ ปิยกมฺยตาย
 เปสฺสนํ อุปสฺสฺหติ. กถํ เกทาธิปฺปาโย^๕ เปสฺสนํ อุปสฺสฺหติ.

^๑ จ.,เท. อุณฺณตฺตี, เอมฺปริปิ.

^๒ จ.,เท. อสฺสุโรโป

^๕ จ.,เท. เกทาธิปฺปาเยน

^๒ อ. สารชฺชํ สดฺดํ

^๔ จ.,เท. เปสฺสนนิยฺย

“กถิ อิมะ นานา อสสุ, วินา^๑ อสสุ,^๒ วคคา อสสุ, ทูริชา^๓
 อสสุ, เทวชฌา อสสุ, เทวปกา^๔ อสสุ, ภิชฺเชยฺย^๕ น
 สมากจฺเจยฺย, ทุกขํ น ฆาสฺส วิหเรยฺยุนฺติ เอวํ เกทาธิปฺปาโย^๕
 เปสฺสณฺณํ อุปสํหริติ. โลกํ สห มจฺจริเยน โกธํ เปสฺสณฺณมฺจ
ปญฺเฑยยาติ โลกมฺจ มจฺจริยมฺจ โกธมฺจ เปสฺสณฺณมฺจ [๖]
 ปญฺเฑยฺย ปชฺเหยฺย วิโนฺเฑยฺย พุยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺยาติ
 โลกํ สห มจฺจริเยน โกธํ เปสฺสณฺณมฺจ ปญฺเฑยฺย. เตนาห ภควา

“นินฺทาย นปฺปเวชเยย

น อุณฺณเมยฺย ปสฺสโธ ภิกฺขุ,

โลกํ สห มจฺจริเยน

โกธํ เปสฺสณฺณมฺจ ปญฺเฑยฺยาติ.

[๑๖๔] กยวิกุกเย น ติฏฺฐเจยฺย

อุปวาทํ ภิกฺขุ น กรเยย กุหิณฺจิ,

คามะ จ นาภิสซุชเยย

ลาภกมฺยา ชนํ น ลาเปยฺย.^๗

กยวิกุกเย น ติฏฺฐเจยฺยาติ เย กยวิกุกยา วินเย ปฏิกฺขิตฺตา,
 น เต อิมสฺมี อตฺเถ อธิปฺเปตา. กถิ กยวิกุกเย ติฏฺฐจติ.
 ปณฺจนฺนํ สทฺธิํ ปตฺตํ วา จีวรํ วา อณฺณํ วา กิณฺจิ^๔ ปริกฺขารํ
 วณฺจนิยํ วา กโรนฺโต อุทฺยํ วา ปตฺถยฺนฺโต ปริวตฺเตติ. เอวํ
 กยวิกุกเย ติฏฺฐจติ. กถิ กยวิกุกเย น ติฏฺฐจติ. ปณฺจนฺนํ สทฺธิํ
 ปตฺตํ วา จีวรํ วา อณฺณํ วา กิณฺจิ ปริกฺขารํ น วณฺจนิยํ วา

^{๑-๑} ส. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ จ., เท. เทว ปกา

^๕ จ., เท. ๑๒/๐๖/๒๕๕๖
 จ., เท. เกทาธิปฺปาเยน

^๗ ส., จ., เท. ลาเปยฺย, เอวมฺปรีปิ.

^๒ จ., เท. เทวชา

^๔ จ., เท. ภิชฺเชยฺย

^๖ ส., จ., เท. นุเทยฺย

^๘ ส. กณฺจิ

กโรนโต น อุทมิ วา ปตถยนโต ปริวตเตติ. เอว กยวิกุกเย
 น ติฏฐจติ. กยวิกุกเย น ติฏฐเจยยาติ กยวิกุกเย น ติฏฐเจยเย น
 สนตติฏฐเจยเย, กยวิกุกยํ ปชเหยเย วิโนเทเยเย พยนตีกเรเยเย
 อนภาวคเมเยเย, กยวิกุกยา อารโต อสส วิรโต ปฏิวิรโต
 นิทขนโต นิสสญฺโจ วิปปมุตโต วิสณฺณุตโต วิมรียาทิกเตน เจตสา
 วิหเรยยาติ กยวิกุกเย น ติฏฐเจยเย.

อุปวาทํ ภิกฺขุ น กเรเยเย กุหิณฺจิติ กตเม อุปวาทกรา^๑
 กิเลสา. สนฺเตเก สมณพฺราหฺมณา อิทฺธิมนฺโต ทิพฺพจกฺขุกา
 ปฺรจิตฺตวิทฺโธ, เต ทฺวโรตปิ ปสฺสนฺติ, อาสนฺนาปิ น ทิสฺสนฺติ,
 เจตสาปิ จิตฺตํ ปชานฺนฺติ. เทวตาปิ โข สนฺติ อิทฺธิมนฺตিনিโย
 ทิพฺพจกฺขุกา ปฺรจิตฺตวิทฺธินิโย, ตา ทฺวโรตปิ ปสฺสนฺติ, อาสนฺนาปิ^๒
 น ทิสฺสนฺติ, เจตสาปิ จิตฺตํ ปชานฺนฺติ. เต โอปาริกเกหิ วา
 กิเลเสหิ มชฺฌิเมหิ วา กิเลเสหิ สุขฺขเมหิ วา กิเลเสหิ อุปวเทยฺยํ.
 กตเม โอปาริกา กิเลสา. กายทฺถจฺจริตํ วจฺจิตฺตจฺจริตํ มโนทฺถจฺจริตํ,
 อิมะ วุจฺจนฺติ โอปาริกา กิเลสา, กตเม มชฺฌิมา กิเลสา.
 กามวิตกฺโก พยาปาทวิตกฺโก วิหีสาวิตกฺโก, อิมะ วุจฺจนฺติ มชฺฌิมา
 กิเลสา. กตเม สุขฺขมา กิเลสา. ฌาตฺยวิตกฺโก ชนฺปทวิตกฺโก
 อมรวิตกฺโก^๓ ปฺรานุทฺทยตาปฏิสณฺณุตโต^๔ วิตกฺโก ลาภสฺสการสฺสโลภ-
 ปฏิสณฺณุตโต วิตกฺโก อนวณฺณตฺตติปฏิสณฺณุตโต วิตกฺโก, อิมะ
 วุจฺจนฺติ สุขฺขมา กิเลสา. เต โอปาริกเกหิ วา กิเลเสหิ มชฺฌิเมหิ
 วา กิเลเสหิ สุขฺขเมหิ วา กิเลเสหิ อุปวเทยฺยํ.^๕ อุปวาทํ น
 กเรเยเย อุปวาทกรे กิเลเส น กเรเยเย น ชเนเยเย น สณฺชเนเยเย

^๑ ฉ., เท. อุปวาทกราติ

^๒ อ. อาสนฺนาปิ

^๓ ฉ., เท. ๑๒/๑๖ ปฺรวิทกฺโก

^๔ ฉ., เท. ปฺรานุทฺทยตาปฏิสณฺณุตโต

^๕ ส., ฉ., เท. น อุปวเทยเย

น นิพฺพตฺเตยฺย นาภินิพฺพตฺเตยฺย, อุปฺวาทกเร กิเลเส ปชฺเหยฺย
 วิโนทยฺย พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺย, อุปฺวาทกเรหิ กิเลเสหิ
 อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺวิรโต นิภฺนโต นิสฺสํญฺโจ วิปฺปมฺตฺโต
 วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหเรยฺย. **กุหิณฺจิติ** กุหิณฺจิ
 กิมฺหิจิ กตฺถิจิ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺฐา วา อชฺฌตฺตพหิทฺฐา วาติ
 อุปฺวาทํ ภิกฺขุ น กเรยฺย กุหิณฺจิ.

คามเม จ นาภิสชฺเชยฺยาติ กถํ คามเม สชฺชติ. อิทฺ ภิกฺขุ
 คามเม คิหิหิ สํสํญฺโจ วิหฺรติ สหฺนนฺที สหฺโสเก สฺขิตฺเตสฺส สฺขิตฺโต
 ทฺวักขิตฺเตสฺส ทฺวักขิตฺโต อุปฺปนฺเนสฺส กิจฺจกรณฺเญสฺส อตฺตนา โวโยคํ^๑
 อาปชฺชติ. เอวมฺปิ คามเม สชฺชติ.

อถวา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย
 คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปาวิสติ^๒ อรฺกฺขิตฺเตเนว กาเยน
 อรฺกฺขิตาย วาจาเยน อรฺกฺขิตฺเตน จิตฺเตน อฺนุปฏฺจิตาย สติยา
 อสํวเตหิ อินฺทฺริเยหิ. โส ตตฺตร ตตฺตร สชฺชติ, ตตฺตร ตตฺตร
 คณฺหาติ, ตตฺตร ตตฺตร พชฺฌติ, ตตฺตร ตตฺตร อนนฺยพฺยสนํ อาปชฺชติ,
 เอวมฺปิ คามเม สชฺชติ.

กถํ คามเม น สชฺชติ. อิทฺ ภิกฺขุ คามเม คิหิหิ อสํสํญฺโจ
 วิหฺรติ น สหฺนนฺที น สหฺโสเก น สฺขิตฺเตสฺส สฺขิตฺโต น ทฺวักขิตฺเตสฺส
 ทฺวักขิตฺโต, อุปฺปนฺเนสฺส กิจฺจกรณฺเญสฺส น อตฺตนา โวโยคํ อาปชฺชติ.
 เอวมฺปิ คามเม น สชฺชติ.

อถวา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย
 คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปาวิสติ รฺกฺขิตฺเตเนว กาเยน
 รฺกฺขิตาย วาจาเยน รฺกฺขิตฺเตน จิตฺเตน อฺนุปฏฺจิตาย สติยา สํวเตหิ

^๑ อ. วาโยคํ, เอวมฺปฺริ.^๒ ฉ., เท. ปวิสติ, เอวมฺปฺริ.

อินฺทริเยหิ. โส ตตฺร ตตฺร น สขฺชติ, ตตฺร ตตฺร น คณฺหาติ,
 ตตฺร ตตฺร น พชฺฌติ, ตตฺร ตตฺร น อนนฺยพฺยสนฺ อปชฺชติ.
 เอวมปิ คามे น สขฺชติ. คามे จ นามิสฺสชฺชเยยฺยาติ คามे น
 สขฺชเยยฺย น คณฺเหยฺย น พชฺฌเยยฺย น ปลิพชฺฌเยยฺย, อคิฺทฺโร
 อสฺส อคิฺโต อมฺจุฉิโต อนชฺโฌปนฺโน^๑ วิตเคโห วิคตเคโห
 จตฺตเคโห^๒ ๕เปฯ พุรหฺมภูเตน อตฺตนา วิหเรยฺยาติ คามे จ
 นามิสฺสชฺชเยยฺย.

ลามกมฺยา ชนํ น ลาเปยฺเยยฺยาติ กตมา ลปนา.
 ลามสกุการสิโลกสนฺนิสฺสิตสฺส ปาปิฉฺฉสฺส อิจฺฉापคตสฺส อามิสฺสจฺจุขุสฺส
 โลกธมฺมครุสฺส ยา ปเรสํ อาลปนา ลปนา สลฺลปนา
 อุลฺลปนา สมฺลฺลปนา อุนฺนหนา สมฺนฺนหนา อุกฺกาปนา^๓ สมฺกฺกาปนา^๔
 อนฺุปฺปิยภาณิตา^๕ ปาตฺกมฺยตา^๖ มุคฺคสฺสปตา^๗ ปาริภฺภูยตา^๘ ปรีภฺภูจิมฺลิกตา,
 ยา ตตฺถ สณฺหฺวจากตา^๙ สขิลวากตา^{๑๐} เมตฺตวากตา^{๑๑}
 อมฺรฺสวากตา; อยํ วุจฺจติ ลปนา.

อปิจ ทฺวีหิ การเณหิ ชนํ ลปติ: อตฺตานํ วา นิจํ
 จเปฺนฺโต ปรี อุจฺจํ จเปฺนฺโต ชนํ ลปติ อตฺตานํ วา อุจฺจํ
 จเปฺนฺโต ปรี นิจํ จเปฺนฺโต ชนํ ลปติ.

กถํ อตฺตานํ นิจํ จเปฺนฺโต ปรี อุจฺจํ จเปฺนฺโต ชนํ
 ลปติ. “ตุมฺเห เม พหุปกฺกาธา, อหํ ตุมฺเห นิสฺสาย ลภามิ
 จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเมสฺสชฺชปริกฺขารํ, เยปิ เม อญฺเณ

^๑ ฉ.,เท. อนชฺโฌสนฺโน

^{๓-๓} สี.,ฉ.,เท. อุกฺกาจนา สมฺกฺกาจนา

^๕ ฉ.,เท. จาตฺกมฺยตา จาฏกมฺยตา

^๗ สี. ปาริภฺภูยตา

^๘ สี.,ฉ.,เท. สิติลวากตา

^๒ สี. วนฺตเคโห

^๔ ฉ.,เท. อนฺุปฺปิยภาณิตา

^๖ สี. มุคฺคสฺสปตา ฉ.,เท. มุคฺคสฺสปยา

^{๘-๘} สี.,ฉ.,เท. สณฺหฺวจากตา สขิลวากตา

ทาตุํ วา กาตุํ วา มณฺณนฺติ, ตุมฺเห นิสฺสาย ตุมฺเห
สมฺปสฺสนฺตา, ยมฺปิ [๑] ปุราณํ มาตาปิตํ^๒ นามเชยฺยํ, ตมฺปิ
เม อนฺตรหิตํ; ตุมฺเหหิ อหฺมณฺณายามิ^๓ “อสุกฺกสฺส กุลฺลปโก^๔
อสุกาย กุลฺลปโกติ. เอวํ อตฺตํ นิจํ จเปนฺโต ปริ อุจฺจํ
จเปนฺโต ชนํ ลปติ.

กถํ อตฺตํ นิจํ จเปนฺโต ปริ นิจํ จเปนฺโต ชนํ
ลปติ. “อหํ ตุมฺหากํ พหุปการโ, ตุมฺเห มํ อากมฺม พุทฺธ
สรณํ คตา, ฐมฺมํ สรณํ คตา, สงฺฆํ สรณํ คตา, ปาณาติปาตา
ปฏฺวิวริตา, อทินฺนาทานา ปฏฺวิวริตา, กาเมสุมฺมิจฺฉาจารา ปฏฺวิวริตา,
มฺสวาทา ปฏฺวิวริตา, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจนา ปฏฺวิวริตา. อหํ
ตุมฺหากํ อุกฺกเทสํ เทมิ, ปริปุจฺฉํ เทมิ, อุโปสถํ อาจิโกขามิ,
นวกมฺมํ อธิญฺจามิ. อถ จ^๕ ปน ตุมฺเห มํ อสุสฺสชิตฺวา^๖ อณฺเณ
สกุภโรธ ครุภโรธ มาเนถ ปุเชถาติ. เอวมฺปิ^๗ อตฺตํ นิจํ
จเปนฺโต ปริ นิจํ จเปนฺโต ชนํ ลปติ.

ลามกมฺยา ชนํ น ลาปเยยฺยติ ลามเหตุ [๘] ลามการณา
ลามภินิพฺพุตฺติยา ลามํ ปรีปาเจนฺโต ชนํ น ลาปเยยฺย^๙ ลปนํ
ปชฺเหยฺย วิโนเทยฺย พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺย, อาลปนา^{๑๐}
อารโต อสุส วิรโต ปฏฺวิวริโต นิภฺชนฺโต นิสฺสญฺโจะ วิปฺปมฺตฺโต
วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตฺสา วิหเรยฺยาติ ลามกมฺยา ชนํ
น ลาปเยยฺย.^{๑๑} เตนาห ภาควา

^๑ ฉ., เท. เม

^๒ ฉ., เท. อหํ ญายามิ

^๔ ฉ., เท. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๗ ฉ., เท. ปิสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๘ ส. ลปเยยฺย

^{๑๑} ส. เท. ลปเยยฺย ฉ. ปลปเยยฺย

^๒ ส. ฉ., เท. มาตาเปตฺติกํ

^๔ ส. ฉ., เท. กุลฺลปโก

^๖ ฉ., เท. อุกฺกมิตฺวา

^๘ ฉ., เท. ลามปจฺจยา

^{๑๐} ส. ฉ., เท., อ. ลปนา

“กยวิกุกเย น ตัญญุเจยฺย
 อุปวาทํ ภิกฺขุ น กเรยฺย กุหิณฺจิ,
 คาเม จ นาภิสซฺเซยฺย
 ลาภกมฺยา ชนํ น ลาปเยยฺยาติ.

[๑๖๕] น จ กตฺถิตา^๑ สียา ภิกฺขุ
 น จ วาจํ ปยุตฺตํ ภาเสยฺย,
 ปาณพฺปญฺญํ น สิกฺขเยยฺย
 กถํ วิกฺกคาหิํ น กถเยยฺย.

น จ กตฺถิตา สียา ภิกฺขุติ อีเชกจฺเจ กตฺถิ โหติ
 วิกตฺถิ. โส กตฺถติ วิกตฺถติ “อหฺมสมฺมิ สึลสมฺปนฺโนติ วา “วตฺต-
 สมฺปนฺโนติ วา “สึลพฺพตสมฺปนฺโนติ” วา ชาติยา วา โคตฺเตน วา
 โกลปฺตฺติเกน วา วณฺณโปกฺขรตาย วา ชเนน วา อชฺฌเมเนน” วา
 กมฺมายตเนน วา สิปฺปายตเนน วา วิชฺชฏฺฐาเนน วา สุเตน วา
 ปฏฺฐิภาเนน วา อณฺณตฺรณฺณตฺเรน วา วตฺถุณา “อุจฺจากุลา ปพฺพชฺชิตฺติ
 วา “มหาโภคกุลา ปพฺพชฺชิตฺติ วา “อุพฺพารโภคกุลา ปพฺพชฺชิตฺติ
 วา “สุตฺตตันตฺติโกติ วา “วินยธโรติ วา “ธมฺมกถิกโกติ วา “อารณฺณิกโกติ
 วา ฯเปฯ “เนวสณฺณานาสณฺณายตฺนสมฺปาตฺติยา ลากิตี วา กตฺถติ
 วิกตฺถติ. เอวํ [๔] น วิกตฺถเยยฺย วิกตฺถ^๒ ปชฺเหยฺย วิโนทฺเทยฺย
 พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวจฺกเมยฺย, กตฺถนา อารโต อสฺส วิรโต
 ปฏฺฐิวิรโต นิทฺทนฺโต นิสฺสณฺโณ วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณตฺโต วิมฺริยาทิกเตน
 เจตฺสา วิหเรยฺยาติ น จ กตฺถิตา สียา ภิกฺขุ.

^๑ สึ.,ฉ.,เท. กตฺถิโก, เอวมฺปฺริปิ.

^๓ อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ สึ. กตฺถนํ ฉ.,เท. กตฺถํ

^๒ สฺยา. สึลพฺพตสมฺปนฺโน

^๕ ฉ.,เท. น กตฺถเยยฺย

น จ วาจํ ปยุตฺตํ ภาเสยฺยาติ กตมา ปยุตฺตวาจา.
อิธกจฺโจ จีวรปยุตฺตํ วาจํ ภาสติ, ปิณฑปาตปยุตฺตํ วาจํ ภาสติ,
เสนาสนปยุตฺตํ วาจํ ภาสติ, คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารปยุตฺตํ
วาจํ ภาสติ; อयํ^๑ วุจฺจติ ปยุตฺตวาจา.

อถวา จีวรเหตุ ปิณฑปาตเหตุ สেনาสนเหตุ
คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารเหตุ สจฺจมฺปิ ภณฺติ มุสาปิ ภณฺติ,
ปิสุณฺมฺปิ ภณฺติ อปิสุณฺมฺปิ ภณฺติ, ผรุสฺมฺปิ ภณฺติ อผรุสฺมฺปิ
ภณฺติ, สมฺผปฺปลาปมฺปิ ภณฺติ อสมฺผปฺปลาปมฺปิ ภณฺติ, มนฺดาปิ
วาจํ ภาสติ; อยมฺปิ วุจฺจติ ปยุตฺตวาจา. อถวา ปสนฺนจิตฺโต
ปเรสํ ฐมฺมํ เทเสติ “อโห วต เม ฐมฺมํ สุณฺเอยฺยํ, สุตฺวา จ^๒
ฐมฺมํ ปสฺสีเทยฺยํ, ปสนฺนา จ เม ปสนฺนาการิ กเรยฺยฺนฺติ; อยํ^๓
วุจฺจติ ปยุตฺตวาจา. น จ วาจํ ปยุตฺตํ ภาเสยฺยาติ อนฺตมฺโส
ฐมฺมเทสนาวาจํ^๔ อฺพาทาย ปยุตฺตวาจํ น ภาเสยฺย น กเถยฺย
น ภณฺเอยฺย น ทิปเยยฺย^๕ น โวหเรยฺย, ปยุตฺตวาจํ ปชฺเหยฺย
วิโนเทยฺย พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวงฺคเมยฺย, ปยุตฺตวาจาย อารโต
อสฺส วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิกฺขนฺโต นิสฺสณฺโง วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณตฺโต
วิมฺริยาทิกเตน เจตฺสา วิหเรยฺยาติ น จ วาจํ ปยุตฺตํ ภาเสยฺย.

ปาคพฺภิกฺขํ น ลิกฺขเขยฺยาติ ปาคพฺภิกฺขินฺติ ตีณิ ปาคพฺภิกฺขานิ:
กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ, วาจสิกํ ปาคพฺภิกฺขํ, เจตสิกํ ปาคพฺภิกฺขํ.

กตมํ กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ. อิธกจฺโจ สงฺฆคโตปิ กายิกํ
ปาคพฺภิกฺขํ ทสฺเสติ, คณฺคโตปิ กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ ทสฺเสติ,
โกชนสาลายปิ กายิกํ ปาคพฺภิกฺขํ ทสฺเสติ, ชนฺดาชมเรปิ กายิกํ

^๑ ส.ฉ.เท. ปิสฺสทโท ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.เท. ว

^๓ ส. ปิสฺสทโท ทิสฺสติ.

^๔ ส.ฉ.เท. ฐมฺมเทสนํ วาจํ

^๕ ส.ฉ.เท. ทิปเยย

ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ, อุทกติตฺถเณปิ กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ,
อนฺตรฆริํ ปวิสนฺโตปิ กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ, อนฺตรฆริํ
ปวิญฺโจะปิ กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.

กถํ สงฺฆคโต กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิเชกจฺโจ
สงฺฆคโต อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกฺขุ ฆมฺมญฺยนฺโตปิ ติฏฺฐจติ,
ฆมฺมญฺยนฺโตปิ นิสิตฺติ, ปุรฺโตปิ ติฏฺฐจติ, ปุรฺโตปิ นิสิตฺติ, อุจฺเจปิ
อาสเน นิสิตฺติ, สสึสํ ปารุปีตฺวาปิ^๑ นิสิตฺติ, จิตโกปิ ภาณติ,
พาหาวิกฺเขปโกปิ ภาณติ. เอวํ สงฺฆคโต กายิกํ ปาคพฺภิยํ
ทสฺเสติ.

กถํ คณคโต กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิเชกจฺโจ
คณคโต อจิตฺตํการกโต เถรานิ ภิกฺขุ นฺอนุปาหฺนานิ จงฺกมนฺตานํ
สอนุปาหฺโน จงฺกมติ, นีเจ จงฺกเม จงฺกมนฺตานํ อุจฺเจ จงฺกเม
จงฺกมติ, จมายํ^๒ จงฺกมนฺตานํ จงฺกเม จงฺกมติ, ฆมฺมญฺยนฺโตปิ
ติฏฺฐจติ, ฆมฺมญฺยนฺโตปิ นิสิตฺติ, ปุรฺโตปิ ติฏฺฐจติ, ปุรฺโตปิ นิสิตฺติ,
อุจฺเจปิ อาสเน นิสิตฺติ, สสึสํ ปารุปีตฺวาปิ นิสิตฺติ, จิตโกปิ^๓
ภาณติ, พาหาวิกฺเขปโกปิ ภาณติ. เอวํ คณคโต กายิกํ ปาคพฺภิยํ
ทสฺเสติ.

กถํ โภชนสาลาเย กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิเชกจฺโจ
โภชนสาลาเย อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกฺขุ นฺอนุปชฺช นิสิตฺติ, นเวปิ
ภิกฺขุ อาสเนน ปฏฺวิพาหติ, ฆมฺมญฺยนฺโตปิ ติฏฺฐจติ, ฆมฺมญฺยนฺโตปิ
นิสิตฺติ, ปุรฺโตปิ ติฏฺฐจติ, ปุรฺโตปิ นิสิตฺติ, อุจฺเจปิ อาสเน นิสิตฺติ,
สสึสํ ปารุปีตฺวาปิ นิสิตฺติ, จิตโกปิ ภาณติ, พาหาวิกฺเขปโกปิ
ภาณติ. เอวํ โภชนสาลาเย กายิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.

๑ หมายเหตุ 12/06/2566

๑ น.,เท. ปิสทโท น ทิสฺสติ.

๒ น.,เท. จมาย

๓ น.,เท. จิตฺโต

กถิ ชนฺตาฆเร กายิกํ ปาณพริยํ ทสฺเสติ. อิเชกจฺโจ
 ชนฺตาฆเร อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกฺขุ ฆมฺมญฺยนฺโตปิ ติฏฺฐติ,
 ฆมฺมญฺยนฺโตปิ นิสิตฺติ, ปุรโตปิ ติฏฺฐติ, ปุรโตปิ นิสิตฺติ, อุจฺเจปิ
 อาสเน นิสิตฺติ, อนาปุจฺฉาปิ กมฺมจํ ปกฺขิปปติ, อนาปุจฺฉาปิ ทวารํ
 ปิณฑติ. เอวํ ชนฺตาฆเร กายิกํ ปาณพริยํ ทสฺเสติ.

กถิ อุทกติตฺเต กายิกํ ปาณพริยํ ทสฺเสติ. อิเชกจฺโจ
 อุทกติตฺเต อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกฺขุ ฆมฺมญฺยนฺโตปิ โอตฺตติ,
 ปุรโตปิ โอตฺตติ, ฆมฺมญฺยนฺโตปิ นุหํยติ, ปุรโตปิ นุหํยติ,
 อุปฺปริปิ^๑ นุหํยติ, ฆมฺมญฺยนฺโตปิ อุตฺตฺตติ, ปุรโตปิ อุตฺตฺตติ,
 อุปฺปริปิ^๒ อุตฺตฺตติ.^๓ เอวํ อุทกติตฺเต กายิกํ ปาณพริยํ ทสฺเสติ.

กถิ อนฺตรฆรํ ปวิสฺสนฺโต กายิกํ ปาณพริยํ ทสฺเสติ.
 อิเชกจฺโจ อนฺตรฆรํ ปวิสฺสนฺโต อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกฺขุ
 ฆมฺมญฺยนฺโตปิ คจฺฉติ, ปุรโตปิ คจฺฉติ, โวกมฺมมฺปิ เถรานิ ภิกฺขุณฺ
 ปุรโต คจฺฉติ. เอวํ อนฺตรฆรํ ปวิสฺสนฺโต กายิกํ ปาณพริยํ
 ทสฺเสติ.

กถิ อนฺตรฆรํ ปวิฏฺฐโจ กายิกํ ปาณพริยํ ทสฺเสติ.
 อิเชกจฺโจ อนฺตรฆรํ ปวิฏฺฐโจ “น ปวิส ภนฺเตติ วุจฺจมาโน ปวิสติ,
 “น ติฏฺฐ ภนฺเตติ วุจฺจมาโน ติฏฺฐติ, “น นิสิต ภนฺเตติ
 วุจฺจมาโน นิสิตฺติ, อนฺนิกาสมฺปิ ปวิสติ, อนฺนิกาเสปิ^๔ ติฏฺฐติ,
 อนฺนิกาเสปิ นิสิตฺติ, ยานิ^๕ ตานิ โหนฺติ กุลานํ โอรกานิ
 กุพฺพหานิ จ ปฏฺวิจฺฉนฺนานิ จ, ยตฺถ กุลิตฺถโย กุลธิตาโย

^๑ ฉ., เท. อุปริโตปิ

^๒ ฉ., เท., อิ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท., อิ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ. ^๔ ส. อนฺนิกาสมฺปิ

^๕ ส. ปิสฺสโท ทิสฺสติ.

กุลสุณหาโย กุลกุมารโย นิสีทนต์, ตตฺถปิ สหสา ปวิสติ,
 กุมารกสฺสปิ สีสํ ปรามสติ. เอวํ อนฺตรฆรํ ปวิฏฺโজ ภายิกํ
 ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อิทํ ภายิกํ ปาคพฺภิยํ.

กตมํ วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ. อีเชกจฺโจะ สงฺฆคโตปิ วาจสิกํ
 ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ, คณคโตปิ วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ,
 อนฺตรฆรํ ปวิฏฺโจปิ วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.

กถํ สงฺฆคโต วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อีเชกจฺโจะ
 สงฺฆคโต อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกฺขุ อนาปุจฺฉา^๑ วา อนนฺตมฺปิฏฺโจ
 วา อารามคตํ ภิกฺขุณํ ฆมฺมํ ภณฺติ, ปญฺหํ วิสขฺเชติ, ปาฏิมกฺขํ
 อุทฺทิสฺสติ, จิตฺโกปิ ภณฺติ, พาหาวิกฺเขปโกปิ ภณฺติ. เอวํ
 สงฺฆคโต วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.

กถํ คณคโต วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ. อีเชกจฺโจะ
 คณคโต อจิตฺตํการกโต เถเร ภิกฺขุ อนาปุจฺฉา วา อนนฺตมฺปิฏฺโจ
 วา อารามคตํ ภิกฺขุณํ ฆมฺมํ ภณฺติ, ปญฺหํ วิสขฺเชติ, จิตฺโกปิ
 ภณฺติ, พาหาวิกฺเขปโกปิ ภณฺติ, อารามคตํ ภิกฺขุณํ อุปาสิกํ
 อุปาสิกํ ฆมฺมํ ภณฺติ, ปญฺหํ วิสขฺเชติ, จิตฺโกปิ ภณฺติ,
 พาหาวิกฺเขปโกปิ ภณฺติ. เอวํ คณคโต วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ
 ทสฺเสติ.

กถํ อนฺตรฆรํ ปวิฏฺโจ วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ.
 อีเชกจฺโจะ อนฺตรฆรํ ปวิฏฺโจ อิตฺถิ^๒ วา กุมาริ วา อาห^๓
 “อิตฺถนฺนาเม อิตฺถนฺโคตฺเต เก อตฺถิ, ยาคู อตฺถิ, ภตฺตํ อตฺถิ,
 ขาทนียํ อตฺถิ, เก ปวิสฺสาม, เก ภุญฺชิสฺสาม, เก ขาทิสฺสาม, เก วา

อตฺถิ, ก็ วา เม ทสฺสเถว วิปฺพลปฺปติ. เอวํ อนฺตรมฺหริ ปวิญฺโজ
วาชสิกํ ปาคพฺภิยํ ทสฺสเถว. อิทํ วาชสิกํ ปาคพฺภิยํ.

กตมํ เจตสิกํ ปาคพฺภิยํ. อิทฺเธกจฺโจ น อุจฺจา กุลา
ปพฺพชฺชิตฺโต สมนฺโน อุจฺจา กุลา ปพฺพชฺชิตฺเตน สทฺธิ สทิสํ อตฺตํ
กโรติ จิตฺเตน, น^๑ มหากุลา ปพฺพชฺชิตฺโต สมนฺโน^๒ ๕เปย น
มหาโมคกุลา ปพฺพชฺชิตฺโต สมนฺโน ๕เปย น อุพฺพารโมคกุลา ปพฺพชฺชิตฺโต
สมนฺโน อุพฺพารโมคกุลา ปพฺพชฺชิตฺเตน สทฺธิ สทิสํ อตฺตํ
กโรติ จิตฺเตน, น สุตฺตํโก สมนฺโน สุตฺตํโก สทฺธิ สทิสํ อตฺตํ
กโรติ จิตฺเตน, น วินยธโร สมนฺโน ๕เปย น ฐมฺมกถิโก สมนฺโน
๕เปย น อารณฺณิโก สมนฺโน ๕เปย น ปิณฺฑปาทิโก สมนฺโน
๕เปย น ปัสสกุณฺโณ สมนฺโน ๕เปย น เตจฺฉิโก สมนฺโน ๕เปย
น สปทานจาริโก สมนฺโน ๕เปย น ขลุปจฺจนาภตฺติโก สมนฺโน
๕เปย น เนสฺสชฺชิโก สมนฺโน ๕เปย น ยถาสนฺนตฺติโก^๓ สมนฺโน
ยถาสนฺนตฺติเกน สทฺธิ สทิสํ อตฺตํ กโรติ จิตฺเตน, น ปจฺจสฺส
ฉานสฺส ลากิ สมนฺโน ปจฺจสฺส ฉานสฺส ลากิ สทฺธิ สทิสํ
อตฺตํ กโรติ จิตฺเตน, น ทฺติยสฺส ฉานสฺส ลากิ สมนฺโน
๕เปย น ตติยสฺส ฉานสฺส ลากิ สมนฺโน ๕เปย น จตฺตสฺส
ฉานสฺส ลากิ สมนฺโน ๕เปย น อากาสาณญฺจายตนสมาปตฺติยา
ลากิ สมนฺโน ๕เปย น วิญฺญาณญฺจายตนสมาปตฺติยา ลากิ
สมนฺโน ๕เปย น อากิณฺณญฺจายตนสมาปตฺติยา ลากิ สมนฺโน
๕เปย น เนวสญฺญานาสญฺจายตนสมาปตฺติยา ลากิ สมนฺโน
เนวสญฺญานาสญฺจายตนสมาปตฺติยา ลากิ สทฺธิ สทิสํ อตฺตํ
กโรติ จิตฺเตน; อิทํ เจตสิกํ ปาคพฺภิยํ.

ปาคพฺภิยํ^๑ น สิกฺขเยยฺยาติ^๒ ปาคพฺภิยํ น สิกฺขเยย [๒] น
 อาจเรยฺย น สมาจเรยฺย น สมาทาย วตฺเตยฺย, ปาคพฺภิยํ
 ปชฺเหยฺย วิโนทฺเตยฺย พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวงฺคเมยฺย, ปาคพฺภิยา
 อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิกฺขนฺโต นิสฺสณฺโง วิปฺปมฺตฺโต
 วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหเรยฺยาติ ปาคพฺภิยํ น
 สิกฺขเยยฺย.

กถํ วิคฺคาหิกํ น กถเยยฺยาติ กตมา วิคฺคาหิกกถา.^๓
 อีเธกจฺใจ เอวรूपิ กถํ กตฺตา โหติ “น ตวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ
 อาชานาสิ ฯเปฯ นิพฺเพเชหิ วา สเจ ปโหสีติ. วุตฺตํ เหตุ
 ภควตา “วิคฺคาหิกาย โข โมคฺคัลลาน กถาย สติ กถาพาหุลฺลํ
 ปาฏิกงฺขํ, กถาพาหุลฺเล สติ อุทฺธจฺจํ, อุทฺธตสฺส อสฺสโร, อสฺสวตสฺส
 อารา จิตฺตํ สมาริหมฺหาติ.

กถํ วิคฺคาหิกํ น กถเยยฺยาติ วิคฺคาหิกกถํ น กถเยย น
 ภณฺเอย น ทิปเยย น โวหเรยฺย, วิคฺคาหิกกถํ ปชฺเหยฺย
 วิโนทฺเตยฺย พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวงฺคเมยฺย, วิคฺคาหิกกถาย อารโต
 อสฺส วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิกฺขนฺโต นิสฺสณฺโง วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณตฺโต
 วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหเรยฺยาติ กถํ วิคฺคาหิกํ น กถเยยฺย.
 เตนาห ภควา

“น จ กตฺถิตา สียา ภิกฺขุ
 น จ วาจํ ปยุตฺตํ ภาเสยฺย,
 ปาคพฺภิยํ น สิกฺขเยย
 กถํ วิคฺคาหิกํ น กถเยยฺยาติ.

^{๑-๑} ส. น ปาคพฺภิยํ สิกฺขเยยฺยาติ ฉ., เท. น สิกฺขเยยฺยาติ

^๒ ส., ฉ., เท. น จเรยฺย ^๓ ส. วิคฺคาหิกา กถา, เอวฺมฺปริปี. ฉ., เท. วิคฺคาหิกา กถา

[๑๖๖] โมสวชเช น นียเยถ
 สมุปชาโน สฐานิ น กยิรา,
 อถ ชีวีเทน ปญฺญาย
 สีสัพพเตน นานุลมติมญฺเณ.

โมสวชเช น นียเยถาติ โมสวชชํ วุจฺจติ มุสาวาทो.
 อีเชกจฺโจ สภคฺคโต^๑ วา ปริสคฺคโต^๒ วา ๔เปย อามิสกิญฺจิกฺขเหตุ
 วา สมุปชานมุสา ภาสิตา โหติ; อิํ วุจฺจติ โมสวชชํ. อปิ
 ตีหากาเรหิ มุสาวาทो โหติ: ปุพฺพเพว^๓ ตสฺส โหติ “มุสา
 ภณิสฺสนฺติ, ภณนฺตสฺส โหติ “มุสา ภณามิ, ภณิตสฺส “โหติ
 มุสา มยา ภณิตนฺติ; อีเมหิ ตีหากาเรหิ มุสาวาทो โหติ. อปิ
 จตุหากาเรหิ ๔เปย ปญฺจหากาเรหิ ๔เปย จหากาเรหิ ๔เปย
 สตฺตหากาเรหิ ๔เปย อฏฺฐหากาเรหิ มุสาวาทो โหติ: ปุพฺพเพว
 ตสฺส โหติ “มุสา ภณิสฺสนฺติ, ภณนฺตสฺส โหติ “มุสา ภณามิ,
 ภณิตสฺส โหติ “มุสา มยา ภณิตนฺติ วินิชาย ทิฏฺฐิ วินิชาย
 ขนฺตี วินิชาย รุจฺจิ วินิชาย สญฺญํ วินิชาย ภาวํ; อีเมหิ
 อฏฺฐหากาเรหิ มุสาวาทो โหติ. โมสวชเช น นียเยถาติ โมสวชเชน
 น^๔ นียเยยฺย,^๕ โมสวชชํ ปชฺเหยฺย วิโนเทยฺย พุยนฺตีกเรยฺย
 อนภาวญฺคเมยฺย, โมสวชชา อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺวิวิรโต
 นิทฺทนโต นิสฺสญฺโจ วิปฺปมฺตโต วิสณฺณตโต วิมรียาทิกเตน เจตสา
 วิหเรยฺยาติ โมสวชเชน น นียเยถ.

สมุปชาโน สฐานิ น กยิราติ กตมํ สาเจยฺย. อีเชกจฺโจ
 สโจ โหติ ปริสโจ, ยํ ตตฺถ สจฺจํ สจฺจตา สาเจยฺย กกฺกรตา^๕

^๑ ส. สภาคโค

^๒ ส. ปริสโค

^๓ ส. จ. เท. ปุพฺพเพวสฺส, เอวฺมฺปริปิ.

^{๔-๕} จ. เท. โมสวชเช น ยาเยยฺย น นียยาเยยฺย น

วเหยฺย น สหเรยฺย

^๕ ส. กกฺขรตา อ. กกฺกริตา

กกุกริย^๑ ปริกขตตตา ปริกขตติย^๒ อิห วุจฺจติ สาเจยฺย.
สมฺปชาโน **สจฺจานิ** **น** **กยิราติ** **สมฺปชาโน** หุตฺวา **สาเจยฺย** **น**
 กเรยฺย **น** **ชเนยฺย** **สณฺชเนยฺย** **น** **นิพฺพตฺเตยฺย** **นาภินิพฺพตฺเตยฺย**,
สาเจยฺย **ปชฺเหยฺย** **วิโนทฺเตยฺย** **พฺยณฺตีกเรยฺย** **อนภาวํคเมยฺย**,
สาเจยฺยา **อารโต** **อสฺส** **วิโรโต** **ปฏฺวิโรโต** **นิกฺขนฺโต** **นิสฺสณฺุโจ**
วิปฺปมฺตฺโต **วิสณฺณตฺโต** **วิมรียาทิกเตน** **เจตสา** **วิหเรยฺยาติ**
สมฺปชาโน **สจฺจานิ** **น** **กยิรา**.

อถ **ชีวิเตน** **ปญฺญา** **สึลพฺพเตน** **นาณฺณมตฺติมณฺเณติ** **อถาติ**
 ปทสนฺธิ ๕เปฯ ปทานุปฺพพตาเมตํ ‘อถาติ. อิเธกฺโข **ลฺลฺลชีวิกํ**^๓
ชีวนฺโต **ปรี** **ปณฺีตชีวิกํ** **ชีวนฺตํ** **อติมณฺเณติ** “**กึ** **ปนายํ** **พหุลลาชีโว**^๔
สพฺพํ **สมฺภกฺขติ**.^๕ **เสยฺยถิ**. **มฺลพฺชี** **ชนฺธพฺชี** **ผลฺลพฺชี**” **อคฺคพฺชี**
พฺชีพฺชีเมว **ปญฺจมํ** **อสฺวิจกฺกทหนฺตกฺกฺกสมานปฺปชานาติณฺเณติ**.^๖ **โส**
ตาย **ลฺลฺลชีวิกาย** **ปรี** **ปณฺีตชีวิกํ** **ชีวนฺตํ** **อติมณฺเณติ**.

อิเธกฺโข **ปณฺีตชีวิกํ** **ชีวนฺโต** **ปรี** **ลฺลฺลชีวิกํ** **ชีวนฺตํ**
อติมณฺเณติ “**กึ** **ปนายํ** **อปฺปปฺญโย** **อปฺเปสกฺโข** **น** **ลาภิ**
จิวฺรปณฺทปาตเสนาสนคิลานปฺจยเมสชฺชปริกฺขารานนฺติ. **โส** **ตาย**
ปณฺีตชีวิกาย **ปรี** **ลฺลฺลชีวิกํ** **ชีวนฺตํ** **อติมณฺเณติ**.

อิเธกฺโข **ปญฺญาสมฺปนฺโน** **โหติ**, **โส** **ปฺภุจ** **ปญฺหํ** **วิสขฺเชติ**.
ตสฺส **เอวํ** **โหติ** “**อหฺมสฺมิ** **ปญฺญาสมฺปนฺโน**, **อิเม** **ปณฺเณ** **น**
ปญฺญาสมฺปนฺนาติ. **โส** **ตาย** **ปญฺญาสมฺปทาย** **ปรี** **อติมณฺเณติ**.

^๑ จ.,เท. กกุขกริย

^๒ ส.,จ.,เท. ปริกขตติย

^๓ จ.,เท. ลฺลฺลชีวิกํ, เอวมฺปรี.

^๔ ส.,จ.,เท. พหุลลาชีโว

^๕ ส.,จ.,เท. สัมภกฺขติ

^๖ จ.,เท. ผลฺลพฺชี

^๗ ส. อสนิจกฺกทหนฺตกฺกฺก สมณปฺปชานนฺติ จ.,เท. อสนิจกฺกทหนฺตกฺกฺกสมณปฺปชานนนาติ
 อ. อสนิจกฺกทหนฺตกฺกฺกสมณปฺปชานาติณฺเณติ

อิเชกจโจ สีสสมฺปนฺโน โหติ ปาฏิโมกฺขสํวรํสูโต วิหริติ
 อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสฺ วชฺเชสฺ ภายทสฺสาวี, สมาทาย
 สิग्ฆติ สิग्ฆาปเทสฺ. ตสฺส เอวํ โหติ “อหฺมสมฺมิ สีสสมฺปนฺโน,
 อิเม ปนฺณเณ ภิกฺขุ ทุสฺสีลา ปาปชฺมาติ. โส ตาย
 สีสสมฺปทาย ปรี อติมณฺณติ.

อิเชกจโจ วตสมฺปนฺโน [^๑] อารณฺณิโก วา ปิณฑปาติโก
 วา ปัสสกุลิโก วา เตจฺจิริโก วา สปทานจาริโก วา ขลุปจฺจนาภตฺติโก
 วา เนสชฺชิโก วา ยถาสนฺนตฺติโก วา. ตสฺส เอวํ โหติ “อหฺมสมฺมิ
 วตสมฺปนฺโน, อิเม ปนฺณเณ น วตสมฺปนฺนาติ. โส ตาย
 วตสมฺปทาย ปรี อติมณฺณติ.

อถ ชีวิเตน ปญฺญา ย สีสพฺพเตน นานฺณมตฺติมณฺเณติ
 ลฺลชฺชวีกาย วา ปณฺีตชฺชวีกาย วา ปญฺญาสมฺปทาย วา สีสสมฺปทาย
 วา วตสมฺปทาย วา ปรี นาทิมณฺเณยฺย, นาวชาเนยฺย, น เตน
 มานํ ชเนยฺย, น เตน ญฺโธ อสฺส ปตฺถทฺโธ ปคฺคหิตฺติโรติ, อถ
 ชีวิเตน ปญฺญา ย สีสพฺพเตน นานฺณมตฺติมณฺเณ. เตนาห ภควา
 “โมสวชฺเช น นียเยถ
 สมฺปชาโน สจฺจานิ น กยิรา,
 อถ ชีวิเตน ปญฺญา ย
 สีสพฺพเตน นานฺณมตฺติมณฺเณติ.

[๑๖๗] สุตฺวา รุสฺสีโต^๒ พหุํ วาจิ
 สมณานํ วา ปุณฺณชฺชนานํ^๓
 ผรุสฺเสน เน น ปฏฺิวัชฺชา
 น หิ สนฺโต ปฏฺิเสนิกโรติ.^๔

^๑ ส.ฉ.,เท.,อิ. โหติ

^๓ สยา. ปุณฺณชฺชนานํ

^๒ ส.อิ. ทูสฺสีโต, เอวฺมุปริป. ฉ. รุสฺสีโต

^๔ ฉ.,เท. ปฏฺิเสนี กโรนฺติ อิ. ปฏฺิเสนิกโรนฺติ

สุตฺวา รุสฺสีโต พหุํ วาจํ สมณานํ วา^๑ ปุณฺณชฺชนานนฺติ
 รุสฺสีโตติ ทุสฺสีโต ขุสฺสีโต ฆณฺณวิโต วมฺภิโต ครหิโต อุปวทิตโต.
 สมณานนฺติ^๒ เย เกจิ อิตโต พหิทฺธา ปริพฺพชาชูปคตา^๓
 ปริพฺพชาสมาปนนฺา.^๔ ปุณฺณชฺชนานนฺติ ขตฺติยา จ พุราหมณา จ
 เวสฺสา จ สุทฺทา จ คหฺนฺจา จ ปพฺพชิตา จ เทวา จ มนุสฺสา
 จ, เต พหุกาหิ วาจาหิ อนิฏฺฐาหิ อกนฺตาหิ อมฺนาปาหิ
 อกโกเสยฺยํ ปริภาเสยฺยํ โรเสยฺยํ วิโรเสยฺยํ [๕] เหเจยฺยํ
 วิเหเจยฺยํ ฆาเตยฺยํ อุปฺฆาเตยฺยํ อุปฆาตํ กเรยฺยํ, เตสํ พหุํ
 วาจํ อนิฏฺฐํ อกนฺตํ อมฺนาปํ สุตฺวา สุณฺิตฺวา อุกฺคหิตฺวา
 อุปฺถารยิตฺวา อุปลกฺขิตฺวาติ^๕ สุตฺวา รุสฺสีโต พหุํ วาจํ สมณานํ
 วา ปุณฺณชฺชนานํ.

ผรุสฺเสน เน น ปฏฺิวชฺชาติ ผรุสฺเสนาติ [๖] กกฺขเพน.^๖
 น ปฏฺิวชฺชาติ^๗ น ปฏฺิภณฺเวยฺย อกโกสนนฺตํ น ปจฺจกโกเสยฺย
 โรสนนฺตํ น ปฏฺิโรเสยฺย ภาณฺทณฺ^๘ น ปฏฺิภณฺทเวยฺย น กลหํ
 กเรยฺย น ภาณฺทณฺ กเรยฺย น วิคฺคหํ กเรยฺย น วิวาทํ กเรยฺย
 น เมธคํ กเรยฺย กลหภณฺทณฺวิคฺคหวิวาทเมธคํ ปชฺเหยฺย วิโนทเวยฺย
 พุยนฺตํกเรยฺย อนภาวจฺจเมยฺย, กลหภณฺทณฺวิคฺคหวิวาทเมธคา
 อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺิวิรโต นิภฺชนโต นิสฺสณฺโง วิปฺปมฺุตโต
 วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตฺสา วิหเรยฺยาติ ผรุสฺเสน เน
 น ปฏฺิวชฺชา.

^๑ สี.,ฉ.,เท. วาสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ สี. ปริพฺพชาชูปคตา ฉ.,เท. ปริพฺพชูปคตา

^๕ สี.,ฉ.,เท. หีเสยฺยํ วิหีเสยฺยํ

^๗ สี.,ฉ.,เท.,อ. ผรุสฺเสน

^๘ ฉ.,เท. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ สี. สมณานิ

^๔ ฉ.,เท. ปริพฺพชสมาปนนฺา

^๖ สี.,ฉ.,เท. อุปลกฺขยิตฺวาติ

^๘ สี. กกฺขเลน

^{๑๐} สี. ภาณฺทณฺตํ

น หิ สนฺโต ปฏิเสนิกโรตฺติ สนฺโตติ ราคสฺส สนฺตตฺตา
 สนฺโต, โทสสฺส ฯเปฯ โมหสฺส ฯเปฯ โกธสฺส ฯเปฯ อุปนาหสฺส
 ฯเปฯ สพฺพากุสลาภิสงฺขารานํ สนฺตตฺตา สมิตตฺตา รูปสมิตตฺตา
 วิชฺฌาตตฺตา นิพฺพุตตฺตา วิคตตฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺตตฺตา สนฺโต
 อุปสนฺโต รูปสนฺโต นิพฺพุโต ปฏิปฺปสฺสทฺโตติ สนฺโต. น หิ
 สนฺโต ปฏิเสนิกโรตฺติ สนฺโต ปฏิเสนี ปฏิมลฺลํ ปฏิกณฺณกํ^๑
 ปฏิปกฺขํ น กโรติ^๒ น ชเนติ น สยฺชเนติ น นิพฺพตฺเตติ
 นาภินิพฺพตฺเตตฺติ น หิ สนฺโต ปฏิเสนิกโรติ. เตนาห ภควา

“สุตฺวา รุสฺสีโต พหุํ วาจํ
 สมณานํ วา ปุณฺณชฺชานํ,
 ผรุสฺเสน เน น ปฏิวชฺชา
 น หิ สนฺโต ปฏิเสนิกโรตฺติ.

[๑๖๘]

เอตญฺจ ฐมฺมมณฺเฑย

วิจินํ ภิกฺขุ สทา สโต สิग्ဂฺเข,

สนฺตฺติ นิพฺพุตฺติ ญตฺวา

สาสเน โคตมสฺส นปฺปมชฺเชยฺย.

เอตญฺจ ฐมฺมมณฺเฑยาคิ เอตฺนฺติ อากิขฺปิ ตํ เทสิตํ ปณฺณปิ ตํ
 ปณฺณปิ ตํ วิวํ วิภตฺตํ อุตฺตตานิกตํ ปกาสิตํ. ฐมฺมมณฺเฑยาคิ
 ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวาติ เอวํปิ
 เอตญฺจ ฐมฺมมณฺเฑย. อถวา สมญฺจ วิสมญฺจ ปถญฺจ วิปถญฺจ
 สาวชฺชญฺจ อนวชฺชญฺจ หีนญฺจ ปณฺีตญฺจ กณฺ्हญฺจ สุกฺกญฺจ
 วิญญฺครหิตญฺจ วิญญฺปสฺตญฺจ ฐมฺมํ อณฺเฑย ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา
 ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวาติ เอวํปิ เอตญฺจ ฐมฺมมณฺเฑย.

อถวา สมมาปฏีปทํ อนุโลมปฏีปทํ อปจจนีกปฏีปทํ [๑]
 อนุวตถปฏีปทํ ฐมมานุฐมมปฏีปทํ สีเลสุ ปรีปฐการิตํ อินฺทริเยสุ
 คุตฺตทวารตํ โภชเน มตฺตณฺณตํ ชาครียานุโยคํ สติสมปชณฺณํ
 จตฺตารอ สติปญฺจาเน จตฺตารอ สมมปฺปชานเ จตฺตารอ อิทฺธิปฺปาเท
 ปณฺจินฺทริยานิ ปณฺจ พลานิ สตฺต โพชฅงฺเก อริยมํ อฏฺฐจกิกํ
 มคฺคํ, นิพฺพานญฺจ นิพฺพานคามินิญฺจ ปฏีปทํ ฐมมํ อณฺเวย
 ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวาติ เอวมฺปิ
 เอตญฺจ^๒ ฐมมณฺเวย.

วิจินํ ภิกฺขุ สทา สโต สิกฺขเบติ วิจินนฺโต วิจินนฺโต
 ปวิจินนฺโต ตฺลยนฺโต ตีรยนฺโต วิภาวณฺโต วิภูตํ กโรนฺโต
 “สพฺเพ สงฺขารા อนิจฺจาติ ๔เปฯ “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยธมฺมํ, สพฺพนตํ
 นิโรธธมฺมนฺติ วิจินนฺโต ปวิจินนฺโต ตฺลยนฺโต ตีรยนฺโต วิภาวณฺโต
 วิภูตํ กโรนฺโตติ วิจินํ ภิกฺขุ. สทาติ สทา สพฺพทา สพฺพกาลํ
 ๔เปฯ ปจฺจิเม วโยชนฺธ. สโตติ จตฺตฺหิ การเณหิ สโต: กาเย
 กายานุสฺสนาสติปญฺจานํ ภาเวนฺโต ๔เปฯ โส วุจฺจติ สโต.
 สิกฺขเบติ ติสฺโส สิกฺขา:” อธิสฺสสิกฺขา, อธิจิตฺตสิกฺขา, อธิปณฺณาสิกฺขา
 ๔เปฯ อโย อธิปณฺณาสิกฺขา. อีมา ติสฺโส สิกฺขา อวชฺชนฺโต
 สิกฺขเขยฺย ๔เปฯ สิกฺขเขยฺย อาจเรยฺย สมาจเรยฺย สมาทาย
 วตฺเตยฺยาติ วิจินํ ภิกฺขุ สทา สโต สิกฺขเ.

สนฺตีติ นิพฺพุตี ฅตฺวาติ ราคสฺส นิพฺพุตี ‘สนฺตีติ
 ฅตฺวา, โทสสฺส ๔เปฯ โมหสฺส ๔เปฯ สพฺพากุสลากิสงฺขารานํ
 นิพฺพุตี ‘สนฺตีติ ฅตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา
 วิภูตํ กตฺวาติ สนฺตีติ นิพฺพุตี ฅตฺวา.

สาสเน โคตมสฺส นปฺปมชฺเชยฺยาติ โคตมสาสเน^๑ พุทฺธสาสเน
 ชินสาสเน ตถาคตสาสเน เทวสาสเน อรหันตสาสเน. นปฺปมชฺเชยฺยาติ
 สกฺกจฺจการี อสฺส สาทจฺจการี อมฺมจิตการี อโนลีนวตฺติโก
 อนิกฺขิตตจฺจนฺโท^๒ อนิกฺขิตตชฺโร อปฺปมตฺโต^๓ กุสเลสฺส ฌมฺเมสฺส.
 “กทาหํ อปริปฺปรี วา สีลกฺขณํ ปริปฺปเรยฺยํ ๔เปฯ อปริปฺปรี วา
 สมาริกฺกขณํ ๔เปฯ ปญฺญาภฺกขณํ ๔เปฯ วิมุตฺติกฺกขณํ ๔เปฯ
 วิมุตฺติฌาณทสฺสนกฺกขณํ. กทาหํ อปริณฺเฑาตํ วา ทุกฺขํ ปริชาเนยฺยํ,
 อปฺปฬีเน วา กิเลเส ปชฺเหยฺยํ, อภาวิตํ วา มคฺคํ ภาเวยฺยํ,
 อสจฺจิกตํ วา^๔ นิโรธํ สจฺจิกเรยฺยนฺติ โย ตตฺถ จฺจนฺโท จ
 วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬหี จ ธาโม จ อปฺปฏฺวิวานี จ
 สติสมฺปชฌณญจ^๕ อาตปฺปํ ปธานํ อธิฏฺฐาณํ อนฺุโยโค อปฺปมาโท
 กุสเลสฺส ฌมฺเมสฺสุติ สาสเน โคตมสฺส นปฺปมชฺเชยฺย. เตนาห ภควา

“เอตญจ ฌมฺมมณฺเฑาย

วิจินํ ภิกฺขุ สทา สโต ลิกฺขเ,

สนฺตํ นินฺพุตํ ฌตฺวา

สาสเน โคตมสฺส นปฺปมชฺเชยฺยาติ.

[๑๖๕]

อภิกฺขุ หิ โส อนภิกฺขุโต

สกุขิธมฺม^๖ อนีติหมทสฺสี,^๖

ตสฺมา หิ ตสฺส ภควโต สาสเน

อปฺปมตฺโต สทา นมสฺสมณฺุสิกฺกเขตฺติ^๗ ภควา.^๗

^๑ จ.,เท. โคตมสฺส สาสเน

^๓ ส.,จ.,เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ส.,จ.,เท. สติ จ สมฺปชฌณญจ

^{๗-๗} จ.,เท. อิติ ภควา, เอวฺมุปริปิ.

^๒ ส.,อิ. อนิกฺขิตตจฺจนฺโท

^๔ ส. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.

^{๖-๖} จ.,เท. สกุขิธมฺมนีติหมทสฺสี, เอวฺมุปริปิ.

อภฺยฺยํ หิ โส อนภฺยฺยโตติ ^[๑] อภฺยฺยตรูปา^๒ อภฺยฺยตสฺสททา
 อภฺยฺยตคณฺธา อภฺยฺยตรสา อภฺยฺยตโฆฏฺฐพฺพา อภฺยฺยตธฺมมา อภฺยฺย^๓
 อนภฺยฺยโต เกหิจิ กิเลเสหิ, อภฺยฺย^๓ หิ^๓ ปาปเก อฏฺฐเล
 ธฺมเม สงฺกิลเลสิเก โปโนพฺภวิเก^๔ สทฺเธ ทุกฺขวิปาเก อายตฺติ
 ชาติชฺรามรณฺเณติ^๕ อภฺยฺยํ หิ โส อนภฺยฺยโต.

สภฺยฺยธฺมมํ อนนฺติหฺมทสฺสํ สภฺยฺยธฺมมํ น อิตฺติหิตํ^๖ น
 อิตฺติกราย^๗ น ปรมฺปราย น ปิฎกสมฺปทาย น ตกฺกเหตุ น
 นยเหตุ น อากาโรปฺริวตฺตเกน น ทิฏฺฐินิขฺฌานกฺขณฺติยา สามํ
 สยมภฺยฺยณฺตํ อตฺตปจฺจกฺขํ ธฺมมํ อทฺทสิ อทฺทกฺขิ อปฺสสิ
 ปฏฺวิวิชฺฌิตํ สภฺยฺยธฺมมํ อนนฺติหฺมทสฺสํ.

ตสฺมา หิ ตสฺส ภควโต สาสเนติ ตสฺมาติ ตสฺมา
 ตํการณา ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ตํนิทานา. ตสฺส ภควโต สาสเนติ
 ตสฺส ภควโต สาสเน โคตมสาสเน พุทฺธสาสเน ชินสาสเน
 ตถาคตสาสเน เทวสาสเน อรหฺนตสาสเนติ ตสฺมา หิ^๘ ตสฺส
 ภควโต สาสเน.

อปฺปมตฺโต สทา นมสฺสสมฺมุติเกติ ภควาติ อปฺปมตฺโตติ
 สกฺกจฺจการี อสฺส ๔เปยฺย อปฺปมตฺโต^๙ กุสเลสุ ธฺมเมสุ. สทาติ
 สพฺพทา^{๑๐} ๔เปยฺย ปจฺจิมเม วโยชนฺธ. นมสฺสสมฺมุติ กาเยน วา
 นมสฺสสมาโน วาจาเยน วา นมสฺสสมาโน จิตฺเตน วา นมสฺสสมาโน

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อ. อภฺยฺยติ

^{๒-๓} ส.,ฉ.,เท.,อ. รูปาภฺยฺย สทฺทาภฺยฺย คณฺธาภฺยฺย รสาภฺยฺย โฆฏฺฐพฺพาภฺยฺย ธฺมมาภฺยฺย

^{๓-๔} ฉ.,เท. อภฺยฺยโต น

^๔ ส.,ฉ.,เท. โปโนพฺภวิเก

^๕ ฉ.,เท. ชาติชฺรามรณฺเณติ

^๖ ส. อิตฺติหิตํ

^๗ ฉ.,เท.,อ. อิตฺติกราย

^๘ ฉ.,เท. หิสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๙ ฉ.,เท. อปฺปมาโท

^{๑๐} ฉ.,เท. สพฺพกาลํ

อนหุตถปฏิปตติยา [๑] นมสสมาโน ฐมมานุฐมมปฏิปตติยา [๑]
 นมสสมาโน สกุกุรุมานो^๒ ครุกุรุมานो^๒ มานยมานโน ปุชยมานโน
 อปจายมานโน.^๒ **อนุสิกฺขเขตฺติ** ติสฺโส สิกฺขา: อธิสฺสสิกฺขา, อธิจิตฺตสิกฺขา,
 อธิปญฺญาสิกฺขา ฯเปฯ อโย อธิปญฺญาสิกฺขา. อีมา ติสฺโส สิกฺขา
 อาวชฺชนโต สิกฺขเขยฺย ฯเปฯ สจฺจิกาทพฺพํ สจฺจิกโรนโต สิกฺขเขยฺย
 [๔] อาจเรยฺย สมาจเรยฺย สมาทาย วตฺเตยฺย. **ภควาติ**
 คาราวาจิวนํ ฯเปฯ สจฺจิกา ปญฺญตฺติ, ยทฺธิํ ภควาติ อปฺปมตฺโต
 สทา นมสฺสมนุสิกฺขเขตฺติ ภควา. เตนาห ภควา

“อภิกฺขุ หิ โส อนภิกฺขุโต
 สกฺขิธมฺมํ อนันฺติหมทสฺสี,
 ตสฺมา หิ ตสฺส ภควโต สาสเน
 อปฺปมตฺโต สทา นมสฺสมนุสิกฺขเขตฺติ ภควาติ.

จุฑทสโม ตูวฏกสูตรตนิทุเทโส.

๑ หมดอายุ 12/06/2566
 ๑ ฉ.,เท. วา

๓ ส.,ฉ.,เท. อปจายมานโน

๒-๒ สฺยา. สกุกการมานโน ครุกการมานโน

๔ ฉ.,เท. จเรยฺย

๑๕. อตฺตทณฺหาสุตฺตนิทฺเทโส

[๑]

[๑๗๐] อตฺตทณฺหา ภยํ ชาตํ ชนํ ปสฺสธ เมธคํ.
 สํเวคํ กิตฺตยิสฺสามิ ยถา สํวชิทํ มया.

อตฺตทณฺหา ภยํ ชาตนฺติ ทณฺหาติ ตโย ทณฺหา: กายทณฺโห
 วจิทณฺโห มโนทณฺโห. ติวริํ กายทฺจุจฺริตํ กายทณฺโห, จตุพฺพิริ
 วจิทฺจุจฺริตํ วจิทณฺโห, ติวริํ มโนทฺจุจฺริตํ มโนทณฺโห. ภยนฺติ
 เทว ภยานิ: ทิฏฺฐจฺจมฺมิกญฺจ ภยํ สมฺปฺรายิกญฺจ ภยํ. กตมํ
 ทิฏฺฐจฺจมฺมิกํ ภยํ. อีเชกฺจโจ กาเยน ทฺจุจฺริตํ จฺรติ, วาจาเยน ทฺจุจฺริตํ
 จฺรติ, มนฺสาเยน ทฺจุจฺริตํ จฺรติ, ปาณมฺปิ หนฺติ,^๑ อทินฺนมฺปิ อาทียติ,
 สนฺธิมฺปิ จินฺหติ, นิลโลปมฺปิ หฺรติ, เอกกาคาริณมฺปิ กโรติ, ปริปนฺนเถปิ
 ติฏฺฐจฺติ, ปฺรทารมฺปิ คจฺจนฺติ, มุสาปิ ภณฺติ. ตเมเนํ คเหตฺวา รณฺโณ
 ทสฺสเสนฺติ “อโย เทว โจโร อาคฺจุจฺริ, อิมสฺส ยํ อิจฺจนฺสิ,” ตํ
 ทณฺหาํ ปณฺเหหิติ. ตเมเนํ ราชา ปรีภาสติ. โส ปรีภาสปจฺจยาปิ^๒
 [๔] ทฺกฺขทฺโหมนฺสฺส^๓ ปฏฺฐิสฺสเวเทติ. เอตํ ภยํ ทฺกฺขทฺโหมนฺสฺส กุโต
 ตสฺส. อตฺตทณฺหาโต ชาตํ สณฺชาตํ นิพฺพตฺตํ อภินิพฺพตฺตํ ปาตุญฺจติ.

เอตฺตเกณฺปิ ราชานํ ตสฺสติ. ตเมเนํ ราชานํ พนฺหาเปติ
 อนทฺทฺพนฺธเนน วา รชฺชฺพนฺธเนน วา สงฺขลิกพนฺธเนน วา
 เวตฺตพนฺธเนน วา ลตฺตาพนฺธเนน วา เปกฺขพนฺธเนน^๔ วา
 ปริกฺเขปพนฺธเนน วา คามพนฺธเนน วา [๕] นคฺรพนฺธเนน วา

^๑ จ., เท. อถ อตฺตทณฺหาสุตฺตนิทฺเทโส วกฺขติ.

^๒ ส. หนฺติ

^๓ ส. อิจฺจนฺติ

^๔ ส., จ., เท. ปิสฺสทฺโถ น ทิสฺสติ.

^๕ ส. ภยํ อุปฺปาเทติ จ., เท. ภยมฺปิ อุปฺปาเทติ. ^๖ จ., เท. ทฺกฺข ทฺโหมนฺสฺส, เอวฺมฺปริปิ.

^๗ ส., จ., เท. ปกฺเขปพนฺธเนน

^๘ ส., จ., เท. นิคฺมพนฺธเนน

รฏฺฐพฺพนฺนํ วา ชนฺนปทพฺพนฺนํ วา อนฺตมโส สวณฺเณมฺปิ กโรติ
 “น เต ลพฺภา อิตฺโต ปกฺกมิตฺตุนฺติ. โส พนฺธนปจฺจยาปิ ทฺวักขโทมนสฺสํ
 ปฏฺฐิสฺสเวเทติ. เอตํ ภยํ ทฺวักขโทมนสฺสํ กุโต ตสฺส. อตฺตทณฺทโต
 ชาตํ สณฺหาตํ นิพฺพตฺตํ อภินิพฺพตฺตํ ปาตุญฺจติ.

เอตฺตเคนปิ ราชานํ ตสฺสตุตฺติ. ตเมเน^๑ ราชานํ ตสฺส ชนํ
 อหฺราเปติ สตํ วา สหสฺสํ วา สตสหสฺสํ วา. โส
 ชนฺชานิปจฺจยาปิ ทฺวักขโทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวเทติ. เอตํ ภยํ ทฺวักขโทมนสฺสํ
 กุโต ตสฺส. อตฺตทณฺทโต ชาตํ สณฺหาตํ นิพฺพตฺตํ อภินิพฺพตฺตํ
 ปาตุญฺจติ.

เอตฺตเคนปิ ราชานํ ตสฺสตุตฺติ. ตเมเน^๑ ราชานํ วิวิชา
 กมฺมการณ^๒ การาเปติ, กสาหิปี ตาเพติ, เวตฺเตหิปี ตาเพติ,
 อทฺตทณฺทเกหิปี ตาเพติ, หตฺถมฺปิ จินฺหติ, ปาทมฺปิ จินฺหติ,
 หตฺถปาทมฺปิ จินฺหติ, กณฺณมฺปิ จินฺหติ, นาสมฺปิ จินฺหติ,
 กณฺณนาสมฺปิ จินฺหติ, วิลฺงฺคถาลกมฺปิ กโรติ, สงฺขมฺมทกมฺปิ
 กโรติ, ราหุขมฺปิ กโรติ, โชติมาลิกมฺปิ กโรติ, หตฺถปชฺโชติกมฺปิ
 กโรติ, เอรกวตฺตติกมฺปิ^๓ กโรติ, จิรกวาสิกมฺปิ^๔ กโรติ, เอณฺเณยฺยกมฺปิ
 กโรติ, พลิสฺมํสิกมฺปิ กโรติ, กหาปณิกมฺปิ กโรติ, ขาราทจฺฉิกมฺปิ
 กโรติ, ปลิขปฺริวตฺตติกมฺปิ กโรติ, ปลาลปีจกมฺปิ กโรติ, ตตฺเตนปิ
 เตเลนํ โอสิณฺจติ, สฺสนฺเขหิปี ขาทาเปติ, ชีวนฺตมฺปิ สฺสุเล อุตฺตทาเสติ,
 อสิณฺหาปิ สีสํ จินฺหติ. โส กมฺมการณปจฺจยาปิ ทฺวักขโทมนสฺสํ
 ปฏฺฐิสฺสเวเทติ. เอตํ ภยํ ทฺวักขโทมนสฺสํ กุโต ตสฺส. อตฺตทณฺทโต
 ชาตํ สณฺหาตํ นิพฺพตฺตํ อภินิพฺพตฺตํ ปาตุญฺจติ. ราชานํ อิมํ
 จตฺตุนฺนํ ทณฺฑานํ อิสฺสโร.

^๑ ส.น.ท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ น.ท. เอรกวตฺตติกมฺปิ

^๒ ส. กมฺมการณ

^๔ ส.น.ท. จิรกวาสิกมฺปิ

โส สเกน กมฺเมน กายสุส เกทา ปรมมรณา^๑ อปายํ
 ทุคฺคตี วินิปาคํ นิรยํ อุปปชฺชติ. ตเมनํ นิรยปาลา ปญฺจวิธพนฺธํ
 นาม กมฺมการณํ^๒ กาเรนฺติ: ตตฺตํ อโยขิลํ หตฺถเก คเมนฺติ, ตตฺตํ
 อโยขิลํ ทฺติเย หตฺถเก คเมนฺติ, ตตฺตํ อโยขิลํ ปาทเก คเมนฺติ,
 ตตฺตํ อโยขิลํ ทฺติเย ปาทเก คเมนฺติ, ตตฺตํ อโยขิลํ มชฺฌेमอรสมิ^๓
 คเมนฺติ. โส ตตฺถ ทฺทุกฺขา ติปปา^๔ กฏฺฏกา เวทนา เวทติ;
 น จ ตาว กาลํ กโรติ, ยาว น ตํ ปापกมฺมํ พฺยนฺตีโหติ.
 เอตํ ภยํ ทฺทุกฺขโทมนสฺสํ กุโต ตสฺส. อตฺตทณฺฑโต ชาตํ สญฺชาตํ
 นิพฺพตฺตํ อภินิพฺพตฺตํ ปาตุญฺติ.

ตเมนํ นิรยปาลา สํเวสิตฺวา^๕ กุจาริหิ^๖ ตจฺเจนฺติ. โส
 ตตฺถ ทฺทุกฺขา ติปปา กฏฺฏกา เวทนา เวทติ, น จ ตาว กาลํ
 กโรติ, ยาว น ตํ ปापกมฺมํ พฺยนฺตีโหติ. ตเมนํ นิรยปาลา
 อทุทฺธปาทำ^๗ อโรสิริ คเหตฺวา วาสีหิ ตจฺเจนฺติ. ตเมนํ นิรยปาลา
 รเถ โยเซตฺวา อาทิตฺตาย ปจฺวิยา สมฺปชฺชลิตาย สญฺโชติญฺญตาย^๘
 สาเรนฺติปิ^๙ ปจฺจาสาเรนฺติปิ^๙ ๔เปฯ ตเมนํ นิรยปาลา มหนฺตํ
 อญฺการปพฺพตํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติญฺญตํ อโรเปนฺติปิ
 อโรเปนฺติปิ ๔เปฯ ตเมนํ นิรยปาลา อทุทฺธปาทำ อโรสิริ คเหตฺวา
 ตตฺตาย โลหกุมฺภิยา ปกฺขิพนฺติ อาทิตฺตาย สมฺปชฺชลิตาย
 สญฺโชติญฺญตาย. โส ตตฺถ เผณฺฑทฺเทหํ^{๑๐} ปจฺจติ. โส ตตฺถ
 เผณฺฑทฺเทหํ ปจฺจมาโน สกิมฺปิ อทุทฺธ คจฺจติ, สกิมฺปิ อโร

^๑ ฉ., เท. ปรี มรณา

^๓ ฉ., เท. มชฺฌेम อรสมิ

^๕ ส., ฉ., เท. สํเวสิตฺวา

^๗ ส. อทุทฺธปาทำ, เอมฺปริปิ.

^{๙-๙} ส. หาเรนฺติปิ ปจฺจาหาเรนฺติปิ

^๒ ส. การณา

^๔ ส., ฉ., เท. ติพฺพา, เอมฺปริปิ.

^๖ ส., ฉ., เท. กุจาริหิ, เอมฺปริปิ.

^๘ ส., ฉ., เท. สโชติญฺญตาย, เอมฺปริปิ.

^{๑๐} ส. เปณฺฑทฺเทหํ, เอมฺปริปิ.

คจฺจติ, สกิมฺปิ ติริยํ คจฺจติ. โส ตตฺถ ทุกฺขา ติปฺปา
กญฺญา เวทนา เวทติ; น จ ตาว กาลํ กโรติ, ยาว น ตํ
ปาปกมฺมํ พฺยนฺตีโหติ. เอตํ ภยํ ทุกฺขโทมนสฺสํ กุโธ ตสฺส.
อตฺตทณฺทโต ชาตํ สณฺชาตํ นิพฺพตฺตํ อภินิพฺพตฺตํ ปาตุญฺจ.
ตเมนํ นิริยปาสา มหानิรเย ปกฺขิปนฺติ. โส โข ปน มหानิรโย

จตุกกณฺโณ จตุทวารो

อโยปการปริยนฺโต

ตสฺส อโยมยา ภูมิ

สมนฺตา โยชนสฺตํ

กทริยา^๑ ตปนา โฆรา

โลมหํสนฺรฺพา จ

ปฺรตฺถิมา ย จ^๔ ภิตฺติยา

ทหนฺโต^๕ ปาปกมฺมนฺเต

ปจฺฉิมา ย จ ภิตฺติยา

ทหนฺโต ปาปกมฺมนฺเต

อฺุตฺตราย จ ภิตฺติยา

ทหนฺโต ปาปกมฺมนฺเต

ทกฺขิณาย จ ภิตฺติยา

ทหนฺโต ปาปกมฺมนฺเต

เหฏฺฐจฺจิโต^๖ จ สมฺมจฺจาย

ทหนฺโต ปาปกมฺมนฺเต

วิมตฺโต ภาคโส มิโต,

อยสา ปฏิกฺขชฺชิตฺโต.

ชลิตา เตชสา ยุตฺตา,

ผริตฺวา ติฏฺฐจฺจิ สพฺพทา.

อจฺฉิมนฺโต ทฺวราสทา,^๒

ภิสฺมา ปฏิกฺขยา ทฺวรา.^๓

อจฺฉิกฺขนฺโต สมฺมจฺจิโต,

ปจฺฉิมา ย ปฏิกฺขณฺติ.

อจฺฉิกฺขนฺโต สมฺมจฺจิโต,

ปฺรตฺถิมา ย ปฏิกฺขณฺติ.

อจฺฉิกฺขนฺโต สมฺมจฺจิโต,

ทกฺขิณาย ปฏิกฺขณฺติ.

อจฺฉิกฺขนฺโต สมฺมจฺจิโต,

อฺุตฺตราย ปฏิกฺขณฺติ.

อจฺฉิกฺขนฺโต ภยานโก,

จทหนฺสฺมี ปฏิกฺขณฺติ.

^๑ ส. กทริยาตปนา ฉ., เท. กทริยาตปนา

สฺยา. ทุกฺขา

^๔ ส., ฉ., เท. ทหนฺโต, เอวมฺปริปี.

^๒ ส. ขรา สทา

^๓ ฉ., เท. จสทโท น ทิสฺสติ.

^๖ ส., ฉ., เท. เหฏฺฐจฺจิโต

จทนมหา สมุญจาย อจฺจิกฺขนฺโธ ภยานโก,
 ทนฺโต ปาปกมฺมนฺเต ภูมียํ ปฏฺิหณฺณติ.
 อโยกปาละ^๑ อาทิตฺตํ สนฺตตฺตํ ชลิตํ ยถา,
 เอวํ อวีจินฺโร เหมจฺจา อฺปฺริ ปสฺสโต.
 ตตฺถ สตฺตา มหาสุทฺธา มหากิพฺพิสการิโน,
 อจฺจนฺตปาปกมฺมนฺตา ปจฺจนฺติ น จ มียเร.^๒
 ชาตเวทสโม กาโย เตสํ นิริยวาสินํ,
 ปสฺส กมฺมานํ ทพฺพตฺตํ น ภสฺมา โหณฺติ^๓ นปี มสิ.^๔
 ปุรตฺถิเมนปี ชาวนฺติ ตโต ชาวนฺติ ปจฺจโต,^๕
 อุตฺตเรนปี ชาวนฺติ ตโต ชาวนฺติ ทกฺขิณํ.
 ยํ ยํ ทิสฺมุปี ชาวนฺติ^๖ ตํ ตํ ทวารํ ปิถียติ,^๗
 อภินิฏฺขมิตาสา เต สตฺตา โมกฺขํ คเวสินโน.^๘
 น เต ตโต นิฏฺขมิตํ ลภณฺติ กมฺมปจฺจยา,
 เตสญฺจ ปาปกมฺมนฺตํ อวิปกํ กตํ พหฺนฺติ.

เอตํ ภยํ ทุกฺขโทมนสฺสํ กุโต ตสฺส. อตฺตทณฺฑโต ชาตํ
 สญฺชาตํ นิพฺพตฺตํ อภินิพฺพตฺตํ ปาตุญฺจํ. ยานิ จ เนรียิกานิ
 ทุกฺขานิ, ยานิ จ ตिरจฺฉานโยนิกานิ ทุกฺขานิ, ยานิ จ
 ปิตฺติวิสยิกานิ^๙ ทุกฺขานิ, ยานิ จ มานุสฺสกา^{๑๐} ทุกฺขานิ; ตานิ
 กุโต ชาตานิ กุโต สญฺชาตานิ กุโต นิพฺพตฺตานิ กุโต
 อภินิพฺพตฺตานิ กุโต ปาตุญฺจตานิ. อตฺตทณฺฑโต ชาตานิ สญฺชาตานิ

^๑ ฉ., เท. อโยกपालมาทิตตํ

^๓ ฉ., เท. โหติ

^๕ ฉ., เท. ปจฺจิม

^๗ ฉ., เท. ปิธียติ

^๙ ส., ฉ., เท. เปตฺติวิสยิกานิ

^๒ ส. มียเร

^๔ ส. น มสิ, เท. นปี มสิ

^๖ ฉ., เท. ทิสํ ปชาวนฺติ

^๘ ส., ฉ., เท. โมกฺขคเวสินโน อ. ปาโมกฺขํ คเวสินโน

^{๑๐} ฉ., เท. มานุสฺสกา, เอวมฺปฺริ.

นิพฺพตฺตานิ อภินิพฺพตฺตานิ ปาตุฏฺฏตานีติ อตฺตทณฺหา ภายํ ชาตํ.

ชนํ ปสฺสธ เมธคฺคฺติ ชนคฺคฺติ^๑ ขตฺติยา จ พุราหฺมณา จ
เวสฺสสา จ สุทฺทา จ คหฺนฺจฺจา จ ปพฺพชิตา จ เทวา^๒ จ
มนุสฺสสา จ. เมธคฺคฺติ^๓ เมธคํ ชนํ กลหํ ชนํ วิรุทฺธํ ชนํ
ปฏฺวิรุทฺธํ ชนํ อาหตชนํ^๔ ปจฺจอาหตชนํ อาฆาติตชนํ ปจฺจอาฆาติตชนํ^๕
ปสฺสธ ทกฺขณ โอโลเกถ นิชฺฌมาเยถ อุปฺปริกฺขธาคฺคิ ชนํ
ปสฺสธ เมธคํ.

สํเวคํ กิตฺตยิสฺสสามีติ สํเวคํ อุพฺเพคํ อุตฺตราสํ ภายํ ปิพนฺ
ฌณฺณํ อุปทฺทวํ อุปสคคํ กิตฺตยิสฺสสามิ^๕ ปกิตฺตยิสฺสสามิ อาจิกฺขิสฺสสามิ
เทสิสฺสสามิ ปณฺณปิสฺสสามิ^๖ ปฏฺจปิสฺสสามิ^๖ วิวริสฺสสามิ วิภาสิสฺสสามิ
อุตฺตานีกริสฺสสามิ ปกาสิสฺสสามีติ สํเวคํ กิตฺตยิสฺสสามิ.

ยถา สํวชิตํ มยาติ ยถา มยา อตฺตนาเยว^๗ [๔] สํเวชิตโต
อุพฺเพชิตโต สํเวคมาปาทิตโตติ ยถา สํวชิตํ มยา. เตนาห ภควา

“อตฺตทณฺหา ภายํ ชาตํ ชนํ ปสฺสธ เมธคํ,
สํเวคํ กิตฺตยิสฺสสามิ ยถา สํวชิตํ มยาติ.

[๑๗๑] ผนฺทมานํ ปชํ ทิสฺวา มจฺเณ อปฺโปทเก ยถา,
อณฺณมณฺณเณหิ พุยารุทฺธทฺธ ทิสฺวา มํ ภยมาวิสิ.

ผนฺทมานํ ปชํ ทิสฺวาติ ปชาติ สตฺตตาวิจนํ. ปชํ
ตณฺหาผนฺทนาย ผนฺทมานํ, ทิฏฺฐิจผนฺทนาย ผนฺทมานํ, กิเลสผนฺทนาย
ผนฺทมานํ, ทุจฺจจริตผนฺทนาย ผนฺทมานํ, ปโยคผนฺทนาย ผนฺทมานํ,

^๑ ส. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส. เทวตา

^๓ ส.,ฉ.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๔-๕} ฉ.,เท. อาหตํ ชนํ ปจฺจอาหตํ ชนํ อาฆาติตํ ชนํ ปจฺจอาฆาติตํ ชนํ

^๕ ฉ.,เท. อิตฺติสฺสทโท ทิสฺสติ.

^{๖-๖} ฉ.,เท. ปณฺณเปสฺสสามิ ปฏฺจเปสฺสสามิ, เอวมุปริปี.

^๗ อ. อตฺตนาเยว

^๘ ส.,ฉ.,เท. อตฺตานํ

วิปากผนุทนาย ผนุทมานัน, รตตราเคน^๑ ผนุทมานัน, ทุฏฐโทเสน
 ผนุทมานัน, มุพฺพหโมเหน ผนุทมานัน, วินิพนฺธมานเนน ผนุทมานัน,
 ปรามญฺจทิกฺขิยา ผนุทมานัน, วิกุเขปคตอุทฺทจฺเจน ผนุทมานัน,
 อนิฏฺฐจฺจตวิจิกิจฺฉาย ผนุทมานัน, ฅามคตอนุสเยหิ ผนุทมานัน, ลาเภน
 ผนุทมานัน, อลาเภน ผนุทมานัน, ยเสน ผนุทมานัน, อยเสน ผนุทมานัน,
 ปลํสาย ผนุทมานัน, นิหนฺทาย ผนุทมานัน, สฺสฺเชน ผนุทมานัน,
 ทุกฺขฺเชน ผนุทมานัน, ชาติยา ผนุทมานัน, ชราย ผนุทมานัน, พฺยาธินา
 ผนุทมานัน, มรณฺเนน ผนุทมานัน, โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ผนุทมานัน, เนรยิเกน ทุกฺขฺเชน ผนุทมานัน, ติรจฺฉานโยนิเกน ทุกฺขฺเชน
 ผนุทมานัน, ปิตฺติวิสยิเกน ทุกฺขฺเชน ผนุทมานัน, มานุสสิเกน ทุกฺขฺเชน
 ผนุทมานัน, คพฺโภกุกฺกนฺติมฺมูลเกน ทุกฺขฺเชน ๕เปย คพฺภฏฺฐจิติมฺมูลเกน
 ทุกฺขฺเชน ๕เปย คพฺภฏฺฐจฺฉานมฺมูลเกน ทุกฺขฺเชน ๕เปย ชาตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ทุกฺขฺเชน ๕เปย ชาตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปฺราเชยฺเยเกน ทุกฺขฺเชน ๕เปย อตฺตูปกฺกเมน
 ทุกฺขฺเชน ๕เปย ปฺรฐปฺกเมน ทุกฺขฺเชน ๕เปย ทุกฺขฺทุกฺขฺเชน ๕เปย
 สงฺขารทุกฺขฺเชน ๕เปย วิปริณามทุกฺขฺเชน ๕เปย จกฺขุโรเคน ทุกฺขฺเชน
 ๕เปย โสตโรเคน ๕เปย ฅวานโรเคน ๕เปย ชิวฺหาโรเคน ๕เปย
 กายโรเคน ๕เปย สีสโรเคน ๕เปย กณฺณโรเคน ๕เปย มุขโรเคน
 ๕เปย ทนฺตโรเคน ๕เปย กาเสน ๕เปย สาเสน ๕เปย ปินาเสน
 ๕เปย ทฺเหน ๕เปย ชเรน ๕เปย กุจฺฉิโรเคน ๕เปย มุจฺฉาย
 ๕เปย ปกฺขนฺทิกาย ๕เปย สฺลายน ๕เปย วิสฺสุจิกาย ๕เปย กุฏฺฐเณ
 ๕เปย คณฺเฑน ๕เปย กิลาสเนน ๕เปย โสเสน ๕เปย อปฺมาเรณ
 ๕เปย ททฺทฺยา ๕เปย กณฺฑฺยา ๕เปย กจฺจุยา ๕เปย รชสายน^๓
 ๕เปย วิตจฺฉิกาย โลหิตฺเตน ๕เปย ปิตฺเตน ๕เปย มฐฺเมเหน ๕เปย

^๑ ฉ.,เท. รตตํ ราเคน, เอมุปริปิ.^๒ ส. ชาตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส^๓ ส. นขสายน

อํสาย ๒เปย ๒พิพกาย ๒เปย ๒ภคฺนทลาย^๑ ๒เปย ๒ิตฺตสมฺมุจฺจําเนหิ^๒
 อาพาเชหิ^๒ ๒เปย ๒สมฺหสมฺมุจฺจําเนหิ อาพาเชหิ ๒เปย ๒าตสมฺมุจฺจําเนหิ
 อาพาเชหิ ๒เปย ๒สนฺนิปาติเกหิ อาพาเชหิ ๒เปย ๒ุตฺตปริณามเชหิ
 อาพาเชหิ ๒เปย ๒วิสมปฺริหารเชหิ อาพาเชหิ ๒เปย ๒โปกฺกมิกเกหิ
 อาพาเชหิ ๒เปย ๒กมฺมวิปากเชหิ อาพาเชหิ ๒เปย ๒สีเตน ๒เปย
 ๒อุณฺเฬน ๒เปย ๒ชฺชมจฺจาย ๒เปย ๒ปิปาสา ๒เปย ๒อุจฺจําเรน ๒เปย
 ๒สฺสสาเวน ๒เปย ๒ทํสมกสฺวาตาตปสฺสีสปสมฺผลสฺเสน [^๓] ๒เปย
 ๒มาตุมฺรณฺน ๒ทุกฺเขน ๒เปย ๒ปีตุมฺรณฺน ๒ทุกฺเขน ๒เปย ๒ภาตุมฺรณฺน
 ๒ทุกฺเขน ๒เปย ๒ภคฺนนิมฺรณฺน^๔ ๒ทุกฺเขน ๒เปย ๒ปฺตฺตุมฺรณฺน^๕ ๒ทุกฺเขน^๕
 ๒เปย ๒ธีตุมฺรณฺน ๒ทุกฺเขน ๒เปย ๒ฌาตุมฺรณฺน ๒ทุกฺเขน ๒เปย
 ๒โภคพฺยสเนน ๒ทุกฺเขน ๒เปย ๒โรคพฺยสเนน ๒ทุกฺเขน ๒เปย
 ๒สีลพฺยสเนน ๒ทุกฺเขน ๒เปย ๒ทิกฺขจฺพิยสเนน ๒ทุกฺเขน ๒ผนฺทมาํ
 ๒สมฺผนฺทมาํ ๒วิปฺผนฺทมาํ ๒เวรมาํ ๒ปเวรมาํ ๒สมฺปเวรมาํ.
 ๒ทิสฺวาติ [^๖] ๒สฺสํ
 ๒กตฺวาติ ๒ผนฺทมาํ ๒ปชํ ๒ทิสฺวา.

มจฺเจ ๒ปฺโปทเก ๒ยถาติ ยถา มจฺจ ๒ปฺโปทเก ๒ปริตฺโตทเก^๗
 ๒อุทกปริยาทาเน ๒กาเกหิ ๒วา ๒กุลเลหิ ๒วา ๒พลาภาหิ^๘ ๒วา
 ๒ปริปาตฺติยมาณา ๒อุทฺธิปิยมาณา ๒ชชฺชมาณา ๒ผนฺทนฺติ ๒สมฺผนฺทนฺติ
 ๒วิปฺผนฺทนฺติ ๒เวเรนฺติ^๙ ๒ปเวเรนฺติ ๒สมฺปเวเรนฺติ;^๙ ๒เอวเมว ๒ปชา
 ๒ตณฺหาผนฺทนาย ๒ผนฺทนฺติ ๒เปย ๒ทิกฺขจฺพิยสเนน ๒ทุกฺเขน ๒ผนฺทนฺติ

^๑ จ.,เท. ภคฺนทเลน

^๒ ส.,จ.,เท. ๒ทุกฺเขน

^{๓-๕} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๖ ส.,จ.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^{๗-๙} ส.,จ.,เท. ๒เวเรนฺติ ๒ปเวเรนฺติ ๒สมฺปเวเรนฺติ, ๒เอวเมวปริ.

^{๒-๒} ส.,จ.,เท. ๒ิตฺตสมฺมุจฺจําเนน อาพาเชน, ๒เอวเมวปริ.

^๔ ส.,จ.,เท. ๒ภคฺนนิมฺรณฺน

^๖ จ.,เท. ๒ทิสฺวา

^๘ อ. ๒พลากาย

สมุณฑนุติ วิปณฺณนุติ เวเชนฺติ ปเวเชนฺติ สมปเวเชนฺตีสติ มจฺเจ
อปโปทเก ยถา.

อณฺณมณฺเณหิ พุยารุทุเชติ อณฺณมณฺเณ สตุตา วิรุทฺธา
 ปฏฺวิวิรุทฺธา อาหตา ปจฺจอาหตา อาฆาติตา ปจฺจอาฆาติตา. ราชาโนปิ
 ราชฺฐหิ วิวทฺหติ, ขตฺติยาปิ ขตฺติเยหิ วิวทฺหติ, พุราหฺมณาปิ
 พุราหฺมเณหิ วิวทฺหติ, คหปตฺตีปิ คหปตฺตีหิ วิวทฺหติ, มาตาปิ
 ปุตฺเตน วิวทฺหติ, ปุตฺโตปิ มาตรา วิวทฺหติ, ปิตาปิ ปุตฺเตน วิวทฺหติ,
 ปุตฺโตปิ ปิตรา วิวทฺหติ, ภاتاปิ ภাত্রา วิวทฺหติ, ภคินีปิ^๑ ภคินียา
 วิวทฺหติ,^๑ ภاتاปิ ภคินียา วิวทฺหติ, ภคินีปิ ภাত্রา วิวทฺหติ,
 สหาโยปิ สหาเยน วิวทฺหติ. เต ตตฺถ กลหวิคฺคหวิวาทาปนฺนา
 อณฺณมณฺเณ ปาณีหิปี อุกฺกมฺหติ, เลทฺทฺฐหิปี อุกฺกมฺหติ, ทณฺเฑหิปี
 อุกฺกมฺหติ สตุเถหิปี อุกฺกมฺหติ. เต ตตฺถ มรณฺมปิ คจฺจนฺติ,^๒
 มรณฺมตฺตมฺปิ ทุกฺขมฺหติ อณฺณมณฺเณหิ พุยารุทุเช.

ทิสฺวา มํ ภยมาวิสีติ ทิสฺวาติ ทิสฺวา ปสฺสิตฺวา ตฺลยิตฺวา
 ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิฆฺฏํ กตฺวา ภยํ ปิพฺพนํ ฃฏฺฏณฺ^๓
 อฺปทฺทวํ อฺปสฺสโค^๔ อาวิสตีติ^๕ ทิสฺวา มํ ภยมาวิสิ. เตนาห
 ภควา

“คุณทมา นั ปชั ทิสวา มจฉะ อปโปทเก ยถา,
อณณมณเฑหิ พยารุทเช ทิสวา มั ภายมาวิสีติ.

[๑๗๒] สมนุตมสตโร โลโก
อิจนํ ภวามตตโน

ทิสา สพุพา สเมริตา
นาททาสี๋ อโนติต.

๑-๑ อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

๓ อ. ฅน

๙ ส.จ.ท. อาวีสิต

^๒ ส.,ฉ.,เท. นิคจุนนุติ

๙ ส. อุปสัคโค

^๖ สีส. นาททสามิ, เอวมปริปิ.

สมนฺตมสฺสโร โลโกติ [๑] นิริยโลโก ตีรจฺฉานโยนิโลโก
 ปิตฺติวิสยโลโก มนุสฺสโลโก เทวโลโก ขนฺธโลโก ชาติฺโลโก
 อายตฺนโลโก, อยฺม โลโก ปโร โลโก สพฺรหฺมโลโก^๒ สเทวโลโก;^๒
 อยฺม วุจฺจติ โลโก. นิริยโลโก อสฺสโร^๓ นิสฺสโร สาราปคโต
 นิจฺจสสารสฺสเรณ วา สุขสสารสฺสเรณ วา อตฺตสสารสฺสเรณ วา
 นิจฺเจณ วา ฐเวณ วา สสฺสเตน วา อวิปริณามธฺมเมณ วา.
 ตีรจฺฉานโยนิโลโก อเปยฺย ปิตฺติวิสยโลโก อเปยฺย มนุสฺสโลโก อเปยฺย
 เทวโลโก อเปยฺย ขนฺธโลโก อเปยฺย ชาติฺโลโก อเปยฺย อายตฺนโลโก,
 อยฺม โลโก อเปยฺย ปโร โลโก อเปยฺย สพฺรหฺมโลโก อเปยฺย
 สเทวโลโก อสฺสโร นิสฺสโร สาราปคโต นิจฺจสสารสฺสเรณ วา
 สุขสสารสฺสเรณ วา อตฺตสสารสฺสเรณ วา นิจฺเจณ วา ฐเวณ วา
 สสฺสเตน วา อวิปริณามธฺมเมณ วา.

ยถา [๔] นโฬ อสฺสโร นิสฺสโร สาราปคโต, ยถา
 เอเรณฺโห อสฺสโร นิสฺสโร สาราปคโต, ยถา อุทฺมพฺโร อสฺสโร
 นิสฺสโร สาราปคโต, ยถา เสตคจฺฉไน^๔ อสฺสโร นิสฺสโร
 สาราปคโต, ยถา ปาลิภทฺทโก^๕ อสฺสโร นิสฺสโร สาราปคโต,
 ยถา เผณฺปิณฺโห^๖ อสฺสโร นิสฺสโร สาราปคโต, ยถา ปุพฺพพฺพกั^๗
 อสฺสโร นิสฺสโร สาราปคตํ, ยถา มรีจิ อสฺสโร^๘ นิสฺสโร
 สาราปคตา, ยถา กทฺทลิกฺขนฺโห^๙ อสฺสโร นิสฺสโร สาราปคโต,
 ยถา มายา อสฺสโร นิสฺสโร สาราปคตา; เอวเมว นิริยโลโก

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อ. โลโกติ

^๓ ฉ.,เท. อสฺสโร, เอวฺมฺปริปิ.

^๔ ส.,ฉ.,เท. เสตคจฺฉไน

^๖ ส.,ฉ.,เท. เผณฺปิณฺโห

^๕ ส. อสฺสโร, เอวฺมฺปริปิ.

^{๒-๒} ส.,ฉ.,เท. พฺรหฺมโลโก เทวโลโก, เอวฺมฺปริปิ.

^๔ ส.,ฉ.,เท. ปน

^๕ ส.,ฉ.,เท. ปาริภทฺทโก

^๗ ส. อุทกพฺพพฺพกั ฉ.,เท. อุทกปฺพพฺพ

^๙ ฉ.,เท. กทฺทลิกฺขนฺโห

อสฺสาโร นิสฺสาโร สาราปคโต นิจฺจสารสาเรน วา สุขสารสาเรน
 วา อตฺตสารสาเรน วา นิจฺเจน วา ฐเวน วา สสุสเสน วา
 อวิปริณามชฺชเมน วา. ติรจฺฉานโยนิโลโก ๕เปยฺ ปิตฺติวิสยโลโก ๕เปยฺ
 มนุสฺสโลโก ๕เปยฺ สเทวโลโก อสฺสาโร นิสฺสาโร สาราปคโต
 นิจฺจสารสาเรน วา สุขสารสาเรน วา อตฺตสารสาเรน วา นิจฺเจน วา
 ฐเวน วา สสุสเสน วา อวิปริณามชฺชเมน วาติ สมฺมุตตมสสารี โลโก.

ทิสฺสา สพฺพทา สเมริตาติ เย ปุรตฺตติมาย ทิสาย สงฺขารธา,
 เตปิ เอริตา สเมริตา จลิตา ฆฏฺฐิตา อนิจฺจตตาย ชาตียา
 อนุคตา ชราย อนุสฺสวา พฺยาธินา อภิกฺขตา มรเณน อพฺภาทตา
 ทฺกฺขเ ปตฺติภฺจิตา อตาณฺหา อเลณฺหา อสรณฺหา อสรณฺนิภฺจตา. เย
 ปจฺจติมาย ทิสาย สงฺขารธา ๕เปยฺ เย อุตฺตตราย ทิสาย สงฺขารธา
 ๕เปยฺ เย ทกฺขิณาย ทิสาย สงฺขารธา ๕เปยฺ เย ปุรตฺตติมาย
 อนุทิสาย สงฺขารธา ๕เปยฺ เย ปจฺจติมาย อนุทิสาย สงฺขารธา ๕เปยฺ
 เย อุตฺตตราย อนุทิสาย สงฺขารธา ๕เปยฺ เย ทกฺขิณาย อนุทิสาย
 สงฺขารธา ๕เปยฺ เย เหมจฺจติมาย ทิสาย สงฺขารธา ๕เปยฺ เย
 อูปริยาย^๑ ทิสาย สงฺขารธา ๕เปยฺ เย ทสทิสาสฺส^๒ สงฺขารธา, เตปิ
 เอริตา สเมริตา จลิตา ฆฏฺฐิตา อนิจฺจตตาย ชาตียา อนุคตา
 ชราย อนุสฺสวา พฺยาธินา อภิกฺขตา มรเณน อพฺภาทตา ทฺกฺขเ
 ปตฺติภฺจิตา อตาณฺหา อเลณฺหา อสรณฺหา อสรณฺนิภฺจตา. ภาสิตมฺปิ เจตํ

“กิญฺจาปิ เจตํ ชลตี วิมานํ
 โอภาสยํ อุตฺตริยํ ทิสาย,
 รุเป รณํ ทิสฺวา สทา ปเวริตํ
 ตสฺมา น รุเป รมตี สุเมโธ.

มจฺจุณาพฺภาหโต โลโก ชราย ปริวาริโต,
 ตณฺหาสฺสเลน โอตฺถิณฺโณ อิจฺฉาฐฺมาโยโก^๑ สทา.
 สพฺโพ อาทีปิโต โลโก สพฺโพ โลโก ปโชปิโต,^๒
 สพฺโพ ปชฺชลิโต โลโก สพฺโพ โลโก ปกมฺปิโตติ.

ทิสสา สพฺพา สเมริตา.

อิจฺฉํ ภาวนมตฺตโนติ อตฺตโน ภาว^๓ ตาณํ เลณํ สรณํ
 คตฺตี ปรายนํ อิจฺฉนฺโต สาทิยนฺโต ปตฺถยนฺโต ปิหยนฺโต
 อภิชปฺปนฺโตติ อิจฺฉํ ภาวนมตฺตโน.

นาทฺทสาสี อโนสิตนฺติ อนชฺโฆสิตํ^๔ น อทฺทสํ
 อชฺโฆสิตตณฺเฑว อทฺทสํ.^๕ สพฺพํ โยพฺพณฺณํ ชราย โอสิตํ, สพฺพํ
 อาโรคฺยํ พฺยาธินา โอสิตํ, สพฺพํ ชีวิตํ มรณฺเนน โอสิตํ, สพฺพํ
 ลาภํ อลาภเนน โอสิตํ, สพฺพํ ยสํ อยเสน โอสิตํ, สพฺพํ ปสํ
 นิหฺทาย โอสิตํ, สพฺพํ สุขํ ทุกฺขเชน โอสิตํ.

ลาภो อลาภो ยโส อยโส จ
 นิหฺทา จ^๕ ปสฺสา จ สุขทุกฺขณฺจ,^๖
 เอเต อนิจฺจา มนุเชสฺส ฐมา
 อสสฺสตา วิปริณามฐมาติ.

นาทฺทสาสี อโนสิตํ. เตนาห ภาควา

“สมนฺตมสಾರิ โลโก ทิสสา สพฺพา สเมริตา,
 อิจฺฉํ ภาวนมตฺตโน นาทฺทสาสี อโนสิตนฺติ.

^๑ ส.,ฉ.,เท. อิจฺฉาฐฺมาโยโต

^๒ ส.,ฉ.,เท. ปฐปิโต

^๓ ส.,ฉ.,เท. ภาวน

^{๔-๕} ฉ.,เท. อชฺโฆสิตํ เยว อทฺทสํ อนชฺโฆสิตํ นาทฺทสํ

^๕ ฉ.,เท. จสฺสโท น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ.,เท. สุขํ ทุกฺขณฺจ

[๑๗๓] โอสานะ เตววะ พุยารุทุเช ทิสฺวา เม อรตี อหุ,
อเถตฺถ สลฺลํ อหุทกฺขี ทุทฺทสํ หทยสฺสตีตํ.

โอสานะ เตววะ พุยารุทุเชติ โอสานะ เตววาติ สพฺพํ
โยพฺพณฺณํ ชรา โอสาเปติ, สพฺพํ อาโรคฺยํ พฺยาธิ โอสาเปติ,
สพฺพํ ชีวิตํ มรณํ โอสาเปติ, สพฺพํ ลาภํ อลาโภ โอสาเปติ,
สพฺพํ ยสํ อยโส โอสาเปติ, สพฺพํ ปสฺสํ นินฺทา โอสาเปติ,
สพฺพํ สุขํ ทุกฺขํ โอสาเปตีติ โอสานะ เตววะ. พุยารุทุเชติ
โยพฺพณฺณกามา สตฺตา ชราย ปฏฺวิวิรุทฺธา, อาโรคฺยกามา สตฺตา
พฺยาธินา ปฏฺวิวิรุทฺธา, ชีวิตุกามา สตฺตา มรณเณ ปฏฺวิวิรุทฺธา,
ลาภกามา สตฺตา อลาเภณ ปฏฺวิวิรุทฺธา, ยสฺสกามา สตฺตา อยเสน
ปฏฺวิวิรุทฺธา, ปสฺสฺสกามา สตฺตา นินฺทาย ปฏฺวิวิรุทฺธา, สุขกามา
สตฺตา ทุกฺเขณ วิรุทฺธา ปฏฺวิวิรุทฺธา อาหตา ปจฺจาหตา อาฆาติตา
ปจฺจาฆาติตาติ โอสานะ เตววะ พุยารุทุเช.

ทิสฺวา เม อรตี อหุติ ทิสฺวาติ ทิสฺวา ปสฺสิตฺวา ตฺลยิตฺวา
ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวาติ ทิสฺวา. เม อรตีติ ยา
อรตี ยา อนภิริติ ยา อนภिरมนา ยา อุกฺกณฺณจฺยา^๑ ยา
ปริตฺติตา อหุติ ทิสฺวา เม อรตี อหุ.

อเถตฺถ สลฺลํ อหุทกฺขินฺติ อถาติ ปทสนฺธิ ๔เป๔
ปทานุปฺพุพฺพตาเมตฺ^๒ ‘อถาติ. เอตฺถาติ สตฺเตสฺสุ. สลฺลนฺติ สตฺต
สลฺลานิ: รากสลฺลํ, โทสสลฺลํ, โมหสลฺลํ, มานสลฺลํ, ทิฏฺฐิจสลฺลํ,
โสภสลฺลํ, กถํกถาสลฺลํ. อหุทกฺขินฺติ อหุทสํ อหุทกฺขี อปสฺสึ
ปฏฺวิวิชฺฌินฺติ อเถตฺถ สลฺลํ อหุทกฺขี.

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ส. อุกฺกณฺณจิตฺตาติ, ฉ., เท. อุกฺกณฺณจิตา

^๒ ฉ., เท. ๔เป๔ ปุพฺพตาเปตฺ, เอวมฺปริปิ.

ทฺททสํ ทฺททสฺสจฺจนิตฺตททโส ทฺททสํ ทฺทททกฺขํ ทฺทททสํ
 ทฺทททททํ ทฺทททททํ ทฺทททททททํ.^๑ ทฺทททททททํ ทฺททท ทฺททท
 จิตฺตํ. ยํ จิตฺตํ มโน มานสํ ทฺททท ปณฺทท, มโน มนํยท
 มนินฺททริยํ วิญญานํ วิญญานกฺขนุโธ ตชฺชา มโนวิญญานชาตฺ.
 ทฺทททททททํ ทฺทททททททํ จิตฺตททททททํ จิตฺตททททททททํ จิตฺตท
 สทคํ สทททท สทททท สททททททททํ เอกุปฺปาทํ เอกนิโรธํ
 เอกวตฺถุํ เอกการมมณฺททท ทฺทททท ทฺทททททท. เตนาท ภาว

“โอสาเน เตว พฺยารุทฺธ ทิสฺวา เม อรตี อหุ,
 อเถตฺถ สลฺลํ อทฺทททท ทฺทททท ทฺททททททท.

[๑๗๔] เยน สลฺเลน โอตฺถิณฺโณ ทิสฺวา สทฺททท วิทวตี,
 ตเมว สลฺลํ อทฺทททท น ทวตี น สิทฺติ.

เยน สลฺเลน โอตฺถิณฺโณ ทิสฺวา สทฺททท วิทวตีติ สลฺลนฺติ
 สทฺทท สลฺลนฺ: ราคสลฺลํ, โทสสลฺลํ, โมหสลฺลํ, มานสลฺลํ, ทิฏฺฐิจสลฺลํ,
 โสภสลฺลํ, กถิกกาสลฺลํ.

กตมํ ราคสลฺลํ. โย ราโค สาราโค อนฺนโย อนฺนโรโธ
 นนฺทิต^๒ นนฺทิตราโค จิตฺตสฺส สาราโค ๗เปฯ อภิชฺฌา โลภ
 อกฺขลมูลํ, อิทํ ราคสลฺลํ.

กตมํ โทสสลฺลํ. “อนตฺถํ เม อจฺจรีติ อาฆาโต ชายตี,
 “อนตฺถํ เม จรตีติ อาฆาโต ชายตี, “อนตฺถํ เม จริสฺสตีติ
 อาฆาโต ชายตี, ๗เปฯ จณฺทิกกํ อสฺสุโรโป อนตฺตมณฺดา จิตฺตสฺส,
 อิทํ โทสสลฺลํ.

กตมํ โมหสลฺลํ. ทฺทททท อณฺณ^๓ ๗เปฯ ทฺททททททททคามินิยา

^๑ ฉ., เท. ทฺทททททททททท ทฺทททท

^๒ ส., ฉ., เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสตี.

^๓ ส., ฉ., เท. อณฺณ, เอวมฺปริปี

ปฏีปทาย อณานิ, ปุพฺพนฺเต อณานิ อปรนฺเต อณานิ
 ปุพฺพนฺตาปรนฺเต อณานิ, อิทปฺปจฺยตาปฏิจฺจสมุปฺปนฺเนสุ ฐมฺเมสุ
 อณานิ. ยํ เอวรูปํ อทสฺสนํ อนภิสสมโย อนนฺุโพโธ อสมฺโพโธ
 อปฺปฏีเวโธ อสงฺคาหตา^๑ อปริโยคาหตา^๒ อสมเปกฺขตา^๓
 อปฺปจฺจเวกฺขตา^๔ อปฺปจฺจกฺขกมฺมํ ทุมฺเมชฺฌํ พาลยํ โมโห ปโมโห
 สมฺโมโห อวิชฺชา อวิชฺชโฆ อวิชฺชาโยโค อวิชฺชานฺุสโย
 อวิชฺชาปริยฺญาณํ อวิชฺชาลงฺคี^๕ โมโห อกฺุสลมฺลํ, อิทํ โมหสลฺลํ.

กตมํ มานสลฺลํ. “เสยฺโยหมสมฺมิตฺติ มาโน, “สทฺธิสโหหสมฺมิตฺติ
 มาโน, “ทฺธิโนหมสมฺมิตฺติ มาโน, โย เอวรูปํ มาโน มณฺณนา
 มณฺณิตตฺตํ อุนฺณณฺติ อุนฺณณฺโม ฐโห สมฺปคฺคาโห เกตฺตุกมฺยตา
 จิตฺตสฺส, อิทํ มานสลฺลํ.

กตมํ ทิฏฺฐิจสลฺลํ. วิสตีวตฺถกฺกา สกฺกายทิฏฺฐิจ, ทสวตฺถกฺกา
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจ, ทสวตฺถกฺกา อนตฺตคฺคาหิกา ทิฏฺฐิจ. ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิจ
 ทิฏฺฐิจคตํ ทิฏฺฐิจคหนํ ทิฏฺฐิจกนฺดาโร ทิฏฺฐิจวิสุกฺกายิกํ ทิฏฺฐิจวิปฺลนฺทิตํ
 ทิฏฺฐิจสํโยชนํ คาโห ปฏฺฐิคฺคาโห^๕ อภินิเวโส ปรามาโส กุมฺมคฺโค
 มิจฺฉापโถ มิจฺฉตตํ ติตฺถายตนํ วิปริเยสคฺคาโห^๖ วิปริตคฺคาโห^๗
 วิปลลาสคฺคาโห^๘ มิจฺฉาคาโห อยาถาวกสมฺมํ “ยาถาวกนฺติ คาโห
 ยาวตา ทฺวาสมฺมิจฺจิ ทิฏฺฐิจคตานิ, อิทํ ทิฏฺฐิจสลฺลํ.

กตมํ โสภสลฺลํ. ฌาติพฺยสเนน วา ฌุฏฺฐสฺส โภคพฺยสเนน^๙
 วา ฌุฏฺฐสฺส โรคพฺยสเนน วา ฌุฏฺฐสฺส^{๑๐} สีลพฺยสเนน วา

^๑ ส. อสงฺคหนฺนา จ., เท. อสงฺคาหณฺนา

^๒ จ., เท. อปริโยคาหณฺนา

^{๓-๓} จ., เท. อสมเปกฺขณฺนา อปฺปจฺจเวกฺขณฺนา

^๔ ส. อวิชฺชาลงฺกํ อ. อวิชฺชาลงฺกํ

^๕ ส. ปฏฺฐิคฺคาโห

^๖ ส., อ. วิปริเยสคฺคาโห จ., เท. วิปริยาสคฺคาโห

^{๗-๗} ส., อ. วิปริตคฺคาโห วิปลลาสคฺคาโห

^{๘-๘} ส. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ. จ., เท.

โรคพฺยสเนน วา ฌุฏฺฐสฺส โภคพฺยสเนน วา ฌุฏฺฐสฺส

มุฏฺฐสฺส ทิฏฺฐิพฺพสเนน วา มุฏฺฐสฺส อณฺณตฺรณฺณตฺเรน วา^๑ พฺยสเนน
สมนฺนาคตฺสฺส อณฺณตฺรณฺณตฺเรน วา^๑ ทุกฺขชฺมเมน มุฏฺฐสฺส
โสโก โสจนา โสจิตตํ อนฺโตโสโก อนฺโตปริโสโก อนฺโตทาโห
อนฺโตปริทาโห เจตโส ปริชฌายนา โทมนสฺส, อิํ โสกสฺสลฺล.

กตมํ กถํกถาสลฺล. ทุกฺเข กงฺขา, ทุกฺขสมฺมทเย กงฺขา,
ทุกฺขนิโรธ กงฺขา, ทุกฺขนิโรธคามินียา ปฏิปทาย กงฺขา, ปุพฺพนฺเต กงฺขา,
อปฺรนฺเต กงฺขา, ปุพฺพนฺตาปฺรนฺเต กงฺขา, อิทฺทปฺปจฺจตาปฺริจฺจสมฺมปฺปนฺเนสุ
ชฺมเมสุ กงฺขา. ยา เอวรูปา กงฺขา กงฺขายนา กงฺขายิตตํ
วิมตี วิจิกิฉฺชา เทวพฺพหํ เทวธาปโถ สํสโย อนํกํสคฺคาโห
อาสปฺปนา ปฺริสปฺปนา อปฺริโยคาหนา^๒ จมฺภิตตํ จิตฺตสฺส
มโนวิเลโข, อิํ กถํกถาสลฺล.

เยน สลฺเลน โอตฺถิณฺโณ ทิสฺสา สพฺพา วิชาวตฺติ รากสลฺเลน
โอตฺถิณฺโณ วิทฺโธ มุฏฺฐโจ ปเรโต สโมหิตो สมนฺนาคโต
กาเยน ทฺวจฺจริตํ จรติ, วาจาเยน ทฺวจฺจริตํ จรติ, มนฺสา ทฺวจฺจริตํ
จรติ, ปาณมฺปิ หนตี, อทินฺนมฺปิ อาทียตี, สนฺธิมฺปิ จินฺหตี,
นิลฺโลปมฺปิ หรตี, เอกาการิกมฺปิ กโรตี, ปฺริปฺนฺเถปิ ติฏฺฐจตี,
ปฺรทารมฺปิ คจฺจตี, มุสาปิ ภณตี. เอวมฺปิ รากสลฺเลน โอตฺถิณฺโณ
วิทฺโธ มุฏฺฐโจ ปเรโต สโมหิตो สมนฺนาคโต ชาวตี วิชาวตี
สนฺธชาวตี สํสรตี. อถวา รากสลฺเลน โอตฺถิณฺโณ วิทฺโธ มุฏฺฐโจ
ปเรโต สโมหิตो สมนฺนาคโต โภเค ปฺริเยสนฺโต นาวาย
มหาสมฺมทํ ปกฺขนฺทตี. สิตฺสฺส ปุรฺกขโต อฺณฺหสฺส ปุรฺกขโต
ทํสมกสฺวาตาทปสฺสิสฺสปสมฺมสฺสเสหิ วิสฺสสมาโน^๓ ขุปฺปิปาสาเย ปิพฺพิมาโน^๔

^๑ น.เท. วาสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๒ น.เท. อปฺริโยคาหนา

^๓ น.เท. ปิพฺพิมาโน

^๔ น.เท.,อิ. มียฺยมาโน

คุมพ์^๑ คจฺจติ, ตกฺโกลํ คจฺจติ, ตกฺกสิลํ คจฺจติ, กาลมฺขํ^๒ คจฺจติ,
 มรณปาริ^๓ คจฺจติ, เวสฺสงฺคํ คจฺจติ, เวราปถํ คจฺจติ, ชวํ คจฺจติ,
 ตมฺพลึงคํ^๔ คจฺจติ, วงฺกํ^๕ คจฺจติ, เอพฺพทฺธนํ^๖ คจฺจติ, สุวณฺณญฺญํ
 คจฺจติ, สุวณฺณญฺมี คจฺจติ, ตมฺพปณฺณํ คจฺจติ, สุปฺปาริ^๗ คจฺจติ,
 ภรฺกํ^๘ คจฺจติ, สุรทฺธํ^๙ คจฺจติ, องฺคณฺเฑกํ^{๑๐} คจฺจติ, กงฺคณํ^{๑๑}
 คจฺจติ, ปรมกงฺคณํ^{๑๒} คจฺจติ, โยนํ คจฺจติ, [^{๑๓}] ปินกํ^{๑๔} คจฺจติ,
 อลฺลสณฺฑํ^{๑๕} คจฺจติ, มรฺกนตารํ คจฺจติ, ชณฺณปถํ คจฺจติ, อชปถํ
 คจฺจติ, เมณฺทปถํ คจฺจติ, สงฺกุปถํ คจฺจติ, จตฺตปถํ คจฺจติ,
 วสฺปถํ คจฺจติ, สกฺกณปถํ คจฺจติ, มฺมุสิกาปถํ^{๑๖} คจฺจติ, ทริปถํ
 คจฺจติ, เวตฺตาทาธาริ^{๑๗} คจฺจติ. ปริเยสนโต น ลภติ, อลามมฺลคมฺปิ
 ทุกฺขโทมนสฺสํ^{๑๘} ปฏฺฐิสฺสเวเทติ. ปริเยสนโต ลภติ, ลทฺธา อารกฺขมฺลคมฺปิ
 ทุกฺขโทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวเทติ “กิณฺติ เม โภเค เหนว ราชานो หเรยฺย,
 น โจรา หเรยฺย, น อคฺคิ ทฺทเหยฺย,^{๑๙} น อุทกํ วเหยฺย, น อปฺปิยา
 ทายาทา หเรยฺยุนฺติ. ตสฺส เอวํ อารกฺขโต โคปยโต เต โภคา
 วิปฺปลุชฺชนฺติ. โส วิปฺปโยคมฺลคมฺปิ ทุกฺขโทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวเทติ.
 เอวมฺปิ ราคสฺสเลน โอตินฺณเณ วิทฺโธ ญฺญโจะ ปเรโต สโมหิโต
 สมนฺนาคโต ธาวติ วิธาวติ สนฺธาวติ สัสนฺติ.

^๑ ฉ., เท. ติคุมพ์^๓ ฉ., เท. ปุรปุริ^๔ ส. วงฺค^๗ ส. สุปฺปารกํ, ฉ., เท. สุปฺปาทกํ^๘ ส., ฉ., เท., อ. สุรฏฺฐ^{๑๑} ฉ., เท. ภงฺคณ^{๑๓} ฉ., เท. ปรมโยนํ คจฺจติ^{๑๕} ฉ., เท. มลปท^{๑๗} ฉ., เท. เวตฺตาทาธาร^{๑๙} ส., ฉ., เท. ทเหยฺย^๒ ฉ., เท. กาฬมฺข^๔ ส. ตามส, ฉ., เท. ตามส, อ. ตมส^๖ ส., ฉ., เท. เอพฺพทฺธน^๘ ส., ฉ., เท., อ. ภารุกจณ^{๑๐} ส. องฺคโลกํ, ฉ., เท. ภงฺคโลก^{๑๒} ฉ., เท. ปรมภงฺคณ^{๑๔} ส. วิตกํ ฉ., เท. วินก^{๑๖} ฉ., เท. มฺมุสิกาปถ^{๑๘} ฉ., เท. ทุกฺข โทมนสฺส, เอวมฺปิ.

โทสสฺสเลน ๔เปย โมหสสฺสเลน ๔เปย มาณสฺสเลน โอตฺตณฺเณ
 วิทฺโธ ฌุญฺโจะ ปเรโต สโมหิโต สมณฺนาทโต กาเยน ทฺวจฺจริตฺ
 จรติ, วาจาเย ทฺวจฺจริตฺ จรติ, มนฺสา ทฺวจฺจริตฺ จรติ, ปาณมฺปิ
 หนติ, อทินฺนมฺปิ อาทียติ, สนฺธิมฺปิ จินฺทติ, นิโลปมฺปิ หรติ,
 เอกาการิกมฺปิ กโรติ, ปริปนฺเถปิ ติฏฺฐติ, ปรรทามฺปิ คจฺจติ,
 มุสาปิ ภณฺติ. เอวํ มาณสฺสเลน โอตฺตณฺเณ วิทฺโธ ฌุญฺโจะ ปเรโต
 สโมหิโต สมณฺนาทโต ธาวติ วิธาวติ สนฺธาวติ สํสรติ.

ทิฏฺฐิสสฺสเลน โอตฺตณฺเณ วิทฺโธ ฌุญฺโจะ ปเรโต สโมหิโต
 สมณฺนาทโต อเจลกโก โหติ มุตฺตตฺตาจฺจโร หตฺถาวเลขน,^๑ น
 เอหิภทฺทโก, น ติฏฺฐภทฺทโก, นาภิหฺมํ, น อุกฺกิสฺส กตํ,^๒ น
 นิมนฺตํ สาทียติ. โส น กุมฺภิมฺขา ปฏฺิคฺคณฺหาติ,^๓ น กโพนฺปิมุขา^๔
 ปฏฺิคฺคณฺหาติ, น เอพกมฺนฺตรํ, น ทณฺฑมฺนฺตรํ, น มุสฺสลมฺนฺตรํ, น
 ทฺวินํ ภูณฺชมานํ, น คพฺภินิยา, น ปายมานาย, น
 ปุริสนฺตรคตฺตาย, น สงฺกิตฺตีสฺส, น ยตฺถ सा อุปฏฺิจฺจโต โหติ, น
 ยตฺถ มกฺขิกา สณฺฑสณฺฑจารินี, น มจฺจํ, น มํสํ, [^๕] น
 เมรยํ, น ฤโสทกํ ปิวัติ. โส เอกาการิกโก वा โหติ เอกาโลปิโก,
 ทฺวาการิกโก वा โหติ ทฺวาโลปิโก ๔เปย สตฺตาคาริกโก वा โหติ
 สตฺตาลोปิโก. เอกิสฺสาปิ ทตฺติยา^๖ ยาเปติ, ทฺวีหิปี ทตฺติหิ^๗
 ยาเปติ ๔เปย สตฺตหิปี ทตฺติหิ ยาเปติ, เอกาหิกมฺปิ อาหารํ
 อาหาเรติ, ทฺวีหิกมฺปิ^๘ อาหารํ อาหาเรติ, ๔เปย สตฺตาทิกมฺปิ

^๑ ส.ฉ.เท. หตฺถาปเลขน

^๒ ส. ปฏฺิคฺคณฺหาติ

^๓ ส.ฉ.เท. น สฺรํ

^๔ ฉ.เท. ภทฺติหิ, เอวมฺปริปี.

^๕ ฉ.เท. อุกฺกิสฺสกตํ

^๖ ส. ขโพนฺปิมุขา

^๗ ฉ.เท. ภทฺติยา

^๘ ส. ปิสทโท น ทิสฺสติ.

อาหาริ อหาเรติ. อิติ เอวรูปิ อหฺมมาสิกมปิ ปริยายภตฺต-
โกชนานุโยคมนฺยุตฺโต วิหฺรติ. เอวมปิ ทิฏฺฐิสลฺเลน โอตินฺโน
วิทฺโธ ฌฺญโจ ปเรโต สโมหิตो สมนฺนาโคโต ชาวติ วิชาวติ
สนฺชาวติ สํสรติ.

อถวา ทิฏฺฐิสลฺเลน โอตินฺโน วิทฺโธ ฌฺญโจ ปเรโต
สโมหิตो สมนฺนาโคโต, โส สากภฺโก วา โหติ, สามากภฺโก
วา โหติ, นีวารภฺโก วา โหติ, ททฺทลภฺโก วา โหติ,
หตภฺโก^๑ วา โหติ, [^๒] อาจามภฺโก วา โหติ, ปิณฺณากภฺโก
วา โหติ, [^๓] ตินภฺโก วา โหติ, โคมยภฺโก วา โหติ,
วนมฺูลผลาหาโร [^๔] ยาเปติ ปวตฺตผลโกชฺโ. โส สาณานิปี
ชาเรติ. มสาณานิปี ชาเรติ, จวทฺสฺสาณานิปี ชาเรติ, ตีรฺฎฺฐานิปี
ชาเรติ, อชินานิปี ชาเรติ, ปัสฺสกุลาณิปี ชาเรติ, อชินกฺขิปปมปิ
ชาเรติ, กุสจฺจิมปิ ชาเรติ, วากจฺจิมปิ ชาเรติ, ผลกจฺจิมปิ ชาเรติ,
เกสกมฺพลมปิ ชาเรติ, อลฺลภกฺขมปิ ชาเรติ, เกสมสฺสฺสฺสโลจโกปี^๕
โหติ, เกสมสฺสฺสฺสโลจนาณฺุโยคมนฺยุตฺโต วิหฺรติ. อพฺภกฺกโกปี โหติ
อาสนปฏิกฺขิตฺโต, อุกฺกุกฺโกปี โหติ อุกฺกุกฺกิปฺปชานมนฺยุตฺโต,
กณฺฐกาปสฺสยโกปี^๖ โหติ กณฺฐกาปสฺสเย^๗ เสยฺยํ กปฺเปติ,
ผลกเสยฺยมปิ กปฺเปติ, ถณฺฺทิลเสยฺยมปิ กปฺเปติ, เอกปสฺสยโกปี^๘
โหติ รชฺชลฺลชโร, อพฺภกาสโกปี^๙ โหติ, ยถาสนฺถติโกปี โหติ,^{๑๐}
วิกฺกโกปี^{๑๑} โหติ วิกฺกโกชนานฺุโยคมนฺยุตฺโต, อปานโกปี โหติ

^๑ จ.,เท. หนฺภโก

^๒ จ.,เท. ติลภโก วา โหติ

^๔ จ.,เท. ปวตฺตผลโกชโน

^๖ จ. กณฺฐกาปสฺสยโกปี

^๘ จ.,เท. เอกาปสฺสยโกปี

^{๑๑} จ.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ จ.,เท. กณฺภโก วา โหติ

^๔ ส. วา

^๖ อ. ปิสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๘ จ. กณฺฐกาปสฺสเย

^{๑๐} ส. ปิสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^{๑๑} จ.,เท. เวกฺกโกปี

อปานกตตมณฺญุตโต,^๑ สายตติยกมฺปิ อุทโกโรหณานฺโยคมณฺญุตโต วิหริติ.
 อิติ เอวรूपํ อเนกวิหิตํ กายสฺส อาตาปนปริตาปนานฺโยคมณฺญุตโต
 วิหริติ. เอวम्ปิ ทิฏฺฐิฉลฺเลน โอตินฺโณ วิทฺโช ฌฺญโจ ปเรโต
 สโมหิตो สมณฺหาโต ธาวติ วิธาวติ สนฺธาวติ สํสรติ.

โสภกสฺสเลน โอตินฺโณ วิทฺโช ฌฺญโจ ปเรโต สโมหิตो
 สมณฺหาโต โสจติ กิลมฺติ ปริเทเวติ อฺรุตตาฬิ กนฺทติ สมฺโมหํ
 อาปชฺชติ. วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “ภูตปุพฺพํ พฺราหฺมณ อิมิสฺสาเยว
 สาวตฺถิยา อญฺเฏตริสฺสา อิตฺถิยา มาตา กาลมกาสิ. सा तसुसा
 कालकिरियाय उम्मतुतिगा चित्तजित्ता रथिया”^๒ रथियं सिञ्चाग्घकेन
 सिञ्चाग्घकं उपसङ्गमित्वा เอवमाह “अपि मे मातरं अतฺทสถ”^๓ अपि
 मे मातरं अतฺทสठाति. “ภูตปุพฺพํ พฺราหฺมณ อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา
 อญฺเฏตริสฺสา อิตฺถิยา पिता कालमकालि अपेय माता कालमकालि
 अपेय भक्षिणी कालमकालि अपेय पुत्रतो कालमकालि अपेय चिता
 कालमकालि सामिगे कालमकालि. सा तसुसा कालकिरियाय उम्मतुतिगा
 चित्तजित्ता रथिया रथियं सिञ्चाग्घकेन सिञ्चाग्घकं उपसङ्गमित्वा
 เอवमाह “अपि मे सामिकं अतฺทสถ अपि मे सामिकं अतฺทสठाति.
 “ภูตปุพฺพํ พฺราหฺมณ อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา อญฺเฏตรสฺส ปุริสสฺส
 माता कालमकालि. सो तसुसा कालकिरियाय उम्मतुतगे चित्तजित्तो
 रथिया रथियं सिञ्चाग्घकेन सिञ्चाग्घकं उपसङ्गमित्वा เอवमाह “अपि
 मे मातरं अतฺทสถ अपि मे मातरं अतฺทสठाति. “ภูตปุพฺพํ
 พฺราหฺมณ อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา อญฺเฏตรสฺส ปุริสสฺส पिता
 कालमकालि अपेय माता कालमकालि अपेय भक्षिणी कालमकालि
 अपेय पुत्रतो कालमकालि अपेय चिता कालमकालि अपेय पचापตี”^๔

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ น.,เท. อปานกตตมณฺญุตโต

^๓ น.,เท. อตฺทสส

^๒ น.,เท. รถิยาย, เอวมฺปฺริปิ.

^๔ ส.,น.,เท. ปชาปตี

กาลมกาสี. โส ตสฺสา กาลกิริยาย อุมมตฺตโก ขิตฺตจิตฺโต
 รติยา รติยํ สิงฺฆาฏฺเณน สิงฺฆาฏฺกํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมาห “อปี เม
 ปชาปตี อทฺทสถ อปี เม ปชาปตี อทฺทสธาติ. “ภุตปุพฺพ
 พุราหฺมณ อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา อณฺณตฺรา อิตฺถิ ฌาติกฺล
 อคมาสี. ตสฺสา เต ฌาตกา สามิกํ อจฺฉินฺหิตฺวา อณฺณสฺส
 ทาตุกามา. สา จ นํ น อิจฺฉติ. อถ โข สา อิตฺถิ สามิกํ
 เอตทวโจ “อิมะ มํ” อยฺยปฺตฺต ฌาตกา ตํ^๑ อจฺฉินฺหิตฺวา อณฺณสฺส
 ทาตุกามา, อุโภ มยํ ภวิสฺสามาติ. อถ โข โส ปฺริโส ตํ อิตฺถิ
 ทฺวิธา เจตฺวา อตฺตานํ โอปาเตสี” “อุโภ เปจฺจ ภวิสฺสามาติ.
 เอวํ โส กสฺสเลน โอตินฺโน วิทฺโธ ฌุจฺโจะ ปเรโต สโมหิตो
 สมฺนฺนาคโต ธาวติ วิชาวติ สนฺธาวติ สํสฺรติ.

กถํกถาสฺสเลน โอตินฺโน วิทฺโธ ฌุจฺโจะ ปเรโต สโมหิตो
 สมฺนฺนาคโต สํสยปฺกฺชนฺโน^๒ โหติ วิมตฺติปฺกฺชนฺโน^๓ เทวพุทฺทกชาโต
 “อโหสี ญฺ โข อหํ อตฺตมทฺธานํ, น ญฺ โข อโหสี อตฺตมทฺธานํ,
 กิ ญฺ โข อโหสี อตฺตมทฺธานํ, กถํ ญฺ โข อโหสี อตฺตมทฺธานํ,
 กิ หุตฺวา กิ อโหสี ญฺ โข อหํ^๔ อตฺตมทฺธานํ, ภวิสฺสามิ ญฺ
 โข อหํ อนาคตมทฺธานํ, น ญฺ โข ภวิสฺสามิ อนาคตมทฺธานํ, กิ
 ญฺ โข ภวิสฺสามิ อนาคตมทฺธานํ, กถํ ญฺ โข ภวิสฺสามิ
 อนาคตมทฺธานํ, กิ หุตฺวา กิ ภวิสฺสามิ ญฺ โข อหํ^๕
 อนาคตมทฺธานนฺติ.” เอตฺรหิ [๔] ปจฺจุปฺปนฺนมทฺธานํ อชฺฌตฺตํ

^๑ ฉ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. ตว

^๓ ฉ., เท. โอปาเตติ

^๔ ฉ., เท. สํสยปฺกฺชนฺโน

^๕ ฉ., เท. วิมตฺติปฺกฺชนฺโน

^๖ ฉ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๗ ฉ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๘ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๙ ฉ., เท. วา

กถํกถิ โหติ, อหํ นุชฺเชสฺมิ, โน นุชฺเชสฺมิ, กิ นุชฺเชสฺมิ, กถํ
 นุชฺเชสฺมิ, [๑] สจฺจโต กุโต อากโต, โส กุหิ คามิ ภวิสฺสตีติ.
 เอวํ กถํกถาสลฺเลน โอตฺถิณฺโณ วิทฺโฆ ฌญฺโจ ปเรโต สโมหิตโต
 สมณฺหาคโต ชาวติ วิชาวติ สนฺชาวติ สํสรติ.

เต จ^๒ สลฺเล อภิสงฺขโรติ, เต สลฺเล อภิสงฺขโรนฺโต
 สลฺลาภิสงฺขารวเสน ปุรตฺถิมทิสํ ชาวติ, ปจฺฉิมทิสํ ชาวติ, อุตฺตรทิสํ
 ชาวติ, ทกฺขิณทิสํ ชาวติ. เต สลฺลาภิสงฺขารา อปฺปหีนา,
 สลฺลาภิสงฺขารานํ อปฺปหีนตฺตา คติยา ชาวติ, นිරเย ชาวติ,
 ติรจฺฉานโยนียา ชาวติ, ปิตฺติวิสเย ชาวติ, มนุสฺสโลเก ชาวติ,
 เทวโลเก ชาวติ, คติยา คตฺตี อุปฺปตฺติยา อุปฺปตฺตี ปฏิสนฺธิยา
 ปฏิสนฺธี ภเวน ภวํ สํสारेณ สํสาริ วฏฺเฏน วฏฺเฏน ชาวติ
 วิชาวติ สนฺชาวติ สํสรตีติ เยน สลฺเลน โอตฺถิณฺโณ, ทิสา
 สพฺพา วิชาวติ.

ตเมว สลฺลํ อพฺพุยฺห น ชาวติ น สิทฺตีติ ตเมว รากสลฺลํ
 โทสสลฺลํ โมหสลฺลํ มานสลฺลํ^๓ ทิฏฺฐิสลฺลํ โสภสลฺลํ กถํกถาสลฺลํ
 อพฺพุยฺห อพฺพุหิตฺวา อุกฺกัรฺชิตฺวา สมฺกุกฺกัรฺชิตฺวา อฺปปาทยิตฺวา^๔
 สมฺปฺปาทยิตฺวา^๕ ปชฺหิตฺวา วิโนทิตฺวา^๕ พฺยนฺตีกิรฺตฺวา อนภาวงฺกมิตฺวา
 เนว ปุรตฺถิมทิสํ ชาวติ, น ปจฺฉิมทิสํ ชาวติ, น อุตฺตรทิสํ
 ชาวติ, น ทกฺขิณทิสํ ชาวติ. เต สลฺลาภิสงฺขารา ปหีนา;
 สลฺลาภิสงฺขารานํ ปหีนตฺตา คติยา น ชาวติ, นิริเย น ชาวติ,
 ติรจฺฉานโยนียา น ชาวติ, ปิตฺติวิสเย น ชาวติ, มนุสฺสโลเก น
 ชาวติ, เทวโลเก น ชาวติ, น คติยา คตฺตี, น อุปฺปตฺติยา

^๑ ฉ., เท. อยํ นุ ชฺ

^๓ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๕ ฉ., เท. วิโนทิตฺวา, เอวฺมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^{๔-๔} ฉ., เท. อฺปปาฏยิตฺวา สมฺปฺปาฏยิตฺวา

อุปตติ, น ปฏิสนธิยา ปฏิสนธิ, น ภเวณ ภवं, น สัมมาเรณ
 สัมมา, น วมฺเหวณ วมฺหิ ชาวติ วิชาวติ^๑ สนฺชาวติ สัมมตติ
 ตเมว สลฺลํ อพฺพยุห น ชาวติ. น สิทฺตติ กาโมเม น สิทฺติ,
 ภโวเม น สิทฺติ, ทิฏฺฐโจะเม น สิทฺติ, อวิชฺโชเม น สิทฺติ น
 สัมมตติ น โอสิตฺติ น อวสิตฺติ [๒] น อวคจฺจตติ ตเมว สลฺลํ
 อพฺพยุห น ชาวติ น สิทฺติ. เตนาห ภควา

“เยน สลฺเลน โอตินฺโน ทิสสา สพฺพา วิชาวติ,
 ตเมว สลฺลํ อพฺพยุห น ชาวติ น สิทฺตติ.

[๑๗๕] ตตฺถ สิกฺขานุกิยฺยนฺติ^๓

(ยานิ โลเก คตฺตานิ)

น เตสุ ปสฺสโต สียา

นิพฺพิชฺฌ สพฺพโส กาม

สิกฺখে นิพฺพานมตฺตโน.

ตตฺถ สิกฺขานุกิยฺยนฺติ ยานิ โลเก คตฺตานีติ สิกฺขาติ
 หตฺถิสิกฺขา อสฺสสิกฺขา รตฺตสิกฺขา ฐนฺตสิกฺขา สาลากิยํ สลฺลกตฺตติยํ
 กายตฺติกิจฺจํ ภูตติยํ โกมารตฺติกิจฺจํ.^๔ อนุคิยฺยนฺตติ คิยฺยนฺติ กถิยฺยนฺติ^๕
 ภณิยฺยนฺติ ทิปปิยฺยนฺติ โวหริยฺยนฺติ. อถวา คิยฺยนฺติ คณฺหิยฺยนฺติ
 อุกคณฺหิยฺยนฺติ ธาริยฺยนฺติ อุปธาริยฺยนฺติ อุปลกฺขิยฺยนฺติ คตฺตปฏฺฐิลาภาย.
 คตฺตา วุจฺจนฺติ ปญฺจกามคฺคณา จกฺขุวิญฺญเญยฺยา รูปา อิกฺขฺจา
 กนฺตา มนาปา ปิยฺรูปา กามฺมปสฺสหิตา รชฺนียา โสตฺตวิญฺญเญยฺยา
 สทฺทา ๔เปยฺ ฌานวิญฺญเญยฺยา คณฺธา ๔เปยฺ ชิวฺหาวิญฺญเญยฺยา
 รสา ๔เปยฺ กายวิญฺญเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา
 ปิยฺรูปา กามฺมปสฺสหิตา รชฺนียา. กิการณา คตฺตา วุจฺจนฺติ

^๑ ส. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส.,ฉ.,เท.,อ. น คจฺจติ

^๓ ฉ.,เท. ตตฺถ สิกฺขานุกิยฺยนฺติ ยานิ โลเก คตฺตานิ น เตสุ ปสฺสโต สียา นิพฺพิชฺฌ
 สพฺพโส กาม สิกฺখে นิพฺพานมตฺตโน

^๔ ฉ.,เท. โกมารภจฺจ

^๕ ฉ.,เท. นิกคิยฺยนฺติ กถิยฺยนฺติ ๔เปยฺ โวหริยฺยนฺติ

ปญฺจกามคฺคณา. เยภฺยฺเยน เทวมนุสฺสา ปญฺจกามคฺคเณ อิจฺจนฺติ
 สาทิยนฺติ [๑] ปิทยนฺติ อภิชปฺปนฺติ, ตํการณา คชิตา วุจฺจนฺติ
 ปญฺจกามคฺคณา. โลเกติ มนุสฺสโลเกติ ตตฺถ สิกฺขานุกฺคิยนฺติ ยานิ
 โลเก คชิตานิ.

น เตสฺส ปสฺสุโต สียาติ ตาสฺส วา สิกฺขาสฺส เตสฺส วา
 ปญฺจกามคฺคเณสฺส น ปสฺสุโต สียา, น ตนฺนินฺโน อสฺส, น
 ตปโปโน, น ตปฺปพฺภาโร, น ตททิมฺมุตโต, น ตทาทิปเตยโยติ
 น เตสฺส ปสฺสุโต สียา.

นิพฺพิชฺฌ สพฺพโส กามเต นิพฺพิชฺฌาติ ปฏฺวิวิชฺฌิตฺวา. “สพฺเพ
 สงฺขารธา อนิจฺจาติ ปฏฺวิวิชฺฌิตฺวา, “สพฺเพ สงฺขารธา ทุกฺขาติ ๔เปย
 “ยงฺกิญฺจิ สมฺมทฺยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ ปฏฺวิวิชฺฌิตฺวา.
 สพฺพโสติ สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ อเสสํ นิสฺเสสํ
 ปริยาทาย” วจนฺเมตํ” สพฺพโสติ. กามาติ อุกฺกทานโต เทว กามา:
 วตฺตูกามา จ กิเลสกาма จ ๔เปย อิเม วุจฺจนฺติ วตฺตูกามา
 ๔เปย อิเม วุจฺจนฺติ กิเลสกามาติ นิพฺพิชฺฌ สพฺพโส กามเ.

สิกฺขเ นิพฺพานมตฺตโนติ สิกฺขาติ ติสฺโส สิกฺขา: อธิสฺสสิกฺขา,
 อธิจิตฺตสิกฺขา, อธิปญฺญาสิกฺขา, ๔เปย อัย อธิปญฺญาสิกฺขา.
 นิพฺพานมตฺตโนติ อตฺตโน ราคสฺส นิพฺพานาย” โทสสฺส นิพฺพานาย
 โมหสฺส นิพฺพานาย ๔เปย สพฺพากุสลาภิสงฺขารานํ สมาย อุปสมาย
 วูปสมาย นิพฺพานาย ปฏฺวินิสฺสคฺคาย ปฏฺวิปฺปสฺสทฺธิยา อธิสฺสมฺปิ
 สิกฺขเขยฺย อธิจิตฺตมฺปิ สิกฺขเขยฺย อธิปญฺญมฺปิ สิกฺขเขยฺย, อีมา
 ติสฺโส สิกฺขา อาวชฺเชนโต สิกฺขเขยฺย ชานฺนโต สิกฺขเขยฺย ๔เปย

๑ ๓๓๓ ๑๒/๐๖/๒๕๖๖
 ๑ จ.,เท. ปตฺตยนฺติ

๒-๒ ส.,จ.,เท. ปริยาทียนวจนฺเมตํ

๓ ส.,จ.,เท. นิพฺพาปนาย, เอมฺปรี.

สจฺจนิกาทพฺพํ สจฺจนิกโรหนฺโต สิกฺขเขยฺย อาจเรยฺย สมาจเรยฺย สมาทาย
วตฺเตยฺยยาติ สิกฺขเข นิพฺพทานมตฺตโน. เตนาห ภควา

“ตตฺถ สิกฺขานุกฺคียนฺติ
(ยานิ โลเก คชิตานิ) น เตสุ ปสฺสุโต สียา
นิพฺพิชฺฌ สพฺพโส กาเม สิกฺขเข นิพฺพทานมตฺตโนติ.

[๑๗๖] สจฺโจ สียา อปฺปคพฺโภ อมาโย รัตฺตเปสฺสฺสณฺ,
อกุโธโน โลภปาปกํ^๑ เววจิณฺ วิตเร มฺหิ.

สจฺโจ สียา อปฺปคพฺโภติ สจฺโจ สียาติ: สจฺจวาจาย
สมนฺนาคโต สียา, สมฺมาทิฏฺฐิยา สมนฺนาคโต สียา, อริเยน
อฏฺฐจฺกิเกน มคฺเคน สมนฺนาคโต สียาติ สจฺโจ สียา. **อปฺปคพฺโภติ**
ตีณิ ปาคพฺภิยานิ: กายิกํ ปาคพฺภิยํ, วาจสิกํ ปาคพฺภิยํ, เจตสิกํ
ปาคพฺภิยํ ๕เป๕ อิหํ เจตสิกํ ปาคพฺภิยํ. ยสฺสึมานิ^๒ ตีณิ
ปาคพฺภิยานิ ปหีนานิ สมฺมจฺฉินฺนानิ ฐปฺสนฺตานิ ปฏิปฺปสฺสทฺธานิ
อภพฺพปฺปตฺติกานิ ฅาณคฺคินา ททฺธมานิ, โส วุจฺจติ อปฺปคพฺโภติ
สจฺโจ สียา อปฺปคพฺโภ.

อมาโย รัตฺตเปสฺสฺสณฺติ มายา วุจฺจติ วณฺณนิกา จริยา.
อิเธกจฺโจ กาเยน ทฺวจฺจริตํ จริตฺวา วาจาย ทฺวจฺจริตํ จริตฺวา
มนสา ทฺวจฺจริตํ จริตฺวา ตสฺส ปฏิจฺฉาทฺนเหตุ ปาปิกํ อิจฺฉ
ปณฺทหติ, “มา มํ ชณฺเณติ อิจฺฉติ, “มา มํ ชณฺเณติ สงฺกปฺเปติ,
“มา มํ ชณฺเณติ วาจํ ภาสติ, “มา มํ ชณฺเณติ กาเยน
ปรกฺกมติ. ยา เอวรูปา มายา มายาวิตา อจฺจสรา วณฺณนา
นิกติ นิกิรณา^๓ นิหรณา^๔ ปริหรณา คุหนา ปริคุหนา ฉาทนา

ปริจฺจาทนา^๑ อนฺตฺตานิกมมํ อนาวิกมมํ โวจฺจาทนา^๒ ปาปกิริยา;
 อยํ วุจฺจติ มายา. ยสฺเสสา มายา ปหีนา สมฺมจฺฉินฺนา
 ฐปฺสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกา ฌาณคฺคิณา ททฺธมา,
 โส วุจฺจติ อมาโย. **วิตฺตเปสฺสโนติ เปสฺสณฺณติ** อิเชกจฺโจ
 ปิสุณฺวาโจ โหติ ฯเปฯ เอวํ เกทาธิปฺปาโย^๓ เปสฺสณฺณํ อุปสํหริติ.
 ยสฺเสตํ เปสฺสณฺณํ ปหีนํ สมฺมจฺฉินฺนํ ฐปฺสนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ
 อภพฺพุปปตฺติกํ ฌาณคฺคิณา ททฺธมํ, โส วุจฺจติ **วิตฺตเปสฺสโน**^๔
วิตฺตเปสฺสโนติ^๕ อมาโย วิตฺตเปสฺสโน.

อกุโกธโน โลกปาปกํ เววิจฺจํ วิตเร มุนีติ อกุโกธโนติ
 หิ โข วุตฺตํ. อปิจ โโกธ ตาว วตฺตพฺโพ. ทสหากาเรหิ โโกธ
 ชายติ ฯเปฯ ยสฺเสโส โโกธ ปหีนो สมฺมจฺฉินฺโน ฐปฺสนฺโต
 ปฏิปฺปสฺสทฺโธ อภพฺพุปปตฺติโก ฌาณคฺคิณา ททฺธโม, โส วุจฺจติ
 อกุโกธโน. โกธสฺส ปหีนตฺตา อกุโกธโน, โกธวตฺถุสฺส ปริณฺฆาตตฺตา
 อกุโกธโน, โกธเหตุสฺส อจฺฉินฺนตฺตา อกุโกธโน. **โลภติ โย**
โลภ ลฺพฺภานา ลฺพฺภิตตฺตํ ฯเปฯ อภิขฺเฌา โลภ อกุสฺสมูลํ.
 เววิจฺจํ วุจฺจติ ปญฺจ มจฺฉริยานิ อาวาสมจฺฉริยํ ฯเปฯ คาโห
 วุจฺจติ มจฺฉริยํ. **มุนีติ** โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ, ยา ปญฺญา ปชานนา
 ฯเปฯ สงฺกชาลมติจฺจ โส มุนีติ.^๕ **อกุโกธโน โลกปาปกํ เววิจฺจํ**
วิตเร มุนีติ มุนิ โลกปาปกญฺจ เววิจฺจญฺจ อตฺริ อุตฺตริ
 ปตฺตริ^๖ สมตฺติกมฺ วิตฺติกมฺ^๗ วิตฺติวตฺตยิตี อกุโกธโน โลกปาปกํ
 เววิจฺจํ วิตเร มุนิ.^๘ เตนาห ภควา

^๑ ส. ปฏิจฺจาทนา

^๓ ฉ., เท. เกทาธิปฺปาเยน, เอวมุปริปิ.

^๕ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๗ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส. โวจฺจาทนา

^{๔-๕} ฉ., เท. วิวิตฺตเปสฺสโน ปวิวิตฺตเปสฺสโนติ

^๖ ส., ฉ., เท. ปตฺริ

^๘ อ. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

“สจฺใจ ลียา อปฺปคพฺโภ อมาโย วิตฺตเปสฺสโน,
อกฺโกธโน โลภปาปกํ เววิจฺจํ วิตฺเต มฺหานิติ.

[๑๗๗] นิทฺทํ ตนฺทึ สหะ ถีนํ ปมาเทน น ลํสเส
อติมานะ น ติฏฺฐเจยฺย นิพฺพานมนโส^๑ นโร.

นิทฺทํ ตนฺทึ สหะ ถีนนฺติ นิทฺทาทิ ยา กายสุส อกลฺยตา
อกมฺมมฺภวตา โอนาโห ปริโยนาโห อนฺโต สโมโรโห มิทฺธํ
โสปป^๒ จปฺลายุกา^๓ [๔] สุปฺปนา^๔ สุปฺปิตตฺตํ^๕ ตนฺทึติ ยา ตนฺทึ
ตันทียนา [๖] ตนฺทิมนฺกตา อาลสิยฺ^๖ อาลสายนํ^๗ อาลสายิตตฺตํ^๘
ถีนนฺติ ยา จิตฺตสุส อกลฺยตา อกมฺมมฺภวตา โอลิยนํ สลฺลียนา
ลีนํ ลียนา ลียิตตฺตํ, ถีนํ ถียนา ถียิตตฺตํ จิตฺตสุส. นิทฺทํ
ตันทึ สหะ ถีนนฺติ นิทฺทญฺจ ตนฺทึญฺจ ถีนญฺจ^{๑๐} [๑๑] สหะยฺย
ปริสหะยฺย อภิภเวยฺย อชฺโฌตฺถเรยฺย ปริยาทีเยยฺย มทฺเตยฺยาคิ
นิทฺทํ ตนฺทึ สหะ ถีนํ.

ปมาเทน น ลํสเสติ ปมาโท วตฺตพฺโพ. กายทฺถจฺจริเตน^{๑๒} วา
วจฺจิทฺถจฺจริเตน วา มโนทฺถจฺจริเตน วา ปญฺจกามคฺคฺเคนสุ^{๑๓} จิตฺตสุส
โวสฺสคฺโค โวสฺสคฺคานุปฺปาทนํ^{๑๔} วา กุสฺลนํ วา ฐมฺมานํ
ภาวนาย อสกฺกจฺจกิริยตา อสาคจฺจกิริยตา อนนฺนจิตฺกิริยตา
โอสฺสนวฺตฺติตตา นิทฺทิตฺตจฺจนฺทตา นิทฺทิตฺตชฺฐตา อนาเสวนา อภาวนา

^๑ ส. นิพฺพานมานโส, เอมฺปฺริปิ.

^๓ ส. ปจฺลายุกํ, ฉ., เท. ปจฺลายุกา

^{๔-๕} ส., ฉ., เท. สุปฺปนา สุปฺปิตตฺตํ

^๖ ส. อาลสิยํ, ฉ., เท. อาลสิยํ

^๘ ฉ., เท. อาลสายิตตฺตํ, อ. อาลสฺยิตตฺตํ

^{๑๑} ส., ฉ., เท. สหะ

^{๑๓} ฉ., เท. ปญฺจสุ วา กามคฺคฺเคนสุ

^๒ ส., ฉ., เท. สุปฺป

^๔ ส., ฉ., เท. สุปฺป

^๖ ฉ., เท. ตนฺทียิตตฺตํ

^๘ ฉ., เท. อาลสายนํ

^{๑๐} อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๑๒} ส., ฉ., เท. กายทฺถจฺจริเต เสเสสุปิ เอเสว นโย

^{๑๔} ส., ฉ., เท. โวสฺสคฺคานุปฺปาทนํ

อพฺหุสฺสีกมฺมํ อนนฺธิจฺฉานํ อนนฺนุโยโค ปมาโท, โย เอวฺรฺอุป ปมาโท
 ปมชฺชนา ปมชฺชิตตตํ; อยํ วุจฺจติ ปมาโท. **ปมาเทน น**
สํวเสติ ปมาเทน [๑] น สํวเสยฺย น อวเสยฺย น ปริวเสยฺย,
 ปมาทํ ปชฺเหยฺย วิโนทฺเทยฺย พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวงฺคเมยฺย,
 ปมาทา อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิกฺขนฺโต นิสฺสณฺโง
 วิปฺปมฺุตโต วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหเรยฺยาติ
 ปมาเทน น สํวเส.

อติมานे น ติฏฺเฐยฺยาติ อติมานฺติ อิเชกฺจฺโจ ปรี อติมณฺณติ
 ชาติยา วา โคตฺเตน วา ๗เป๗ อณฺณตรณฺณตเรน วา วตฺถุณา.
 โย เอวฺรฺอุป มาโน มณฺณนา มณฺณิตตตํ^๒ อุนฺณติ^๓ อุนฺณโม^๔
 ธฺวํ สมฺปคฺคาโห เกตฺถกมฺยตา จิตฺตสฺส, อยํ วุจฺจติ อติมานิ.
อติมานे น ติฏฺเฐยฺยาติ อติมานे น ติฏฺเฐยฺย น สนฺตติฏฺเฐยฺย,
 อติมานํ ปชฺเหยฺย วิโนทฺเทยฺย พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวงฺคเมยฺย,
 อติมานา อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺวิวิรโต นิกฺขนฺโต นิสฺสณฺโง
 วิปฺปมฺุตโต วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหเรยฺยาติ
 อติมานे น ติฏฺเฐยฺย.

นิพฺพานมนฺโส นโรติ อิเชกฺจฺโจ ทานํ เทนฺโต สิลํ
 สมาทิยนฺโต อุโปสถกมฺมํ กโรนฺโต ปาณิยํ ปรีโสชฺชนิยํ อุปฏฺฐาเปนฺโต
 ปรีเวณฺํ สมฺมชฺชนฺโต เจติยํ วนฺทนฺโต เจติเย คณฺธมัลลํ
 อารโหเปนฺโต เจติยํ ปทกฺขิณํ กโรนฺโต ยงฺกิณฺจิ เตชาตฺถกํ
 กุสลาภิสงฺขารํ อภิสงฺขโรนฺโต น คติเหตุ น อุปฺปตฺติเหตุ น
 ปฏฺฐิสนฺธิเหตุ น ภวเหตุ น สํสારเหตุ น วฏฺฏฺฐเหตุ, สพฺพพฺนตํ

^๑ ส.ฉ.เท. น วเสยฺย

^๓ ฉ.เท. อุนฺณติ, เอวฺรฺอุป.

^๒ ส. มณฺณิตตํ

^๔ ฉ.เท. อุนฺณโม

วิสโยคาธิปปาโย นิพพานนินโน นิพพานโปณโณ นิพพานปพฺภาโร
 อภิสงฺขโรตฺติ เอวมฺปิ นิพพานมนโส นโร. อถวา สพฺพสงฺขารชาตฺยา
 จิตฺตํ ปฏฺวิวาเปตฺวา อมตฺยา ชาตฺยา จิตฺตํ อุปสํหโรติ “เอตํ
 สนฺตํ เอตํ ปณฺนิตํ, ยทฺธิํ สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพูปธิปฏฺวินิสฺสคฺโค
 ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธो นิพพานนฺติ เอวมฺปิ นิพพานมนโส
 นโร.

“น ปณฺทิตา อฺปฺปิสฺสสฺส เหตุ
 ททฺหนฺติ ทานานิ ปุณฺพภาวาย,
 กามญฺจ เต อฺปฺปิปฺริกฺขยา
 ททฺหนฺติ ทานํ อปุณฺพภาวาย.

น ปณฺทิตา อฺปฺปิสฺสสฺส เหตุ
 ภาเวนฺติ ฌานานิ ปุณฺพภาวาย,
 กามญฺจ เต อฺปฺปิปฺริกฺขยา
 ภาเวนฺติ ฌานานิ^๑ อปุณฺพภาวาย.

เต นิพฺพุตฺตี^๒ อภิมฺนา^๓ ททฺหนฺติ
 ตณฺนินฺนจิตฺตา ตทาธิมฺุตตา^๔
 นชฺชโย ยถา สาครมชฺฌมตฺตา^๕
 ภวนฺติ นิพฺพานปรายนา เตติ.

นิพฺพานมนโส นโร. เตนาห ภควา

“นิทฺถํ ตณฺทึ สहे ถีนํ ปมาเทเน น สํวเส,
 อติมาเน น ติฏฺฐเจยฺย นิพฺพานมนโส นโรติ.

^๑ ส.,ฉ.,เท. ฌานํ

^๒ เท. นิพฺพุตฺตี

^๓ ส. ฌมตฺตา, อ.,เท. อสฺสิมานสา

^๔ ส. ตทาธิมฺุตตา, สฺยา. ตทาธิมฺุตตา

^๕ ส.,ฉ.,เท. สาครมชฺฌเปตา

[๑๓๘] โมสวชเช น นียเยถ ฐเป เสนหํ น กุพฺพये,
 มานญจ ปรีชาเนยฺย สาสา วิรโต จเร.

โมสวชเช น นียเยถาติ โมสวชชํ วุจฺจติ มุสาวาโท.
 อีเชกจฺโจ สภคฺคโต^๑ วา ปริสคฺคโต^๒ วา ฌาติมชฺฌคโต^๓ วา
 ปุคฺคมชฺฌคโต^๔ วา ราชกุลมชฺฌคโต^๕ วา อภินีโต^๖ สกฺขิปุญฺโজ “เอหิ”^๗
 โภ” ปุริส ยํ ชานาสิ, ตํ วเทหีติ, โส อชานํ วา อาห”^๘
 “ชานามีติ, ชานํ วา อาห” “น ชานามีติ, อปสฺสํ วา อาห”
 “ปสฺสามีติ ปสฺสํ วา อาห” “น ปสฺสามีติ. อิติ อตฺตเหตุ วา
 พรเหตุ วา อามิสกิณฺณจิกฺขเหตุ วา สมฺปชานมุสา ภาสิตา^๙ โหติ;^{๑๐}
 อิทํ^{๑๑} วุจฺจติ โมสวชชํ. อปิจ ติหากาเรหิ จตุ ปณฺจ จ สตฺต
 อฏฺฐหากาเรหิ^{๑๒} ๔เปยฺ อิเมหิ อฏฺฐหากาเรหิ มุสาวาโท โหติ.
 โมสวชเชน นียเยถาติ โมสวชเชน น ยาเยย [๗] น วุยฺเหย^{๑๓}
 น สํหเรย โมสวชชํ ปชฺเหย วิโนเทย พฺยนฺตีกเรย
 อนภาวํคเมย, โมสวชชา อารโต อสฺส วิรโต ปฏิวิรโต
 นิกฺขนโต นิสฺสญฺโজ วิปฺปมฺุตโต วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน
 เจตสา วิหเรยยาติ โมสวชเชน นียเยถ.

รูป เสน่ห์ น กุพฺพเยติ รูปนฺติ จตฺตารโ จ มหาภูตา
 จตฺตุนนญจ มหาภูตานํ อุปาทายรูป.^๙ รูป เสน่ห์ น กุพฺพเยติ
 รูป เสน่ห์ น กรเยย, จนฺทํ น กรเยย, เปมํ น กรเยย,
 ราคํ น กรเยย น ชนฺเยย น สยฺชนฺเยย น^{๑๐} นิพฺพตฺเตยฺย
 นาภินิพฺพตฺเตยฺยาติ รูป เสน่ห์ น กุพฺพเย.

๑-๑ ส. สภาคโต วา ปริสคโต

^๓ ส. อหิ, เอมุปริปิ.

အ. ဝ. ဝိ

ฉหากาเรหิ ๕เปฯ สดตหากาเรหิ ๕เปฯ อฏฐหากาเรหิ, เอวมุปริป.

๗ จ.,ท. น นิยุยาเยยยุ

^๙ จ.,เท. อุปาทาย รูป

๒-๒ จ.,เท. เอหุมโก

๔-๔ ส. ภาสคติ อ. ภาสิตาติ

^๖ ฉ.,เท. จตุหการเหิ ๔เปย ปญจการเหิ ๔เปย

๓ จ.,ท. วเหยย

๑๐ สี. นสทโท น ทิสสติ.

มานญจ ปริชานะยยาติ มาโนติ เอกวิเชน มาโน [๑] จิตฺตสฺส
 อุณฺณติ. ทฺวิเชน มาโน: อตฺตํกํสนมาโน ปรรวมณมาโน. ติวิเชน
 มาโน: “เสยฺโยหมสฺมีติ มาโน, “สทิสฺโสหมสฺมีติ มาโน, “หีนโหหมสฺมีติ
 มาโน. จตุพฺพิเชน^๒ มาโน: ลาเภณ มานํ ชเนติ, ยเสน มานํ
 ชเนติ, ปลํสาย มานํ ชเนติ, สุเขน มานํ ชเนติ. ปญฺจวิเชน
 มาโน: “ลาภิมฺหิ มนาปิกานํ รูปานนฺติ มานํ ชเนติ, [๓]
 มนาปิกานํ สทฺททานํ ๔เปยฺย คนฺธานํ ๔เปยฺย รसानํ ๔เปยฺย
 โผฏฺฐพฺพทานนฺติ มานํ ชเนติ. ฉพฺพิเชน มาโน: จกฺขุสมฺปทาย
 มานํ ชเนติ, โสตสมฺปทาย ๔เปยฺย ฌานสมฺปทาย ๔เปยฺย
 ชิวหาสมฺปทาย ๔เปยฺย กายสมฺปทาย ๔เปยฺย มโนสมฺปทาย มานํ
 ชเนติ. สตฺตวิเชน มาโน: มาโน^๔ อติมาโน มานาติมาโน
 โอมาโน [๕] อธิมาโน อสฺมิมาโน มิจฺจามาโน. อฏฺฐวิเชน มาโน:
 ลาเภณ มานํ ชเนติ, อลาเภณ โอมานํ ชเนติ, ยเสน มานํ
 ชเนติ, อยเสน โอมานํ ชเนติ, ปลํสาย มานํ ชเนติ, นินฺทาย
 โอมานํ ชเนติ, สุเขน มานํ ชเนติ, ทุกฺขเขน โอมานํ ชเนติ.
 นววิเชน มาโน: เสยฺยสฺส “เสยฺโยหมสฺมีติ มาโน, เสยฺยสฺส
 “สทิสฺโสหมสฺมีติ มาโน, เสยฺยสฺส “หีนโหหมสฺมีติ มาโน, สทิสฺส
 “เสยฺโยหมสฺมีติ มาโน, สทิสฺส “สทิสฺโสหมสฺมีติ มาโน, สทิสฺส
 “หีนโหหมสฺมีติ มาโน, หีนสฺส “เสยฺโยหมสฺมีติ มาโน, หีนสฺส
 “สทิสฺโสหมสฺมีติ มาโน, หีนสฺส “หีนโหหมสฺมีติ มาโน. ทสฺวิเชน
 มาโน: อิทฺเทจฺโจ มานํ ชเนติ ชาตียา วา โคตฺเตน วา ๔เปยฺย

^๑ ส.ฉ.เท. ยจ

^๓ ฉ.เท. ลาภิมฺหิ

^๕ ส.ฉ.เท. สทิสฺมาโน

^๒ ฉ. จตุวิเชน

^๔ ส.ฉ.เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

อณฺณตฺรณฺณตฺเรน วา วตฺตุนา. โย เอวฺรุโป มาโน มณฺณนา
มณฺณิตตฺตํ อณฺณติ อณฺณโม ชฺช สมนฺปคฺคาโห เกตฺตุมฺยตา
จิตฺตสฺส, อยํ วุจฺจติ มาโน.

มานญฺจ ปรีชาเนยฺยาติ มานํ ตีหิ ปรีณฺญาหิ ปรีชาเนยฺย:
ณฺณตฺปรีณฺญา ย ตีรณฺปรีณฺญา ย ปหานฺปรีณฺญา. กตมา ณฺณตฺปรีณฺญา.
มานํ ชานาติ อยํ เอกวิเชน มาโน จิตฺตสฺส อณฺณติ, อยํ
ทฺวิเชน มาโน อตฺตํกํสนฺมาโน ปรวมฺภนฺมาโน ยเปยฺย อยํ
ทสฺวิเชน มาโน, อีเชกจฺโจ มานํ ชเนติ ชาติยา วา โคตฺเตน วา
ยเปยฺย อณฺณตฺรณฺณตฺเรน วา วตฺตุนาติ ชานาติ ปสฺสติ; อยํ
ณฺณตฺปรีณฺญา. กตมา ตีรณฺปรีณฺญา. เอวํ^๑ ณฺตฺวา^๒ มานํ ตีเรติ
อนิจฺจโต ทฺกฺขโต ยเปยฺย อนิสฺสรณฺโต ตีเรติ; อยํ ตีรณฺปรีณฺญา.
กตมา ปหานฺปรีณฺญา. เอวํ ตีเรตฺวา มานํ ปชฺหติ วิโนเทติ
พฺยณฺตีกโรติ อนภาวํคเมติ; อยํ ปหานฺปรีณฺญา. **มานญฺจ**
ปรีชาเนยฺยาติ มานํ อีมาหิ ตีหิ ปรีณฺญาหิ ปรีชาเนยฺยาติ
มานญฺจ ปรีชาเนยฺย.

สาหสฺสา วิรโต จเรติ กตมา สาหสฺสาจริยา.^๒ รตฺตสฺส
ราคจริยา สาหสฺสาจริยา, ทฺฏฺจสฺส โทสจริยา สาหสฺสาจริยา, มฺพฺหสฺส
โมหจริยา สาหสฺสาจริยา, วินิพฺนฺชสฺส^๓ มานจริยา สาหสฺสาจริยา,
ปฺรามฺญจสฺส ทิฏฺฐิจจริยา, สาหสฺสาจริยา วิกฺเขปคตสฺส อุกฺกจฺจจริยา
สาหสฺสาจริยา, อนิฏฺฐจฺจคตสฺส^๔ วิจิกิจฺฉาจริยา สาหสฺสาจริยา,
ถามคตสฺส อนุสยจริยา สาหสฺสาจริยา; อยํ สาหสฺสาจริยา. **สาหสฺสา**
วิรโต จเรติ สาหสฺสาจริยา ย อารโต อสฺส วิรโต ปฏฺวิรโต

^{๑-๒} น., เท. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖
น., เท. เอตํ ณฺณตํ กตฺวา

^๓ ส., น., เท. วินิพทฺชสฺส, เอวฺมฺปรี. ^๔ ส., น., เท. สาหสฺสา จริยา

^๒ น., เท. สาหสฺสา จริยา

^๔ ส. อนิฏฺฐจาคตสฺส

นิกฺขนฺโต นิสฺสญฺโจ วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณตฺโต วิมรียาทิกเตน
 เจตสา วิหเรยฺย จเรยฺย วิจเรยฺย อิริเยยฺย วตฺเตยฺย ปาเลยฺย
 ยเปยฺย ยาเปยฺยาติ สาหสา วิรโต จเร. เตนาห ภควา

“โมสวชฺเช น นียเยถ รุเป เสณหิ น กุพฺพเย,
 มานญจ ปริชาเนยฺย สาหสา วิรโต จเรติ.

[๑๗๕] ปุราณํ นากินนุเทยฺย นเว^๒ ขนฺติมกุพฺพเย,^๒
 หิยมาเน น โสเจยฺย อากสฺส^๓ น ลีโต ลียา.

ปุราณํ นากินนุเทยฺยาติ ปุราณ^๔ วุจฺจนฺติ อตีตา รูปา^๕
 เวทนา สณฺญา สงฺขารา วิญฺญาณ^๕. อตีเต สงฺขारे ตณฺหาเวสเณ
 ทิฏฺฐิจิวสเณ นากินนุเทยฺย นากิวเทยฺย น อชฺโฌเสยฺย, อภินนฺทํ
 อภิวทํ อชฺโฌसानํ คาหํ ปรามาสํ อภินิเวสํ ปชฺเหยฺย
 วิโนเทยฺย พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวงฺคเมยฺยาติ ปุราณํ นากินนุเทยฺย.

นเว ขนฺติมกุพฺพเยติ นวา วุจฺจนฺติ ปจฺจุปปนฺหา รูปา
 เวทนา สณฺญา สงฺขารา วิญฺญาณ^๕. ปจฺจุปปนฺहे สงฺขारे
 ตณฺหาเวสเณ ทิฏฺฐิจิวสเณ ขนฺตี น กเรยฺย จนฺทํ น กเรยฺย เปมํ
 น กเรยฺย ราคํ น กเรยฺย น ชเนยฺย น สณฺชเนยฺย น
 นิพฺพตฺเตยฺย นากินิพฺพตฺเตยฺยาติ นเว ขนฺติมกุพฺพเย.

หิยมาเน น โสเจยฺยาติ หิยมาเน หายมาเน ปริหายมาเน
 เวมาเน วิคจฺจมาเน อนฺตรธายมาเน, น โสเจยฺย น กิลเมยฺย น
 ปรามเสยฺย น ปรีเทเวยฺย น อุตฺตตาฬิ กนฺเทยฺย น สมฺโมหํ
 อาปชฺเชยฺย, จกฺขุสฺมี หิยมาเน หายมาเน ปริหายมาเน เวมาเน

^๑ ฉ., เท. นิสฺสญฺ, เอวมฺปริปิ.

^{๒-๒} ส., ฉ., เท. นเว ขนฺตี น กุพฺพเย, เอวมฺปริปิ.

^๓ ส., ฉ., เท., อ. อากาส, เอวมฺปริปิ. ^๔ ฉ., เท. ปุราณ

^{๕-๕} ฉ., เท. รูปเวทนา สณฺญา สงฺขารวิญฺญาณา, เอวมฺปริปิ.

วิจจณฺมาเน อนฺตรชายา­มา­เน, โส­ต­สฺมี ย­เป­ย ฌาน­สฺมี ย­เป­ย
 ชิว­หา­ย ย­เป­ย กาย­สฺมี ย­เป­ย รূ­ป­สฺมี ย­เป­ย สทฺ­ท­สฺมี ย­เป­ย
 คณฺ­ธ­สฺมี ย­เป­ย รส­สฺมี ย­เป­ย โผ­ณฺ­จ­พ­พ­สฺมี ย­เป­ย กุ­ล­สฺมี ย­เป­ย
 คณ­สฺมี ย­เป­ย อา­วา­ส­สฺมี ย­เป­ย ลา­ภ­สฺมี ย­เป­ย ย­ส­สฺมี ย­เป­ย
 ป­สํ­สา­ย ย­เป­ย สุ­ข­สฺมี ย­เป­ย จี­วร­สฺมี ย­เป­ย ปิ­ณ­ท­ปา­ต­สฺมี ย­เป­ย
 เสนา­สน­สฺมี ย­เป­ย คิ­ลา­น­ป­จ­จ­ย­เภ­ส­ช­ช­ป­ริ­ก­ขาร­สฺมี หิ­ย­มา­เน
 หาย­มา­เน ป­ริ­หา­ย­มา­เน เว­มา­เน วิ­จ­จ­ณ­มา­เน อนฺ­ตร­ชา­ยา­มา­เน, น
 โส­เจ­ยฺย น กิ­ล­เม­ยฺย น ป­รา­ม­เส­ยฺย น ป­ริ­เท­เว­ยฺย น อฺ­ร­ตฺ­ตา­พี
 ก­นฺ­เท­ยฺย น สม­โม­หํ อา­ป­ช­เช­ยฺยา­ติ หิ­ย­มา­เน น โส­เจ­ยฺย.

อากสฺสํ น สิตฺโต สียาติ อากสฺสํ วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค
 สาราโค ๔เปยฺ อภิขุจฺจา โลโภ อกฺกุสลมุขํ. กิการณา อากสฺสํ
 วุจฺจติ ตณฺหา. ยาย ตณฺหาเย รุปํ อากสฺสติ สมากสฺสติ คณฺหาติ
 ปรามสฺติ อภินิวิสฺติ, เวทนํ ๔เปยฺ สญฺญํ ๔เปยฺ สงฺขารํ ๔เปยฺ
 วิญฺญาณํ ๔เปยฺ คตฺติ ๔เปยฺ อุปฺปตฺตํ ๔เปยฺ ปฏฺิสนฺธิ ๔เปยฺ ภวํ
 ๔เปยฺ สํสารํ ๔เปยฺ วฏฺฏํ อากสฺสติ สมากสฺสติ คณฺหาติ
 ปรามสฺติ อภินิวิสฺติ; ตํการณา อากสฺสํ วุจฺจติ ตณฺหา. **อากสฺสํ**
น สิตฺโต สียาติ ตณฺหํ น สิตฺโต สียา, ตณฺหํ ปชฺเหยย
 วิโนทเหยย พฺยนฺตํกเรยฺย อนนฺทาวกเมยฺย, ตณฺหาเย อารโต อสฺส
 วิรโต ปฏฺิวิรโต นิกฺขนฺโต นิสฺสญฺโจ วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณตฺโต
 วิมรียาทิกเตน เจตฺสา วิหเรยฺยาติ อากสฺสํ น สิตฺโต สียา.
 เตนาห ภควา

“ปุราณ นานินนุทยอย นเว ขนุดิมกุกุพพะ,
หิยามาเน น โสเจยย อากสสํ น สีโต สียาติ.

[๑๘๐] **เคธํ พุรุมิ มโหโฆติ** **อาจมํ^๑ พุรุมิ ชปฺปนํ**
อารมฺมณํ ปกฺกปฺปนํ^๒ **กามปงฺโก ทุรจฺจโย.**

เคธํ พุรุมิ มโหโฆติ^๓ เคธ วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค
 สาราโค ๕เปยฺ อภิชฺฌมา โลโภ อกุสลมฺมูลํ. มโหโฆ วุจฺจติ
 ตณฺหา. โย ราโค สาราโค ๕เปยฺ อภิชฺฌมา โลโภ อกุสลมฺมูลํ.

เคธํ พุรุมิ มโหโฆติ^๓ เคธ “มโหโฆติ พุรุมิ อาจิกฺขามิ เทเสมิ
 ปญฺญาเปมิ ปญฺจเปมิ วิวรามิ วิภจามิ อุตฺตตานิกโรมิ ปกาเสมีติ
 เคธํ พุรุมิ มโหโฆติ.

อาจมํ พุรุมิ ชปฺปนนฺติ อาจมา^๔ วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค
 สาราโค ๕เปยฺ อภิชฺฌมา โลโภ อกุสลมฺมูลํ. ชปฺปนาปิ วุจฺจติ
 ตณฺหา. โย ราโค สาราโค ๕เปยฺ อภิชฺฌมา โลโภ อกุสลมฺมูลํ.

อาจมํ พุรุมิ ชปฺปนนฺติ อาจมํ “ชปฺปนาติ พุรุมิ อาจิกฺขามิ
 เทเสมิ ปญฺญาเปมิ ปญฺจเปมิ วิวรามิ วิภจามิ อุตฺตตานิกโรมิ
 ปกาเสมีติ อาจมํ พุรุมิ ชปฺปนํ.

อารมฺมณํ ปกฺกปฺปนนฺติ อารมฺมณา^๕ วุจฺจติ ตณฺหา. โย
 ราโค สาราโค ๕เปยฺ อภิชฺฌมา โลโภ อกุสลมฺมูลํ. ปกฺกปฺปนาปิ
 วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค ๕เปยฺ อภิชฺฌมา โลโภ
 อกุสลมฺมูลนฺติ อารมฺมณํ ปกฺกปฺปนํ.

กามปงฺโก ทุรจฺจโยติ กามปงฺโก กามกทฺทโม กามกิเลโส
 กามปฺลิโป กามปฺลิโพโส^๖ ทุรจฺจโย ทุรติวตฺโต ทุตฺตโร ทุปฺปตฺโต
 ทุสฺสมตฺติกฺกโม ทุพฺพิตฺติวตฺโตติ กามปงฺโก ทุรจฺจโย. เตนาห ภควา

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อ. อาขวํ, เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ.,เท.,อ. มโหโฆตฺติ

^๕ ฉ.,เท. ปิสฺสทฺโท ทิสฺสติ.

^๒ ส.,ฉ.,เท. ปกฺกปฺปนํ, เอวมุปริปิ.

^๔ ฉ.,เท. อาขวา อ. อาขวํ

^๖ ส. กามปพิโรโส

“เคธั พุรัมมิ มโหโฆติ
 อารมฺมณํ ปกปฺปนํ

อาจมํ พุรัมมิ ชปฺปนํ,
 กามปงฺโก ทุจฺจโยติ.

[๑๘๑] สจฺจา อโวกุภมฺ^๑ มฺนิ
 สพฺพํ โส ปฏฺนิสฺสชฺช

ถเล ติฏฺฐติ พุราหุมนฺ,
 สเว^๒ สนฺโตติ วุจฺจติ.

สจฺจา อโวกุภมฺ มฺนิตฺติ สจฺจวาจา ย อโวกุภมฺนฺโต,
 สมฺมาทิฏฺฐิยา อโวกุภมฺนฺโต, อริยา อฏฺฐจฺจติกา มคฺคา อโวกุภมฺนฺโต.
 มฺนิตฺติ โมนํ วุจฺจติ ฌาณํ. ยา ปญฺญา ปชานนา ๗เปยฺ
 สงฺกขาลมตฺติจฺจ โส มฺนิตฺติ สจฺจา อโวกุภมฺ มฺนิ.

ถเล ติฏฺฐติ พุราหุมนฺติ ถลํ วุจฺจติ อมตํ นิพฺพานํ.
 โย โส สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพูปธิปฏฺนิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย
 วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ. พุราหุมนฺติ สตฺตทฺธนํ ฌมฺมานํ วาหิตตฺตา
 พุราหุมนฺ ๗เปยฺ อนิสฺสิตฺ^๓ ตาที ปวฺจฺจเต ส^๔ พุรฺหฺมา. ถเล
 ติฏฺฐติ พุราหุมนฺติ พุราหุมนฺ^๕ ถเล ติฏฺฐติ, ทีเป ติฏฺฐติ,
 ตาณฺเ ติฏฺฐติ, เลณฺเ ติฏฺฐติ, สรณฺเ ติฏฺฐติ, อภเย ติฏฺฐติ,
 อจฺจุเต ติฏฺฐติ, อมเต ติฏฺฐติ, นิพฺพาเน ติฏฺฐตฺตีติ ถเล ติฏฺฐติ
 พุราหุมนฺ.

สพฺพํ โส ปฏฺนิสฺสชฺชาติ สพฺพํ วุจฺจติ ทฺวาทสายตนา น
 จกฺขุญฺจเว รุปา จ ๗เปยฺ มโนญฺจเว ฌมฺมา จ. ยโต
 อชฺฌตฺติกพาหิเรสุ อายตเนสุ จนฺทราโค ปหฺสีโน โหติ อฺจุฉินฺนํญฺโล
 ตาลาวตฺถุกโต อนภาวกโต^๖ อายตฺตี อนุปฺปาททมฺโม, เอตฺตาวตฺตาปี
 สพฺพํ จตฺตํ โหติ วนฺตํ มุตฺตํ ปหฺสินํ ปฏฺนิสฺสจฺจ^๗. ยโต

^๑ อ. อโวกุภม, เอมฺบุปริปี.

^๒ ฉ., เท. เว, เอมฺบุปริปี.

^๓ ส., ฉ., เท. อสฺสิต

^๔ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ส., ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๖ ส. อนภาวกโต, เอมฺบุปริปี. ฉ., เท. อนภาวกโต

ตณฺหา จ ทิฏฺฐิ จ มาโน จ ปหีนา โหณฺติ อุกฺคินฺนํมฺลลา
 ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา^๑ อายตฺติ อนุปฺปาทธมฺมา, เอตฺตาวตฺตปิ
 สพฺพํ จตฺตํ โหติ วนฺตํ มุตฺตํ ปหีนํ ปฏฺฐินิสฺสํวํ. ยโต
 ปุณฺณภาสิสงฺขารो จ อปุณฺณภาสิสงฺขารो จ อาเนญฺชาสิสงฺขารो จ
 ปหีนา โหณฺติ อุกฺคินฺนํมฺลลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตฺติ
 อนุปฺปาทธมฺมา, เอตฺตาวตฺตปิ สพฺพํ จตฺตํ โหติ วนฺตํ มุตฺตํ
 ปหีนํ ปฏฺฐินิสฺสํวญฺติ สพฺพํ โส ปฏฺฐินิสฺสชฺช.

สเว สนฺโตติ วุจฺจตีติ โส สนฺโต อุปสนฺโต รูปสนฺโต
 นิพฺพุโต ปฏฺฐิปปสฺสทฺโชติ วุจฺจติ กถียติ ภณียติ ทิปฺปยติ
 ไวหริยตีติ สเว สนฺโตติ วุจฺจติ. เตนาห ภควา

“สจฺจา อไวกกมํ มฺหิ ฤเล ติฏฺฐจฺติ พุราหฺมณ,
 สพฺพํ โส ปฏฺฐินิสฺสชฺช สเว สนฺโตติ วุจฺจตีติ.

[๑๘๒] ส เว วิทฺฐา^๒ ส เวทฺฐ สเว ฌมฺมํ อนิสฺสํโส,
 สมฺมา โส โลเก อิริยาโน นปฺปิเหตฺธิ กตฺถจิ.

ส เว วิทฺฐา ส เวทฺฐติ วิทฺฐาติ วิทฺฐา วิชฺชาคโต ฌาณิ
 พุทฺธิมา^๓ วิภาวี เมชาวี. เวทฺฐติ เวโท วุจฺจติ^๔ จตฺตํ มคฺเคสุ
 ฌาณํ ๗เปยฺย สพฺพเวทฺธนาสุ วิตฺธาโค สพฺพเวทฺธมตฺติจฺจ เวทฺฐ โสติ
 ส เว วิทฺฐา ส เวทฺฐ.

สเว ฌมฺมํ อนิสฺสํโสติ [๕] สเว ฌานิตฺวา ตฺถยิตฺวา
 ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิมฺมุตฺติ กตฺวา “สพฺเพ สงฺขารธา อนิจฺจาติ
 สเว ฌานิตฺวา ตฺถยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิมฺมุตฺติ กตฺวา

^๑ อ. อภาวํกตา

^๒ ส.,ฉ.,เท.,อ. วิทฺฐา, เอวมฺปฺริปิ.

^๓ ส.,ฉ.,เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ. ^๔ ส.,ฉ.,เท. วาทา วุจฺจนฺติ. อ. วาทา วุจฺจติ.

^๕ ฉ.,เท. สเว ฌานิตฺวา

“สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ อเปฯ “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยธมฺมํ, สพฺพหนฺตํ
 นิโรธธมฺมนฺติ ฌตฺวา ชานิตฺวา ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา
 วิภูตํ กตฺวา. อนิสฺสโรติ เทว นิสฺสยา: ตณฺหานิสฺสโย จ
 ทิฏฺฐินิสฺสโย จ อเปฯ อยํ ตณฺหานิสฺสโย อเปฯ อยํ ทิฏฺฐินิสฺสโย.
 ตณฺหานิสฺสยํ ปหาย ทิฏฺฐินิสฺสยํ ปฏฺฐินิสฺสชฺชิตฺวา จกฺขุ อนิสฺสโร
 อเปฯ โสตํ อนิสฺสโร อเปฯ ฆานํ อนิสฺสโร อเปฯ
 ทิฏฺฐสฺสจฺจตฺตนิทฺเทโส ฌตฺวา ฌมฺเม อนิสฺสโร อนลฺลโน อนุปคโต
 อนชฺฌมฺมโร อนชฺฌมฺมโร นิกฺขนโต นิสฺสจฺจ วิปฺปมฺมโต วิสณฺณมฺมโต
 วิมฺบิยาทิกเตน เจตฺสา วิหรตีติ ฌตฺวา ฌมฺมํ อนิสฺสโร.

สมฺมา โส โลเก อิริยาโนติ ยโต อชฺฌตฺตนิทฺเทโส
 อายตเนสุ ฌนฺทราโค ปหีนโน โหติ อจฺจุฉินฺนํมฺโล ตาลาวตฺถกฺโต
 อนภาวํกฺโต อายตฺตํ อนุปฺปาตธมฺโม, เอตฺตาวตฺตํ สมฺมา โส
 โลเก จรตี วิหรตี อิริยตี วตฺตตี ปาเลตี ยเปตี ยาเปตี. ยโต
 ปุณฺณภาสิสงฺขาโร จ อปุณฺณภาสิสงฺขาโร จ อาเนญฺชาสิสงฺขาโร จ
 ปหีนา โหติ อจฺจุฉินฺนํมฺลา ตาลาวตฺถกฺตา อนภาวํกฺตา อายตฺตํ
 อนุปฺปาตธมฺมา, เอตฺตาวตฺตํ สมฺมา โส โลเก จรตี วิหรตี
 อิริยตี วตฺตตี ปาเลตี ยเปตี ยาเปตีติ สมฺมา โส โลเก อิริยาโน.

นปฺปิเหตฺธ กสฺสจฺจิ ปิหา วุจฺจตี ตณฺหา. โย ราโค
 สาราโค อเปฯ อภิชฺฌา โลภो อภิชฺฌมฺมํ. ยสฺเสสา ปิหา ตณฺหา
 ปหีนา สมฺมจฺจุฉินฺนา รูปสฺสนฺตา ปฏฺฐิปปสฺสทฺธา อภพฺพปฺปตฺติกา
 ฌาณคฺคิณา ททฺธมา, โส กสฺสจฺจิ นปฺปิเหติ ขตฺติยสฺส วา
 พุราหฺมณสฺส วา เวสฺสสฺส วา สุทฺทสฺส วา คหฺนฺจสฺส วา
 ปพฺพชิตสฺส วา เทวสฺส วา มนุสฺสสฺส วาติ นปฺปิเหตฺธ กสฺสจฺจิ.

เตนาคา ภควา

“ส เว วิทฺฐา ส เวทฺถ ฌตฺวา ฌมมํ อนิสฺสิตฺ,
สมฺมา โส โลกํ อิริยาโน นปฺปิเหติธ กสฺสจฺจิติ.

[๑๘๓] โย จ^๑ กามํ อจฺจตริ สงฺกํ โลกํ ทฺรจฺจยํ,
น โส โสจติ นาคฺเชตฺติ ฉินฺนโสโต อพฺนุชฺโน.

โย จ กามํ อจฺจตริ สงฺกํ โลกํ ทฺรจฺจยณฺฺติ โยติ โย
ยาทิสฺส ยถายุตฺโต^๒ ยถาวิทิตฺ ยถาปกาโร ยณฺฺจณปฺปตฺโต
ยํฌมฺมสมนฺฺนาคโต^๓ ขตฺติโย วา พฺรหฺมณฺเ วา เวสฺสโส วา
สุทฺโท วา คหฺภูโจ วา ปพฺพชฺชิตฺ วา เทโว วา มนุสฺสโส วา.
กามาติ อุตฺตทานโต เทว กามา: วตฺถุกามา จ กิเลสฺกามา จ
ฯเปฯ อิมํ วุจฺจณฺฺติ วตฺถุกามาฯเปฯ อิมํ วุจฺจณฺฺติ กิเลสฺกามา.
สงฺกาคติ สตฺต สงฺคา: รากสงฺโค ทิสสงฺโค โมหสงฺโค มานสงฺโค
ทิฏฺฐิสงฺโค กิเลสสงฺโค ทฺรจฺจริตสงฺโค. โสจติ อปายโลเก มนุสฺสโลเก
เทวโลเก ขนฺธโลเก ธาตุโลเก อายตฺนโลเก. [๔] ทฺรจฺจยณฺฺติ โย^๔
กามํ จ สงฺเค จ โลกํ ทฺรจฺจเย ทฺรตฺตวตฺเต ทฺตฺตเร ทฺปฺปตฺตเร
ทฺสฺสมตฺติกฺกเม ทฺพพิตฺตวตฺเต อตฺตริ อตฺตริ ปตฺตริ^๕ สมตฺติกฺกมิ
วิตฺตวตฺตยฺยิตฺติ โย จ กามํ อจฺจตริ สงฺกํ โลกํ ทฺรจฺจยํ.

น โส โสจติ นาคฺเชตฺติ วิปริณตํ วา วตฺถุํ น โสจติ,
วิปริณตสฺมี วา วตฺถุสฺมี น โสจติ, “จกฺขุ เม วิปริณตณฺฺติ น
โสจติ, โสตํ เมฯเปฯ ฌานํ เมฯเปฯ ชฺวหา เมฯเปฯ
กาโย เมฯเปฯ รূปา เมฯเปฯ สทฺธา เมฯเปฯ คณฺธา

^๑ ฉ., เท. โยธ, เอวมฺปริปิ.

^๒ ส. ยถาวุตฺโต

^๓ ฉ., เท. ย ฌมฺมสมนฺฺนาคโต

^๔ ส., ฉ., เท. สงฺกํ โลกํ

^๕ ส. โส

^๖ ฉ., เท. ปตฺริ

เม ฯเปฯ รสา เม ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพา เม ฯเปฯ กุลํ เม
 ฯเปฯ คโณ เม ฯเปฯ อาวาโส เม ฯเปฯ ลาโภ เม
 ฯเปฯ ยโส เม ฯเปฯ ปลํสา เม ฯเปฯ สุขํ เม ฯเปฯ
 จีวรํ เม ฯเปฯ ปิณฺฑปาโต เม ฯเปฯ เสนาสนํ เม ฯเปฯ
 คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ เม ฯเปฯ มาตา เม ฯเปฯ ปิตา เม
 ฯเปฯ ภاتا เม ฯเปฯ ภคินี เม ฯเปฯ ปุตฺโต เม ฯเปฯ
 ธีตา เม ฯเปฯ มิตฺตา เม ฯเปฯ อมจฺจา เม ฯเปฯ
 “ฌาติสาลิหิตา” เม^๑ วิปริณฺตาทิ น โสจติ น กิลมฺติ น
 ปริเทวติ น อุตฺตทาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ อापชฺชตีติ น โสจติ.
 นาชฺฌเตตีติ^๒ นาชฺฌเตติ^๒ น อชฺฌเตติ น อุปนิชฺฌายติ น นิชฺฌายติ
 น ปชฺฌายติ. อถวา น ชายติ น ชียติ^๓ น มียติ^๓ น จวติ
 น อุปปชฺชตีติ [๔] น โส โสจติ นาชฺฌเตติ.

ฉินฺนโสโต อพฺนฺธโนติ โสตา^๔ วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค
 สาราโค ฯเปฯ อภิชฺฌา โลโภ อกุสลมฺมูลํ. ยสฺเสสา โสตา ตณฺหา
 ปหีนํ สมฺมุจฺฉินฺนํ รูปสนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกา
 ฌาณคฺคินา ททฺธมา, โส วุจฺจติ ฉินฺนโสโต. **อพฺนฺธโนติ** สตฺต^๕
 พนฺธนา^๖:^๖ ราคพนฺธนํ, โทสพนฺธนํ, โมหพนฺธนํ, มานพนฺธนํ,
 ทิฏฺฐิพนฺธนํ, กิเลสพนฺธนํ, ทุจฺจริตพนฺธนํ. ยสฺเสตานิ^๗ พนฺธนา^๗
 ปหีนานิ สมฺมุจฺฉินฺนานิ รูปสนฺตานิ ปฏิปฺปสฺสทฺธานิ อภพฺพุปปตฺติกา
 ฌาณคฺคินา ททฺธมานิ, โส วุจฺจติ อพฺนฺธโนติ ฉินฺนโสโต
 อพฺนฺธโน. เตนาห ภควา

^{๑-๑} ฉ.,เท. ฌาตี เม ฯเปฯ สาลิหิตา เม ฯเปฯ

^{๓-๓} ฉ.,เท. ๑๒/๑๖/๒๕๕๗ ชียติ น มียติ, เอวมฺปริปิ.

^๕ ฉ.,เท. โสตี

^{๗-๗} ฉ.,เท. ยสฺเสเต พนฺธนา

^๒ ฉ.,เท.,อิ. นชฺฌเตติ

^๔ ส.,ฉ.,เท. นาชฺฌเตตีติ

^{๖-๖} ฉ.,เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

“โย จ กาเม อจฺจตริ สงฺคํ โลเก ทฺววจฺยํ,
น โส โสจติ นาชฺฌเมติ จินฺนโสโต อพนฺธโนติ.

[๑๘๔] ยํ ปุพฺเพ ตํ วิโสเสหิ ปจฺฉา เต มาหุ กิณฺณํ,
มชฺฌเณ เจ โน คเหสฺสสฺสึ อุปสนฺโต จริสฺสสึ.

ยํ ปุพฺเพ ตํ วิโสเสหิตี อตีเต สงฺขारे อารพฺภเย กิเลสา
อุปฺปชฺชเวยฺยํ, เต กิเลสํ โสเสหิ วิโสเสหิ สุกฺขาเปหิ [๑]
ปชฺเหหิ^๑ วิโนเทหิ พฺยนฺตีกโรหิ อนภาวํคเมหิตี. เอวมปิ ยํ
ปุพฺเพ, ตํ วิโสเสหิ. อถวา เย อตีตา กมฺมาภิสงฺขารา
อวิปฺกวิปกา, เต กมฺมาภิสงฺขारे โสเสหิ วิโสเสหิ สุกฺขาเปหิ
[๒] อพิจฺจํ กโรหิ ปชฺเหหิ วิโนเทหิ พฺยนฺตีกโรหิ อนภาวํคเมหิตี.
เอวมปิ ยํ ปุพฺเพ, ตํ วิโสเสหิ.

ปจฺฉา เต มาหุ กิณฺณนฺตึ ปจฺฉา วุจฺจติ อนาคตํ. อนาคเต
สงฺขारे อารพฺภ ยานิ อุปฺปชฺชเวยฺยํ ราคกิณฺณํ, โทสกิณฺณํ,
โมหกิณฺณํ, มานกิณฺณํ, ทิฏฺฐิกิณฺณํ, กิเลสกิณฺณํ, ทฺววจริตกิณฺณํ;
อิมานิ กิณฺณานานิ ตฺยหํ มา อหุ, มา ปาตุํกาสี^๔ มา
ชเนสิ^๕ มา สณฺขเนสิ มา นิพฺพตฺเตสิ มา อภินิพฺพตฺเตสิ
ปชฺเหหิ วิโนเทหิ พฺยนฺตีกโรหิ อนภาวํคเมหิตี ปจฺฉา เต มาหุ
กิณฺณํ.

มชฺฌเณ เจ โน คเหสฺสสฺสึ มชฺฌํ วุจฺจติ^๖ ปจฺจุปปนฺนา รุปา,
เวทนา, สณฺหา, สงฺขาร, วิญฺญาณํ.^๖ ปจฺจุปปนฺเน สงฺขारे
ตณฺหาเวเสน ทิฏฺฐิเวเสน น คเหสฺสสฺสึ น อุคฺคเหสฺสสฺสึ น

^๑ ส. ฉ., เท. วิสุกฺขาเปหิ อพิจฺจํ กโรหิ

^๒ ส. ฉ., เท. ปชฺ

^๓ ส. ฉ., เท. วิสุกฺขาเปหิ

^๔ ส. ปาตุํกาสี ฉ., เท. อากาสี

^๕ ส. ชเนหิ

^{๖-๖} ฉ., เท. วุจฺจติ ปจฺจุปปนฺนา รุปเวทนาสณฺหาสงฺขารวิญฺญาณา

คณฺหิสฺสสิ น ปราหมณิสฺสสิ นากินนฺทิสฺสสิ นากิวทิสฺสสิ^๑ น
 อชฺฌเมสฺสสิ^๒ อภินนฺทนํ อภิวทนํ อชฺฌเมสฺसानํ คากํ ปราหมสํ
 อภินเวสํ ปชฺหิสฺสสิ วินทิสฺสสิ พุยนฺตํกิริสฺสสิ อนภาวงฺคมิสฺสสิตี
 มชฺฌเม เจ โน คเหสฺสสิ.

อุปสนฺโต จริสฺสสิตี ราคสฺส สนฺตตฺตา [^๓] สนฺโต,^๔
 โทสสฺส สนฺตตฺตา สนฺโต,^๕ ๔เปยฺ สพฺพากุสลาภิสงฺขารานํ สนฺตตฺตา
 สมิตตฺตา [^๕] รูปสมิตตฺตา วิชฺฌาตตฺตา นิพฺพุตตฺตา วิคตตฺตา
 ปฏิปฺปสฺสทตฺตา สนฺโต อุปสนฺโต รูปสนฺโต นิพฺพุโต ปฏิปฺปสฺสทโต
 จริสฺสสิ วิหริสฺสสิ อิริยิสฺสสิ วตฺติสฺสสิ ปาลิสฺสสิ^๖ ยปิสฺสสิ
 ยาปิสฺสสิตี^๗ อุปสนฺโต จริสฺสสิ. เตนาห ภควา

“ยํ ปุพฺเพ ตํ วิโสเสหิ ปจฺจา เต มาหุ กิณฺจณํ,
 มชฺฌเม เจ โน คเหสฺสสิ อุปสนฺโต จริสฺสสิตี.

[๑๘๕] **สพฺพโส นามรูปสฺมิมิ** ยสฺส นตฺติ มมายิตํ,
อสตา จ น โสจติ ส เว โลเก น ชียยติ.^๘

สพฺพโส นามรูปสฺมิมิ ยสฺส นตฺติ มมายิตนฺติ **สพฺพโส**ตี
 สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ อเสสํ นิสฺเสสํ ปรียาทายวจนเมตฺ^๙
 “สพฺพโสตี. **นามนฺติ** จตฺตาโร อรูปโน ขนฺธา. **รูปนฺติ** จตฺตาโร
 จ มหาภูตา จตฺตุนฺนญจ มหาภูตานํ อุปาทายรูป. **ยสฺสา**ตี
 อรหโต ปิณาสวสฺส. **มมายิตนฺติ** เทว มมตฺตา: ตณฺหามมตฺตญจ
 ทิฏฺฐิมมตฺตญจ ๔เปยฺ อิทํ ตณฺหามมตฺตํ ๔เปยฺ อิทํ ทิฏฺฐิมมตฺตํ.

^๑ ฉ.,เท. นากิจริสฺสสิ

^๒ ส. น. อชฺฌเมสฺสสิ

^๓ ส.,ฉ.,เท. สมิตตฺตา อุปสมิตตฺตา, เอวมุปริปี. ^{๔-๕} ส.,ฉ.,เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ ส.,ฉ.,เท. อุปสมิตตฺตา

^๖ ส. ปาเลสฺสสิ

^๗ ส. ยะเปสฺสสิ

^๘ ส.,ฉ.,เท. ชียติ, เอวมุปริปี.

^๙ ส.,ฉ.,เท. ปรียาทียนวจนเมตฺ, เอวมุปริปี.

สพฺพโส นามรูปสฺมึ ยสฺส นตฺถิ มมายิตนฺติ สพฺพโส นามรูปสฺมึ
มมตฺตา ยสฺส นตฺถิ น สํวิชฺชนตฺติ นุปลพฺภนฺติ, ปหีนา
สมุจฺฉินฺนา รูปสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพปฺปตฺติกา ฌาณคฺคิณา
ททฺฐมาติ สพฺพโส นามรูปสฺมึ ยสฺส นตฺถิ มมายิตํ.

อสตา จ น โสจตฺติ วิปริณตํ วา วตฺถุํ น โสจติ,
วิปริณตสฺมึ วา วตฺถุสฺมึ น โสจติ, “จกฺขุ เม วิปริณตนฺติ น
โสจติ, โสจํ เม ฯเปฯ ฆานํ เม ฯเปฯ ชิวหา เม ฯเปฯ
กาโย เม ฯเปฯ รูปา เม ฯเปฯ สทฺธา เม ฯเปฯ คนฺธา
เม ฯเปฯ รสา เม ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพา เม ฯเปฯ กุลํ เม ฯเปฯ
คโณ เม ฯเปฯ อาวาโส เม ฯเปฯ ลาโภ เม ฯเปฯ
“ฌาติสาลิหิตา” เม วิปริณตติ น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ
น อุตฺตทาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชตฺติ เอวมฺปิ อสตา จ
น โสจติ.

อถวา อสตาตาย ทุกฺขาย เวทนาย ฌฺญโจ ปเรโต
สโมหิตो สมนฺนาคโต น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ
น อุตฺตทาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชตฺติ เอวมฺปิ
อสตา จ น โสจติ. อถวา จกฺขุโรเคน ฌฺญโจ ปเรโต ฯเปฯ
ทำสมกสวาตาตปสฺสึสฺสสมฺผลเสหิ^๒ ฌฺญโจ ปเรโต สโมหิตो
สมนฺนาคโต น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ น อุตฺตทาฬิ
กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชตฺติ เอวมฺปิ อสตา จ น โสจติ.
อถวา อสนฺเต อสํวิชฺชมานเ อนุปลพฺภียมานเ^๓ “อหุ วต เม,
ตํ วต เม นตฺถิ, สียา วต เม, ตํ วตาหํ น ลภามิติ

๑ หมดอายุ 12/06/2566

๑ น.,เท. สาลิหิตา

๒ น.,เท. ทำสมกสวาตาตปสฺสึสฺสสมฺผลเสน

๓ ส.,น.,เท. อนุปลพฺภมานเ, เอวมฺปิริ.

น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ น อุตฺตทาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ
อาปชฺชตีติ เอวมฺปิ อस्ता จ น โสจติ.

ส เว โลเก น ชียฺยตีติ ยสฺส “มยฺหํ วา อิทํ ปเรสํ
วา อิทฺทติ กิณฺณจํ รูปคตํ เวทนาคตํ สณฺณาคตํ สงฺขารคตํ
วิญญานคตํ คหิตํ ปรามญฺจํ อภินิวิญฺจํ อชฺฌเณสิตํ อธิมุตฺตํ
อตฺถิ, ตสฺส ชานี^๑ อตฺถิ. ภาสิตมฺปิ เหตุ

“ชินฺโน^๒ รตฺตสมณิกุณฺฑลเ^๓ จ
ปฺตเต จ ทาเร จ ตเถว ชินฺโน,^๒
สพฺเพสฺส โภเคสฺส อเสวิเตสฺส
กสฺมา น สนฺตปฺปสิ โสกกาลเ.

ปฺพุเพว มจฺจํ วิชฺชนฺติ โภคา
มจฺโจว^๔ เน^๕ ปฺพุพตฺรํ ชหาติ,^๕
อสฺสกา^๖ โภคิโน^๗ กามกามิ
ตสฺมา น โสจามหํ โสกกาลเ.

อุเทติ อาปุรฺติ เวติ จนฺโท
อตฺถิ^๘ คเมตฺวาน^๙ ปเลติ สุริโย,^{๑๐}
วิทิตา มยา อญฺจ^{๑๑} โลกธมฺมา
ตสฺมา น โสจามหํ โสกกาลเติ.

ยสฺส “มยฺหํ วา อิทํ ปเรสํ วา อิทฺทติ กิณฺณจํ รูปคตํ

^๑ ส. ชาคิ

^๒ ฉ.,เท. รตฺตสํ มณิกุณฺฑลเ

^๔ ฉ.,เท. ชหาสิ

^๕ ฉ.,เท.,อิ. ภาวโน

^๘ ส. คมิตฺวาน ฉ.,เท. ตเปตฺวาน

^{๑๑} ส. อญฺจ ฉ.,เท.,อิ. สตฺตูก

^๒ ส. ชินฺเน, เอวมฺปริปิ. ฉ.,เท. ชโน

^{๔-๕} ฉ.,เท. มจฺโจว ชเน

^๖ ฉ.,เท.,อิ. อสฺสสตฺตา

^๘ ฉ.,เท. อนนฺ

^{๑๐} ส.,ฉ.,เท. สุริโย, เอวมฺปริปิ.

เวทนาจตํ สญฺญาคตํ สงฺขารจตํ วิญฺญาณจตํ คหิตํ ปรามภูจํ
 อภินิวิฏฺฐจํ อชฺโฆสิตํ อธิมุตฺตํ นตฺถิ, ตสฺส ชานิ นตฺถิ.
 ภาสิตมปิ เหตุ “นนฺทสิ สมณฺาติ. ก็ ลทฺธา อาวุโสติ.
 เตนฺหิ^๑ สมณฺ โสจสีติ. ก็ ชียิตถ^๒ อาวุโสติ. เตนฺหิ^๑ สมณ
 เหว นนฺทสิ น โสจสีติ “เอวมาวุโสติ.

จิรสํสํ วต ปสฺสาม พุราหมณฺ์ ปรีนิพฺพุตํ,
 อนนฺทํ อนิฆํ^๓ ภิกฺขุํ ติณฺณํ โลเก วิสตฺติกนฺติ.
 ส เว โลเก น ชียิตฺติ. เตนฺนาห ภควา

“สพฺพโส นามรูปสฺมี ยสฺส นตฺถิ มมายิตํ,
 อสตา จ น โสจติ ส เว โลเก น ชียิตฺติ.

[๑๘๖] ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปี กิณฺจนํ,
 มมตฺตํ โส อสํวิหนํ นตฺถิ เมติ น โสจติ.

ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปี กิณฺจนนฺติ ยสฺสาติ
 อรหโต ขีณาสวสฺส. ยสฺส “มยฺหํ วา อิทํ ปเรสํ วา อิทนฺติ
 กิณฺจิ รูปจตํ เวทนาจตํ สญฺญาคตํ สงฺขารจตํ วิญฺญาณจตํ
 คหิตํ ปรามภูจํ อภินิวิฏฺฐจํ อชฺโฆสิตํ อธิมุตฺตํ นตฺถิ น สนฺติ
 น สํวิชฺชติ นุปฺลพฺภติ, ปหีนํ สมุจฺฉินฺนํ รูปสนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ
 อภพฺพุปฺปตฺตํ ฌาณคฺคิณา ททฺธมฺนฺติ เอวมปิ ยสฺส นตฺถิ อิทํ
 เมติ ปเรสํ วาปี กิณฺจนํ.

วุตฺตํ เหตุ ภควตา “นายํ ภิกฺขเว กาโย ตุมฺหากํ, นปิ
 อญฺเฆสํ. ปุราณมิทํ ภิกฺขเว กมฺมํ อภิสงฺขตํ อภิสญฺเจตยิตํ เวทนียํ
 ทญฺจพฺพํ. ตตฺตร ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก ปฏิจฺจสมฺบุปฺปาทำเยว

๑ หมดอายุ 12/06/2566

๑ ฉ.,เท. เตนฺ หิ

๒ ส.,ฉ.,เท. ชียิตถ

๓ ส.,ฉ.,เท. อนิฆํ

สาธุกั โยนิโส มนสิกโรติ ‘อิติ อิมสฺมี สติ อิทํ โหติ,
อิมสฺส ปฺปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ, อิมสฺมี อสติ อิทํ น โหติ,
อิมสฺส นิโรธา อิทํ นิรุชฺฌติ; ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา,
สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺทสฺส
สมฺมทโย โหติ. อวิชฺชายเตวว อสฺส วิราคฺนิโรธา สงฺขารนิโรธ
ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺทสฺส นิโรธ โหตีติ. เอวมปิ
ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปิ กิณฺจณํ. วุตฺตํ เหนฺตํ ภควตา

“สฺสฺสฺส โลกํ อเวกฺขสฺส โมจฺจราชา สทา สโต,
อตฺตานุทิกฺกฺกํ อหจฺจ เอวํ มจฺจุตฺตโร^๑ สียา,
เอวํ โลกํ อเวกฺขนฺตํ มจฺจุราชา น ปสฺสตีติ.

เอวมปิ ยสฺส นตฺถิ อิทํ เม^๒ ปเรสํ วาปิ กิณฺจณํ.

วุตฺตํ^๓ เหนฺตํ ภควตา “ยํ ภิกฺขเว น ตฺมฺหากํ, ตํ
ปชฺชถ, ตํ โว ปหีนํ ทิสมฺมตฺตํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสตีติ. “กิณฺจ
ภิกฺขเว น ตฺมฺหากํ. รุปํ ภิกฺขเว น ตฺมฺหากํ, ตํ ปชฺชถ. ตํ
โว ปหีนํ ทิสมฺมตฺตํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสตีติ. เวทนา ฯเปฯ
สญฺญา ฯเปฯ สงฺขารา ฯเปฯ วิญฺญาณํ น ตฺมฺหากํ, ตํ ปชฺชถ.
ตํ โว ปหีนํ ทิสมฺมตฺตํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสตีติ. ตํ ก็ มณฺณถ
ภิกฺขเว, ยํ อิมสฺมี เชตวเน ติณฺทกฺกฺกสาชาปฺลาสํ, ตํ ชโน
หเรยฺย วา อหเรยฺย วา ยถาปจฺจยํ วา กเรยฺย, อปิ^๔ ตฺมฺหากํ
เอวมสฺส “อมฺเห ชโน หรติ วา อหติ วา ยถาปจฺจยํ วา
กโรตีติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. ตํ กิณฺจณํ เหตุ. น ทิ โน เอตํ

๑ ส.ฉ.ท.อ. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖

๑ ส.ฉ.ท.อ. มจฺจุตฺตโร

๓ ส.ฉ.ท.อ. วุตฺตมปิ

๒ ฉ.ท.อ. อิตฺตทฺโท ทิสฺสตี.

๔ ฉ.ท.อ. อปิ นุ

ภนฺเต อตฺตา วา อตฺตนิยฺม วา. “เอวํ” โข ภิกฺขเว ยํ น
 ตุมฺหากํ, ตํ ปชฺชน. ตํ โว ปหีนํ ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สุขาย
 ภวิสฺสตีติ. “กิญฺจ ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ. รุปํ ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ,
 ตํ ปชฺชน. ตํ โว ปหีนํ ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสตีติ.
 เวทนา ๕เปยฺย สญฺญา ๕เปยฺย สงฺขาร๑ ๕เปยฺย วิญฺญาณํ น
 ตุมฺหากํ, ตํ ปชฺชน. ตํ โว ปหีนํ ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สุขาย
 ภวิสฺสตีติ. เอวมฺปิ ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปิ กิญฺจนํ.
 ภาสิตมฺปิ เหตุํ

“สุทฺธธมฺมสมุปฺปาตํ สุทฺธสงฺขารสนฺตตี,
 ปสฺสนตฺตสฺส ยถาภูตํ น ภยํ โหติ คามณิ.
 ตินฺนภฺภูจฺจสมํ โลกํ ยทา ปญฺญาย ปสฺสตี,
 นาณญํ ปตฺถยเต กิญฺจิ อณฺณตฺร อปฺปฏิสนฺธิยาตี.”
 [๓] วชิรา ภิกฺขุณี มารํ ปาปิมนตํ เอตทวโจ
 “กนฺนุ สตฺโตติ ปจฺเจสิ มาร ทิฏฺฐิจิตฺตํ นุ เต,
 สุทฺธสงฺขารปฺปญฺชโย นยิธ สตฺตฺตฺพลพฺภติ.”
 ยถา हि องฺคสมฺภาร๑า โหติ สทฺโท” รโถ อิติ
 เอวํ ขนฺธ๑เสสุ สนฺเตสุ โหติ สตฺโตติ สมฺมตติ”
 ทฺกฺขเมว हि สมฺโฆติ ทฺกฺขํ ติฏฺฐติ เวติ” จ,
 นาณญตฺร ทฺกฺขา สมฺโฆติ นาณญํ ทฺกฺขา นิรุชฺฌตีติ.
 เอวมฺปิ ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปิ กิญฺจนํ.

^๑ จ.,เท.,อ. เอวเมว, เอวมฺปรีป.

^๒ ส. ปฏิสนฺธิยาตี

^๓ ส.,จ.,เท. เอวมฺปิ ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปิ กิญฺจนํ

^๔ ส. สตฺโตปฺลพฺภติ จ.,เท. สตฺตฺตฺพลพฺภติ

^๕ อ. สทฺโท

^๖ ส.,จ.,เท.,อ. สมฺมตติ

^๗ ส. เวติ

เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ รูปํ สมนฺเนสฺสตี ยาวตา
 รูปสฺส คติ, เวทนี ๔เปยฺย สญฺญํ ๔เปยฺย สงฺขารे ๔เปยฺย วิญฺญาณํ
 สมนฺเนสฺสตี, ยาวตา วิญฺญาณสฺส คติ. ตสฺส รูปํ สมนฺเนสฺสโต
 ยาวตา รูปสฺส คติ. เวทนี ๔เปยฺย สญฺญํ ๔เปยฺย สงฺขารे ๔เปยฺย
 วิญฺญาณํ สมนฺเนสฺสโต ยาวตา วิญฺญาณสฺส คติ. ยมปิ^๑ ยสฺส
 โหติ “อหนฺติ วา” “มมฺหฺติ วา” “อสมฺมิตี วา, ตมฺปิ ตสฺส น
 โหติตี. เอวมฺปิ ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปิ กิณฺจณํ.

อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ ‘สฺสญฺโฆ โลโก,
 สฺสญฺโฆ โลโกติ ภนฺเต วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นฺ โข ภนฺเต ‘สฺสญฺโฆ
 โลโกติ วุจฺจติตี. “ยสฺมา โข อานนฺท สฺสญฺญํ อตฺเตน วา
 อตฺตนิเยน วา; ตสฺมา ‘สฺสญฺโฆ โลโกติ วุจฺจติตี.” “กิณฺจานนฺท สฺสญฺญํ
 อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา จกฺขุ”^๒ โข อานนฺท สฺสญฺญํ อตฺเตน
 วา อตฺตนิเยน วา. รุปา สฺสญฺญา, จกฺขุวิญฺญาณํ^๓ สฺสญฺญํ, จกฺขุสมฺผสฺสโส
 สฺสญฺโฆ; ยทิตํ จกฺขุสมฺผสฺสสฺสจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺสํ วา
 ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสฺสํ วา, ตมฺปิ สฺสญฺญํ ๔เปยฺย โสตํ สฺสญฺญํ ๔เปยฺย
 สทฺทํ^๔ สฺสญฺญํ^๕ ๔เปยฺย ฌานํ^๖ สฺสญฺญํ^๗ คณฺฐํ^๘ สฺสญฺญํ^๙ ๔เปยฺย
 ชิวหา สฺสญฺญา ๔เปยฺย รสา สฺสญฺญา ๔เปยฺย กาโย สฺสญฺโฆ ๔เปยฺย
 โผฏฺฐพฺพา สฺสญฺญา ๔เปยฺย มโน สฺสญฺโฆ ๔เปยฺย ฐมฺโม^{๑๐} สฺสญฺโฆ^{๑๑}
 ๔เปยฺย มโนวิญฺญาณํ สฺสญฺญํ, มโนสมฺผสฺสโส สฺสญฺโฆ; ยทิตํ
 มโนสมฺผสฺสสฺสจฺจยา อุปฺปชฺชติ, เวทยิตํ สฺสํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสฺสํ
 วา, ตมฺปิ สฺสญฺญํ อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา. ยสฺมา โข อานนฺท

^๑ ฉ., เท. ยมปิสฺส

^๒ ส. จกฺขุ

^{๓-๕} ส. ฉ., เท. สทฺทา สฺสญฺญา

^{๖-๘} ส. ฉ., เท. คณฺธา สฺสญฺญา

^๒ ฉ., เท. อิตฺตทฺโท น ทิสฺสตี.

^๔ อ. จกฺขุวิญฺญาณานํ

^{๖-๖} ส. ฌานา สฺสญฺญา

^{๘-๘} ส. ฉ., เท. ฐมฺมา สฺสญฺญา

สุญญํ อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา; ตสฺมา ‘สุญฺโฆ โลโกติ
วุจฺจตีติ. เอวํปิ ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปิ กิณฺจณํ.

มมตฺตํ โส อสํวิทนฺติ มมตฺตาติ เทว มมตฺตา:
ตณฺหามมตฺตญฺจ^๑ ทิฏฺฐิมมตฺตญฺจ ๔เปยฺย อิทํ ตณฺหามมตฺตํ. ๔เปยฺย
อิทํ ทิฏฺฐิมมตฺตํ. ตณฺหามมตฺตํ ปหาय ทิฏฺฐิมมตฺตํ ปฏินิสฺสชฺชิตฺวา
มมตฺตํ อวิทนฺโต อสํวิทนฺโต อนนฺทิจฺฉนฺโต อปฺปฏฺฐิลภนฺโตติ
มมตฺตํ โส อสํวิทนฺ.

นตฺถิ เมติ น โสจตีติ วิปริณตํ วา วตฺถุํ น โสจติ,
วิปริณตสฺมี วา วตฺถุสฺมี น โสจติ, “จกฺขุ เม วิปริณตนฺติ น
โสจติ, “โสจํ เม ๔เปยฺย สาโลหิตา เม วิปริณตาคีติ น โสจติ น
กิลมตีติ น ปริเทวตีติ น อุตฺตตาคีติ กนฺทตีติ น สมฺโมหํ อาปชฺชตีติ
นตฺถิ เมติ น โสจติ. เตเนห หคฺวา

“ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปิ กิณฺจณํ,
มมตฺตํ โส อสํวิทนฺติ นตฺถิ เมติ น โสจตีติ.

[๑๘๗] อนิฏฺฐจริ อณานุกิทุโร^๒ อเนโข สพฺพธี สโม,
ตมานิสํสํ ปพฺรุมฺมิ ปุจฺฉิตฺวา อวิกมฺปิณ.

อนิฏฺฐจริ อณานุกิทุโร^๓ กตมํ นิฏฺฐจริยํ. อิทฺถกจฺโจ นิฏฺฐจริ^๔
โหตี, ปรรามสฺสการการุการมานนฺวทฺทนฺตฺวา อิสฺสตี อุตฺตยตี^๕
อิสฺสํ พนฺธตี. ยํ เอวํรูปํ นิฏฺฐจริยํ นิฏฺฐจริยกมฺมํ อิสฺสา อิสฺสายนา
อิสฺสายิตตตฺตํ อุตฺตยยา^๖ อุตฺตยนา อุตฺตยิตตตฺตํ;^๖ อิทํ วุจฺจตี
นิฏฺฐจริยํ. ยสฺสเสตํ นิฏฺฐจริยํ ปหีนํ สมฺมจฺฉินฺนํ วุปฺสนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ

^๑ ส. จสฺสทโท น ทิสฺสตี.

^๒ ส.,ฉ.,เท. อนนฺทิจฺฉ, เอวํปริปิ.

^๓ ฉ.,เท. ๑๐๐๐๖ อเนโข สพฺพธี สโม

^๔ ฉ.,เท. นิฏฺฐจริโย

^๕ ส.,ฉ.,เท. อุตฺตยตี อ. อุตฺตยตี

^๖ ฉ.,เท. อุตฺตยา อุตฺตยนา อุตฺตยิตตตฺตํ

อภพฺพุปปตฺติกํ ฅาณคฺคินา ททฺธํ, โส วุจฺจติ อนิฏฺฐจฺฐิตี อนิฏฺฐจฺฐิ.
อนานุกิฑฺโธติ เคโธ วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค สาราโค ๕เปย
 อภิชฺฌา โลโภ อกุสลมฺมัลลํ. ยสฺเสโส เคโธ ปหิโน สมุจฺฉินโน
 รูปสนฺโต ปฏิปฺปสฺสทฺโธ อภพฺพุปปตฺติกโก ฅาณคฺคินา ททฺธมฺ,
 โส วุจฺจติ อนานุกิฑฺโธ. โส รูปเป อคิฑฺโธ ๕เปย ทิฏฺฐสฺสตุตฺต-
 วิญฺญาตพฺเพสฺสุ ฅมฺเมสฺสุ อคิฑฺโธ อคฺธิโต อมฺุจฺฉิโต อนนฺทโมปนโน^๑
 วิตเคโธ วิคตเคโธ จตฺตเคโธ วนฺตเคโธ มุตฺตเคโธ ปหิณเคโธ
 ปฏฺวินิสฺสฏฺฐจเคโธ วิตฺตราโค วิคตฺตราโค จตฺตฺตราโค วนฺตฺตราโค มุตฺตฺตราโค
 ปหิณฺตราโค ปฏฺวินิสฺสฏฺฐจฺจโค นิจฺจนาโต นิพฺพุโต สีตฺติภูโต สุขปฏฺฐิสฺสเวที^๒
 พุรหฺมญฺเฏน อตฺตนา วิหฺรตีติ อนิฏฺฐจฺฐิ อนานุกิฑฺโธ.

อเนโช สพฺพธิ สโมติ เอชา วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค
 สาราโค ๕เปย อภิชฺฌา โลโภ อกุสลมฺมัลลํ. ยสฺเสสา เอชา ตณฺหา
 ปหิณา สมุจฺฉินฺหา รูปสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปปตฺติกกา
 ฅาณคฺคินา ททฺธมา, โส วุจฺจติ อเนโช. เอชาย ปหิณตฺตา
 อเนโช. โส ลาภปิ น อិณฺชติ. อลาภปิ น อิณฺชติ, ยเสปิ น
 อิณฺชติ, อยเสปิ น อิณฺชติ, ปสฺสายปิ น อิณฺชติ, นิณฺทายปิ น
 อิณฺชติ, สุขเปปิ น อิณฺชติ, ทุกฺขเปปิ น อิณฺชติ น จลติ น เวธติ
 นปฺปเวธติ น สมฺปเวธตีติ อเนโช. **สพฺพธิ สโมติ** สพฺพํ วุจฺจติ
 ทฺวาทสายตนาธิ: จกฺขุ เจว รูปา จ ๕เปย มโน เจว ฅมฺมา จ.
 ยโต อชฺฌตฺติกพาหิเรสฺสุ อายตเนสฺสุ จนฺทฺราโค ปหิโน โหติ
 อฺุจฺฉินฺนมฺุโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํกโต^๓ อายตี อนุปฺปาทฅมฺโม,
 โส วุจฺจติ สพฺพตฺถ^๔ สโม, [๔] สพฺพตฺถ ตาที สพฺพตฺถ
 มชฺฌตฺโต สพฺพตฺถ อฺุเปกฺขโกติ อเนโช สพฺพธิ สโม.

^๑ ฉ., เท. อนนฺทโมสนโน

^๓ ฉ., เท. อนภาวํกโต, เอวมุปริป.

^๔ ฉ., เท. โส

^๒ ฉ., เท., อ. สุขปฏฺฐิสฺสเวที

^๔ ส., ฉ., เท. สพฺพธิ

ตมานิสฺสํ ปพฺพุมิ ปุจฺฉิตฺ อวิกมฺปิณฺณติ อวิกมฺปิณฺ ปุคฺคํ
 ปุจฺฉโ จ ปุจฺฉิตฺ ยาจิโต อชฺฌสฺสิตฺ ปสาทิตฺ อิมํ จตฺตารโ
 อานิสฺสเส ปพฺพุมิ. โย^๑ โส อนินฺนุจฺริ^๒ อนานุกิทยฺ อเนชฺ
 สพฺพธิ สโมติ พุริ อากิขฺขามิ ๕เปยฺ ปกาเสมิตฺ ตมานิสฺสํ
 ปพฺพุมิ ปุจฺฉิตฺ อวิกมฺปิณฺ. เตนาห ภควา

“อนินฺนุจฺริ อนานุกิทยฺ อเนชฺ สพฺพธิ สโม,
 ตมานิสฺสํ ปพฺพุมิ ปุจฺฉิตฺ อวิกมฺปิณฺณติ.

[๑๘๘] อเนชฺสส วิชานโต นตฺถิ กาจิ นิสฺสงฺขิตฺ,^๓
 วิโรโต โส วิทยารมฺภา^๔ เขมํ ปสฺสติ สพฺพธิ.

อเนชฺสส วิชานโตติ เอชา วุจฺจติ ตณฺหา. โย ราโค
 สาราโค ๕เปยฺ อภิชฺฌา โลโภ อกฺุสลมฺมัลลํ. ยสฺเสสา เอชา ตณฺหา
 ปหีนา สมฺมจฺฉินฺนา รูปสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพปฺปตฺติกา
 ฌาณคฺคิณา ททฺธมา, โส วุจฺจติ อเนชฺ. เอชาย ปหีนตฺตา
 อเนชฺ, โส ลาภปิ น อิญฺขติ, อลาภปิ น อิญฺขติ, ยเสปิ น
 อิญฺขติ, อยเสปิ น อิญฺขติ, ปสฺสายปิ น อิญฺขติ, นินฺทายปิ น
 อิญฺขติ, สุขปิ น อิญฺขติ, ทุกฺขปิ น อิญฺขติ น จลติ น เวรติ
 นปฺปเวรติ^๕ น สมฺปเวรตีติ อเนชฺสส. วิชานโตติ ชานโต^๖
 อาชานโต^๖ วิชานโต ปฏิวิชานโต ปฏิวิชฺฌโต. “สพฺเพ สงฺขารา
 อนิจฺจาติ ชานโต อาชานโต วิชานโต ปฏิวิชานโต ปฏิวิชฺฌโต
 “สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ ๕เปยฺ “ยงฺกิญฺจิ สมฺมยญฺมํ, สพฺพนตฺ
 นิโรธญฺมณฺติ ชานโต อาชานโต วิชานโต ปฏิวิชานโต
 ปฏิวิชฺฌโตติ อเนชฺสส วิชานโต.

^๑ ส. อยฺ ปาโ จ น ทิสฺสติ.

^๓ ฌ., เท. นิสฺสงฺขิตฺ, เอวมฺปริปิ.

^๕ ส. อยฺ ปาโ จ น ทิสฺสติ.

^๒ ส. อนินฺนุจฺริ

^๔ ฌ., เท. วิทยารมฺภา, เอวมฺปริปิ.

^{๖-๖} ส. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

นตฺถิ กาจิ นิสฺสํขิตฺติ นิสฺสํขิตฺติโย วุจฺจนฺติ ปุณฺณภิกฺษุชาโร
 อปุณฺณภิกฺษุชาโร อาเนญฺชาภิกฺษุชาโร. ยโต ปุณฺณภิกฺษุชาโร จ
 อปุณฺณภิกฺษุชาโร จ อาเนญฺชาภิกฺษุชาโร จ ปหีนา โหณฺติ
 อุกฺคินฺนํมฺลลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตฺติ อนุปฺปาทธมฺมา,
 เอตฺตาวตา นิสฺสํขิตฺติโย นตฺถิ น สนฺติ^๑ น สํวิขฺชนฺติ นุปฺลพฺภนฺติ,
 ปหีนา สมฺมุกฺคินฺนา วุพฺสนฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺธา อภพฺพุปฺปตฺติกา
 ฌาณคฺคินา ททฺธมาติ นตฺถิ กาจิ นิสฺสํขิตฺติ.

วิโรโต โส วิทยารมฺภาติ วิทยารมฺโห วุจฺจติ ปุณฺณภิกฺษุชาโร
 อปุณฺณภิกฺษุชาโร อาเนญฺชาภิกฺษุชาโร. ยโต ปุณฺณภิกฺษุชาโร จ
 อปุณฺณภิกฺษุชาโร จ อาเนญฺชาภิกฺษุชาโร จ ปหีนา โหณฺติ
 อุกฺคินฺนํมฺลลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตฺติ อนุปฺปาทธมฺมา,
 เอตฺตาวตา [๒] วิทยารมฺภา อารโต อสฺส วิโรโต ปฏิวิโรโต
 นิทฺทนฺโต^๓ นิสฺสํมฺมฺโจ วิปฺปมฺตฺโต วิสณฺณมฺตฺโต วัมฺริยาทิกเตน
 เจตฺสา วิหฺรตฺติ^๔ วิโรโต โส วิทยารมฺภา.

เขมํ ปสฺสติ สพฺพธฺมํ ฃกโร ราโค ฃกโร โทโส
 ฃกโร โมโห ฃเปย ฃกธา กิเลสา. ฃกธสฺส รากสฺส
 ปหีนตฺตา ฃเปย ฃกธานํ กิเลสานํ ปหีนตฺตา สพฺพตฺถ เขมํ
 ปสฺสติ, สพฺพตฺถ อภยํ ปสฺสติ, สพฺพตฺถ อนีตีกํ ปสฺสติ,
 สพฺพตฺถ อนุปทฺทวํ ปสฺสติ, สพฺพตฺถ^๕ อนุปสฺสคํ ปสฺสติ,^๕
 สพฺพตฺถ ปสฺสทฺธ^๖ ปสฺสตีติ เขมํ ปสฺสติ สพฺพธฺม. เตนาห
 ภควา

^๑ สฺยา. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ อ. นิทฺทนฺโต

^{๕-๕} ส. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ส.ณ.,เท. อารพฺภา

^๔ อ. วิหเรยฺยาติ

^๖ ส.ณ.,เท. อนุปสฺมจฺจตฺตํ

“อนนชสฺส วิชานโต นตฺถิ กาจิ นิสงฺขิตฺติ,
 วิรโต โส วิทยารมภา เขมํ ปสฺสตี สพฺพฐิตี.

[๑๘๕] น สเมสุ น โอมesu น อุตฺเตสุ วทเต มฺหิ,
 สนฺโต โส วิตมจฺจโร นาทติ น นิสฺสตีติ^๑ (ภควา).

น สเมสุ น โอมesu น อุตฺเตสุ วทเต มฺหิ^๒ [๒] โมนํ
 วุจฺจตี ญาณํ, ยา ปญฺญา ปชานนา ๔เปยฺ สงฺกขาลมตฺติจฺจ โส
 มฺหิ^๓. มฺหิ^๔ “เสยฺโยหฺมสมฺมิตี วา “สทฺธิโสหฺมสมฺมิตี วา “หิโนหฺมสมฺมิตี
 วา น วทตี น กเถตี น ภณตี น ทิปฺยตี น โวหฺรตีติ
 น สเมสุ น โอมesu น อุตฺเตสุ วทเต มฺหิ.

สนฺโต โส วิตมจฺจโรติ สนฺโตติ ราคสฺส สนฺตตฺตา [๔]
 สนฺโต โทสสฺส ๔เปยฺ โมหสฺส ๔เปยฺ สพฺพากุสลาภิสงฺขารานํ
 สนฺตตฺตา สมิติตฺตา รูปสมิติตฺตา วิชฺฌาตฺตา นิพฺพุตฺตา
 วิคตฺตา ปฏิปฺปสฺสทฺตฺตา สนฺโต อุปสนฺโต รูปสนฺโต นิพฺพุโต
 ปฏิปฺปสฺสทฺโรติ สนฺโต โส.^๕ วิตมจฺจโรติ^๖ ปญฺจ มจฺจริยานิ
 อาวาสมจฺจริยํ ๔เปยฺ คาโห, อิทํ^๗ วุจฺจตี มจฺจริยํ. ยสฺเสตํ
 มจฺจริยํ ปหีนํ สมฺมจฺฉินฺนํ รูปสนฺตํ ปฏิปฺปสฺสทฺธํ อภพฺพุปปตฺติกํ
 ฌาณคฺคินา ททฺธํ, โส วุจฺจตี วิตมจฺจโร วิคตมจฺจโร จตฺตมจฺจโร
 วนฺตมจฺจโร มุตฺตมจฺจโร ปหีนมจฺจโร ปฏฺฐินิสฺสฏฺฐมจฺจโรติ สนฺโต
 โส วิตมจฺจโร.

^๑ ฉ.,เท. นิสฺสตี (อิตฺติ ภควา), เอวมุปริป.

^๒ ฉ.,เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๓ ฉ.,เท. สมิติตฺตา

^๔ ฉ.,เท.,อิ. อัย ปาโง น ทิสฺสตี.

^๕ ฉ.,เท. มฺหิ

^๖ ฉ.,เท. อัย ปาโง น ทิสฺสตี.

^{๗-๘} ฉ.,เท. โส วิตมจฺจโรติ

นาเทติ น นิสฺสตีติ ภควาติ นาเทตีติ รูปํ นาเทตี^๑
 นาทียติ น อุปาทียติ น คณฺหาติ น ปรามสตี นาภินวิสตี,
 เวทณํ ๔เปยฺ สญฺญํ ๔เปยฺ สงฺขารํ ๔เปยฺ วิญฺญาณํ ๔เปยฺ คตฺตี
 ๔เปยฺ อุปฺปตฺตี ๔เปยฺ ปฏิสนฺธี ๔เปยฺ ภวํ ๔เปยฺ สํสาร์ ๔เปยฺ
 วฏฺฏํ นาเทตี^๑ นาทียติ น อุปาทียติ น คณฺหาติ น ปรามสตี
 นาภินวิสตีติ นาเทติ. น นิสฺสตีติ รูปํ น ปชฺหตี น วิโนเทติ
 น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํคเมติ เวทณํ ๔เปยฺ สญฺญํ ๔เปยฺ
 สงฺขารํ ๔เปยฺ วิญฺญาณํ ๔เปยฺ คตฺตี ๔เปยฺ อุปฺปตฺตี ๔เปยฺ
 ปฏิสนฺธี ๔เปยฺ ภวํ ๔เปยฺ สํสาร์ ๔เปยฺ วฏฺฏํ น ปชฺหตี
 น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํคเมตีติ^๒ น^๓ นิสฺสตี.^๓
 ภควาติ คารวาทิวงนํ ๔เปยฺ สจฺฉิกา ปณฺณตฺติ, ยทิทํ ภควาติ.
 เตนาห ภควา

น สเมสฺส น โอมสฺส น อสฺสเสสฺส วทเต มฺหิ,
 สนฺโต โส วิตมจฺจโร นาเทติ น นิสฺสตีติ (ภควา).

ปณฺณรตฺโม อตฺตทณฺฑสฺสตุตฺตนิทฺเทโส.

๑๖. สาริปุตฺตสุตฺตนิทฺเทโส^๑

[๑๕๐] น เม ทิฏฺฐโง อิตฺ ปุพฺเพ (อิจฺจายสฺมา สาริปุตฺโต)
 น สุโต อุตฺ กสฺสจฺจิ,
 เอวํ วคฺคฺวโท^๒ สตุถา
 ตฺสึตา คณิมาคฺโต.

น เม ทิฏฺฐโง อิตฺ ปุพฺเพติ อิตฺ ปุพฺเพ น^๓ มยา
 ทิฏฺฐปุพฺโพ^๔ โส ภควา อิมินา จกฺขุณา อิมินา อตฺตภาเวน.
 ยทา ภควา ตาวตีสภาเว ปาริฉตฺตกมฺมเล ปณฺทกมฺพลลิสายํ วสฺส^๕
 วุฏฺฐโง^๕ เทวคณฺปรีวโต มชฺฌเม มณฺนิเมเยน โสปาเณน สงฺกสฺสนครี
 โอติณฺโณ อิมํ ทสฺสนํ ปุพฺเพ น ทิฏฺฐโงติ น เม ทิฏฺฐโง
 อิตฺ ปุพฺเพ.

อิจฺจายสฺมา สาริปุตฺโตติ อิจฺจาติ ปทสนฺธิ ปทสฺสคฺโค
 ปทปาริปุรี^๕ อกฺขรสมวาโย พุยฺยชนฺสิลิฏฺฐตา ปทานุปุพฺพตาเมตํ
 'อิจฺจาติ. อายสฺมาติ ปิยวจฺนํ ครุวจฺนํ' สคารวสฺสปฺปติสฺสวจนเมตํ
 'อายสฺมาติ. สาริปุตฺโตติ ตสฺส เถรสฺส นามํ สงฺขา สมณฺญา
 ปณฺณตฺติ โวหาโร นามํ นามกมฺมํ นามเชยฺยํ นิรุตฺติ พุยฺยชนํ
 อภิลาโปติ อิจฺจายสฺมา สาริปุตฺโต.

น สุโต อุตฺ กสฺสจฺจิติ นาคิ ปฏฺฏิเกชฺโช. อุตฺทาคิ
 ปทสนฺธิ ปทสฺสคฺโค ปทปาริปุรี อกฺขรสมวาโย พุยฺยชนฺสิลิฏฺฐตา

^๑ ฉ., เท. อถ สาริปุตฺตนิทฺเทสํ วกฺขติ.

^{๓-๓} หมายเหตุ 12/06/2566
 ฉ., เท. เม มยา น ทิฏฺฐปุพฺโพ

^๕ ฉ., เท. ปทปาริปุรี

^๒ ส. วคฺคฺวโท, เอวมฺปริปิ.

^{๔-๔} ส., ฉ., เท. วสฺสํ วุตฺโต

^๖ อ. ครุวจฺนํ

ปทานุप्พุพพตาเมตติ^๑ ‘อุทาติ. กสฺสจิติ กสฺสจิจิ^๒ ขตฺติยสฺส วา
พฺรหฺมณฺสส วา เวสฺสสฺส วา สุกฺกทสฺส วา คหฺมฺมจฺสส วา
ปพฺพชิตสฺส วา เทวสฺส วา มนุสฺสสฺส วาติ น สฺสูโต อุกฺก กสฺสจิจิ.

เอวํ วคฺควโท สตฺถาติ เอวํ วคฺควโท มจฺจุวโท เปมฺนียวโท
หทยงฺคมวโท กรวิกรฺทมนฺชฺชสฺสโร.^๓ อจฺจุจฺจคสมนฺนาคโต โข ปน
ตสฺส ภควโต มุขโต โฆโส นิจฺจรติ วิสฺสตฺโต^๔ จ สุวิญญฺเยยฺโย^๕
จ มนฺชฺช จ สวณฺนีโย จ พินฺนุ จ อวิสารี จ คมฺภีโร จ นินฺนาทิ
จ. ยทา^๕ ปริสํ โข ปน โส ภควา สเรณ^๖ วิญญาเปติ, น
ตสฺส^๗ พหิทฺธา ปริสาย โฆโส นิจฺจรติ. พฺรหฺมสฺสโร โข ปน
โส ภควา กรวิกภาณิตี เอวํ วคฺควโท.

สตฺถาติ [๕] ภควา สตฺถวาโห. ยถา สตฺถวาโห สตฺถเ^๘
กนฺตารํ ตาเรติ, โจรกนฺตารํ^๙ ตาเรติ, วาพกนฺตารํ ตาเรติ,^{๑๐}
ทฺพฺภิกฺขกนฺตารํ ตาเรติ, นีรฺทกกนฺตารํ ตาเรติ อุตฺตทาเรติ นิตฺตทาเรติ
ปตฺตทาเรติ^{๑๑} เขมณฺตญฺมึ สมฺปาเปติ; เอวเมว ภควา สตฺถวาโห
สตฺเต กนฺตารํ ตาเรติ, ชาตีกนฺตารํ ตาเรติ, ชรากนฺตารํ ตาเรติ,
พฺยาธีกนฺตารํ ตาเรติ, มรณฺโสภปริเทวทฺกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ตาเรติ, รากกนฺตารํ ตาเรติ, โทสโมหมานทิกฺกจิกิเลสทฺจจริตกนฺตารํ
ตาเรติ, รากคคหฺนํ^{๑๒} ตาเรติ, โทสโมหมานทิกฺกจิกคหฺนํ ตาเรติ,
กิเลสคคหฺนํ^{๑๓} ตาเรติ อุตฺตทาเรติ นิตฺตทาเรติ ปตฺตทาเรติ, เขมณฺตํ
อมตํ นิพฺพานํ สมฺปาเปตฺติติ เอวมปิ ภควา สตฺถวาโห.

^๑ ฉ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส., ฉ., เท., อ. วิสฺสวโร

^๓ ฉ., เท. ยถา

^๔ ส., ฉ., เท. อสฺส

^๕ ฉ., เท. สตฺเต

^๖ ส., ฉ., เท., อ. ปตฺตาเรติ

^๗ ส., ฉ., เท. กรวิกรฺทมนฺชฺชโฆโส

^๘ ส., ฉ., เท. วิญญฺเยยฺโย

^๙ อ. สารเณ

^{๑๐} ส., ฉ., เท., อ. สตฺถา

^{๑๑-๑๒} ส. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^{๑๓-๑๔} ฉ., เท. รากคคหฺนํ ตาเรติ, โทสคคหฺนํ ๔เปย

โมหคคหฺนํ ๔เปย มานคคหฺนํ ๔เปย ทิกฺกจิกคคหฺนํ ๔เปย กิเลสคคหฺนํ ๔เปย ทฺจจริตคคหฺนํ ตาเรติ

อถวา ภควา เนตา วิเนตา อนฺเนตา สญฺญาเปตา^๑
 นิชฺฌาเปตา เปกฺขตา^๒ ปสาเทตาติ เอวมฺปิ ภควา สตุถวาโห.
 อถวา ภควา อนุปฺปนฺนสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาเทตา, อสญฺชาตสฺส
 มคฺคสฺส สญฺชเนตา, อนกฺขาตสฺส มคฺคสฺส อกฺขาตา, มคฺคญฺญ
 มคฺควิฑู มคฺคโกวิทฺ; มคฺคานุกา จ ปนฺ เอตฺรหิ สาวกา วิหรนฺติ
 ปจฺจาสมนฺนาคตาติ เอวมฺปิ ภควา สตุถวาโหติ เอวํ วคฺควโห
 สตุถา.

ตุสิตา คณิมาคโตติ ภควา ตุสิตา กายา^๓ จวิตฺวา สโต
 สมฺปชาโน มาตูกุจฺฉิ โอกฺกนฺโตติ เอวมฺปิ ตุสิตา คณิมาคโต.
 อถวา ตุสิตา^๔ วุจฺจนฺติ เทวา.^๕ เต ตุฏฺฐา สนฺตฺตฺฐา อตฺตมฺนา
 ปมฺภิตา ปิตฺติโสมนสฺสชาตา 'ตุสิตเทวโลกโต คณิมาคโตติ' เอวมฺปิ
 ตุสิตา คณิมาคโต. อถวา ตุสิตา วุจฺจนฺติ อรหันฺโต.^๖ เต ตุฏฺฐา
 สนฺตฺตฺฐา อตฺตมฺนา ปริปุณฺณสงฺกปฺปา อรหันฺตานํ คณิมาคโตติ
 เอวมฺปิ ตุสิตา คณิมาคโต. **คณิตี** คณิ ภควา. คณาจรีโยติ
 คณิ, คณสฺส สตุถาติ คณิ, คณํ ปริหฺรตีติ คณิ, คณํ โอวทตีติ
 คณิ, คณมฺนุสาสตีติ คณิ, วิสารโห คณํ อุปสงฺกมตีติ คณิ,
 คณสฺส สฺสฺสฺสตี^๗ โสถํ โอทหติ อญฺญาจิตฺตํ^๘ อุปญฺจเปตีติ คณิ,
 คณํ อกฺกุสลา วุฏฺฐาเปตฺวา กุสเล ปติฏฺฐาเปตีติ คณิ, ภิกฺขุคณสฺส
 คณิ, ภิกฺขุณีคณสฺส^๙ คณิ, อุปาสกคณสฺส คณิ, อุปาสิกาณคณสฺส
 คณิ, ราชคณสฺส คณิ, ขตฺติยคณสฺส ๔เปยฺ พุราหฺมณคณสฺส
 ๔เปยฺ เวสฺสคณสฺส ๔เปยฺ สฺสทฺทคณสฺส ๔เปยฺ เทวคณสฺส ๔เปยฺ

^๑ สี.,ฉ.,เท. ปญฺญาเปตา, เอวมฺปิ.

^๓ ฉ.,เท. ตุสิตากายา

^๕ สี.,ฉ.,เท. โทวโลกโต คณิ อาคโตติ

^๗ อ. สฺสฺสตี/2566

^๙ สี. ภิกฺขุณีคณสฺส ฉ.,เท. ภิกฺขุณีคณสฺส

^๒ สี.,ฉ.,เท. เปกฺขตา, เอวมฺปิ.

^{๔-๕} ฉ.,เท. เทวา วุจฺจนฺติ ตุสิตา

^๖ ฉ.,เท. อรหันฺโต วุจฺจนฺติ ตุสิตา

^๘ ฉ.,เท. อญฺญา จิตฺตํ

พฺรหฺมคณสฺส คณิ. สงฺฆิ คณิ คณาจริโย. อาโต^๑ อุปคโต^๒
 สมฺปคโต สมฺปตฺโต^๓ สงฺกสฺสณฺครนฺติ ตุสฺสิตา คณิมาคโต. เตนาห
 สารีปุตตตฺตเถโร.^๔

“น เม ทิฏฺฐิโ จ อิตฺโต ปุพฺเพ (อิจฺจายสฺมา สารีปุตฺโต)
 น สฺสโต อุก กสฺสจิ,
 เอวํ วคฺควโท สตฺถา
 ตุสฺสิตา คณิมาคโตติ.

[๑๕๑] สทฺเวกสฺส โลกสฺส ยถา ทิสฺสติ จกฺขฺมา,
 สพฺพํ ตมํ วิโนทฺเตว เอโกว รติมฺชฌกา.

สทฺเวกสฺส โลกสฺสาคิ สทฺเวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส
 สพฺรหฺมกสฺส สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาเย สทฺเวมนุสฺสายาติ
 สทฺเวกสฺส โลกสฺส.

ยถา ทิสฺสติ จกฺขฺมาติ ยถา ภควนฺตํ ตาวตีสภาวเน
 ปาริจฺฉตฺตกมฺมเล ปณฺฑกฺกมฺพลสิลาเย นิสินฺนํ ฐมฺมํ เทเสนฺตํ
 เทวตา ปสฺสนฺติ, ตถา มนุสฺสา ปสฺสนฺติ. ยถา มนุสฺสา
 ปสฺสนฺติ, ตถา เทวตา ปสฺสนฺติ. ยถา เทวานํ ทิสฺสติ, ตถา
 มนุสฺसानํ ทิสฺสติ. ยถา มนุสฺसानํ ทิสฺสติ, ตถา เทวานํ ทิสฺสตีติ
 เอวมฺปิ ยถา ทิสฺสติ จกฺขฺมา. ยถา วา ปเนเต^๕ โภณฺโต
 สมณพฺรหฺมณา อทฺนฺตา ทนฺตวณฺณเนน ทิสฺสนฺติ, อสนฺตา
 สนฺตวณฺณเนน ทิสฺสนฺติ, อนฺนปสนฺตา อุปสนฺตวณฺณเนน ทิสฺสนฺติ,
 อนิพฺพุตา นิพฺพุตวณฺณเนน ทิสฺสนฺติ.

^๑ ฉ., เท. อากโตติ

^๒ ส. อุปาคโต

^๓ ฉ., เท. สมฺปปฺนโน

^๔ ฉ., เท. เถโร สารีปุตฺโต

^๕ ส., ฉ., เท. ปเนเก

“ปฏิรูปโก” มตติกาคุณทโล
 โลหมาสว^๒ สุวณฺณจฺจนฺโน,
 จรฺนติ โลเก ปริวารจฺจนฺนา^๓
 อนฺโต อสฺสทฺธา พหิ โสภมาณาติ.

น ภควา เอวมปิ^๔ ทิสฺสติ. ภควา ภูเตน ตจฺเจเน ตเถน
 ยาถาเวน อวิปริเตน สภาเวน ทนฺโต ทนฺตวณฺเณน ทิสฺสติ,
 สนฺโต สนฺตวณฺเณน ทิสฺสติ, อุปฺสนฺโต อุปฺสนฺตวณฺเณน ทิสฺสติ,
 นิพฺพุโต นิพฺพุตวณฺเณน ทิสฺสติ. อกมฺปิ ตอิริยาปถา^๕ จ พุทฺธา
 ภควนฺโต ปณฺธิสมฺปนฺนาติ เอวมปิ ยถา ทิสฺสติ จกฺขมา.

อถวา ภควา วิสฺสุทฺธสทฺโท ภกฺกิตฺติสทฺทสิโลโก^๖ นาคภวเน
 จ สุปฺปณฺณภวเน จ ยกฺขภวเน จ อสุรภวเน จ คนฺธพฺพภวเน จ
 มหาราชภวเน จ อินฺทภวเน จ พุรฺหมภวเน จ [๗] เอตาทีโส^๘ จ
 ตาทีโส จ ตโต จ ภิยฺโยติ เอวมปิ ยถา ทิสฺสติ จกฺขมา.

อถวา ภควา ทสพฺเลหิ^๙ สมฺนํนาคโต, จตฺตฺหิ เวสารชฺเชหิ,
 จตฺตฺหิ ปฏิสมฺภิทาหิ, จหิ อภิญฺญาหิ, จหิ พุทฺธมฺเมหิ, เตเชน จ
 พฺเลน จ กุณฺเณน จ วีริเยน จ ปญฺญาย จ ทิสฺสติ ฌายติ
 ปญฺญายติ.

ทฺฐเร สนฺโต ปกาเสนฺติ หิมนฺโตว ปพฺพโต,
 อสนฺเตตฺถ น ทิสฺสนฺติ รตฺตี^{๑๐} ขิตฺตา ยถา สราติ.
 เอวมปิ ยถา ทิสฺสติ จกฺขมา.

^๑ ส.ฉ.,เท.,อ. ปติรูปโก

^๓ ส.ฉ.,เท. ปริวารจฺจนฺนา

^๕ ส.ฉ.,เท. อกมฺปิ ตอิริยาปถา

^๗ ส.ฉ.,เท. เทวภวเน จ

^๙ ฉ.,เท. ทสสิ พเลหิ

^๒ ส.ฉ.,เท. โลหทฺตมาสว ว

^๔ ส.ฉ.,เท. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ ส.ฉ.,เท. คตภิกฺคิตฺติสทฺทสิโลโก

^๘ ส.ฉ.,เท. เอทีโส

^{๑๐} ส. รตฺติ

จกฺขุมาทิ ภควา ปณฺจหิ จกฺขุหิ จกฺขุมา: มํสจกฺขุนาปิ
จกฺขุมา, ทิพฺพจกฺขุนาปิ จกฺขุมา, ปณฺณาจกฺขุนาปิ จกฺขุมา,
พุทฺธจกฺขุนาปิ จกฺขุมา, สมณฺตจกฺขุนาปิ จกฺขุมา.

กถํ ภควา มํสจกฺขุนาปิ จกฺขุมา. มํสจกฺขุมุหิ ภควโต
ปณฺจ วรรณฺนา สํวิชฺชนฺติ: นีโล จ วรรณฺโน ปิตโก^๑ จ วรรณฺโน
โลหิตโก จ วรรณฺโน กณฺโห จ วรรณฺโน โอทาโต จ วรรณฺโน.
[^๒] ยตฺถ จ ภควโต^๓ อกฺขิโลมานิ ปติฏฺฐิตานิ, ตํ นีลํ โหติ
สุสีลํ ปาสาทิกํ ทสฺสเนยฺยํ อุมฺมารปฺปผสมานํ.^๔ ตสฺส ปฺรโต
ปิตกํ โหติ สุปีตกํ สุวณฺณวณฺณํ ปาสาทิกํ ทสฺสเนยฺยํ
กณฺณการปฺปผสมานํ.^๕ อุมฺโต จ^๖ อกฺขิภูปานิ^๗ ภควโต โลหิตกานิ
โหนฺติ สุโลหิตกานิ ปาสาทิกานิ ทสฺสเนยฺยานิ อินฺทโคปกสมานานิ.
มชฺฌเม กณฺหํ โหติ สุกณฺหํ อลฺลขํ สินฺหุ^๘ ปาสาทิกํ ทสฺสเนยฺยํ
อพาริฏฺฐจกสมานํ.^๙ ตสฺส ปฺรโต โอทาทํ โหติ สุโอทาทํ เสตํ^{๑๐}
ปณฺทริ ปาสาทิกํ ทสฺสเนยฺยํ โอสธิตารกสมานํ.^{๑๑} เตเน ภควา
ปากฺติเกเน มํสจกฺขุนา อตฺตภาวปริยาปณฺเนเน ปุริมฺสจฺจริตกมฺมาภินิพฺพตฺเตเน
สมณฺตา โยชนํ ปสฺสติ ทิवा เจว รตฺตติญฺจ. ยทาปิ จตฺตฺรํคสมนฺนาคโต
อนฺธกาโร โหติ, สุริโย จ อตฺถงฺคมิโต^{๑๒} โหติ, กาฬปฏฺโข^{๑๓} จ
อุปฺสโร โหติ, ติพฺโพ จ วนฺสณฺโฑ โหติ, มหา จ อกาลเมฆो^{๑๔}
อพฺภุฏฺฐิโต โหติ. เอวฺรฺเปปิ จตฺตฺรํคสมนฺนาคเต อนฺธกาเร สมณฺตา

^๑ ส. ปิตโก

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ส., ฉ., เท. กณฺณการปฺปผสมานํ

^๗ ส., ฉ., เท. อกฺขิภูฏานิ อ. อกฺขิภูฏานิ

^๘ ส., ฉ., เท. อพฺพาริฏฺฐจกสมานํ

^{๑๑} ส. โอสธิตารกสมานํ

^{๑๓} ส., อ. กาลปฏฺโข

^๒ ฉ., เท. อกฺขิโลมานิ จ ภควโต

^๔ ส. อุมฺมารปฺปผสมานํ ฉ., เท. อุมฺมารปฺปผสมานํ

^๖ ฉ., เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๗ ส., ฉ., เท. สุกฺทํ

^{๑๐} ส. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๑๒} ส., ฉ., เท. อตฺถงฺคโต

^{๑๔} ฉ., เท. กาลเมฆอ

โยชนํ ปสฺสตี. นตฺถิ โส ภูมฺโห^๑ วา กวามฺหิ วา ปากาโร วา
 ปพฺพโต วา คจฺฉนํ วา ลตา วา อวฺวณฺณํ รูปานํ ทสฺสนาย.
 เอกญฺเจ ติลผลํ นิमितฺตํ กตฺวา ติลวาเห ปกฺขิเปยฺย, ตณฺเฏว
 ติลผลํ อุทฺธเรยฺย. เอวํ ปริสุทฺธํ ภควโต ปากตีกํ มํสจกฺข.^๒
 เอวํ ภควา มํสจกฺขนาปิ จกฺขมา.

กถํ ภควา ทิพฺเพน จกฺขนาปิ^๓ จกฺขมา. ภควา ทิพฺเพน
 จกฺขนา วิสุทฺธเชน อติกกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสตี จวมาเน
 อุปปชฺชมาเน^๔ หีเน ปณฺเฑ สุวณฺเณ ทพฺพณฺเณ สุกเต ทุคฺคเต;
 ยถากมฺมุเปเค สตฺเต ปชานาติ “อิเม วต โภณโต สตฺตา
 กายทฺถจฺริเตน สมนฺนาคตา วจฺจุจฺริเตน สมนฺนาคตา มโนทฺถจฺริเตน
 สมนฺนาคตา อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺม-
 สมากาธา, เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทุคฺคตี วินิปาตํ
 นิริยํ อุปฺปนฺนา; อิเม วา ปน โภณโต สตฺตา กายสฺสจฺริเตน
 สมนฺนาคตา วจฺจุจฺริเตน สมนฺนาคตา มโนจฺจุจฺริเตน สมนฺนาคตา
 อริยานํ อนุปฺวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมากาธา, เต
 กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกตี สกฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนาติ อิติ
 ทิพฺเพน จกฺขนา วิสุทฺธเชน อติกกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสตี
 จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณฺเฑ สุวณฺเณ ทพฺพณฺเณ สุกเต
 ทุคฺคเต; ยถากมฺมุเปเค สตฺเต ปชานาติ. อากงฺขมาโน จ ภควา
 เอกมฺปิ โลกธาตุมํ ปสฺสเสยฺย, เทวํปิ โลกธาตุมํ ปสฺสเสยฺย, ติสฺสโสปี
 โลกธาตุมํ ปสฺสเสยฺย, จตฺสโสปี^๕ โลกธาตุมํ ปสฺสเสยฺย, ปณฺจปี
 โลกธาตุมํ ปสฺสเสยฺย, ทสปี โลกธาตุมํ ปสฺสเสยฺย, วิสมปี

^๑ ส. กุทฺโตะ, ฉ., เท. ภูมฺโห

^๒ ฉ., เท. ปากตีกมํสจกฺข

^๓ ส. ปิสฺสทโท น ทิสฺสตี.

^๔ ส. อุปปชฺชมาเน

^๕ อ. จตฺสโสปี

โลกชาตฺโย ปสฺสเสยฺย, ตีสมฺปิ โลกชาตฺโย ปสฺสเสยฺย, จตฺตาทีสมฺปิ
 โลกชาตฺโย ปสฺสเสยฺย, ปณฺณาสมฺปิ โลกชาตฺโย ปสฺสเสยฺย, สตมฺปิ
 โลกชาตฺโย ปสฺสเสยฺย, สหสฺสมฺปิ^๑ จุฬนิกั^๒ โลกชาตฺโย ปสฺสเสยฺย,
 ทฺวิสหสฺสมฺปิ มชฺฌิมิกั โลกชาตฺโย ปสฺสเสยฺย, ติสหสฺสมฺปิ โลกชาตฺโย
 ปสฺสเสยฺย, มหาสหสฺสมฺปิ โลกชาตฺโย ปสฺสเสยฺย. โส^๓ ยาวตกั [๔]
 อากงฺเขยฺย, ตาวตกั ปสฺสเสยฺย. เอวํ ปริสุทฺธั ภควโต
 ทิพฺพจกฺขุ. เอวํ ภควา ทิพฺพเพน จกฺขุณาปิ จกฺขุมา.

กถั ภควา ปณฺณาจกฺขุณาปิ จกฺขุมา. ภควา มหาปณฺโณ
 ปุณฺณปณฺโณ หาสปณฺโณ ชวนปณฺโณ ติกฺขปณฺโณ นิพฺเพตฺติกปณฺโณ
 ปณฺณปฺปภาทกฺขสโส^๔ ปภินฺนณฺณาณเ อธิคตปฏฺฐิสมฺภิทอ จตฺตเวสสารชฺชปฺปตฺโต
 ทสฺสพฺลธารี ปุริสาสภอ ปุริสสีหิ ปุริสนาโค ปุริสชาณฺโณ
 ปุริสโรเรยฺหิ อนนฺตณฺณาณเ อนนฺตเตชโ อนนฺตยโส อทฺโธ
 มหทฺฐโน ธนฺวา เนตา วิเนตา อนฺนเนตา สณฺณปาเปตา นิชฺฌมาเปตา
 เปกฺขตา ปสาเทตา. โส หิ ภควา อนฺนปฺปนฺนสฺส มคฺคสฺส
 อฺนฺนปฺปาทา, อสณฺนชาตสฺส มคฺคสฺส สณฺนชเนตา, อนกฺขาตสฺส
 มคฺคสฺส อกฺขาตา มคฺคณฺณ มคฺควิฑู มคฺคโกวิทอ. มคฺคานฺนคา
 จ ปนฺ เอตฺรหิ สาวกา วิหรนฺติ ปจฺจนา สมนฺนาคตา. โส หิ
 ภควา ชานํ ชานาติ, ปสฺสํ ปสฺสติ, จกฺขุญฺโโต ญาณญฺโโต
 ฌมฺมญฺโโต^๕ พุรหฺมญฺโโต วตฺตตา ปวตฺตตา อตฺถสฺส นินฺนเนตา
 อมตสฺส ทาตา ฌมฺมสามิ^๖ ตถาคโต. นตฺถิ ตสฺส ภควโต
 อณฺาตํ อทิฏฺฐํ อวิทิตํ อสจฺจณิกตํ อมุสฺสิตํ^๗ ปณฺณาย.

^๑ ส. สหสฺสมฺปิ, เอมฺปริปิ.

^๒ ส. จ. เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ส. จ. เท. ปณฺณปาปภาทกฺขสโส

^๔ ส. จ. เท. ฌมฺมสามิ

^๕ ส. จุฬนิกั

^๖ ส. จ. เท. ปน

^๗ ส. มคฺคญฺโโต

^๘ ส. จ. เท. อมุสฺสิตํ, เอมฺปริปิ.

อดีตานาคตปัจจุปปนน์^๑ อูปาทาย สพเพ ฐมา
 สพุพากาเรน พุทฺธสฺส ภควโต ฌาณมุขเ อาปาถิ อากจฺจนฺติ.
 ยงฺกิณฺจ ญะยํ นาม อตฺถิ ชานิตพฺพํ, อตฺตตฺถิ วา ปฺรตฺถิ วา
 อุกฺกตฺถิ วา, ทิฏฺฐจฺจมฺมิโก วา อตฺถิ สมนฺปรายิกิ วา อตฺถิ,
 อุตฺตนาโน วา อตฺถิ คมฺภีโร วา อตฺถิ, กุพฺโห วา อตฺถิ
 ปฏิจฺจนฺโน วา อตฺถิ, ญะโย วา อตฺถิ นีโต วา อตฺถิ,
 อนวชฺไซ วา อตฺถิ นิกฺกิลโส วา อตฺถิ, โวทานโน วา อตฺถิ
 ปรมตฺถิ วา อตฺถิ; สพุพนฺตํ อนฺโตพุทฺธวาทเ ปริวตฺตติ.

อดีตเต พุทฺธสฺส ภควโต อปฺปฏฺฐิตํ ฌาณํ, อนาคเต
 อปฺปฏฺฐิตํ ฌาณํ, ปจฺจุปปนเน อปฺปฏฺฐิตํ ฌาณํ. สพุพํ
 กายกมฺมํ พุทฺธสฺส ภควโต ฌาณานุปริวตฺติ, สพุพํ วจีกมฺมํ
 ๗เปฯ สพุพํ มโนกมฺมํ พุทฺธสฺส ภควโต ฌาณานุปริวตฺติ.
 ยาวตกํ ญะยํ ตาวตกํ ฌาณํ, ยาวตกํ ฌาณํ ตาวตกํ ญะยํ;
 ญะยปรียนฺติกํ ฌาณํ ฌาณปรียนฺติกํ ญะยํ; ญะยํ อติกกมิตฺวา
 ฌาณํ นปฺปวตฺตติ, ฌาณํ อติกกมิตฺวา ญะยปฺปโต นตฺถิ,
 อณฺณมณฺณปรียนฺตฏฺฐายินเ เต ฐมา. ยถา ทฺวินฺนํ สมฺกฺคปฺปฺภลัน
 สมฺมาหุสิตานํ เหฏฺฐิมํ สมฺกฺคปฺปฺภลํ อูปริมํ นาตีวตฺตติ,
 อูปริมํ สมฺกฺคปฺปฺภลํ เหฏฺฐิมํ นาตีวตฺตติ, อณฺณมณฺณปรียนฺตฏฺฐายินเ
 โหหนฺติ;^๒ เอวเมว พุทฺธสฺส ภควโต ญะยญจ ฌาณญจ
 อณฺณมณฺณปรียนฺตฏฺฐายินเ. ยาวตกํ ญะยํ ตาวตกํ ฌาณํ, ยาวตกํ
 ฌาณํ ตาวตกํ ญะยํ, ญะยปรียนฺติกํ ฌาณํ, ฌาณปรียนฺติกํ
 ญะยํ; ญะยํ อติกกมิตฺวา ฌาณํ นปฺปวตฺตติ, ฌาณํ อติกกมิตฺวา
 ญะยปฺปโต นตฺถิ; อณฺณมณฺณปรียนฺตฏฺฐายินเ เต ฐมา.

^๑ ฉ.,เท. อดีตํ อนาคตํ ปจฺจุปปนน์, เอวมุปริปิ.

^๒ ฉ.,เท. อัย ปาโง น ทิสฺสติ.

สพพชฌเมสุ พุทฺธสฺส ภควโต ฌาณํ ปริวตตติ.^๑ สพเพ
 ธมฺมา พุทฺธสฺส ภควโต อวชฺชนปฏิพทฺธา อากงฺขปฏิพทฺธา^๒
 มนสิการปฏิพทฺธา จิตฺตูปปาทปฏิพทฺธา. สพฺพสत्เตสุ พุทฺธสฺส
 ภควโต ฌาณํ ปริวตตติ. สพฺเพสํ สตฺตานํ ภควา อาสยํ
 ชานาติ, อนุสยํ ชานาติ, จริตํ ชานาติ, อธิมุตฺตํ ชานาติ,
 อปฺปรชฺกฺเข มหารชฺกฺเข ติกฺขิณฺหฺริเย มุกฺขิณฺหฺริเย สุวากาเร ทฺวากาเร
 สุวิญญาปเย ทฺวิญญาปเย ภพฺพาภพฺเพ สตฺเต ปชานาติ.^๓ สเทวโก
 โลโก สมารโก สพฺรหฺมโก สสฺสมณพฺราหฺมณํ ปชา สเทวมนุสฺสา
 อนฺโตพุทฺธฌาเณ ปริวตตติ.

ยถา เย เกจิ มจฺจนกจฺจปา อนฺตมโส ติมิติมิงฺคลํ อุปาทาย
 อนฺโตมหาสมุทฺเท ปริวตตฺนฺติ; เอวเมว สเทวโก โลโก สมารโก
 สพฺรหฺมโก สสฺสมณพฺราหฺมณํ ปชา สเทวมนุสฺสา อนฺโตพุทฺธฌาเณ
 ปริวตตติ. ยถา เย เกจิ ปกฺขี อนฺตมโส ครุฬํ เวเนเตยฺยํ
 อุปาทาย อากาสสฺส ปเทเส ปริวตตฺนฺติ; เอวเมว เยปิ เต
 สารีปุตฺตสฺมา ปญฺญาย, เตปิ พุทฺธฌาณสฺส ปเทเส ปริวตตฺนฺติ,
 พุทฺธฌาณํ เทวมนุสฺसानํ ปญฺญํ ผริตฺวา อภิกฺขิตฺวา ติฏฺฐจติ.
 เยปิ เต ขตฺติยปณฺธิตา พฺราหฺมณปณฺธิตา คหปติปณฺธิตา^๔
 สมณปณฺธิตา นิปุณา กตปรปฺปวาทา วาลเวธิรฺรฺพา โวภินฺทนฺตา
 มณฺเฑ จรณฺติ ปญฺญาคเตน ทิฏฺฐิจิตฺตานิ, เต ปญฺหิ^๕ อภิสงฺขริตฺวา
 อภิสงฺขริตฺวา ตถาคตํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺจนฺติ. [๖]. กถิตา

^๑ ส.ฉ.เท. ปวตตติ, เอมฺปริปิ.

^๒ ส. อากงฺขาปฏิพทฺธา

^๓ ส. ชานาติ

^๔ ส. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ส.ฉ.เท. ปญฺเห

^๖ ส.ฉ.เท. กุพฺพานิ จ ปฏิจฺจนฺนานิ จ.

จ^๑ วิสขุชิตา จ^๒ เต ปญหา ภควตา โหนติ นิตฺติฏฺฐการณา
 อุกฺกขิตตกา จ. เต ภควโต สมฺปชฺชนฺติ. อถ โข ภควา [^๓]
 ตตฺถ อติโรจติ, ยทิทํ ปญฺญายาติ. เอวํ ภควา ปญฺญาจกฺขฺนาปิ
 จกฺขฺมา.

กถํ ภควา พุทฺธจกฺขฺนาปิ จกฺขฺมา. ภควา พุทฺธจกฺขฺนา
 โลกํ โวลฺโลเกนฺโต อทฺทส สตฺเต อปฺปรชกฺเข มหารชกฺเข
 ติกฺขินฺทริเย มุทินฺทริเย สุวากาเร ทฺวากาเร สุวิญญาปเย
 ทฺวิญญาปเย อปฺเปกฺจฺเจ ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต อปฺเปกฺจฺเจ
 น ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต. เสยฺยถาปิ นาม อูปฺปสินฺย
 วา ปทุมินฺย วา ปุณฺณทริกีนฺย วา อปฺเปกฺจฺจานิ อูปฺปลานิ วา
 ปทุมานิ วา ปุณฺณทริกานิ^๔ วา อุกฺเก ชาตานิ อุกฺเก สํวทฺธมานิ^๕
 อุกฺกานฺตตานิ อนฺโตนิมฺมุคฺโปสฺตานิ,^๖ อปฺเปกฺจฺจานิ อูปฺปลานิ วา
 ปทุมานิ วา ปุณฺณทริกานิ วา อุกฺเก ชาตานิ อุกฺเก สํวทฺธมานิ
 สโมทกณฺฐจิตานิ, อปฺเปกฺจฺจานิ อูปฺปลานิ วา ปทุมานิ วา
 ปุณฺณทริกานิ วา อุกฺเก ชาตานิ อุกฺเก สํวทฺธมานิ อุกฺกา^๗
 อจฺจุคฺคมฺม ติฏฺฐนฺติ อนฺตฺปฺลิตฺตตานิ อุกฺเกน; เอวเมว ภควา
 พุทฺธจกฺขฺนา โลกํ โวลฺโลเกนฺโต อทฺทส สตฺเต อปฺปรชกฺเข
 มหารชกฺเข ติกฺขินฺทริเย มุทินฺทริเย สุวากาเร ทฺวากาเร
 สุวิญญาปเย ทฺวิญญาปเย อปฺเปกฺจฺเจ ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน
 วิหรนฺเต อปฺเปกฺจฺเจ น ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต.
 ชานาติ ภควา “อัยํ ปุคฺคโล รากจริโต, อัยํ โทสจริโต,

^๑ ส.,ฉ.,เท. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ส.,ฉ.,เท. ว

^๓ ส.,ฉ.,เท. ว

^๔ ฉ. ปุณฺณทริกานิ, เอวมุปริปิ.

^๕ ฉ. สวทฺธมานิ, เอวมุปริปิ.

^๖ ฉ.,เท. อนฺโตนิมฺมุคฺโปสฺสินิ

^๗ ฉ.,เท. อุกฺก

อัย โมหจริโต, อัย วิตกุกจริโต, อัย สหุชาจริโต, อัย ฌาณจริโตติ.
 ราคจริตสฺส ภควา ปุคฺคสฺส อสุภกมฺ กเถติ. โทสจริตสฺส
 ภควา ปุคฺคสฺส เมตฺตาทาวันฺ อัจฺญชติ. โมหจริตํ^๑ ภควา
 ปุคฺคลํ^๒ อุทฺเทเส ปริปุจฺจาย กาเลน ฌมฺมสฺสวเน กาเลน
 ฌมฺมสากจฺจาย ครุสฺวาเส นิเวเสติ. วิตกุกจริตสฺส ภควา ปุคฺคสฺส
 อานาปานสฺสตี อัจฺญชติ. สหุชาจริตสฺส ภควา ปุคฺคสฺส ปสาทนีย
 นิमितฺตํ อัจฺญชติ, พุทฺธสุโพธิ ฌมฺมสุฌมฺมตํ สงฺฆสฺสปฏิบัติ
 สีลานิ จ อตฺตโน. ฌาณจริตสฺส ภควา ปุคฺคสฺส วิปสฺสนานิมิตฺตํ
 อัจฺญชติ อนิจฺจาการํ ทุกฺขการํ อนตฺตการํ.

“เสเล ยถา ปพฺพตมฺพุทฺธนิฏฺฐิตो
 ยถาปิ ปสฺเส ชนฺตํ สมฺนตโต
 ตถูปมํ ฌมฺมมยํ สุเมธ
 ปาสาทมารุญฺห สมฺนตจกฺข
 โสการวักคฺคณฺ”^๓ ชนตมเปตโสโก
 อเวกฺขสฺสุ ชาตฺติชราภิภูตนฺติ.

เอวํ ภควา พุทฺธจกฺขนาปิ จกฺขมา.

กถํ ภควา สมฺนตจกฺขนาปิ จกฺขมา. สมฺนตจกฺข วุจฺจติ
 สพฺพญฺญุตตฺตวณฺ. ภควา สพฺพญฺญุตตฺตวณฺเนน อุเปโต สมฺมุเปโต
 อุปคโต สมฺมุคโต อุปปนฺโน สมฺมุปนฺโน สมฺมุณาคโต.

“น ตสฺส อภิภูจมิชฺชติ กิณฺจ
 อโถ อวิญฺญาตมชาตินิตพฺพ
 สพฺพํ อภิณฺเวยสิ ยทตฺติ เนยฺย
 ตถาคโต เตน สมฺนตจกฺขติ.

เอวํ ภควา สมฺนตจกฺขนาปิ จกฺขมาติ ยถา ทิสฺสติ จกฺขมา.

^๑ ฌ., เท. โมหจริตสฺส

^๒ ฌ., เท. ปุคฺคสฺส

^๓ ส., ฌ., เท., อ. โสการวักคฺคณ

สพฺพํ ตมํ วิโนเทตฺวาติ สพฺพํ รากตมํ โทสตมํ โมหตมํ
 มาณตมํ^๑ ทิฏฺฐิจิตมํ กิเลสตมํ ทุจฺจจิตตมํ อนุชกรณํ อจกฺขกรณํ
 อญาณกรณํ^๒ ปญฺญานิโรธิกํ วิฆาตปฏิกิํ อนิพฺพานสํวตฺตนิกํ [^๓]
 ปนฺหิตฺวา^๔ ปชฺหิตฺวา^๕ วิโนหิตฺวา^๖ พยนฺตีกิริตฺวา อนภาวํคเมตฺวาติ
 สพฺพํ ตมํ วิโนเทตฺวา.

เอโกว^๗ รติมชฺฌกาคิ [^๘] ภควา ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน
 เอโก, อหุติยญฺเฐน^๙ เอโก, ตณฺหยา ปหานญฺเฐน เอโก,
 เอกนฺตวิตราคิติ เอโก, เอกนฺตวิตโทสิติ เอโก, เอกนฺตวิตโมหิติ
 เอโก, เอกนฺตนิกฺกิเลสิติ เอโก, เอกายนฺมคฺคํ คโตติ เอโก, เอโก^{๑๐}
 อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธติ เอโก.

กถํ ภควา ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน เอโก. ภควา ททโรว
 สมานํ สุกฺกาพเกโส^{๑๑} ภทฺเทน^{๑๒} โยพฺพณฺเณน สมฺนฺนาคโต ปจฺเมน
 วยสา อกามกานํ มาตาปิตูนํ อสฺสุมฺขานํ รุทฺหนฺตานํ วิลปนฺตานํ
 ฌาติสงฺฆํ ปหาเย สพฺพํ ยสฺสปลิโพธ^{๑๓} จินฺหิตฺวา ปุตฺตทารปฺลิโพธ^{๑๔}
 จินฺหิตฺวา ฌาติปฺลิโพธ^{๑๕} จินฺหิตฺวา มิตฺตามจฺจปฺลิโพธ^{๑๖} จินฺหิตฺวา^{๑๗}
 สนฺนิธิปฺลิโพธ^{๑๘} จินฺหิตฺวา เกสฺมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจฺจุทาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา อากิณฺจนภาว^{๑๙}

^๑ ส. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ส.,ฉ.,เท.,อิ. นุหิตฺวา

^๕ ส.,ฉ.,เท. ชหิตฺวา

^๗ อ. เอโก จ

^๘ อ. ทุติยญฺเฐน

^{๑๑} ฉ.,เท. สุกฺกาพเกโส

^{๑๓} ส.,ฉ.,เท. ขรวาสปฺลิโพธ

^{๑๕} ส.,ฉ.,เท. อภิสมฺพุทฺโธ

^๒ ฉ.,เท. อญาณกรณ

^๔ ส.,ฉ.,เท.,อิ. ปนฺหิตฺวา

^๖ ส.,ฉ.,เท. วิโนเทตฺวา

^๘ ฉ.,เท. เอโก

^{๑๐} ส.,ฉ.,เท.,อิ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๑๒} ส.,ฉ.,เท. ภทฺเรน โยพฺพณ

^{๑๔-๑๖} ส. อิม ปาโจ น ทิสฺสติ.

อุปคณฺฐวา เอโก จรติ วิหริติ อิริยติ วตฺตติ ปาเลติ ยเปติ
ยาเปติ. เอวํ ภควา ปพฺพชฺชาสงฺขาเตน เอโก.

กถํ ภควา อหุติยญฺเณ เอโก. โส เอวํ ปพฺพชฺชิตฺโต
สมาโน เอโก อรณฺณวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิสฺสเวติ
อปฺปสทฺธานิ อปฺปนิกฺโขมฺภานิ วิชนฺวาตานิ มนุสฺสสราหเสยฺยกานิ
ปฏฺฐิสลฺลานสารูปฺปานิ, โส [๑] เอโก คจฺฉติ, เอโก ติฏฺฐติ,
เอโก^๑ นิสิตฺติ,^๒ เอโก เสยฺยํ กปฺเปติ, เอโก คามํ ปิณฑาย
ปวิสติ, เอโก ปฏฺฐิกกมฺติ, เอโก รโห นิสิตฺติ, เอโก จงฺกมํ
อธิฏฺฐจฺาติ, เอโก จรติ [๓] วิหริติ อิริยติ วตฺตติ ปาเลติ ยเปติ
ยาเปติ. เอวํ ภควา อหุติยญฺเณ เอโก.

กถํ ภควา ตณฺหาเย ปหานญฺเณ เอโก. โส เอวํ
เอโก อหุติโย อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นชฺชา
เนรณฺชราย ตีเร โพธิรุกฺขมฺมูลे มหาปธานํ ปทหนฺโต มารํ สเสนํ
[๔] นมฺวฺจิ ปมตฺตพฺนํ วัชฺมิตฺวา ตณฺหํ ชาลีนํ^๕ สริตํ [๖]
วิสตฺตีกํ ปชฺหติ^๗ วิโนเทติ พฺยณฺตีกโรติ อนภาวํคเมติ.^๘

“ตณฺหาหุติโย ปุริโส

อิตฺถภาวณฺณถาภาวํ

เอตมาทึนํ ฅตฺวา

วิตตณฺโห อนาทาโน

ทึมฺมทฺธานํ สํสรํ

สํสาร์^๙ นาทิวตฺตติ.

ตณฺหํ ทุกฺขสฺส สมฺภวํ

สโต ภิกฺขุ ปรีพฺพเชติ.

เอวํ ภควา ตณฺหาเย ปหานญฺเณ เอโก.

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อ. เอโก จรติ

^๓ อ. เอโก

^๕ ฉ.,เท. ตณฺหาชาลีนํ

^{๗-๗} ฉ.,เท. ปชฺหสิ วิโนเทสิ พฺยณฺตึ อภาสิ อนภาวํ คเมสิ

^๙ ส. สํสรํ

^{๒-๒} ส. อิม ปาจา น ทิสฺสนติ.

^๔ ส.,ฉ.,เท. กณฺหํ

^๖ ส. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ. ฉ.,เท. วิสริตํ

กถิ ภควา เอกนุตวีตราโคติ เอโก. รากสสุ ปหีนตฺตา
 เอกนุตวีตราโคติ เอโก, โทสสสุ ปหีนตฺตา เอกนุตวีตโทโสติ
 เอโก, โมหสสุ ปหีนตฺตา เอกนุตวีตโมโหติ เอโก, กิเลสํ
 ปหีนตฺตา เอกนุตนิกกิเลสติ เอโก.

กถิ ภควา เอกายนหมคํ คโตติ เอโก. เอกายนหมคโค
 วุจฺจติ จตฺตารอ สติปฏฺจํ จตฺตารอ สมฺมปฺปชานา จตฺตารอ
 อิทฺธิปฺปาทา ปญฺจินฺทริยานิ ปญฺจ พฺลานิ สตฺต โพชฺฌนํคา
 อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค.

“เอกายนํ ชาตฺตฺยชนุตทสฺสี
 มคฺคํ ปชานาติ หิตานุกมฺปิ,
 เอเตน มคฺเคน ตริสฺสุ” ปุพฺเพ
 ตริสฺสนฺติเยว^๒ ตรณฺติ โอชนฺติ.

เอวํ ภควา เอกายนหมคํ คโตติ เอโก.

กถิ ภควา เอโก อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธติ
 เอโก. โพธิ วุจฺจติ จตฺตสฺส มคฺเคสฺส ญาณํ ปญฺญา” ปญฺจินฺทริยํ
 ปญฺญาพลํ ฌมฺมวิจยสมฺโพชฺฌนํโค วิมฺสา วิปสฺสนา สมฺมาทิฏฺฐิ.
 ภควา เตน โพธิธฺมาเนน “สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ พุชฺฌิ,
 “สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ พุชฺฌิ, “สพฺเพ ฌมฺมา อนตฺตาติ
 พุชฺฌิ, “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราติ พุชฺฌิ, ๔เปฯ “ชาติปจฺจยา
 ชรามรณฺนฺติ พุชฺฌิ, “อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรธฺติ พุชฺฌิ, ๔เปฯ
 “ชาตินิโรธา ชรามรณฺนิโรธฺติ พุชฺฌิ, “อิทํ ทุกฺขนฺติ พุชฺฌิ,
 “อยํ ทุกฺขสมฺภูตโยติ พุชฺฌิ, “อยํ ทุกฺขนิโรธฺติ พุชฺฌิ, “อยํ
 ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺธิปทาติ พุชฺฌิ, “อิเม อาสวาติ พุชฺฌิ,

“อัย อาสวสมุทโยติ พุชฺฌิ, “อัย อาสวนิโรโรติ พุชฺฌิ, “อัย
 อาสวนิโรธคามินี ปฏิปทาติ พุชฺฌิ, “อิเม^๑ ฐมา อภิณฺเษยาติ
 พุชฺฌิ,^๒ “อิเม ฐมา ปริณฺเษยาติ พุชฺฌิ, “อิเม ฐมา
 ปหาตพฺพาติ พุชฺฌิ, “อิเม ฐมา ภาเวตพฺพาติ พุชฺฌิ, “อิเม
 ฐมา สจฺจิกาตพฺพาติ พุชฺฌิ, ฉนฺนํ ผสฺสาตนาณํ สมุทฺยญฺจ
 อตฺถกฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนญฺจ นิสฺสรณญฺจ พุชฺฌิ, ปญฺจนฺนํ
 อุปาทานกฺขนฺธานํ สมุทฺยญฺจ อตฺถกฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนญฺจ
 นิสฺสรณญฺจ พุชฺฌิ, จตฺตุนฺนํ มหาภูตानํ จ^๓ สมุทฺยญฺจ อตฺถกฺมญฺจ
 อสฺสาทญฺจ อาทีนญฺจ นิสฺสรณญฺจ พุชฺฌิ, “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยธมฺมํ,
 สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ พุชฺฌิ.

อถวา ยงฺกิญฺจิ พุชฺฌิตพฺพํ อนฺุพุชฺฌิตพฺพํ^๔ ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ
 สมพุชฺฌิตพฺพํ อธิคฺนฺตพฺพํ ผุสฺสิตพฺพํ^๕ สจฺจิกาตพฺพํ, สพฺพนฺตํ
 เตน โพรธิยาณฺเณน พุชฺฌิ อนฺุพุชฺฌิ ปฏิพุชฺฌิ สมพุชฺฌิ สมมาพุชฺฌิ
 อธิคฺจฺฉิ ปฏฺฐลิ^๖ ผุสฺเสสิ^๗ สจฺจิกาสิ.^๘ เอวํ ภควา เอโก อนฺุตฺตรํ
 สมมาสมโพธิ อภิสมฺพุทฺโธติ เอโก.

รติมฺชฺฌคาคิ รตินฺติ เนกฺขมฺมรตฺตี ปวิเวกรตฺตี^๙ อุปสมรตฺตี
 สมโพธิรตฺตี อชฺฌคาคา [^{๑๐}] อธิคฺจฺฉิ ผุสฺเสสิ สจฺจิกาสิติ เอโกว
 รติมฺชฺฌคาคา. เตนาค สาริปุตฺตตฺเถโร^{๑๑}

“สทฺเวกสฺส โลกสฺส ยถา ทิสฺสติ จกฺขุมา,
 สพฺพํ ตมํ วิโนทฺเตวา เอโกว^{๑๒} รติมฺชฺฌคาคิ.

^{๑-๑} ฉ., เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ สฺยา., อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ส., ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๗ ส., ฉ., เท. สจฺจิกาสิ, เอวฺมฺปริปิ.

^๙ ฉ., เท., อ. สมชฺฌคาคา

^{๑๑} อ. เอโก จ

^๒ ฉ., เท. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. ผสฺสิตพฺพํ

^๖ ส., ฉ., เท. ผสฺเสสิ, เอวฺมฺปริปิ.

^๘ ส., ฉ., เท. วิเวกรตฺตี

^{๑๐} ฉ., เท. เคโร สาริปุตฺโต, เอวฺมฺปริปิ.

มมฺ,^๑ เอตํ มมํ, เอตตํ มมํ, เอตตาวตฺตา มมํ, มม ฐปา สทฺทา
 คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา, อตฺถรณฺนา ปาปฺรณฺนา^๒ ทาสีทาสา
 อเชพฺภา กุกฺกุฏฺฐุกรา หตฺถิควาสฺสวพฺวา, เขตฺตํ วตฺถุ^๓ หิรัณฺยํ
 สุวณฺณํ คามนิกมราชธานีโย รณฺณจฺจ ชนฺปโท จ โกโส จ
 โกฏฺฐจาการณฺจ, เกวลมฺปิ มหาปจฺวี^๔ ตณฺหาเวสฺส มมายติ, ยาวตา
 อฏฺฐสตตณฺหาวิปริตฺ,^๕ อยํ ตณฺหานิสฺสโย.

กตโม ทิฏฺฐินิสฺสโย. วิสตีวตฺตุกา สกฺกายทิฏฺฐิ, ทสวตฺตุกา
 มิจฺจาทิฏฺฐิ ทสวตฺตุกา อนฺตคฺคาหิกา ทิฏฺฐิ. ยา เอวรฐปา ทิฏฺฐิ
 ทิฏฺฐิคตํ ทิฏฺฐิคหนํ ทิฏฺฐิกนฺตาโร ทิฏฺฐิวิสุกายิกํ^๖ ทิฏฺฐิวิปฺสนฺทิตํ
 ทิฏฺฐิสํโยชนํ คาคาโห ปฏฺฐิคาคาโห อภินิเวสฺส ปรามาโส กุมฺมคฺโค
 มิจฺจูปโย มิจฺจตฺตํ ติตฺถายตฺนํ วิปริเยสคฺคาโห วิปริตคฺคาโห
 วิปฺปลลาสคฺคาโห มิจฺจาคาคาโห “อยาถาวกสฺมี ยาถาวกนฺติ คาคาโห
 ยาวตา ทฺวาสฏฺฐิ ทิฏฺฐิคตานิ; อยํ ทิฏฺฐินิสฺสโย.

พฺพุตฺสส ภควโต ตณฺหานิสฺสโย ปหีนโน, ทิฏฺฐินิสฺสโย
 ปฏฺฐินิสฺสฏฺโฐ. ตณฺหานิสฺสยสฺส ปหีนตฺตา ทิฏฺฐินิสฺสยสฺส
 ปฏฺฐินิสฺสฏฺฐตฺตา ภควา จกฺขุ อนิสฺสิโต,^๗ โสตํ อเปยฺ ฌานํ
 อเปยฺ ชิวหํ อเปยฺ กายํ อเปยฺ มนํ อนิสฺสิโต, ฐาเป อเปยฺ
 สทฺเท อเปยฺ คนฺธเ อเปยฺ รเส อเปยฺ โผฏฺฐพฺเพ อเปยฺ
 กุลํ อเปยฺ คณํ อเปยฺ อาวาสํ อเปยฺ ลาภํ อเปยฺ ยสํ
 อเปยฺ ปลสํ อเปยฺ สุขํ อเปยฺ จีวรํ อเปยฺ ปิณฺฑปาดํ
 อเปยฺ เสนาสนํ อเปยฺ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ อเปยฺ กามธาคฺตุ

^๑ ฉ., เท. มม, เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท. ปาฐรณฺนา

^๓ ฉ., เท. วตฺถุ

^๔ ฉ., เท. มหาปถวี

^๕ ส., ฉ., เท. อฏฺฐสตํ

ตณฺหาวิจริตํ, อ. อเปย วิปริตํ

^๖ ฉ. ทิฏฺฐิวิสุกายิกํ

^๗ ส., ฉ., เท. อสฺสโต

ฯเปฯ รูปธาตุ ฯเปฯ อรูปธาตุ ฯเปฯ กามภว ฯเปฯ รูปภว
 ฯเปฯ อรูปภว ฯเปฯ สญญามภว ฯเปฯ อสญญามภว ฯเปฯ
 เนวสญญานาสญญามภว ฯเปฯ เอกโวการภว ฯเปฯ จตุโวการภว
 ฯเปฯ ปณจโวการภว ฯเปฯ อตีต ฯเปฯ อนาคต ฯเปฯ
 ปจจุปปน ฯเปฯ ทิฏฐสุตมุตวิธยาตพเพ ฌมเม [°] อนิสสิโต
 อนลลโน อนุปคโต อนชฺโฆสิโต อนริมุตโต นิกฺขนโต
 นิสฺสฏฺโง วิปฺปมุตโต วิสณฺณุตโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหรตฺติ
 ตํ พุทฺธํ อสิตํ.

ตาทินฺทิตี ภควา ปณจหากาเรหิ ตาทิ^๒ อิกฺขจานิฏฺเฐ
 ตาทิ, จตฺตาวีตติ ตาทิ, ตินฺณณาวีตติ ตาทิ, มุตฺตาวีตติ ตาทิ,
 ตันนิทฺเทสสา ตาทิ.

กถํ ภควา อิกฺขจานิฏฺเฐ ตาทิ. ภควา ลาภะปิ ตาทิ,
 อลาภะปิ ตาทิ, ยเสปิ ตาทิ, อยเสปิ ตาทิ, ปสฺสายปิ ตาทิ,
 นิหฺมทายปิ ตาทิ, สฺสขะปิ ตาทิ, ทฺกขะปิ ตาทิ; เอกญฺเฐ^๓ พาหํ
 คนฺธะเน ลิมฺเปยฺยํ, เอกญฺเฐ^๓ พาหํ วาสียา ตจฺเจยฺยํ, อมฺกสฺมี
 นตฺถิ ราโค, อมฺกสฺมี นตฺถิ ปฏฺธิชฺฌํ, อนฺนุณยปฏฺธิชฺฌวิปฺปหิโน
 อุกฺขมาตินิกฺขมาตวิตฺตวตฺโต^๔ อนฺนุโรธวิโรธสมตฺติกกนฺโต.^๕ เอวํ ภควา
 อิกฺขจานิฏฺเฐ ตาทิ.

กถํ ภควา จตฺตาวีตติ ตาทิ. ภควโต^๖ ราโค จตฺโต
 วนฺโต มุตฺโต ปหิโน ปฏฺธินิสฺสฏฺโง, โทโส ฯเปฯ โมโห
 ฯเปฯ โกโร ฯเปฯ อุปนาโห ฯเปฯ มกฺโข ฯเปฯ ปพาโส

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อ. อสิต

^๓ ส.,ฉ.,เท. เอกจุเจ

^๕ ฉ.,เท. อนฺนุโรธวิโรธ สมตฺติกกนฺโต

^๒ ฉ.,เท. ตาทิ, เอวมุปริปิ.

^๔ ส. อุกฺขมาตินิกฺขมาต วิตฺตวตฺโต

^๖ ส.,ฉ.,เท. ภควตา

ขแปฯ อิสฺสา ขแปฯ มจฺจริยํ ขแปฯ มายา ขแปฯ สาเจยฺย
 ขแปฯ ฌมฺโม ขแปฯ สารมฺโม ขแปฯ มาโน ขแปฯ อติมานो
 ขแปฯ มโห ขแปฯ ปมาโห ขแปฯ สพฺเพ กิเลสา ขแปฯ สพฺเพ
 ทฺวจจริตา ขแปฯ สพฺเพ ทธธา ขแปฯ สพฺเพ ปริพาหา ขแปฯ
 สพฺเพ สนฺตาปา ขแปฯ สพฺพากุสลาภิสงฺขารา จตฺตา วนฺตา
 มุตฺตา ปหีนา ปฏินิสฺสฏฺฐา. เอวํ ภควา จตฺตาวีติ ตาทิ.

กถํ ภควา ตินฺหนาวิติ ตาทิ. ภควา กาโมหํ
 ตินฺโหน, ภโวหํ ตินฺโหน, ทิฏฺฐิโหหํ ตินฺโหน, อวิชฺโชหํ ตินฺโหน,
 สพฺพสํสสารปถํ^๑ ตินฺโหน อุตฺตตินฺโหน^๒ นิตฺตตินฺโหน อติกฺกนฺโต
 สมตฺกิกนฺโต วิตฺตวฺโต. โส ฐฏฺฐวาโส จินฺนจฺรโหน คตทฺโฆ
 คตทิสฺโส คตโกฏฺฐิโก^๓ ปาลิตพฺรหฺมจฺริโย อุตฺตมทิฏฺฐิปปตฺโต
 ภาวิตมคฺโค ปหีนกิเลโส ปฏฺวิทฺธาภุโป สจฺฉิกตนิโรธ. ทุกฺขํ
 ตสฺส ปริณฺญาตํ, สมฺมทโย ปหีนो, มคฺโค ภาวิต, นิโรธ
 สจฺฉิกโต, อภิญฺเญยฺย อภิญฺญาตํ, ปริณฺเญยฺย ปริณฺญาตํ, ปหาตพฺพํ
 ปหีนํ, ภาเวตพฺพํ ภาวิตํ, สจฺฉิกาตพฺพํ สจฺฉิกตํ. โส อุกฺขิตตปฺพิโม^๔
 สงฺกิณฺณปริกฺโข อพฺพุพฺพหฺสิโก นิรคฺคโฬ อริโย ปนฺนทฺชช
 ปนฺนภาโร วิสณฺณุตฺโต ปณฺจจฺวิปปหีนो จพฺงคสมนฺนาคโต
 เอการกฺโข จตฺตราปสฺเสโน ปนฺณณปจฺเจกสจฺจโจ^๕ สมวยสฺสจฺเจสโน
 อนาวิลสงฺกปโป ปสฺสทฺชกายสงฺขารो สุวิมุตฺตจิตฺโต สุวิมุตฺตปณฺโณ
 เกวลี วุสิตวา อุตฺตมปฺริโส ปรมปฺริโส ปรมปฺปตฺติปปตฺโต. โส
 เหนว^๖ อาจินาติ^๖ น^๗ อปจินาติ;^๗ อปจินิตฺวา จิตฺโต เหนว ปชฺหติ,

^๑ จ.,เท. สพฺพํ สํสสารปถํ

^๓ ส.,จ.,เท. คตโกฏฺฐิโย

^๕ ส. ปนฺนณปจฺเจกสจฺจโจ

^{๗-๗} จ.,เท. นาปจินติ

^๒ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ จ. อุกฺขิตตปฺพิโม

^{๖-๖} ส. เหนวจินาติ จ.,เท. เหนวจินติ

น อุปาทิยติ; ปชหิตวา จิโต เนว วิสิเนติ,^๑ น อุตฺตฺสึเนติ;^๒
 วิสิเนตฺวา จิโต เนว วิชฺฐเปติ, น สนฺนฺชฺฐเปติ; วิชฺฐเปตฺวา จิโต,
 อเสกฺเขน^๓ สึลฺกขนฺนฺเชน สมนฺนาคตตฺตา จิโต, อเสกฺเขน
 สมาริฏฺกขนฺนฺเชน สมนฺนาคตตฺตา จิโต, อเสกฺเขน ปญฺญากขนฺนฺเชน
 สมนฺนาคตตฺตา จิโต, อเสกฺเขน วิมุตฺตติฏฺกขนฺนฺเชน สมนฺนาคตตฺตา
 จิโต, อเสกฺเขน วิมุตฺตติฅานทสฺสนกขนฺนฺเชน สมนฺนาคตตฺตา จิโต,
 สจฺจํ ปฏิปาทยิตฺวา^๔ จิโต, เอว^๕ สมตฺติกมิตฺวา จิโต, กิเลสคฺคิ
 ปริยาทยิตฺวา^๖ จิโต, อปริคฺคมนตฺยา จิโต, กุญฺ^๗ สมาราย จิโต,
 มุตฺตติปฏฺวิเสวนตฺยา^๘ จิโต, เมตฺตตฺยา ปาริสฺสุทฺธิยา จิโต, กรุณาย
 ปาริสฺสุทฺธิยา จิโต, มุทิตาย ปาริสฺสุทฺธิยา จิโต, อุกฺเพกฺขาย ปาริสฺสุทฺธิยา
 จิโต, อจฺจนฺตปาริสฺสุทฺธิยา จิโต, อกมฺมมฺญตฺยา^๙ ปาริสฺสุทฺธิยา จิโต,
 วิมุตฺตตตฺตา จิโต, สนฺตฺตฺสึตตฺตา จิโต, ขนฺธปริยนฺเต จิโต, ชาติฺตฺปริยนฺเต
 จิโต, อายตฺนปริยนฺเต จิโต, คตฺติปริยนฺเต จิโต, อฺปฺปตฺตติปริยนฺเต^{๑๐}
 จิโต, ปฏฺวิสนฺธิปริยนฺเต จิโต, ภาวปริยนฺเต จิโต, สํสาร์ปริยนฺเต
 จิโต, วญฺญฺปริยนฺเต จิโต, อนฺติมภเว^{๑๑} จิโต, อนฺติมสมฺมฺสฺสเย จิโต,
 อนฺติมเทหฺชโร ภควา.

“ตสฺสายํ ปจฺฉิมโก ภโว^{๑๒} จริโมยํ สมฺมฺสฺสโย,
 ชาติมรณสํสาร์ นตฺถิ ตสฺส ปุณฺพภโวติ.

เอวํ ภควา ติณฺณาวีติ ตาถิ.

^๑ สึ.,ฉ.,เท. สึสึพฺพติ

^๓ ฉ.,เท. อเสเขน

^๕ สึ.,ฉ.,เท. เอช

^๗ สึ. กถํ ฉ.,เท.,อิ. กญฺ

^๘ สึ.,ฉ.,เท. อตมฺมยตฺยา

^{๑๑} ฉ.,เท. อนฺติเม ภเว

^๒ สึ. วิสิเนติ

^๔ สึ.,ฉ.,เท. สมฺปฏฺวิปาทยิตฺวา

^๖ สึ.,ฉ.,เท. ปริยาทยิตฺวา

^๘ สึ.,ฉ.,เท. มุตฺตติปฏฺวิเสวนตฺยา

^{๑๐} ฉ.,เท. อฺปฺปตฺตติปริยนฺเต

^{๑๒} สึ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

กถิ ภควา มุตฺตาวีติ ตาหิ. ภควโต รากา จิตฺตํ
มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ. โทสา จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ.
โมหา จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ. โกธา ๕เปยฺ อุปนาหา
๕เปยฺ มกฺขา ๕เปยฺ ปพาสา ๕เปยฺ อิสฺสาย^๑ ๕เปยฺ มจฺฉริยา
๕เปยฺ มายาย ๕เปยฺ สาเจยฺยา ๕เปยฺ ธมฺภา ๕เปยฺ สารมฺภา
๕เปยฺ มานา ๕เปยฺ อติมานา ๕เปยฺ มทา ๕เปยฺ ปมาทา ๕เปยฺ
สพฺพกิเลเสหิ ๕เปยฺ สพฺพทฺวจฺจิเตหิ ๕เปยฺ สพฺพทฺรเถหิ ๕เปยฺ
สพฺพปริพาเหหิ ๕เปยฺ สพฺพสนฺดาเปหิ ๕เปยฺ สพฺพากุสลาภิสฺงฺขารเอหิ
จิตฺตํ มุตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตํ. เอวํ ภควา มุตฺตาวีติ ตาหิ.

กถิ ภควา ตํนิหุเทสา ตาหิ. ภควา สีเล สติ
สีลวาทิ ตํนิหุเทสา ตาหิ. สทฺธาย สติ สทฺธโรติ ตํนิหุเทสา
ตาหิ. วิริเย สติ วิริยวาทิ ตํนิหุเทสา ตาหิ. สติยา สติ สติมาติ
ตํนิหุเทสา ตาหิ. สมาธิสฺมี สติ สมาหิโตติ ตํนิหุเทสา ตาหิ.
ปญฺญาย สติ ปญฺญวาทิ ตํนิหุเทสา ตาหิ. วิชฺขาย สติ เตวิชฺโชติ
ตํนิหุเทสา ตาหิ. อภิญฺญาย สติ จพฺภิญฺโญติ ตํนิหุเทสา ตาหิ.
พล^๒ สติ ทสพลโลติ ตํนิหุเทสา ตาหิ. เอวํ ภควา ตํนิหุเทสา
ตาหิ. ตํ พุทฺธํ อสิตํ ตาหิ.

อภฺหํ คณิมาคตฺนฺติ อภฺโหติ ตีณิ กุหนวตฺตฺตฺนฺนิ:
ปจฺจยปฏฺิเสวนสฺงฺขาทํ กุหนวตฺตฺตฺนฺ, อิริยาปถสฺงฺขาทํ กุหนวตฺตฺตฺนฺ,
สามนฺตชปฺปนสฺงฺขาทํ กุหนวตฺตฺตฺนฺ.

กตมํ ปจฺจยปฏฺิเสวนสฺงฺขาทํ กุหนวตฺตฺตฺนฺ. อิทฺ คหปติกา
ภิกฺขุ นิมนฺเตนฺติ จีวรปิณฺทปาตเสนาสนคิลาณปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารเอหิ.

ปสวติ. ตุมหากณเจวายํ สทฺธา อตฺถิ, เทยฺยธมฺโม จ สํวิชฺชติ,
 อหฺมจ ปฏิกุคฺคาหโก, สจฺจาหํ น ปฏิกุคฺคเหสฺสามิ, เอวํ ตุมฺहे
 ปุณฺณเณ ปรีพาหิรา ภวิสฺสณ, น มยฺหํ อิมินา อตฺถโธ, อปิจ
 ตุมฺหากํเยว อนุกมฺปาย ปฏิกุคฺคณฺหาเมตฺติ, ตทฺฐปาทาย พหุํปิ จีวรํ
 ปฏิกุคฺคณฺหาติ, พหุํปิ ปิณฺฑปาทํ ปฏิกุคฺคณฺหาติ, พหุํปิ เสนาสนํ
 ปฏิกุคฺคณฺหาติ, พหุํปิ คิลานปจฺจยภสชฺชปริกฺขารํ ปฏิกุคฺคณฺหาติ.
 ยา เอวฺรฺฐปา ภากุฏฺฐิกา ภากุฏฺฐิยํ กุหนา กุหายนา กุหิตตตฺตํ;
 อิทํ วุจฺจติ^๑ ปจฺจยปฏฺฐิเสวนสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ.

กตมํ อิริยาปถสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ. อิเชกฺจโจ ปาปิจฺโจ
 อิจฺฉापกโต สมฺภาวนาธิปฺปาโย “เอวํ มํ ชโน สมฺภาเวสฺสตีติ
 คมนํ สณฺจเปติ, จานํ สณฺจเปติ, นิสชฺชํ สณฺจเปติ, เสยฺยํ^๒
 สณฺจเปติ, ปณฺธาย คจฺจติ, ปณฺธาย ติฏฺฐติ, ปณฺธาย นิสีหติ,
 ปณฺธาย เสยฺยํ กปฺเปติ, สมาหิโต วีย คจฺจติ, สมาหิโต วีย
 ติฏฺฐติ, สมาหิโต วีย นิสีหติ, สมาหิโต วีย เสยฺยํ กปฺเปติ,
 อาปาถกชฺฌายีว^๓ โหติ. ยา เอวฺรฺฐปา อิริยาปถสฺส อาจปนา
 จปนา สณฺจปนา ภากุฏฺฐิกา ภากุฏฺฐิยํ กุหนา กุหายนา กุหิตตตฺตํ;
 อิทํ วุจฺจติ^๔ อิริยาปถสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ.

กตมํ สามนฺตชปฺปนสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ. อิเชกฺจโจ ปาปิจฺโจ
 อิจฺฉापกโต สมฺภาวนาธิปฺปาโย “เอวํ มํ ชโน สมฺภาเวสฺสตีติ
 อริยธมฺมสนฺนิสฺสีตํ วาจํ ภาสติ. “โย เอวฺรฺฐปํ จีวรํ ชาเรติ, โส
 สมฺโน มฺเหสฺสกุชฺชติ ภณฺติ; “โย เอวฺรฺฐปํ ปตฺตํ ชาเรติ ยเปย
 โลหถาลกํ ชาเรติ ยเปย ฐมฺมกรกํ ชาเรติ ยเปย ปริสาวนํ

^๑ ส.ฉ.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ. ^๒ ส.ฉ.,เท. สยนํ

^๓ ส. อปาถกชฺฌายี ว

^๔ ส.ฉ.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

ชาเรติ ๕เปฯ กุญจิกัม ชาเรติ ๕เปฯ อุปาหนัม ชาเรติ ๕เปฯ
 กายพนฺธนัม ชาเรติ ๕เปฯ อาโยคัม ชาเรติ, โส สมโน
 มหเสฏฺโฆติ ภณฺติ; “ยสฺส เอวรูปุ อปฺชฌาโย, โส สมโน
 มหเสฏฺโฆติ ภณฺติ; “ยสฺส เอวรูปุ อจฺริโย ๕เปฯ [๑]
 สมานุปฺชฌายกา ๕เปฯ สมานาจฺริยกา ๕เปฯ มิตฺตา ๕เปฯ
 สนฺทิฏฺฐา ๕เปฯ สมฺภตฺตา ๕เปฯ สहाยา, โส สมโน
 มหเสฏฺโฆติ ภณฺติ; โย เอวรูปุ วิหาเร วสฺติ, โส สมโน
 มหเสฏฺโฆติ ภณฺติ; “โย เอวรูปุ อทฺธมฺโยเค วสฺติ ๕เปฯ
 ปาสาเท วสฺติ ๕เปฯ หมฺมิมิเย วสฺติ ๕เปฯ กุหาโย วสฺติ ๕เปฯ
 เลณฺเน วสฺติ ๕เปฯ กุญฺญิยา วสฺติ ๕เปฯ กุญฺญาคาเร วสฺติ ๕เปฯ
 อฏฺฐเณ วสฺติ ๕เปฯ มาเพ วสฺติ ๕เปฯ อุทฺทณฺเฑ^๒ วสฺติ ๕เปฯ
 อุปฺปจฺจานสาลาโย วสฺติ ๕เปฯ มณฺเฑเป วสฺติ ๕เปฯ รุกฺขมฺมูล
 วสฺติ, โส สมโน มหเสฏฺโฆติ ภณฺติ.

อถวา โกรชฺชิกโรชฺชโก^๓ ภากุญฺญิกภากุญฺญโก กุหฺกุกุโ^๔ ลปฺลโป^๕
 มุขสมฺภาวิโต “อโย สมโน อิมาสํ เอวรูปานํ สนฺตํ”
 วิหารสมาปตฺตึนํ ลาภีติ ตาทีสํ คมฺภีรํ กุพฺพหํ นิปฺปณฺ
 ปฏฺิจฺจนฺนํ โลกุตฺตรสฺสณฺณตาปฏฺิสสฺยตฺตํ^๖ กถํ กเถติ.^๗ ยา เอวรูปา
 ภากุญฺญิกา ภากุญฺญิโย กุหนฺนา กุหายนฺนา กุหิตตฺตํ; อิทํ วุจฺจติ^๘
 สามนฺตชปฺปนสงฺขาตํ กุหนวตฺถุ.

พุทฺธสฺส ภควโต อิมานิ ตีณิ กุหนวตฺถุณิ ปหีนานิ

^๑ ฉ.,เท. เอวรูปา

^๓ ส. โกรชฺชิกโรชฺชโก

^๕ ส. ฉ.,เท. ลปฺลโป

^๖ ฉ.,เท. โลกุตฺตร สฺสณฺณตาปฏฺิสสฺยตฺตํ

^๘ ส. ฉ.,เท. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ อ. อฏฺฐณฺเฑ

^๔ ส. ฉ.,เท. กุหฺกุกุโ

^๖ ส. ฉ.,เท. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๗ อ. กเถติ

สมุจจินฺนานิ รูปสนฺตานิ ปฏิปฺปสฺสทฺธานิ อภพฺพุปฺปตฺติกาณิ
ฌาณคฺคิณา ททฺธมานิ. ตสฺมา พุทฺโธ อกุโหติ อกุหํ.

คณิมากตฺนฺติ คณิตี คณิ ภาควา. คณาจริโยติ คณิ,
คณสฺส สตฺถาติ คณิ, คณํ ปริหเรตีติ คณิ, คณํ โอวาทตีติ
คณิ, คณํ อนุสาสตีติ คณิ, วิสารโท คณํ อุปสงฺกมตีติ คณิ,
คณสฺส สฺสสฺสตี โสถํ โอทหติ อญฺญาจิตฺตํ อุปญฺจเปตีติ คณิ,
คณํ อกุสลา วุฏฺฐาเปตฺวา กุสเล ปติญฺจเปตีติ คณิ, ภิกฺขุคณสฺส
คณิ, ภิกฺขุณีคณสฺส คณิ, อุปาสกคณสฺส คณิ, อุปาสิกาคณสฺส
คณิ, ราชคณสฺส คณิ, ขตฺติยคณสฺส คณิ, พุราหมณคณสฺส คณิ,
เวสฺสคณสฺส คณิ, สฺสทฺทคณสฺส คณิ, พุรฺหมคณสฺส คณิ, เทวคณสฺส
คณิ. สงฺฆี^๑ คณิ^๒ คณาจริโย^๒ อากโต^๓ อุปาคโต^๔ สมฺปาคโต^๔
สมฺปตฺโต^๕ สงฺกสฺสนคฺคณฺติ อกุหํ คณิมากตํ.

พหุณฺนมิตฺ พทฺธานนฺติ พหุณฺนฺติ^๖ พหุณฺนํ ขตฺติยานํ
พุราหมณานํ เวสฺसानํ สฺสทฺธานํ คหฺนฺจानํ ปพฺพชิตานํ^๗ เทวานํ
มนุสฺसानํ. **พทฺธานนฺติ** พทฺธานํ พทฺธจฺรานํ ปริจาริกานํ^๘
สิสฺसानนฺติ พหุณฺนมิตฺ พทฺธานํ.

อตุถิ ปญฺเหเน อาคมนฺติ ปญฺเหเน อตุถิโก อากโตมฺหิ,
ปญฺหํ ปุจฺฉิตฺกามา อากโตมฺหิ, ปญฺหํ โสตุกามา อากโตมฺหิตี
เอวมฺปิ อตุถิ ปญฺเหเน อากมํ. อถวา ปญฺหตฺติกาณํ ปญฺหปุจฺฉกาณํ^๙
ปญฺหํ โสตุกามาณํ อากมนํ อภิกุมมนํ อุปสงฺกมนํ ปยิริปาสนา^{๑๐}

^๑ ส. สงฺฆคณสฺส ฉ., เท. สงฺฆี

^๓ ส., ฉ., เท. อากตฺนฺติ

^๔ ส. สมฺปนฺนํ ฉ., เท. สมฺปปนฺนํ

^๗ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๙ ฉ., เท. ปุจฺฉิตฺกามาณํ อ. ปุจฺฉิกานํ

^{๒-๒} ฉ., เท. คณิ คณาจริยํ

^{๔-๔} ส., ฉ., เท. อุปคตํ สมฺปคตํ

^๖ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๘ ส., ฉ., เท. ปริจาริกานํ

^{๑๐} ฉ., เท., อ. ปยิริปาสนํ

สียาตี^๑ เอวมปิ อตฺถิ ปญฺเหน อาคมฺ. อถวา ปญฺหาโคโม ตฺยํ
 อตฺถิ, [^๒] ตวฺมสิ อลฺมตฺโต^๓ มยา ปุจฺฉิตฺ^๔ กเถตุํ วิสฺสชฺเชตฺตุํ
 วตฺตฺสเสตฺ^๕ ภาณฺติ เอวมปิ อตฺถิ ปญฺเหน อาคมฺ. เตนาห
 สารีปุตฺตตฺเถโร

“ตํ พุทฺธํ อสิตํ ตาที อุกฺกํ คณิมาคตํ,
 พหฺนฺนมิช พทฺธานํ อตฺถิ ปญฺเหน อาคมนฺติ.

[๑๕๓] ภิกฺขุโน วิชิตฺจฺจโต ภชโต วิตฺตมาสนํ,
 รุกฺขมฺลํ สุตฺถานํ วา ปพฺพตฺตานํ กุหาสุ วา.

ภิกฺขุโน วิชิตฺจฺจโตติ ภิกฺขุโนติ กลฺยาณปุถุชฺชนสฺส^๖ วา
 ภิกฺขุโน เสกฺขสฺส วาติ ภิกฺขุโน. วิชิตฺจฺจโตติ ชาตียา วิชิตฺจฺจโต,
 ชราย ๔เปยฺ พุยาธินา ๔เปยฺ มรณฺเณน ๔เปยฺ โสเกหิ ๔เปยฺ
 ปริเทเวหิ ๔เปยฺ ทุกฺเขหิ ๔เปยฺ โทมนสฺเสหิ ๔เปยฺ อุปายาเสหิ
 วิชิตฺจฺจโต, เนรยิเกน ทุกฺเขน ๔เปยฺ ตีรจฺฉานโยนิเกน ทุกฺเขน
 ๔เปยฺ ปิตฺติวิสยิเกน ทุกฺเขน ๔เปยฺ มานุสเสน ทุกฺเขน ๔เปยฺ
 คพฺโปกกนฺติมฺลเกน ทุกฺเขน ๔เปยฺ คพฺเภ จิตฺติมฺลเกน ทุกฺเขน
 ๔เปยฺ คพฺภาวฺจฺฉานมฺลเกน ทุกฺเขน ๔เปยฺ ชาตสฺสฺสนิพนฺธเกน
 ทุกฺเขน ๔เปยฺ ชาตสฺส ปราเชยฺเยน ทุกฺเขน ๔เปยฺ อตฺตูปกฺกเมน
 ทุกฺเขน ๔เปยฺ ปฐูปกฺกเมน ทุกฺเขน ๔เปยฺ ทุกฺขทุกฺเขน ๔เปยฺ
 สงฺขารทุกฺเขน ๔เปยฺ วิปริณามทุกฺเขน ๔เปยฺ จกฺขุโรเคน ทุกฺเขน
 ๔เปยฺ โสตรโรเคน ทุกฺเขน ๔เปยฺ ฆานโรเคน ทุกฺเขน ๔เปยฺ
 ชิวหาโรเคน ทุกฺเขน ๔เปยฺ กายโรเคน ทุกฺเขน ๔เปยฺ สีสโรเคน
 ทุกฺเขน ๔เปยฺ กณฺณโรเคน ทุกฺเขน ๔เปยฺ มุขโรเคน ทุกฺเขน

^๑ สี.,ฉ.,เท. สียา อตฺถิตฺติ

^๓ สี.,ฉ.,เท. อลฺมตฺโต

^๕ สี.,ฉ.,เท. วหฺสเสตฺ

^๒ สี.,ฉ.,เท. ตวฺมปิ ปหุ

^๔ สี.,เท. ปุจฺฉิตฺ

^๖ ฉ.,เท. ปุถุชฺชนกลฺยาณสฺส, เอวมฺปิริปิ.

ปวิวิตตัม, อสปปายสททสฺสวเนน วิตตัม วิวิตตัม ปวิวิตตัม, ๗เปฯ
 อสปปายะหิ ปญฺจหิ กามคฺเชหิ วิตตัม วิวิตตัม ปวิวิตตัม. ตัม
 [๒] อาสนํ ภาชโต สมฺภาชโต เสวโต นิเสวโต สํเสวโต
 ปฏฺิเสวโตติ ภาชโต วิตตมาสนํ.

รฺกขมฺมัลลํ สุสานํ วาติ รฺกขมฺมัลลํเยว รฺกขมฺมัลลํ, สุสานํเยว
 สุสานนฺติ รฺกขมฺมัลลํ สุสานํ วา.

ปพฺพตานํ คฺกุหาสุ วาติ ปพฺพตาเยว ปพฺพตา, กนฺทราเยว
 กนฺทรา, คิริคฺกุหาเยว คิริคฺกุหา, ปพฺพตฺตริกาโย วุจฺจนฺติ
 ปพฺพตคพฺปารา^๓ ปพฺพตานนฺติ^๔ ปพฺพตานํ คฺกุหาสุ วา. เตนาห
 สารีปุตฺตตฺเถโร^๕

“ภิกฺขุโน วิชิตฺตจฺจโต ภาชโต วิตตมาสนํ,
 รฺกขมฺมัลลํ สุสานํ วา ปพฺพตานํ คฺกุหาสุ วาติ.

[๑๕๔] อุจฺจาวเจสฺส สยเนสฺส กิวนฺโต^๖ ตตฺถ เภรวา,
 เยหิ ภิกฺขุ น เวชฺเชยฺย นิกฺกมฺเส สยนาสนเ.

อุจฺจาวเจสฺส สยเนสฺสติ อุจฺจาวเจสฺสติ อุจฺจาวเจสฺส หีนปฺปณฺเิตสฺส
 เณกปาปเกสฺส. สยเนสฺสติ^๗ สยนํ วุจฺจติ เสนาสนํ,^๘ วิหาโร
 อหฺมโยโค ปาสาโท หมฺมิมํ คฺกุหาติ อุจฺจาวเจสฺส สยเนสฺส.

กิวนฺโต ตตฺถ เภรวาติ กิวนฺโตติ กิวนฺโต^๙ กุชฺชนฺโต^{๑๐}
 นทนฺโต สทฺทํ กโรนฺโต. อถวา กิวนฺโต^{๑๑} กติ กิตฺตกา กิวดกา

^๑ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ส.ฉ.,เท. ปพฺพตปพฺปาราติ

^๕ ฉ.,เท. เถโร สารีปุตฺโต

^๗ ส.ฉ.,เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๘ ส. กุชฺชนฺโต ฉ.,เท. กิวนฺโต

^{๑๑} ฉ.,เท. อิติสทฺโท ทิสฺสติ.

^๒ ส.ฉ.,เท. ปวิวิตตัม

^๔ ส.ฉ.,เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๖ ส.ฉ.,เท. กิวนฺโต, เอวมฺปรีปิ.

^๘ ส. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๑๐} ส.ฉ.,เท. กุชฺชนฺโต

กั้วพหุกา เต. เภรวาติ สีหา พุยกุมา ทีป อจฺจนตรจฺจนา
โกกา โคมหิสา หตฺถิ อหิ วิจฺฉิกา สตปที, โจรา วา อสฺสุ
มาณวา [๑] กตกมฺมา วา อกตกมฺมา วาติ คีวนฺโต ตตฺถ
ภะรวา.

เยหิ ภิกฺขุ น เวชฺเฌยาติ เยหิตี เยหิ ภะรวะหิ^๒ ภะรวะ
ปสฺสิตฺวา วา สฺสณิตฺวา วา น เวชฺเฌย นปฺปเวชฺเฌย น
สมฺปเวชฺเฌย น^๓ ตเสยฺย^๓ น อุตฺตเสยฺย น ปริตฺตเสยฺย น
ภาเยยฺย น สนฺตาสํ อาปชฺเชยฺย, อภีรุ^๔ อสฺส อจฺจนมฺภี
อนฺนุตราสี อปฺล่ายิ, ปหีนภยภะรวโ วิคตโลมหํโส วิหเรยฺยาติ
เยหิ ภิกฺขุ น เวชฺเฌย.

นิกฺโขมเส สยนาสเนติ อปฺปสทฺเท อปฺปนิกฺโขมเส วิชฺนวาเต
มนุสฺสสราหเสยฺยเก^๕ ปฏฺฐิสลฺลานสารถุเป เสนาสเนติ นิกฺโขมเส
สยนาสเน. เตนาห สารีปุตฺตตฺเถโร^๖

“อฺจุจาวเจสฺส สยเนสฺส คีวนฺโต ตตฺถ ภะรวา,
เยหิ ภิกฺขุ น เวชฺเฌย นิกฺโขมเส สยนาสเนติ.

[๑๕๕] กติ ปริสฺสยา โลเก คจฺจนโต อคตํ ทิสํ^๗
เย ภิกฺขุ อภิสมฺภเว ปนฺตมฺภิ สยนาสเน.

กติ ปริสฺสยา โลเกติ กตฺติ กติ กิตฺตกา กั้วตกา กั้วพหุกา.
ปริสฺสยาติ เทว ปริสฺสยา: ปากฏปริสฺสยา จ ปฏฺฐิจฺจนนฺปริสฺสยา จ.
กตเม ปากฏปริสฺสยา. สีหา พุยกุมา ทีป อจฺจนตรจฺจนา^๘
โกกา โคมหิสา หตฺถิ อหิ วิจฺฉิกา สตปที, โจรา วา อสฺสุ

^๑ ฉ., เท. วา

^{๓-๓} ส. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๖ ฉ., เท. มนุสฺสสราหเสยฺยเก

^๗ “อมตํ ทิสฺนฺติปิ ปาโง.

^๒ ฉ. อยู่ ปาโง น ทิสฺสตี.

^๔ ส., ฉ., เท., อ. อภีรุ

^๖ ฉ., เท. เถโร สารีปุตฺโต

^๘ ฉ., เท. อจฺจนา ตรจฺจนา

มาณวา [๑] กตกมฺมา วา อกตกมฺมา วา, จกฺขุโรโค โสตรโรโค
 ฌานโรโค ชิวหาโรโค กายโรโค สีสโรโค กณฺณโรโค มุขโรโค
 ทนฺตโรโค กาโส สาสโร ปินาโส ทโห ชโร กุจฺฉิโรโค มุจฺฉา
 ปกฺขนฺทิกา สูลา วิสฺสุจิกา กุฏฺฐจํ คณฺโฑ กิลาสโร โสโส อปมาโร
 ททฺทุ กณฺทุ กจฺจุ รัชสา วิตจฺฉิกา โลหิตํ ปิตตํ มธฺเมโห
 อํสา ปิพฺภา ภคฺชนฺทลา, ปิตตสมฺมุจฺจนา อาพาธา, เสมฺหสมฺมุจฺจนา
 อาพาธา, วาตสมฺมุจฺจนา อาพาธา, สนฺนิปาติกา อาพาธา,
 อุตฺตปริณามชา อาพาธา, วิสมปฺริหารชา อาพาธา, โอปกฺกมิกา
 อาพาธา, กมฺมวิปากชา อาพาธา, สีตํ อุณฺ्हํ ชิมฺมจฺฉา ปิปาสา
 อุจฺจาโร ปสฺสาโว ทํสมกสฺวาตาตปสฺสีสปสมฺผสฺโส^๒ อิติ^๓ วา;^๓ อิเม
 วุจฺจนฺติ ปากฺกฺวปฺริสฺสยา.

กตเม ปฏฺิจฺจนฺนปฺริสฺสยา. กายทฺถจฺจริตํ วจฺจิตฺตจฺจริตํ มโนทฺถจฺจริตํ,
 กามจฺจนฺทนีวฺรณํ พยาปาทนีวฺรณํ ถีนมิทฺธนีวฺรณํ อุตฺตจฺจกฺกุกฺกจฺจนีวฺรณํ
 วิจิกิจฺจนาถนีวฺรณํ, ราโค โทโส โมโห, โกโร อุปฺนาโห มกฺโข
 ปพาโส อิสฺสา มจฺฉริยํ มายา สจฺเจยฺยํ ธมฺโม สारมฺโม
 มาโน อติมาโน มโท ปมาโท, สพฺเพ กิลฺเลสา สพฺเพ
 ทฺถจฺจริตา สพฺเพ ทรธา สพฺเพ ปรีพาหา สพฺเพ สนฺตาปา
 สพฺพากุสลาภิสงฺขารา; อิเม วุจฺจนฺติ ปฏฺิจฺจนฺนปฺริสฺสยา.

ปรีสฺสยาติ เกนตฺเถน ปรีสฺสยา. ปรีสฺสหนฺตํ ปรีสฺสยา,
 ปรีหานาย ลํวตฺตหนฺตํ ปรีสฺสยา, ตตฺตราสยาติ ปรีสฺสยา.

กถํ ปรีสฺสหนฺตํ ปรีสฺสยา. เต ปรีสฺสยา ตํ ปุคฺคํ
 สหนฺติ ปรีสฺสหนฺติ อภิวาณฺติ อชฺฌเณตฺถนฺติ ปรียาทียนฺติ มทฺทนฺติ.
 เอวํ ปรีสฺสหนฺตํ ปรีสฺสยา.

๑ หมดอายุ 12/06/2566
 ๑. เท. วา

๒ ๑. เท. ทํสมกสฺวาตาตปสฺสีสปสมฺผสฺสา

๓-๓ ๑. เท. อิเม ปาจา น ทิสฺสหนฺติ.

กถิ ปริหานาย สํวตฺตนฺตํติ ปริสฺสยา. เต ปริสฺสยา
 กุสลาณํ ฐมาณํ ปริหานาย อนฺตรายาย สํวตฺตนฺตํ. กตเมสํ
 กุสลาณํ ฐมาณํ. สมฺมาปฏฺธิปทาย อนฺโลมปฏฺธิปทาย อปฺจจฺเณก-
 ปฏฺธิปทาย [๑] อนฺวตฺถปฏฺธิปทาย ฐมาณํ ฐมฺมปฏฺธิปทาย สีเลสุ
 ปริปฺปรการิตาย^๒ อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺตทวารตาย โภชเน มตฺตตณฺณตาย
 ชาครียานํโยคสฺส สติสมฺปชฌณสฺส จตฺตุนํ สติปฏฺจจฺานานํ
 ภาวนานํโยคสฺส จตฺตุนํ สมฺมปฺปชานานํ จตฺตุนํ อิทฺธิปฺปาทานํ
 ปญฺจนํ อินฺทฺริยานํ ปญฺจนํ พลาณํ สตฺตุนํ โพชฌณฺคานํ
 อริยสฺส อฏฺฐจฺงคิกสฺส มคฺคสฺส ภาวนานํโยคสฺส; อิมํ กุสลาณํ
 ฐมาณํ ปริหานาย อนฺตรายาย สํวตฺตนฺตํ. เอวํ ปริหานาย
 สํวตฺตนฺตํติ ปริสฺสยา.

กถิ ตตฺตฺราสยาติ ปริสฺสยา. ตตฺเถเต ปาปกา อกุสลา
 ฐมา อูปฺปชฺชนฺติ อตฺตภาวสนฺนิสฺสยา. ยถา พิเล พิลาสยา
 ปาณา สยฺนฺติ, ทเก ทกาสยา ปาณา สยฺนฺติ, วเน วนาสยา
 ปาณา สยฺนฺติ, รุกฺเข รุกฺขาสยา ปาณา สยฺนฺติ; เอวเมว
 ตตฺเถเต ปาปกา อกุสลา ฐมา อูปฺปชฺชนฺติ อตฺตภาวสนฺนิสฺสยาติ
 เอวมฺปิ ตตฺตฺราสยาติ ปริสฺสยา.

วฺุตฺตํ เหนํ ภควตา “สาณฺเตวาสิโก ภิกฺขเว ภิกฺขุ สาจฺริยโก
 ทุกฺขํ น ฆาสุ วิหฺรติ. กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สาณฺเตวาสิโก
 สาจฺริยโก ทุกฺขํ น ฆาสุ วิหฺรติ. อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน จกฺขุณา
 รุปํ ทิสฺวา อูปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฐมา สรสงฺกปฺปา
 สณฺโณชฌนียา, ตฺยสฺส^๓ อนฺโต วสนฺติ อนฺวาสุสวณฺติ ปาปกา อกุสลา

ธมฺมาติ. ตสฺมา “สาณฺเตวาสโกติ วุจฺจติ. เต นํ สมฺมาจรณฺติ,
[^๑] ปาปกา อกุสลา ธมฺมาติ. ตสฺมา “สาจริยโกติ วุจฺจติ.

ปฺน จ ปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๔เปย
ฌาเนน คนฺธี ฌายิตฺวา ๔เปย ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๔เปย
กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา ๔เปย มนฺสา ธมฺมํ วิญฺญา
ยุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ธมฺมา สรสงฺกปฺปา สณฺโฆชนียา,
ตฺยสุส อนฺโต วสนฺติ อนฺวาสฺสวณฺติ ปาปกา อกุสลา ธมฺมาติ.
ตสฺมา “สาณฺเตวาสโกติ วุจฺจติ. เต นํ สมฺมาจรณฺติ, [^๑] ปาปกา
อกุสลา ธมฺมาติ. ตสฺมา “สาจริยโกติ วุจฺจติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สาณฺเตวาสโก สาจริยโก ทุกฺขํ น ฌาสฺสุ วิหรตีติ. เอวมปิ
ตตฺราสยาติ ปรีสุสยา.

วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “ตโยเม ภิกฺขเว อนฺตรามลา
อนฺตราอมิตฺตา อนฺตราสปตฺตา อนฺตราวธกา อนฺตราปจฺจตฺติกา.
กตเม ตโย. โลโก ภิกฺขเว อนฺตรามโล^๒ อนฺตราอมิตฺโต
อนฺตราสปตฺโต อนฺตราวธโก อนฺตราปจฺจตฺติโก, โทโส ภิกฺขเว
อนฺตรามโล อนฺตราอมิตฺโต อนฺตราสปตฺโต อนฺตราวธโก
อนฺตราปจฺจตฺติโก, โมโห ภิกฺขเว อนฺตรามโล อนฺตราอมิตฺโต
อนฺตราสปตฺโต อนฺตราวธโก อนฺตราปจฺจตฺติโก. อีเม โข ภิกฺขเว
ตโย อนฺตรามลา อนฺตราอมิตฺตา อนฺตราสปตฺตา อนฺตราวธกา
อนฺตราปจฺจตฺติกา.

“อนตฺถชนโน โลโก
ภยมนฺตรโต ชาตํ

โลโก จิตฺตปฺปโกปโน,
ตํ ชโน นาวพฺพชฺฌติ.

ลฺหุโร อตฺถํ น ชานาติ
อนฺธตมฺ^๑ ตทา โหติ

อนตฺถชนโน โทโส
ภยมนฺตรโต ชาตํ

กฺุทฺโร อตฺถํ น ชานาติ
อนฺธตมฺ ตทา โหติ

อนตฺถชนโน โมโห
ภยมนฺตรโต ชาตํ

มฺุพฺโห อตฺถํ น ชานาติ
อนฺธตมฺ ตทา โหติ

ลฺหุโร ฐมฺมํ น ปสฺสติ,
ยํ โลโก สหเต นรํ.

โทโส จิตฺตปฺปโกปโน,
ตํ ชโน นาวพฺพชฺชติ.

กฺุทฺโร ฐมฺมํ น ปสฺสติ,
ยํ โกโร^๒ สหเต นรํ.

โมโห จิตฺตปฺปโกปโน,
ตํ ชโน นาวพฺพชฺชติ.

มฺุพฺโห ฐมฺมํ น ปสฺสติ,
ยํ โมโห สห เต นรณฺติ.

เอวมฺปิ ตตฺตราสยาติ ปริสฺสยา.

วฺุตฺตํ เหตุํ ภควตา “ตโย โข มหาราช ปฺริสฺสส ฐมา
อชฺชตฺตํ อฺุปฺปชฺชมานา อฺุปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทฺุกฺขาย อผาสฺสูหाराย.
กตเม ตโย. โลโก โข มหาราช ปฺริสฺสส ฐโม อชฺชตฺตํ
อฺุปฺปชฺชมาโน อฺุปฺปชฺชติ อหิตาย ทฺุกฺขาย อผาสฺสูหाराย, โทโส
โย มหาราช ปฺริสฺสส ฐโม อชฺชตฺตํ อฺุปฺปชฺชมาโน อฺุปฺปชฺชติ
อหิตาย ทฺุกฺขาย อผาสฺสูหाराย, โมโห โข มหาราช ปฺริสฺสส
ฐโม อชฺชตฺตํ อฺุปฺปชฺชมาโน อฺุปฺปชฺชติ อหิตาย ทฺุกฺขาย
อผาสฺสูหाराย. อิมะ โข มหาราช ตโย ปฺริสฺสส ฐมา อชฺชตฺตํ
อฺุปฺปชฺชมานา อฺุปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทฺุกฺขาย อผาสฺสูหाराยาติ.

“โลโก โทโส จ โมโห จ ปฺริสํ ปาปเจตสํ
หีสนฺติ อตฺตสมฺภูตา ตจฺจสํว สมฺผลนฺติ.

เอวมปิ ตตฺราสยาติ ปริสฺสยา.

วุตฺตํ เหตุ ภาควตา

“ราโค จ โทโส จ อิตฺตนิทานา
อฺรตี รติ” โลมหฺโส อิตฺตชาโต,^๒
อิตฺต สมฺภูจาย มโนวิตกฺกา
กุมารกา ชงฺกมิวสฺสชฺชนฺตํติ.

เอวมปิ ตตฺราสยาติ ปริสฺสยา. โลเกติ มนุสฺสโลเกติ กติ
ปริสฺสยา โลเก.

กจฺจโต อคตํ ทิสฺนฺติ อคตทิสํ^๓ วุจฺจติ อมตนิพฺพานํ^๔
โย โส สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพปฺริยฺวินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย
วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ. อคตปฺพพา^๕ น ทิสฺวา คตปฺพพา อิมินา
ทีฆเมว อทฺธนา.

สมตฺติตฺตํ อนนฺวเสสํ เตลปฺตํ ยถา ปฺริหเรยฺย
เอวํ สจฺจิตฺตมนุรฺกฺเขยฺย^๖ ปตฺถยมาโน ทิสฺส อคตปฺพพํ
อคตปฺพพํ ทิสฺส วชฺโต กจฺจโต อภิกฺกมโตติ กจฺจโต
อคตํ ทิสฺส.

เย ภิกฺขุ อภิสมฺภเวติ ยติ ยะ ปริสฺสเย อภิสมฺภเวยฺย อภิกฺกเวยฺย
อชฺโฆตฺถเรยฺย ปฺริยาภิเยยฺย มทฺเทยฺยยาติ ยะ ภิกฺขุ อภิสมฺภเว.

ปนฺตมฺหิ สยนาสนนฺติ อนนฺเต ปนฺเต ปฺริยนฺเต เสสนฺเต วา
วณฺนฺเต วา อุกกนฺเต^๗ วา นทนฺเต วา,^๘ ยตฺถ น กสฺยติ

^๑ ฉ.,เท.,อ. อรตี รติ

^๒ ฉ.,เท. อิตฺตชา

^๓ ฉ.,เท. อคตฺวา ทิสฺวา

^๔ ฉ.,เท. อมตํ นิพฺพานํ

^๕ หมดอายุ 12/06/2566

^๖ ฉ.,เท. อคตปฺพพา สวา ทิสฺวา น สวา คตปฺพพา ^๗ ฉ.,เท. สจฺจิตฺตมนุรฺกฺเข ปตฺถยมาโน.

^{๗-๘} ฉ.,เท. นทนฺเต วา อุกกนฺเต วา

น วปียติ, ชนนํ อติกมิตฺวา มนุสฺसानํ อนุปจारे^๑ เสนาสเนติ
 ปนฺตมฺหิ สยนาสเน. เตนาห สารีปุตฺตเถโร

“กติ ปริสฺสยา โลเก คจฺจโต อคตํ ทิสํ,
 เย ภิกฺขุ อภิสมฺภาเว ปนฺตมฺหิ สยนาสเนติ.

[๑๕๖] กุยาสุส พุยปฺปโย อสุตฺต กุยาสุสสุสฺส อีธ โคจรา,
 กานิ สีสัพพตานาสฺส^๒ ปหิตตฺตสุส ภิกฺขุโน.

กุยาสุส พุยปฺปโย อสุตฺต กิทธิเสน พุยปฺปเณน สมฺมุนาคโต
 อสุส กีสณฺจิตฺเตน กิปปกาเรน กิปปวิภาเคนาติ วจีปาริสฺสุทฺธิ ปุจฺจติ.

กตมา วจีปาริสฺสุทฺธิ. อีธ ภิกฺขุ มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา
 ปฏฺวิโรโต โหติ สจฺจวาที สจฺจสนฺโธ เถโต ปจฺจยโก อวิสฺสวาทโก
 โลกสฺส. ปิสฺสณํ วาจํ ปหาย ปิสฺสณาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ,
 อีโต สุตฺวา น อมฺตร อกฺขาตา อิมํสํ เกทาย, อมฺตร วา สุตฺวา
 น อิมํสํ อกฺขาตา อมฺสํ เกทาย, อิติ ภินฺนํ วา สนฺธาตา,
 สหิตานํ วา อนุปฺปาทา, สมคฺคคาราโม สมคฺครโต สมคฺคคณฺหิ
 สมคฺคกณฺเณี วาจํ ภาสิตา โหติ. ผรุสํ วาจํ ปหาย ผรุสาย
 วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ; ยา सा วาจา เนลา กณฺณสุขา
 เปมฺนียา หทยงฺคมา โปรี พหุชนกนฺตา พหุชนมฺนาปา, ตถารูปี
 วาจํ ภาสิตา โหติ. สมฺพปฺปลาปํ ปหาย สมฺพปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต
 โหติ กาลวาที ภูตวาที อตฺถวาที ฐมฺมวาที วินยวาที, นิธานวดี
 วาจํ ภาสิตา โหติ กาเลน สาปเทสํ ปริยนฺตวดี อตฺถสณฺหิตํ.
 จตฺตฺติ วิจีสฺสุจรีเตหิ สมฺมุนาคโต, จตฺตฺตฺโตสาปคตํ^๓ วาจํ ภาสติ,
 พตฺตฺติสาย^๔ ตีรจฺฉานกถาย อารโต อสุส วิโรโต ปฏฺวิโรโต นิกฺขนฺโต

^๑ ฉ., เท. อนุปจारे

^๓ ส., ฉ., เท., อ. จตฺตฺโตสาปคตํ

^๒ ฉ., เท. สีสัพพตานาสฺส, เอวมฺปรีปิ.

^๔ ฉ., เท. พตฺตฺติสาย

นิสฺสณฺโณ วิปฺปมฺพุตฺโต วิสณฺณพุตฺโต วิมรียาทิกเตน เจตสา วิหฺรติ.^๑
 ทส กถาวตฺถุณี กเถติ, เสยฺยถิํ. อปฺปิจฺจนถํ สนฺตฺตฺตฺตฺถิถํ ปวิเวกถํ
 อสฺสคฺคถํ วิริยารมฺภถํ สีลถํ สมฺมาธิถํ ปญฺญากถํ วิมุตฺตติถํ
 วิมุตฺตติญาณทสฺสนถํ สติปญฺ्ञาณถํ สมมฺปฺปชานถํ อิทฺธิปฺปาทถํ
 อินฺทฺริยถํ พลถํ โพชฺฌณฺคถํ มคฺคถํ ผลถํ นิพฺพุพานถํ
 กเถติ. วาจา ยโต ยตฺโต ปญฺ्ञิยตฺโต คฺคตฺโต โคปิโต รกฺขิโต
 สํวฺโต, อโย วจีปาริสฺสุทฺธิ. เอทิสาย วจีปาริสฺสุทฺธิยา สมฺนฺนาคโต
 อสฺสาติ กุยาสฺส พุยฺยปฺปถโย อสฺส.

กุยาสฺสสฺส อธิ โคจฺราติ กิทิสฺเสน โคจฺเรน สมฺนฺนาคโต
 อสฺส กิสนฺนจิเตน กิปปกาเรน กิปปญฺ्ञิภาเคนาติ โคจฺโร ปุจฺจติ.
 อตฺถิ^๒ อโคจฺโร, อตฺถิ โคจฺโร.^๓

กตโม อโคจฺโร. อิทฺเทกฺจฺโจ เวลียโคจฺโร^๔ วา โหติ,
 วิธวโคจฺโร^๕ วา โหติ, ญฺลลกุมาโรโคจฺโร^๖ วา โหติ, ปณฺฑิตฺกโคจฺโร
 วา โหติ, ภิกฺขุณฺโณโคจฺโร วา โหติ, ปานาคารโคจฺโร วา โหติ,
 สํสณฺโณ วิหฺรติ ราชฺฐหิ ราชฺฆมฺหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสวาทฺเทหิ
 อนนฺนโลมิเกน คิหิํสฺสคฺเคน.^๗ ยานิ วา ปน ตานิ กุลานิ อสฺสทฺธานิ
 อปฺปสนฺหนานิ อโนปานญฺ्ञตานิ อุกฺโกสกปริภาสกานิ อนตฺถกามานิ
 อหิตกามานิ อฆาตฺกามานิ อโยคกฺขเมกามานิ ภิกฺขุณฺโณ ภิกฺขุณฺโณ
 อูปาสกานํ อูปาสิกานํ, ตถารูปานิ กุลานิ เสวติ ภชติ
 ปยิริอุปาสติ; อโย วุจฺจติ อโคจฺโร.

อถวา อนฺตรฆริ ปวิญฺโณ วิถิํ ปญฺ्ञิพนฺโน อสํวฺโต คจฺจติ,
 หตฺถิ อโธเลเกนฺโต, อสฺส อโธเลเกนฺโต, รถํ อโธเลเกนฺโต, ปตฺติ

^๑ อ. วิหเรย

^๒ จ., เท. เวลียโคจโร

^๓ ส., จ., เท. ญลลกุมาโรโคจโร

^{๔-๕} จ., เท. อตฺถิ โคจโร, อตฺถิ อโคจโร

^๖ ส., จ., เท. วิธวโคจโร

^๗ ส., จ., เท. สํสคเคน, เอวมุปริปี.

โธโลเกนุโต, อิตถิโย โธโลเกนุโต, ปุริเส โธโลเกนุโต, กุมารเก^๑
โธโลเกนุโต, กุมาริกาโย โธโลเกนุโต,^๒ อนุตราปนํ โธโลเกนุโต,
จรมุขานิ โธโลเกนุโต, อุทฺธํ โธโลเกนุโต, อโธ โธโลเกนุโต,
ทิสาวิทิสํ เปกฺขมานอ^๓ จจฺจติ; อยมปิ วุจฺจติ อโคจโร.

อถวา จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา นิमितฺตคฺคาคี โหติ
อนุพฺพยณฺชนคฺคาคี ยตฺวาธิกรณเมณํ ๗เปยฺ มนินฺทริยํ อสํวตํ วิหรนฺติ
อภิขฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ, ตสฺส
น สํวราย ปฏฺิปปชฺชติ, น รกฺขติ มนินฺทริยํ, มนินฺทริเย น สํวริ
อาปชฺชติ; อยมปิ วุจฺจติ อโคจโร.

ยถา วา ปเนเก โภณุโต สมณพฺรหฺมณา สทฺธาเทยฺยานิ
โภชนานิ ภฺยชิตฺวา เต เอวรूपํ วิสฺสุกทสฺสนํ อนฺยุตฺตา วิหรนฺติ,
เสยฺยถิทํ. นจจํ คีตํ วาทิตํ เปกฺขํ อกฺุขานํ ปาณิสฺสรํ เวตาพํ
กุมภฏฺณ^๔ โสภนกรกํ^๕ จณฺทาลํ วสํ ฐวณํ หตฺถิยฺทฺธํ อสฺสยฺทฺธํ
มหิสฺยฺทฺธํ^๖ [๖] อุสภยฺทฺธํ อชยฺทฺธํ เมณฺทยฺทฺธํ กุกฺกุฏยฺทฺธํ
วฏฺฏกยฺทฺธํ ทณฺทยฺทฺธํ มุฏฺฏจยฺทฺธํ นิพฺพุทฺธํ อฺยุโยธิกํ พลคฺคํ
เสนาพฺยุทฺธํ อนิกทสฺสนํ^๗ อิติ วา, อิติ เอวรूपํ วิสฺสุกทสฺสนํ
อนฺยุตฺตา^๘ โหณฺติ,^๙ อยมปิ วุจฺจติ อโคจโร.

ปณฺจปี กามคฺคณา อโคจโร.^{๑๐}

วุตฺตํ เหตุํ ภควตา “มา ภิกฺขเว อโคจเร จรธ ปรวิสเย.
อโคจเร ภิกฺขเว จรตํ ปรวิสเย ลจฺจติ มาโร โอตาริ, ลจฺจติ

^{๑-๑} ฉ., เท. กุมาริกาโย โธโลเกนุโต กุมารเก โธโลเกนุโต

^๒ ส., ฉ., เท. วิเปกฺขมานอ

^๔ ส. โสภนกรณ, ฉ., เท. โสภนกร

^๖ อ. สยฺทฺธํ

^{๘-๘} ฉ., เท. อนฺยุตฺโต โหติ

^๓ ฉ., เท. กุมภฏฺณ

^๕ ฉ., เท. มหิสฺยฺทฺธํ, เอวมุปริปิ.

^๗ ส., ฉ., เท., อ. อนิกทสฺสนํ, เอวมุปริปิ.

^๙ ส., ฉ., เท. อโคจรา

มาโร อารมมณฺ. โก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโคจโร ปรวิสโย.
 ยทฺธิํ ปณฺจ กามคฺคณา. กตเม ปณฺจ. จกฺขุวิญญฺเอยยา รูปา อิกฺขจา
 กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามุปสณฺหิตา รชนียา, โสตวิญญฺเอยยา
 สทฺทา อเปยฺ ฆานวิญญฺเอยยา คนฺธา อเปยฺ ชิวหาวิญญฺเอยยา รสา
 อเปยฺ กายวิญญฺเอยยา โผฏฺฐพฺพา อิกฺขจา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา
 กามุปสณฺหิตา รชนียา; อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโคจโร
 ปรวิสโยติ.^๑ อยมปิ วุจฺจติ อโคจโร.

กตโม โคจโร. อิทฺ ภิกฺขุ น เวสียโคจโร โหติ, น
 วิธวโคจโร โหติ, น ญฺลกุมาโรโคจโร โหติ, น ปณฺตกโคจโร
 โหติ, น ภิกฺขุณีโคจโร โหติ, น ปานาคารโคจโร โหติ, อสฺสญฺโจ
 วิหฺรติ ราชฺหิ ราชมฺหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ
 อนนฺดูโลมิเกน กิหิํสฺสคฺเคน, ยานิ วา ปน ตานิ กุลานิ สทฺธานิ
 ปสนฺนํหานิ โอปานญฺฏตานิ กาสาวปชฺโชตานิ อิสฺวาตปฏฺวิวาทานิ
 อตฺถกามานิ หิตกามานิ ฆาสูกามานิ โยคกฺขเมกามานิ ภิกฺขุณฺ
 ภิกฺขุณฺนี อูปาสกานํ อูปาสิกานํ, ตถารูปานิ กุลานิ เสวติ ภาชติ
 ปยิริปาสติ; อयํ วุจฺจติ โคจโร.

อถวา ภิกฺขุ อนฺตรฆริํ ปวิญฺโจ วีถิํ ปฏิปนฺโน สํวฺโต
 คจฺจติ, น หตฺถิํ โอลเณนฺโต, น อสฺสํ โอลเณนฺโต, น รถํ
 โอลเณนฺโต, น ปตฺตีํ โอลเณนฺโต อเปยฺ น ทิสาวิทิสํ เปกฺขมาโน
 คจฺจติ; อยมปิ วุจฺจติ โคจโร. อถวา [^๒] จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา
 น นิमितฺตคฺคาคฺหิ โหติ อเปยฺ มนินฺทริเย สํวรํ อาปชฺชติ; อยมปิ
 วุจฺจติ โคจโร.

ยถา วา ปเนเก โภณโต สมณพราหมณา สทฐาเทยยานิ
โภชนานิ ภุญชิตวา เต เอวรูป วิสูกทสสนัน อนนุยุตตาทา วิหรนติ,
เสยยถิทํ. นจจํ คีตํ วาทิตํ ๕เปย อณีกทสสนัน อิติ วา, อิติ
เอวรูปา วิสูกทสสนานุโยคา^๑ ปฏิวิโรโต โหติ; อยมปิ วุจจติ
โคจโร.

จตตารูปิ สติปฏจानา โคจโร. วุตตํ เหตุํ ภควตา
“โคจเร ภิกขเว จรธ สเก ปิตติเก^๒ วิสเย, โคจเร ภิกขเว จรตํ
สเก ปิตติเก วิสเย น ลจจติ มารो โอตาริ, น ลจจติ มารो
อารมมณํ. โก จ ภิกขเว ภิกขุโน โคจโร สโก ปิตติโก วิสโย.
ยทิทํ: จตตารูปิ สติปฏจานา. กตเม จตตารูปิ. อิท ภิกขเว ภิกขุ
กายเย กายานุปสสี วิหรติ, อาตานิ สมุปชาโน สติมา วิเนยเย
โลเก อภิชฌาโทมนสสํ. เวทนาสุ ๕เปย จิตเต ๕เปย ฐมเมสุ
ฐมมานุปสสี วิหรติ อาตานิ สมุปชาโน สติมา วิเนยเย โลเก
อภิชฌาโทมนสสํ; อยํ วุจจติ ภิกขเว ภิกขุโน โคจโร สโก
ปิตติโก วิสโยติ.”^๓ อยมปิ วุจจติ โคจโร. อิทเสน^๔ โคจเรณ
สมนุหนาคโต อสสาติ กุยาสุสสุ อิท โคจรา.

กานิ สิลพพทานสสุติ กิทิเสน สิลพพเทน สมนุหนาคโต
อสส กิสนุจเตน กิปปาเรน กิปปิภาเคนาติ สิลพพตปาริสุทธิ
ปุจจติ.

กตมา สิลพพตปาริสุทธิ.^๕ อตถิ สิลญเจว วตญจ, อตถิ
วตํ, น สิลล.

^๑ ส.จ.ท. วิสูกทสสนา

^๒ นมตอายุ 12/06/2566
^๓ จ.ท. อิติสทโท น ทิสสติ.

^๔ อ. ปาริสุทธิ

^๕ ส.จ.ท. เปตติเก, เอวมุปริปิ.

^๖ ส.จ.ท.อ. เอทิสเสน

กตมํ สีลญฺเจว วตญฺจ. อิธ ภิกฺขุ สีลวา โหติ,
 ปาติโมกฺขสํวรํสุโต วิหริติ อจฺจโรจฺจสฺสํปนฺโน อณฺมตฺเตสฺสุ วชฺเชสฺสุ
 ภยทสฺสาวิ, สฺมาทาย สีกฺขติ สีกฺขาปเทสฺสุ. โย ตตฺถ สํยโม^๑
 สํวโร อวิตฺติกโม; อิทํ สีลํ. ยํ สฺมาทานํ, ตํ วตฺ. สํวรญฺเจน สีลํ,
 สฺมาทานญฺเจน วตฺ. อิทํ วุจฺจติ สีลญฺเจว วตญฺจ.

กตมํ วตฺ, น สีลํ. อฏฺฐ ชฺตฺตํคานิ อารญฺณิกงฺคํ,
 ปิณฺณปาติกงฺคํ, ปัสสฺสูลิกงฺคํ, เตจฺฉีวริกงฺคํ, สฺปทานจาริกงฺคํ,
 ขลุปจฺฉนาภตฺติกงฺคํ, เนสชฺชิกงฺคํ, ยถาสนฺนตฺติกงฺคํ, อิทํ วุจฺจติ วตฺ,
 น สีลํ. วีริยสฺมาทานมฺปิ วุจฺจติ วตฺ, น สีลํ. กามํ ตโจ จ
 นฺหารุ จ อฏฺฐิจิ จ อวสฺสสฺสตุ,^๒ สรีเร อุปสฺสสฺสตุ มํสโลหิตํ, ยนฺตํ
 ปุริสธามเนน ปุริสพเลเนน ปุริสวீริเยเนน ปุริสปรกฺกเมเนน ปตฺตพพํ, น
 ตํ อปาปฺปณฺติว วีริยสฺส สนฺนจํญํ ภวิสฺสตีติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ
 ปทหติ, เอวรูปมฺปิ วีริยสฺมาทานํ วุจฺจติ วตฺ, น สีลํ.

“นาสิสฺสํ น ปิวิสฺสามิ วิหารโต น นิภฺขมิ,^๓

นปิ ปสฺสํ นิปาเตสฺสํ ตณฺหาสลฺเล อนฺนุหเตติ.

จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ; เอวรูปมฺปิ วีริยสฺมาทานํ
 วุจฺจติ วตฺ, น สีลํ. น ตาวาหํ อิมํ ปลลํกํ ภินฺทิสฺสามิ, ยาว
 เม น อนฺนปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจิสฺสตีติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ
 ปทหติ; เอวรูปมฺปิ วีริยสฺมาทานํ วุจฺจติ วตฺ, น สีลํ. น ตาวาหํ
 อิมมฺหา อาสนา วุฏฺฐหิสฺสามิ, ยเปยฺ [๔] จงฺกมา โอโรหิสฺสามิ,
 ยเปยฺ วิหรา นิภฺขมิสฺสามิ, ยเปยฺ อทฺธมโยคา นิภฺขมิสฺสามิ, ยเปยฺ
 ปาสาทา นิภฺขมิสฺสามิ, ยเปยฺ หมฺมียา นิภฺขมิสฺสามิ, ยเปยฺ

^๑ ฉ.,เท. สญฺญโม, เอวมฺปรีปิ.

^๓ สี.,ฉ.,เท. นิภฺขเม

^๒ สี.,ฉ.,เท. อวสฺสสฺสตุ อิ. อวสฺสสฺสตุ

^๔ สี.,ฉ.,เท. น ตาวาหํ อิมมฺหา

คฺหาย นิกฺขมิสฺสามิ, ๔เปฯ เลณา นิกฺขมิสฺสามิ, ๔เปฯ กุฎฺฐิยา
 นิกฺขมิสฺสามิ, ๔เปฯ กุฎฺฐาคารา นิกฺขมิสฺสามิ, ๔เปฯ อฏฺฐา
 นิกฺขมิสฺสามิ, ๔เปฯ มาพา นิกฺขมิสฺสามิ, ๔เปฯ อุทฺทณฺทา
 นิกฺขมิสฺสามิ, ๔เปฯ อุปฏฺฐานสาลาย นิกฺขมิสฺสามิ, ๔เปฯ มณฺฑปา
 นิกฺขมิสฺสามิ, ๔เปฯ รุกฺขมฺมูลา นิกฺขมิสฺสามิ, ยาว เม น
 อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุจิสฺสตีติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ;
 เอวฺรูปมฺปิ วัริยสมาทานํ วุจฺจติ วตฺ, น สึลฺลํ. อิมสฺมิณฺญเวย
 ปุพฺพณฺหสมยฺ อริยธมฺมํ อاهرิสฺสามิ สมาริสฺสามิ อธิคฺจนิสฺสามิ
 ผุสยิสฺสามิ^๑ สจฺฉนิกริสฺสามีติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ; เอวฺรูปมฺปิ
 วัริยสมาทานํ วุจฺจติ วตฺ, น สึลฺลํ. อิมสฺมิณฺญเวย มชฺฌนฺตีกสมยฺ^๒
 ๔เปฯ สายณฺหสมยฺ^๓ ๔เปฯ ปุเรภตฺตํ ๔เปฯ ปจฺฉาภตฺตํ ๔เปฯ
 ปุริมฺ^๔ ยามฺ^๔ ๔เปฯ มชฺฌิมํ ยามฺ^๕ ๔เปฯ ปจฺฉิมํ ยามฺ^๖ ๔เปฯ
 กาเพ^๗ ๔เปฯ ชุณฺहे ๔เปฯ วสฺเส ๔เปฯ เหมนฺเต ๔เปฯ คิมฺहे
 ๔เปฯ ปุริเม วโยชนฺเช ๔เปฯ มชฺฌิเม วโยชนฺเช ๔เปฯ ปจฺฉิเม
 วโยชนฺเช อริยธมฺมํ อاهرิสฺสามิ สมาริสฺสามิ อธิคฺจนิสฺสามิ
 ผุสยิสฺสามิ^๘ สจฺฉนิกริสฺสามีติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ; เอวฺรูปมฺปิ
 วัริยสมาทานํ วุจฺจติ วตฺ, น สึลฺลํ. อยฺ สึลฺลพฺพตปาริสฺสุทฺธิ. อีทิสาย^๙
 สึลฺลพฺพตปาริสฺสุทฺธิยา สมณฺนาคโต อสฺสาติ กานิ สึลฺลพฺพตานสฺสุ.

ปหิตคฺคตฺสส ภิกฺขุโนติ ปหิตคฺคตฺสสตาติ อารทฺธวัริยสฺส ฅามวโต^{๑๐}
 ทพฺพปรกฺกมสฺส อนิกฺขิตตฺตจฺจนฺทสฺส อนิกฺขิตตฺตฐรฺสส กุสฺเสสฺส ฅมฺเมสฺส.

^๑ ฉ., เท. ผุสยิสฺสามิ, เอวฺมฺปริปิ.

^๓ ฉ., เท. สายณฺหสมยฺ

^๕ ฉ., เท. มชฺฌิมยามํ

^๗ สึ., อี. กาเล

^๙ สึ. กิทิสาย, ฉ., เท. เอทิสาย

^๒ ฉ., เท. มชฺฌนฺตีกสมยฺ, เอวฺมฺปริปิ.

^{๔-๔} ฉ., เท. ปุริมยามํ

^๖ ฉ., เท. ปจฺฉิมยามํ

^๘ สึ. ผุสยิสฺสามิ, เอวฺมฺปริปิ.

^{๑๐} สึ., ฉ., เท. ฅามคตฺสส

อถวา เปสิตตตสฺส ยสฺสตุตา^๑ เปสิโต อตฺตตเถ จ ฌาเย จ
 ลกฺขณเ จ การเณ จ ฌานาจาเน จ; “สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ
 เปสิตตตสฺส, “สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ เปสิตตตสฺส, “สพฺเพ
 ธมฺมา อนตฺตาติ เปสิตตตสฺส, “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราติ
 เปสิตตตสฺส ฯเปฯ “ชาติปจฺจยา ชรามรณนฺติ เปสิตตตสฺส,
 “อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรธติ เปสิตตตสฺส ฯเปฯ “ชาตินิโรธา
 ชรามรณนิโรธติ เปสิตตตสฺส, “อิทํ ทุกฺขนฺติ เปสิตตตสฺส ฯเปฯ
 “อโยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ เปสิตตตสฺส “อิเม อาสวาติ
 เปสิตตตสฺส ฯเปฯ “อโยํ อาสวนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ เปสิตตตสฺส,
 “อิเม ธมฺมา อภิญฺเญยยาติ เปสิตตตสฺส ฯเปฯ “อิเม ธมฺมา
 สจฺจิกาทพฺพาติ เปสิตตตสฺส, ฉนฺนํ ผสฺสายตนาํ สมุทฺยญฺจ
 อตฺถกฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ เปสิตตตสฺส,
 ปญฺจนฺนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ ฯเปฯ จตฺถนํ มหาฏฺฏาณํ สมุทฺยญฺจ
 อตฺถกฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ เปสิตตตสฺส.
 “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ เปสิตตตสฺส. ภิกฺขุโนติ
 กลฺยาณปฺภุชฺชนสฺส วา ภิกฺขุโน เสกฺขสฺส วา ภิกฺขุโนติ ปหิตตตสฺส
 ภิกฺขุโน. เตนาห สารีปุตฺตตเถโร

“กฺยาสฺส พฺยปฺปถโย อสฺสุ กฺยาสฺสสฺสุ อิธ โคจรา,
 กานิ สีลพฺพตานสฺสุ ปหิตตตสฺส ภิกฺขุโนติ.

[๑๕๗] กํ โส สิฏฺขํ สมหาทาย
 กมฺมาโร รชตสฺเสว

เอโกติ นิปโก สโต
 นิทุธเม มลฺมตฺตโน.

กํ โส สิฏฺขํ สมหาทายาติ กํ โส สิฏฺขํ อาทาย สมหาทาย
 อาทียิตฺวา สมหาทียิตฺวา คณฺหิตฺวา ปรามสิตฺวา อภินิวิสิตฺวาติ กํ

โส สิกขํ สมาทาย. เอโกทิ นิปโก สโตติ เอโกทิติ เอกคฺคจิตโต
 อวิกฺขิตตจิตโต อวิสาหฏฺฐมานโสติ^๑ เอโกทิ.^๒ นิปโกติ นิปโก
 ปณฺหิตโต ปณฺณวา พุทฺธิมา ฌาณี วิภาวี เมธาวี. สโตติ จตุหิ
 การณฺเห สโต: กาเย กายานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ ภาเวนฺโต สโต,
 เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ
 ภาเวนฺโต สโต. โส วุจฺจติ สโต.^๓ กํ โส สิกขํ สมาทายาติ
 อธิสึลสิกขํ ปุจฺจติ. เอโกทิติ อธิจิตฺตสิกขํ ปุจฺจติ. นิปโกติ
 อธิปณฺณาสิกขํ ปุจฺจติ. สโตติ สติปาริสฺสุทฺธิ^๔ ปุจฺจตฺตีติ กํ โส
 สิกขํ สมาทาย เอโกทิ นิปโก สโต.

กมฺมาโร รชตฺสเสว นิทฺธมฺเม มลฺมตฺตโนติ กมฺมาโร วุจฺจติ
 สุวณฺณกาโร. รชตํ วุจฺจติ ชาตฺรูป. ยถา สุวณฺณกาโร ชาตฺรูปสฺส
 โอพาริกมฺปิ มลํ ธมฺมิ สนฺธมฺมิ นิทฺธมฺมิ, มชฺฌิมกมฺปิ มลํ
 ธมฺมิ สนฺธมฺมิ นิทฺธมฺมิ, สุขุมกมฺปิ มลํ ธมฺมิ สนฺธมฺมิ นิทฺธมฺมิ;
 เอวเมว ภิกฺขุ อตฺตโน โอพาริกเป กิเลเส ธมฺมิ สนฺธมฺมิ
 นิทฺธมฺมิ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํคเมติ, มชฺฌิมกเป
 กิเลเส ธมฺมิ สนฺธมฺมิ นิทฺธมฺมิ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ
 อนภาวํคเมติ, สุขุมกเป กิเลเส ธมฺมิ สนฺธมฺมิ นิทฺธมฺมิ ปชฺหติ
 วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํคเมติ.

อถวา ภิกฺขุ อตฺตโน รากมลํ โทสมลํ โมหมลํ มานมลํ
 ทิฏฺฐิมลํ กิเลสมลํ ทฺวจฺจริตมลํ อนุทฺทกรณํ อจฺจุทฺทกรณํ อณฺเณกรณํ^๕
 ปณฺณานิโรธิกํ วิฆาตปฏฺธิกํ อนิพฺพานสํวตฺตนิกํ ธมฺมิ สนฺธมฺมิ
 นิทฺธมฺมิ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํคเมติ.

^๑ จ.,เท. อิตฺติสทโท น ทิสฺสติ. ^๒ จ.,เท. สมโถ สมาธิทฺธิรํ สมาธิพลํ ๔เปยฺ สมฺมาสมาธิ

^๓ จ.,เท. สโตติ สโต ^๔ ส.,จ.,เท. ปาริสฺสุทฺธิ

^๕ ส.,จ.,เท.,อ. อณฺเณกรณ

อถวา สมมาทิฏฐิยา มิจฺฉาทิฏฐิ ฐมฺติ สนฺธมฺติ นิทฺฐมฺติ
 ปชฺหติ วิโนทฺเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํคเมติ. สมมาสงฺกปฺเปณ
 มิจฺฉาสงฺกปฺปํ ๔เปยฺย สมมาวาจาย มิจฺฉาวาจํ ๔เปยฺย สมมากมฺมฺนฺเตน
 มิจฺฉากมฺมฺนฺตํ ๔เปยฺย สมมาอาชีเวน มิจฺฉาอาชีวํ ๔เปยฺย สมมาวายาเมน
 มิจฺฉาวายามํ ๔เปยฺย สมมาสตียา มิจฺฉาสตี ๔เปยฺย สมมาสมาธินา
 มิจฺฉาสมาธิ ๔เปยฺย สมมาฌาเณน มิจฺฉาฌาณํ ๔เปยฺย สมมาวิมฺุตฺติยา
 มิจฺฉาวิมฺุตฺตี ฐมฺติ สนฺธมฺติ นิทฺฐมฺติ ปชฺหติ วิโนทฺเทติ พฺยนฺตีกโรติ
 อนภาวํคเมติ.

อถวา อริเยน อฏฺฐังคิกเณ มคฺเคน สพฺเพ กิเลสํ สพฺเพ
 ทุจฺจริเต สพฺเพ ทรเณ สพฺเพ ปริพาเห สพฺเพ สนฺตาเป
 สพฺพากุสลาภิสงฺขारे ฌมฺติ สนฺฌมฺติ นิทฺทมฺติ ปชฺหติ วิโนทติ
 พฺยณฺตีกโรติ อนภาวํคเมตฺตีติ กมฺมาโร รชตสฺเสว นิทฺทเม
 มลฺมตฺตโน. เตนาห สารีปุตฺตตฺเถโร

“กั โส ลิกขั สมหาย เอโกทึ นึโปโก สโต,
กมมาโร รชตสเสว นึททเม มลमतตโนติ.

[๑๕๘] วิชิตฺจฺจฺมานสฺส ยทิตํ ฌาสฺส (สารีปุตฺตาติ ภควา)
 วิตฺตาสนํ สยนํ เสวโต เจ,^๑
 สมฺโพธิกามสฺส ยถาอนุชฺมมํ
 ตนเต ปวกฺขามิ ยถาปฺชานํ.^๒

วิชิตุจจนมานสุต ยทิตํ ฌาสติ วิชิตุจจนมานสุตาทิ ชาตียา
 วิชิตุจจนมานสุต, ชราย ๒เปย พุยาธินา ๒เปย มรณน ๒เปย
 โสเกหิ ๒เปย ปรีเทเวหิ ๒เปย ทุกฺเขหิ ๒เปย โทมนสุเสหิ ๒เปย

^๑ ส.อ.ท. เว, เอมูปริปี.

^๒ จ.,เท. ยถา ปชานํ, เอวมุปริปิ.

อุปายาเสหิ ๕เปฯ ทิฏฐิจิพฺพสเนน ทุกฺขเชน วิชิตฺตจฺจนมานสฺส
อฏฺฐิยมานสฺส หรายมานสฺสาติ วิชิตฺตจฺจนมานสฺส. ยทิทํ ฌาสฺวติ
ยํ ฌาสฺว^๑ ฌาสฺววิหาริ, ตํ กถสฺสามิ.^๒ กตโม ฌาสฺววิหาริ.
สมฺมาปฏฺฐิปทา อนฺโถมปฏฺฐิปทา อปจฺจนิกปฏฺฐิปทา [^๓] อนฺวตฺถปฏฺฐิปทา
ธมฺมานุธมฺมปฏฺฐิปทา สีลสฺส ปรีปฺปการิตา อินฺทริเยสฺส คฺคตฺตทวารตา
โกชเน^๔ มตฺตตณฺณตา ชาคริยานุโยโค สติสมฺปชจณํ จตฺตาริ
สตีปฏฺฐาณา จตฺตาริ สมฺมปฺปชานา จตฺตาริ อิทฺธิปาทา^๕
ปณฺจอินฺทริยานิ ปณฺจ พลาณิ สตฺต โพชจงฺกา อริโย อฏฺฐจฺกโก
มคฺโค นิพฺพานญฺจ นิพฺพานคามินี จ ปฏฺฐิปทา; อยํ ฌาสฺววิหาริติ
วิชิตฺตจฺจนมานสฺส ยทิทํ ฌาสฺว.

สารีปุตฺตาติ ภควาติ ตํ เถรํ นามเณาลปติ. ภควาติ
คารวาทิฯ. อปีจ ภคฺคราโคติ ภควา, ภคฺคโทโสติ ภควา,
ภคฺคโมโหติ ภควา, ภคฺคมาโนติ ภควา, ภคฺคทิฏฺฐีติ ภควา,
ภคฺคกณฺณโกติ^๖ ภควา, ภคฺคกิลโลติ ภควา, ภชฺชิ วิภชฺชิ ปฏฺฐิวิภชฺชิ^๗
ธมฺมรตนฺนติ ภควา, ภวานํ อนฺตกโรติ ภควา, ภาวิตกาโยติ^๘
ภควา, ภาวิตสีโลติ ภาวิตจิตฺโตติ ภาวิตปณฺโณติ ภควา;^๙ ภชฺชิ
วา ภควา อรณฺณวณฺนปตฺถาณิ ปนฺตานิ เสนาสนาณิ อปฺปสทฺทานิ
อปฺปนิคฺโขมฺसानิ วิชฺนวาตานิ มนุสฺสสราหเสยฺยกาณิ ปฏฺฐิสลฺลานสสารูปาณิติ
ภควา, ภาคี วา ภควา จีวรปญฺชปาตเสนาสนคิลานปจฺจยภสชฺช-
ปริกฺขารานนฺติ ภควา, ภาคี วา ภควา อตฺถรสฺสธมฺมรสฺส
วิมฺุตฺตีสสฺส อริสสีลสฺส อริจิตฺตสฺส อริปณฺญาयाติ ภควา, ภาคี วา

^๑ จ.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส.,จ.,เท. กถยิสฺสามิ

^๓ จ.,เท. อวิรทฺทปฏฺฐิปทา

^๔ อ. โกชเนสฺ

^๕ จ.,เท. อิทฺธิปาทา

^๖ จ.,เท. ภคฺคกณฺณโกติ

^๗ จ.,เท. ปวิภชฺชิ ^{๘-๙} จ.,เท. ภาวิตกาโย ภาวิตสีโล ภาวิตจิตฺโต ภาวิตปณฺโณติ ภควา

ภควา จตุนัน ฌานานัน จตุนัน อปฺปมณฺณานัน จตุนัน
 อรูปสมาปตฺตินนฺติ ภควา, ภาคี วา ภควา อฏฺฐนฺนํ วิโมกฺขานัน
 อฏฺฐนฺนํ^๑ อภิภายตนา^๒ นวณฺนํ อนุปฺพุพฺพวิหารสมาปตฺตินนฺติ
 ภควา, [๓] ทสณฺนํ สณฺณภาวนานัน ทสณฺนํ กสิณสมาปตฺตินัน
 อานาปานสฺสตีสมาธิสฺส อสุภสมาปตฺติยาติ ภควา, ภาคี วา
 ภควา จตุนัน สติปฏฺฐานานัน จตุนัน สมมปฺปชานานัน จตุนัน
 อิทธิปาทานัน ปณฺจนฺนํ อินฺทริยานัน ปณฺจนฺนํ พลา^๓นํ สตฺตุนัน
 โพชฺฌณฺคานัน อริยสฺส อฏฺฐจฺกิกสฺส มคฺคสฺสาติ ภควา, ภาคี วา
 ภควา ทสณฺนํ ตถาคตพลา^๔นํ จตุนัน เวสารชฺชานัน จตุนัน
 ปฏฺธิสมภิกานัน ฌนฺนํ อภิณฺณานัน ฌนฺนํ พุทฺธธมฺมานนฺติ ภควา;
 ภควาติ เนตํ นามํ มาตฺรา กตํ, น ปิตฺรา กตํ, น ภาคฺตรา
 กตํ, น ภคินียา กตํ, น มิตฺตามจฺเจहि กตํ, น ฌาตีสาลोหิตฺเตहि
 กตํ, น สมณพฺรหฺมณฺเหहि กตํ, น เทวตา^๕हि กตํ; วิโมกฺขนฺตีกเมตํ
 พุทฺธานัน ภควนฺตานัน โพธิยา มุเล สห สพฺพพณฺณุตตยาณสฺส
 ปฏฺฐิลาภา สจฺจิกา ปณฺณตฺติ, ยทีกํ ภควาติ สารีปฺตฺตาติ ภควา.

ริตฺตาสนํ สยณํ เสวโต เจติ อาสนํ วุจฺจติ ยตฺถ นิสิตฺติ:
 มณฺโজ ปิจํ ภิสสิ ตณฺณิกกา จมฺมขณฺโฑ ติณฺสนฺธารो ปณฺณสนฺธารो
 ปลาสนฺธารो. สยณํ วุจฺจติ เสนาสนํ วิหาโร อทฺธมโยโค
 ปาสาโท หนฺมมียํ กุหา. [๔] สยนาสนํ อสฺปฺปายรูปทสฺสเนน ริตฺตํ
 วิวิตฺตํ ปวิวิตฺตํ อสฺปฺปายสทฺทสฺสเนน ๔เปยฺย อสฺปฺปายเหิ ปณฺจहि
 กามคฺุณฺเหหิ ริตฺตํ วิวิตฺตํ ปวิวิตฺตํ. [๕] ริตฺตํ^๕ สยนาสนํ เสวโต
 นิเสวโต สํเสวโต ปฏฺฐิเสวโตติ ริตฺตาสนํ สยณํ เสวโต เจ.

^๑ ส. จตุนัน

หมตอายุ 12/06/2566

^๓ ฉ.,เท.,อ. ภาคี วา ภควา

^๕ ฉ.,เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. อภิณฺณายตนา^๒

^๔ ฉ.,เท. ตํ

สมุโพธิกามสฺส ยถานุชฺมมฺนฺติ สมุโพธิ วุจฺจติ จตฺตสฺส มคฺเคสฺส
 ฌาณํ ปญฺญา ปญฺณินฺทริยํ ปญฺญาพลํ ฌมฺมวิจยสมุโพชฺฌมฺโก วิมฺสา
 วิปสฺสณา สมฺมาทิฏฺฐิ. ตํ สมุโพธิ^๑ พุชฺฌิตุกามสฺส อนุพุชฺฌิตุกามสฺส
 ปฏิพุชฺฌิตุกามสฺส สมพุชฺฌิตุกามสฺส อธิคนฺตูกามสฺส ผลสฺเสตูกามสฺส^๒
 สจฺจนิกาตูกามสฺสาติ สมุโพธิกามสฺส.

ยถานุชฺมมฺนฺติ กตเม โพธิยา อนุชฺมมา. สมฺมาปฏฺธิปทา
 อนุโลมปฏฺธิปทา อปจฺจนิกปฏฺธิปทา [^๓] อนวตฺถปฏฺธิปทา ฌมฺมานุชฺมมปฏฺธิปทา
 สีเลสฺส ปรีปฺปการิตา อินฺทริเยสฺส คฺคตฺตทวารตา โภชเน มตฺตตณฺณตา
 ชาคริยานุโยโค สติสมฺปชฺฌณํ, อีเม วุจฺจนฺติ โพธิยา อนุชฺมมา.
 อถวา จตฺนํ มคฺคานํ ปุพฺพภาเค วิปสฺสณา, อีเม วุจฺจนฺติ
 โพธิยา อนุชฺมมาติ สมุโพธิกามสฺส ยถานุชฺมมํ.

ตนฺเต ปวฺกขามิ ยถาปชานนฺติ ตนฺติ โพธิยา อนุชฺมมํ.
 ปวฺกขามิตี วกฺขามิ^๔ ปวฺกขามิ อัจฺฉิขิสฺสามิ เทสิสฺสามิ^๕
 ปญฺญาเปสฺสามิ^๖ ปญฺจเปสฺสามิ วิวริสฺสามิ วิภฺชิสฺสามิ อุตฺตานิกริสฺสามิ
 ปกาสิสฺสามิ. ยถาปชานนฺติ [^๗] ยถา ปชานนฺโต อาชานนฺโต
 วิชานนฺโต ปฏฺฐิวิชานนฺโต ปฏฺฐิวิชฺฌนฺโต น อิติหิติหํ น อิตikirาย
 น ปรมฺปราย น ปิฏฺฐกสมฺปทาย น ตกฺกเหตุ น นยเหตุ น
 อากการปรีวิตกฺเคน น ทิฏฺฐินิขฺฌานกฺขนฺติยา สามํ สยมภินฺนวาตํ^๘
 อตฺตปจฺจกฺขํ ฌมฺมํ, ตํ กถยิสฺสามิตี ตนฺเต ปวฺกขามิ ยถาปชานํ.
 เตนานห ภควา

^๑ อ. โพธิ

^๓ ฉ., เท. อวิรุทฺธปฏฺธิปทา

^๔ ส., ฉ., เท. ๑๒/๐๖/๒๕๖๖

^๕ ส., ฉ., เท. เทเสสฺสามิ

^๗ ส., ฉ., เท., อ. ยถา ปชานํ

^๒ ส., ฉ., เท. ผลสฺสิตูกามสฺส

^๔ ส., ฉ., เท. อยู่ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๖ เท. ปญฺญาเปสฺสามิ, เหวมฺปริปิ.

^๘ อ. สยํ อภินฺนวา

“วิชิตฺตจฺจนฺมานสฺส ยทิทํ ฆาสฺสุ (สาริปุตฺตาทิ ภควา)
 วิตฺตาสนํ สยนํ เสวโต เจ,
 สมฺโพธิกามสฺส ยถาณฺฐมมํ
 ตนฺเต ปวกฺขามิ ยถาปชานนฺติ.

[๑๕๕] **ปญฺจนนํ^๑ ธีโร ภยํ น ภาย,**
ภิกฺขุ สโต สปรียนฺตจาริ,^๒
ทํสาคิปาตานํ^๓ สิริสปานํ^๔
มนุสฺสผสฺसानํ^๕ จตฺตปฺปทานํ.

ปญฺจนนํ ธีโร ภยํ น ภายติ ธีโรติ ธีโร ปณฺหิตโต
 ปญฺญวา พุทฺธิมา ฌาณิ วิภาวิ เมธาวิ. ธีโร^๖ ปญฺจนนํ ภยํ
 น ภายเยย น ตสฺเยย [^๗] น อุตฺตสฺเยย น ปริตฺตสฺเยย น
 สนฺตาสํ อาปชฺเชยฺย, อภิกฺขุ^๘ อสฺส อจฺจนฺมภิ อนุตฺตราชิ อปฺลាយิ
 ปหิณฺนภยเภรโว วิคตโลมหํโส วิหเรยฺยาติ ปญฺจนนํ ธีโร ภยํ
 น ภาย.

ภิกฺขุ สโต สปรียนฺตจาริติ ภิกฺขุติ กลฺยาณปฺถุชฺชนโน วา
 ภิกฺขุ เสกฺโข วา ภิกฺขุ. สโตติ จตฺตฺติ การณฺเหหิ สโต:
 กาเย กายาณุปสฺสนาสติปฺภุจํ ภาเวนฺโต สโต, เวทนาสุ ๔เปย
 จิตฺเต ๔เปย ฌมฺเมสุ ฌมฺมาณุปสฺสนาสติปฺภุจํ ภาเวนฺโต สโต;
 โส วุจฺจติ สโต. **สปรียนฺตจาริติ** จตฺตาริ ปริยนฺตา:
 สิลสํวรปริยนฺโต, อินฺทฺริยสํวรปริยนฺโต, โภชเน มตฺตตณฺณตปริยนฺโต,
 ชาครียาณฺโถคปริยนฺโต.

^๑ ฉ.,เท. ปญฺจนนํ, เอมฺปฺริปิ.

^๓ ฉ.,เท. ทํสาคิปาตานํ, เอมฺปฺริปิ.

^๕ ฉ.,เท. มนุสฺสผสฺसानํ, เอมฺปฺริปิ.

^๗ ส.,ฉ.,เท. น สนฺตสฺเยย

^๒ ฉ.,เท. สปรียนฺตจาริ, เอมฺปฺริปิ.

^๔ ฉ.,เท. สิริสปานํ

^๖ ส. ธีโร

^๘ ฉ.,เท.,อิ. อภิกฺขุ

กตโม สีลสัวรปริยนโต. อิท ภิกขุ สีลวา โหติ,
 ปาติโมกขสัวรสัฏโต วิหริติ อาจารโคจรสมปนโน อณุมตเตสุ วชเชสุ
 ภยทสสาวิ, สมатаย สีกขติ สีกขาปเทสุ, อนโต ปุติภาว
 ปจจเวกขมาโน อนโต สีลสัวรปริยนเต จรติ, มรียาทำ น ภินทติ;
 อย สีลสัวรปริยนโต.

กตโม อินุทริยสัวรปริยนโต. อิท ภิกขุ จกขุณา รูป
 ทิสวา น นิमितตคคาหิ โหติ นานุพยณชนคคาหิ, ยตวาทิกรณเมณ
 จกขุณทริยิ อสัฏ^๑ วิหรนตัม อภิชฌาโทมนสสุสา ปาปกา อกุสลา
 ธมมา อนวาสสเวยยุ,^๒ ตสส สัวราย ปฏิปชชติ, รกขติ
 จกขุณทริยิ, จกขุณทริเย สัวร อาปชชติ. โสเตน สททำ สุตวา
 ยเปย ฌาเนน คนธ ฌายิตวา ยเปย ชิวหาเย รสํ สายิตวา
 ยเปย กาเยน โผฏฐพพํ ผุสิตวา ยเปย มนสา ธมมํ วิญญาเย
 น นิमितตคคาหิ โหติ นานุพยณชนคคาหิ, ยตวาทิกรณเมณ
 มนินุทริยิ อสัฏ^๑ วิหรนตัม อภิชฌาโทมนสสุสา ปาปกา อกุสลา
 ธมมา อนวาสสเวยยุ, ตสส สัวราย ปฏิปชชติ, รกขติ
 มนินุทริยิ, มนินุทริเย สัวร อาปชชติ. อาทิตตปริยายํ ปจจเวกขมาโน
 อนโต อินุทริยสัวรปริยนเต จรติ, มรียาทำ น ภินทติ; อย
 อินุทริยสัวรปริยนโต.

กตโม โภชเน มตตณณุตตาปริยนโต. อิท ภิกขุ ปฏิสงขา
 โยนิโส อาหาริ อาหาเรติ, เนว ทวาย น มทาย น มนุทนาย
 น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสส กายสส จิตติยา ยาปนาย
 วิหีสุปรติยา^๓ พุรหมจริยานุคคหาย อิติ ปุราณญจ เวทนํ ปฏิหังขามิ

^๑ น. เท. สัฏ^๑, เอมุปริปิ.

^๒ น. นานวาสสเวยยุ, เอมุปริปิ.

^๓ น. เท. วิหีสุปรติยา

นวมจ เวหน น อุปฺปาเทสสามิ ยาทฺธา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา
จ ฆาสฺสฺวิหาโร จาติ. อกฺขพฺภณฺชนวณฺณปฏิจฺฉาทนปฺตฺตมํสฺสฺปมํ
ปจฺจเวกฺขมาโน อนฺโต โภชเน มตฺตตณฺณตาปริยนฺเต จรติ, มรียาทำ
น ภินฺทติ; อยํ โภชเน มตฺตตณฺณตาปริยนฺโต.

กตโม ชาครียานุโยคปริยนฺโต. อิธ ภิกฺขุ ทิวสํ^๑ จงฺกเมน
นิสฺสชฺชาย อาวรณฺเณยฺหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ, รตฺติยา ปจฺม
ยามํ จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย อาวรณฺเณยฺหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ,
รตฺติยา มชฺฌิมํ ยามํ ทกฺขิณฺเนน ปสฺสเสน สีหเสยฺยํ กปฺเปติ ปาเท
ปาทำ อจฺจาธาย สโต สมฺปชาโน อฏฺฐจฺานสณฺณํ มนสิกริตฺวา
รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยามํ ปจฺจุฏฺฐาย จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย อาวรณฺเณยฺหิ
ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ, ภาทฺเทกรตฺตวิหารํ ปจฺจเวกฺขมาโน
อนฺโต ชาครียานุโยคปริยนฺเต จรติ, มรียาทำ น ภินฺทติ; อยํ
ชาครียานุโยคปริยนฺโตติ ภิกฺขุ สโต สปฺปริยนฺตจาริ.

ทํสาธิปาตาน สิริสฺปานนฺติ ทํสา วุจฺจนฺติ ปิงฺคลมกฺขิกา.^๒
อธิปาติกา^๓ วุจฺจนฺติ สพฺพปาปิ มกฺขิกาโย. กิการณา อธิปาติกา^๓
วุจฺจนฺติ สพฺพปาปิ มกฺขิกาโย. ตา อุปฺปตฺติตฺวา อุปฺปตฺติตฺวา
ขาทนฺติ; ตํการณา อธิปาติกา^๓ วุจฺจนฺติ สพฺพปาปิ มกฺขิกาโย.
สิริสฺปา วุจฺจนฺติ อหิตี ทํสาธิปาตาน สิริสฺปานํ.

มนุสฺสสฺสสฺถาน จตฺตปฺปทานนฺติ มนุสฺสสฺสสฺสา วุจฺจนฺติ โจรา วา
อสฺสุ มาณวา [๔] กตกมฺมา วา อกตกมฺมา วา. เต ภิกฺขุ^๔
ปญฺหิ วา ปุจฺเจยฺยํ วาทำ วา อาโรเปยฺยํ อกฺโกเสยฺยํ ปริภาเสยฺยํ

^๑ อ. ทิวา

^๒ ส.ฉ.เท. ปิงฺคลมกฺขิกาโย

^๓ ส.ฉ.เท. อธิปาติกา

^๔ ฉ.เท. วาสทโท ทิสฺสติ.

^๕ อ. ภิกฺขุ

โรเสยฺยํ วิโรเสยฺยํ หีเสยฺยํ วิหีเสยฺยํ เหเจยฺยํ วิเหเจยฺยํ
 ฌาเตยฺยํ อุปฌาเตยฺยํ อุปฌาตํ วา กเรยฺยํ โย โกจิ มนุสฺสโต
 อุปฌาโต มนุสฺสผสฺโส. จตฺตูปทานนฺติ สีหา พุคฺคมา ทิปิ
 อจฺจตรจฺฉา โกกา โคมหิสสา หตฺถิ. เต ภิกฺขุ มหุทฺเทยฺยํ ขาเทยฺยํ
 หีเสยฺยํ วิหีเสยฺยํ เหเจยฺยํ วิเหเจยฺยํ ฌาเตยฺยํ อุปฌาเตยฺยํ
 อุปฌาตํ วา กเรยฺยํ. จตฺตูปทโต อุปฌาโต ยงฺกิญฺจิ จตฺตูปทภยฺนฺติ
 มนุสฺสผสฺसान จตฺตูปทานํ. เตนาห ภควา

“ปญฺจนนํ ธีโร ภยานํ น ภายะ
 ภิกฺขุ สโต สปปริยนฺตจาริ,
 ฌาสาธิปาตานํ สีริสปานํ
 มนุสฺสผสฺसान จตฺตูปทานนฺติ.

[๒๐๐] **ปรัชมิกานปี น สนฺตเสยฺย**
ทิสฺวาปี เตสํ พหุเกรวานิ,
อถาปรานิ อภิสมฺภเวยฺยํ^๑
ปรัสฺสยานิ^๒ กุสฺลानุเอสี.

ปรัชมิกานปี น สนฺตเสยฺย ทิสฺวาปี เตสํ พหุเกรวานีติ
 ปรัชมิกา วุจฺจนฺติ สตฺต สหรัชมิกเก จเปตฺวา เย เกจิ พุทฺเธ
 อปฺปสนฺนา^๓ ฐมฺเม อปฺปสนฺนา^๓ สงฺฆเ อปฺปสนฺนา. เต
 ภิกฺขุ ปญฺหํ วา ปุจฺเจยฺยํ, วาทำ วา อารोเปยฺยํ [๔]
 อกฺโกเสยฺยํ ปรีภาเสยฺยํ โรเสยฺยํ วิโรเสยฺยํ หีเสยฺยํ วิหีเสยฺยํ
 เหเจยฺยํ วิเหเจยฺยํ ฌาเตยฺยํ อุปฌาเตยฺยํ อุปฌาตํ วา

กเรยฺยํ. เตสํ พหุ เภรเว^๑ ปสฺสิตฺวา วา สฺสณฺิตฺวา วา น
 เวเชยฺย นปฺปเวเชยฺย น สมฺปเวเชยฺย น ตเสยฺย น สนฺตเสยฺย
 น อุตฺตเสยฺย น ปรีตฺตเสยฺย น ภาเยยฺย^๒ น สนฺตาสํ
 อาปชฺเชยฺย, อภีรฺว อสฺส อจฺฉมภี อนุตฺตราชี อปฺลایี
 ปหีนภยภเรโว วิคตโลมหํโส วิหเรยฺยาติ ปรรคมิกานํปิ น
 สนฺตเสยฺย ทิสฺวาปิ เตสํ พหุภเรวานิ.

อถาปรานิ อภิสมฺภเวยฺยํ ปรีสฺสยานิ กุสฺลानุเอสีติ อถาปรานิปี
 อตฺถิ อภิสมฺภเวตพฺพานิ อภีภเวตพฺพานิ อชฺโฆตฺถริตพฺพานิ
 ปรียาทียิตพฺพานิ มหุทิตพฺพานิ. ปรีสฺสยาติ เทว ปรีสฺสยา:
 ปากฺกปรีสฺสยา จ ปฏิจฺฉนฺนปรีสฺสยา จ ๔เปยฺย เวมปิ ตตฺตราชยาติ
 ปรีสฺสยา. กุสฺลानุเอสีติ สมฺมาปฏฺฐิปปํ อนุโลมปฏฺฐิปปํ [๓]
 อปจฺจนิกปฏฺฐิปปํ อนุวตฺถปฏฺฐิปปํ ๔เปยฺย อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ
 นิพฺพานญฺจ นิพฺพานคามินิญฺจ ปฏฺฐิปปํ เอสนฺเตน คเวสนฺเตน
 ปรีเยสนฺเตน ปรีสฺสยา อภิสมฺภเวตพฺพา อภีภเวตพฺพา อชฺโฆตฺถริตพฺพา
 ปรียาทียิตพฺพา มหุทิตพฺพาติ อถาปรานิ อภิสมฺภเวยฺยํ ปรีสฺสยานิ
 กุสฺลानุเอสี. เตนาห ภควา

“ปรรคมิกานํปิ น สนฺตเสยฺย
 ทิสฺวาปิ เตสํ พหุภเรวานิ,
 อถาปรานิ อภิสมฺภเวยฺยํ
 ปรีสฺสยานิ กุสฺลानุเอสีติ.

^๑ สส., จ., เท. พหุภเรว

^๒ อ. ภาเสยฺย

^๓ จ., เท. อวิรุทฺธปฏฺฐิปปํ

[๒๐๑] อาตงฺกผลฺสเสน ขุทาย ผุฏฺโฐ
 สีตํ อญฺญหํ^๑ อธิวาสเยยฺย,
 โส เตหิ ผุฏฺโฐ พหุชา อนฺโนโก
 วิริยปรกุกมํ ทพฺพหํ กรเยยฺย.

อาตงฺกผลฺสเสน ขุทาย ผุฏฺโฐติ อาตงฺกผลฺสโร วุจฺจติ โรคผลฺสโร.
 โรคผลฺสเสน ผุฏฺโฐ ปเรโต สโมหิโต สมณฺนาคโต อสฺส;
 จกฺขุโรเคน ผุฏฺโฐ ปเรโต สโมหิโต สมณฺนาคโต อสฺส; โสตรโรเคน
 ยเปยฺย ฆานโรเคน ยเปยฺย ชิวฺหาโรเคน ยเปยฺย กายโรเคน ยเปยฺย
 ทํสมกสวาตาทปสิริสปสมฺผลฺสเสน ผุฏฺโฐ ปเรโต สโมหิโต
 สมณฺนาคโต อสฺส. ขุทา วุจฺจติ ฉาตโก. ฉาตเกณ ผุฏฺโฐ ปเรโต
 สโมหิโต สมณฺนาคโต อสฺสาติ อาตงฺกผลฺสเสน ขุทาย ผุฏฺโฐ.

สีตํ อญฺญหํ อธิวาสเยยฺยาติ สีตฺนฺติ ทวีหิ การณฺเหหิ สีตํ
 โหติ: อพฺภนฺตรชาตฺสงฺโกปวเสน^๒ วา สีตํ โหติ, พหิทฺธา อุตฺวเสน
 วา สีตํ โหติ. อญฺญนฺติ ทวีหิ การณฺเหหิ อญฺญหํ โหติ:
 อพฺภนฺตรชาตฺสงฺโกปวเสน^๒ วา อญฺญหํ โหติ. พหิทฺธา อุตฺวเสน
 วา อญฺญหํ โหติ^๓ สีตํ อญฺญหํ^๔ อธิวาสเยยฺยาติ ขโม อสฺส สีตสฺส
 อญฺญหสฺส ชิมฺจุฉาย ปิปาสาย ทํสมกสวาตาทปสิริสปสมฺผลฺสเสน
 ทฺรุตฺตานํ ทฺรุตฺตานํ วจนฺปถานํ อฺปนฺนํ สารีริกานํ เวทนํ
 ทฺกฺขานํ ติปปานํ^๕ ขรานํ กฏฺฏกานํ อสฺสาตานํ อมนฺาปานํ
 ปาณฺหรานํ อธิวาสิกชาติโก^๖ อสฺสาติ สีตํ อญฺญหํ อธิวาสเยยฺย.

^๑ สี. อญฺญหํ อ. อญฺญหํ, เอวมฺปริปิ.

^๒ สี. อพฺภนฺตรชาตฺสโกปวเสน ฉ., เท. อพฺภนฺตรชาตฺสโกปวเสน

^๓ ฉ., เท. อธิสทฺโท ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. ติพฺพานํ

^๕ ฉ., เท. อญฺญหํ

^๖ สี., ฉ., เท. อธิวาสิกชาติโก

โส เตหิ ฌุญฺโง พหุชา อโนโกติ โส เตหิตี อาตงฺกผลฺเสน
 จ ขุทาย จ สีเตน จ อุณฺเหน จ ฌุญฺโง ปเรโต สโมหิโต
 สมณฺนาคโต อสฺสาติ โส เตหิ ฌุญฺโง. พหุชาติ อเนกวิเชหิ
 อากาเรหิ ฌุญฺโง ปเรโต สโมหิโต สมณฺนาคโต อสฺสาติ โส เตหิ
 ฌุญฺโง พหุชา. อโนโกติ อภิสงฺขารสหคตวิญฺญาณสฺส โอกาสํ น
 กโรตฺตีปิ อโนโก. อถวา กายทฺวจฺจิตสฺส วจฺจิตฺตสฺส
 มโนทฺวจฺจิตสฺส โอกาสํ น กโรตฺตีปิ อโนโกติ โส เตหิ ฌุญฺโง
 พหุชา อโนโก.

วิริยปรกฺกมํ ทพฺพํ กเรยฺยาติ วิริยปรกฺกโม วุจฺจติ โย
 เจตสีโก วิริยารมฺโม นิกฺกโม ปรกฺกโม อุตฺถายาโม วายาโม
 อุตฺสาโห อุตฺโสฬหิ อปฺปฏฺวานี ธาโม ฐิติ^๑ อสฺสิลปรกฺกมตา
 อนิกฺขิตตจฺจนฺตตา อนิกฺขิตตฐรตา ฐรสมฺปคฺคาโห วิริยํ วิริยินฺทฺริยํ
 วิริยพลํ สมฺมาวายาโม. วิริยปรกฺกมํ ทพฺพํ กเรยฺย [๒]
 ทพฺพสฺมาทาโน อสฺส อวฺภูจิตสฺมาทาโนติ วิริยปรกฺกมํ ทพฺพํ
 กเรยฺย. เตนาห ภควา

“อาตงฺกผลฺเสน ขุทาย ฌุญฺโง
 สีตํ อุณฺหํ อธิวาสเยยฺย,
 โส เตหิ ฌุญฺโง พหุชา อโนโก
 วิริยปรกฺกมํ ทพฺพํ กเรยฺยาติ.

[๒๐๒] เถยฺยํ น กเรยฺย^๓ น มุตา ภณฺเอย
 เมตฺตตาย ผลฺเส ตสฺสวฺรานิ,
 ยทาวิลตฺตํ มนฺโส วิชฺฌณา
 กณฺหสฺส ปกฺโขติ วิโนทเยยฺย.

๑ หมายเหตุ 12/06/2566

๑ ส. จิต

๒ ฉ., เท. ติร กเรย

๓ ส., ฉ., เท. กาทเร, เอมุปริปิ.

เถยฺยํ น กเรยฺย น มุสา ภณฺเญยฺยาติ เถยฺยํ น กเรยฺยาติ
 อิท ภิกฺขุ อทินฺนํ^๑ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต อสฺส
 ทินฺนาทายี ทินฺนปาฏิกงฺขี, อเถเนน สจฺจิภูเตน อตฺตนา วิหเรยฺยาติ
 เถยฺยํ น กเรยฺย. น มุสา ภณฺเญยฺยาติ อิท ภิกฺขุ มุสาวาทํ
 ปหาย มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต อสฺส สจฺจวาที สจฺจสนฺโห เถโต
 ปจฺจยิกโก อวิสฺวาทโก โลกสฺสชาติ เถยฺยํ น กเรยฺย น มุสา
 ภณฺเญยฺย.

เมตฺตตาย ผสฺสเส ตสฺสธาวรานีติ เมตฺตตาติ ยา สตฺเตสฺส เมตฺตติ
 เมตฺตตายนา เมตฺตตายิตตฺตํ อนุททา^๒ อนุทายนนา อนุทายิตตฺตํ^๓
 หิเตสฺสิตา อนุทมฺปา อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺโฌ^๔ อโทโส กุสฺลมฺมัลล.
 ตสฺสชาติ เยสํ ตสฺสิณฺหา^๕ ตณฺหา อปฺปหีนา เยสญฺจ ภยภะรวา
 อปฺปหีนา. กิการณฺหา วุจฺจนฺติ ตสฺสา [๕]. เต ตสฺสนฺติ อุตฺตตสฺสนฺติ
 ปริตฺตตสฺสนฺติ ภายนฺติ สนฺตาสํ อาปชฺชนฺติ; ตํการณฺหา วุจฺจนฺติ
 ตสฺสา. ธาวรานีติ เยสํ ตสฺสิณฺหา ตณฺหา ปหีนา เยสญฺจ ภยภะรวา
 ปหีนา. กิการณฺหา วุจฺจนฺติ ธาวรานา. เต น ตสฺสนฺติ น อุตฺตตสฺสนฺติ
 น ปริตฺตตสฺสนฺติ น ภายนฺติ น สนฺตาสํ อาปชฺชนฺติ; ตํการณฺหา
 วุจฺจนฺติ ธาวรานา. เมตฺตตาย ผสฺสเส ตสฺสธาวรานีติ ตสฺเส จ ธาวเร
 จ เมตฺตตาย ผสฺสเสยฺย ผเรยฺย, เมตฺตตาสหคเตน เจตฺตสา วิปฺปลฺเลน^๖
 มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ผริตฺวา วิหเรยฺยาติ
 เมตฺตตาย ผสฺสเส ตสฺสธาวรานี.

ยทาวิลตฺตํ มนฺโส วิชฺฌณฺตาติ ยทาติ ยทา. มนฺโสติ ยํ
 จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตํ มนินฺทริยํ

^๑ ส.ฉ.,เท. อทินฺนาทานํ

^{๒-๓} ส. อนุททยา อนุททายนนา อนุททายิตตฺตํ ฉ.,เท. อนุททยา อนุททายนนา อนุททายิตตฺตํ

^๓ ส.ฉ.,เท. อพฺยาปชฺโช, เอวฺมุปริป.

^๔ ส.ฉ.,เท. ตสฺสิตา

^๕ อ. อปฺปหีนา

^๖ อ. วิปฺปลฺเลน

วิญญานํ วิญญาณกฺขณฺโธ ตชฺชา มโนวิญญาณธาทู. กายทฺถจฺริเตน
 จิตฺตํ อาริํ โหติ ลุพฺพิตํ เอริตํ ฆฏฺฐิตํ จลิตํ ฆนฺตํ
 อวฺอุปฺสนฺตํ, วจฺจิตฺตจฺริเตน ฯเปฯ มโนทฺถจฺริเตน ฯเปฯ ราเคน
 ฯเปฯ โทเสน ฯเปฯ โมเหเน ฯเปฯ โกเชน ฯเปฯ อุปฺนาเหเน
 ฯเปฯ มกฺเขเน ฯเปฯ ปพาเสน ฯเปฯ อิสฺสาย ฯเปฯ มจฺจฺริเยเน
 ฯเปฯ มายาย ฯเปฯ สาเจยฺเยเน ฯเปฯ ฌมฺเภเน ฯเปฯ สารมฺเภเน
 ฯเปฯ มาเนเน ฯเปฯ อติมาเนเน ฯเปฯ มเทเน ฯเปฯ ปมาเทเน
 ฯเปฯ สพฺพกิเลเสหิ ฯเปฯ สพฺพทฺถจฺริเตหิ ฯเปฯ สพฺพทฺธเถหิ ฯเปฯ
 สพฺพปริพาเหหิ ฯเปฯ สพฺพสนฺตาเปหิ ฯเปฯ สพฺพากุสลาภิสฺสงฺขาเรหิ
 จิตฺตํ อาริํ โหติ ลุพฺพิตํ เอริตํ ฆฏฺฐิตํ จลิตํ ฆนฺตํ
 อวฺอุปฺสนฺตํ. ยทาวิลตฺตํ มนฺโส วิชฺฌณฺตาติ จิตฺตสฺส อาริภาวํ
 ชาเนยฺย อาชาเนยฺย วิชาเนยฺย ปฏฺวิวิชาเนยฺย ปฏฺวิวิชฺฌเมยฺยาติ
 ยทาวิลตฺตํ มนฺโส วิชฺฌณฺา.

กณฺหสฺส ปกฺโขติ วิโนทเยยฺยาติ กณฺโหติ โย โส มาโร
 กณฺโห อธิปฺติ อนฺตคฺค^๑ นมฺจุ ปมตฺตพฺนฺธ. กณฺหสฺส ปกฺโขติ^๒
 วิโนทเยยฺยาติ^๓ กณฺหปฺกฺโข^๔ มารปฺกฺโข มารปาโส มารพพิสํ
 มารามิสํ มารวิสโย มานฺตตโป^๕ มารโคจโร มารพฺนฺธนฺนฺติ
 ปชฺเหยฺย วิโนทเยยฺย พยฺนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺยาติ เอวมฺปิ กณฺหสฺส
 ปกฺโขติ วิโนทเยยฺย. อถวา กณฺหปฺกฺโข^๕ มารปฺกฺโข อกุสฺลปฺกฺโข
 ทฺถทฺถโย ทฺถทฺถวิปาโก นิริยสํวตฺตนิโก ติริจฺฉานโยนิสํวตฺตนิโก
 ปิตฺติวิสยสํวตฺตนิโกติ ปชฺเหยฺย วิโนทเยยฺย พยฺนฺตีกเรยฺย
 อนภาวํคเมยฺยาติ เอวมฺปิ กณฺหสฺส ปกฺโขติ วิโนทเยยฺย.

^๑ ส.ฉ.เท. อนตคฺค

^{๓-๓} ส.ฉ.เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ ฉ.เท. กณฺหสฺส ปกฺโข

^๒ ส.ฉ.เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสนฺติ.

^๔ ส.ฉ.เท. มานินฺวาโส

เตนาค ภควา

“เถยฺยํ น กเรยฺย น มุสา ภณฺเยย
เมตฺตตาย ผสฺเส ตสฺสทวารานิ,
ยทาวิลตฺตํ มนฺโส วิชณฺณา
กณฺหสฺส ปกฺโขติ วิโนทเยยฺยาติ.

[๒๐๓] โกธาคิमानสฺส วสํ น คจฺเจ
มุลมฺปิ เตสํ ปลิขณฺณ ติฏฺเฐ,
อดปฺปิยํ วา ปน อปฺปิยํ วา
อทุธา ภวนฺโต อภิสมฺภเวยฺย.

โกธาคิमानสฺส วสํ น คจฺเจติ โกธาคิ^๑ โย จิตฺตสฺส
อาฆาโต ปฏฺิฆาโต ๕เปฯ จณฺทิกุกํ อสฺสุโรโป อนตฺตมนตา
จิตฺตสฺส. อติมานนฺติ อีเชกจฺโจ ปรี อติมณฺณติ ชาตียา วา
โคตฺเตน วา ๕เปฯ อณฺณตรณฺณตเรน วา วตฺถุณา. โกธาคิमानสฺส
วสํ น คจฺเจติ โกธสฺส จ อติมานสฺส จ วสํ น คจฺเจยฺย,
โกธณฺจ อติมานณฺจ ปชฺเหยฺย วิโนทเยยฺย พฺยณฺตีกเรยฺย
อนภาวํคเมยฺยาติ โกธาคิमानสฺส วสํ น คจฺเจ.

มุลมฺปิ เตสํ ปลิขณฺณ ติฏฺเฐติ กตมํ โกธสฺส มุลํ.
อวิชฺชา มุลํ, อโยนิโสมนสิกาโร^๒ มุลํ, อสฺมิมาโน มุลํ, อหิริกํ
มุลํ, อโนตฺตปฺปํ มุลํ, อทุชฺจจํ มุลํ, อิทํ โกธสฺส มุลํ. กตมํ
อติมานสฺส มุลํ. อวิชฺชา มุลํ, อโยนิโสมนสิกาโร มุลํ, อสฺมิมาโน
มุลํ, อหิริกํ มุลํ, อโนตฺตปฺปํ มุลํ, อทุชฺจจํ มุลํ. อิทํ
อติมานสฺส มุลํ. มุลมฺปิ เตสํ ปลิขณฺณ ติฏฺเฐติ โกธสฺส จ

อติมานสส จ มลํ ปลิขณิตวา อุตฺตริตวา สมุตฺตริตวา
 อุปฺปาทยิตวา^๑ สมฺมุปฺปาทยิตวา^๒ ปชหิตวา วิโนทิตวา พุยนฺตีกิริตวา
 อนภาวํคเมตฺตวา ติฏฺฐเจยฺยาติ^๓ มุลมปิ เตสํ ปลิขณณ ติฏฺฐเจ.

อถปิยํ วา ปน อปิยํ วา อทฺธา ภวนฺโต อภิสมฺภเวยฺยาติ
 อถาติ ปทสนฺธิ ปทสํสคฺโค ปทปาริปุริ อกฺขรสมวาโย
 พุณฺณชนสิสิฏฺฐจตา ปทานุပ္พุพตฺตาเมตํ “อถาติ. ปิยาติ เทว ปิยา:
 สตฺตา วา สงฺขารํ วา. กตเม สตฺตา ปิยา. อิธ ยสฺส^๔ เต
 โหนฺติ อนตฺถกามา หิตกามา ผาสูกามา โยคกฺเขมกามา มาตา วา
 ปิตา วา ภาตา วา ภคินี วา ปุตฺโต^๕ วา ฐิตา วา มิตฺตา
 วา อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา, อิเม สตฺตา ปิยา.
 กตเม สงฺขารํ ปิยา. มนาปิกา รุปา มนาปิกา สทฺทา
 มนาปิกา คณฺธา มนาปิกา รสา มนาปิกา โผฏฺฐพฺพา, อิเม
 สงฺขารํ ปิยา. อปฺปิยาติ เทว อปฺปิยา: สตฺตา วา สงฺขารํ วา.
 กตเม สตฺตา อปฺปิยา. อิธ ยสฺส เต โหนฺติ อนตฺถกามา
 อหิตกามา อผาสูกามา อโยคกฺเขมกามา ฐีวิตา โวโรเปตฺตกามา,
 อิเม สตฺตา อปฺปิยา. กตเม สงฺขารํ อปฺปิยา. อมนาปิกา รุปา
 อมนาปิกา สทฺทา ๔เปยฺย คณฺธา ๔เปยฺย รสา ๔เปยฺย โผฏฺฐพฺพา,
 อิเม สงฺขารํ อปฺปิยา. อทฺธาติ เอกํสวจฺฉํ นิสฺสํสวจฺฉํ
 นิกฺกขจฺฉํ อเทวชฺฉวจฺฉํ อเทวพฺพหจฺฉํ นินฺโถวจฺฉํ^๕ อปณฺณกจฺฉํ
 อวตฺถาปนวจฺฉนเมตํ อทฺธาติ. อถปิยํ วา ปน อปิยํ วา
 อทฺธา ภวนฺโต อภิสมฺภเวยฺยาติ ปิยาปิยํ สาตาสาตํ สุขทุกฺขํ

^{๑-๑} ส.ฉ.,เท. อุปฺปาทยิตวา สมฺมุปฺปาทยิตวา

หมตอายุ 12/06/25๐๖

^๓ ฉ.,เท. ยาสฺส, เอมฺมปริปิ.

^๔ ส.ฉ.,เท. นินฺยยานิกวจฺฉ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ติฏฺฐเจยฺย สหติฏฺฐเจยฺยาติ

^๕ ฉ.,เท.,อิ. ปุตฺตา

โสมนสฺสโทมนสฺสํ อิกฺขจฺฉานิกฺขํ อภิสมฺภวณฺโต วา อภิภเวยฺย
อภิกวณฺโต วา อภิสมฺภเวยฺยาติ อถปฺปิยํ วา ปน อปฺปิยํ วา
อทฺธา ภวณฺโต อภิสมฺภเวยฺย. เตนาห ภควา

“โกธาติมานสฺส วสํ น คจฺजे
มฺลมฺปิ เตสํ ปลิขณฺณ ติกฺกฺเข,
อถปฺปิยํ วา ปน อปฺปิยํ วา
อทฺธา ภวณฺโต อภิสมฺภเวยฺยาติ.

[๒๐๔] ปณฺณํ ปุรุชชตฺวา กลฺยาณปீติ
วิกุชฺฌมฺเย ตานิ ปริสุตฺธานิ,
อรตี สฺสเหถ สยณมฺหิ ปนฺเต
จตุโร สฺสเหถ ปริเทวธฺมเม.

ปณฺณํ ปุรุชชตฺวา กลฺยาณปீติติ ปณฺณาคิ ยา ปณฺณา
ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย ๕เปฯ อโมโห ธมฺมวิจโย^๑
สมฺมาทิฏฺฐิ. ปณฺณํ ปุรุชชตฺวาติ อีเชกจฺเจ ปณฺณํ ปุรฺโต กตฺวา
จรติ ปณฺณารชฺโซ ปณฺณาเกตุ ปณฺณารชิปเตยฺโย วิจยพฺหุโล
ปวิจยพฺหุโล โอกุขายนพฺหุโล^๒ สโมกุขายนพฺหุโล^๒ วิภูตวิหารี
ตจฺจริโก^๓ ตพฺพพฺหุโล ตคฺครุโก ตนฺนินฺโน ตปฺโปณฺโณ ตปฺปพฺภาโร
ตทธิมุตฺโต ตทาทชิปเตยฺโยติ^๔ เอวมฺปิ ปณฺณํ ปุรุชชตฺวา.

อถวา คจฺฉนฺโต วา “คจฺฉามิตี ปชานาติ, จิโต วา
“จิโตมฺหิตี ปชานาติ, นิสินฺโน วา “นิสินฺโนมฺหิตี ปชานาติ,
สยาโน วา “สยาโนมฺหิตี ปชานาติ, ยถา ยถา วา ปนสฺส กาโย
ปณฺนิหิตो โหติ ตถา ตถา นํ ปชานาตีติ เอวมฺปิ ปณฺณํ ปุรุชชตฺวา.

อถวา อภิกุณฺเฑ ปฏิกุณฺเฑ สมฺปชานการี โหติ,
 อาโลกิเต วิโลกิเต สมฺปชานการี โหติ, สมฺมิณฺชิเต^๑ ปสาริตะ
 สมฺปชานการี โหติ, สงฺฆาฏิปตฺตจิวรธารणे สมฺปชานการี โหติ, อสิเต
 ปีเต ขายิตะ สายิตะ สมฺปชานการี โหติ, อุจฺจารปสฺสาวกมฺเม
 สมฺปชานการี โหติ, คเต จิตะ นิสินฺเน สุตฺเต ชาคริตะ ภาสิตะ
 ตุณฺหิภาเว^๒ สมฺปชานการี โหตีติ เอวมฺปิ ปณฺณํ ปุรุชตฺวา.

กถฺยาณปิตีติ พุทฺธานุสฺสตีวเสน อุปฺปชฺชติ ปิตี ปามุชฺช^๓
 กถฺยาณปิตี,^๔ ฐมฺมานุสฺสตีวเสน,^๕ สงฺฆานุสฺสตีวเสน, สีลानุสฺสตีวเสน,
 จาคานุสฺสตีวเสน, เทวตานุสฺสตีวเสน, [^๖] อานาปานุสฺสตีวเสน,
 มรณานุสฺสตีวเสน, กายคตาสตีวเสน, อุปสมฺมานุสฺสตีวเสน อุปฺปชฺชติ
 ปิตี ปามุชฺช กถฺยาณปิตีติ ปณฺณํ ปุรุชตฺวา กถฺยาณปิตี.

วิกฺขมฺภเย ตานิ ปริสฺสยानीติ ปริสฺสยāti เทว ปริสฺสยา
 ปากฺกฺวปริสฺสยา จ ปฏฺิจจฺจนฺนปริสฺสยา จ ๔เปยฺ อิมะ วุจฺจฺนติ
 ปากฺกฺวปริสฺสยา ๔เปยฺ อิมะ วุจฺจฺนติ ปฏฺิจจฺจนฺนปริสฺสยา ๔เปยฺ
 เอวมฺปิ ตตฺตราสยāti ปริสฺสยา. **วิกฺขมฺภเย ตานิ ปริสฺสยानीติ**
 ตานิ ปริสฺสยāนี วิกฺขมฺภเยยฺ อภิกเวยฺย อชฺโฆตฺถเรยฺย
 ปริยาทิเยยฺย มหุเทยฺยāti วิกฺขมฺภเย ตานิ ปริสฺสยāนี.

อรตี สหเสถ สยณมฺหิ ปนฺเตติ อรตีติ ยา อรติ อรติกา^๗
 อนภิริติ^๘ อนภิริมฺนา^๙ อุกฺกณฺจิกา^{๑๐} ปริตฺตลิกา.^{๑๑} **สยณมฺหิ ปนฺเตติ**

^๑ ฉ., เท. สมฺมิณฺชิเต

^๓ ฉ., เท. ปาโมชฺช, เอวมฺปริปิ.

^๕ ฉ., เท. ฐมฺมานุสฺสติ สงฺฆานุสฺสติ สีลानุสฺสติ จาคานุสฺสติ เทวตานุสฺสติ อานาปานุสฺสติ
 มรณานุสฺสติ กายคตาสตีวเสน

^๗ ส., ฉ., เท. อรติดา

^๙ ฉ., เท. อนภิริมฺนา

^๒ ฉ., เท. ตุณฺหิภาเว

^๔ ฉ., เท. อิติสฺสทโท ทิสฺสติ.

^๖ ส., ฉ., เท. อรติดา

^๘ ส. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๑๐-๑๑} ฉ., เท. อุกฺกณฺจิกา ปริตฺตลิกา

ปนฺเตสุ วา เสนาสเนสุ อณฺณตฺรณฺณตเรสุ วา อธิกุสเลสุ^๑
 ฐมฺเมสุ อรตี สหะเย อภิภาเวยฺย อชฺโฌตฺถเรยฺย ปรียาภิเยยฺย
 มหุทฺเทยฺยาติ อรตี สหะถ สยณฺมฺหิ ปนฺเต.

จตุโร สหะถ ปรีทาวธมฺเมติ จตุตาโร ปรีทาวนีเย ฐมฺเม
 สหะเย [๒] อภิภาเวยฺย อชฺโฌตฺถเรยฺย ปรียาภิเยยฺย มหุทฺเทยฺยาติ
 จตุโร สหะถ ปรีทาวธมฺเม. เตนาห ภควา

“ปณฺณํ ปุรุชตฺวา กลฺยาณปீติ
 วิกุขมฺภายะ ตานิ ปรีสุสยานิ,
 อรตี สหะถ สยณฺมฺหิ ปนฺเต
 จตุโร สหะถ ปรีทาวธมฺเมติ.

[๒๐๕] กิสู อสิสุสํมิ^๓ กุว^๔ วา อสิสุสํ
 ทุกฺขํ วต เสตฺถ กุวชฺช เสตฺสํ,
 เอเต วิตฺถเก ปรีทาวเนยฺเย
 วินยเอถ เสกฺโข^๕ อนิเกตสํริ^๖.

กิสู อสิสุสํมิ กุว วา อสิสุสํนฺติ กิสู อสิสุสํมิตฺติ กิ
 ภูณฺชิสุสํมิ โอทนํ วา กุมฺมาสํ วา สตฺตํ วา มจฺฉํ วา มํสํ
 วาติ กิสู อสิสุสํมิ. กุว วา อสิสุสํนฺติ กตฺถ ภูณฺชิสุสํมิ
 ขตฺติยกุลฺเล วา พุราหฺมณกุลฺเล วา เวสฺสกุลฺเล วา สุทฺทกุลฺเล วาติ
 กิสู อสิสุสํมิ กุว วา อสิสุสํ.

ทุกฺขํ วต เสตฺถ กุวชฺช เสตฺสํนฺติ อิมํ รตฺตี ทุกฺขํ สยิ^๗
 ผลเก^๘ วา ตมฺมิกาย วา จมฺมขณฺเฑ วา ตินฺนสนฺธาเร วา

^๑ ส. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ส.,ฉ.,เท. อสิสุสํ

^๔ ส.,ฉ.,เท. เสโข, เอวฺมฺปรีปิ.

^๕ ส.,ฉ.,เท. สยิตถ

^๒ ส.,ฉ.,เท. ปรีสหายเย

^๔ ส. กุหิ ฉ.,เท. กุว

^๖ ส.,ฉ.,เท. อนิเกตจํริ, เอวฺมฺปรีปิ.

^๘ อ. สผลเก

ปณฺณสนฺถาเร วา ปลาสนฺถาเร^๑ วา, อากมนรตฺตี^๒ กตฺถ สฺขํ
 สยิสฺสามิ มณฺเฑ วา ปิเฐ วา ภิสฺสียา วา พิพฺโพหเน วา
 วิหารเ วา อทฺธมโยเค วา ปาสาทเ วา หมฺมิมิ^๓ วา คฺกุหาย
 วาติ ทฺวํ วัต เสตฺถ กุวชฺช เสสฺส.

เอเต วิตฺกฺเก ปริเทวเนยฺยเอติ เอเต วิตฺกฺเกติ เทว
 ปิณฺทปาตปฏิสณฺณตฺเต วิตฺกฺเก เทว เสนาสนปฏิสณฺณตฺเต วิตฺกฺเก.
 ปริเทวเนยฺเย^๔ อาเทวเนยฺย ปริเทวเนยฺยาติ เอเต วิตฺกฺเก
 ปริเทวเนยฺเย.

วินยฺเย เสกฺโข อนิเกตสาริตี เสกฺโขติ ก็การณา วุจฺจติ
 เสกฺโข. สิกฺขตฺติติ เสกฺโข. กิณฺจ สิกฺขติ. อธิสํมฺปิ สิกฺขติ,
 อธิจิตฺตมฺปิ สิกฺขติ,^๕ อธิปณฺณมฺปิ สิกฺขติ.^๕ กตฺมา อธิสํลสิกฺขา
 ๔เป ๔ อํ อธิปณฺณาสิกฺขา. อีมา ติสฺโส สิกฺขา อาวชฺเชนฺโต
 สิกฺขติ, ชานนฺโต สิกฺขติ, ปสฺสนฺโต สิกฺขติ, ปจฺจเวกฺชนฺโต
 สิกฺขติ, จิตฺตํ อธิมฺมจฺจนฺโต สิกฺขติ, สทฺธาย อธิมฺมจฺจนฺโต สิกฺขติ,
 วิริยํ ปคฺคณฺหนฺโต สิกฺขติ, สตี อุมฺมจฺจนฺโต สิกฺขติ,^๕ จิตฺตํ
 สมากฺทหนฺโต สิกฺขติ, ปณฺณาย ปชานนฺโต สิกฺขติ, อภินฺนเยยฺย
 อภิชานนฺโต สิกฺขติ, ปริณฺนเยยฺย ปริชานนฺโต สิกฺขติ, ปหาตพฺพ
 ปชนฺโต สิกฺขติ, สจฺฉิกาทพฺพ สจฺฉิกโรนฺโต สิกฺขติ, ภาเวตพฺพ
 ภาเวนฺโต สิกฺขติ อัจจริตี สมากฺจริตี สมากฺทาย สิกฺขติ.
 ตํการณา วุจฺจติ เสกฺโข. เสกฺโข^๖ วินยฺยา ปฏฺวิวินยฺยา ปหานาย
 วุปสมาย ปฏฺวินิสฺสคฺคาย ปฏฺวิปฺปสฺสทฺธิยา อธิสํมฺปิ สิกฺขเยยฺย,
 อธิจิตฺตมฺปิ สิกฺขเยยฺย, อธิปณฺณมฺปิ สิกฺขเยยฺย. อีมา ติสฺโส

^๑ จ., เท. 12/ ปลาสนฺถาเร

^๒ ส., จ., เท. อากามิรตฺตี

^๓ จ., เท. หมฺมิมิ

^๔ จ., เท. ปริเทวเนยฺยเอติ อาเทวเนยฺย ปริเทวเนยฺยเอติ

^๕ จ., เท. อํ ปาโง น ทิสฺสตี, เอวฺมฺปริปิ. ^๖ จ., เท. อํ ปาโง น ทิสฺสตี.

สิกฺขา อวชฺชนโต สิกฺขะเยย ชานนโต ๕เปยฺ สจฺฉิกาตพฺพํ
สจฺฉิกโรนโต สิกฺขะเยย อาจเรยฺย สมาจเรยฺย สมาทาย วตฺเตยฺยาติ
วินยฺเยถ เสกฺโข.

อนิเกตสารีติ กถํ นิเกตสารี โหติ. อิคฺเชกฺโข กุลปฺลิโพเชน
สมนฺนาคโต โหติ, คณปฺลิโพเชน ๕เปยฺ อาวาสปฺลิโพเชน ๕เปยฺ
จีวรปฺลิโพเชน ๕เปยฺ ปิณฑปาตปฺลิโพเชน ๕เปยฺ เสนาสนปฺลิโพเชน
๕เปยฺ คิลานปจฺจยเภสชฺชปฺริกฺขารปฺลิโพเชน สมนฺนาคโต โหติ,
เอวํ นิเกตสารี โหติ.

กถํ อนิเกตสารี โหติ. อิท ภิกฺขุ^๑ น กุลปฺลิโพเชน
สมนฺนาคโต โหติ^๒ น คณอาวาสจีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
ปฺริกฺขารปฺลิโพเชน^๓ สมนฺนาคโต โหติ, เอวํ อนิเกตสารี โหติ.

“มคธํ คตา โกสลํ คตา
เอกจฺฉิยา [๔] วชฺชิภูมียา,
มคธา^๕ วิสงฺขจาริโน
อนิเกตา วิหรนฺติ ภิกฺขโว.

สาธุ จริตํ^๖ สาธุ สุขจริตํ
สาธุ สทา อนิเกตวิหาโร
อตฺถปฺจฺฉนํ ทกฺขกมมํ^๗
เอตํ สามญฺญํ อากิณฺณสฺสาติ.”

วินยฺเยถ เสกฺโข อนิเกตสารี. เตนาห ภควา

^๑ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. น คณปฺลิโพเชน ๕เปยฺ

น คิลานปจฺจยเภสชฺชปฺริกฺขารปฺลิโพเชน

^๔ ฉ., เท. ปนสทโท ทิสฺสติ.

^๕ ส., ฉ., เท. มิคา วีย อสงฺขจาริโน

^๖ ส., ฉ., เท. จริตํ

^๗ ส., ฉ., เท. ปทกฺขิณํ กมมํ

^๘ ส., ฉ., เท. อากิณฺณสฺส

“กิสฺสู อสิสฺสามิ กุวํ วา อสิสฺสํ
 ทุกฺขํ วต เสตฺถ กุวชฺช เสสฺสํ,
 เอเต วิตฺถกเก ปริเทวเนยฺเย
 วินยฺเยธ เสกฺโข อนิเกตสาริตี.

[๒๐๖] อนนฺนญจ ลทฺฐา วสฺนญจ กาเล
 มตฺถํ โส^๑ ชญฺญา อิทฺ โตสฺนตฺถํ,
 โส เตสฺสุ กุตฺโต ยตจาริ กาเม
 รุสฺสีโตปิ วาจํ ผรุสํ น วชฺชา.

อนนฺนญจ ลทฺฐา วสฺนญจ กาเลติ อนนฺนนฺติ โอทโน
 กุมฺมาโส สดฺตุ มจฺझे มํสํ. วสฺนนฺติ จ จีวรานิ: ไชมํ,
 กปฺปาสิกํ, โกเสยฺยํ, กมฺพลํ สาณํ, ภงฺกํ. อนนฺนญจ ลทฺฐา
 วสฺนญจ กาเลติ จีวรํ ลภิตฺวา ปิณฺฑทฺปาตํ ลภิตฺวา น กุหนาย, น
 ลปฺนายน, น เนมิตฺติกตายน, น นิปฺเปสิกตายน, น ลาภเณ ลากํ
 นิชิคีสฺนตายน,^๒ น ทารุทาเนน, น เวฬุทาเนน, น ปตฺตทาเนน,
 น ปุปฺผทาเนน, น ผลทาเนน, น สินฺนาทาเนน, น จุณฺณทาเนน,
 น มตฺติกทาเนน,^๓ น ทนฺตกฏฺฐทาเนน, น มุโขทกทาเนน, น
 ปาตุกมฺยตายน,^๔ น มุคฺคสฺสฺปตายน,^๕ น ปาริภฺภูตายน,^๖ น ปิจฺจมทฺทิกตายน,
 น วตฺถุวิชฺชายน, น ตีรจฺฉานวิชฺชายน, น องฺควิชฺชายน, น
 นกฺขตฺตวิชฺชายน, น ทุตคฺคเมเนน, น ปหีนคฺคเมเนน, น ชงฺขมเปสฺสเนน,^๗
 น เวชฺชกมฺเมเนน, น ปิณฺฑทฺเกน,^๘ น ทานานุปฺปทาเนน ฐมฺเมเนน

^๑ สี.,ฉ.,เท. ส. เอวมฺปริปิ.

^๒ ฉ.,เท. มตฺติกาทาเนน

^๓ ส. มุคฺคสฺสฺปตายน ฉ.,เท. มุคฺคสฺสฺปตายน

^๔ ส. ชงฺขมเปสฺสเนน ฉ.,เท. ชงฺขมเปสฺสเนน

^๕ ฉ.,เท. นิชิคีสฺนตายน

^๖ สี.,ฉ.,เท. จาตุกมฺยตายน

^๗ ส. ปาริภฺภูตายน ฉ. ปาริภฺภูตายน

^๘ สี.,ฉ.,เท. ปิณฺฑทฺปฏิปิณฺฑทฺเกน

สเมน ลทฺฐา ลภิตฺวา [°] อภิวินทิตฺวา ปฏิลภิตฺวาติ อนฺนญจ
ลทฺฐา วสนญจ กาเล.

มตฺตํ โส ชยฺญา อิทฺ โทสนตฺถนฺติ มตฺตํ โส ชยฺญาติ
ทฺวิหิ การณฺเห มตฺตํ ชานาติ:² ปฏิกุคฺคณโต วา ปริโภคโต วา.

กถํ ปฏิกุคฺคณโต มตฺตํ ชานาติ. โถเกปิ ทิยฺยมาเน
กุลาณุกุทาย³ กุลาณุรูกุทาย กุลาณุกมฺปาย ปฏิกุคฺคณฺหาติ, พหุเกปิ
ทิยฺยมาเน กายปริหาริกํ จีวรํ ปฏิกุคฺคณฺหาติ, กุจฺฉิปริหาริกํ
ปิณฺฑปาตํ ปฏิกุคฺคณฺหาติ. เอวํ ปฏิกุคฺคณโต มตฺตํ ชานาติ.

กถํ ปริโภคโต มตฺตํ ชานาติ. ปฏิสงฺขา โยนิโส
จีวรํ ปฏิสฺเสวติ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิจฺฌาตาย อุณฺหสฺส
ปฏิจฺฌาตาย, ทํสมกสฺวาตาทปสฺสึสฺสปสมฺผลฺสํ ปฏิจฺฌาตาย ยาวเทว
หิริโกปินปฏิจฺฌาตาทนฺตํ.

ปฏิสงฺขา โยนิโส ปิณฺฑปาตํ ปฏิสฺเสวติ เหนว ทวาย น
มทาย น มณฺฑนํ น วิภูสฺสํ, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส
จิตฺติยา ยาปนํ วิหีสฺสปฺรติยา⁴ พุรหฺมจฺริยานุคฺคทาย, อิตฺติ ปุฏาณญจ
เวทนํ ปฏិหงฺขามิ, นวญจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสํ, ยาตฺรา จ
เม ภวิสฺสตี อนวชฺชตา จ ผาสฺสุวิหาโร จาติ.⁵

ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสนํ ปฏิสฺเสวติ ยาวเทว สีตสฺส
ปฏิจฺฌาตาย อุณฺหสฺส ปฏิจฺฌาตาย, ทํสมกสฺวาตาทปสฺสึสฺสปสมฺผลฺสํ
ปฏิจฺฌาตาย ยาวเทว อุตฺตฺปฺริสฺสยวิโนทนํ⁶ ปฏิสลฺลณารามตฺถํ.⁷

° ส.จ.ท. อธิคฺคฺควา วินทิตฺวา

² ส.จ.ท. ชานนฺย

³ ส.อ. กุลาณุกุทาย

⁴ จ.ท. วิหีสฺสปฺรติยา, เอวมุปริปิ.

⁵ จ.ท. อิตฺติสฺสทํ น ทิสฺสตี.

⁶-⁷ จ.ท. อุตฺตฺปฺริสฺสยวิโนทนํปฏิสลฺลณารามตฺถํ, เอวมุปริปิ.

[illegible]

ปุ่น จปริ ภิกขุ สนฺตฺภูโจ โหติ อิตฺตฺเรน คิลาน-
 ปจฺจยเภสชฺชปฏิกฺขารเณ อิตฺตฺตรคิลานปจฺจยเภสชฺชปฏิกฺขารสนฺตฺภูจฺยา จ
 วณฺณวาที, น จ คิลานปจฺจยเภสชฺชปฏิกฺขารเหตุ อนฺเสนํ อปฺปฏฺฐูปิ
 อาปชฺชติ; อลทฺธา จ คิลานปจฺจยเภสชฺชปฏิกฺขารํ น ปรีตสฺสติ
 ลทฺธา จ คิลานปจฺจยเภสชฺชปฏิกฺขารํ อคฺฉิโต อมฺุจฺฉิโต อนชฺฌาปนโน
 อาทีนวทสฺสาวิ นิสฺสรณปณฺโณ ปรีภฺยชฺติ; ตาย จ ปน
 อิตฺตฺตรคิลานปจฺจยเภสชฺชปฏิกฺขารสนฺตฺภูจฺยา เหนวตฺตานุกฺกํเสติ,
 น ปริ วมฺเภติ. โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส สมฺปชาโน
 ปฏฺฐิสฺสโต; อยํ วุจฺจติ ภิกขุ โปราเณ อคฺคณฺเณ อริยวฺเส
 จิโตติ มตฺตํ โส ชยฺเณ อิทฺ โตสนตถํ.

โส เตสฺสุ คฺคุตฺโต ยตจาริ คามเมติ โส เตสฺสุ คฺคุตฺโตติ
 จีวรํ ปิณฑปาเต สေနาสเน คิลานปัจจุยเมสชฺชปริกฺขารํ คฺคุตฺโต
 โคปิโต รกฺขิโต สํวฺโตติ เอวมฺปิ โส เตสฺสุ คฺคุตฺโต. อถวา
 อายตเนสฺสุ คฺคุตฺโต โคปิโต รกฺขิโต สํวฺโตติ เอวมฺปิ โส
 เตสฺสุ คฺคุตฺโต. ยตจาริ คามเมติ คามํ ยโต ยตฺโต ปฏฺยตฺโต
 คฺคุตฺโต โคปิโต รกฺขิโต สํวฺโตติ โส เตสฺสุ คฺคุตฺโต ยตจาริ คามํ.

อุยฺยาเนน อุยฺยานํ คามเณ คามํ นิคเมเน นิคมํ นคเรเน นครํ
 รมฺมเจเน รมฺมจํ ชนปฺเพเน ชนปทํ ทิฆจาริกํ อนฺวตฺติจิตจาริกํ^๑
 อนฺยุตฺโต จ^๒ โหติ รูปทสฺสนาย. เอวมปิ ชิตฺตจกฺขุ โหติ.

อถวา ภิกฺขุ^๓ อนฺตรฆรํ ปวิฏฺโง วิถี ปฏฺธิปนฺโน อสฺสุโต
 คจฺจติ หตฺถิ โอลฺเลเกนฺโต, อสฺสํ โอลฺเลเกนฺโต, รถํ โอลฺเลเกนฺโต,
 ปตฺตํ โอลฺเลเกนฺโต, อิตฺถิโย โอลฺเลเกนฺโต, ปุริเส โอลฺเลเกนฺโต,
 กุมารเก โอลฺเลเกนฺโต, กุมาริกาโย โอลฺเลเกนฺโต, อนฺตรปาณํ
 โอลฺเลเกนฺโต, ฆรมฺขานิ โอลฺเลเกนฺโต, อุทฺธํ โอลฺเลเกนฺโต, อโ
 โอลฺเลเกนฺโต, ทิสาวิทิสํ เปกฺขมาโน^๔ คจฺจติ. เอวมปิ ชิตฺตจกฺขุ โหติ.

อถวา ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปํ ทิสฺวา นิमितฺตคฺคาคี โหติ
 อนฺุพฺยณฺชนคฺคาคี, ยตฺวาธิกรณเมณฺ^๕ จกฺขุณฺทริยํ อสฺสุตํ วิหรนฺตํ
 อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ, ตสฺส
 สํวราย น ปฏฺธิปชฺชติ, น รกฺขติ จกฺขุณฺทริยํ, จกฺขุณฺทริเย น
 สํวรํ อาปชฺชติ. เอวมปิ ชิตฺตจกฺขุ โหติ.

ยถา วา ปเนเก โภณฺโต สมณพฺรหฺมณา สทฺธาเทยฺยานิ
 โภชนานิ ภฺยชิตฺวา เต เอวรूपํ วิสฺสุทฺทสฺสนํ อนฺยุตฺตา วิหรนฺติ,
 เสยฺยถิทํ. นจฺจํ คีตํ วาทิตํ เปกฺขํ อกฺุขานํ ปาณิสฺสริ เวตาฬํ
 กุมฺภณฺทํ โสภนกรกํ^๖ จณฺทาลํ วสํ ฌวนํ หตฺถิยฺทํ อสฺสยฺทํ
 มหิสฺยฺทํ อฺุสภยฺทํ อชฺยฺทํ เมณฺทยฺทํ กุกฺกุณฺยฺทํ วฏฺฏกยฺทํ
 ทณฺทยฺทํ มฺุฏฺจยฺทํ นิพฺพุทฺธํ อุยฺโยธิกํ พลคฺคํ เสนาพฺยุหํ
 อณฺีกทสฺสนํ อิติ วา. เอวมปิ ชิตฺตจกฺขุ โหติ.

^๑ ส. อนฺวฏฺฐจาริกํ, เอวมฺปริปิ. ฉ., เท. อนฺวฏฺฐิตจาริกํ ^๒ ฉ., เท. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. วิเปกฺขมาโน, เอวมฺปริปิ.

^๕ อ. ยตฺวาธิกรณเมตํ ๔ เปฯ กรณเมว

^๖ ฉ., เท. โสภนํ

กถํ น ชิตตจกขุ โหติ. อิธ^๑ ภิกขุ น จกขุโลโล
[^๒] จกขุโลลิเยน สมณฺหาคโต โหติ, อภิฏฺฐํ ทกฺขิตพฺพํ ทิฏฺฐํ
สมตฺติกกมิตพฺพนฺติ [^๒] อารามเณ อารามํ [^๒] อุตฺตยาเนน อุตฺตยานํ
[^๒] คามเณ คามํ [^๒] นิคเมเน นิคมํ [^๒] นคเรเน นครํ [^๒]
รฏฺฐเจเน รฏฺฐจํ [^๒] ชนปฺเพเน ชนปทํ ทิฆมจาริกํ อนฺวตฺติตจาริกํ
อนนฺยุตฺโต [^๓] โหติ รูปทสฺสนาย. เอวมฺปิ น ชิตตจกขุ โหติ.

อถวา ภิกขุ อนฺตรฆรํ ปวิฏฺฐโจ วีธี ปฏฺธิปนโน สํวฺโต
คจฺจติ น หตฺถี โอลเณโต ๔เปยฺ น ทิสาวิทิสํ เปกฺขมาโน
คจฺจติ. เอวมฺปิ น ชิตตจกขุ โหติ.

อถวา ภิกขุ จกฺขุนา รูปํ ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาคี โหติ
๔เปยฺ จกฺขุณฺทริเย สํวรํ อาปชฺชติ. เอวมฺปิ น ชิตตจกขุ โหติ.
ยถา วา ปเนเก โฆนฺโต สมณพฺรหฺมณา สทฺธาเทยฺยานิ
โกชนานิ ภุญฺชิตฺวา ๔เปยฺ อณฺีกทสฺสนํ อิติ วา. เอวรูปา
วิสุกทสฺสนานฺโยคา ปฏฺฐิวิโรโต โหติ. เอวมฺปิ น ชิตตจกขุ โหติติ
โอกฺขิตตจกขุ.

น จ ปาทโลโลติ กถํ ปาทโลโล โหติ. อิธกจฺโจ [^๔]
ปาทโลโล ปาทโลลิเยน สมณฺหาคโต โหติ, อารามเณ อารามํ
๔เปยฺ ทิฆมจาริกํ อนฺวตฺติตจาริกํ อนนฺยุตฺโต โหติ [^๔]. เอวมฺปิ
ปาทโลโล โหติ.

อถวา ภิกขุ อนฺโตสงฺฆารามे^๕ ปาทโลโล ปาทโลลิเยน
สมณฺหาคโต โหติ, น อตฺถเหตุ น การณเหตุ อุทฺธโต

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อิ. อิธกจฺโจ

^๓ ฌ.,เท. จ

^๔ ฉ.,เท.,อิ. รูปทสฺสนาย

^๒ ส.,ฉ.,เท. น

^๕ ฉ.,เท. ภิกขุ

^๖ ฉ.,เท. อนฺโตปิ

อวุปสนฺตจิตฺโต ปริเวณโต ปริเวณํ คจฺจติ, [๖] ๔เปฯ อิติภาวากกํ
กเถสิ.^๒ เอวมปิ ปาทโลโล โหติ.

น จ ปาทโลโลติ ปาทโลลียํ ปชฺเหยย วิโนเทยฺย
พฺยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺย, ปาทโลลียา อารโต อสฺส วิรโต
ปฏฺวิรโต นิภนฺโต นิสฺสญฺโ จ วิปฺปมฺตฺโต วิสมฺมตฺโต วิมรียาทิกเตน
เจตสา วิหเรยฺย, ปฏฺวิสสฺสลาณารโห อสฺส ปฏฺวิสสฺสลาณรโต อชฺฌตฺตํ
เจโตสมณฺณนฺตฺโต อนิรากตชฺฌมาโน วิปสฺสณาย สมฺนฺนาคโต
พฺรหฺมา สฺสณฺณาคารี^๓ ฌายี ฌานรโต เอกตฺตมฺนฺตฺโต สทตฺตคฺคฺโรโกติ
โอโกชิตตจกฺขุ น จ ปาทโลโล.

ฌานานฺตฺโต พหุชาครสฺสชาติ ฌานานฺตฺโตติ ทวีติ การณฺเห
ฌานานฺตฺโต: อนฺนุปฺปนฺนสฺส วา ปจฺมสฺส ฌานสฺส อฺปฺปาทาย
ยฺตฺโต ปยฺตฺโต อายฺตฺโต สมายฺตฺโต, อนฺนุปฺปนฺนสฺส วา ทุตฺติยสฺส
ฌานสฺส ๔เปฯ ตติยสฺส ฌานสฺส ๔เปฯ จตฺตฺตสฺส ฌานสฺส
อฺปฺปาทาย ยฺตฺโต ปยฺตฺโต อายฺตฺโต สมายฺตฺโตติ เอวมปิ
ฌานานฺตฺโต. อถวา อฺปฺปนฺนํ วา ปจฺมํ ฌานํ อาเสวติ ภาเวติ
พหุสฺสีกโรติ, อฺปฺปนฺนํ วา ทุตฺติยํ ฌานํ ๔เปฯ ตติยํ ฌานํ ๔เปฯ
จตฺตฺตํ ฌานํ อาเสวติ ภาเวติ พหุสฺสีกโรติ. เอวมปิ ฌานานฺตฺโต.

พหุชาครสฺสชาติ อิท ภิกฺขุ ทิวสํ จงฺกเมน นิสฺชชาย
อวารณฺเเยหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ, รตฺติยา ปจฺมํ ยามํ
จกฺกเมน นิสฺชชาย อวารณฺเเยหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ, รตฺติยา
มชฺฌิมํ ยามํ ทกฺขิณฺเณน ปสฺเสน สีสฺเสยฺย กปฺเปติ ปาทะ ปาทํ
อจฺจาชาย สโต สมฺปชาโน อุกฺกานสณฺณํ มนสิกริตฺวา,^๔ รตฺติยา

๑ หมายเหตุ 12/06/2566

๒ น.,เท. วิหารโต

๓ ส. สฺสณฺณาคารานํ

๒ ส.,น.,เท. กเถติ

๔ ส.,น.,เท. มนสิ กตฺวา

ปัจฉิมํ ยามํ ปจฺจุฏฺฐาย จงฺกเมณ นิสฺสชฺชาย อารณฺเญหิ ฌมฺเมหิ
จิตฺตํ ปรีโสเชตฺติ ฌานานุยุตฺโต พหุชาครสฺส.

อุเปกฺขมารพฺภ สมหิตฺตฺโตติ อุเปกฺขชาติ ยา จตฺตฺเถ ฌาเน
อุเปกฺขา อุเปกฺขนา อชฺฌเปกฺขนา จิตฺตสมตา จิตฺตปฺปสฺสทฺธตา
มชฺฌตฺตตา จิตฺตสฺส. สมหิตฺตฺโตติ ยา จิตฺตสฺส จิตฺติ สณฺจิติ
อวฺภูจิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฺมฺมานสตา สมโถ
สมาธิทฺริยํ สมาธิพลํ สมฺมาสมาธิติ.^๑ อุเปกฺขมารพฺภ สมหิตฺตฺโตติ
จตฺตฺเถ ฌาเน อุเปกฺขมารพฺภ เอกคฺคจิตฺโต อวิกฺขิตฺตจิตฺโต
อวิสาหฺมฺมานโสติ อุเปกฺขมารพฺภ สมหิตฺตฺโต.

ตทฺกาสยํ กุกฺกัจฺฉิปปจฺฉินฺนเทติ ตทฺกาทิ นว วิตทฺกา: กามวิตทฺโก,
พฺยาปาทวิตทฺโก, วิหีสาวิตทฺโก, ฌาติวิตทฺโก, ชนปทวิตทฺโก, อมรวิตทฺโก,
ปฺรานุทฺทตปาปฐิสณฺณตฺโต วิตทฺโก, ลภสทฺการสิโลกปฐิสณฺณตฺโต
วิตทฺโก, อนวณฺณตฺติปฐิสณฺณตฺโต วิตทฺโก; อิมะ วุจฺจนฺติ นว
วิตทฺกา. กามวิตทฺกานํ กามสณฺณาสโย, พฺยาปาทวิตทฺกานํ
พฺยาปาทสณฺณาสโย, วิหีสาวิตทฺกานํ วิหีสาสณฺณาสโย. อถวา ตทฺกานํ
[๒] สงฺกปฺปานํ อวิชฺชาสโย, อโยนิโส มนสิกาโร อาสโย,
อสมิมาโน อาสโย, อนนฺตตปฺป อาสโย, อุทฺธจํ อาสโย.

กุกฺกัจฺฉนฺติ หตฺถกุกฺกัจฺฉมฺปิ กุกฺกัจฺฉํ ปาทกุกฺกัจฺฉมฺปิ กุกฺกัจฺฉํ
หตฺถปาทกุกฺกัจฺฉมฺปิ กุกฺกัจฺฉํ, อกปฺปิเย กปฺปิยสณฺณิตา กปฺปิเย
อกปฺปิยสณฺณิตา, อวชฺเช วชฺชสณฺณิตา วชฺเช อวชฺชสณฺณิตา.
ยํ เอวรूपํ กุกฺกัจฺฉํ กุกฺกัจฺฉายนา กุกฺกัจฺฉายิตตฺตํ เจตโส
วิปฺปฐิสาริ มโนวิเลโข; อิทํ วุจฺจติ กุกฺกัจฺฉํ.

อปิ จ ทวีหิ การณเหิ อุปฺปชฺชติ กุกฺกุจฺจํ เจตโส
 วิปฺปกฺกิสสโร มโนวิเลโข กตตตฺตา จ อกตตตฺตา จ. กถํ กตตตฺตา จ
 อกตตตฺตา จ อุปฺปชฺชติ กุกฺกุจฺจํ เจตโส วิปฺปกฺกิสสโร มโนวิเลโข.
 “กถํ เม กายทฺถจฺจริตํ, อกถํ เม กายสฺสจฺจริตนฺติ อุปฺปชฺชติ
 กุกฺกุจฺจํ เจตโส วิปฺปกฺกิสสโร มโนวิเลโข. “กถํ เม วจีทฺถจฺจริตํ
 ฯเปฯ กถํ เม มโนทฺถจฺจริตํ ฯเปฯ กโต เม ปาณาติปาโต,
 อกตา เม ปาณาติปาตา เวรมณีติ อุปฺปชฺชติ กุกฺกุจฺจํ เจตโส
 วิปฺปกฺกิสสโร มโนวิเลโข. “กถํ เม อทินฺนาทานํ ฯเปฯ กโต เม
 กาเมสฺสุ มิจฺฉาจารो ฯเปฯ กโต เม มุสาวาโ ท ฯเปฯ กตา เม
 ปิสุณา วาจา^๑ ฯเปฯ กตา เม ผรุสวา วาจา^๒ ฯเปฯ กโต เม
 สมฺมปฺปလာโป ฯเปฯ กตา เม อภิชฺฌา ฯเปฯ กโต เม
 พยาปาโท ฯเปฯ กตา เม มิจฺฉาทิภฺฐิ, อกตา เม สมฺมาทิภฺฐีติ
 อุปฺปชฺชติ กุกฺกุจฺจํ เจตโส วิปฺปกฺกิสสโร มโนวิเลโข. เอวํ
 กตตตฺตา จ อกตตตฺตา จ อุปฺปชฺชติ กุกฺกุจฺจํ เจตโส วิปฺปกฺกิสสโร
 มโนวิเลโข.

อถวา “สีเลสุํหิ น ปริปฺปกริรํติ อุปฺปชฺชติ กุกฺกุจฺจํ
 เจตโส วิปฺปกฺกิสสโร มโนวิเลโข. “อินฺทฺริเยสุํหิ อคฺคตฺตทฺวาโรติ
 ฯเปฯ “โภชเน อมตฺตตฺตญฺญมฺหิตี ฯเปฯ “ชาคริยํ อนนฺนยฺยตฺโตมฺหิตี
 ฯเปฯ “น สติสมฺปชจญเณน สมนฺนาคโตมฺหิตี ฯเปฯ “อภาวิตา เม
 จตฺตาโร สติปฏฺฐาณาติ ฯเปฯ “อภาวิตา เม จตฺตาโร
 สมฺมปฺปชจนาติ ฯเปฯ “อภาวิตา เม จตฺตาโร อิทฺธิปฺปาทาติ
 ฯเปฯ “อภาวิตานิ เม ปญฺจินฺทฺริยานีติ ฯเปฯ “อภาวิตานิ เม
 ปญฺจ พลาณีติ ฯเปฯ “อภาวิตา เม สตฺต โพชจงฺกาติ ฯเปฯ
 “อภาวิทอ เม อริโย อฏฺฐจฺจคิโก มคฺโคติ ฯเปฯ “ทฺถกฺขํ เม

หมดอายุ 12/06/2566

^๑ ฉ., เท. ปิสุณวาจา

^๒ ฉ., เท. ผรุสวาจา

อปริณญาติติ ๕เปฯ “ทุกขสมุทโย เม อปฺปหีนฺติ ๕เปฯ “มคฺโค
 เม อภาวิตฺติ ๕เปฯ “นิโรธํ เม อสจฺจิกโตติ อปฺปชฺชติ กุกฺกัจจ
 เจตโส วิปฺปฏฺฐิสารํ มโนวิเลโข. **ตกฺกาสยํ กุกฺกัจจยฺยปจฺฉินฺนเทติ**
 ตกฺกณฺจ ตกฺกาสยณฺจ กุกฺกัจจณฺจ อปจฺฉินฺนเทยฺย [๑] สมุจฺฉินฺนเทยฺย
 ปชฺเชยฺย วิโนฺนเทยฺย พฺยณฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺยาติ ตกฺกาสยํ
 กุกฺกัจจยฺยปจฺฉินฺนเท. เตนาห ภควา

“โอกฺขิตฺตจกฺขุ น จ ปาทโลโล
 ฌานานุยุตฺโต พหุชาครสฺส,
 อุกฺกขมารพฺภ สมหิตตโต
 ตกฺกาสยํ กุกฺกัจจยฺยปจฺฉินฺนเทติ.

[๒๐๘] **จฺฐิโต วจฺจิ สติมาภินฺนเท**
สพฺรหฺมจาริสฺส จิํ ปภินฺนเท,
วจํ ปมฺมญฺเจ กุสํ นาทิเวลํ
ชนวาทธมฺมาย น เจตเยยฺย.

จฺฐิโต วจฺจิ สติมาภินฺนเทติ จฺฐิโตติ อปฺปชฺฌายา วา
 อาจริยา วา สมานุปชฺฌายกา วา สมานาจริยกา วา มิตฺตา วา
 สนฺธิภฺูจา วา สมฺภตฺตา วา สหายา วา โจเทนฺติ “อิทฺนฺเต
 อารุโส อยุตฺตํ, อิทฺนฺเต อปฺปตฺตํ, อิทฺนฺเต อสารุปฺปํ, อิทฺนฺเต
 อสสิฏฺฐจฺนฺติ.” สติ อฺปฺปฏฺฐาเปตฺวา” ตํ โจทฺนํ นนฺนเทยฺย อภินฺนเทยฺย
 โมนฺนเทยฺย อนฺนโมนฺนเทยฺย อิจฺเจยฺย สาทิเยยฺย ปตฺถเยยฺย^๑ ปิหเยยฺย
 อภิชปฺเปยฺย. ยถา อิตฺถิ วา ปุริโส วา ททโร ยฺว
 มณฺฑนกกชาติโก สีสฺนหาโต^๒ อฺปฺปปลมํ วา วสฺสิกมํ วา

^๑ ส.จ.ท. จินฺนเทยฺย อจฺฉินฺนเทยฺย

หมตอายุ 12/06/2566

^๓ จ.ท. อฺปฺปฏฺฐาเปตฺวา, เอวมฺปรีป.

^๔ ส. สีสํ นหาโต จ.ท. สีสฺนหาโต

^๒ “อสิสิฏฺฐจฺนฺติปิ ปาโจ.

^๕ ส.จ.ท. ปตฺถเยยฺย, เอวมฺปรีป.

อริมุตตกมालํ วา ลภิตฺวา อุโภหิ หตฺเถหิ ปฏิกคฺเคตฺวา
 อุตฺตมํเก สิริสฺมี ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา นนฺทเยยฺย อภินนฺทเยยฺย โมทเยยฺย
 อนฺนโมทเยยฺย อิจฺฉเยยฺย สาทิเยยฺย ปตฺตเยยฺย ปิหเยยฺย อภิชปฺเปยฺย;
 เอวเมว สตี อฺปฏฺฐาเปตฺวา ตํ โจทฺถํ นนฺทเยยฺย อภินนฺทเยยฺย
 โมทเยยฺย อนฺนโมทเยยฺย อิจฺฉเยยฺย สาทิเยยฺย ปตฺตเยยฺย ปิหเยยฺย
 อภิชปฺเปยฺย.

“นินฺนํ ปวตฺตารํ	ยํ ปสฺสเส วชฺชทสฺสินํ,
นิคฺคยฺหวาทิ เมธาวี	ตาทิสํ ปณฺหิตํ ภาเช.
ตาทิสํ ภาชมานสฺส	เสยฺโย โหติ น ปาปิโย
โอวทฺดยานุสาเสยฺย	อสพฺภา จ นีวารเย,
สตนฺนิ โส ปิโย โหติ	อสตํ โหติ อปฺปิโยติ.

จฺกฺกิตฺวา วจีภิ สติมาภินนฺท.

สพฺรหฺมจาริสุ จิลํ ปภินฺเทติ สพฺรหฺมจาริตี เอกกมฺม^๑
 เอกุทฺเทโส^๒ สมสิทฺฐาตา.^๓ สพฺรหฺมจาริสุ จิลํ ปภินฺเทติ
 สพฺรหฺมจาริสุ อาหตจิตฺตํ ขิลชาตํ ปภินฺทเยยฺย, ปณฺจปิ เจโตขิเล
 ปภินฺทเยยฺย,^๔ ตโยปิ เจโตขิเล ปภินฺทเยยฺย, รากขิลํ โทสขิลํ
 โมหขิลํ ภินฺทเยยฺย ปภินฺทเยยฺย สมภินฺทเยยฺยาติ สพฺรหฺมจาริสุ
 จิลํ ปภินฺเท.

วาจํ ปมฺญเจ กุสลํ นาติเวณฺติ ฅาณสมฺภูจิตํ วาจํ
 มฺญเจยฺย อตฺถุปลํหิตํ ฐมฺมุปลํหิตํ กาเลน สาปเทสํ ปริยนฺตวตี
 อตฺถสํหิตํ^๕ วาจํ มฺญเจยฺย ปมฺญเจยฺย สมปมฺญเจยฺยาติ^๖ วาจํ

^๑ ส. เอกกมฺมา

^๓ ส. สมสิทฺฐากา ฉ., เท. สมสิทฺฐาตา

^๕ ส., ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส. เอกุทฺเทสา

^๔ ฉ., เท. ภินฺทเยยฺย, เอวมฺปรีติ.

^๖ ส., ฉ., เท. ปมฺญเจยฺยาติ

ปมฺญเจ กุสลํ. **นาติเวลนฺติ เวลาติ** เทว เวลา กาลเวลา จ
 สीलเวลา จ.

กตมา กาลเวลา. กาลาติกุกนฺตํ วาจํ น ภาเสยฺย,
 เวลาติกุกนฺตํ วาจํ น ภาเสยฺย, กาลเวลาติกุกนฺตํ วาจํ น
 ภาเสยฺย, กาลํ อสมฺปตฺตํ วาจํ น ภาเสยฺย, เวลํ อสมฺปตฺตํ
 วาจํ น ภาเสยฺย, กาลเวลํ อสมฺปตฺตํ วาจํ น ภาเสยฺย.

“โย จ^๑ กาลे อสมฺปตฺเต อติเวลํ จ^๒ ปาสติ
 เอวํ โส นิหโต เสติ โกกิลิยา^๓” อตรฺไซติ.

อยํ กาลเวลา.

กตมา สीलเวลา. รตฺโต วาจํ น ภาเสยฺย, ทุณฺโง วาจํ น
 ภาเสยฺย, มุพฺโพ วาจํ น ภาเสยฺย, มุสาวาทํ น ภาเสยฺย,
 ปิสฺสนวาจํ น ภาเสยฺย, ผรุสวาจํ น ภาเสยฺย, สมฺผปฺปลาปํ น
 ภาเสยฺย น กเถยฺย น ภณฺเยย น ทิปฺเปยฺย^๔ น โวหเรยฺย; อยํ
 สीलเวลาติ วาจํ ปมฺญเจ กุสลํ นาติเวลํ.

ชนวาทธมฺมาย น เจตเยยฺยาติ ชนาติ ขตฺติยา จ พฺราหฺมณา
 จ เวสฺสสา จ สุทฺธา จ คหฺนฺจา จ ปพฺพชิตา จ เทวา จ
 มนุสฺสสา จ. ชนสฺส วาทาย อุปฺวาทาย นิหฺนฺทาย ครหา
 อกิตฺติยา อวณฺณหาริกาย สीलวิปตฺติยา วา อจารวิปตฺติยา วา
 ทิฏฺฐิวิปตฺติยา วา อาชีวิวิปตฺติยา วา น เจตเยยฺย เจตน์ น
 อุปฺปาเทยฺย จิตฺตสงฺกปฺป^๕ น อุปฺปาเทยฺย^๕ มนสิการํ น
 อุปฺปาเทยฺยาติ ชนวาทธมฺมาย น เจตเยยฺย. เตนาห ภควา

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อิ. เว, เอวมฺปริปิ.

^๒ ส. ปภาสติ, เอวมฺปริปิ.

^๓ ส.,ฉ.,เท. โกกิลายะ

^๔ ฉ.,เท. ทิปฺเปยฺย

^{๕-๕} ฉ.,เท. จิตฺตํ น อุปฺปาเทยฺย สงฺกปฺปํ น อุปฺปาเทยฺย

“จุทิตโต วจี^๑ สติมาภินนุเท
 สพฺรหมจารีสุ ขิลํ ปภินุเท,
 วาจํ ปมฺมุญฺเจ กุสลํ นาติเวลํ
 ชนฺวาทธมฺมํ น เจตเยยฺยาติ.

[๒๐๕] อถาปรํ ปญฺจ รชานิ โลเก
 เยสํ สติมา^๒ วินยาย ลิกฺขเ,
 รุเปสฺส สทฺทฺเทศฺส อโถ รเสสฺส
 คนฺธเสสฺส ผสฺสเสสฺส สเหถ รากํ.

อถาปรํ ปญฺจ รชานิ โลเกติ อถาติ ปทสนฺธิ ปทสํสคฺโค
 ปทปาริปุริ^๓ อกฺขรสมวาโย พฺยณฺชนลิลิฏฺฐตา ปทานุပ္พุพฺพตาเปตํ^๔
 “อถาติ. ปญฺจ รชานิ^๕ติ รุปราคะ^๕ สทฺทฺทราคะ คนฺธราคะ รสราคะ
 โผฏฺฐพฺพราคะ.” อถวา^๖

ราคะ รโห น จ ปน เรณฺฑู^๗ วุจฺจติ
 รากสฺสเสตํ อธิวจันํ รโหติ,
 เอตํ รชํ วิปฺปชฺหิตฺวา^๘ ปณฺฑิตา
 วิหรนฺติ เต วิคตฺรชฺสสฺส สาสเน.
 โทโส รโห น จ ปน เรณฺฑู วุจฺจติ
 โทสสฺสเสตํ อธิวจันํ รโหติ,
 เอตํ รชํ วิปฺปชฺหิตฺวา ปณฺฑิตา
 วิหรนฺติ เต วิคตฺรชฺสสฺส สาสเน.

^๑ ส. วจี

^๒ ส.,อิ. สติมา, เอมฺปริปิ.

^๓ ฉ.,เท. ปทปาริปุริ

^๔ สฺยา. ปทานุပ္พุพฺพตาเมตํ

^{๕-๕} ส.,ฉ.,เท. รุปรโห สทฺทฺทรโห คนฺธรโห รสรโห โผฏฺฐพฺพรโห

^๖ ฉ.,เท. อโย ปาโจ นคฺติ.

^๗ ส.,ฉ.,เท. เรณฺฑู, เอมฺปริปิ.

^๘ ส.,ฉ.,เท.,อิ. วิปฺปชฺหิตฺวา, เอมฺปริปิ.

โมโห รโห น จ ปน เรณู วุจฺจติ
 โมหสฺเสตํ อธิวจันํ รโหติ,
 เอตํ รชํ วิปฺปชฺหิตว ปณฺหิตา
 วิหรนฺติ เต วิคตราชสฺส สาสเน.

โลกีติ อปายโลกे มนุสฺสโลกे เทวโลกे ขนฺธโลกे
 ชาติโลกे आयตनโลกีติ อถาปรี ปญฺจ รชานิ โลเก.

เยสํ สตีมา วินยาย สิกฺขเขตฺติ เยสํ ฐูปราคะสฺส
 สทฺทพฺพราคะสฺส คณฺฐพฺพราคะสฺส รสพฺพราคะสฺส โผฏฺฐพฺพราคะสฺส. สตีมาตี
 ยา สตี อนุสฺสตี ปฏฺฐิสฺสตี สตี สรณตา ธารณตา อปีลาปนตา
 อสฺสम्मุสฺสนตา^๑ สตี^๒ สตินุทฺริยํ สตีพลํ สมฺมาสตี สตีสมฺโพชฺฌมฺโค
 เอกายนมหคฺโค; อयํ วุจฺจติ สตี. อิมาย สตียา อุเปโต สมุเปโต
 อุปคโต^๓ สมุคโต^๓ อุปปนโน สมุปนโน^๔ สมฺนฺนาคโต, โส
 วุจฺจติ สตีมา. สิกฺขเขตฺติ ติสฺโส สิกฺขา: อธิสฺสสิกฺขา, อธิจิตฺตสิกฺขา,
 อธิปญฺญาสิกฺขา. กตมา อธิสฺสสิกฺขา ๔เปยฺย อयํ อธิปญฺญาสิกฺขา.
 เยสํ สตีมา วินยาย สิกฺขเขตฺติ สตีมา ปุคฺคโล เยสํ ฐูปราคะสฺส
 สทฺทพฺพราคะสฺส คณฺฐพฺพราคะสฺส รสพฺพราคะสฺส โผฏฺฐพฺพราคะสฺส วินยาย
 ปฏฺฐิวินยาย ปหานาย วุปสมาย ปฏฺฐินิสฺสคฺคาย ปฏฺฐิปปสฺสทฺธิยา
 อธิสฺสมฺปิ สิกฺขเขยฺย, อธิจิตฺตมฺปิ สิกฺขเขยฺย, อธิปญฺญมฺปิ สิกฺขเขยฺย,
 อีมา ติสฺโส สิกฺขา^๕ อาวชฺเชนฺโต สิกฺขเขยฺย, ชานนฺโต สิกฺขเขยฺย,
 ๔เปยฺย สจฺฉิกาทพฺพํ สจฺฉิกโรนฺโต สิกฺขเขยฺย อาจเรยฺย สฺมาจเรยฺย
 สฺมาทาย วตฺเตยฺยาตี เยสํ สตีมา วินยาย สิกฺข.

^๑ สตี.ณ.เท. อสฺมมุสฺสนตา

^{๓-๓} สตี. อุปาคโต สมุคโต

^๕ ณ.เท. สิกฺขาโย

^๒ สตี.ณ.เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๔ สตี. สมฺปนโน

รูปเปสฺส สทฺทเทสฺส อโธ รเสสฺส คณฺเฐสฺส ผสฺเสสฺส สहेถ รากนฺติ
 รูปเปสฺส สทฺทเทสฺส คณฺเฐสฺส รเสสฺส โผฏฺฐพฺเพสฺส รากํ สเหยย
 ปริสเหยย อภิภเวยฺย อชฺโฌตฺถเรยฺย ปรียาทีเยยฺย มทฺทเทยฺยาติ
 รูปเปสฺส สทฺทเทสฺส อโธ รเสสฺส คณฺเฐสฺส ผสฺเสสฺส สहेถ รากํ.
 เตนาห ภควา

“อถาปรี ปญฺจ รชานิ โลเก
 เยสํ สตีมา วินยาย สีกุเข,
 รูปเปสฺส สทฺทเทสฺส อโธ รเสสฺส
 คณฺเฐสฺส ผสฺเสสฺส สहेถ รากนฺติ.

[๒๑๐] เอเตสฺส ฐมฺเมสฺส วินยฺย จนฺทํ
 ภิกฺขุ สตีมา^๑ สุวิมุตฺตจิตฺโต,
 กาเลน โส สมฺมา ฐมฺมํ ปรีวิมฺสมาโน
 เอโกทิจฺจโต วิหเน ตมฺ โสติ ภควา.

เอเตสฺส ฐมฺเมสฺส วินยฺย จนฺทนฺติ เอเตสฺสตี รูปเปสฺส สทฺทเทสฺส
 คณฺเฐสฺส รเสสฺส โผฏฺฐพฺเพสฺส. จนฺโทติ โย กาเมสฺส กามจุจฺจนฺโท
 กามราโค กามนฺนที^๒ กามตณฺหา กามเสนฺโห^๓ กามปรีพาโห
 กามมุจฺฉา กามชฺโฌसानํ กาโมโฆ กามโยโค กามุปาทานํ [๔]
 กามจุจฺจนฺทนีวรณํ. เอเตสฺส ฐมฺเมสฺส วินยฺย จนฺทนฺติ เอเตสฺส ฐมฺเมสฺส
 จนฺทํ วินยฺย ปฏฺฐวินยฺย ปชฺเหยย วิโนทยฺย พุยนฺตีกเรยฺย
 อนภาวํคเมยฺยาติ เอเตสฺส ฐมฺเมสฺส วินยฺย จนฺทํ.

ภิกฺขุ สตีมา สุวิมุตฺตจิตฺโตติ ภิกฺขุติ กลฺยาณปฺปุชฺชโน วา
 ภิกฺขุ เสกฺโข วา ภิกฺขุ. สตีมาติ ยา สติ อนุสฺสติ ๗เปฯ

^๑ ส.น.เท. ๒/๐ สตีมา, เอวฺมฺปรีปี.

^๒ จ.เท. กามนฺนที

^๓ อี. กามเสนฺโห

^๔ จ.เท. กามุปาทานํ ๗เปฯ กามจุจฺจนฺทนีวรณํ

สมฺมาสติ สติสมฺโพชฌมฺโค เอกายนมนฺโค; อมฺ วุจฺจติ สติ.
 อิมาย สติยา อุเปโต ๔เปฯ โส วุจฺจติ สติมา. ภิภฺขุ สตีมา
 สุวิมฺตตจิตฺโตติ ปจมฺ ฌานํ สมာปนฺนสฺส นีวรณฺเหจิ จิตฺตํ มุตฺตํ
 วิมฺตตํ สุวิมฺตตํ, ทุตฺติยํ ฌานํ สมาปนฺนสฺส วิตกฺกวิจาเรหิ
 จิตฺตํ มุตฺตํ วิมฺตตํ สุวิมฺตตํ, ตติยํ ฌานํ สมาปนฺนสฺส ปีติยา
 [๑] จิตฺตํ มุตฺตํ วิมฺตตํ สุวิมฺตตํ, จตฺตตฺถํ ฌานํ สมาปนฺนสฺส
 สุขทุกฺขเบหิ จิตฺตํ มุตฺตํ วิมฺตตํ สุวิมฺตตํ; อากาसानญฺจายตฺนํ
 สมาปนฺนสฺส รูปสญฺญาย ปฏฺิขสญฺญาย นานตฺตสญฺญาย จิตฺตํ
 มุตฺตํ วิมฺตตํ สุวิมฺตตํ, วิญฺญาณญฺจายตฺนํ สมาปนฺนสฺส
 อากาसानญฺจายตฺนสญฺญาย จิตฺตํ ๔เปฯ อากิณฺจญฺญายตฺนํ สมาปนฺนสฺส
 วิญฺญาณญฺจายตฺนสญฺญาย จิตฺตํ ๔เปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ
 สมาปนฺนสฺส อากิณฺจญฺญายตฺนสญฺญาย จิตฺตํ มุตฺตํ วิมฺตตํ สุวิมฺตตํ.
 โสตาปนฺนสฺส สกฺกายทิกฺขุจฺยา วิจิกิจฺจาย สีสพฺพตปฺรามาสา ทิกฺขุจฺยานุสฺยา
 วิจิกิจฺจานุสฺยา ตเทกญฺเจหิ จ กิเลเสหิ จิตฺตํ มุตฺตํ วิมฺตตํ
 สุวิมฺตตํ. สกฺทาคามิสฺส โอฬาริกา กามราคานุสฺยา ปฏฺิขานุสฺยา
 ตเทกญฺเจหิ จ กิเลเสหิ จิตฺตํ มุตฺตํ วิมฺตตํ สุวิมฺตตํ. อนาคามิสฺส
 อณฺุสหคตา^๑ กามราคสญฺโฆชนา ปฏฺิขสญฺโฆชนา อณฺุสหคตา
 กามราคานุสฺยา ปฏฺิขานุสฺยา ตเทกญฺเจหิ จ กิเลเสหิ จิตฺตํ มุตฺตํ
 วิมฺตตํ สุวิมฺตตํ. อรหฺโต รูปราคา อรูปราคา มานา อุทฺทจฺจา
 อวิชฺชาย มานานุสฺยา ภวราคานุสฺยา อวิชฺชานุสฺยา ตเทกญฺเจหิ
 จ กิเลเสหิ พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหิ จิตฺตํ มุตฺตํ วิมฺตตํ
 สุวิมฺตตณฺฺติ ภิภฺขุ สตีมา สุวิมฺตตจิตฺโต.

กาเลน โส สมฺมา ฌมฺมํ ปรีวิมฺสมาโนติ กาเลนาติ อุทฺธเต
จิตฺเต สมถสฺส^๑ กาโล, สมาหิตะ จิตฺเต วิปสฺสนาย กาโล.

“กาเล ปคฺคณฺหติ จิตฺตํ นิคฺคณฺหาติ^๒ อถาปเร,^๓
สมฺปหํสตี กาเลน กาเล จิตฺตํ สมาทหตี.^๔
อชฺฌเปกฺขตี กาเลน โส โยคี กาลโกวิทอ,
กิมฺหิ กาลมฺหิ ปคฺคาโห กิมฺหิ กาเล วินิคฺคาโ.
กิมฺหิ ปหํสนากาโล^๕ สมถกาโล จ กิทิโส,
อุเปกฺขากาลํ จิตฺตสฺส กถํ ทสฺเสตี โยคิโน.
ลีเน จิตฺตมฺหิ ปคฺคาโห อุทฺธตสฺมี วินิคฺคาโ,^๖
นिरสฺสาทคตํ จิตฺตํ สมฺปหํเสยฺย ดาวเท.
สมฺปหฺนฺจํ ยทา จิตฺตํ อลีนํ ภาวตินฺนุทฺธตํ,
สมถสฺส^๗ จ โส กาโล อชฺฌตฺตํ รมเย มโน.
เอเตน เมวฺปาเยน ยทา โหตี สมาหิตํ,
สมาหิตํ จิตฺต^๘ ปญฺญา ย อชฺฌเปกฺขเยยฺย ดาวเท.
เอวํ กาลวิฑู ธีโร กาลญฺญู กาลโกวิทอ
กาเลน กาลํ จิตฺตสฺส นิमितฺตมฺปลกฺขเยตี.^๙

กาเลน โส สมฺมา ฌมฺมํ ปรีวิมฺสมาโนติ “สพฺเพ สงฺขารา
อนิจฺจาติ สมฺมา ฌมฺมํ ปรีวิมฺสมาโน, “สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ
สมฺมา ฌมฺมํ ปรีวิมฺสมาโน, “สพฺเพ ฌมฺมา อนตฺตาติ สมฺมา ฌมฺมํ
ปรีวิมฺสมาโน, ฯ เปฯ “ยงฺกิญฺจิ สมุทฺทมฺมํ, สพฺพนตํ นโรธมฺมนฺติ
สมฺมา ฌมฺมํ ปรีวิมฺสมาโน.

^๑ ส. สมาธิส

^๒ ฉ., เท. ปุณาปเร

^๓ ส. ปหํสนากาเล

^๔ ส. สมถนิมิตฺตสฺส โส กาโล

^๕ อ. นิमितฺตมฺปลกฺขเย

^๖ ฉ., เท. นิคฺคณฺหติ

^๗ ฉ., เท. สมาทห

^๘ เท. วินิคฺคาโ

^๙ ฉ., เท. สมาหิตจิตฺตมญฺญา

เอโกทิกฺกุโต วิหเน ตมํ โสติ ภควาติ เอโกทิตฺติ เอกคฺคจิตฺโต
 อวิกฺขิตฺตจิตฺโต อวิสาหฏฺฐมานโสติ^๑ เอโกทิกฺกุโต. วิหเน ตมํ โสติ
 ราคตมํ โทสตมํ โมหตมํ มานตมํ ทิกฺขจิตมํ กิเลสตมํ ทุจฺจริตตมํ
 อนุชฺฌกรณํ อจฺจุชฺฌกรณํ อณฺเณกรณํ ปญฺณานิโรธิกํ วิชฺชาตปฏฺธิกํ
 อนิพฺพานสํวตฺตนิกํ หเนยฺย วิหเนยฺย ปชฺเหยฺย วิโนทฺเหยฺย
 พุยนฺตีกเรยฺย อนภาวํคเมยฺย.

ภควาติ คารวาทิวจฺจนํ. อปิจ ภคฺคฺราโคติ ภควา.
 ภคฺคฺโทโสติ ภควา. ภคฺคฺโมโหติ ภควา. ภคฺคฺมานโนติ ภควา.
 ภคฺคฺทิกฺกุจฺจิตฺติ ภควา. ภคฺคฺกณฺฏโกติ^๒ ภควา. ภคฺคฺกิเลสฺติ ภควา.
 ภชฺช วิภชฺช ปฏฺฐिवิภชฺช^๓ ฐมฺมรตฺตนนฺติ ภควา. ภวานํ อนนฺตกโรติ
 ภควา. ภาวิตฺถกาโยติ^๔ ภควา.^๕ ภาวิตฺถสฺสโลติ,^๕ ภาวิตฺถจิตฺโตติ,^๕
 ภาวิตฺถปญฺโณติ ภควา. ภชฺช วา^๖ ภควา อรณฺณยวนปตฺถานิ
 ปนฺตานิ เสนาสฺนานิ อปฺปสทฺทานิ อปฺปนิกฺโขมฺसानิ วิชฺนวาทานิ
 มนุสฺสราหเสยฺยกาณิ ปฏฺฐิสลฺลนสารูปานีติ ภควา. ภาคี วา
 ภควา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลาณปจฺจุยฺเยสชฺชปริกฺขารานนฺติ
 ภควา. ภาคี วา ภควา อตฺถรสฺส ฐมฺมรสฺส วิมุตฺติริสฺส
 อธิสฺสลฺส อธิจิตฺตสฺส อธิปญฺญาयाติ ภควา. ภาคี วา ภควา
 จตฺตุนฺนํ ฌานานํ จตฺตุนฺนํ อปฺปมณฺณานํ จตฺตุนฺนํ อรูปสฺมาปตฺตীনนฺติ
 ภควา. ภาคี วา ภควา อฏฺฐจฺจนํ วิโมกฺขานํ อฏฺฐจฺจนํ
 อภิกายตฺตานํ นวณฺนํ อนุปฺพุพฺพวิหารสฺมาปตฺตীনนฺติ ภควา. ภาคี
 วา ภควา ทสฺสนํ สญฺญาภาวานํ ทสฺสนํ กสิณสฺมาปตฺตীনํ

^๑ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๓ ส., ฉ., เท. ปวิภชฺช

^๕ ฉ., เท. อยฺ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. ภคฺคฺกณฺฏโก

^๔ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ ส. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.

อานาปานสฺสตีสมาริสฺส อสฺสภสฺมาปตฺติยาตี ภควา. ภาคี วา
 ภควา จตฺตุนฺนํ สติปญฺ्ञาณานํ จตฺตุนฺนํ สมฺมปฺปชานานํ จตฺตุนฺนํ
 อิทฺธิปฺปาทานํ ปญฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ ปญฺจณฺนํ พลานํ สตฺตุนฺนํ
 โพชฺฌณฺกานํ อริยสฺส อญฺ्ञจกฺกิสฺส มคฺคสฺสชาติ ภควา. ภาคี วา
 ภควา ทสฺสนฺนํ ตถาคตพฺลานํ จตฺตุนฺนํ เวสารชฺชานํ จตฺตุนฺนํ
 ปฏฺฐิสฺมภิทานํ จณฺนํ อภิญฺญาณํ^๑ จณฺนํ พุทฺธชฺชมฺมานนฺติ ภควา.
 “ภควาตี เนตํ นามํ มาตฺรา กตํ, น ปิตฺรา กตํ, น ภาตฺรา กตํ,
 น ภคินียา กตํ, น มิตฺตามจฺเจहि กตํ, น ฌาตีสาลโหิตฺเตहि กตํ,
 น สมณพฺรหฺมณฺเหทิ กตํ, น เทวตาहि กตํ; วิโมกฺขนฺตีกเมตํ
 พุทฺธานํ ภควนฺตานํ โพธิยา มฺุเล สห สพฺพพญฺญุตฌาณสฺส
 ปฏฺฐิลากา สจฺฉิกกา ปญฺญตฺติ, ยทิทํ ภควาตี เอโกทิกฺกุโต วิหเน
 ตมํ โสตี ภควา. เตนาห ภควา

“เอเตสฺส ชฺชเมสฺส วิเนยฺย จณฺทํ
 ภิกฺขุ สตีมา สุวิมุตฺตจิตฺโต,
 กาเลน โส สมฺมา ชฺชมํ ปริวีรฺสมานโน
 เอโกทิกฺกุโต วิหเน ตมํ โสตี ภควาตี.

โสฬสโม สารีปุตตสูตรตนิทเทโส.

อญฺ्ञกาวคฺคกมุหิ^๒ โสฬส สุตตนิทเทสา สมตฺตา.

มหานิทฺเทสปาติ นิฏฺฐิตา.

สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกายสุต มหานิทฺเทสปาลิยา

ปทานุกโม

ปทานุกโม	ปพฺพ/องฺก	ปทานุกโม	ปพฺพ/องฺก
[๑]		อโคจโร	๑๙๖/๕๕๒
อกุโกธโน	๘๕/๒๔๑	องฺการกาสุปมา	๓/๖
อกุขรสมวาโย	๑๘/๗๘	อจฺจกา	๖๒/๑๘๙
อกุขาย	๖๔/๑๙๑	อจฺจนฺตสนฺติ	๑๙/๘๑
อกุเขยฺย	๔๓/๑๔๑	อจฺจนฺตสุทฺธิ	๒๙/๑๐๘
อกตฺถมาโน	๑๘/๗๗	อจฺจเยยฺย	๑๖/๗๐
อกปฺปิโย	๙๕/๒๘๓	อจฺจิกฺขนฺโธ	๑๗๐/๔๖๒
อกาลเมโฆ	๑๕๖/๔๐๕	อจฺจนฺตรจฺณา	๕/๑๓
อกิตฺตติ	๑๑๐/๓๑๘	อจฺจนฺมภี	๖๖/๑๙๔
อกุกฺกุโจ	๘๕/๒๔๑	อจฺจนา	๕/๑๓
อกุพฺพมาโน	๑๒/๕๖	อชฺฌตฺตสนฺตี	๗๒/๒๐๖
อกุสฺสมลฺล	๓/๙	อชฺฌเปกฺขนา	๒๐๗/๕๘๘
อกุสฺสา ฐมา	๕/๑๕	อเชคฺจุโณ	๘๗/๒๕๒
อกุสฺโส	๑๑๔/๓๒๕	อเชพฺกา	๑/๑
อกุทโก	๘๗/๒๕๒	อณฺณตฺร สมฺมาย	๑๒๑/๓๓๕
อกุห	๑๙๒/๕๓๒	อณฺณโมกฺขา	๘/๓๒
อเกวลี	๑๑๓/๓๒๕	อณฺณสิตา	๖๐/๑๘๔
อคฺคิกฺขนฺฐปมา	๓/๗	อณฺณเปปี	๑๕/๖๘
อคตฺทิสา	๑๙๕/๕๕๐	อณฺณ	๘/๓๕
อคิฺทโร	๘๐/๒๒๖	อณฺณทมฺโม	๕๐/๑๖๒

ปทานุยกโม	ปพฺพเพ/องฺเก	ปทานุยกโม	ปพฺพเพ/องฺเก
อฏฺฐปาณานิ	๑๕๙/๔๒๔	อถ โข	๑๖/๗๐
อฏฺฐ โลกธมฺมา	๑๘๕/๕๐๕	อถ เจ	๑๒๕/๓๔๐
อฏฺฐจฺจโก มคฺโค	๑๓/๖๐	อถปฺปิยํ	๒๐๓/๕๗๓
อฏฺฐวิเชน มาโน	๒๑/๘๕	อถวาปิ	๑๓๖/๓๕๘
อฏฺฐวีสติ นกฺขตฺตานิ	๑๖๒/๔๓๗	อถสฺส	๑๓๓/๓๕๒
อฏฺฐิ	๑๗/๗๓	อถาปฺรานิ	๒๐๐/๕๖๗
อฏฺฐิจกฺกฏฺฐปฺมา	๓/๖/	อถาปรี	๒๐๙/๕๙๓
อหฺมโยโค	๑๖๐/๔๓๑	อถาสเนสุ	๑๖๐/๔๒๖
อณฺมุปี สณฺณํ	๗๖/๒๑๘	อณฺณหิ	๒๐๑/๕๖๙
อตฺตครหิ	๑๓/๕๖	อเถตฺถ	๑๗๓/๔๗๔
อตฺตณฺชโห	๒๕/๙๕	อโถ	๒๑๕
อตฺตทณฺหา	๑๗๐/๔๖๒	อหฺมกฺขิ	๑๔๓/๓๖๘
อตฺตตฺโต	๖๓/๑๙๑	อหฺมชา	๑/๑
อตฺตาทา	๑๗/๗๖	อหฺมสฺสํ	๗๒/๒๐๖
อตฺตูปกฺกมกฺกขํ	๕/๑๘	อหิฏฺฐิจยา	๗๔/๒๑๑
อตฺตํ	๒๒/๙๐	อหิณฺนาทานํ	๑๐/๔๔
อตฺถิ	๗/๒๗	อริจิตฺตสิกฺขา	๑๐/๔๒
อตฺโถ	๖๑/๑๘๖	อริฏฺฐจฺานํ	๑๔/๖๖
อตาริ	๙๒/๒๗๘	อริฏฺฐจิตฺ	๕๕/๑๗๒
อติมณฺณติ	๘๘/๒๖๔	อริปณฺณาสิกฺขา	๑๐/๔๒
อติมานะ	๘๘/๒๖๓	อริวเสยฺย	๒๐๑/๕๖๙
อติมานะ	๕/๑๔	อริสึลสิกฺขา	๑๐/๔๒
อติเวลล์	๑๖๑/๔๓๓	อโรสิ	๒๒/๙๐
อติสิทฺวา	๑๔๓/๓๖๘	อนจฺจนฺตสฺสทฺธิ	๒๙/๑๐๘
อติตํ	๘/๓๖	อนตฺตครหิ	๑๔๘/๓๗๗
อถ	๘/๓๒	อนฺตมนตา	๘๕/๒๔๑

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺก
อนฺตรามลา	๕/๑๖	อนิฏฺฐจฺรี	๑๘๗/๕๑๐
อนฺโต	๕/๑๕	อนิสฺสาย	๗๔/๒๑๑
อนฺโตปฺปติ	๘๗/๒๖๑	อนิสฺสโต	๒๕/๙๕
อนนฺที	๑๘๕/๕๐๖	อนิฺติหิ	๑๖๗/๔๕๙
อนฺนानมฺโก	๑๕๙/๔๒๔	อนฺกุกฺคหยา	๗๒/๒๐๖
อนฺนํ	๑๕๙/๔๒๕	อนฺกุกฺคโห	๑๔๗/๓๗๕
อนเปกฺขิโน	๕๘/๑๗๘	อนฺกฺกิชฺฌติ	๔/๑๑
อนเปกฺขี	๙๒/๒๗๘	อนฺกฺกียนฺติ	๑๗๕/๔๘๔
อนภิภูโต	๑๖๙/๔๕๙	อนฺตฺตฺถนฺนฺติ	๑๓๖/๓๕๘
อนริยธมฺโม	๕๐/๑๖๒	อนฺตฺตฺถนาติ	๖๒/๑๘๗
อนริยธมฺมํ	๑๗/๗๒	อนฺตฺตราสี	๖๖/๑๙๔
อนวชฺชกมฺมํ	๑๓๕/๓๕๖	อนฺทฺรโต	๘๕/๒๔๑
อนสฺสาวี	๘๘/๒๖๓	อนฺนยปฏฺิฆํ	๖๓/๑๙๐
อนาคตํ	๘/๓๖	อนฺนโย	๓/๘
อนาคารมฺนโย	๑๔/๖๔	อนฺปาทียานโน	๓๕/๑๑๙
อนาคาริยสฺส วิภูสา	๑๖๑/๔๓๔	อนฺปาทีเสโส	๑๑๑/๓๒๐
อนาทาโน	๑๙๑/๕๒๙	อนฺปุจฺจมาโน	๗๖/๒๑๘
อนาทียานํ	๓๗/๑๒๓	อนฺยุตฺตสฺส	๑๐๒/๓๐๑
อนานฺกิทฺโธ	๑๓/๕๖	อนฺโยโค	๑๔/๖๖
อนานฺชานํ	๑๑๕/๓๒๖	อนฺโรธวิโรธ	๖๓/๑๙๐
อนานฺปุณฺโณ	๑๗/๗๒	อนฺโรโร	๓/๘
อนาริย์	๕๐/๑๕๙	อนฺวิโรโร	๘๙/๒๗๐
อนิกฺขิตฺตจฺจนฺทตา	๑๖๑/๔๓๑	อนฺสโย	๓/๙
อนิกฺขิตฺตจฺจฺรตา	๑๖๑/๔๓๒	อนฺสิกฺเข	๑๖๙/๔๖๑
อนิเกตสสารี	๗๙/๒๒๒	อนฺภูปนีโต	๘๑/๒๓๐
อนิฆํ	๑๘๕/๕๐๖	อนฺภูปนฺนํ	๓๔/๑๑๘

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
อณูปโย	๒๑/๘๕	อปฺปณฺณาสงฺขาโร	๒๕/๙๙
อณูปยํ	๒๒/๙๐	อปฺปณฺณํ	๒๕/๙๙
อณุปฺลิตฺโต	๒๕/๙๕	อปฺปเรกฺขราโน	๗๙/๒๒๒
อเนกรูเปหิ	๑๕๓/๓๙๙	อพนฺธโน	๑๘๓/๕๐๐
อเนขสุส	๑๕๕/๔๐๒	อพฺพยุห	๑๗๔/๔๗๕
อเนโช	๑๕๕/๔๐๓	อพฺพพฺพหสฺสโล	๑๔/๖๑
อโนโก	๒๐๑/๕๖๙	อพลา	๕/๑๓
อโนตฺตปฺป	๑๕๑/๓๙๓	อภิกฺขุช	๖๖/๑๙๔
อโนสิตํ	๑๗๒/๔๗๐	อภิกฺขุณา	๓/๙
อปปคพฺโภ	๘๗/๒๕๒	อภินิพฺพุตฺโต	๑๘/๗๗
อปปจฺจโย	๒๙/๑๐๙	อภิกฺกุ	๑๖๙/๔๕๙
อปปณฺหิหํ	๑๐/๔๒	อภิกฺกุ	๖๖/๑๙๔
อปปฏฺฐิวนิ	๑๔/๖๖	อภิสงฺขารภาโร	๑๔๙/๓๘๑
อปปมตฺโต	๑๔/๖๕	อภิสงฺขารา	๗/๒๙
อปปมาโท	๑๔/๖๖	อภิสมฺภเว	๑๙๕/๕๕๐
อปปสทฺเทสุ	๑๖๐/๔๒๖	อมจฺจา	๔๖/๑๔๙
อปปิยา	๒/๕	อมจฺจรี	๘๗/๒๕๒
อปปิยํ	๔๖/๑๔๗	อมตนิพฺพานํ	๑๓๑/๓๕๐
อปปิ	๑๐/๔๘	อมพฺุ	๘๐/๒๒๘
อปมาโร	๕/๑๓	อมพฺุช	๘๐/๒๒๘
อปฺรทฺธา	๑๒๖/๓๔๑	อมโม	๑๒/๕๓
อปฺราเชยฺยกทฺทุกฺขํ	๕/๑๘	อมราวิกฺุเขปฺทมฺโม	๕๐/๑๖๒
อปาทสฺสมี	๖๑/๑๘๕	อมาโย	๑๗๖/๔๘๖
อปาทํ	๖๒/๑๘๗	อโมโห	๑๐/๔๙
อปีหาสุ	๘๗/๒๕๒	อโยโส	๑๖/๗๐
อปฺจุจิมฺห	๑๑๐/๓๑๘	อโยนิโสมนสิกาโร	๑๕๑/๓๙๓

ปทานุกรกโม	ปพฺพฺเพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพฺพฺเพ/องฺก
อรณฺณวณฺปตฺตานิ	๕๐/๑๖๐	อสนฺณํ	๙/๔๑
อรติ	๒๐๔/๕๗๕	อสนฺตา	๙๖/๒๙๔
อรหา	๙๐/๒๗๔	อสนฺตาสี	๙๕/๒๔๑
อริยสาวโก	๑๙๖/๕๐๖	อสนฺตสฺส	๑๔๗/๓๗๕
อริยา	๕๗/๑๗๘	อสนฺมิมานอ	๒๑/๙๘
อริโย	๖/๒๓	อสนฺ	๔๑/๑๓๙
อรุณฺภเว	๓/๑๐	อสนฺโรโป	๑๖๓/๔๔๐
อรุณฺสมาปตฺติยา	๑๑๐/๓๑๙	อสนฺตํ	๑๐๕/๓๐๙
อรุณฺสมาปตฺติณิ	๑๐๙/๓๑๗	อสนฺตํ	๑๙๒/๕๓๒
อลาโม	๑๗๒/๔๗๓	อสนฺติลปรกฺกมตา	๑๖๑/๔๓๒
อวณฺณจิตฺติ	๑๕๖/๔๑๖	อสนฺตฺสํ	๒๐๕/๕๕๗
อวทานิยา	๙/๓๘	อสนฺตฺสฺส	๓/๗
อวิกฺเขโป	๑๕๖/๔๑๖	อสนฺตฺสฺส	๑๒๘/๓๔๔
อวิกตฺถิ	๙๕/๒๔๑	อสนฺตฺสฺส	๑๔๙/๓๘๓
อวิกรมฺปิณิ	๑๘๗/๕๑๐	อสนฺตฺสฺส	๑๔/๖๔
อวิชฺชา	๓๐/๑๑๐	อสนฺตฺสฺส	๑๖๕/๔๕๒
อวิชฺชานฺสยา	๗/๒๙	อสนฺตฺสฺส	๑๘๖/๕๐๖
อวิรฺชณฺมามา	๖๘/๑๙๗	อสนฺ	๓/๙
อวิรฺชฺชโร	๙๙/๒๖๘	อสนฺ	๑๕๑/๓๙๓
อวิวาทกฺมมํ	๑๓๑/๓๔๘	อสนฺ	๑๕๖/๔๑๑
อวิสาหาโร	๑๕๖/๔๑๖	อสนฺ	๕/๑๓
อวิตตณฺหา	๑๑/๔๙	[๑๐]	
อวิตฺตกฺกโม	๑๗/๗๓	อสนฺ	๑๗๙/๔๙๔
อวิตฺตวตฺโต	๓๑/๑๑๓	อสนฺ	๑๔/๖๔
อวิวาทตา	๑๙/๘๐	อสนฺ	๑๖๑/๔๓๔
อไวกฺกมํ	๑๘๑/๔๙๗	อสนฺ	๙๐/๒๒๗

ปทานุกรโม	ปพฺพេ/องฺเก	ปทานุกรโม	ปพฺพេ/องฺเก
อาฆาโต	๒๙/๑๐๙	อาโรคฺยํ	๘/๓๓
อาจมา	๑๘๐/๔๙๖	อาลสิยํ	๑๖๑/๔๓๒
อาจริยา	๒๐๘/๕๙๐	อาวรเย	๑๕๗/๔๑๗
อาจามภกฺโข	๑๗๔/๔๘๐	อาวิลตฺตํ	๒๐๒/๕๗๐
อาตงฺกผลฺโส	๒๐๑/๕๖๙	อาวิลํ	๒๐๒/๕๗๒
อาตปฺปํ	๑๔/๖๖	อาวุโร	๓/๘
อาตาปี	๑๖๑/๔๓๑	อาสตุติ	๑๒/๕๖
อาตุมา	๑๗/๗๖	อาสนํ	๔๕/๑๕๖
อาตุมานอ	๑๕๓/๔๐๐	อาสา	๓/๙
อาถพฺพณิกา	๑๖๒/๔๓๕	อาสีสฺสติ	๑๔/๖๑
อาถพฺพณํ	๑๖๒/๔๓๕	[อิ]	
อาทานคณฺถํ	๒๙/๑๐๘	อิจฺจายสฺมา	๔๙/๑๕๖
อาทิจฺจพฺพนฺตํ	๑๕๐/๓๘๖	อิจฺจติ	๑/๓
อาทิจฺจ	๑๕๐/๓๘๖	อิจฺจนา	๓/๘
อาทียติ	๒๐/๑๖๒	อิจฺจนาณิทานา	๘/๓๒
อาเนญชาภิสงฺขารอ	๒๕/๙๙	อิฏฺฐาณิฏฺฐจํ	๖๓/๑๙๐
อาพาธา	๕/๑๓	อิตฺถิ	๑๗๔/๔๘๒
อาภิธมฺมิโก	๘๙/๒๖๘	อิติหนฺติ	๑๘/๗๗
อายตนาณิ	๑๓/๕๖	อิโต	๕/๑๘
อายสฺมา	๔๙/๑๕๗	อิโตณิทานํ	๑๐๕/๓๐๙
อายุ	๑๐/๔๕	อิทฺธิปฺปาทา	๑๓/๖๐
อายุตฺโต	๕๕/๑๗๓	อิทฺธเมว สจฺจํ	๑๖/๗๐
อารณฺณิโก	๑๗/๗๕	อิทํ	๙/๔๐
อารมฺมณํ	๙๗/๒๘๙	อิท	๕/๑๕
อารามวตฺถุ	๔/๑๑	อิธเว	๑๐/๔๒
อาโรคฺยปฺปตฺตํ	๒๓/๙๒	อินฺทญฺ	๔/๑๒

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺก
อินฺทฺริยานิ	๑๕๐/๓๙๑	อุทฺธ	๑๒๙/๓๔๔
อิเมว กาเม	๘/๓๒	อุทฺธฺสราวาทา	๑๓๖/๓๕๘
อิมํ โลกํ	๑๔/๖๖	อุทฺวินฺท	๔๗/๑๕๑
อิริยาโน	๑๘๒/๔๙๘	อุทฺทาหุ	๑๑๐/๓๑๘
อิสฺสา	๕/๑๔	อุปคจฺจติ	๑๕/๖๙
อิจฺฉานิทานานิ	๑๐๗/๓๑๒	อุปจจฺจกา	๖๒/๑๘๗
อิจฺฉนํ	๒๑/๘๗	อุปชฺชฌายา	๒๐๘/๕๙๐
[อุ]		อุปฏฺฐิตา	๑๓๓/๓๕๒
อุคฺคทายนฺติ	๒๖/๑๐๐	อุปทฺทโว	๔๘/๑๕๔
อนฺุคฺคโ	๑๔๗/๓๗๕	อุปฺธิ	๗/๒๙
อุคฺคมาตฺตินิมาติ	๖๓/๑๘๙	อุปฺธิวิเวโก	๗/๒๘
อุจฺจาโร	๕/๑๔	อุปฺนิพนฺธิกทฺทุกฺขํ	๕/๑๘
อุจฺจาวเจสฺ	๑๙๔/๕๔๔	อุปฺนิสฺสิตา	๑๑๒/๓๒๑
อุจฺเจทฺทิกฺกุจิ	๒๒/๙๑	อุปฺปลาณี	๑๕๖/๔๐๙
อุณฺณติ	๒๑/๘๗	อุปฺยา	๒๑/๘๙
อุณฺณเมยฺโย	๑๖๓/๔๓๙	อุปฺโย	๒๒/๙๐
อุณฺณโม	๒๑/๘๘	อุปรฺรทฺเช	๑๕๑/๓๙๔
อุณฺหิ	๕/๑๔	อุปฺวาทํ	๑๖๔/๔๔๑
อุตฺตมํ	๑๖/๗๑	อุปฺสนฺโต	๘๓/๒๓๖
อุตฺตริ	๓๑/๑๑๓	อุเปกฺขโก	๑๐/๔๓
อุตฺตราโส	๑๕๘/๔๒๓	อุเปกฺขตี	๑๔๖/๓๗๓
อุท	๗๗/๒๑๙	อุเปกฺขนา	๒๐๗/๕๘๘
อุทกฺวินฺท	๔๗/๑๕๑	อุเปกฺขมารพฺภ	๒๐๗/๕๘๔
อุทกํ	๒/๕	อุเปกฺขา	๒๐๗/๕๘๘
อุทฺธจฺจกฺกุกฺกจฺฉนํ	๕/๑๔	อุเปติ	๔/๑๑
อุทฺธจฺจ	๓๐/๑๑๐	อุโปสโก	๑๕๖/๔๐๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
อุภยตุโถ	๖๓/๑๙๑	เอเต	๔/๑๒
อุโมสฺส อนฺเตสฺส	๑๓/๕๖	เอเตสฺส	๖๓/๑๘๙
อุยฺยาโม	๑๖๑/๔๓๒	เอตํ	๖/๒๐
อุรโค	๓/๘	เอลมฺพุขํ	๘๐/๒๒๖
อุลฺลโก	๕๓/๑๖๙	เอลํ	๘๐/๒๒๘
อุสฺสทา	๑๘/๗๙	เอวมฺปิ	๕/๑๓
อุสฺสทํ	๑๕๕/๔๐๒	เอวาทิขานํ	๒๓/๙๒
อุสฺสทาโห	๑๔/๖๖	เอวํ	๑/๒
อุสฺสเสสฺส	๑๘๙/๕๑๔	เอส	๕๔/๑๗๐
อุสฺสโสฬหิ	๑๔/๖๖	[โอ]	
[อุ]		โอโก	๗๙/๒๒๓
อุมิ	๑๕๕/๔๐๒	โอภุขิตฺตจกฺขุ	๒๐๗/๕๘๔
[เอ]		โอภมฺปหาย	๗๙/๒๒๒
เอกกฺคจิตฺโต	๑๙๗/๕๕๙	โอฆติณฺณสุส	๕๘/๑๗๘
เอกจริยํ	๕๕/๑๗๒	โอฆํ	๖/๒๐
เอกายนฺมคฺคํ	๑๙๑/๕๒๘	โอติณฺโณ	๑๗๒/๔๗๓
เอกายนํ	๑๙๑/๕๓๐	โอทโน	๑๕๙/๔๒๔
เอโก	๗/๒๘	โอเมสฺส	๙๕/๒๘๓
เอโกทิ	๑๙๗/๕๕๘	โอริ	๓๙/๑๓๐
เอกํ	๘/๓๓	โอวาโท	๑๐๓/๓๐๗
เอชา	๓/๘	โอสฺสเสสฺส	๙๕/๒๘๓
เอชานฺคฺคา	๒๖/๑๐๐	[ก]	
เอตฺตาวตคฺคํ	๑๑๐/๓๑๘	กขฺวา	๑๗๔/๔๗๗
เอตฺถ	๘/๓๕	กจฺจุ	๕/๑๓
เอตมฺปิ 12/06/2566	๑๒/๓๕	กณฺฏโก	๘๐/๒๒๘
เอตมาทีนํ	๕๖/๑๗๖	กณฺฑุ	๕/๑๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺก
กณฺณโรโค	๕/๑๓	กลหภณฺทณฺวิคฺคหวิวาทเมธคํ	
กณฺโห	๒๐๒/๕๗๒		๖๓/๑๙๐
กณฺหิ	๑๓๕/๓๕๖	กลหา	๙๗/๒๘๘
กตฺถิตา	๑๖๕/๔๔๖	กลโห	๖๐/๑๘๔
กติ ปริสฺสยา	๑๙๕/๕๔๕	กสฺมา	๑๑๘/๓๓๑
กโถชฺช	๖๐/๑๘๔	กสฺสจิ	๘๘/๒๖๕
กถิ	๒/๔	กานิ	๑๙๖/๕๕๑
กถิํกถา	๑๐๑/๒๙๘	กามคฺฤณา	๗/๒๘
กถิํกถิ	๖๑/๑๘๖	กามจฺฉนฺทนีวรณํ	๑๐๐/๒๙๖
กถิํทสฺสี	๘๓/๒๓๖	กามจฺฉนฺโท	๑/๒
กถิํสีโล	๘๓/๒๓๖	กามปฺงโก	๑๘๐/๔๙๖
กทฺทโม	๘๐/๒๒๘	กามยมานสฺส	๑/๑
กนฺทรา	๑๙๓/๕๔๔	กามราคสณฺโณชนา	๗/๒๙
กปโณ	๕๓/๑๖๙	กามราคานุสฺยา	๗/๒๙
กปฺปยฺนติ	๒๙/๑๐๘	กามา	๑/๑
กปฺปา	๑๐/๔๖	กามานิ	๖/๒๐
กปฺปิโย	๑๔๙/๓๘๐	กาเม	๓/๖
กปฺปิ	๙๕/๒๘๓	กาเมสฺสุ มิจฺฉาจาโร	๑๓/๖๐
กปฺปิ	๒๖/๑๐๐	กาเมหิ	๒/๔
กมฺมณฺจ	๑๓๕/๓๕๖	กายทฺวจฺจิริตํ	๕/๑๔
กมฺม วิราชยิตฺวา	๑๓๔/๓๕๔	กายโมเนยฺย	๑๔/๖๓
กมฺมาโร	๑๙๗/๕๕๘	กายโรเคน	๑๑/๕๐
กเมตฺถ	๑๒๘/๓๔๓	กายโรโค	๕/๑๓
กยวิภฺกยา	๑๖๔/๔๔๑	กายสฺสจฺจิริตํ	๑๔/๖๓
กฺลฺยาณเปติ	๒๐๔/๕๗๕	กาโย	๗/๒๕
กฺลฺยาณปฺฤชฺชโน	๑๕๐/๓๙๒	การณฺวาทา	๕๙/๑๘๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺพเพ/องฺก	ปทานุกฺกโม	ปพฺพเพ/องฺก
การณวาทา	๕๙/๑๘๓	กฺลิตฺตติโย	๘๗/๒๕๙
การณวาทโ	๑๒๓/๓๓๘	กฺวชฺช	๒๐๕/๕๗๗
กาเลน	๘๕/๒๔๗	กฺวํ	๒๐๕/๕๗๗
กาโส	๕/๑๓	กฺุสลวาทา	๖๐/๑๘๕
กิญฺจนํ	๑๘๔/๕๐๒	กฺุสลวาทโ	๑๒๓/๓๓๘
กิญฺจิ	๓๕/๑๑๙	กฺุสลานุเอสํ	๒๐๐/๕๖๗
กิญฺหิ	๑๔๓/๓๖๘	กฺุสลาวทานา	๖๐/๑๘๔
กิตฺตยิสฺสามิ	๑๗๐/๔๖๒	กฺุหนวตฺถุ	๘๗/๒๕๒
กิตฺติ	๕๒/๑๖๖	กฺุหนวตฺถุณิ	๘๗/๒๕๒
กิเมวิทํ	๗๐/๒๐๕	กฺุหิณฺจิ	๑๕/๖๘
กิลาสโ	๕/๑๓	เกตฺถกมฺยตา	๒๑/๘๘
กิลีสกามา	๑/๑	เกนฺธิ	๒๘/๑๐๕
กิลีสภาโร	๑๔๙/๓๘๑	โกกา	๕/๑๓
กิลีสา	๕/๑๓	โกฏฺฐโก	๖๙/๒๐๑
กิสฺมํ	๑๐๔/๓๐๘	โกธา	๓๘/๑๒๙
กิสฺสุ	๙/๓๘	โกธาติมานสฺส	๒๐๓/๕๗๓
กุกฺกุกฺจํ	๘๕/๒๔๕	โกโร	๕/๑๔
กุกฺกุกฺกุสฺสุกรา	๑/๑	โกโป	๘๕/๒๔๒
กุกฺกุกฺโรโค	๕/๑๓	กฺุยาสฺส	๑๙๖/๕๕๑
กุกฺกุกฺจํ	๕/๑๓	กฺุยสฺสสฺสุ	๑๙๖/๕๕๑
กุกฺโต	๗๐/๒๐๕	กํ	๑๒๘/๓๔๔
กุกฺปปฺปฏิจฺจสนฺติ	๑๙/๘๐	[ข]	
กุกฺปปฺติ	๒/๕	ขตฺติยา	๔๐/๑๓๕
กุกฺมมฺคโค	๑๒/๕๔	ขตฺติโย	๓/๖
กุกฺมมาโส	๑๕๙/๔๒๔	ขนฺตี	๑๒/๕๖
กุกฺลกฺุมาริโย	๘๗/๒๕๙	ขนฺธภาโร	๑๔๙/๓๘๑

ปทานุกรกโม	ปพฺเพอญฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺเพอญฺเก
ชาทนียานํ	๑๕๙/๔๒๔	คาโห	๙/๔๐
ชิตุทา	๑๖๑/๔๓๓	คิฑฐา	๙/๓๘
ชีโล	๑๕/๖๘	กิริคุหา	๑๙๓/๕๔๔
ชีลํ	๒๐๘/๕๕๐	คิลานปัจจุยเมสซุขปริกฺขาโร	
ชีณาสวา	๖๘/๑๙๘		๘๖/๒๕๐
ชุกา	๒๐๑/๕๖๙	กีวันโต	๑๙๔/๕๔๔
เชตุดํ	๑/๑	คุหา	๗/๒๕
เขมทสฺสีโน	๔๔/๑๔๒	เคโธ	๓/๘
เขมาภิปสฺสํ	๑๓๑/๓๔๘	โคจรา	๑๙๖/๕๕๑
เขมํ	๔๔/๑๔๔	โคจโร	๑๙๖/๕๕๒
[ค]		โคมยภักโข	๑๗๔/๔๘๐
คจฺฉโต	๑๙๕/๕๔๕	โคมหัสสา	๕/๑๓
คณฺโฑ	๕/๑๓	[ข]	
คณี	๑๙๐/๕๑๘	ฆฏฏยนฺตา	๘๒/๒๓๒
คโณ	๑๖/๗๑	ฆรวตฺถุ	๔/๑๑
คณั	๑๒/๕๕	ฆานโรเคน	๑๑/๕๐
คติตํ	๒๙/๑๐๘	ฆานโรโค	๕/๑๓
คนฺธา	๒๙/๑๐๘	ฆานํ	๘/๓๖
คนฺโถ	๓/๙	ໄໝໂສ	๑๕/๖๘
คธิตา	๙/๓๘	[จ]	
คพฺภาวฺภูจฺจานมฺูลกํ ทุกฺขํ	๕/๑๘	จกฺขุ	๘/๓๖
ควาสฺสํ	๔/๑๑	จกฺขุมา	๑๙๑/๕๑๙
คหฺภูจา	๔๐/๑๓๕	จกฺขุโรเคน	๑๑/๕๐
คหฺปติ	๗๙/๒๒๒	จกฺขุโรโค	๕/๑๓
คหฺปตี	๘๒/๒๓๓	จกฺขุโลโล	๑๕๗/๔๑๗
คาโว	๔/๑๑	จณฺหาโล	๖๙/๒๐๑

ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก
จณฺทิกุกั	๘๕/๒๔๒	จรณฺติ	๑๔/๖๕
จตฺตาริ ภาวสาตานิ	๘/๓๓	จรณฺตํ	๒๘/๑๐๕
จตฺตาริ สามญฺญผลานิ	๘๘/๒๖๕	จเร	๑๓๕/๓๕๖
จตฺตาริ อิทฺธิปฺปาทา	๔๕/๑๔๖	จเรยฺย	๑๐/๔๒
จตฺตาริ คณฺธา	๒๙/๑๐๙	จริ	๑๔/๖๕
จตฺตาริ ทาสา	๔/๑๑	จิวรานิ	๑๕๙/๕๘๐
จตฺตาริ ปริยฺนตา	๑๙๙/๕๖๔	จิวรํ	๑๒/๕๕
จตฺตาริ ปุตฺตา	๙๓/๒๘๐	จตุปฺปาโต	๑๓๗/๓๕๙
จตฺตาริ พนฺธุ	๔/๑๒	จฺจุทิต	๒๐๘/๕๙๐
จตฺตาริ จ มหาภูตา	๑๐๒/๓๐๐	โจรา	๒/๕
จตฺตาริ สติปฺญจํ	๔๕/๑๔๖	[น]	
จตฺตาริ สมฺมปฺปชํ	๔๕/๑๔๖		
จตฺสฺส อรูปสมฺมาปตฺติโย	๑๐๗/๓๑๕	จ อชฺชตฺติกานิ	อายตฺตานิ ๑๓/๕๖
จตฺสฺส ปฏิสมฺภิทา	๘๘/๒๖๕	จ อภิญฺญา	๘๘/๒๖๕
จตฺสฺส สีมาโย	๓๐/๑๑๐	จ จิวรานิ	๑๕๙/๔๒๔
จตุปฺปทานํ	๑๖๒/๔๓๗	จ พาหิรานิ	อายตฺตานิ ๑๓/๕๖
จตุพฺพิเชน มาโน	๒๑/๘๘	จ มุนโย	๑๔/๖๔
จตุรํคสมนฺนาคเต อนฺธการ		จนฺทญฺ	๑๔๘/๓๗๗
	๑๕๖/๔๐๕	จนฺทราโค	๑/๒
จตุรํคสมนฺนาคโต อนฺธกาโร		จนฺทา	๑๐๐/๒๙๖
	๑๕๖/๔๐๕	จนฺทานิทานานิ	๑๐๐/๒๙๕
จตุโร	๒๐๔/๕๗๕	จนฺทานุณีโต	๑๖/๗๐
จตุหิ การณฺเห รุปี วิภูตํ	๑๐๗/๓๑๕	จนฺโท	๑/๑
จตุหิ การณฺเห สโต	๓/๑๐	จพฺพิเชน มาโน	๒๑/๘๘
จมฺมขณฺโต	๔๕/๑๔๖	จพฺงคฺคฺเปกฺขาย	สมนฺนาคโต
จโร	๕๘/๑๗๘		๙๐/๒๗๓
		จาทโก	๒๐๑/๕๖๙

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
ฉินฺนโสโต	๑๘๓/๕๐๐	ชิจฺจุฉินฺตํ	๑๓๖/๓๕๘
[ช]		ชิจฺฉฉินา	๕/๑๔
ชนฺตฺ	๑/๓	ชียฺยติ	๑๘๕/๕๐๓
ชนวาทธมฺมมาย	๒๐๘/๕๙๐	ชีวหา	๓/๘
ชนา	๙/๔๐	ชีวหาโรเคน	๑๑/๕๐
ชนํ	๔๒/๑๔๐	ชีวหาโรโค	๕/๑๓
ชปฺปตี	๑๓๔/๓๕๔	ชีวิทํ	๘/๓๓
ชปฺปนา	๓/๙	ชีโว	๑/๓
ชปฺปนํ	๑๘๐/๔๙๖	[ฌ]	
ชปฺเป	๗๔/๒๑๑	ฌานสฺส ลาภี	๑๗/๗๒
ชปฺปี	๘/๓๒	ฌานานฺนุยฺยตฺโต	๒๐๗/๕๕๔
ชยปราชโย	๖๓/๑๘๙	ฌานํ	๓/๗
ชโย	๖๑/๑๘๖	ฌายี	๙/๓๙
ชรา	๑๗๓/๔๗๔	[ฌ]	
ชราหุขํ	๕/๑๘	ฌตฺวา	๑๔/๖๔
ชโร	๕/๑๓	ฌสฺสติ	๑๔๔/๓๗๐
ชลํ	๘๐/๒๒๘	ฌาณปถาย	๑๐๓/๓๐๒
ชาครียํ	๑๓/๖๐	ฌาณปโถ	๑๐๓/๓๐๕
ชาตฺรฺรูปํ	๑๙๗/๕๕๙	ฌาณพนฺธุ	๑๔๖/๓๗๓
ชาติ	๑๐๒/๓๐๐	ฌาณวาทา	๑๑๐/๓๑๙
ชาติชรามรณํ	๗/๒๗	ฌาณวาทโ	๑๔๕/๓๗๒
ชาติหุขํ	๕/๑๘	ฌาณน	๑๔/๖๓
ชาติมรณสํสาโร	๖/๒๔	ฌาณํ	๑๔/๖๓
ชาตฺ	๑/๓	ฌาตกา	๘๖/๒๕๐
ชานามิ	๗๕/๒๑๗	ฌาตปรีญฺญา	๑๓/๕๘
ชานิ	๑๘๕/๕๐๕	ฌาตี	๓๙/๑๓๔

ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺเก
[จ]		ตโย ปุริสา	๔/๑๒
จิตติ	๑๐/๔๕	ตโย ภารา	๑๔๙/๓๘๑
จิตติปริตตาย อปฺปกํ ชีวิตํ	๑๐/๔๕	ตโย วิเวกา	๗/๒๘
จิตติมุลกทุกขํ	๕/๑๘	ตโยปิ ขีลา	๕/๖๙
จิตโต	๖/๒๓	ตรจฺณา	๑๕๖/๔๑๑
[ท]		ตสถาวรานิ	๒๐๒/๕๒๐
ทโห	๕/๑๓	ตสฺมา	๕/๑๕
ทํสา	๑๙๙/๕๖๖	ตาที	๓๐/๑๑๑
[ต]		ติกิจฺณา	๑๖๒/๔๓๗
ตกฺกาสยํ	๒๐๗/๕๘๔	ติฏฺจํ นโร	๗/๒๕
ตกฺกํ	๑๒๑/๓๓๕	ติณฺภกฺโข	๑๗๔/๔๘๐
ตโจ	๑๗/๗๓	ติณฺสนฺธฺถาโร	๔๕/๑๔๖
ตญฺญิกฺกา	๔๕/๑๔๖	ติณฺฏกฺกุปฺมา	๓/๖
ตณฺหคตํ	๑๑/๔๙	ติตฺติยา	๑๕/๖๘
ตณฺหา	๓/๘	ตาที	๒๕/๙๕
ตถทฺทสา	๑๔๕/๓๗๑	[ถ]	
ตถา วทานํ	๒๔/๙๓	ถมฺโภ	๕/๑๔
ตถาวโร	๗/๒๕	ถลํ	๑๘๑/๔๙๗
ตถิวฺนฺติ	๑๑๗/๓๒๙	ถาโม	๑๖๐/๔๓๐
ตถิวา	๑๔๑/๓๖๕	ถามํ	๑๕๒/๓๙๘
ตทงฺคสนฺติ	๑๙/๘๑	ถิโย	๔/๑๑
ตนฺทิ	๑๖๑/๔๓๒	ถีนมิทฺฐนีนวฺรณํ	๕/๑๔
ตมฺมโย	๘๑/๒๓๐	ถีนํ	๑๗๗/๔๘๘
ตมํ	๑๙๑/๕๑๙	ถุณฺนฺติ	๑๑๙/๓๓๒
ตโย อนฺตรามลา	๕/๑๖	[ท]	
ตโย ทณฺหา	๑๗๐/๔๖๒	ทกฺขติ	๑๙/๘๑

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
ทกาสยา ปาณา	๕/๑๕	ทวิหิ การณฺเห เปสฺสญํ	
ทณฺหา	๑๗๐/๔๖๒		๘๗/๒๖๒
ททฺท	๕/๑๓	ทฺหิโต	๑๖๗/๔๕๖
ททฺทฺลภกฺโข	๑๗๔/๔๘๐	เทวตา	๑๙๑/๕๑๙
ทนต์โรโค	๕/๑๓	เทวา	๙/๔๑
ทฺวาทสยตนาณิ	๔๖/๑๔๗	เทว อปฺปิยา	๔๖/๑๔๙
ทวิหิ การณฺเห อุตฺตานํ กรหติ		เทว อานิสฺเส ปสฺสติ	๑๙/๘๑
	๑๓/๕๙	เทว อฺปปยา	๒๑/๘๙
ทวิหิ การณฺเห อปฺปํ ชีวติ		เทว กปฺปา	๒๘/๑๐๗
	๑๐/๔๕	เทว กามา	๑/๑
ทวิหิ การณฺเห อฺณฺหํ โหติ		เทว ขิฑฺหา	๑๖๑/๔๓๓
	๒๐๑/๕๖๙	เทว นิเวสนา	๓๖/๑๒๒
ทวิหิ การณฺเห เอกจริยํ	๕๕/๑๗๓	เทว นิสฺสยา	๔๖/๑๔๘
ทวิหิ การณฺเห กาเม ปริวชฺเชติ		เทว ปกปฺปนา	๑๙/๘๐
	๓/๖	เทว ปรีคฺคหา	๑๔/๖๓
ทวิหิ การณฺเห กาเม ปริวชฺเชยฺย		เทว ปรีสฺสยา	๕/๑๓
	๖/๒๐	เทว ปิยา	๔๖/๑๔๘
ทวิหิ การณฺเห ... กุกฺกจฺจํ		เทว ปุเรกฺขารา	๑๙/ ๘๐
	๑๖๐/๔๒๘	เทว ฝลานิ	๑๓๑/๓๔๙
ทวิหิ การณฺเห คพฺโภ น สณฺจาติ		เทว ภยานิ	๑๗๐/๔๖๒
	๑๖๒/๔๓๗	เทว ภาวสาดานิ	๘/๓๓
ทวิหิ การณฺเห ชนํ ลปติ		เทว มมตฺตา	๑๒/๕๓
	๑๖๔/๔๔๔	เทว เลปา	๑๓/๖๑
ทวิหิ การณฺเห ฆานานฺยุตฺโต		เทว วินิจฺฉยา	๑๐๒/๓๐๑
	๒๐๗/๕๘๗	เทว วิภฺสา	๑๖๑/๔๓๔
ทวิหิ การณฺเห นิสฺสติ	๒๐/๘๔	เทว เวลา	๒๐๘/๕๙๒

ปทานุกรโม	ปทุเพ/องฺเก	ปทานุกรโม	ปทุเพ/องฺเก
เทว เวลา	๒๐๘/๕๙๒	นเมถ	๔๑/๑๓๗
โทโส	๕/๑๔	นรา	๑๑/๔๙
[ฐ]		นโร	๑/๓
ธโช	๒๑/๘๘	นว วิตกุกา	๒๐๗/๕๘๘
ธมฺมกถิโก	๑๗/๗๕	นวิเรน มาโน	๒๑/๘๘
ธมฺมมณฺฑาย	๑๖๘/๔๕๗	นวา	๑๔๘/๓๗๗
ธมฺมวิจยสมุโพชฌงฺโค	๘๑/๒๓๐	นเว	๑๔๘/๓๗๗
ธมฺมวิจโย	๑๐/๔๘	นุหารุ	๑๙๖/๕๕๖
ธมฺมา	๑/๒	นาคารมาวเส	๔๐/๑๓๕
ธิติ	๑๖๑/๔๓๒	นาโค	๘๐/๒๒๖
ธิตา	๔๖/๑๑๔๙	นาเทติ	๑๘๙/๕๑๔
ธีรวาทา	๕๙/๑๘๓	นानา วทนฺติ	๑๑๓/๓๒๔
ธีรวาทอ	๑๒๓/๓๓๘	นาคฺคิขฺฌเยย	๑๕๗/๔๑๗
ธีรา	๑๐/๔๒	นาภินนุเทยฺย	๑๗๙/๔๙๔
ธีโร	๑๓/๕๖	นามญจ	๑๐๗/๓๑๒
ฐตฺตฺกานิ	๑๗/๗๓	นามรูปสฺมี	๑๘๕/๕๐๓
ฐุสสมฺปคฺคาโห	๑๖๑/๔๓๒	นามิ	๑๓/๕๖
โธนา	๒๑/๘๕	นิกกโม	๑๖๑/๔๓๒
โธโน	๒๑/๘๕	นิคฺโขมฺเส	๑๙๔/๕๔๔
[น]		นิคฺโขมฺสํ	๕๓/๑๖๙
นภฺขตฺตปาจกา	๑๖๒/๔๓๗	นิจฺจา	๔๐/๑๓๕
นภฺขตฺตํ	๑๖๒/๔๓๕	นิจฺเจยฺย	๒๐/๘๓
นตฺถิ	๕/๑๓	นิฏฺฐา	๙๙/๒๙๔
นนฺทิ	๓/๘	นิฏฺฐุริยํ	๑๘๗/๕๑๐
นปฺปมฺชฺเชยฺย	๑๖๐/๔๒๖	นินฺทเมว	๑๓๐/๓๔๘
นมสฺสํ	๑๖๙/๔๖๐	นินฺทํ	๑๖๑/๔๓๑

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
นินฺทาปัสสา	๖๓/๑๘๙	ปญฺจ ฉนฺทา	๑๐๐/๒๙๖
นินฺทาย	๑๑/๕๐	ปญฺจ ติกิจฺฉา	๑๖๒/๔๓๗
นิปโก	๑๙๗/๕๕๘	ปญฺจ ผสฺสา	๑๐๗/๓๑๕
นิพฺพาติ	๑๕๐/๓๘๖	ปญฺจ พลานิ	๔๕/๑๔๖
นิพฺพานมนโส	๑๗๗/๔๘๘	ปญฺจ ภวสาตานิ	๘/๓๓
[ป]		ปญฺจ มจฺฉริยานิ	๙/๔๐
ปฏฺชนฺทิกา	๕/๑๓	ปญฺจ รชานิ	๒๐๙/๕๙๓
ปฏฺโข	๒๐๒/๕๗๐	ปญฺจ วณฺณา	๑๕๖/๔๐๔
ปฏฺปะปนา	๑๙/๘๐	ปญฺจวิทฺพนฺธํ	๑๗๐/๔๖๔
ปฏฺปะปิตา	๑๙/๘๐	ปญฺจวิเทณ มาโน	๒๑/๘๘
ปฏฺพพฺมาโน	๑๖/๗๐	ปญฺจหากาเรหิ ตาที	๓๘/๑๒๗
ปกาหติ	๕๔/๑๗๐	ปญฺจหิ จกฺขุหิ จกฺขุมา	๑๙๑/๕๒๑
ปกาพฺโห	๗/๒๕	ปญฺจหิ จกฺขุหิ วิวฏฺฏจกฺขุ	๑๕๖/๔๐๔
ปงฺโก	๓/๘	ปญฺจจิณฺหุริยานิ	๔๕/๑๔๖
ปจฺเจกมฺนโย	๑๔/๖๔	ปญฺญา	๑๐/๔๘
ปจฺเจกสจฺเจสฺสุ	๕๙/๑๘๒	ปญฺญาอาโลโก	๑๐/๔๙
ปจฺเจติ	๒๓/๙๒	ปญฺญาโอภาโส	๑๐/๔๙
ปจฺฉา	๘/๓๒	ปญฺญาปชฺโชโต	๑๐/๔๙
ปจฺฉาวตฺถุ	๔/๑๑	ปญฺญาปาสาโท	๑๐/๔๙
ปจฺฉิมโก ภโว	๖/๒๔	ปญฺญาพลํ	๑๐/๔๙
ปจฺฉิน	๗๒/๒๐๖	ปญฺญาวิมฺตฺตสฺส	๘๒/๒๓๒
ปชา	๑๒/๕๕	ปญฺญาสตุถํ	๑๐/๔๙
ปชานํ	๑๑๙/๓๓๒	ปญฺณินฺหุริยํ	๑๐/๔๙
ปชาปตี	๑๗๔/๔๘๑	ปญฺณํ ปุรฺกฺขตฺวา	๒๐๔/๕๗๕
ปญฺจ กามคฺฤณา	๗/๒๘	ปญฺหวิมฺสกา	๖๑/๑๘๖

ปทานุกกโม	ปพฺพเพ/องฺเก	ปทานุกกโม	ปพฺพเพ/องฺเก
ปฏิกุเขโป	๒๕/๙๕	ปริพฺพพาชโก	๖๙/๒๐๐
ปฏิมสยโมชนา	๗/๒๙	ปริยตฺตสาสนํ	๕๐/๑๖๑
ปฏิมมาโต	๘๕/๒๔๒	ปริยนฺตา	๑๙๙/๕๖๔
ปฏิมานุสยา	๗/๒๙	ปริวํสฺมาโน	๒๑๐/๕๙๕
ปฏิจจนฺนปฺริสฺสยา	๕/๑๓	ปฺริสฺสยวินยํ	๑๕๖/๔๐๔
ปฏิปตฺติสาสนํ	๕๐/๑๖๒	ปฺริสฺสยา	๕/๑๓
ปฏิปทํ	๒๐/๘๔	ปฺริสา	๖๑/๑๘๕
ปฏิกากฺขณโต	๘๘/๒๖๔	ปฺริสาย	๖๑/๑๘๕
ปฏิกากฺขา	๘๘/๒๖๓	ปฺริสํ	๖๐/๑๘๔
ปฏิสันจรสฺส	๔๕/๑๔๔	ปฺริหิณํ	๕/๑๓
ปฺริกิสฺสติ	๕๕/๑๗๒	ปฺรฺฐปฺกมฺทุกุขํ	๕/๑๘
ปฺริคฺคหา	๑๔/๖๑	ปฺเรโต	๕๓/๑๖๙
ปฺริชาเนยฺย	๑๗๘/๔๙๑	ปฺลาสสนฺถาโร	๔๕/๑๔๖
ปฺริณฺญา	๑๔/๖๑	ปฺลิขณฺณ	๒๐๓/๕๗๓
ปฺริตฺตเส	๑๕๙/๔๒๔	ปฺเลหิ	๖๖/๑๙๔
ปฺริเทวดี	๖๒/๑๘๗	ปฺวาทียาเส	๑๒๐/๓๓๓
ปฺริเทวธมฺเม	๒๐๔/๕๗๕	ปฺวิตกฺกมาคฺมา	๖๙/๑๙๙
ปฺริเทวเนยฺเย	๒๐๕/๕๗๗	ปฺเวทิตนฺตํ	๗๓/๒๑๐
ปฺริเทวณฺติ	๙/๓๘	ปฺเวธฺยฺย	๑๓๗/๓๖๑
ปฺริเทวโสกา	๙๗/๒๘๘	ปฺสโว	๙๓/๒๘๐
ปฺริเทโว	๔๔/๑๔๒	ปฺสฺสถ	๑๒/๕๓
ปฺริเทวํ	๔๔/๑๔๓	ปฺสฺสามิ	๑๑/๔๙
ปฺริปฺญณฺมานี	๑๒๔/๓๓๘	ปฺสฺสาโว	๕/๑๔
ปฺริปฺญณฺ	๑๖/๗๑	ปฺสฺสํ	๑๗/๗๓
ปฺริณฺทมานํ	๑๑/๔๙	ปฺสฺตา	๙/๓๘
ปฺริพฺพสาโน	๓๑/๑๑๓	ปฺสฺสูร	๖๘/๑๙๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺก
[ผ]		ภวากโว	๑๓๗/๓๖๐
ผนุทมานัน	๑๑/๕๐	ภวาย วิภวาย	๙๑/๒๗๖
ผรุสา วาจา	๑๓/๖๐	ภวูปนิตา	๑๓๓/๓๕๒
ผรุเสน	๑๖๗/๔๕๕	ภเวสุ	๑๑/๔๙
ผสสนิทานัน	๑๐๕/๓๐๙	ภโว	๖/๒๔
ผสส	๘๖/๒๕๑	ภาคี	๕๐/๑๖๐
ผสเสน	๑๕๘/๔๒๒	ภาคา	๔๖/๑๔๙
ผสโส	๑๓/๕๖	ภารา	๑๔๙/๓๘๑
ผาสุ	๕/๑๕	ภิกขุ	๕/๑๕
[พ]		ภิสิ	๔๕/๑๔๖
พุชฺฌิ	๑๙๑/๕๓๐	ภุชโค	๓/๘
[ภ]		ภุริ	๒๑/๘๕
ภคนุทลา	๕/๑๓	ภุริปญฺโณ	๒๗/๑๐๑
ภควโต ปญจ วณฺณา	๑๕๖/๔๐๔	ภุรี	๑๐/๔๙
ภควา	๑/๓	ภราวา	๑๙๔/๕๔๔
ภคินี	๔๖/๑๔๙	ภอกา	๒/๕
ภชมานุสฺส	๔๕/๑๔๔	[ม]	
ภณฺฑนํ	๖๐/๑๘๕	มกุกโฏ	๒๖/๑๐๑
ภยํ	๓๙/๑๓๔	มกฺโข	๕/๑๔
ภยานิ	๑๗๐/๔๖๒	มคฺโค	๑๖๐/๔๙๒
ภวนํ	๔๕/๑๔๗	มงฺกุ	๕๓/๑๖๙
ภวราคานุสยา	๗/๒๙	มจฺจุมุขะ	๑๑/๔๙
ภวสาตพทฺธา	๘/๓๒	มจฺจุราชา	๑๘๖/๕๐๗
ภวสาตวตฺถุ	๘/๓๓	มจฺโจ	๑/๑
ภวสาตานิ	๘/๓๓	มจฺฉริยานิ	๙/๔๐
ภวากเวสุ	๑๑/๔๙	มจฺฉริยํ	๕/๑๔

ปทานุกรโม	ปพฺพฺเพ/องฺเก	ปทานุกรโม	ปพฺพฺเพ/องฺเก
มจฺฉา	๑๒/๕๔	มโนวิเลโข	๘๕/๒๔๕
มจฺฉเรยฺยตฺตา	๙๘/๒๙๑	มโนสุจฺริตฺ	๑๔/๖๓
มจฺฉโณ	๑๕๙/๔๒๔	มมตฺตา	๑๒/๕๓
มชฺฉเณ	๖๑/๑๘๕	มมตฺตํ	๑๘๖/๕๐๖
มชฺฉณํ	๑๘๔/๕๐๒	มมายิเต	๑๒/๕๓
มณฺโโจ	๔๕/๑๔๖	มรณทฺถุขํ	๕/๑๘
มณฺณติ	๔๑/๑๓๗	มรณํ	๔๑/๑๓๗
มณฺณนา	๒๑/๘๘	มลํ	๑๙๗/๕๕๙
มณฺณิตตฺตํ	๒๑/๘๘	[ย]	
มณฺณเยยฺย	๑๕๓/๓๙๙	ยกฺขสฺส	๑๑๐/๓๑๘
มตฺโต	๑๒๔/๓๓๘	ยงฺกิณฺจิ	๑/๑
มตฺตํ	๒๐๖/๕๘๐	ยตจฺจริ	๒๐๖/๕๘๐
มตีมา	๑๑๖/๓๒๘	ยถา ทิสฺสตี	๑๙๑/๕๑๙
มทฺทนฺเต	๕/๑๓	ยถาณฺธมฺมํ	๑๙๘/๕๖๐
มโท	๕/๑๔	ยถาปฺชานํ	๑๙๘/๕๖๐
มฐฺเมโห	๕/๑๓	ยถาสนฺนตฺติโก	๘๗/๒๖๐
มนฺดา	๘๕/๒๔๖	ยสฺส นตฺถิ	๕/๑๓
มนฺดาภาณิ	๘๕/๒๔๑	ยสฺยาโย	๖๓/๑๘๙
มนฺโท	๕๓/๑๖๙	ยโส	๘/๓๓
มนฺสาภิสิตฺโต	๑๒๔/๓๓๘	ยโสภิตฺติ	๕๒/๑๖๖
มนฺุชฺ	๑/๓	ยาดฺรธา	๘๙/๒๗๒
มนฺุสฺสผสฺสา	๑๙๙/๕๖๔	ยาถาโว	๑๑๔/๓๒๖
มนฺุสฺสา	๙/๔๑	ยานํ	๕๑/๑๖๓
มโน	๑/๓	ยามํ	๑๖๑/๔๓๑
มโนทฺถุจฺริตฺ	๕/๑๔	ยฺกํ	๖๙/๑๙๙
มโนโมเนยฺยํ	๑๔/๖๓	ยฺกฺตฺโต	๕๕/๑๗๒

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
ยุตุโต	๕๕/๑๗๒	รุสิโต	๑๖๗/๔๕๕
ยุธาย	๖๖/๑๙๔	รุปา	๑/๒
เยวาปี ฐมฺมา	๑๐๑/๒๙๘	รุเป วิญฺเฏ	๑๐๗/๓๑๒
โย	๑/๒	รุปี	๑/๓
โยพพณฺณ	๘/๓๓	โรคผลโส	๒๐๑/๕๖๙
[ร]		[ล]	
รชสา	๕/๑๓	ลกฺขณปาจกา	๑๖๒/๔๓๖
รชชติ	๔๘/๑๕๒	ลกฺขณวาทา	๕๙/๑๘๓
รชตํ	๑๙๗/๕๕๙	ลกฺขณวาทโ	๑๒๓/๓๓๘
รชานิ	๒๐๙/๕๙๓	ลกฺขณํ	๑๕๐/๓๘๖
รติมฺชฌคา	๑๙๑/๕๑๙	ลกฺขธา	๑/๑
รณฺธเมสี	๖๑/๑๘๕	ลปนฺติ	๙/๔๑
รสา	๑/๑	ลปนา	๑๖๔/๔๔๔
รโส	๘๙/๒๗๑	ลามาลาโก	๖๓/๑๘๙
รคฺคราคิ	๓๐/๑๑๐	ลามิ	๖๒/๑๘๘
รคฺคสฺสเลน โอตฺถิณฺโณ	๑๗๔/๔๗๗	ลาโก	๘/๓๓
ราโค	๑/๒	ลิมฺปติ	๑๓/๖๑
ริตฺตเปสฺสโน	๑๗๖/๔๘๖	เลปา	๑๓/๖๑
ริตฺตมาสนํ	๑๙๓/๕๔๒	โลกฐมฺมา	๔๑/๑๓๘
ริตฺตสฺส	๕๘/๑๗๘	โลกฐาตุโย	๑๕๖/๔๐๖
ริตฺตาสนํ	๑๙๘/๕๖๐	โลเก	๓/๖
รฺกฺขผลฺลุปมา	๓/๗	โลโก	๑๐/๔๖
รฺกฺขมุลํ	๗/๒๘	โลภา	๙๙/๒๙๔
รฺกฺขาสยา ปาณา	๕/๑๕	โลโก	๓/๙
รูปฺปติ	๒/๔	โลหิตํ	๕/๑๓

ปทานุยกโม	ปพฺพเพ/องฺก	ปทานุยกโม	ปพฺพเพ/องฺก
[ว]		วาโท	๑๕/๖๘
วคฺคสาร์	๓๕/๑๑๙	วาทํ	๑๕/๖๙
วคฺควโท	๑๙๐/๕๑๖	วายาโม	๑๔/๖๖
วจฺจโก	๖๙/๒๐๑	วาริ	๔๖/๔๗
วจฺจิตฺตํ	๕/๑๔	วิกปฺเปยฺย	๒๘/๑๐๗
วจฺจิมเนยฺย	๑๔/๖๓	วิกฺคยฺห	๗๙/๒๒๒
วจฺจิสฺสจฺจิตฺ	๑๔/๖๓	วิกฺคโห	๖๐/๑๘๕
วชิรา ภิกฺขุณี	๑๘๖/๕๐๘	วิกฺคทาหิกกถา	๑๖๕/๔๕๒
วณฺโณ	๑๕๖/๔๐๔	วิฆาตญฺมิ	๖๕/๑๙๒
วตฺตสมฺปนฺโน	๘๕/๒๔๔	วิฆาตํ	๔๙/๑๕๖
วตฺตํ	๓๓/๑๑๘	วิจฺฉิกขา	๕/๑๓
วตฺถุ	๑/๑	วิจฺจนฺติ	๔๕/๑๔๕
วตฺถุกามา	๑/๑	วิจฺจิกิจฺฉา	๑๘/๗๗
วตฺถุ	๑๕๙/๔๒๕	[ส]	
วตานิ	๒๗/๑๐๑	สภฺขิธมฺมํ	๑๕๖/๔๐๔
วทฺนฺติ	๑๕/๖๘	สภฺกายนํ	๑๒๗/๓๔๓
วนสณฺโฑ	๑๕๖/๔๐๕	สภํ	๑๖/๗๐
วนาสยา ปาณา	๕/๑๕	สภฺกปฺเปหิ	๕๓/๑๖๙
วมภยิตฺเตน	๑๔๐/๓๖๓	สภฺกปฺโป	๑/๒
วสนํ	๒๐๖/๕๘๐	สภฺกสฺสณฺคริ	๑๙๐/๕๑๖
วจา	๙๗/๒๘๙	สภฺขตา	๑๙/๘๐
วจายโต	๘๕/๒๔๑	สภฺขา	๔๑/๑๓๘
วจํ ปยุตฺตํ	๑๖๕/๔๔๖	สภฺขารทฺทกฺขิ	๕/๑๙
วณฺธิชา	๑๐๐/๒๙๘	สภฺขารา	๒๗/๑๐๓
วาทกามา	๖๐/๑๘๔	สภฺขิ	๘๔/๒๔๐
วาทสฺสุ	๙๔/๒๘๑	สภฺกตํ	๔๒/๑๔๐

ปทานุกรกโม	ปพฺพเฏ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺพเฏ/องฺเก
สงฺคํ	๒๖/๑๐๐	สตฺตวิเชน มาโน	๒๑/๘๘
สจฺจมนา	๑๕/๖๘	สตฺตทา	๘/๓๓
สจฺจจา	๑๘๑/๔๙๗	สตฺตติสฺสุปฺปมา	๓/๗
สจฺจจاني	๑๑๙/๓๓๒	สตฺตตุ	๑๕๙/๔๒๔
สจฺจโจ	๑๑๔/๓๒๕	สตฺตตุสฺสทา	๑๘/๗๙
สจฺจจํ	๖/๒๓	สตฺตโต	๑/๓
สญฺญเมน	๑๓๓/๓๕๒	สตฺตถวาโห	๑๙๐/๕๑๗
สญฺญสญฺญี	๑๐๙/๓๑๗	สตฺตถา	๑๖/๗๑
สญฺญสตฺตโต	๒๗/๑๐๑	สตฺตถานิ	๕๔/๑๗๐
สญฺญา	๑๔/๖๒	สตฺตถาวหีโน	๑๓๔/๖๐๑
สญฺญานิทานา	๑๐๙/๓๑๗	สตฺตปที	๕/๑๓
สญฺญาวีรตฺตสฺส	๘๒/๒๓๒	สตฺติ	๓/๑๑
สจฺจานิ	๑๖๖/๔๕๓	สตฺติปฏฺจานา	๔๕/๑๔๖
สญฺจิติ	๑๕๖/๔๑๖	สตฺตีมา	๒๐๙/๕๙๓
สญฺโห	๘๘/๒๖๓	สโต	๓/๖
สตฺต กิเลสา	๙๘/๒๙๓	สทฺทา	๑/๑
สตฺต พนฺธนาณิ	๑๘๓/๕๐๑	สทฺโธ	๘๗/๒๕๓
สตฺต โพชฺฌนฺกา	๔๕/๑๔๖	สทา	๖/๒๐
สตฺต สลฺลานิ	๑๔/๖๕	สทฺมมปฺปชา	๑๔๑/๓๖๕
สตฺต สงฺกา	๑๘๓/๕๐๐	สนฺตปิทํ	๑๕๐/๓๙๐
สตฺต เสกฺขา	๑๔๙/๓๘๓	สนฺติมนฺคฺคหยา	๑๓๕/๓๕๖
สตฺต เสขา	๑๔/๖๔	สนฺติโย	๑๙/๘๑
สตฺตนฺนํ ฌมฺมานํ พาทิตตฺตา		สนฺติวโห	๘๐/๒๒๖
พฺรหฺมโณ	๒๕/๙๕	สนฺโต	๑๘/๗๗
สตฺตนฺนํ ฌมฺมานํ วิทิตตฺตา เวทฺถ		สนฺทิฏฺฐิยา	๑๑๖/๓๒๘
	๒๗/๑๐๓	สนฺทิฏฺฐิราเคน	๑๒๖/๓๔๑

ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก
สนฺธิ	๑๕๙/๔๒๔	หมฺมีย	๑๖๐/๔๒๗
สปทานจารโก	๘๗/๒๖๐	หฺสฺสติ	๖๔/๑๙๑
สปปริยฺนตจารี	๑๙๙/๕๖๔	หฺส	๑๖๑/๔๓๑
สปปสิรูปมา	๓/๗	หายเต	๕๒/๑๖๖
สปโป	๓/๘	หิรณฺณ	๑/๑
สปพฺฐี สโม	๑๘๗/๕๑๐	หีนวาโท	๖๒/๑๘๗
สปพฺโส	๑๐/๔๗	หีนา	๑/๑
[ห]		หีน	๕/๑๓
หตฺถิกวาสุสวพา	๑/๑	หิยมาเน	๑๗๙/๔๙๔
หตฺถิ	๕/๑๓	เหตุวาทา	๕๙/๑๘๓
หทยสฺสิต	๑๗๓/๔๗๔	เหตุวาท	๑๒๓/๓๓๘

สุตตตันตปิฎก ขุททกนิกายสุส
มหานิทฺเทสปาติยา

คาถานํ ปจฺมปาทา

คาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺพเพ/องฺก	คาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺพเพ/องฺก
[๑]		อนนฺนํมโถ ปานานํ	๑๕๙/๔๒๔
อกุโธโร อสนฺตาสี	๘๕/๒๔๑	อนิฏฺฐีรี อนานุกิทุโร	๑๘๗/๕๑๐
อกิตฺตยิ วิวฏฺจกฺขุ	๑๕๖/๔๐๔	อนเนชฺชสฺส วิชานโต	๑๘๘/๕๑๒
อจฺจยนฺติ อโหฺรตฺตา	๑๐/๔๘	อปฺปมาเย มนุสฺसानํ	๑๐/๔๘
อชฺฌตฺตเมว อฺปสเม	๑๕๔/๔๐๐	อปฺปํ วต ชีวิตํ อิทํ	๓๙/๑๓๐
อณฺณํ อิตฺโต ยาวาทนฺติ ฐมฺมํ		อปฺปํ หิ เอตํ น อลํ สมาย	
	๑๒๖/๓๔๑		๑๓๑/๓๔๘
อตฺตทณฺฑา ภายํ ชาตํ	๑๗๐/๔๖๒	อพฺลา นํ พลฺลียนฺติ	๕/๑๓
อตฺตนา ปกตํ ปาปํ	๘/๓๕	อภิกฺขุ หิ โส อนภิกฺขุโต	๑๖๙/๔๕๙
อตฺตํ ปหาย อนฺนปาทียาโน		อสตมฺจ สตมฺจ ญตฺวา ฐมฺมํ	๑๔/๖๔
	๓๕/๑๑๙	อสฺสทุโร อกตมฺญํ จ	๘๘/๒๖๗
อติสฺรํทิจฺฉา โส สมตฺโต		อาคฺคํ น กโรตีติ กิณฺจิ โลเก	
	๑๒๔/๓๓๘		๘๐/๒๒๗
อถ ตฺวํ ปวิตกฺกมามา	๖๙/๑๙๙	อาตงฺกผสฺเสน ขุทฺทาย ผุฏฺโฐ	
อถ สตฺถาณิ กุรุเต	๕๔/๑๗๐		๒๐๑/๕๖๙
อถาปรี ปณฺจ ราชานิ โลเก		อาถพฺพณํ สฺสปีนํ ลกฺขณํ	๑๖๒/๔๓๕
	๒๐๙/๕๙๓	อามาย ทาสาปิ ภวนฺติ เหนเก	๔/๑๒
อหฺมสํ กาม เต มฺหิ	๑/๑	อาสาย กสฺเต เขตฺตํ	๑๐๐/๒๙๘
อนตฺถชนโน โลโก	๕/๑๖	อิจฺฉานิทานา ภวสาดพฺพุตา	๘/๓๒
อนนฺณจ ลทฺธา วสนฺณจ กาลे		อิทํ วทามิติ น ตสฺส โหติ	
	๒๐๖/๕๘๐		๗๒/๒๐๖

คาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺพเพ/องฺเก	คาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺพเพ/องฺเก
อิธฺว สุทฺธิ อิติ วาทยนฺติ ๕๙/๘๒๑		เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ	
อุจฺจาวเจสฺส สยเนสฺส ๑๙๔/๕๔๔			๑๑๔/๓๒๕
อุทฺทวิณฺฑุ ยถาปิ โปกฺขเร ๔๗/๑๕๑		โอกมฺปหาย อนิเกตสําริ ๗๙/๒๒๒	
อุปโย หิ ฌมฺเมสฺส อุเปติ วาหิ		โอวเทยฺยานุสาเสยฺย ๒๐๘/๕๙๑	
	๒๒/๙๐	โอसानฺเตว พุยารุทฺเท ๑๗๓/๔๗๔	
อุเปกฺขโก สทา สโต ๙๐/๒๗๒		[ก]	
อุโภสฺส อนฺเตสฺส วิเนยฺย ฉนฺทํ		กติ ปริสฺสยา โลเก ๑๙๕/๕๔๕	
	๑๓/๕๖	กถํสฺสึ กถํสฺสึโล ๘๓/๒๓๖	
เอกายนํ ชาตฺธิขยนฺตทสฺสึ ๑๙๑/๕๓๐		กถํ ส เมตฺตสฺส วิภํติ รูปี	
เอโก ปุพฺพเพ จริตฺวาน ๕๑/๑๖๓			๑๐๘/๓๑๕
เอกํ หิ สจฺจํ น ทฺตฺติยมตฺถิ		กนฺนุ สตฺโตติ ปจฺเจสิ ๑๘๖/๕๐๘	
	๑๑๙/๓๓๒	กยวิกฺกเย น ติฏฺฐเจยฺย ๑๖๔/๔๔๑	
เอตมฺจ ฌมฺมมณฺเฑน ๑๖๘/๔๕๗		กฺยาสฺส พฺยปฺปโย อสฺส	
เอตฺตาวตคฺคํปิ วทฺนฺติ เหเก			๑๙๖/๕๕๑
	๑๑๑/๓๒๐	กสฺมา นุ สจฺจํนิ วทฺนฺติ นานา	
เอตมฺทึนํ ฌตฺวา ๕๖/๑๗๖			๑๒๐/๓๓๓
เอตาทิสณฺเฑ รตนํ น อิจฺฉสิ		กามา เต ปจฺมา เสนา ๒๘/๑๐๕	
	๗๑/๒๐๖	กาเมสฺส คิทฺธา ปสฺสตา ปมฺมพฺพา ๙/๓๘	
เอเต จ ฌตฺวา อุปนิสฺสิตาติ		กามํ กามยฺมานสฺส ๑/๑	
	๑๑๒/๓๒๑	กายมฺนี วาจามฺนี ๑๔/๖๔	
เอเต วิวาทา สมณฺเฑสฺส ชาตา		กาเล ปคฺคณฺหติ จิตฺตํ ๒๑๐/๕๙๗	
	๖๓/๑๘๙	กิณฺจาปิ เจตํ ชลตี วิมานํ ๑๗๒/๔๗๐	
เอเตสฺส ฌมฺเมสฺส วิเนยฺย ฉนฺทํ		กฺโต ปหฺนฺตา กลหา วิวาทา ๙๗/๒๘๘	
	๒๑๐/๕๙๕	กฺหา ฌทฺธา ลปา สิงฺคี ๑๖๒/๔๓๘	
โอกฺขิตฺตจกฺขุ น จ ปาทโลโล		โกธาติมานสฺส วสํ น คจฺเจ	
	๒๐๗/๕๘๔		๒๐๓/๕๗๓

คาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺพเพ/องฺกุ	คาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺพเพ/องฺกุ
โกโธ โมสซชฺชญจ กถํกถา จ	๑๐๑/๒๙๘	ชีวิตํ อตฺตภาโว จ	๑๐/๔๖
		[ณ]	
กํ โส สิग्งํ สฺมาทาย	๑๙๗/๕๕๘	ณายี น ปาทโลลสฺส	๑๖๐/๔๒๖
กีสฺสู อสฺสิสฺสามี กุวํ วา อสฺสิสฺสํ	๒๐๕/๕๕๗		[ต]
[ข]		ตณฺหาทฺตโย ปุริโส	๑๙๑/๕๒๙
เขตฺตํ วตฺถุํ หิริณฺณํ วา	๔/๑๑	ตตฺถ สิग्งาณุกียนฺติ	๑๗๕/๔๘๔
[ค]		ตมฺปนฺนิสฺสาย ชฺชิจฺจจฺjitํ วา	๑๓๖/๓๕๘
เคธํ พุรฺรัมมิ มโหโหมติ	๑๘๐/๔๙๖	ตสฺมา ชนฺตํ สทา สโต	๖/๒๐
[จ]		ตสฺมาหิ สิग्งเชถ อีเชว ชนฺตํ	
จกฺขุหิ เนว โลลสฺส	๑๕๗/๔๑๗		๑๐/๔๒
จตฺตูกกณฺโณ จตฺตทวารो	๑๗๐/๔๖๕	ตสฺส เจ กามยมาณสฺส	๒/๔
จิรสฺสํ วต ปสฺสาม	๑๘๕/๕๐๖	ตสฺสายํ ปจฺฉิมโก ภาโว	๖/๒๔
จฺจติโต วจฺจิภา สติมาภินนฺเต	๒๐๘/๕๙๐	ตสฺสึชฺช ทิฏฺฐเจว สฺสเต มุเต วา	๓๗/๑๒๓
โจรา หรณฺติ ราชานो	๒/๕	ติณฺนกฏฺฐสมํ โลกํ	๑๘๖/๕๐๘
[ฉ]		เต วาทกามา ปริสํ วิคฺยห	
จณฺทานิทานานิ ปิยานิ โลเก	๑๐๐/๒๙๕		๖๐/๑๘๔
		ตํ พุรฺรัมมิ อฺปสฺนโตติ	๙๒/๒๗๘
จณฺโทนฺุโลกสฺสมิ กุโตนฺิทาโน	๑๐๑/๒๙๘	ตํ พุทฺธํ อสฺสิตํ ตาที	๑๙๒/๕๓๒
[ช]		ตํ วาปี คณฺถํ กุสลา วทณฺติ	๓๓/๑๑๗
ชานิมิ ปสฺสามิ ตเถว เอตํ	๑๔๓/๓๖๘		[ถ]
		เถยฺยํ น กเรยฺย น มุสา ภาณฺเยย	
ชินฺโน รตฺตสฺส มณฺนิกฺกณฺทเล จ	๑๘๕/๕๐๕		๒๐๒/๕๗๐

คาถานํ ปรมปาทา ปพฺเพ/องฺเก คาถานํ ปรมปาทา ปพฺเพ/องฺเก

[ท]

ทนต์ นยฺนติ สมิตี ๙๐/๒๗๕

ทิกฺขจปิ สุตปิ เต ชนา ๔๓/๑๔๑

ทิกฺขจฺนิเวสา น หิ สฺวาติวตฺตา

๒๐/๘๓

ทิกฺขจิสฺส นิสฺสา ย อนุปฺจจฺจมาโน

๗๖/๒๑๘

ทิกฺขจิปิ โลกสฺมิ น กปฺปเยยฺย

๓๔/๑๑๘

ทิกฺขเจน เจ สฺสุทฺธิ นรสฺส โหติ ๒๔/๙๓

ทิกฺขเจ สฺส เต สีสฺสวเต มฺเต วา ๒๕/๙๕

ทิสฺวาน ตณฺหํ อรติญฺจ ราถํ ๗๐/๒๐๕

ทฺวเร สนฺโต ปกาเสนฺติ ๑๙๑/๕๒๐

[ธ]

โชนสฺส หิ นตฺถิ กุหิณฺจิ โลเก ๒๑/๘๕

โชนโน น หิ เตน มณฺณติ ๔๘/๑๕๒

[น]

น กปฺปยนฺติ น ปฺรเกฺขโรนฺติ

๒๙/๑๐๘

น จ กตฺถิตา สียา ภิกฺขุ ๑๖๕/๔๔๖

น ตสฺส อทิกฺขจมิชฺชติ กิณฺจิ

๑๕๖/๔๑๑

น ตสฺส ปฺตฺตา ปสฺว ๙๓/๒๘๐

น ทิกฺขจฺยาน สุตฺติยา น ญาเณน

๗๔/๒๑๑

น ปณฺทิตา อุปฺติสฺสสฺส เหตุ

๑๗๗/๔๙๐

น พุราหมณสฺส ปฺรเนยฺยมตฺถิ

๑๔๒/๓๖๖

น พุราหมโณ อณฺณโต สฺสุทฺธิมาห

๒๕/๙๕

น พุราหมโณ กปฺปมฺเปติ สงฺขํ

๑๔๖/๓๗๓

น เม ทิกฺขโจ อิตฺโต ปฺพพฺเพ ๑๙๐/๕๑๖

น โมนฺเน มฺนิ โหติ ๑๔/๖๔

น วาหเมถํ ตถิวนฺติ พฺรุมิ

๑๑๗/๓๒๙

น เวทญฺ ทิกฺขจฺยาน มฺตฺติยา ๘๑/๒๓๐

น สณฺณสณฺณํ น วิสณฺณสณฺณํ

๑๐๙/๓๑๗

น สเมสฺส น โอมสฺส ๙๕/๒๘๓

น หิ เอเตหิ ยาเนหิ ๙๐/๒๗๕

น เหว สจฺจานิ พฺหุณี นานา

๑๒๑/๓๓๕

นามญฺจ รูปญฺจ ปฏฺิจฺจ ผสฺโส

๑๐๗/๓๑๒

นาสิสฺสํ น ปิวิสฺสามิ ๑๗/๗๓

นาหํ สมิสฺสามิ ปโมจฺนาย ๘/๓๕

นินฺทํ ตณฺหํ สहे ถีนํ ๑๗๗/๔๘๘

นินฺทํ น พหุสฺสีกเรยฺย ๑๖๑/๔๓๑

นินฺทาย นปฺปเวเชยฺย ๑๖๓/๔๓๙

กาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺพเพ/องฺกุ	กาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺพเพ/องฺกุ
นินฺธีนํ ปวตฺตารํ	๒๐๘/๕๙๑	ปรสฺส เจ วมฺภยิตฺเตน หิโน	
นินฺราสตุตฺตี อนาคเต	๘๖/๒๔๘		๑๔๐/๓๖๓
นินฺวิสฺสวาที น หิ สฺพพินาโย		ปรสฺส เจ หิ วจฺสา นินฺธีโน	
	๑๔๕/๓๗๑		๑๒๕/๓๔๐
โน เจ กิร ทิฏฺฐิจฺยา น สุตฺติยา น		ปรสฺส เว ฐมฺมมณฺณานฺชานํ	
ฉาณฺเณน	๗๕/๒๑๕		๑๑๕/๓๒๗
[ป]		ปสฺสํสํมิ โลเก ปรีณฺฑมฺหานํ ๑๑/๔๙	
ปกฺกปิตา สงฺขตา ยสฺส ฐมฺมา		ปสฺสํสํมิ สฺสทฺธํ ปรมํ อโรคํ ๒๓/๙๒	
	๑๙/๘๐	ปสฺสํ นโร ทกฺขติ นามรูปํ	
ปชฺเชน กเตน อตฺตนา	๑๘/๗๗		๑๔๔/๓๗๐
ปณฺจนฺนํ ธีโร ภยานํ น ภายเ		ปสฺสํสํมิโต วา ปน ตตฺถ โหติ	
	๑๙๙/๕๖๔		๖๔/๑๙๑
ปณฺณํ ปุรฺกขตฺวา กลฺยาณปீติ		ปิยปฺปหฺรุตฺตา กลฺหา วิวาทา	
	๒๐๔/๕๗๕		๙๘/๒๙๑
ปฏฺฐูปโก มตฺตติกาณฺฑทโล		ปิยา สฺส โลกสฺสํมิ กุโตนฺิทานา ๙/๒๙๔	
	๑๙๑/๕๒๐	ปฺจณฺคามิ ตํ อาทิจฺจพฺนํ ๑๕๐/๓๘๖	
ปฏฺฐิสีนจฺรสฺส ภิกฺขุโน	๔๕/๑๔๔	ปฺพพาสเว หิตฺวา นเว อกฺุพฺพํ	
ปฏฺฐิสีโน อกฺุหโก	๘๗/๒๕๒		๑๔๘/๓๗๗
ปณฺฑิตโตติ สมณฺณวาทเ	๕๕/๑๗๒	ปฺพพเว มจฺจํ วิชฺชนฺติ โภคา	
ปตฺถยมาณสฺส หิ ชปฺปิตานิ			๔๑/๑๓๘
	๑๓๗/๓๕๙	ปฺรณํ นาภินนฺทเยย ๑๗๙/๔๙๔	
ปฺรชฺฌมิกานํปิ น สนฺตเสยฺย		ปฺริมํ ปหาย อปฺริ สิตา เส ๒๖/๑๐๐	
	๒๐๐/๕๖๗	[ผ]	
ปฺรมนฺติ ทิฏฺฐิสู ปฺริพฺพสาโน		ผนฺฑมฺหานํ ปชฺ ทิสฺวา ๑๗๑/๔๖๗	
	๓๑/๑๑๓	ผลาณมिव ปกฺกานํ	๓๙/๑๓๔

คาถานํ ปรมปาทา	ปพฺพเพ/องฺเก	คาถานํ ปรมปาทา	ปพฺพเพ/องฺเก
ผสฺสนิทานํ สาทํ อสาทํ	๑๐๕/๓๐๙	ยมาหุ สจฺจํ ตถิวนฺตํ	เอเก
ผสฺสเสน ยทา ผุฏฺฐสฺส	๑๕๘/๔๒๒		๑๑๘/๓๓๑
ผสฺโส นุ โลกสฺมิ กุโตนิทาโน		ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ	๑๘๖/๕๐๖
	๑๐๖/๓๑๑	ยสฺส นิสฺสยตา นตฺถิ	๙๑/๒๗๖
[พ]		ยสฺส โลเก สกํ นตฺถิ	๙๖/๒๘๔
พาเหตุวา สพฺพปาปกาณิ	๒๕/๙๕	ยสฺสสินฺหุริยานิ ภาวิตานิ	๙๐/๒๘๕
[ภ]		ยสฺสกุญฺยนฺเต ปณฺธิธํ นตฺถิ	๓๖/๑๒๑
ภิกฺขุโน วิชิตฺตจฺจโต	๑๙๓/๕๔๒	ยโส กิตฺติ จ ยา ปพฺพเพ	๕๒/๑๖๖
[ม]		ยา อุณฺณตํ สาสฺส วิฆาตญฺมิ	
มคธํ คตา โกสลํ คตา	๒๐๕/๕๗๙		๖๕/๑๙๒
มจฺจุณาพฺภาหโต โลโก	๗๒/๔๗๓	ยา กาจิมา สมฺมตฺติโย ปุณฺธุชา	
มชฺเช ยถา สมฺพุทฺทสฺส	๕๕/๔๐๒		๑๓๒/๓๕๐
มมายิตะ ปสฺสธ ผนฺทมานะ	๑๒/๕๓	ยฺตุโต กถายํ ปริสาย มชฺเช	
มรณฺณปิ ตํ ปหฺมียติ	๔๑/๑๓๗		๖๑/๑๘๕
มฺลํ ปปฺพจสงฺขาย	๑๕๑/๓๙๒	เย เกจิเม ทิฏฺฐิปริพฺพसानา	
เมถุนมนุยฺยตฺตสฺส	๔๙/๑๕๖		๑๓๐/๓๔๗
โมสวชฺเช น นียเยถ	๑๖๖/๔๕๓	เย ทิฏฺฐิมุคฺคยฺห วิวาทยนฺติ	
			๖๗/๑๙๕
[ย]		เยน วชฺฐํ ปุณฺธุชฺชา	๙๔/๒๘๑
ยงฺกิญฺจิ ฐมฺมมภิชญฺวา	๑๕๒/๓๙๘	เยน สลฺเลน โอตฺถนฺโน	๑๗๔/๔๗๕
ยถา หิ องฺกสมฺภารา	๑๘๖/๕๐๘	เยเนว พาโลติ ปริ ทหาติ	
ยทตฺตนิ ปสฺสติ อานิสฺสํ	๓๒/๑๑๕		๑๒๓/๓๓๗
ยนฺตํ อปฺจุณฺมิห อกิตฺตยํ โน		เยหิ วิวตฺโต วิจเรยฺย โลเก	๘๐/๒๒๖
	๑๑๐/๓๑๘	โย อตฺตโน สิลวตานิ ชนฺตุ	๑๗/๗๒
ยมสฺส วาท ปริหีนมาหุ	๖๒/๑๘๗	โย กาเม ปริวชฺเชติ	๓/๖
ยมาหุ ฐมฺมํ ปรมนฺติ เอเก	๑๓๘/๓๖๑	โย จ กาเม อจฺจตริ	๑๘๓/๕๐๐

คาถานํ ปฐมปาठा	ปพฺพเพ/องฺค	คาถานํ ปฐมปาठा	ปพฺพเพ/องฺค
ยํ ปพฺพเพ ตํ วิโสเสหิ	๑๘๔/๕๐๒	วีสตถุโห ปุรา เกทา	๘๔/๒๓๗
[ร]		เวทานิ วิเจยฺย เกวลานิ	๒๗/๑๐๑
ราโค จ โทโส จ อิตฺตนิทานา	๕/๑๘	[ส]	
ราโค รโฆ น จ ปน เรณฺห วุจฺจติ	๒๐๙/๕๙๓	สกณฺหิ ทิฏฺฐิจิ กถมจฺจเยยฺย	๑๖/๗๐
ริตฺตสฺส มุณีโน จรโต	๕๘/๑๗๘	สกายเน วาปี ทพฺพหิ วทาโน	๑๒๘/๓๔๓
[ล]		สํ สํ ทิฏฺฐิปริพฺพसानา	๑๑๓/๓๒๔
ลามกมฺยา น สิขฺขติ	๘๙/๒๖๘	สํ หิ ฐมํ ปรีปฺพณฺณมาหุ	๑๓๙/๓๖๒
ลาโภ อลาโภ ยโส อยโส จ	๑๗๒/๔๗๓	สงฺกปฺเปหิ ปเรโต โส	๕๓/๑๖๕
โลโภ โทโส จ โมโห จ	๕/๑๗	สจฺจนฺติ โส พฺราหฺมโณ กิ วเทยฺย	๗๘/๒๒๐
[ว]		สจฺจา อโวฏฺกมํ มุณี	๑๘๑/๔๙๗
วทนต์ วิ ทุฏฺฐจมนาปี เอเก	๑๕/๖๘	สจฺโจ สียา อปฺปคพฺโป	๑๗๖/๔๘๖
วิธีจฺจจฺจมานสฺส ยทิตํ ผาสุ	๑๙๘/๕๖๐	สเจ จุโต สีลวตาโต โหติ	๑๓๔/๓๕๔
วิธาสุ น วิกมฺปนฺติ	๙๐/๒๗๕	สญฺญาวีรตฺตสฺส น สนฺติ คณฺธา	๘๒/๒๓๒
วินิจฺจยา ยานิ ปกปฺปิตานิ	๗๓/๒๑๐	สญฺญํ ปรีญฺญา วิตเรยฺย โธมํ	๑๔/๖๑
วินิจฺจเย จตฺวา สยํ ปมาย	๑๒๙/๓๔๔	สตุโต กุหาญํ พหฺนากิณฺโณ	๗/๒๕
วิเวกญฺเวย สิขฺเขถ	๕๗/๑๗๗	สเทวสฺส โลกสฺส	๑๙๑/๕๑๙
วิสขฺช คณฺถานิ มุณีธฺ โลเก	๑๔๗/๓๗๕	สธมฺมปฺปชา จ ปนา ตเถว	๑๔๑/๓๖๕
วิเสนิกตฺวา ปนฺ เย จรนต์	๖๘/๑๙๗	สนฺโต จ ภิกฺขุ อภินิพฺพุตฺตโต	๑๘/๗๗
วีสเคโร อมจฺจรี	๙๕/๒๘๓	สนฺทิกฺขิยา เจ ปน วิวาทา	๑๑๖/๓๒๘
		สพฺพตฺถ มุณี อนิสฺสโต	๔๖/๑๔๗

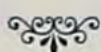
คาถานํ ปรมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก	คาถานํ ปรมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก
สพฺพโส นามรูปสฺมี	๑๘๕/๕๐๓	สีลุตตมา สญฺญเมนาหุ สฺพุทฺธิ	
สมนฺตมสาร์ โลโก	๑๗๒/๔๗๐		๑๓๓/๓๕๒
สโม วิเสสึ อุกฺวา นีหิโน	๗๗/๒๑๙	สญฺญโต โลกํ อเวกฺขสฺสุ	
สยํ สมากาย วตานิ ชนฺตํ	๒๗/๑๐๑		๑๘๖/๕๐๗
สเว วิทฺธา ส เวทญฺ	๑๘๒/๔๙๘	สุตฺวา รุสฺสโต พหุํ วาจํ	๑๖๗/๔๕๕
ส สพฺพธมฺเมสุ วิเสนิฏฺโถ	๒๘/๑๐๕	สฺพุทฺธมฺมสมุปฺปาตํ	๑๘๖/๕๐๘
สาตีเยสุ อนสฺสาวี	๘๘/๒๖๓	สฺปิเนน ยถาปิ สงฺกตํ	๔๒/๑๔๐
สาตํ อสาดมฺจ กุโตนินานา		สฺสุโร ยถา ราชชทาย ปุญฺโง	
	๑๐๔/๓๐๘		๖๖/๑๙๔
สาตํ อสาดนฺติ ยมาหุ โลเก		เสเล ยถา ปพฺพตมฺพุทฺธนิฏฺฐิตํ	
	๑๐๒/๓๐๐		๑๕๖/๔๑๐
สีมาตีโต พุราหฺมโณ ตสฺส นตฺถิ		เสยโย น เตन มณฺเฑยฺย	
	๓๐/๑๑๐		๑๕๓/๓๙๙
สีลพฺพตํ วาปี ปหาย สพฺพํ		โสภปริเทวมจฺฉรํ	๔๔/๑๔๒
	๑๓๕/๓๕๖	โสจฺนติ ชนา มมายิเต	๔๐/๑๓๕

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎก*

๑. สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒. พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓. พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตยาราม	กรรมการ
๕. พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖. พระวิสุทธีวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙. พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	กรรมการ
๑๒. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	กรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๓/๒๕๔๘ มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนาม คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๕ มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทน กรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	กรรมการ
๒๒.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	กรรมการ
๒๓.	พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	กรรมการ
๒๔.	พระราชเมธี	วัดราชนัสดาราม	กรรมการ
๒๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	กรรมการ
๒๖.	พระราชวรมุนี	วัดดุสิตาราม	กรรมการ
๒๗.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	กรรมการ
๒๘.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	กรรมการ
๒๙.	พระราชสุธี	วัดเทวราชกุญชร	กรรมการและเลขานุการ
๓๐.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	กรรมการ
๓๑.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๓๒.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๓๓.	พระศรีรัชมมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔.	พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	กรรมการ
๓๖.	พระศรีวิสุทธิธารภรณ์	วัดบรมนิवास	กรรมการ
๓๗.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๓๘.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	กรรมการ
๓๙.	พระมหาไฉน จิตตสุทโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑.	พระมหาวินัย ธีรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒.	นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓.	นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔.	นายบุญเชิด กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕.	นายแก้ว ชิตตะขบ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎก*

๑. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘. พระศรีวิสุทธิภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒. พระมหาวินัย ธีรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓. พระมหาไฉน จิตตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตยาราม	ที่ปรึกษา
๒. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะกรรมการ
๓. พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะกรรมการ
๔. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะกรรมการ
๕. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะกรรมการ
๖. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะกรรมการ
๗. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะกรรมการ
๘. พระราชเมธี	วัดราชนัสดาราม	คณะกรรมการ
๙. พระราชวรมุนี	วัดดุสิตาราม	คณะกรรมการ
๑๐. พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะกรรมการ
๑๑. พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะกรรมการ
๑๒. พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะกรรมการ
๑๓. พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะกรรมการ
๑๔. พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะกรรมการ
๑๕. พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะกรรมการ
๑๖. พระสุธีรัตนภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะกรรมการ
๑๗. พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัสดาราม	คณะกรรมการ
๑๘. พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะกรรมการและเลขานุการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวัฑฐ ธีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. พระมหาวัชร จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. พระมหาชโล ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน
๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิตาราม คณะทำงาน
๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน
๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๔ คณะทำงาน
๒๕. นายสำรวย นักการเรือน นักวรรณศิลป์ ๓ คณะทำงาน

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทฐิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	ประธานคณะทำงาน	
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	รองประธานคณะทำงาน	
๓.	พระราชวิริยาลังการ	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน	
๔.	พระราชสุตาภรณ์	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน	
๕.	พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน	
๖.	พระปิฎกโกศล	วัดปากน้ำ	คณะทำงานและเลขานุการ	
๗.	พระวิเชียรทวี	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน	
๘.	พระมหามนตรี	ขุนตีสาร	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๙.	พระมหาประนอม	กิตติปัญโญ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมมาปญโญ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตติโชติโก	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณ์เมธี	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๓.	พระมหาทองดี	ปญญาวชิโร	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตติเสโน	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๕.	พระมหาครรชิต	สุขิตคนฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวฑฒโน	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะทำงาน

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธมามกาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะทำงาน	
๒.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะทำงาน	
๓.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะทำงาน	
๔.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะทำงาน	
๕.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะทำงาน	
๖.	พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	คณะทำงาน	
๗.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงาน	
๘.	พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะทำงาน	
๙.	พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน	
๑๐.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะทำงานและเลขานุการ	
๑๑.	พระราชสิทธิมนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน	
๑๒.	พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน	
๑๓.	พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุท	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๔.	พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๕.	พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๖.	พระมหาบุญเทียม	ญาณินโท ป.ธ. ๘	วัดพิชยญาติการาม	
			คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๗.	พระมหาสมลักษณ์	คนธสาโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาประนอม	ธมฺมาลงกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๑๙.	พระครูธรรมธรสุนนต์	นนทิก	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๒๐.	นายนิมิตร	โพธิพัฒน์		คณะทำงาน
๒๑.	ผศ. เวทย์	บรรณกรกุล		คณะทำงาน

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๕ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๕

เจ้าของ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	
ผู้จัดทำ	คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์	
	คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก	
	คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก	
	คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก	
	คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง	
ที่ปรึกษา	พระพรหมสุธี	วัดสระเกศ
	พระธรรมกิตติเมธี	วัดสัมพันธวงศาราม
	พระธรรมวรเมธี	วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน

พระศรีรัชมงคลเมธี (ประนต กิตฺติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)

พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวโส ป.ธ. ๙)

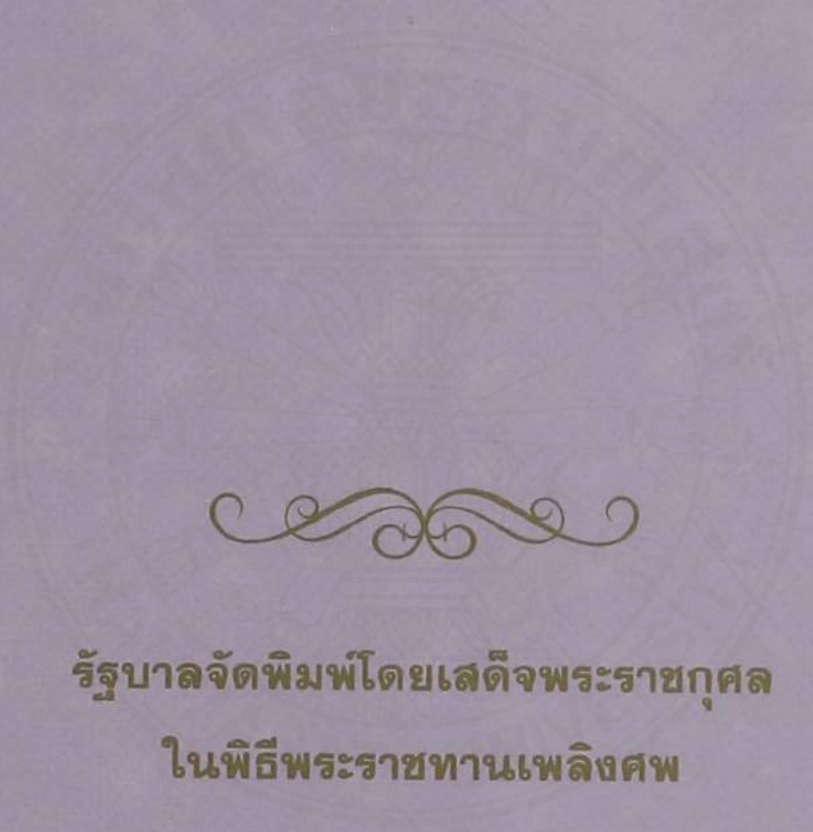
นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙

นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙

นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙

นายแก้ว ชิตตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๖๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐

รัฐบาลจัดพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล
ในพิธีพระราชทานเพลิงศพ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)

อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันอาทิตย์ ที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

